

ಸಕ್ತಕೇದಿಹಾವಳಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಭಾವದೀಪ

ಸಂಸ್ಕೃತಮೂಲ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ
ವಿಶೇಷ - ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀ ಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಹಾದರು

ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು, ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ

ಗೌರವ ಸಂಪಾದಕರು

ವಿ|| ರಾಜಾ ಎಸ್. ಗಿರಿಅಚಾರ್ಯರು
ಮಂತ್ರಾಲಯ

ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದನೆ

ವಿ|| ಬೆಮ್ಮತಿ ವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯ
ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ್ರಕಾಶನ

ಶ್ರೀ ಗುರುನಾರ್ವಾಹಿಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರ

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ನದ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ

ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ,

ಮಂತ್ರಾಲಯ - 518 345 (ಅಂಧ ಪ್ರದೇಶ)

ಭಾಗ - ೨

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಮುನಿ-ವಿರಚಿತ

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯ-ವಿರಚಿತ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಮುನಿ-ವಿರಚಿತ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಭಾವದೀಪ

ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ , ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯ ,
ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಟೀಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ

ಶ್ರೀಮಂತ್ರಾಲಯಪ್ರಭುಗಳ ಭಾವದೀಪ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ

* * * * *

ಪ್ರಕಾಶನ :

ಶ್ರೀಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರ,

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ,

ಶ್ರೀವಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ - 518 345 ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ.

||

'ಭಾವದೀಪ' : ಜಯನಾಮಸಂವತ್ಸರದ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸ (ನವೆಂಬರ್ ೨೦೧೪)

ಪ್ರಕಾಶನ : ಶ್ರೀಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರ,
ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ,
ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ - 518 345
ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ.

ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಅನುವಾದ : ವಿ || ಚೆಮ್ಮತ್ತಿ ವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪ್ರಥಮಮುದ್ರಣ : 2014

ಪುಟಗಳು : 750

ಜಿಲೆ : 600 ರೂ

ಪ್ರತಿಗಳು : 1000

Publication Copy right :

ಶ್ರೀಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರ,
ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ,
ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ - 518 345 ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ.

ಅಕ್ಷರಜೋಡಣೆ :

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಸ್. ನಾಗಲತಾ

ಶ್ರೀ ಚೆಮ್ಮತ್ತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ

ಮುದ್ರಣ :

ಪಪನ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.

॥ ಶ್ರೀಮನ್ಮೂಲರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ ॥

॥ ಶ್ರೀಗುರುರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಭಾವದೀಪ

* * * *

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು :

ಶ್ರೀ ಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು

ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು, ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಮಂತ್ರಾಲಯ.

ಗೌರವ ಸಂಪಾದಕರು :

ವಿ|| ರಾಜಾ ಎಸ್. ಗಿರಿಆಚಾರ್ಯ

ಮಂತ್ರಾಲಯ

ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಅನುವಾದ :

ವಿ|| ಬೆಮ್ಮತಿ ವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯ

ಬೆಂಗಳೂರು.

IV

'Bhavadipa' : November 2014 Jayanama Samvatsara, Karteeka Masa

Publication : Srigurusarvabhoma Samshodhana Mandira,
Jagadguru Srimanmadwacharya
Moolamahasamsthana,
Sri Raghavendraswamigala Mutt,
Mantralaya - 518345 (A.P.)

Edited & Translated by : Vidwan Bemmatti Venkateshacharya,
Bangalore.

First Edition : 2014

Pages : 750

Price : Rs. 600

Copies : 1000

Publication Copy right :

Srigurusarvabhoma Samshodhana Mandira,
Jagadguru Srimanmadwacharya Moolamahasamsthana,
Sri Raghavendraswamigala Mutt, Mantralaya - 518345 (A.P.)

Type set :

Smt. S. Nagalatha

Sri Bemmatti Srinivasa

Printed at :

Pavan Printers, Chamarajpet, Bangalore.

ಗ್ರಂಥಗಳು ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಕಾರರು

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯರಾದ
ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯರಾದ
ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಶ್ರೀ ಅಕ್ಕೋಭ್ಯತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರ ಶಿಷ್ಯರಾದ
ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಮುನಿಗಳಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಶ್ರೀಸುಧೀಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರ ಶಿಷ್ಯರಾದ
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಭಾವದೀಪ

ಓದುಗರ ಗಮನಕ್ಕೆ

'ಭಾವದೀಪ' ಯೋಜನೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟವು ದಿನಾಂಕ : 8-9-2014 ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಟೀಕೆಗಳ ಅನುವಾದವೂ ಕೂಡ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯಲೇಬೇಕು. ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಅನುವಾದವು ಮುದ್ರಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಹಾಗೂ ಸರ್ವತರ್ಫದೀಪವೂ ಟೀಕೆಗಳ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರತತ್ವಧಿಕರಣದಿಂದ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿ, ಭಾವದೀಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ಹಾಗೂ ಭಾವದೀಪ ಗ್ರಂಥಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಅನುವಾದವು ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದ ತನಕ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ನಾಕು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಹಾಗೂ ಸರ್ವತರ್ಫದೀಪವೂ ಟೀಕೆಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅನುವಾದ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಈಕತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ,
ಭಾವದೀಪ

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

(8 ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂತ್ರದ ಅನುವಾದ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ.)

ಮುಂದಿನ ಏಳು ಸೂತ್ರಗಳು ಮುಂದಿನ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ,
ಭಾವದೀಪ

|| ಶ್ರೀಮನ್ ಮೂಲರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ ||

|| ಶ್ರೀಗುರುರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ ||

ಶ್ರೀಮತ್-ಪರಮಹಂಸ-ಪರಿವ್ರಾಜಕಾಚಾರ್ಯ-ಪದ-ವಾಕ್ಯ-ಪ್ರವೀಣ-ಪಾರಾವಾರ-ಪಾರಂಗತ-
 ಸರ್ವತಂತ್ರ-ಸ್ವತಂತ್ರ-ಶ್ರೀಮನ್-ಮೂಲರಘುಪತಿ-ವೇದವ್ಯಾಸ-ದೇವ-ದಿವ್ಯ-ಶ್ರೀಪಾದ
 ಪದ್ಮಾರಾಧಕ-ಜಗದ್ಗುರು-ಶ್ರೀಮನ್-ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ-ಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ-
 ಮಂತ್ರಾಲಯ-ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಮಠದ ವೇದಾಂತ-ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-
 ದಿಗ್ವಿಜಯ-ವಿದ್ಯಾಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರರಾದ
 ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಸುರಮೀಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರ ಕರಕಮಲಸಂಜಾತರಾದ
 ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಸುಯತೀಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರ ವರಕುಮಾರರಾದ
 ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರ

ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶ

ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಅನುವಾದವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಭೂದೇವಿ, ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರ ಜೊತೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ಕುಳಿತಂತೆ ಈಗ ಸತ್ತರ್ದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಮೂರು ರೂಪಗಳ ಜೊತೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು ಭಕ್ತತೀತಿಯದಿಂದ ಮುಕ್ತಕಂಠದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಭಾವದೀಪ ಗ್ರಂಥವು ಮುಕ್ತಕಂಠದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅನೇಕಕಡೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದೀಪಿಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥಯತಿಗಳು ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಚಾರ. ಇದರಂತೆ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಕಡೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಯರಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಯಂತ ಒಲವು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಈ ಯೋಜನೆಯು ಹೊರಟಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡೋಣ -

'ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸತ್ವೇನ ಅವತತಾರ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - "ಗುಣಗುಣಾದ್ಯಭೇದಾಭಿಪ್ರಾಯಾತ್" ಇತ್ಯಾದಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪೋಕ್ತದಿಶಾ ವಾ' ಎಂದು. ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ, ಬಲ, ವಶ್ಯರ್ಯ, ವೀರ್ಯ, ತೇಜಸ್ಸು ಈ ಆರು ಗುಣಗಳು ಭಗವತ್ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿವೆ. ಗುಣಗಳು, ಗುಣಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ನಾರಾಯಣನನ್ನು 'ಭಗವಾನ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ 'ಭಗವಾನ್' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕೂಲೀಭೂತೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ದ್ವಾಪರ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ - 'ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕೂಲೀಭೂತೇ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ದ್ವಾಪರೇ' ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಬಲುಸುಂದರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆರು ಹೀಗೆ - 'ದ್ವಾವೇವ ಧರ್ಮಪಾದೌ ಯಸ್ಮಿನ್ ಯುಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ತತಃ ಕ್ರಮಾದಪಚಯೋಽಂತೇ ಏಕೋಽವಶಿಷ್ಯತೇ' ಇತಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪೋಕ್ತವೃತ್ತತ್ವಾ ವಾದದ್ವಯಹ್ರಾಸಸೂಚನಾದಿತಿ ಭಾವಃ |' "ಕೃತ, ತ್ರೇತಾಯುಗಗಳ ಅನಂತರ ಯಾವ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಧರ್ಮಪಾದಗಳು ಉಳಿದು ಅನಂತರ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇನೊಂದು ಪಾದವೂ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪಾದ ಉಳಿಯುತ್ತದೋ ಆ ಯುಗವೇ ದ್ವಾಪರಯುಗ" ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು 'ದ್ವಾಪರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮದ ಎರಡು ಪಾದಗಳು ಕಳಚಿಹೋಗಿವೆ ಎಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದ್ವಾಪರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಹ್ರಾಸವನ್ನು ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಸಂಶಯವನ್ನು ಈ ಪದವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಟೀಕಾರಾಯರು ಎಂದೂ ಕೂಡ ವಿರೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆಯೂ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೂಡ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ - "ಆತ ಏವ ಪ್ರಮೇಯದೀಪಿತಾಯಾಮ್ 'ವ್ಯಾಸೋಽವತತಾರ' ತತಶ್ಚೇಷ್ವಾನಿಷ್ಠಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರೇತಿ ಭಾಷ್ಯಗತಸ್ಯ 'ತತಶ್ಚ' ಇತ್ಯಸ್ಯ 'ಅವತಾರಾನಂತರಮೇವ' ಇತ್ಯರ್ಥ ಉಕ್ತಃ |" "ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಟೀಕಾರಾಯರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಮೇಯದೀಪಿತಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಾಸೋಽವತತಾರ' ತತಶ್ಚೇಷ್ವಾನಿಷ್ಠಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರ" "ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಇಷ್ವಾನಿಷ್ಠಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಬಯಸುವವರ" ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ತತಶ್ಚ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅವತಾರವಾದ ಕೂಡಲೇ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ".

'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅಖಿಲಭಾರತ ಮಾಧ್ಯಮ ಹಾಕಮಂಡಳದಿಂದ 1959ನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವರು 'ತತ್ವದೀಪಿಕಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದ್ವೈತವೇದಾಂತ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಿ.ಎನ್.ಕೆ. ಶರ್ಮ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ತತ್ವದೀಪಿಕಾ' ಎಂಬ ಸ್ಥಿರಲಿಂಗಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೆಲವು ಸಂಶೋಧಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥ 'ಸತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ತತ್ವದೀಪಿಕಾ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ -

ಸಂಪ್ರೀತಯೇ ಭಗವತಃ ಪರಮಸ್ಯ ಭಕ್ತ್ಯಾ |

ಸತ್ವಪ್ರದೀಪಮಿಮುತ್ಸ್ರ ಸಮರ್ಪಯಾಮಿ || ಎಂದು.

ನಾವು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗಪ್ರಯೋಗದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೀಗಿದೆ - ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಭಾವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ತತ್ವದೀಪಿಕಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಥವಾ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ವವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣ-ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪಾಕೃತಿಗೋಗಣೇನ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾತು 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥವು ಬಲು ಆಪ್ತಾಯಮಾನವಾಗಿದೆ. ಓದುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರವೋ ಅಥವಾ ಕಾವ್ಯವೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹ ಮೂಡುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನಾವು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾವ್ಯವೆಂದೇ ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದರಂತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇದು ಭಾಷ್ಯದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೋ ? ಅಥವಾ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ವೇದಮಂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೋ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಮೂಡುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ವಾಯುದೇವರ ಮಹತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಭಾಷ್ಯದ ಟೀಕೆ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಅನೇಕ ಕಡೆ ತತ್ವವಾದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮತಗಳನ್ನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಧೂಳಿಪಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ, ಜಯಭೇರಿ ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ರಚಿಸಿದ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯೂ ಕೂಡ ಬಲು ಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಕಾರರೆನ್ನುವಂತೆ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ-ಕಾರರೆಂದೂ ಕೂಡ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ -

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಮತ್ತುದಾರಾಂ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಮಪ್ಯನಿಂದ್ಯಾಮ್ |

ಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯಾಶಯಬೋಧಹೇತೂ ತತಾನ ಯಸ್ತಾರ್ಕಮೌಳಿರತ್ನಮ್ ||

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಿರಚಿಸಿರುವ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿ ಗ್ರಂಥವು ವಿದ್ವಲ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಲುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬರೆದಿರುವ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಕೂಡ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಯಂತೆ ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಇತ್ತೀಚಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಅಧ್ಯಯನವು ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯ ಅಧ್ಯಯನವೂ ಕೂಡ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳು ಹೀಗೆ ಉರುಳಿದರೆ ನಾಮಾವಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಡುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಪಾಠವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಮಹನೀಯರ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಹಾಗೂ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ನಮ್ಮ ದ್ವಿತೀಯ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯದ ಮುಕ್ತಾಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾವದೀಪಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಶ್ರೀರಾಯರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಮೂಲರಾಮದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದೆವು. ಬಲು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಬೆಮ್ಮತ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯರು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಬರೆದು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಇವರ ಈ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯನ್ನು ಭಾವದೀಪ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಜೊತೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲು ಎಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸಾಹಗಳು ಬೇಕೋ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿರುವುದನ್ನು ಬೆಮ್ಮತ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿರುವುದು ಗಮನಿಸಿದೆವು.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾವದೀಪದ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬೆಮ್ಮತ್ತಿಯವರಿಗೆ ನಾವು ಹೇಳಿದೆವು. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಹೇಳಿದಾಕ್ಷಣ ಸಂತೋಷ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪಿದರು. ಕೆಲವೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸಂಪುಟವೂ ಕೂಡ ಅನುವಾದಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನಾವು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಓದಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ.

'ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮೇಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯರತ್ನಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಮುಂದಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಿ. ಅಂಥ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಗವಂತನು ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬಲಿ. ಯಾವ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ತಪ್ಪುಗಳು ಬಾರದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿ, ಈ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಲಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಸ್ಮದ್ಗರ್ವಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರ್ವಂತರ್ಗತ-ಭಾರತೀರವುಣ - ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ - ಶ್ರೀಮನ್ ಮೂಲರಘುಪತಿ - ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

- ಇತಿ ಸಪ್ರೇಮ ನಾರಾಯಣಸ್ಮರಣಗಳು

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶ	VIII-XII
ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪ ಓದುವ ಮುನ್ನ	XIV-LIX
ಅಧಿಕರಣ ಸಾರಾಂಶ	LX-LXXIX
ಜಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ	೧-೨೩೨
ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ	೨೩೩-೨೫೪
ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತಾಧಿಕರಣ	೨೪೫-೨೯೬
ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ	೨೯೭-೩೧೬
ಈಕ್ಷತ್ಯಾಧಿಕರಣ	೩೧೭-೫೧೬
ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ	೫೧೭-೬೦೨
ಪರಿಶಿಷ್ಟ	೬೦೩-೬೦೬
ವಿವರವಾಗಿ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ	೬೦೭-೬೩೬

ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪ ಓದುವ ಮುನ್ನ .....

ಓ ಮಹಾಜನರೇ.... ! ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ.....! ಬಹಳ ಸಂತೋಷದ ವಿಷಯ ....!!

ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು ಈಗ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಪೂರ್ವ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನೀವು ಕೇಳಿದರೆ ..... !!

ನಂಬಲಾಗದಷ್ಟು ಸಂತೋಷ ಪಡುವಿರಿ....!! ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವಿರಿ....!!

ಹೀಗೂ ಒಂದು ಯೋಜನೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ.....!! ಎನ್ನುವಿರಿ.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ... 'ಅಬ್ಬಾ .....!!' ಇದು ನನಗೆ ದೇವರು ಕರುಣಿಸಿದ ವರ.....!!' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ 'ಧನ್ಯ....' 'ಧನ್ಯ.....' ಎನ್ನುವಿರಿ.

ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಮುನಿಗಳು ಬರೆದ 'ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತು..... ಅಲ್ಲವೇ...?

ಹೌದು.... ಇದೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಟೀಕೆಗಳಿವೆ... ಒಂದು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದರು ವಿರಚಿಸಿದ 'ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ'. ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ವಿರಚಿಸಿದ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ'.

ಹೌದು..... ಹೌದು..... ಗೊತ್ತು ..... ಗೊತ್ತು..... ಎನ್ನುವಿರಾ ?

ಗೊತ್ತೇ ಇರಲಿಲ್ಲ..... ಎನ್ನುವಿರಾ ?

ಎಲ್ಲೋ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದಂತೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವಿರಾ..... ?

ಅಥವಾ ಗೊತ್ತು..... ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಓದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎನ್ನುವಿರಾ.... ?

ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಿಮಗಾಗಿ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದಂಗಳವರು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು ಸಿಗುವುದೇ ಕಷ್ಟ.... ಆಧುನಿಕ ಜೀವನಶೈಲಿ..... ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸದ ಒತ್ತಡ.....

ಸಿಕ್ಕ ಅವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಉಪದೇಶವೋ ಅತ್ಯಲ್ಪ.....

ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ..... ಕಲಿತದ್ದನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ.....

ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ.....

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದೊಂದಿಗೆ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳು ಭಾವದೀಪ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಕಸ್ತೂರಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟರೆ.....

ಆಹಾ ..... ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ !!!

ಗ್ರಂಥವೆಂಬ ಗುರುವಿನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದಾದರೂ ತಿಳಿಯುವ ..... 'ಕಾತರ' ..... 'ಶ್ರದ್ಧೆ'.

ಇಂಥ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಇದೋ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪ ಗ್ರಂಥ.

ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಅದ್ಭುತ !

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸತ್ವಪ್ರದೀಪ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಎಂಬ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಆಳ-ಆಗಲವನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ಊಹಿಸಲೂ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಅದ್ಭುತ' ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಮೈಮಿರೆಳಿಸುವ ವಿಷಯ ಎಂದರೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಪಾಠ ಕೇಳಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು. ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟರು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು. 'ನನ್ನ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನು ಟೀಕೆಯನ್ನು ಎರಚಿಸು' ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಟೀಕೆ ಬರೆದವರು ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು.

ಎನಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯ.....! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಷಯ ಬೇರೆ ಯಾವುದಿದೆ....! ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲು ಹೇಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಿಷಯವೇ.....! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರೂ ಶಿಷ್ಯಂದಿರಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಹೇಳುವುದೆಂದರೆ ರೋಮಾಂಚನ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಪ್ಪನೆಯಂತೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ..... ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಧನ್ಯತಾಭಾವನೆ ಅದೆಷ್ಟರಬಹುದು ! .... ಊಹಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ.....ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ !! ಅಲ್ಲವೇ .....!!

ಶ್ರೀಮಟ್ಟಣಾಕೃತ್ಪಾದರೂ ಕೂಡ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನ ಅವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿ, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಗೈದವರೆಂದು ಜಯತೀರ್ಥವಿಜಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂವರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದಲೇ ಪಾಠ ಕೇಳಿದ ಮಹಾನುಭಾವರು.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಮೂವರು ಟೀಕಾಕಾರರ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಓದುವ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿರುವುದಂತೂ ನಮ್ಮ ಸೌಭಾಗ್ಯ ....!! ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳನ್ನು

ಒಟ್ಟಿಗೆ ಓದಿದರೆ ಅದೆಷ್ಟು ಜ್ಞಾನದಾಯಕ....!! ಭಾವದೀಪವನ್ನು ಜೊತೆ ಸೇರಿಸಿ ಓದಿದರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ನಿಶ್ಚಾಯಕ.....!! ನಮಗೆ ಇಂಥ ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟವರು ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದರು.

ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥರ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆ

ಶ್ರೀಗಳು ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಯೋಚಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದರು.

ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀವಾದರು ತಮ್ಮ ದ್ವಿತೀಯ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆರಾಧನೆಯ ಪವಿತ್ರಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾವದೀಪ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಅನಂತಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ಭಾವದೀಪಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಥಮಸಂಪುಟವನ್ನು ಮೂಲರಾವದೇವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. 'ಕಿಮತೋ ಅನ್ಯನ್ ಮಂಗಳಂ ನಾಮ' 'ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯ ಬೇರೆ ಯಾವುದಿದೆ!!' ಎಂದು ನುಡಿದು ಹರಿಗುರುಗಳಲ್ಲಿ 'ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀಗಳ ದೀಕ್ಷೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ರಾಯರು ಮುಂದಿನ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಟೀಕಾತ್ರಯಗಳ ಜೊತೆ ತಮ್ಮ ಭಾವದೀಪ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿಸಿ ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಶ್ರೀಗಳಿಗೆ ಪವಿತ್ರ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಆಸಕ್ತಿ. ಸಾವಿರಾರು ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡವಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಚ್ಯುತಿ ಬಾರದಂತೆ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವರು.

ನಮ್ಮ ಮಠಕ್ಕೆ 'ವಿದ್ಯಾಮಠ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥಕವಾಗಲು ಕಾರಣವುರುಷರಾಗಿರುವರು.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅನುಭವ - ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಗಳವರ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದೆ. ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಗಳವರಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿದೆ. ನೂರಾರು ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀಗಳವರ ಬಳಿ ಒಂದು ನಿಮಿಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವ ಸಮಯಾವಕಾಶ ಸಿಗದೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದೆ.

ಪುನಃ ಐದು ದಿವಸಗಳ ಅನಂತರ ಶ್ರೀಗಳವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದಾಗ ನಂಬಲಾಗದ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಿಷಯ ಕಾದಿತ್ತು. ನಾನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬಹುಭಾಗ ಓದಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ಕೂಡ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ತಪ್ಪು-ಸರಿಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀಗಳವರಿಗೆ ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡ ಎಷ್ಟಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲ ಐದು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಬಹುಶಃ ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿಗಳು ನಿದ್ರೆಮಾಡದೇ ಓದಿರಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಪುಸ್ತಕ ಮುದ್ರಣದ ಉದ್ದೇಶವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಪುಸ್ತಕವು ತಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಮುದ್ರಣವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಶ್ರೀಗಳವರ ಉತ್ಕಟ ಆಪೇಕ್ಷೆ. ಅನೇಕ ಬಾರಿ ನನ್ನ ಬಳಿ ಶ್ರೀಗಳವರು ಹೇಳುವ ಮಾತು -

“ಎಲ್ಲಾ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕೇವಲ ಭಾವದೀಪದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವಷ್ಟೇ ಅನುವಾದವಾದರೆ ಸಾಲದು. ಗ್ರಂಥಗೌರವದ ಭಯ ಎಂದೂ ಬೇಡ. ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಮಠವು ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಂಕಣಬದ್ಧವಾಗಿದೆ”

ಶ್ರೀಗಳವರ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿದೆ. ಮತ್ತೂ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀಗಳವರು ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಈ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತರು ತಮಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಪಾದಕಾಣಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪುಟಗಳ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಿ, ಮುದ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯಾರಿದ್ದರೂ, ಭಗವಂತನ ಮನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ಮಾಡುತ್ತಾಳಂತೆ. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಗಳು ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಶ್ರೀಮಠದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಬಹುದು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಪಾದಕಾಣಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅಪಾರವಾದ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊರತು, ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಓದಬೇಕೆಂಬ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಹಾಗೂ ಭಾವದೀಪ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಅನುವಾದವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹಸಿದವನಿಗೆ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಏನೇ ಆಗಲಿ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ರಾಯರ ಅಪಾರ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ರಾಯರೇ ನಿಂತು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಕೂಡ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನ ಏಕಿಲ್ಲ?

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು 'ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಅಧ್ಯಯನ ಇಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಈ ಗ್ರಂಥ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅನುಪಲಬ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನವು ನಿಂತಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವಿರಲಾರದೆಂಬ ತಪ್ಪುಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನವು ನಿಂತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೊದಲು ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಜೀವನ ಅದೆಷ್ಟು ಸೊಗಸು

ಆದ್ಯಟೀಕಾಕಾರರೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ವೇದಾಂತಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು. ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀಮಟ್ಟೀಕಾಕೃತ್ತಾದರು 'ನ ತತ್ವಮಾರ್ಗೇ ಗಮನಂ ವಿನಾ ಯದುಪಜೀವನಂ' ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ಉಪಜೀವಿಸದೇ ತತ್ವಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ವವಿಜಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತರು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾಯಗಳು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

'ವ್ಯಾಖ್ಯಾಪ್ರಕಾಶಮಾತ್ರೇಣ ವೀರಂಮನ್ಯಾನ್ ಸ್ವಮಂಡಲೇ |

ಮಾಯಾವಿಗ್ರಾಮಸಿಂಹಾನ್ಯೋ ವಾದಿಸಿಂಹೋ ನಿರಾಕರೋತ್ ||'

'ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೆಂಬ ಮದದಿಂದ ಉನ್ನತ್ತವಾದ ಆನೆಗಳ ದುಸ್ತರ್ಕವೆಂಬ ಮಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸೀಳಿಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಸಿಂಹದಂತೆ 'ಇದ್ದರು' ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಅತ್ಯಂತ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಹೆಸರು ಶೋಭನಭಟ್ಟರು. ಗೋದಾವರೀ ತೀರದ ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿದೇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಂಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಇರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಟ್ಟಸಿದ್ಧಾಂತ ಮೊದಲಾದವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಇವರು ಖಂಡನೆ ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ವೇದ, ಮಹಾಭಾರತ, ಪುರಾಣಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾರ್ಕಿಕ ಶಿಖಾಮಣಿಗಳೂ, ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಗಂತಿ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆದ ಶೋಭನಭಟ್ಟರು ಒಮ್ಮೆ ಮಹಾಸಭೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಭಾರತದೇಶದ ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವರೇಣ್ಯರನ್ನು ಆಹ್ವಾನ ಮಾಡಿ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರನ್ನೂ ಕೂಡ ಬರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲು ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಮುಂದಾದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಚಾರ್ಯರ ಮುಂದೆ ಸೋತುಹೋದರು. ಆ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶೋಭನಭಟ್ಟರು ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ವಿದ್ವನ್ನಣಿಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಅದ್ವೈತವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ತತ್ವವಾದವನ್ನು ಅರಿತು ತಮ್ಮ ಜೀವನವು ಧನ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು.

ವಿದ್ವನ್ನಂಡಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರೇಸರರಾದ ಇವರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಪಾಠ ಕೇಳಿದರು.

ಹಂಸಪಕ್ಷಿಯು ಒಮ್ಮೆ ತಾವರೆ ಹೂವಿನ ಮಕರಂದದ ರುಚಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಹೂವಿನ ಮಕರಂದವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಶೋಭನಭಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಪಾಠವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ.

ಶೋಭನಭಟ್ಟರು ವಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಯುಕ್ತಿಜಾಲಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ, ವಿತಂಡ ಮಾಡುವ ದುರ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಯಾವ ತತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೋ. ಅದನ್ನೇ ಎತ್ತಿಶೋರಿಸಿ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕುಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಭನಭಟ್ಟರ ಪ್ರವಚನ

ಶೋಭನಭಟ್ಟರ ಸೊಬಗಿನ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತರು ಬಲು ಸುಂದರವಾಗಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ - ಸುಣ್ಣ ತಯಾರಿಸುವವನು ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಕಪ್ಪೆಚಿಪ್ಪು, ಶಂಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸುಟ್ಟು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಸುಣ್ಣವನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥವನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಬಲಮುರಿಶಂಖವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಕಪ್ಪೆಚಿಪ್ಪುಗಳಂತೆ ಈ ಶಂಖವನ್ನೂ ಕೂಡ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಾಯಿಸಿ ಪುಡಿಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ಕಪ್ಪೆಚಿಪ್ಪುಗಳು ಪುಡಿಯಾದರೂ ಬಲಮುರಿಶಂಖವು ಪುಡಿಯಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಲಮುರಿಶಂಖವನ್ನು ಬಿಸಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಬಲಮುರಿಶಂಖಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಅದನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಪದಾರ್ಥವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಬಿಸಾಡುವುದೆಂದರೆ ಇದಂಥಾ ಮೂರ್ಖತನ !

ಬಲಮುರಿಶಂಖದಂತೆ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕೂಡ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ನಮಗೆ ದೊರಕಿರುವಾಗ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಆದರ ಮಾಡದೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವವನು ಮಹಾಮೂರ್ಖ. ಬಲಮುರಿಶಂಖವನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಸಾಡುವ ಮೂರ್ಖನಂತೆ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವನೂ ಕೂಡ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಮೂರ್ಖ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯತೆ ಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಭಾಗ್ಯದೇವತೆಯು ಒಲಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ

ಆದರೆ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಯದೇ ಮೂರ್ಖರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಒಬ್ಬ ಮಹಾನುಭಾವನಿಗೆ ಈ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಬಲಮುರಿಶಂಖದ ಪ್ರಯೋಜನವು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸಬಹುದೆಂಬ ಅರಿವಿತ್ತು. ಸುಣ್ಣ ಮಾರುವವನು ಬಿಸಾಡಿರುವ ಬಲಮುರಿಶಂಖವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥವೂ ಕೂಡ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಲಾಗದ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ನಿಧಿ. ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಅಲ್ಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನಷ್ಟೇ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಬಲಮುರಿಶಂಖವನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ಬಲಮುರಿಶಂಖದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತು ಹಣಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ರಾಜನು ಎಷ್ಟು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಲೂ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ ಅನಂತವಾದ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಬಲಮುರಿಶಂಖವನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಅನಂತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ರಾಜನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದನೋ, ಅದರಂತೆ ಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಕೂಡ ಅನಂತವಾದ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡಿ ಶೋಭನಭಟ್ಟರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಸಿದರು.

ಮಧ್ವವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಬಗೆ

ಶ್ರುತ್ಯಾ ಮತ್ಯಾ ಸದಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿರಕ್ತ್ಯಾ ನಿತ್ಯಸೇವಯಾ |

ಅಷ್ಟೈ ಪ್ರಸನ್ನಃ ಪ್ರಾಚ್ಛೇಕ್ಷಃ ಸದ್ಯೋ ವಿದ್ಯಾಂ ದಧೌ ಶುಭಾಮ್ ||

ನಿರಂತರ ವೇದಾಂತಶ್ರವಣ, ಮನನ, ಭಕ್ತಿ, ವೈರಾಗ್ಯ, ನಿರಂತರ ಸೇವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರಸನ್ನರಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಗೆ ಪರಮಗುಹ್ಯವಾದ ಮಂಗಳಕರವಾದ ವೇದಾಂತವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು.

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಮಿಂಗಿಲವು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಂತೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ವಿಹರಿಸಿದರು. ವೈಶೇಷಿಕರ ಕುಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವಾಗ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೆಂಬ ಸಿಂಹವು ಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬ ಘರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದರೋ, ಆಗ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಗ್ರಾಮಸಿಂಹದಂತೆ ತಪ್ಪಗೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿದ್ಯೆಯ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಮದಗಜದಂತೆ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಕುಶಲರಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೆಂಬ ಸಿಂಹವು ಆನೆಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಯುವಂತೆ ಅವರ ಕುಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

'ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಸಮುದ್ರ' ಎಂದು ಪಂಡಿತಮಂಡಳಿ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ 'ಸನ್ಮಾಯರತ್ನಾವಳಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ 'ಸತ್ತ್ವಕದೀಪಾವಳಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ದೂರಕುವ ರತ್ನದಂತೆ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಶೋಭನಭಟ್ಟರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪರಮತಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆಚಾರ್ಯರ ಜೊತೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತ್ಮಂತ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿ ಸನ್ಮಾಸಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ 'ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರು.

'ಸೋದರ್ಯಂ ಸಂವಿರಕ್ತಂ ಯತಿಮಕೃತ ಮಹಾಸದ್ಗುಣಂ ವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥಂ

ವಾದೀಂದ್ರಂ ಪದ್ಮನಾಭಂ ಪ್ರಿಯಮಥ ಚ'

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ತಮ್ಮದಿರಿಗೆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನೀಡಿ 'ವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾದ ವಾದಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶೋಭನಭಟ್ಟರಿಗೂ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನೀಡಿ 'ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರೆಂದು 'ಅಣುಮಧ್ಯವಿಜಯ'ದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಮಹಿಮೆ

'ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಕಾರುಣ್ಯದ ಲೇಶವಾದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರಲಿ' ಎಂದು ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

'ಶ್ರೀಮದ್ವಸಂಸೇವನಲಬ್ಧಶುದ್ಧವಿದ್ಯಾಸುಧಾಂಭೋನಿಧಯೋಽಮಲಾಯೇ ।

ಕೃಪಾಲವಃ ಪಂಕಜನಾಭತೀರ್ಥಾಃ ಕೃಪಾಲವಃ ಸ್ಯಾನ್ ಮಯಿ ನತ್ಯಮೇಷಾಮ್ ॥'

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿ, ಪರವಾದಿಗಳನ್ನು ಖಂಡನೆ ಮಾಡಿ, ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ, ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ, ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿ, ವೇದ-ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ತತ್ವವಾದದ ದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಖಂಡ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಇವರನ್ನು 'ವೇದಪ್ರವಚನಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯೋಽಸಾವಿತಿಪೂಜತಃ' 'ವೇದಾಂತಾಭಿ-ವಿಹರಣನಿಪುಣವಿದ್ವತ್ತಿಮಿಂಗಿಲಃ'. 'ಮತ್ತದುರ್ವಾದಿಮಾತಂಗತರ್ಕಮಸ್ತಕಧಾರಣೇ ಪಂಚಾಸ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಪಟುತ್ವ, ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭುತ್ವ, ಪ್ರತಿಭಾಪ್ರಾಕಲ್ಯ, ಪ್ರವಚನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀರಿಷಿಕೇಶತೀರ್ಥರು ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕಪೂರ್ವಸಜ್ಜನಗುರುಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತು 'ಯೋಗಿಮೌಳಿ' ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀನರಹರಿತೀರ್ಥರು ಕೂಡ 'ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಾದಿತ್ಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಇವರು ಹದಿನೈದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

೧. ಸನ್ಮಾಯರತ್ನಾವಳಿ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಟೀಕೆ)
೨. ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದ ಟೀಕೆ)
೩. ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ ಭಾವದೀಪಿಕಾ (ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದ ಟೀಕೆ)
೪. ಗೀತಾತತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ (ಗೀತಾತತ್ಪರ್ಯದ ಟೀಕೆ)
೫. ನ್ಯಾಯಾವಳಿ (ಉಪಾಧಿಖಂಡನ-ಟೀಕೆ)
೬. ಮಾಯಾವಾದಖಂಡನ-ಟೀಕೆ
೭. ಪ್ರಪಂಚಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾನುಮಾನಖಂಡನ-ಟೀಕೆ
೮. ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿ (ವಿಷ್ಣುತತ್ವನಿರ್ಣಯ-ಟೀಕೆ)
೯. ತತ್ವವಿವೇಕ-ಟೀಕೆ
೧೦. ತತ್ವಸಂಖ್ಯಾನ-ಟೀಕೆ
೧೧. ಕರ್ಮನಿರ್ಣಯ-ಟೀಕೆ
೧೨. ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣ-ಟೀಕೆ
೧೩. ಕಥಾಲಕ್ಷಣ-ಟೀಕೆ
೧೪. ತತ್ತ್ವೋದ್ಯೋತ-ಟೀಕೆ
೧೫. ವಾಯುಲೀಲಾವಿಸ್ತರಣ

೧೬. ಮಧ್ವಾಷ್ಟಕ (ವಿ|| ಪ್ರಭಂಜನಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಕೃತಿಯು ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.)

ಪ್ರಕೃತ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

‘ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ’ ಬರೆದವರು ಯಾರು ?

‘ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ನೀಡುವ ಕಾರಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ -

೧. ಮಧ್ಯವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಕಾರರೆಂದು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಕಾರರೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.
೨. ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಮುನಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊರತು, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
೩. ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾಕಾರರು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಕೂಡ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.
೪. ಸೂತ್ರೇ ಭಾಷ್ಯೇಽನುಭಾಷ್ಯೇ ಚ ಸನ್ನ್ಯಾಯವಿವೃತೌ ತಥಾ |
ಟೀಕಾಸು ಚ ಯದಸೃಷ್ಟಂ ತಚ್ಚ ಸೃಷ್ಟಿಕರಿಷ್ಯತೇ ||

ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ರಾಯರು ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಯರ ವಾಕ್ಯ ಹೀಗಿದೆ - ‘ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯಕೃತ-ತತ್ವಪ್ರದೀಪಖ್ಯಾ, ಅನುಷ್ಠಾನಟೀಕಾ - ನ್ಯಾಯಸುಧಾ, ಪದ್ಮನಾಭಾಚಾರ್ಯಕೃತ - ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿ ಚ ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾಟೀಕಾ ಚ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಚ ಇತ್ಯೇತಾಸು ಟೀಕಾಸು’ ಇತ್ಯರ್ಥ:’ । ಎಂದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಯರು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು.

೫. ಶ್ರೀಮಠದ ಮೂಲಪುರುಷರಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮುಖದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದ ಪಾಠವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಯರೂ ಸಹ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿತ್ವಾರೆ.

ಆದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಇವರ ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಹದಿಮೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಆ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮಧ್ಯವಿಜಯದ ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಮುನಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರೆಂದು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯನ್ನು ಟೀಕಾರಾಯರು ರಚನೆ ಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಊಹಿಸಲು ಶ್ರೀಸುಮತೀಂದ್ರತೀರ್ಥರ ಭಾವರತ್ನಕೋಶವು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮುಖ್ಯತಃ ವಾಚಕತ್ವೇನ ವಿಶಂತಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಗೆ ಶ್ರೀಸುಮತೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ 'ಆಸಮಂತಾತ್ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾ ಇತಿ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಂ ತಾತ್ಪರ್ಯತಃ ಅನುವದತಿ - 'ಮುಖ್ಯತೋ ವಾಚಕತ್ವೇನೇತಿ'. ಹೀಗೆ ಹಲವು ಕಡೆ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯು ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದೆಯೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದ್ವೈತವೇದಾಂತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದಿಂದ ಮುದ್ರಣವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಜನರಲ್ ಪ್ರೆಸ್', ಮೈಲಾಪುರ, ಮದ್ರಾಸ್ - ೪' ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯನ್ನು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ತಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಆಧಾರವಿದೆ - ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರವಿಜಯದ ಎರಡನೆಯ ಆಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ -

XXVIII

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಮತ್ತುದಾರಾಂ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಮೃಂದಾಂ ಮ್ |

ಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯಶಯಬೋಧಹೇತೂ ತತಾನ ಯಸ್ತಾರ್ಕಮೌಳರತ್ನಮ್ ||

ತಾರ್ಕಿಕಶಿರೋಮಣಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ 'ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸ್ತುತ್ಯವಾದ 'ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತಮ್ಮ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ರಾಯರ ತರುವಾಯ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪೀಠವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀಸುಮತೀಂದ್ರತೀರ್ಥರು 'ಭಾವರತ್ನಕೋಶ' ಎಂಬ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಗೆ ಬರೆದಿರುವರು. ಈ ಭಾವರತ್ನಕೋಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ -

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳ್ಯಂತು - 'ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಕತ್ವಂ ತ್ವಕಾರಸ್ಯ ಸರ್ವವಾಕ್ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಷ್ಣುವಾಚಿತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಪ್ರಕಾರಾಂತರಮುಕ್ತಮ್ || ಸಕಲವಾಜ್ಞಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಕಾರಣ ಆಕಾರವು ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ - "ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳ್ಯಾಮಪಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಶಾಯಿತ್ವಲಿಂಗವಿಶಿಷ್ಟಂ ಯಮಂತಃಸಮುದ್ರೇ ಇತ್ಯನೂದ್ಯ ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್ | ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ ಖಂಡದ್ವಯಮೇವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಯಮಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಸ್ವರಸವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಕೃತಂ ಭಾಷ್ಯಮಾದೌ ತದ್ಭಾವಪೂರ್ವಕಮ್ |

ಯೋ ವ್ಯಾಕರೋನ್ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ಪದ್ಮನಾಭಾಖ್ಯಾಯೋಗಿನೇ ||

'ಶ್ರೀಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ ಎಂಬ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ' -

ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಚರಮಶ್ಲೋಕವೇ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಯು ಇವರೇ ಬರೆದದ್ದೆನ್ನಲು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಆದ್ಯಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಾವು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನ ಏಕಿಲ್ಲ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನವು ಇಂದು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಲ್ಲರೂ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಓದದೇ ಇರಲಾರರು. ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಇಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಾಂತವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಆತ್ಮಂತ ಅದ್ಭುತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇಂದು ಏಕೆ ಯಾರೂ ಸಹ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ....? ಅಥವಾ ಗುರುಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಏಕೆ ಪಾಠದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ?..... ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

ಶ್ರೀಮಟ್ಟೀಕಾಕೃತ್ಪಾದರು ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಲು ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಸರಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಸುಲಭ. ಆಂತರ್ಯ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಠಿಣವಾದ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ನಂತರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ವಿಶೇಷ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಹಂತದವರೆಗಿನ ಸೂಕ್ತ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ ತತ್ವ, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದು ಗುರುಕುಲಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಈ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಈಡೇರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಆಳವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ಗಂಭೀರ-ಕಠಿಣ ಶೈಲಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆಗ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿ ಪೌಢ್ರ ಪಂಡಿತರಾಗುವರು.

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರೂ ಕೂಡ ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕಾ ಬರೆಯುವಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಆಪಾತತಃ ತೋರುವ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರು ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪಣಿಕಾರರು ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬಹು ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಗೃಹಸ್ಥರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ತಿಳಿದು ಯಾರೂ ಸಹ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಗೌರವದಿಂದ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥವು ಅನಾವಶ್ಯಕ' ಟೀಕಾಕೃತ್ವಾದರ ಟೀಕೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳುಳ್ಳದ್ದು, ಬಲುಕಠಿಣ, ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡದ ಟೀಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಮೂರ್ಖತನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನು ಅಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ವಾಯುಸ್ತುತಿಗ್ರಂಥವು ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತೋ. ಅದರಂತೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥವೂ ಕೂಡ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಹೊರಟ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ 'ಸತ್ವರ್ತದೀಪಾವಳಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಟ್ಟೀಕಾಕೃತ್ವಾದರು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ 'ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ' ಟೀಕೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಭಾವದೀಪ ಎಂಬ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆವಾಗ ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀಬಾದರಾಯಣರು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಅಧ್ಯಯನವು ಅಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ವಾಕ್ಯಶೈಲಿ

ವಾಯುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಎಲ್ಲಾ ಮಾತುಗಳು ಕಾವ್ಯಮಯ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಮಯ. ಅರ್ಥವಾದರೂ ಅರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಉಳಿಯುವ ಶಬ್ದತರಂಗಗಳು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅವರು ಪುಂಖಾನುಪುಂಖವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಮಾತುಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಬಲುಕಠಿಣವೇ ಆಗಿದೆ. ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿರುವ

ಮಂಗಳಾಚರಣ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. 'ಪ್ರಥಮ ಕವಲೇ ಮಕ್ಷಿಕಾಪಾತಃ' ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲೇ ಭಗ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಪ್ರಮೇಯಗಳೆಂಬ ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಕಠಿಣ ಸಂತ್ಯುತ ಶೈಲಿಯ ಕವಚ ಹಾಕಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಹಸದ ಮಾತು.

ಪ್ರಾರಂಭದ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಕೃತವಿವರಣಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾವತಾರಮ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದವೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಹುವ್ರೀಹಿಸಮಾಸ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಹಸದ ಮಾತೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ವೇದಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಗೈದು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪವನ್ನು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದೂ ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯುತ್ಪನ್ನರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು ಸುಲಭದ ಮಾತಲ್ಲ.

ಪೂರ್ಣಾಚ್ಛಾನಂ ವಿಪುಲಪರಮಾನಂದಸಂದೋಹದೇಹಂ

ಭಕ್ತಪ್ರೀತ್ಯಾ ಕೃತವಿವರಣಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾವತಾರಮ್ |

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಪದಮಹಂ ಧ್ವಸ್ತನಿಃಶೇಷದೋಷಂ

ವಂದೇ ನಿತ್ಯಂ ಗುರುಮಪಿ ಗುರೋರಾಗಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಮ್ ||

ಅನುವಾದ - ಓ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನೇ! ಎನ್ನ ಗುರುಗಳೂ ಜಗದ್ಗುರುಗಳೂ ಆದ ಆನಂದತೀರ್ಥರಿಗೂ ಗುರು ಎನಿಸಿದವನು ನೀನು. ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನಮೂರುತಿ, ದುಃಖಗಳ ಗೊಡವೆಯೇ ಇಲ್ಲದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಖದ ಖನಿ ನೀನು. ಭಕುತರೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಒಲವು ನಿನಗೆ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಭುವಿಗೆ ಇಳಿದು ವೇದಗಳ ವಿಭಾಗಗೈದಿರುವಿ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿರಚಿಸಿರುವಿ. ವೇದಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ವೇದ್ಯನಾದವನು ನೀನು. ಸಮಸ್ತದೋಷಗಳಿಂದ ವಿದೂರನಾದ ನಿನಗೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಿಂದ ತಿರಬಾಗುವೆ.

ಇದರಂತೆ ನಾಕನೆಯ ಶ್ಲೋಕವೂ ಕೂಡ ಬಲುಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ವಾಣಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದೆಯೋ, ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾಲಕುಮಿಯನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದೆಯೋ, ಅಥವಾ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ವಾಣಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ ? ಆಕಾಂಕ್ಷಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಕ್ರಿಯಾಪದವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದ ಜೊತೆ ಅನ್ವಯವೋ,

ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದ ಜೊತೆ ಅನ್ವಯವೋ ? ಈ ಹಲವು ಗೊಂದಲಗಳ ನಡುವೆ ಕಠಿಣಶೈಲಿಯ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಕಾವ್ಯರಸದ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವುದು ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದಷ್ಟೇ ಸಾಧ್ಯ. ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾಲಕುಮಿಯ ಪರವಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಜಿಹ್ವಾಸೂಲ್ಪಸಿತಾ ಸತಾಂ ಪ್ರತಿಪದಂ ತತ್ಪ್ರದ್ಯೋತಿತಾ
 ಸೃತ್ಯಂತೀ ಪರಮೇರಿತೈವ ಪರಮಾ ವಾಗೀಶ್ವರೀ ಶ್ರೀಃ ಸ್ವಯಮ್ |
 ಯಸ್ಯಾಽಸ್ಯಾದುದಿತಾಽಖಿಲಾಗಮವಪುಃ ಸತ್ಸೂತ್ರಭೂಷಾಮಣಿಃ
 ಸರ್ವಜ್ಞಾತ್ ಕವಯತ್ನ ಪುಷ್ಕರಭುವೋ ಜಾತಾ ಯದೀಯೇಚ್ಛಯಾ ||೪||

ಅನುವಾದ - ಗುರುವ್ಯಾಸರೇ ! ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಾದ ತಮ್ಮ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಉದಿಸಿದಳು ಮಹಾಲಕುಮಿ. ವಾಗಭಿಮಾನಿನಿ ಭಾರತೀದೇವಿಗೂ ನಿಯಾಮಕಳಿವಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವಯಂ 'ಶ್ರೀ' ಎನಿಸಿದವಳು. ಸಜ್ಜನರ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿಹಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ನರ್ತನಗೈಯುತ್ತಿಹಳು. ಸಮಸ್ತ ಆಗಮಗಳೇ ಇವಳ ಶರೀರ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೇ ಇವಳ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭರಣಗಳು. ಸಕಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹುಟ್ಟು ಇವಳಿಂದ. ಸರ್ವಜ್ಞಶಿಖಾಮಣಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೂ ಸಹ ಇವಳಿಂದಲೇ. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾಲಕುಮಿ ಯಾರ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಹೊರಬಂದಳೋ; (ಅಂಥ ವ್ಯಾಸರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಂಪ್ರೀತರಾಗಿರಲಿ.)

'ವಿದ್ಯಾವತಾಂ ಭಾಗವತೇ ಪರೀಕ್ಷಾ' ಎಂಬ ನಾಣ್ಣಡಿಯಂತೆ 'ವಿದ್ಯಾವತಾಂ ತತ್ವಪ್ರದೀಪೇ ಪರೀಕ್ಷಾ' ಎಂಬುದೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅನುಭವವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದವರು

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವು ಸುಲಭವಾದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಕೂಡ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರಲೇಬೇಕು. ನಾನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪಾಠದ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು

ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಮಧ್ಯೆ ಅನೇಕ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ನನ್ನ ಬಳಿ "ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವಿರಿ; ಆದರೆ ಶ್ರೀತಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇಕೆ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಪುನಃ ನನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಘಾಸಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ನನ್ನ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ದೇವರು ವರ ನೀಡಿದ. ಅನಂತಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ಭಾವದೀಪ ಕೃತಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಅಮೃತಹಸ್ತದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರ್ತೃದೀಪಾವಳಿ; ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಹಾಗೂ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಅನುವಾದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಇದೇ ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯವೆಂದು ಅರಿತು ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿರುವೆ.

ಸತ್ಕರ್ತೃದೀಪಾವಳಿ ಟೀಕೆಯು ಬಲು ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಗೆ ಹತ್ತಾರು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬಲು ಕಠಿಣಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನನಗೆ ಉಪಕರಿಸಿದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಿಗೆ ಎಂದೆಂದೂ ಚಿರಯಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಕಠಿಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಸಿದ ಅಂತರಂಗದ ಗುರುಗಳಿಗೂ, ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಎಂದೆಂದೂ ಚಿರಯಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಜ್ಞಾನಭಿಕ್ಷಿಯನ್ನು ಇಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನನಗೆ ಒದಗಿದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನವು

ಇದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೇ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವು ಇದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಮೂಲಪಾಠದ ಪ್ರಕಾಶನವು ಈ ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದೆ. ಆಣ್ಣಾಮಲೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಧಾನ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಬಿ.ಎನ್.ಕೆ. ಶರ್ಮ ಅವರು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಮೊದಲ ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಅನಂತರ ಮದ್ರಾಸಿನ ಜನರಲ್ ಪ್ರೆಸ್ ಅವರು ಶ್ರೀವದ್ವನಾಭೀರ್ಥರ ಸತ್ಕರ್ತದೀಪಾವಳಿ, ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶ, ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಅನಂತರ ೧೭-೦೧- ೧೯೫೮ ರಲ್ಲಿ ಅಖಿಲಭಾರತ ಮಾಧ್ಯಮಹಾಮಂಡಳದಿಂದ ಸಂಶೋಧಿತವಾದ ತತ್ವಪ್ರದೀಪವು ಮುದ್ರಣವಾಯಿತು. ಉಡುಪಿಯ ಅಷ್ಟಮಠಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ಆಗ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಅನಂತರ ೧೫ ಅಥವಾ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದ್ವೈತವೇದಾಂತ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದರು.

ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಶುದ್ಧಪಾಠದ ಬಗ್ಗೆ

ಇದುವರೆಗೂ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ 'ತತ್ವದೀಪಿಕಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪರಮಪೂಜ್ಯಶ್ರೀಗಳವರು ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವಚನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ಕಾರಣಗಳಂತೆ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಇದುವರೆಗೂ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ ಶುದ್ಧವಾದ ಪಾಠವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿ ಆಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉದಾ - 'ಅಥ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರೇಚ್ಛಾನ್ವಾಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ - ಅಥ ಅನಂತರಮೇವ ಅನ್ಯತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತಸುಖಪ್ರಾಪ್ತೌ ದುಃಖಪರಿಹಾರೇಚ್ಛವತಾಂ ತಯೋರುಪಾಯಂ ವಿಶಿಷ್ಟಮಜಾನತಾಂ' ಎಂದು. ಇದು ಅಶುದ್ಧ ಪಾಠ. 'ಅಥ ಅನಂತರಮೇವ ಅನ್ಯತ್ರ ಅವ್ಯಾಪ್ತತಃ | ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತೌ ದುಃಖಪರಿಹಾರೇಚ್ಛವತಾಂ' ಎಂಬುದು ಶುದ್ಧವಾದ ಪಾಠ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಅನ್ಯತ್ರಾವ್ಯಾಪ್ತ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತೌ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಅನ್ಯತ್ರ ಅವ್ಯಾಪ್ತತಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪದವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದ ಜೊತೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ 'ಅನಂತರಮೇವ' ಎಂಬ ಪದದ ವಿವರಣೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಗುರುಕುಲವಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೆ' ಎಂಬರ್ಥವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಶುದ್ಧಪಾಠಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಏಳನೆಯ ಕೂಡ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣಗವಾಗಿಯೇ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರತತ್ವದ ಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧ ಆತ್ಮಾ ಆಸ್ಮಿನ್ ಸಂದೋಷೇ ಗಹನೇ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಸಂದೋಹೇ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠ; ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'ಸಂದೋಷೇ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಂದೋಷೇ' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದುಹ ಪ್ರಪೂರಣೇ 'ಇತಿ ಧಾತೋಃ ದಾದೇರ್ಧಾತೋರ್ಘಃ' ಇತಿ ಹಕಾರಸ್ಯ ಘಕಾರೇ ಕೃತೇ ಸಂದೋಹ ಎವ ಸಂದೋಷಃ'

'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಮನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಂಚಥ' ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠ. ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'ಮುಂಚಥ' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ವಿಮುಂಚಥ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠ. ಆದರೆ 'ಮುಂಚಥ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನಪಾಠ. ಹನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಎರಡು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ 'ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್' ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು 'ಆತ್ಮಾನಂ' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಹನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಎರಡು ಪಾದವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು 'ವಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

'ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾವತಿಷ್ಠತೇ' ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠ. ಇದರ ಪೂರ್ಣಪಾಠವನ್ನು ತತ್ವಪ್ರದೀಪಕಾರರು 'ಪೂರ್ಣಮದಃ ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣಾತ್ಪೂರ್ಣಮುದಚ್ಯತೇ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಸ ಆತ್ಮಾನಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಪಪಾಠ. 'ವಿಲಾಯಯತಿ' ಎಂಬುದೇ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಪಾಠ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು 'ವಿಲಾಯಯತಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಯಾವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಕೆಲವು ಸ್ವಾರಸ್ಯಗಳು

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಚಾತುರ್ಯ ಬಲು ಚೇತೋಹಾರಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರ-ಅಕ್ಷರ-ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸ-ಹೊಸ ಪ್ರಮೇಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಿರುದ್ಧ ಎಂಬ ಭಗವಂತನ ನಾಕು ರೂಪಗಳು, ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಬಲುಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತು ಪ್ರಗವದಲ್ಲಿರುವ ಆಕಾರ, ಉಕಾರ, ಮಕಾರಗಳು ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದೂ ಕೂಡ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ತ್ರಿಮುಖೇಶಾಕ್ಷತ್ವಾದರು ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಓದಲಿ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸದೆ, ಬೇರೆ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ತಾವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೃದಯವಂತರು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

'ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕೂಲೀಭೂತೇ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸೋಣ. ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಕೂಲೀಭಾವವುಂಟಾಯಿತು ಎಂದಷ್ಟೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನವು ಆಕೂಲೀಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿತೆಂದರೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರು ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಈಡಾದರು ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ. ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧. 'ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ' ಎಂಬುದು ತತ್ವವೋ ಅಥವಾ ಆತತ್ವವೋ ? ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕೆಲವರಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ೨. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕೆಲವರಿಗೆ. ೩. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಲ್ಲದಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕೆಲವರಿಗೆ. ೪. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದ ದುರಾಗ್ರಹ ಕೆಲವರಿಗೆ. ೫. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ದುರಾಗ್ರಹ ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆಕುಲೀಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಕೇವಲ ಸುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸತ್ಯವೂ ಕೂಡ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಕಾಲುಷ್ಯವೆಂದು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಭಿಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾಃ' ಹೀಗೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. 'ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾಃ' ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾಃ ಚ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಲೋಪವಿಚಾರವನ್ನು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು 'ಇಂದ್ರಾದಿಭಿಃ ಅರ್ಥಿತಃ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಶ್ಚ' ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಅರ್ಥಿತಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಲಾಪನಗಾಗಿ ಸಕಲದೇವತೆಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರದೇವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದರು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡಲಾಗುವ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವರಿಂದ, ರುದ್ರದೇವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದರು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡಲಾಗುವ ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದರು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡಲಾಗುವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರತಾಯಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದನು. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಅನನ್ಯ ಶರಣನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಪಕ್ರಮ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ವಿವಕ್ಷಾಭೇದದಿಂದ ಎರಡೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದೆಂದು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ - ಉಪಕ್ರಮೋಪಸಂಹಾರಯೋರ್ವಿಶೇಷಣಮಾನ್ಯೋಕ್ತಿಯಾ ಯತ್ರಾವಿರೋಧಸ್ತತ್ರ ಕೃಚಿರುಪಕ್ರಮೋ ಬಲವಾನ್ | ಪ್ರಥಮಪ್ರಾಪ್ತತ್ವಾತ್ | ತದನುರೋಧ್ಯುಪಸಂಹಾರಃ | 'ಉಪಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದು ಪ್ರಬಲ ? ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಕ್ರಮವು ಬಲಿಷ್ಠವೋ ಅಥವಾ ಉಪಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಸಂಹಾರವು ಪ್ರಬಲವೋ ? ಎಂದು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಉಪಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೋ ಅದು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಪಕ್ರಮವೂ ಕೂಡ ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಪಸಂಹಾರವು ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ವತ್ವವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಪಾಠ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿವಸ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಾವು ರಚಿಸಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಂತೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ -

ಗುರ್ವಾಚ್ಛಾಗೌರವಾಚ್ಛೇಕಾಂ ಕುರ್ವನ್ ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ದುಷ್ಕರಾಮ್ |

ಷಡರ್ಥವಿಕ್ರಮಾರ್ಯೋಸೌ ಮಹಾಚಾರ್ಯಮವೋಚತ ||

ಬಲುಕಠಿಣವಾದ ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೇ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟರು. ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು.

ಮಧ್ಯವಿಜಯದಲ್ಲಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತರು ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ತಾವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ ತಮಗೆ ಅನಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ -

ಗ್ರಂಥೇಞ್ಞ ಏಞ್ಞೋಽಗಾಥೇಞ್ಞೋ ಯುಕ್ತಯೋ ನೋ ದುರುದ್ಧರಾಃ |

ಮನೋಮಾಂದ್ಯಾತ್ ತತೋ ಗ್ರಂಥಂ ವ್ಯಕ್ತತರ್ಕತತಿಂ ಕುರು ||

ತಾವು ಈಗಾಗಲೇ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರೌಢಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ತೆಗೆಯಲು ಮಂಡಬುದ್ಧಿಯವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಯುಕ್ತಿಗಳುಳ್ಳ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ನೀಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಸಜ್ಜನನಿಗೆ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ದುಷ್ಟವಾದಿಗಳ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ

ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಗೂಬೆಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ನೀಡುವಂತೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ನೀಡುವಂಥ ಅನುಷ್ಠಾನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಸಲ ನಾಕು ಮಂದಿ ತಿಷ್ಠರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ತಾವು ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ಬರೆಯುವುದರ ಜೊತೆ ಅನುಷ್ಠಾನವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ನೀಡಲು ಕಾರಣದಾದರು.

ಅವರು ತತ್ವಪ್ರದೀಪವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅನುಷ್ಠಾನವು ರಚನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಆಧಾರವನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು. ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವರು ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ -

‘ಪರಮಪುರುಷಗುಣಗಣಮಣಿನಿಕರನಿಧಾನಭೂತಯೋರ್ಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯಾಮೃತ-
ಸಮುದ್ರಯೋಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರಲ್ಲಿ ಬಲು ಭಕ್ತಿ

ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಕ್ತಿಯ ಅತಿಶಯವು ಊಹಾತೀತ, ವಾಚಾಮಗೋಚರ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಾಚರಣತೋಷದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯುವಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ‘ಅತ್ರ ಅಯಮೇವ ಪಕ್ಷಃ ಶ್ರೇಯಾನ್’ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ನಾಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿರುವ ಬೃಹದ್ವಿಷ್ಣುಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯ ಕಾಗೂ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳು ಅಮೃತಸಮುದ್ರವೆಂದು ಅನೇಕ ಗುಣಗಳೆಂಬ ರತ್ನಮಾಣಿಕ್ಯಗಳ ಆಗರವೆಂದು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ -

'ಯಸ್ಯ ಖಿಲು ಹಂತ ಪರಮದಯಾನಿಧೇಃ ಪರಮಪುರುಷಗುಣಗಾಮಣಿಕರನಿಧಾನ-
ಭೂತಯೋರ್ಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯಾನ್ಯತಸಮುದ್ರಯೋಃ ಕಲಿಮಲಕರ್ದಮಮಾವರ್ಜಯಿತುಂ
ಸಜ್ಜನಮಾಮಜ್ಜಯತಃ ಸಮೀಚೀನವಚನಸುಸ್ವಾದುಸುಧಾರಸಾಸ್ವಾದಪ್ರಮೋದನಿರ್ಭರಹೃದಯಾಃ
ವಿಶದಮತಯಃ ಕರತಲವಿಲಸಿತಾಮಲಕವದಲಮುಖಿಲಪುರುಷಾರ್ಥಸಾರ್ಥಕಂ ಸದ್ಯಃ ಸಾಧು
ಸಮರ್ಥಯಂತಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಟೀಕೆಯ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಹೀಗೆ
ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ -

"ಯಸ್ಯಾಸ್ವಲಿತಾನವರತವೇದತಾಸ್ತವ್ಯಾಖ್ಯಾನಶ್ರವಣಕೌತುಕಸಮುತ್ಪಾದದುಃಖಸಂಘಾತೋ
ನಿಖಿಲಪಂಡಿತವರ್ಗೋ ಪರಮಾಮೃತಸಮುದ್ರಾವಗಾಹೀವ ಬಹಳಮಾಹ್ಲಾದಮಾಪ್ನೋತಿ"

ಶ್ರೀಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಕ್ರೋಶ

ಶ್ರೀಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದವರು.
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಂದರ್ಶನವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವತಃ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ
ಮಾಡಿದರು. ತಾವು ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು
ಕೂಡ ಅನುಭವಿಸಿ ಆಕ್ರೋಶದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು
ಅನುಭವಿಸಿದ ದುಃಖ ನಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದ ವಿಚಾರ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ
ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಶಬ್ದತರಂಗಗಳು ಹೀಗಿವೆ -

"ಯಚ್ಛೋಕ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮವೈತಿರಿಕ್ಯಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯೈವಾಭಾವಾತ್-ಬ್ರಹ್ಮೈವಾಜ್ಞಂ ಭವೇದಿತಿ ತದಪಿಭೇದ-
ವಿದ್ವೇಷದೋಷವಿಷದೂಷಿತತ್ವಾತ್ಮಮುಷಿತಶೇಮುಷಿಗುಣೋನ್ಮೇಷೈರಭಿಲಷಿತಮಿತಿ ಮನೀಷಿಣೋ
ಮನ್ಯಂತೇ"

'ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಜೀವನೇ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಅಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಭೇದದ ಮೇಲಿರುವ ದ್ವೇಷವೆಂಬ ದೋಷದ ವಿಷದ ಬಾಧೆ ಹೊರತು
ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದವರಷ್ಟೇ ತಲೆದೂಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ
ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರೂ ಕೂಡ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ದೈರ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅದ್ವೈತಮತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ -

“ಯದಪೀದಮುದಿತಂ ಪಷ್ಣಾದೀನಾಂ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಹೇತುನಾಮಭಾವಾದಶಬ್ದಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚ |
ತದಪಿ ನಿಖಿಲವೇದವಾಕ್ಯಸಮನ್ವಯಪರಿನಿರ್ಣಯಮಾನಪರಮಪುರುಷಗತಗುರುತರಗುಣಗಣ್ಯತಾ-
ರ್ಕಣಸ ಕರ್ಣಶೂಲಮಿವ ದುಃಸಹಮಸಹಮಾನಾನಾಂ ಸ್ವಮತಮಾನದುರ್ಬಲಾನಾಂ
ಬಾಲಿತಾನಾಮಿವಾಕ್ಯೋಶಮಾತ್ರಮುತ್ತಶ್ಯಾಮಃ ||”

‘ಶಬ್ದವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು ಪಷ್ಣ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಜಾತಿ, ರೂಢಿ ಮೊದಲಾದವು. ಇವುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವೃತ್ತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕೇವಲ ದುರಾಗ್ರಹ ಖೇಡಿತವಾದದ್ದು. ಸಮಸ್ತ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಕಿವಿಗೆ ನೋವು ಬಂದವನು ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಲು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಂತೆ ಕೇಳಲು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಮತದ ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೀಗೆ ನಾಟಕವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಮತದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಲ್ಲದೇ ದುರ್ಬಲನಾಗಿ ಬಾಲಿತನಾಗಿ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನಷ್ಟೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.’

‘ಅಪಿಚ, ಬ್ರಹ್ಮವಾಚ್ಯಮಿತಿ ಪದನ್ ವಾದೀ, ಬ್ರಹ್ಮ ವಕ್ತೃ ವಾ ನ ವೇತಿ ವಿಕಲ್ಪಯಾಮಃ | :
ಯದ್ಯಾ ದ್ಯಪಕ್ಷಪಕ್ಷೀರಕಾರಸ್ಪರ್ಶವಾಚ್ಯತ್ವಂ ವಿವದಿಷತೋಽಸ್ಮದಭಿಮತವಾಚ್ಯತ್ವಾನುಮೋದನಾತ್ ಸ್ವ-
ವ್ಯಾಹತ್ಯಾದಿನಿಗ್ರಹಮಹಾಗ್ರಾಹ್ಯಸ್ವತಯಾ ಪೃಥುಕಥಾಪ್ರಥಮಸಾಗರೇ ಪ್ರಮಾಣತರ್ಕತದಾ-ಭಾಸವೀ
ಚೇತರಂಗಮಾಲಾಜಾಲಾವಲೋಲಿತೇ ನಿಮಜ್ಜತೋ ವಾದಿನೋ ನಿರ್ಣಯಪಾರದರ್ಶನಂ ದುಃಶಕಂ
ಪ್ರಸಜ್ಯೇತ |’

‘ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೋ, ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಅನುಮೋದನೆ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವವಾಹ್ಯತಿ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮೊಸಳೆಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು, ವಿಶಾಲವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಕಥಾ ಎಂಬ ಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾಸ, ತರ್ಕಾಭಾಸಗಳೆಂಬ

ದೊಡ್ಡ ಅಲೆಗಳ ಮಾಲೆಗಳ ಸುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಮುಳುಗಿ, ಮುಳುಗಿ ಏಳುತ್ತಿರುವ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ತತ್ವನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ದಡವನ್ನು ಕಾಣುವುದೇ ಬಲುಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ'.

ಇಂಥ ನೂರಾರು ಸ್ವಾರಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ. ಆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗಲೇ ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಏಕಿಷ್ಟು ಆಕ್ರೋಶ ?

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರೋಶದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೇಕೆ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದರೆ ಸಾಕು, ಮಾಯಾವಾದಿಗಳನ್ನು ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ ಏಕೆ ನಿಂದಿಸಬೇಕು ? ಎಂದು ಈಗಿನವರ ಗೊಂದಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತವಂಶೋದ್ಭವರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಖರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ವಿದ್ವಾನ್ ತ್ರಿಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ನಿಜವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿಯೋಣ. ಅವರು ಬರೆದ ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿ, ವಾಯುಸ್ತುತಿ ಪುಸ್ತಕದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಓದೋಣ -

“ಕೆಲವರಿಗೊಂದು ಶಂಕೆ : ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತರು ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು, ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಶಂಕರರನ್ನು ಕಟುನುಡಿಯಿಂದ ಹೀಗಳಿಯುತ್ತಾರೆ ! ಇಂಥ ಪರನಿಂದೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ ಸರಿಯೆ ?

ಶಂಕೆ ಸಹಜವಾದದ್ದು ; ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಪರಿಹಾರ ಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ದಾರಿಗೂ ಗುರಿ ಒಂದೆ ಎನ್ನುವವರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟ.

ಅಂಥವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : 'ಹರಿಯಾದರೇನು ? ಹರನಾದರೇನು ? ಎಲ್ಲ ಒಂದೆ. ದ್ವೈತವಾದರೇನು ? ಅದ್ವೈತವಾದರೇನು ? ಎಲ್ಲ ಒಂದೆ. ಒಂದಾದರೇನು ? ಎರಡಾದರೇನು ? ಎಲ್ಲ ಒಂದೆ. ದಾರಿ ಹಲವು. ಯಾವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಸೇರುವ ಗುರಿ ಒಂದೆ'.

ಇದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಅದ್ವೈತದ ಮುಸುಕಿನೊಳಗೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಕೇಳುಗರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಮೋಸಗಾರಿಕೆ.

ಹಿಂದಿನವರು ಹೀಗೆ ನಂಬಿದವರಲ್ಲ.

ಅವರಿಗೆ ಸತ್ಯದ ದಾರಿ ಬೇರೆ ; ಅಸತ್ಯದ ದಾರಿ ಬೇರೆ.

ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾದರೆ ಸತ್ಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಬೇಕು. ಅಸತ್ಯದ ದಾರಿಗುಂಟ ಸಾಗಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಗುರಿಯಂತೆ ದಾರಿಯೂ ಖಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಧನೆ ಎಂದರೆ ಚಕ್ರಭ್ರಮಣವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಸರಳರೇಖೆಯ ನಿರಂತರ ಪಯಣ.

ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದವರು ಎಂದೂ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅವರು ಇನ್ನಷ್ಟು ದೂರವಾಗುತ್ತಾರೆ ಇರುತ್ತಾರೆ: 'ಸತ್ಯಮೇವ ಜಯತಿ ನಾನ್ಯತಮ್'.

ಕೃಷ್ಣ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದಿದ್ದ :

'ದ್ವೌ ಭೂತಸರ್ಗೌ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ದೈವ ಆಸುರ ಏವ ಚ'.

ಒಂದು ದೈವಮಾರ್ಗ. ಒಂದು ಅಸುರಮಾರ್ಗ.

ಒಂದು ಅರಿವಿನ ದಾರಿ. ಒಂದು ಅರಿವುಗೇಡಿನ ದಾರಿ.

ಒಂದು ಸತ್ಯದ ದಾರಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಸತ್ಯದ ದಾರಿ.

ಒಂದು ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿ. ಒಂದು ಕತ್ತಲಿನ ದಾರಿ.

ದಾರಿ ಬೇರೆ ; ದಾರಿಯ ಗುರಿಯೂ ಬೇರೆ.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ನಂಬಿ ಬಾಳಿದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದವರು.

ಮೊದಲು ಮಾಯಾವಾದವೆ ಸತ್ಯದ ದಾರಿ, ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿ ಎಂದು ನಂಬಿ ಬದುಕಿದವರು.

ಜತೆಗೆ ಮಾಯಾವಾದದ ವಕ್ತಾರರಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಂಡಪಂಡಿತರಾಗಿ ಖ್ಯಾತರಾದವರು.

ಒಮ್ಮೆ ಆಚಾರ್ಯರ ತತ್ವವಾದದ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು.

ಪಂಡಿತರು ಆಚಾರ್ಯರ ಪಟ್ಟತಿಷ್ಠರಾದರು.

ಆ ಕಣವೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿತು: ತತ್ವವಾದವೆ ಸತ್ಯದ ದಾರಿ ; ಸಾತ್ವಿಕ ದಾರಿ, ಅರಿವಿನ ದಾರಿ; ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿ; ಮೇಲಕ್ಕೊಯ್ಯುವ, ದೇವತೆಗಳ ದಾರಿ.

ಅದರಿಂದಲೆ ಮಾಯಾವಾದ ಅಸತ್ಯದ ದಾರಿ; ತಾಮಸ ದಾರಿ; ಅಜ್ಞಾನದ ದಾರಿ; ಕತ್ತಲಿನ ದಾರಿ; ಕೆಳಕ್ಕೆ, ತಮಸ್ಸಿನಾಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವ, ಅಸುರರ ದಾರಿ.

ಅವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎರಡೂ ಸತ್ಯದ ದಾರಿ ಆಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

XLIV

ಮಾಯಾವಾದ ನಿಜವಾದರೆ ತತ್ವವಾದ ಸುಳ್ಳು.

ತತ್ವವಾದ ನಿಜವಾದರೆ ಮಾಯಾವಾದ ಸುಳ್ಳು.

ಅದು ದೈವವಾದರೆ ಇದು ಆಸುರ.

ಇದು ದೈವವಾದರೆ ಅದು ಆಸುರ.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿತ್ತು: ತತ್ವವಾದ ದಿಟದ ದಾರಿ; ಸಾತ್ವಿಕದ ದಾರಿ; ದೇವತೆಗಳ ದಾರಿ.

ಅದರಿಂದ ಅವರು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಸಾರಿದರು: ಮಾಯಾವಾದ ಸಟಿಯ ದಾರಿ; ತಾಮಸರ ದಾರಿ; ಆಸುರರ ದಾರಿ: 'ಏಷ ಪಾಪಂಜವಾದಃ'. ಆ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಪಾಪಂಜಿಗಳಾಗಬೇಡಿ.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ತತ್ವವಾದದ ಸಿಂಹನಾದದವರು ಈ ನರಿಗಳ ಊಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಬೇಡಿ.

ಇದು ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ಕಳಕಳಿಯ ಅನ್ನಿಸಿಕೆ; ಹೃದಯದಾಳದ ಕರೆ.

ಅದಕೆಂದೆ ಅವರು ಇದನ್ನು ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲುಗೊಳಿಸಿದರು.

ಅದರೂ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳಿಗೆ ಈ ಸ್ತೋತ್ರ ನೋವು ತಂದದ್ದು ನಿಜ.

ಪರಿಣಾಮ : ಮಧ್ವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ರಚನೆಗೊಂಡ 'ಈಶಾನಸ್ತುತಿ'ಯಂಥ ಸ್ತೋತ್ರದ ನಿರ್ಮಾಣ.

ಸತ್ಯದ ಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆ ಬೈಗಳ ಮೆಟ್ಟಲು !

ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಗತವಾದದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ನಿಷ್ಕರವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ನಾವು ತಲೆದೂಗಬೇಕು.

ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದ ಸಮನ್ವಯವೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸ್ವ-ಪರವಂಚನೆಯೆ ಅಲ್ಲವೇ?

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರದು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದ ಧರ್ಮ ಅಲ್ಲ; ನಿಷ್ಕರದ ಧರ್ಮ.

ಪ್ರಾಚೀನರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಈ ತತ್ವನಿಷ್ಕರತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಶಂಕರರು ಕೂಡ ಪರಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಾಗ ತುಂಬ ಕಟುವಾದ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯದ ಘಾತನ್ನು ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡೋಣ.

ಈಗ ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸೋಣ -

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಜನನ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಯ

ಸುಮಾರು ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆ ಇದು - ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಪೆಜತ್ತಾಯ' ವಂಶ ಆಗ ಬಲು ಹೆಸರುವಾಸಿ. 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ' ಎಂಬ ಪಂಡಿತರು ಪೆಜತ್ತಾಯ ವಂಶದಲ್ಲೇ ಹೆಸರುವಾಸಿ. ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ತಪಸ್ಸು, ಕವಿತ್ವ, ವಾಗ್ಮಿತ್ವ, ಋಜುಜೀವನ, ಸರಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರದ್ದೇ ಮೊದಲ ಹೆಸರು.

ಬಹುಕಾಲ ಮಕ್ಕಳಾಗದ ಒಂದು ನ್ಯೂನತೆ ಈ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಅನೇಕರು ಹುಟ್ಟಿದರು, ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಉಪಾಯ ಕಾಗದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಪಂಡಿತರ ಹೆಂಡತಿ ಹರಿಹರರ ಸೇವ್ಯದಳು. ಇವಳ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ದಿಟ್ಟಸೇವೆಗೆ ಹರಿಹರರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ ಪುತ್ರನ ಜನನವಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ 'ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕರತಲಾಮಲಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಇವನ ವಾಣಿಯೆಲ್ಲವೂ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಇವನ ನಡೆ-ನುಡಿ ಎಲ್ಲವೂ ಆನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿತ್ತು.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ. ಅವನ ಹೆಸರು ಶಂಕರ. ಅನಂತರ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಅವಳ ಹೆಸರು ಕಲ್ಯಾಣದೇವಿ.

ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಮಾಡಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ತನ್ನ ಗೋವಳರ ಜೊತೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಹಸುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಮಯವದು. ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮರೆತು ಪುಟ್ಟ ಬಾಲಕರು ಆಟದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರು. ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪಥಿಕನು ನಡೆದು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಬಾಲಕನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಪಥಿಕನು ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ - "ಓ ಮಗುವೇ! ನಾನು ಮುಂದಿನ ಊರಿಗೆ ತೆರಳಬೇಕಾಗಿದೆ, ಎಷ್ಟು ದೂರವಿದೆ?". ಬಾಲಕನು ಆಟದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಉದಾಸೀನದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದ - "ಆಟವಾಡುವ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡು, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡು, ರೀ ಹಸುಗಳನ್ನು ನೋಡು, ನೀನೇ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೋ".

ಬಾಲಕನ ಮಾತಿನ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಪಥಿಕ ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧನಾದ. ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥವಾದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಾಲಕನು ಆಟವಾಡಿಕೊಂಡೇ ಮುಂದಿನ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ -

"ಹೋ! ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲವೇ? ನಾನು ಅನೇಕ ಪುಟ್ಟಬಾಲಕರ ಜೊತೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಸಮಯ ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಹಸುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿವೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಗ್ರಾಮವು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಾವು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವು? (ಗ್ರಾಮವು ತುಂಬ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ಬಾಲಕನ ಮಾತಿನ ಅಂತ್ಯ)"

ಪೌಢಮತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥವಾಗದ ಬಾಲಕನ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಾಲಕನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ, ಹರಸಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟ.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಲ್ಯಲೀಲೆ ಬಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಪುಟ್ಟ ಬಾಲಕನಾದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಒಬ್ಬ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷು 'ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ' ಎಂದು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಆಗಮಿಸಿದ. ಆಗ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇ, ಕೂಡಲೇ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮಗು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಉತ್ತರಿಸಿದ -

ಏಕಃ ಕ್ಷಪಣಕ ಶಾಖಾಹರ್ತಾ

ಬಹವಃ ಕ್ಷಪಣಕ ಶಾಖಾದಾನಾಃ |

ಯತ್ರ ಕ್ಷಪಣಕ ಬಹುಶಾಖಾದಾಃ

ತತ್ರ ಕ್ಷಪಣಕ ಶಾಖಾಶಾ ಕಾ ||

'ಓ ಕ್ಷಪಣಕನೇ ! ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ತರುವವನು ಒಬ್ಬ, ತಿನ್ನುವವರು ಬಹುಮಂದಿ. ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನುವವರೇ ಬಹಳ ಮಂದಿ ಇರುವರೋ ಅಂತಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಭಿಕ್ಷೆಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡುವೆ?'

ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾದ ಮಗುವಿನ ಕಾವ್ಯಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕ್ಷಪಣಕನು ಬಲು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಒಂತಿರುಗಿದ.

ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ 'ಉಷಾಹರಣ' ಎಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಎಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮುಂದೆ ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪುವಂತಿತ್ತು. ಕೌಮಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಿಗೆ 'ಕವಿಕುಲತಿಲಕ' ಎಂದು ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಿರುದು ನೀಡಿದರು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಶ್ರೀಮತ್-ಕವಿಕುಲ-ತಿಲಕ-ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ.

ಮಾಯಾವಾದ ಗೊಂದಲಗೋಪುರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರು

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಅದ್ವೈತ ನೇದಾಂತದ ಒಂದೂಕಾಲು ಲಕ್ಷ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತಳಸ್ತರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಇವರ ಮನೆತನ ಶಂಕರರ ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದದ್ದು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗಲೇ ಮಾಯಾವಾದವು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಹತವಾದ ಗೊಂದಲಗೋಪುರ ಎಂಬ ಅರಿವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೇ ಮಾಯಾವಾದವನ್ನೇ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಮಾಯಾವಾದದಲ್ಲಿ ತಮಗೂ ಅನೇಕ ಗೊಂದಲವಿದ್ದರೂ ಉಳಿದಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರರಾಗಿ ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತರಾದರು. ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಜಯಭೇರಿ ಬಾರಿಸಿದರು. ದಿಗ್ಗಂತಿ ಮಾಯಾವಾದ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರರಾಗಿ ಮೆರೆದರು.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಯಾವಾದದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಲ್ಲ, ಇವರ ತಂದೆಗೂ ಮಾಯಾವಾದ ಗೊಂದಲವು ಮನೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಮಗನನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರೆದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು -

"ಮಗು ! ನಾವು ಅದ್ವೈತಮತದ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಸದಾಚಾರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನಿರ್ಗುಣೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಸ್ವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ನಾವು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನನ್ನಾಗಿಯೇ ಉಪಾಸನೆಗೈಯಬೇಕು. ನಮಗೆ ನಿರ್ಗುಣಮೋಕ್ಷ ಬೇಡ. 'ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ' ಎಂಬ ಉಪಾಸನೆ ಉದ್ಧಾರದ ದಾರಿಯಲ್ಲ. ನಾರಾಯಣನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಉದ್ಧಾರದ ದಾರಿಯೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮನದಾಳದ ಮಾತುಗಳು".

ತಂದೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಗೊಂದಲಗಳ ಸುರುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದರು. ನಿರ್ಗುಣೋಪಾಸನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಮಾಯಾವಾದಪಂಡಿತರ ಜೊತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಟ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಗೈದರು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ದೋಷಗಳೇ ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಹತಿದೋಷವು ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಮತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವೇ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆದರೆ, ಪರಂಪರೆಯ ನಂಬಿಕೆಯ ಸೆಳೆತ ಬಿಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಒಂದೆಡೆ ನಂಬಿಕೆಯ ಸೆಳೆತ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯು ಖಚಿತಪಡಿಸುವ ವಿಚಾರ. ಹೀಗೆ ತರ್ಕ-ವಿತರ್ಕಗಳ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವಂತಿತ್ತು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಪಂಡಿತರು ಒಮ್ಮೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ವೇದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಇದಮಿತ್ಥಂ' ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಹೊರಟಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಭಾಷ್ಯಕಾರರೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ನಿಜಹೃದಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತವಾದ ವೈರ್ಥವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿರುವರು. ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಯಾವ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ನಾವು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?

ನಮ್ಮ ಮನೆತನ ಶಾಂಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಮನೆತನದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂಬ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ತೊರೆದು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿದಾಗ ಮಾಯಾವಾದದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವವ್ಯಾಹತ' ಮಾತುಗಳೇ ಹೇರಳವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ನಮ್ಮ ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿ ಮಾಯಾವಾದಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ತೆರಳಿ ಅದರ ನಿಜಹೃದಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನು ಜೀವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ, ಅಥವಾ ಜೀವರೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ?

ಎಷ್ಟು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೂ ಈ ವಿಚಾರವು ನಿಗೂಢವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ, 'ನಾನೇ ಭಗವಂತ' ಎಂಬ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಜ್ಞರಾದ, ಅಲ್ಪಶಕ್ತರಾದ ನಾವು

ಸರ್ವಜ್ಞರೂ, ಸರ್ವಶಕ್ತರಾಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ನಿರಾಕಾರನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೋ? ಸಾಕಾರನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೋ? ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೋ? ಸಗುಣನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೋ? ಅವನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪನೋ ಅಥವಾ ಜೀವಸ್ವರೂಪನೋ ?

ಎಲ್ಲಾ ವೇದ-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಇತಿಹಾಸ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಭಗವಂತನು ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂಬ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಸಾಧುವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಭಗವಂತನೇ ನನಗೆ ಋಜುಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು.

ಅದ್ವೈತಿಗಳು ತ್ರೀವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರನ್ನು ಶರಣೆಂದರು

ಹೀಗೆ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಾಗಲೇ ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ತತ್ವವಾದದ ಪ್ರಚಾರದ ವಿಚಾರ ಇವರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ.

ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಸಂಚರಿಸಿ ಮಾಯಾವಾದಮತವನ್ನು ವಿಂಡಿಸುತ್ತಾ ತತ್ವವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ದುರಾಗ್ರಹಿಗಳಾದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಡುಕೋಪ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಿಚ್ಚು ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಆಚಾರ್ಯರ ಜೊತೆ ವಾದವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ದಿಗ್ಗಜಪಂಡಿತರು ಧೂಳೀಪಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ವಾಗ್ವೈಖರಿಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವಾದಾಟೋಪವೆಲ್ಲವೂ ಕುಸಿದು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಜೊತೆ ವಾದ ಮಾಡುವ ದೈರ್ಯ, ಚಾತುರ್ಯ ಯಾವೊಬ್ಬ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದಂತಾಯಿತು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಯಾವಾದದಿಗ್ಗಜ ಪಂಡಿತರು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ದುಂಬಾಲು ಬಿದ್ದರು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಪಾಂಡಿತ್ಯ, ವಾದವೈದ್ವ್ಯ, ಗ್ರಂಥಸ್ಮೃತಿ, ತರ್ಕಕರ್ಕಶ ತೈಲಬುದ್ಧಿ, ಚಾಕಚಕ್ಯತೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಪಂಡಿತರಿಗೂ ಅಚ್ಚರಿ ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಅವರ ಪ್ರತಿಭಾಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಜೊತೆ ವಾದ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಮಾಯಾವಾದಮತವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರನ್ನು ಶರಣೆಂದರು, ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು, ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು.

'ಕವಿಕುಲತಲಕರೇ! ಕಾಲ ಹಾಳಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಆನಾದಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸನಾತನ ಆಚಾರ್ಯಶಂಕರರ ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತ ನೆರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಚಂಡ ವಾಗ್ಮಿ ಧಾವಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಅಗಾಧ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಳುಗೈಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಹಾಪಂಡಿತರೇ ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಮತವು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆ. ನೀವು ಗೆದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಮಾಯಾವಾದಮತ ಗೆದ್ದಿತು, ನೀವು ಸೋತರೆ ನಮ್ಮ ಮಾಯಾವಾದಮತ ಸೋತು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ವೇದದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹನೆ ಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಗರವನ್ನೇ ದಾಟುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯಕಲಾಕುಶಲರಾದ ನೀವು ವಾದವೇದಿಕೆಗೆ ಆಗಮಿಸಬೇಕು. ಅದ್ವೈತ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಭಯದ ಆಪಾಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿರಿ. ಅದ್ವೈತಮತದ ಗೌರವವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.'

ಹೀಗೆ ಶರಣಾಗತರಾದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಅಭಯಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ತಾನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಡುವೆನೆಂಬ ಧೈರ್ಯ ಒಳಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಛಲ ಬಿಡದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರ ಜೊತೆ ವಾದ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡರು.

ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಶಂಕರಪಂಡಿತರು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಬೀಳ್ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ವವಾದವು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿತ್ತು. ತಂಗಿಯಾದ ಕಲ್ಯಾಣಿದೇವಿಯೂ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದಳು. ಶಂಕರಪಂಡಿತರು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವರ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಗ್ರಂಥಪಾಲಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಓಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾದ ಉತ್ತರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಜ್ಞಾನದ ನಿಧಿಯನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹುಳದಂತೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ತೃಪ್ತರಾದರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ದಿವ್ಯ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು

ಭಾವಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡರು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಮೊದಲ ಸಂದರ್ಶನ

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಂದರ್ಶನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರದೂ 'ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ತಾನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಳಗೊಳಗೇ 'ಈ ಮಾಯಾವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೈವೇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಕಾಸರಗೂಡಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುಮಂಗಳ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರು. ರಾಜನಾದ ಜಯಸಿಂಹನು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಬಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಜಯಸಿಂಹರಾಜನ ರಾಜಗುರುವಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಆಗಮಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪಂಡಿತರು ತಮಗೆ ಇದೊಂದು ಸುವರ್ಣ ಅವಕಾಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಮಂಗಳ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ವೇದಾಂತಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಅವರ ದೇಹ ಬಾಗಿ ಅವರ ತಲೆ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪವಾಯಿತು.

ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸತ್ಕಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಯಸಿಂಹರಾಜನು ವಿನೀತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಕಬೆನಾಡಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಕಂಡು ಕವಿಕುಲತೀಲಕರು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಕವಿವಾಣಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹರಸಿದರು -

'ಸ್ವಃಸುಂದರೀಭುಜಲತಾಪರಿರಂಭಣೀ ಧೂಃ
ಪೌರಂದರೀ ಭವತಿ ಯಂ ಭಜತಾಂ ಭುಜಿಷ್ಯಾ |
ಆನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪದಪದ್ಮರೇಣುಃ |
ಸ್ಥಾನಂದದೋ ಭವತು ತೇ ಜಯಸಿಂಹಭೂಪ ||'

'ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಧೂಳುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಮುಡಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದ ಅಪರೆಯರು ದಾಸಿಯರಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಧೂಳಿಗಳು ನಿನಗೆ ಆನಂತ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡಲಿ.'

'ಕವಿಕುಲತಲಕರೇ! ಕಾಲ ಹಾಳಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಅನಾದಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸನಾತನ ಆಚಾರ್ಯತಂಕರರ ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತ ನೆನಪಿತ್ತಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಪ್ರಚಂಡ ವಾಗ್ಮಿ ಧಾವಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಅಗಾಧ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಳುಗೈಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಹಾಪಂಡಿತರೇ ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಮತವು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆ. ನೀವು ಗೆದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಮಾಯಾವಾದಮತ ಗೆದ್ದೀತು, ನೀವು ಸೋತರೆ ನಮ್ಮ ಮಾಯಾವಾದಮತ ಸೋತಿತು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ವೇದದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹನೆ ಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಗರವನ್ನೇ ದಾಟುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯಕಲಾಕುಶಲರಾದ ನೀವು ವಾದವೇದಿಕೆಗೆ ಆಗಮಿಸಬೇಕು. ಅದ್ವೈತ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಭಯದ ಅಪಾಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿರಿ. ಅದ್ವೈತಮತದ ಗೌರವವನ್ನು ಉಳಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.'

ಹೀಗೆ ಶರಣಾಗತರಾದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಅಭಯಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ತಾನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಡುವೆನೆಂಬ ಧೈರ್ಯ ಒಳಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಛಲ ಬಿಡದೆ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರ ಜೊತೆ ವಾದ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡರು.

ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಶಂಕರಪಂಡಿತರು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ವವಾದವು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿತ್ತು. ತಂಗೆಯಾದ ಕಲ್ಯಾಣದೇವಿಯೂ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದಳು. ಶಂಕರಪಂಡಿತರು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವರ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಗ್ರಂಥಪಾಲಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಓಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾದ ಉತ್ತರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಜ್ಞಾನದ ನಿಧಿಯನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹುಳದಂತೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ತೃಪ್ತರಾದರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ದಿವ್ಯ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು

ಭಾವಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡರು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಮೊದಲ ಸಂದರ್ಶನ

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಂದರ್ಶನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರದರೂ 'ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ತಾನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಳಗೊಳಗೇ 'ಈ ಮಾಯಾವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೈವೇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಕಾಸರಗೂಡಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುಮಂಗಳ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರು. ರಾಜನಾದ ಜಯಸಿಂಹನು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಬಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಜಯಸಿಂಹರಾಜನ ರಾಜಗುರುವಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ರಾಜಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಆಗಮಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪಂಡಿತರು ತಮಗೆ ಇದೊಂದು ಸುವರ್ಣ ಅವಕಾಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಮಂಗಳ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ವೇದಾಂತಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಅವರ ದೇಹ ಬಾಗಿ ಅವರ ತಲೆ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪವಾಯಿತು.

ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸತ್ಕಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಯಸಿಂಹರಾಜನು ವಿನೀತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಕಬೆನಾಡಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಕಂಡು ಕವಿಕುಲತೀಲಕರು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಕವಿವಾಣಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹರಸಿದರು -

'ಸ್ವಃಸುಂದರೀಭುಜಲತಾಪರಿರಂಭಣೀ ಧೂಃ
ಪೌರಂದರೀ ಭವತಿ ಯಂ ಭಜತಾಂ ಭುಜಿಷ್ಯಾ |
ಆನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪದಪದ್ಮರೇಣುಃ |
ಸ್ವಾನಂದದೋ ಭವತು ತೇ ಜಯಸಿಂಹಭೂಪ ||'

'ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಧೂಳುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಮುಡಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದ ಅಪ್ಸರೆಯರು ದಾಸಿಯರಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಧೂಳಿಗಳು ನಿನಗೆ ಅನಂತ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡಲಿ.'

ಈ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸೊಗಸು, ಸೌಂದರ್ಯ, ನಾದ-ಮಾಧುರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಬ್ಧಚಿತ್ತರಾದರು, ವಿಸ್ಮಯಭೂತರಾದರು, ಕೆಲವರು 'ಪ್ರಥಮ ಸಂದರ್ಶನವೇ ಹೀಗಾಯಿತಲ್ಲಾ !' ಎಂದರು. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಕೌತುಕಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರು.

ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಲನ-ವಲನಗಳನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಚಾರ್ಯರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಿಷಿಪಟ್ಟ ಪಂಡಿತರಿಗೆ, ಆಚಾರ್ಯರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಚಲನವಲನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಂದೇ ಬಾರಿ ತಮ್ಮ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯರ ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ವಿವೇಕಿಯು ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇ ಏನನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ತಾನೇ? 'ನನು ವಿಮೃಷ್ಯ ಕೃತಿ ಕುರುತೇಽಖಿಲಂ' ಒಮ್ಮೆ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು 'ಕುಟಿ' ಎಂಬ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಜೊತೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರ-ವಾಕ್-ಯುದ್ಧ

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಗಂತಿ ಪಂಡಿತರು ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ತುಂಬಿದ್ದರು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತರು ಆಚಾರ್ಯರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರತಿವಾದಿ ಪಂಡಿತರಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಮಾಯಾವಾದದ ಮಹಾರಥವನ್ನು ಏರಿ ತರ್ಕಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಎರಗುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾಣೆ ಹಿಡಿದು ಹರಿತವಾದ ಆಚಾರ್ಯರ ವಾಣಿಯು ಬಾಣದಂತೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೇ ರಥ, ವೇದಮಂತ್ರಗಳೇ ಗಜ, ಸ್ಮೃತಿವಚನಗಳು ಕುದುರೆ, ನಿರ್ದುಷ್ಟತರ್ಕಗಳು ಸೈನಿಕರು, ಹೀಗೆ ಚತುರಂಗಬಲ ಸಹಿತರಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರ ತತ್ವನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಂತೆ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರ ವಾಗ್ಭಾರತಿ ಹರಿದಳು. ಪ್ರತಿ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಸಮಾಖ್ಯೆ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಂವಾದ, ಯುಕ್ತಿಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಘಗಂಭೀರವಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವೇದ-ವೇದಾಂತಗಳ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗಿದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲಿನ ಆಚಾರ್ಯರ ಅಮೋಘ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದರು.

ನಾರಾಯಣನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು, ವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದರೆ ಅವನೊಬ್ಬನೇ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ರಕೃತ್ಯ ಅವನ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರೂ ಅಲ್ಲ. ನಿರ್ದೋಷವಾದ ವಸ್ತುವೆಂದರೆ ಅವನು ಮಾತ್ರ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದವನು ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಇದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ವೇದಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಮತ, ವೈಶೇಷಿಕಮತ, ನೈಯಾಯಿಕಮತ, ಭಾಸ್ಕರಮತ, ಬೌದ್ಧಮತ, ಅದ್ವೈತಮತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೊದಲು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಕ್ಷರತಃ ಖಂಡನೆ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ವೇದಮತವನ್ನು ಉಪಪತ್ತಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಉದ್ಧಾರದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಯಸಿದ ಸಾಧಕನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನನ್ನೇ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯಬೇಕು. ಅಂಥವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿತ್ಯಸುಖಿಸ್ವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂದು ಅನುದಿನವೂ, ಅನುಕಾಲವೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಗೈಯಬೇಕು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಪೋದ್ಧೃತವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪರಿಬೃಂಹಿತವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಭಿಕರು ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಕಂಗಾಲಾದರು. ಜ್ಞಾನದ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟವನ್ನು ಅದರ ಆಳ, ಅಗಲಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆಚಾರ್ಯರ ಮೇಲೆ ಅದ್ವೈತಮತವೆಂಬ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಯುಕ್ತಿಯ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡಿಬಿಟ್ಟರು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ವಾದಮಂಡನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದರು ಮಧ್ವರು.

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಜೊತೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ವಾದಸರಣಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರೇನು ಸಾಮಾನ್ಯರೇ ? ಯಾರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಪಂಡಿತ ಮಂಡಳಿಯು ಬಾಯಿ ತೆಗೆಯಲೂ ಕೂಡ ಬೆಚ್ಚಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅಂಥ ಆಚಾರ್ಯರ ಜೊತೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿಯೇ ವಾದಗೈದರು.

ಇವರೀವರ ವಾದಸರಣಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಪಂಡಿತಮಂಡಳಿಯು ಉಸಿರು ಬಿಗಿಹಿಡಿದಿತ್ತು. ದಿನಗಳೇ ಉರುಳಿದವು. ಆಚಾರ್ಯರು ಉತ್ತರಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದನ್ನೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ತರ್ಕದ ಮಳೆಸುರಿಸುವ ಕಾರ್ಮೋಡವನ್ನು ಮುಗುಳ್ಳುಗೆಯಿಂದಲೇ

ಆಚಾರ್ಯರು ಬರಿದಾಗಿಸಿದರು. ವೇದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಾ ಮತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯಿತು. ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉತ್ತರಗಳು ಮನನಾಟಿದವು. ಪಂಡಿತರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಟಿರುವ ಗೊಂದಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾದವು. ಹೀಗೆ ಏಳು ಅಥವಾ ಎಂಟು ದಿವಸಗಳ ಕಾಲ ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ವಾದ-ವಿವಾದವು ನಡೆಯಿತು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಕವಿಕುಲತೀಲಕರಾದ ಪಂಡಿತರು ನಿರುತ್ತರಾದರು. ಜ್ಞಾನಮೇರುವಿಗೆ ಶರಣೆಂದರು. ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಸೇರಿರುವ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂಜಲಿಗಳಾಗಿ ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರು. ಸೋಲಿನಲ್ಲೇ ಸುಖವನ್ನು ಕಂಡು ಸಚೇತನರಾದ ನಿಜಧೀರರೆಂದರೆ ಇವರು ಮಾತ್ರ. ಪಂಡಿತರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅನಂದಬಾಷ್ಪಗಳು ಉದುರಿದವು. ಕಂಠ ಬಿಗಿಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂದೇಹಗಳ ಕಗ್ಗೊಟುಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಭಕ್ತಿಯ ಭಾರದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ಕಾಲ್ಮಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಿಸಿದರು.

ಸೋತು ಗೆದ್ದರು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರು

ಗುರುಗಳೇ ! ನನ್ನ ವಾದಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ಜನ್ಮ-ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ವಾದಪದ್ಧತಿಗಳ ಧೂಳಿನ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿ, ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಬೇಡಿ.

ನೆರೆದಿರುವ ಜನಸ್ತೋಮವು ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿತು.

ಅನಂತರ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಂತರಂಗದ ತಿಷ್ಠರಾಗಿ ವೈಷ್ಣವ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು. 'ಅಷ್ಟಸೇಹಂ' ಎಂದು ಶಾಂತಿಪಾಠ ಹಾಕಿ, ಆಚಾರ್ಯರ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ ಧನ್ಯರಾದರು. ಆಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಷ್ಟು, ತಿಳಿದಷ್ಟು ಜ್ಞಾನಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಆಚಮನ ಮಾಡಿದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಮ್ಮೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ವಿನಾಶ್ವರ್ಯ ! ಹಲವು ಸನ್ಯಾಸಿ ತಿಷ್ಠರಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವುದು ಕಲ್ಪನಾತೀತ ವಿಚಾರವಲ್ಲವೇ? ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ 'ತತ್ಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ವೇದಾಂತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪಡೆಯಿತು.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಭಾಷ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿದವನೇ ನಿಜವಾಗಿ ಧನ್ಯನು.

ಶ್ರೀಶ್ರೀವಿಕ್ರಮರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆ

ಹೀಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಒಂದೊಂದು ಗ್ರಂಥವೂ ಕೂಡ ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನವೆಂದರಿತರು. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೊಬಗು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿತ್ತು -

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಭಾಷ್ಯ ರತ್ನಾಕರವಿದ್ದಂತೆ. ಆ ಸಾಗರದ ಆಳದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಎಷ್ಟು ಮಣಿಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದರೂ ಅವು ಮುಗಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಸಂಖ್ಯಾಯ ಯುಕ್ತಿರತ್ನಗಳ ಆಗರವೇ ಈ ಗ್ರಂಥ.

ಪ್ರಿಯರಾದ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ತಾವು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಅರ್ಥಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಓದುವವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುವು.

ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಗೀತಾತತ್ಪರ್ಯ ಮತ್ತು ಗೀತಾಭಾಷ್ಯಗಳು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಂತೆ ಇವೆ. ಆ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತ ತತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಮಂದರಪರ್ವತದಂತಿರುವುದು. ತಾವು ಅದರಿಂದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಂತಿರುವಭಾರತ ಭಾಗವತಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಇದು ಅಮೃತದಂತಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಜ್ಜನನೂ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವಂತೆ ಶ್ರವಣಮನನಾದಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸುವನು.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇಶದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನರಿಯದ ದಾರಿಹೋಕರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಸ್ನೇಹಿತನು ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವನು. ಅದರಂತೆ ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯವು ಸ್ನೇಹಿತನಂತಿರುವುದು. ಅದು ಗುಹ್ಯ, ದರ್ಶನ, ಸಮಾಧಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದ, ಅದರೂ,

ಪುರಾಣಗಳಿಂದಲೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನರಿಯಲು ಬಯಸುವ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಪುರಾಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದು.

ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಶ್ರಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನೆರಳುಳ್ಳ ಮತ್ತೊಂದು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತಿರುವ ತಮ್ಮ ತಂತ್ರಸಾರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವನು ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು.

ದಯಾಶಾಲಿ ಗುರುಗಳೇ ! ತಾವು ಕಥಾಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾಲಕ್ಷಣವು ಜನರಿಗೆ ವಾದ, ಜಲ್ಪ, ವಿತಂಡ ಎಂಬ ಮೂರು ಕಥಾಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಆಗಮ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಮಾಣಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಂತಿವೆ.

ಕುಂತೀತನಯನಾದ ಅರ್ಜುನನು ಯಾರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ವಿರಾಟನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿಯೂ, ನಿವಾತಕವಚರ ಮೊದಲಾದ ದಾನವರ ಸಂಹಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬನೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಲೋಕ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ತಾವು ರಚಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುತತ್ವ-ನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಪರಾಪರತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ವಿರುದ್ಧಮತೀಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವುದು.

ತಾವು ತತ್ವೋದ್ಯೋತ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಜ್ವಲಿಸಿದ ಬೆಂಕಿಕಿಡಿಗಳಂತಿರುವ ಅವು ಬಹಳ ಸಣ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಣಗಿದ ಕಾಡಿನಂತಿರುವ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುವು.

ಹಿಂದೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದಿರುವಿ ಎಂದು ಗದರಿಸಿದ ಯತೋದೇಗೆ ತ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಸಾಮಾರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ಒಳಗಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತಾವು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲೋಸುಗ 'ಅಣುಭಾಷ್ಯ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತದ ಸಕಲ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದೀರಿ.

ಪೂಜ್ಯರೇ ! ತಾವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅದ್ಭುತ ಕವಿತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, ಮಹಾಭಾರತ-ತಾತ್ಪರ್ಯ(ಯಮಕಭಾರತ)ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕಥೆಯು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿರುವುದು. ಇದು ಸಮಸ್ತಜನರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ತಾವು ರಚಿಸಿರುವ ಸುಭಾಷಿತ, ಸ್ತೋತ್ರ, ಸದಾಚಾರಸ್ಮೃತಿ, ಜಯಂತೀನಿರ್ಣಯ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದರೂ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಸಜ್ಜನರು ಇವುಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೀಡುವ ದೇವತೆಗಳ ಚಿಂತಾಮಣಿರತ್ನಗಳ ಹಾಗೆ ಇವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಸಣ್ಣಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವ ಅಲ್ಪಜನರನ್ನು ಇವರು ಎಷ್ಟು ದಡ್ಡರೆಂದು ಸಜ್ಜನರು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಗುರುಗಳೇ! ನಾವು ಮೆಂಬುದ್ಧಿಯವರು. ನಮಗೆ ತಾವು ಈಗಾಗಲೇ ರಚಿಸಿರುವ ಪ್ರೌಢಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ತೆಗೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗಾಗಿ ತಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಯುಕ್ತಿಗಳುಳ್ಳ ಹೊಸದೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಡಿ.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಮರ್ಧಾಚಾರ್ಯರು 'ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ'ವೆಂಬ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿದಂತೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ದುಷ್ಟವಾದಿಗಳ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ವಜ್ರಾಯುಧವು ಬೆಟ್ಟಗಳ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದಂತೆ ಬಿಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವಂತೆ ನಿವಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯವುಳ್ಳ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಸಮರ್ಥರಾದ ಅವರು ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಜಾಣರಾದ ನಾಕು ಮಂದಿ ತಿಷ್ಠರಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಒಂದೇ ಸಲ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಬರೆಯಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದರು. ಅವು ಪಂಡಿತೋತ್ತಮರಿಂದಲೂ ವಿವರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಾವೇ ಆ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಊಹಿಸಲಸಾಧ್ಯ

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರೇ ಧನ್ಯರು. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಏಕಾಂತತಿಷ್ಠರಾಗಿ ಮಾರ್ಗಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶಪುರುಷರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಇವರಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಚಿರಮುಣಿ-
ಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಪರಂಪರಾಗತ ಹೇಳಿಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರು ದೇವೇಂದ್ರನ

ಅಂತಃಸಂಭೂತರೆಂದು ಹೇಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ರುದ್ರಾಂಶ-ಸಂಭೂತರೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಅವರ ಭಾಷ್ಯಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ-ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಮಾತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಇವರು ರುದ್ರಾಂಶಸಂಭೂತರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರ ಅನಂತರದ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರು ವಾಯುದೇವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವತಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವರು ರುದ್ರಾಂಶಸಂಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಕೃತಿಗಳು

ಉಪಾಪರಣ - ೮ ಸರ್ಗಗಳುಳ್ಳ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಶ್ರೀಸುಮತೀಂದ್ರತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಪಾದರು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು.

ವಾಯುಸ್ತುತಿ - ಅವತಾರತ್ರಯಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರ-ಮಂತ್ರ.

ಮಧ್ವಾಷ್ಟಕ - (ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ಹೌದೋ, ಅಲ್ಲವೋ? ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಹಿರಿಯರು.)

ತತ್ತ್ವಪದೀಪ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬರೆದಿರುವ ಟೀಕೆ.

ತಿಥಿನಿರ್ಣಯ - ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಏಕಾದತಿರ್ಣಿಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ತಿಥಿನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಇಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ.

ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿ - ಭಗವಂತನನ್ನು ಆಪಾದಮೌಳಿಪರ್ಯಂತ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವ ಕೃತಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ತುತಿರತ್ನ.

ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರ ಮನೆತನ

ಶಂಕರಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ, ಶಂಕರ, ಕಲ್ಯಾಣದೇವಿ.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮೂವರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು. ಕೊನೆಯವರೇ ಮಧ್ವವಿಜಯವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು.

ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಮಗ ವಾಮನಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು.

ಮೂರುಮಂದಿ ಟೀಕಾರಾಯರ ಅನುಗ್ರಹ ಎಂದೆಂದೂ ಇರಲಿ

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು, ಶ್ರೀಮಟ್ಟೇಕಾರಾಯರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದಿರುವ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಓದುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿರುವುದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮಹಾಸೌಭಾಗ್ಯ. ಮೂರುಮಂದಿ ಟೀಕಾರಾಯರ ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೇ ಒಂದಕ್ಕೊಂದನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಯಲು, ಓದಲು, ಬರೆಯಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವರ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ವಾಯುದೇವರ ಕೃಪೆಗೆ ನಾವು ಪಾತ್ರರಾಗಬಹುದು.

ಮಹಾನಂದತೀರ್ಥಸ್ವ ಯೇ ಭಾಷ್ಯಭಾವಂ
ಮನೋ ವಾಗ್ಗಿರಾವರ್ತಯಂತೇ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಃ |
ಸುರಾದ್ಯಾ ನರಾಂತಾ ಮುಕುಂದಪ್ರಸಾದಾತ್
ಇಮಂ ಮೋಕ್ಷಮೇತೇ ಭಜಂತೇ ಸದೇತಿ ||

ಸರ್ವಜೀವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಾನುಸಾರ ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮನನ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಮಾತಿನಿಂದ ಹೇಳುವ ದೇವತೆ ಮೊದಲೊಂದು ಮನುಷ್ಯರೇ ಕೊನೆಯಾಗುವಳೆವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ವೈಕುಂಠಾಧಿಪನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.

ಹೀಗೆ ಕವಿಕುಲತಿಲಕ ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಸುಪುತ್ರರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಮಧ್ವವಿಜಯದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಇದರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನಮಗೆ ದೊರಕಿರುವುದು ಕೇವಲ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಕೃಪೆಯಿಂದ.

ಬನ್ನಿ ! ಈಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಪಾಠ ಕೇಳಿರುವ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಓದೋಣ. ಟೀಕಾರಾಯರೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ ಸವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸೋಣ; ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪವನ್ನು ಓದಿ ಧನ್ಯರಾಗೋಣ. ಆಚಾರ್ಯ ಮಧ್ವರ

LX

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ಅಮೃತಸಮುದ್ರದ ಆಳ-ಅಗಲವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಅಮೂಲ್ಯರತ್ನಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯೋಣ. ವೇದದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹರಿಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ದುಃಖದ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದು ಧನ್ಯರಾಗೋಣ.

ಈ ಕೃತಿಯ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಉಪಕರಿಸಿದ ಗುರುಗಳಿಗೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ನಾನು ಎಂದೆಂದೂ ಆಭಾರಿ.

ಲೇಖಕ - ಜಿಮ್ಮತ್ತಿ ವೇಂಕಟೇಶಾಚಾರ್ಯ

ದಿನಾಂಕ : ೬-೧೧-೨೦೧೪

ಬೆಂಗಳೂರು.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಭಾವದೀಪ ಸಾರಾಂಶ

ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ

ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕಾಗಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ

ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ 'ಮನ್ವಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಸಂ' ಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯಾಗಿಯೇ ಈ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ. 'ಸಮ' ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗ ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದಲ್ಲದೇ ಸಾಕಲ್ಯವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಷ್ಟು ಭಗವಂತನು ಆಗಮದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಸೂತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯಸೂತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರೆ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸೂತ್ರ ಮಾತ್ರ ಸಕಲವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶ? ವೇದಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ. ಆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶಾಖೆಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಈ ಗತಿಸೂತ್ರವು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಅವಿರೋಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರ ಸೇರಬೇಕೆತ್ತು ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಸಂಗತ.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಮೇಲುನೋಟದ ಚಿಂತನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿರುವುದೇ ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳು ಕೇವಲ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ, ಹೊರತು ಸಕಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾರವು.

ಒಂದುವೇಳೆ ಗತಿಸೂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವವಷ್ಟೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಕಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥವೂ ದೃಢವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರ ಸಾರ್ಥಕ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾರಣ - ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಸೂತ್ರ 'ಈಕ್ಷಣೇರ್ನಾಶಬ್ದಂ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಮಾತ್ರ. ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ಸೂತ್ರಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿರುವ ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವದ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಇರುವಂತಹವು. ಆತ್ಮಶಬ್ದಾದಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನೇ ಈಕ್ಷಣೇಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು. ಈ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾದಿ ಹೇತುಗಳು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲೇ ಇರಲು ಏನು ಕಾರಣ? ಎಂಬ ಆಶಂಕೆ ಬಂದರೆ ಇದನ್ನು ಕಡೆಯದಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ಗತಿಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾದಿಗಳು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಶಬ್ದಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗದೆ ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗದೆ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನೆಯ ಬುನಾದಿಯೇ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸೂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸೂತ್ರವು ನೇರವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸದ ಕಾರಣ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಬಾರದೆಂದರೆ 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರದಿರಬೇಕಾದೀತು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವಿಷಯ 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ತಿಳಿಯತು. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸದ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯ ಸೂತ್ರವು ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ಸಾಧನ ಪಡೆದಿದೆ.

ಎಂಟು ಬಗೆಯ ಚಿಂತೆಗಳು

ಸತ್ವಾದಿಗುಣಾರಹಿತನಾದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನೆನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲೇ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾದಿಹೇತುಗಳು ಬರಬೇಕು ಆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲಿ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವಹೇತುವು ಪಕ್ಷನಾದ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವಹೇತುವಿನಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧಿ ಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಗೌಣಾತ್ಮನೇ ವಾಚ್ಯನಾಗುವಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಕೂಡದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ - ನಿರ್ಗುಣನು ವಾಚ್ಯನಾಗಲಾರ

ಈಕ್ಷಣೇಯನಾದವನು ಜೀವ. ಜೀವನಲ್ಲಿರುವ ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವಹೇತುವಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು. ಅಷ್ಟೂ ಮೀರಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರೆ 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಈಶ್ವರನೇನಾಗದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದದಿಂದಷ್ಟೇ ವೇದ್ಯನೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಶಬ್ದವು ವಾಚಕವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದೇನಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಿಳುವಳಿಕೆಗೂ ನಿಲುಕುತ್ತಾನೆ. ಅವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ಈಶ್ವರಾಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ - ಈಶ್ವರನೇನಾದ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ

ಶುದ್ಧನಾದ ಆತ್ಮನೇ ಈಶ್ವರನೇನಾದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಸೂತ್ರಕಾರರು ಈಶ್ವರನೇಯತ್ವವನ್ನು ಆತ್ಮಶಬ್ದ, ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶ ಹೇಯತ್ವಾವಚನವೆಂಬ ಮೂರು ಹೇತುಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೀವೂ ಕೂಡ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಈಶ್ವರನೇಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರನೇಯ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯನೆಂದರ್ಥ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಯಾವುದರಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕದ ಅವನು ಶಬ್ದದಿಂದಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಯುವಾಗ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯ ಅಧೀನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲರೀತಿಯಿಂದ ಸೂಕ್ತ.

ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ಈಶ್ವರನೇನಾದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದು ಆತ್ಮಂತ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

(ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ) ನ್ಯಾಯೋಪೇತ ಶ್ರುತಿಯೇ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಾಧಕ

ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆನ್ನಲು ಈಶ್ವರನೇಯತ್ವಯುಕ್ತಿಯು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. 'ಯತೋ ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವನಿಷೇಧದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಆ ಶ್ರುತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ವಾಚ್ಯತ್ವವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈಶ್ವರನೇಯತ್ವಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಪೋದ್ಭೂತವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳೇ ವಾಚ್ಯತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ. ಸೂತ್ರಕಾರರೂ ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಸರ್ವತಬ್ಧಾವಾಚ್ಯತ್ವವು ನ್ಯಾಯೋಪೇತಶ್ರುತಿಸ್ವತಿಯಿರುವುದು

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಈಶ್ವರೇ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಸಹಿತವಾದ ಶ್ರುತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೂ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದ ನ್ಯಾಯೋಪೇತಶ್ರುತಿಯಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯೋಪೇತಸ್ವತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

'ಗೌಣಃ' ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗಪ್ರಯೋಗ ಸಾಧುವೇ?

'ಗೌಣಶ್ಚೇನ್ನಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಗೌಣಃ' ಎಂದು ಪುಲ್ಲಿಂಗಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದಿಂದ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ 'ಆಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬುದರ ಜೊತೆ ಅನ್ವಯ ಹೊಂದುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಅನ್ವಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊರತಾಗಿ 'ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಮ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಜೊತೆ ಅನ್ವಯ ಹೊಂದಿದೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆ ಇಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗದು. ಅವರು 'ಸ ಈಶ್ವಾನಂ ಚಕ್ರೇ' ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಈಶ್ವಾನಂ' ಎಂಬುದು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಗೌಣಶಬ್ದವೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾದ ಈಶ್ವತಿ ಶಬ್ದದ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ವಯ ಹೇಳಲಾಗದು. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಧಾತುವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಸಂಗತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಈಶ್ವತಿ ಧಾತುವಿಗೆ ಈಶ್ವಣವೆಂದರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವಾಗ ಈಶ್ವಣಶಬ್ದವು ನಪುಂಸಕವಾದ್ದರಿಂದ ಗೌಣಶಬ್ದವು ನಪುಂಸಕವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಪತ್ತಿ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಬಹುವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ

'ಈಶ್ವರೇನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸ ವಿಶ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಮಾತ್ರ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. 'ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಮ್' 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವ ಹೇಳುವ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳೂ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರುತಿಗಳು ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವ ಹೇಳುವುದೇ ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವಣಕರ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಲು ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದ

ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದಾಗ ಈಕ್ಷಣಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಹುಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಮೇಯ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಸಕಲಹೇತುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವುದರಿಂದ ದೂರಿಯುವ ಮತ್ತೊಂದು ಲಾಭ ನಿರ್ಗುಣನಿಗೆ ಸಾಧಕವಾಗಿ ಪರಾತ್ತರತ್ವಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪುರುಷಾದಿತಬ್ಧಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' ಎಂದಿದೆ. ಅದೇ ಶಬ್ದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದು ಶ್ರುತ್ಯನುಗಮ ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಿಷಯವಾಕ್ಯ ಸರಿಯಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವನ್ನು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳೂ ಈಕ್ಷತ್ವಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡಬೇಕಾದವರು ನಾವು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹೇತುಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲೇಬೇಕು. ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯ, ಶ್ರುತತ್ವಗಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರ 'ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ' ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಪ್ನಯಾದಿಗಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಮೇಯವು ಆತ್ಮಂತ ದೃಢವಾಗುವುದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವೇ ಹೆಚ್ಚು ಅನಾನುಕೂಲ ವಿನೂ ಇಲ್ಲ. ಅದ್ವೈತಿಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಪಾದಾನತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಬಹಳ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಚಾರ - ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶ ಹಾಗೂ ಅಹೇಯತ್ವಲಿಂಗಗಳು ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ನಿರ್ಗುಣಪರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈಕ್ಷಣೀಯನು ನಿರ್ಗುಣಾನನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಹ ನೇರವಾಗಿ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವ ಸಾಧನೆಗೆ ಅನೇಕ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೂತ್ರಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯ

ಈಕ್ಷತ್ವಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಏಳು ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲೂ ಬಹಳ ಅರ್ಥವಿದೆ. ವಾಚ್ಯತ್ವದ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೇತುವು ನಿರ್ಗುಣ

ಬೃಹನ್ನಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಲು 'ಗೌಣಶ್ವೇತ' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವೆಂಬ ಹೇತುವೂ ಸಹ ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಮುಂದಿನವರು ಸೂತ್ರಗಳು ಹೊರಟವೆ. ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಾಧಿಸಲು ರೇಕ್ಷಣೀಯತ್ವ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಹೇತುವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಐದನೆಯ ಸ್ವಾಪ್ಯಯಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನಿಗೂ ಹೇಳಿರಬಹುದೆಂಬ ಆಶಂಕೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯವು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ 'ಶ್ರುತಪ್ಪಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ.

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧರಬ್ಧಗಳ ವಿಭಾಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನಾವಶ್ಯಕ

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಮನ್ವಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ಸಮಸ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನಾಲ್ಕರ ಪೈಕಿ ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ೧) ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ, ೨) ಉಭಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ, ೩) ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲು ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳು ಹೊರಟವೆ.

ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ವಿಂಗಡನೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೊದಲು ಅಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಪುನಃ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಲೋಕರೂಢಿಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದು ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎನಿಸುತ್ತದೆಂಬ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನೇನೋ ನೀವು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ನೋಟದ ಸಮಾಧಾನ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಇಂದ್ರ ಆಕಾಶಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಸರ್ವಗತತ್ವ ಅಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಗಳೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧದಲ್ಲೇ ಸೇರುವಾಗ ಮೂರು ಬಗೆಯ ವಿಭಾಗ ಅನಾವಶ್ಯಕ.

ಪಾದಭೇದಕ ಉಪಾಧಿ ಸಾಧುವೆ?

ಅವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅವ್ಯಕ್ತ, ಪ್ರಕೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಲೋಕರೂಢಿಯಿಂದಲೂ ಅನ್ಯತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲೇ ಇವುಗಳ

ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ ಆಕಾಶಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲೇ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಪಾದಭೇದದ ಉಪಾಧಿಯು ಆಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಥಮ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದಗಳ ಉಪಾಧಿನಿರಾಕರಣೆ

ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗದೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತ ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯಪಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಕಲಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಹಾಯೋಗವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾಮ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳೆಂಬ ಭೇದವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾಮ ಎಂದರೆ ರೂಢವೆಂದರ್ಥ. ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಯೌಗಿಕವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮದ್ವಿತೀಯಪಾದಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪಾದಭೇದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಲೇಖಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತ್ರಿವಿಧ ಪಾಣೋಪಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಧ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಯಿಂದಾಗಲೀ ಲೋಕರೂಢಿಯಿಂದಾಗಲೀ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಬರಿಷ್ಠವಾದ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಬೇರೆ ಕಡೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಶಬ್ದಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಿಕೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿ ಆಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಬೇರೆಡೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬೆರಡು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಅನ್ಯತ್ರೇವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಮೂರು ವಿರೋಧಗಳು ೧) ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ ೨) ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಿಕೆ ೩) ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವು ಆತ್ಮಂತ ಆಶಕ್ಯವಾಗಿರುವಿಕೆ. ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣ

ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣ

ಇಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು

- ೧) ಶತ್ಯಂತರಸಾಧಾರಣ್ಯದಿಂದ
- ೨) ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸಾಧಾರಣ್ಯದಿಂದ
- ೩) ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಾರಣತ್ವಾದಿಭರ್ತುಸಾಧಾರಣ್ಯದಿಂದ
- ೪) ಪ್ರಯೋಗಸಾಧಾರಣ್ಯದಿಂದ

ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾರಣಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಸಿದ್ಧಾಂತನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು.

ಇನ್ನು ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಒಂದೇ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೂರೂ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವ ಅನ್ವಯವೇ ಏನು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ 'ಆಕಾಶಸ್ತಲ್ಲಿಂಗಾತ್' ಎಂದು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಆಕಾಶಶಬ್ದವು ಲೋಕತಃ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನಃ 'ಆತ್ಮನಃ ಆಕಾಶಸಂಭೂತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಭೂತತ್ವ ಮೊದಲಾದ ವಿಪರೀತಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಭೂತಾಕಾಶವನ್ನೇ ಇಬ್ಬುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಆಗುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಆಕಾಶಶಬ್ದವನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯಾ ಪಾದೋಪಾಧಿಗಳಿದ್ದಾಗ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು.

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುಮುಖಲಕ್ಷಣ

'ಶ್ರುತ್ಯಾದಿತೋ ಲೋಕತೋ ವಾಽಪೀತರೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧತಾ' ಎಂದು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುಮುಖ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ವಗತತ್ವಾದಿಲಿಂಗಗಳು ಲೋಕರೂಢಿಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಲಿಂಗಗಳು ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆ ಶ್ರುತಿಗಳು ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದ ಶ್ರುತಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಿಷಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಾಂಕರ್ಯ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತ್ಯಂತರ ಸಾಧಾರಣ್ಯದಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಸಾಂಕರ್ಯ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

“ಬಲವತ್‌ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದ್ವೈರನ್ಯೇಷ್ವೇವ ಪ್ರಸಿದ್ಧತಾ” ಎಂದು ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುಮುಖಿ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಬಗೆ ಹೀಗೆ - ‘ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ ಪುರುಷಃ ಪರಃ’ ‘ವಸಂತೇ ವಸಂತೇ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜೇತ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿವೆ. ಶ್ರುತಿಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿಶಬ್ದಗಳು ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುಪರವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದರೂ ಅಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು.

ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬಲವತ್ ಪದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಅರ್ಥ

ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸುವ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹರಿಪರವಾದರೂ ಅಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯಪರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ‘ವಿತೇನ ಸರ್ವೇ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೊನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಥಂಚಿದಪಿ ಅನ್ಯಪರವಾಗದ ‘ಅಸದ್ವ್ಯಾ ಇದಮಗ್ರ’ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರಲ್ಲ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಬಹುದು - ‘ಅಸದ್ವ್ಯಾ ಇದಮಗ್ರ’ ಎಂಬುದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳು. ಆ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಸತ್ ಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮಪರವಾಗದೆ ತೂನ್ಯಪರವಾದರೆ ‘ಅಸದ್ವ್ಯಾ ಇದಮಗ್ರ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅಸತ್ ಶಬ್ದವೂ ತೂನ್ಯಪರವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತೂನ್ಯದಿಂದ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಈ ಯುಕ್ತಿಸೂಚನೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ‘ಅಸದ್ವ್ಯಾ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಥವಾ ‘ಅಸದ್ವ್ಯಾ ಇದಮಗ್ರ’ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವನ್ನಾಗಿಯೂ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಬಲವತ್ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ‘ಬಲವತ್’ ಎಂದರೆ ಅಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯಪರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಥವೇ ಅಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ ‘ಬ್ರಹ್ಮಪರವಾದರೆ ಬಹುವಿಪ್ಲವವೆಂಬ ತರ್ಕದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹವಾಗಿರುವಿಕೆ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಪ್ರಕೃತ ‘ಅಸತ್’ ಶಬ್ದವು ನಿಷೇಧವಸ್ತುವಾಚಕ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅಸತ್ ಶಬ್ದದಿಂದ ಭಗವಂತನು ವಾಚ್ಯನಾದರೆ ಭಾವತ್ವಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಬಹುವಿಪ್ಲವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಹುವಿಪ್ಲವಪಾತ್ರಿಯೆಂಬ ತರ್ಕದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹವಿರುವುದರಿಂದ ಬಲವತ್ ಬರುತ್ತದೆ. ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ‘ಅಸದ್ವ್ಯಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್’ ಎಂಬುದೂ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಬಲವತ್ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದ್ವೈರನ್ಯೇಷ್ವೇವಪ್ರಸಿದ್ಧತಾ’ ಎಂಬ ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುಮುಖಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇತುಮುಖಿಲಕ್ಷಣದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಇದು ಕೇವಲ ಏಕಪ್ರದರ್ಶನ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ನಾಮಲಿಂಗಶಬ್ದಗಳ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಪಾದಭೇದವಿಚಾರ

ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳ ಅವಾಂತರಭೇದದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣ. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳು ನಾಮಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೆಂದು ಎರಡರಡು ವಿಧಗಳಾಗಿವೆ. ನಾಮಾತ್ಮಕ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಒಟ್ಟು ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಬಹುದು.

- ೧) ಆಪಾತತಃ ರೂಢವೇ ಆದದ್ದು ನಾಮಾತ್ಮಕ
ಆಪಾತತಃ ಯೌಗಿಕ ಅಥವಾ ಯೋಗರೂಢವಾದದ್ದು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ
- ೨) ಆಪಾತತಃ ರೂಢವಾದದ್ದು ನಾಮಾತ್ಮಕ
ಆಪಾತತಃ ಯೋಗಿಕವಾದದ್ದು ಅಥವಾ ಯೋಗರೂಢವಾದದ್ದು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ
- ೩) ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಿಯ ಉಪಸ್ಥಾಪಕವಾದದ್ದು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ
ಧರ್ಮಿಯನ್ನೇ ನೇರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಎಂದು.

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ನಾಮ ಲಿಂಗವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಪಾದವು, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ದ್ವಿತೀಯಪಾದವು ಹೊರಟಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪಾದಗಳಿಂದ ನಾಮ ಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಬಹುದು -

೧) ಒಂದು ಅರ್ಥಾಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೇ ಪಾದಗಳಿರಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಆರು ಪಾದಗಳಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ.

೨) ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾಗಿವೆ. ಈಗ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಎರಡೂ ವಿಧ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೂರನೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

೩) ಮೊದಲೆರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಲಿಂಗವೆಂಬ ಅವಾಂತರಭೇದವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಪಾದಭೇದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೂರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಲಿಂಗವೆಂಬ ಅವಾಂತರಭೇದವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸದೇ ಮಹಾಯೋಗ ವಿದ್ವದ್ಗೂಢಿಗಳಿಂದ ವಿಕೀಕರಿಸಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ವಿಭಾಗಿಸಿದ ಪಾದಭೇದವು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಪಾದಕ್ರಮ ನಿರೂಪಣೆ

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಶಬ್ದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ಚಿಂತಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದವುಗಳು. ಸಾತ್ವಿಕಜೀವಿಗಳಿಂದ ಚಿಂತಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸಮನ್ವಯ

ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತ. ಮತ್ತು ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ವಿಚಾರದ ಬಳಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಮೊದಲ ಮೂರು ಪಾದಗಳ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದ ಹಾಗಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಹಳ ಇದೆ.

ಇನ್ನು ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳು ಭಾಗಶಃ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಸುಲಭ. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳು ಹಾಗಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಲ್ಲನನ್ನೇ ಮೊದಲು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಮಾತ್ಮಕತೆಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಲಿಂಗಗಳು ಹರಿಪರವೇ? ಅಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ೧) ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮಸಮನ್ವಯ ೨) ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ೩) ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯ ೪) ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯ. ಈ ಕ್ರಮವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯಮಯವೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದೆ.

ಅನ್ಯತ್ರ ಹಾಗೂ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವಾಗ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವಾಗ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ವಿಧ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಪ್ರಬಲವಾದ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಮೊದಲ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದ ಹೊರಟಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಮೂರುಪಾದಗಳು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಉಪಜೀವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಮೊದಲ ಮೂರುಪಾದಗಳಲ್ಲಿದೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದ ಹೊರಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದದಿಂದ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೆ ವೈಯುರ್ಥ್ಯ ಹೇಳಿದರೆ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಉಪಜೀವಿಸಿ ಹೊರಟ ಭಾವಾರ್ಥಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ವೈಯುರ್ಥ್ಯ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣದ

ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿರುತ್ತದೋ ಅದೇ ಅಧಿಕರಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಿಂದ ವಿರೋಧ ಹೇಳಬಾರದು.

ಇನ್ನು 'ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಅನ್ಯಪರತ್ವ ಶಂಕೆ ಇಲ್ಲದ್ದು' ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ವಿಷ್ಣು' 'ನಾರಾಯಣ' ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಜನಿತೋತ ವಿಷ್ಣೋಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ವಿಷ್ಣು' ಶಬ್ದವು ಅನ್ಯಪರತ್ವಶಂಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ; ಹಾಗಾಗಿ ಅನ್ಯತೃಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ.

ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇನು? (ಅದ್ವೈತಮತ ವಿಮರ್ಶೆ)

ಅದ್ವೈತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಅನ್ಯತೃಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಾವು ಹೇಳುವಂತೆ ಪಾದೋಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳುವ ಪಾದಭೇದದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೀಗಿದೆ -

ಪ್ರಥಮಪಾದ - ಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ದ್ವಿತೀಯಪಾದ - ಸವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ತೃತೀಯಪಾದ - ನಿರ್ವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ಚತುರ್ಥಪಾದ - ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ.

ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾದಭೇದದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಇನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವದ ಪರಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ -

೧) ಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಅಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಆ ಧರ್ಮವು ಬರಬಾರದು.

೨) ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಧರ್ಮವಾಗಿ ನಿರ್ಣೇತವಾಗಿರಬೇಕು.

೩) ಜೀವಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಲಿಂಗಗಳು ಇರಬಾರದು ಎಂದು.

ಆದರೆ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವದ ಪರಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕು -

೧) ವಿಷಯವಾಕ್ಯ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿರಬೇಕು.

೨) ಜೀವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡಬಾರದು ಎಂದು.

ಸವಿತೇಷನನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪಾದವು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸರ್ವಭ್ರಮಾಭಿಷಾಸ್ತತ್ವ, ಕಾಲತ್ರಯಾತೀತತ್ವ ಮೊದಲಾದವು ಸವಿತೇಷನಲ್ಲ; ಬಾರದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಿರ್ವಿಶೇಷನನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಪಾದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ದೃಶ್ಯತ್ವ, ರೂಪಿತ್ವ, ಸಪ್ರಕಾರಕಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಸವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ ಹೊರತು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಪಾದೋಪಾಧಿಗಳು ಸಾಂಕರ್ಯದೋಷಗ್ರಸ್ತಗಳಾಗಿವೆ.

ಐದು ಸಂಗತಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

ಒಟ್ಟು ಸಂಗತಿಯು ಐದುವಿಧವಾಗಿದೆ ೧) ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗತಿ ೨) ಅಧ್ಯಾಯಸಂಗತಿ ೩) ಪಾದಸಂಗತಿ ೪) ಶ್ರುತಿಸಂಗತಿ ೫) ಅಭಿಧರಣಸಂಗತಿ ಎಂದು. ಈ ಐದು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಭಿಧರಣಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸಸ್ಮತ್ವಃ ಸಂಗತಿಯು ಎರಡುವಿಧ - ೧) ಅಂತರ್ಭಾವ ೨) ಅನಂತರ್ಯ ಎಂದು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರುವಿಧ - ೧) ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವ ೨) ಅಧ್ಯಾಯಾಂತರ್ಭಾವ ೩) ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವ ಎಂದು. ಇನ್ನು ಅನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಎರಡುವಿಧ - ೧) ಶ್ರುತ್ಯಾಂತರ್ಯ ೨) ಅಭಿಧರಣಾಂತರ್ಯ ಎಂದು. ಆದರೆ ಅಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿಯಾಗಲೀ ಅನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯಾಗಲೀ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನಷ್ಟೇ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೧) ಪೇಟಕಾಸಂಗತಿ ೨) ಅಧ್ಯಾಯದ್ವಿತಿಸಂಗತಿ ೩) ಪಾದದ್ವಿತಿಸಂಗತಿ ೪) ಪಾದದ್ವದಸಂಗತಿ ಹೀಗೆ ಅಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿಯು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಅನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯೂ ಸಹ ೧) ಆಕ್ಷೇಪಿಕೆ ೨) ಆತಿದೇಶಿಕೆ ೩) ಔಪೋದ್ವಾತಿಕೆ ೪) ಅಪವಾದಿಕೆ ೫) ಪ್ರಾಸಂಗಿಕೆ ೬) ಪ್ರತ್ಯುದಾಹರಣ ೭) ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಾನ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯು ಬಹುಬಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ೧) ಪ್ರಾಸಂಗಿಕೆ ೨) ಔಪೋದ್ವಾತಿಕೆ ೩) ಅಪಸರಪ್ರಾಪ್ತಿ ೪) ಕಾರಣತಾ ೫) ಕಾರ್ಯತಾ ೬) ವಿಕಾರ್ಯತತ್ವ ಎಂಬ ಆರು ವಿಧಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲೇ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ನಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವ

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇವಲ ಯೌಗಿಕವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ರೂಢವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ. ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವನ್ನು ರೂಢವೆಂದು ನಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯೌಗಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ರೂಢಲಕ್ಷಣ ಬಾರದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸಮನ್ವಯವು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ರೂಢವೆನ್ನುವುದೂ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಆನಂದವಿಹಾರಪ್ರಚುರವಾದ ಆನಂದ ಎಂದು ಅವಯವಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಯೌಗಿಕವೂ ರೂಢವೂ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಹೇಳುವ ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿಯು ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ. ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ನಾಮಾತ್ಮಕವೂ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ಪಾದಗಳ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. 'ಪ್ರಥಮಾತಿಕ್ರಮಣೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್' ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ಇವರ ವಾದ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ, ಸಮಯ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ ಎಂದು.

ಇವರ ವಾದದಲ್ಲಿ ಹುರುಳು. ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಮವಾಗಿದೆ. ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುವಿಧವಾದ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವೂ ಸಹ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. 'ಪ್ರಥಮಾತಿಕ್ರಮಣೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್' ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಥವಾ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಆಪಾತತಃ ರೂಢವಾದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಾಮಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಖತಃ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ

ಆನಂದಮಯ ಶಬ್ದವು ನಾಮಾತ್ಮಕವೆಂದು ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಈಗ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಆನಂದ' ಎಂಬುದು ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ. ಆನಂದಮಯವೆಂಬ ಲಿಂಗದ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಆನಂದಾದಿ ಅನೇಕನಾಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಫಲತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವೂ ಸೇರಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ನಾಮಪಾದದಿಂದ ಸಂಗತಿ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಬಹುದು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ನಾಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಫಲತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ನಾಮಸಮನ್ವಯವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ನಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ

ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆಯ ವಿದ್ವದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಸದೃಶಕರಣ ಅಂತರಧಿಕರಣಗಳು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಸೂತ್ರಕಾರರು ಆನಂದ ಎಂಬ ನಾಮಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ ನೇರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ನಾಮವಾದದ ಸಂಗತಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವರಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ, ಹೌದು. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಆನಂದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ್ವಾಂತ ಬೀಜಗಳೇ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆನಂದಮಯ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಮಯಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಇರುವುದೇ ಈ ಅಧಿಕರಣ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದಿಂದ ಆನಂತರ್ಯಸಂಗತಿ

ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದ ಅನಂತರ ಬೇರೆ ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಅಥವಾ ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಆನಂದಮಯಾದ್ಯಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಉತ್ತರ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆನಂದಮಯಾದ್ಯಧಿಕರಣದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ ಹೇಳಿದರೆ ಸಂಗತವೆಂದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಆತ್ಮಂತ ಅಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ. ಇನ್ನು ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದ ಅನಂತರವೇ ಆನಂದಮಯಾದ್ಯಧಿಕರಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಬಹಳ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದು ಆನಂದದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಇದು ಲಭಿಸಬೇಕಾದರೆ ಭಗವಂತನ ಮಹಾಗುಣವೆನಿಸಿದ ಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಹಾಗುಣವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಾವೂ ಸಹ ಖಚಿತವಾಗಿ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಆನಂದದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತಲುಪಬಹುದು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದ ಅನೇಕ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಆನಂದಮಯಾದ್ಯಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಆನಂತರ್ಯ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಗೌಣಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಶಬ್ದ ತನ್ನಿಷ್ಟಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶ, ಸ್ವಾಪ್ನಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪೂರ್ಣತ್ವ ಗತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯ ಇವುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿಗುಣವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆನಂದಮಯನಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದ ಅನಂತರವೇ ಆನಂದಮಯಾದ್ಯಧಿಕರಣ ಹೊರಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದಿಂದ ಇರುವ ಆನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವ್ಯವಹಿತಪೂರ್ವಾಧಿಕರಣದ ಸಂಗತಿಯು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವೇ?

ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅವ್ಯವಹಿತವಾದ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ವ್ಯವಹಿತವಾದ

ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಗತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ನೇರವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರತ್ವಧಿಕರಣದಿಂದ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಂದಮಾತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಅವ್ಯವಹಿತವಾದ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ ತೋರಿಸುವುದು ಬಹಳ ಸುಲಭ. ಅದನ್ನು ಶಿಷ್ಯರೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾದಿಗಳುಳ್ಳ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಈಶ್ವರತ್ವಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಿಕೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಸಂಶಯ, ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ, ಆನಂದಮಯಶಬ್ದಸ್ವಾರಸ್ಯ (ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ)

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದ ರಚನೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಮಯಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ವಿಶಾರವೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣು ಆಗಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚಾರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲು ಆನಂದಮಯನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ತೋರಿಸಿ ಅನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೇರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಅಧಿಕರಣವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಹೊರಟಿದೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದ್ವೈತಮತ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಆನಂದಮಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ರೂಢ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಯೋಗೀಕಾರ್ಥದ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಈ ಅಧಿಕರಣ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

ಅನ್ನಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ, ಮನೋಮಯ, ವಿಜ್ಞಾನಮಯ, ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಐದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಅನ್ನಮಯನನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸದೇ ಆನಂದಮಯನನ್ನೇ ಏಕೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆನಂದಮಯನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಪ್ರಾಪಕವಾದ ಹೇತು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನನ್ನೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಭ್ಯಾಸಾತ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅರ್ಥ

'ಅನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಹೇತುವಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ. ಆದರೆ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ತೊಡಕುಗಳು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅನ್ನಮಯ ಪ್ರಾಣಮಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನಂದಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧) ಅನಂದಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇತು ಮಾಡಿದರು. ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರುತವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಯವಾಠದ ವಿರೋಧ ಬರಬಾರದೆಂದು ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರುತವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಯವಾಠದ ವಿರೋಧ ಬರಬಾರದೆಂದು ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್ ಎಂಬುದು ಉಪಲಕ್ಷಣ; ಜೊತೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ಎಂಬುದೂ ಹೇತುವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸವೆಂಬ ಹೇತು ಅನಂದಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವೆಂಬ ಹೇತು ಉಳಿದ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಇದೆ.

೨) ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸವೆಂಬುದು ಒಂದೇ ಹೇತು. ಅನ್ನಮಯಾದಿ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಒಟ್ಟು ಐದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಥ. ಐದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಏಳು ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಇರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸವೆಂಬ ಹೇತು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ.

೩) ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಆತ್ಮಶಬ್ದವಂತೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳ ಉಪಸಂಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಆತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಸಮಂಜಸ

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು 'ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನೀವು 'ಆತ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಇದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು. ಆದಾಗ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿಗೆ ವಿರೋಧ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹಾಗಾದರೆ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಾಸಿದ್ಧಿ ಬರುತ್ತದ್ದಲ್ಲ? ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾಖ್ಯಾತ್ಮತೆ ಎಂದರೆ ಭೃಗುವಲ್ಲಿ. ಎರಡೂ ವಲ್ಲಿಗಳು ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲಿಯ ಜೊತೆ ಭೃಗುವಲ್ಲಿಯನ್ನೂ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲಿಯ ಅನ್ನಮಯಾದಿ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಭೃಗುವಲ್ಲಿಯ ಅನ್ನಮಯಾದಿಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಅನ್ನಮಯಾದಿ ವದು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಬಹುದು.

'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಹೇತುವಿಗೆ ಭಾಗಾಸಿದ್ಧಿ ವ್ಯಾಪ್ತಾಸಿದ್ಧಿಗಳು

ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶಾಖೆಯಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳನ್ನೂ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳ ಜೊತೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶಾಖೆಯಂತೆ ಅಭ್ಯಾಸ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಹೊರತು ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ತೋರಿಸುವುದು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲ. ಆಚಾರ್ಯರ 'ಅನ್ಯಾಸು ಚೈತದ್ರೂಪಾಸು' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಭಾಗಾಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ವ್ಯಾಪ್ತಾಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬ ಹೇತುದೋಷವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೇವಲ ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ತೈತ್ತಿರೀಯವು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಹೊರತು ಅನಂದಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಿದೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲಲ್ಲವೆಂದು ಆದ್ವೈತಮತದ ಪ್ರಕಾರ ಆಕ್ಷೇಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ನ ಪ್ರತೀಕೇ ನಹಿ ಸಃ' ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ದೇವರಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಆಸದುವಾಸನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವು ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯೆನಿಸಿದ ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಾಸಿದ್ಧಿದೋಷ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ತಪಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದೇ ವಾಕ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವು ಲಭಿಸುತ್ತಾನೆಂದು

ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದೇಕು. ಇಲ್ಲಿಗೆ 'ಆನಂದಮಯೋಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಮುಗಿಯಿತು.

ಮಯಿಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವು ಅರ್ಥವಲ್ಲ (ದ್ವಿತೀಯ ಸೂತ್ರ)

'ಆನಂದಮಯ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಚುರವಾದ ಆನಂದವುಳ್ಳವನು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಃಖವೂ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆನಂದಸ್ವರೂಪ ಎಂಬರ್ಥ ಹೇಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ತ. ಮಯಿಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದಂತೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಆನಂದಪೂರ್ಣತವನ್ನು ದೇವರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತನು ಮಾಡಿದಾಗ ದೊರೆಯುವ ಲಾಭ ಆನಂದರೂಪತ್ವ ಹೇಳಿದಾಗ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವರೂ ಸಹ ಆನಂದರೂಪರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ದೇವರೂ ಆನಂದರೂಪನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಏನೂ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ವಿಕಾರಶಬ್ದಾನ್ವೇತಿ ಚೇನ್' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ವಿಕಾರಾರ್ಥದ ನಿರಾಕರಣೆ ಜೊತೆಗೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಾರ್ಥ ಹೇಳಿದರೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಯಿಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ವೈಯರ್ಥವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯ ಎಂದರೆ ಪ್ರಚುರವಾದ ಆನಂದವುಳ್ಳವನು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ದುಃಖದ ಲೇತಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅವಕಾಶ ಬಾರದಂತೆ ಮುಂದೆ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸೂತ್ರಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯ

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಎಂಟು ಸೂತ್ರಗಳ ಜೋಡಣೆಯು ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿರಬೇಕೆನ್ನಲು ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇದೆಯೆಂದು ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರಕಾರರು ಜೋಡಿಸಿದ ಸೂತ್ರಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ -

- ೧) ಓಂ ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ಓಂ
- ೨) ಓಂ ವಿಕಾರಶಬ್ದಾನ್ವೇತಿ ಚೇನ್ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾತ್ ಓಂ
- ೩) ಓಂ ತದ್ವೇತುವ್ಯಪದೇಶಾಚ್ಛ ಓಂ
- ೪) ಓಂ ಮಾಂತ್ರವರ್ಗೇಕಮೇವ ಚ ಗೀಯತೇ ಓಂ
- ೫) ಓಂ ನೇತರೋಽನುಪಪತ್ತೇಃ ಓಂ
- ೬) ಓಂ ಭೇದವ್ಯಪದೇಶಾಚ್ಛ ಓಂ

೭) ಓಂ ಕಾಮಾಚ್ಛ ನಾನುಮಾನಾಪೇಕ್ಷಾ ಓಂ

೮) ಓಂ ಅಸ್ತಿನೃತ್ಯ ಚ ಯದ್ಯೋಗಂ ತಾಸ್ಯ ಓಂ

ಈ ಎಂಟು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ತದ್ಭೇತುಷ್ವಪದೇಶಾಚ್ಛ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' 'ಮಾಂತ್ರವರ್ಣಿಕಮೇವ ಚ ಗೀಯತೇ' 'ಅಸ್ತಿನೃತ್ಯ ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗಳು ಅನ್ನಮಯಾದಿ ಐವರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಹೊರಟಿವೆ. ಆದರೆ ತದ್ಭೇತುಸೂತ್ರವು ಕೇವಲ ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮಾಂತ್ರವರ್ಣಿಕಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ಅಸ್ತಿನೃತ್ಯ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ತದ್ಭೇತುಸೂತ್ರವು ಸಾಧಕವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಂಶಯ ಬರಬಾರದೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಈ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳ ಮೊದಲೇ ತದ್ಭೇತುಸೂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ತದ್ಭೇತುಸೂತ್ರವು ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುತ್ವವನ್ನಷ್ಟೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮುಯಿಟ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಹಾರಶಬ್ದಾತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಅನಂತರ ಈ ಸೂತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಅಸ್ತಿನೃತ್ಯ ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಸೂತ್ರವು ಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧಕವಾದ್ದರಿಂದ ಮಾಂತ್ರವರ್ಣಿಕಸೂತ್ರದ ಅನಂತರ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸೂತ್ರವು ಕೇವಲ ಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧಕವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಮಂಜಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪರಪಕ್ಷನಿರಾಸಕವೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. 'ನೇತರಃ' 'ಭೇದವ್ಯಪದೇಶಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಭೇದವು ಅಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪರಪಕ್ಷ ನಿರಾಸಕವಾಗಿದೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಭೇದವ್ಯಪದೇಶಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ 'ಅಸ್ತಿನೃತ್ಯ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಬರಬೇಕು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕಾಮಾಚ್ಛ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವೇಕೆ? ಎಂದರೆ ಭೇದದಂತೆ ಅಭೇದವೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂಬ ಅವಾಂತರಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಕಾಮಾಚ್ಛಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ. ಅಭೇದವು ಅನುಮಾನಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಭೇದವು ತ್ವತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಕಾಮಾಚ್ಛಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ ಅಸ್ತಿನೃತ್ಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಜೋಡಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳ ಕ್ರಮವು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ.

ಭೇದವ್ಯಪದೇಶಸೂತ್ರವು ಜೀವನಿಗೆ ಆನಂದಮಯರಿಂದ ಭೇದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಭೇದವನ್ನೂ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಸಾಧಕವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೇತರಃ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಸೂತ್ರ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು.

॥ ತ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವೋ ವಿಜಯತೇತಮಾಮ್ ॥

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ

ಮತ್ತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತ್ತತ್ತಯ ವಿಮರ್ಶೆ

- ॥ ತ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥
- ॥ ತ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
- ॥ ತ್ರೀಪದಸ್ತಾಭತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
- ॥ ತ್ರೀಜಯತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
- ॥ ತ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
- ॥ ತ್ರೀಮದ್‌ವಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥
- ॥ ತ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಬೆಜ್ಜಾಸಾಧಿಕರಣ

ಜಗದ್ಗುರು ತ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಮಂಗಳಾಚರಣೆ

ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ

नारायणं गुणैः सर्वैरुदीर्णं दोषवर्जितम् ।

ज्ञेयं गम्यं गुरुं श्रापि नत्वा सूत्रार्थं उच्यते ॥

ನಾರಾಯಣನು ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲದೋಷಗಳಿಂದ ವಿದೂರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಜ್ಜನರಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಅರ್ಹನು ಮತ್ತು ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಮತ್ತು ಗುರುಗಳಾದ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಮಂಗಳಾಚರಣೆ

ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರನ್ನು ನಮಿಸುವೆ

ನಿರ್ದೋಷಂ ಗುಣಪ್ಣಂ ಚ ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ರಮಾಪತಿಮ್ ।

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾಖ್ಯಂ ವಂದೇ ಸರ್ವವಿದಂ ಗುರೂಮ್ ॥

ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ದೋಷವಿದೂರನಾದ, ಜ್ಞೇಯನೂ ಗಮ್ಯನೂ ಆದ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ, ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ-ಭಗವತ್ಪಾದರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾಷ್ಯವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಗೂಢಾರ್ಥಗರ್ಭಿತ

ಪ್ರಸನ್ನಮಪಿ ಗೂಢಾರ್ಥಂ ಭಾಷ್ಯಂ ತತ್ಸುಮನೋಹರಮ್ ।

ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯೇ ಲೇಶತೋ ಭಕ್ತಿಯಾ ಗುರುದೇವಪ್ರಸಾದತಃ ॥

ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಿದ್ದರೂ ಗೂಢಾರ್ಥದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ, ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಗುರುಗಳ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳಪದ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಮಾರಭಮಾಣೋ ಭಗವಾನಾಚಾರ್ಯಃ ಸ್ವೇದೇವತಾಂ ಗುರುಂಶ್ಚ ನತ್ವಾ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಃ ಸರ್ವಗುಣೋದೀರ್ಣತ್ವಾದಿಲಕ್ಷಣಶ್ಚತುರಧ್ಯಾಯಸೂತ್ರ-ಪ್ರತಿಪಾಠತಯಾ ಭಾಷ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರತಿಜಾನೀತೇ - ನಾರಾಯಣಮಿತಿ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ಹೊರಟ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಗುರುಗಳನ್ನೂ ನಮಿಸಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿಲಕ್ಷಣದಿಂದ ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯರೂಪವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದು 'ನಾರಾಯಣಮ್' ಎಂಬ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

* * * * *

ಶ್ರೀಮನ್ ಮೂಲರಾಮ ದೇವರು
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ - ಮಂತ್ರಾಲಯ

ರಾಮಾಯ ರಾಮಭದ್ರಾಯ ರಾಮಚಂದ್ರಾಯ ವೇಧಸೇ ।
ರಘುನಾಥಾಯ ನಾಥಾಯ ಸೀತಾಯಾಃ ಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ಚತುರ್ದಶಲೋಕಗುರುಗಳಾದ
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು

ವಿಜ್ಞಾನರೋಚಿಃ ಪರಿಪೂರಿತಾಂತರ್ಬಾಹ್ಯಾಂಡಕೋಶಂ ಹರಿತೋಪಲಾಭಮ್ |
ತರ್ಕಾಭಯೇ ತಂ ವಿಧಿಶರ್ವಪೂರ್ವಗೀರ್ವಾಣವಿಜ್ಞಾನದಮಾನತೋಽಸ್ಮಿ ||

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು

ಅಭ್ರಮಂ ಭಂಗರಹಿತಂ ಅಜಡಂ ವಿಮಲಂ ಸದಾ ।
ಆನಂದತೀರ್ಥಮತುಳಂ ಭಜೇ ತಾಪತ್ರಯಾಪಹಮ್ ॥

ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ
ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಕೃತಂ ಭಾಷ್ಯಮಾದೌ ತದ್-ಭಾವಪೂರ್ವಕಮ್ ।
ಯೋ ವ್ಯಾಕರೋನ್ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಪದ್ಮನಾಭಾಖ್ಯಯೋಗಿನೇ ॥

ಸತ್ತರ್ಕ ದೀಪಾವಳಿಕಾರರು

• ಶ್ರೀ •

ಶ್ರೀಮಟ್ಟೇಕಾಕೃತ್ವಾದರೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ
ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥ ಮುನಿಗಳು

ಚಿತ್ತೇ ಪದ್ಯಶ್ಚ ಗಂಭೀರೈರ್ವಾಕ್ಯೈರ್ಮಾನ್ಯರಖಂಡಿತ್ಯೈಃ ।
ಗುರುಭಾವಂ ವ್ಯಂಜಯಂತೀ ಭಾತಿ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥವಾಕ್ ॥

ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಕಾರರು

ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಕಲಿಯುಗ ಕಾಮಧೇನು ಕಲ್ಪತರುಗಳಿಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು

ದುವಾಧಿಧ್ವಾತರವಯೇ ವೈಷ್ಣವೇಂದೀವರೇಂದವೇ ।
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರವೇ ನಮೋಽತ್ಯಂತದಯಾಲವೇ ॥

ಭಾವದೀಪಕಾರರು

ಪರಮಪೂಜ್ಯ|| ಶ್ರೀ ಸುಜಯೀಂದ್ರತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು

ಸುಯಮೀಂದ್ರಕರಾಚ್ಛೇತ್ತಂ ಸುವಿದ್ಯಾಚೋಧಕಂ ಸದಾ |
ಸುಮೂಲರಾಮಪೂಜಾಡ್ಯಂ ಸುಜಯೀಂದ್ರಗುರುಂ ಭಜೇ ||

ಪರಮಪೂಜ್ಯ|| ಶ್ರೀ ಸುಶಮೀಂದ್ರತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಪಾದಗಳವರು

ಸುಧೀಜನಸುಮಂದಾರಂ ಸುಧೀಂದ್ರಸುತಸುಪ್ರಿಯಮ್ |
ಸುಶಮೀಂದ್ರಗುರುಂ ವಂದೇ ಸುಜಯೀಂದ್ರಕರೋದ್ಭವಂ ||

ಪರಮಪೂಜ್ಯ|| ಶ್ರೀ ಸುಯತೀಂದ್ರತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು

ಸುಶಮೀಂದ್ರಕರಾಚ್ಛೇತ್ಥಂ ರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಪ್ರಿಯಂ ।
ಸುಯತೀಂದ್ರಗುರುಂ ವಂದೇ ಮೂಲರಾಮಾರ್ಚನೇ ರತಮ್ ॥

ಹಂಸನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಂಪರೆಯ
ಶ್ರೀಮಠದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾದ
ಪರಮಪೂಜ್ಯ|| ಶ್ರೀ ಸುಬುಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು

ಆಪಾದಮೌಳಿಪರ್ಯಂತಂ ಗುರುಣಾಮಾಕೃತಿಂ ಸ್ಮರೇತ್ |
ತೇನ ವಿಘ್ನಾಃ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತಿ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತಿ ಚ ಮನೋರಥಾಃ ||
ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾವದೀಪ ಪ್ರಕಾಶನ ಯೋಜನೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಭಾವದೀಪ ನೀಡಿದ ಶ್ರೀಪಾದರಿಗೆ ಅನಂತ ನಮನಗಳು

ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಸುಬುದ್ಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ತಮ್ಮ ಧ್ವತೀಯ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯದ ಶುಭ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾದಕಾಣಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಭಾವದೀಪ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆಯ ಈ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಅನಂತ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಶುಭವರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಸತ್ಸರ್ವದೀಪಾವಳಿ', ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿರುವ 'ತತ್ವಪ್ರದೀಪ' ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಟ್ಟೇಕಾಕೃತ್ಯಾದರು ರಚಿಸಿರುವ 'ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ' ಈ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಸಂಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಭಾವದೀಪ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಮೂರು ಟೀಕೆಗಳ ಜೊತೆ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಯೋಜನೆಯ ಶುಭಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಓದಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವಿರುವ ಬುಧುತ್ವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಪೇಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಸುಬುದ್ಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರ ಅಡಿದಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ನಮನಗಳು. ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಮಂಗಳಾಚರಣೆ

ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಆನಮಿಪೆ

पूर्णज्ञानं विपुलपरमानन्दसन्दोहदेहं
भक्तप्रीत्या कृतविवरणब्रह्मसूत्रावतारम् ।
श्रीमन्नारायणपदमहं ध्वस्तनिःशेषदोषं
वन्दे नित्यं गुरुमपि गुरोरागमार्थप्रकाशम् ॥१॥

ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನಂ ವಿಪುಲಪರಮಾನಂದಸಂದೋಹದೇಹಂ
ಭಕ್ತಪ್ರೀತ್ಯಾ ಕೃತವಿವರಣಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾವತಾರಮ್ ।
ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಪದಮಹಂ ಧ್ವಸ್ತನಿಃಶೇಷದೋಷಂ
ವಂದೇ ನಿತ್ಯಂ ಗುರುಮಪಿ ಗುರೋರಾಗಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಮ್ ॥೧॥

ಅನುವಾದ - ಓ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನೇ! ಎನ್ನ ಗುರುಗಳೂ ಜಗದ್ಗುರುಗಳೂ ಆದ
ಆನಂದತೀರ್ಥರಿಗೂ ಗುರು ಎನಿಸಿದವನು ನೀನು. ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನಮೂರುತಿ,
ದುಃಖಗಳ ಗೊಡವೆಯೇ ಇಲ್ಲದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಖದ ಖನಿ ನೀನು. ಭಕುತರೆಂದರೆ
ಎಲ್ಲಿದ್ದ ಒಲವು ನಿನಗೆ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಭುವಿಗೆ ಇಳಿದು ವೇದಗಳ ವಿಭಾಗಗೈದಿರುವಿ.
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿರಚಿಸಿರುವಿ. ವೇದಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ವೇದ್ಯನಾದವನು ನೀನು. ಸಮಸ್ತದೋಷಗಳಿಂದ
ವಿದೂರನಾದ ನಿನಗೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಿಂದ ತಿರಬಾಗುವೆ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಪೂರ್ಣಾಚ್ಛಾನಂ = ಪರಿಪೂರ್ಣಾಚ್ಛಾನಸ್ವರೂಪನಾದ,
 ವಿಪುಲಪರಮಾನಂದಸಂದೋಹದೇಹಂ, ವಿಪುಲ = ಅಪರಿಮಿತವಾದ
 ಪರಮ = ದುಃಖದ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದ, ಆನಂದ = ಸುಖದ, ಸಂದೋಹ =
 ರಾಶಿಯೇ ದೇಹಂ = ಶರೀರವಾಗಿವುಳ್ಳ, ಭಕ್ತಪ್ರೀತ್ಯಾ = ಭಕ್ತರ ಮೇಲಿನ
 ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೃತವಿವರಣಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾವತಾರಮ್, ಕೃತ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ,
 ವಿವರಣ = ವೇದವಿಭಾಗವು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವು ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ
 ಅವತಾರಮ್ = ಅವತಾರವುಳ್ಳ, ಧ್ವಂಸನಿರೋಧದೋಷಂ = ಸಕಲ-
 ದೋಷಗಳಿಂದ ವಿದೂರನಾದ, ಆಗಮಾರ್ಥಪ್ರಕಾರಮ್ = ಸಕಲ-
 ವೇದಗಳು ಮತ್ತು ತದರ್ಥನಿರ್ಣಾಯಕ ಸದಾಗಮಗಳಿಂದಲೇ
 ಪ್ರಕಟನಾಗುವ, (ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ) ಗುರೋರಪಿ = ಗುರುಗಳಾದ
 ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಕೂಡ, ಗುರುಂ = ಗುರುವಾದ
 ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣಪದಮ್ = ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ
 (ನಿನ್ನನ್ನು), ಅಹಂ = ನಾನು, ವಂದೇ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ
 ಮಾಡುವೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರ
 ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ನಮಸ್ಕಾರ
 ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ 'ಪೂರ್ಣಾಚ್ಛಾನಂ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ
 ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಭಗವತ್‌ತತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅರಿವು
 ಬರುತ್ತದೆಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ನಾರಾಯಣಪದಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀಮತ್' ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ
 ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಸಕಲ ವಾಗಭಿಮಾನಿಯಾದ ಲಕುಮಿಯ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು
 ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸದಂತಾಯಿತು, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ
 ಮಾಡಬಾರದ ಕಾರಣ ನಾರಾಯಣನ ಜೊತೆ ನಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ರಮೆಯ ಅರಸನೇ ! ಎಂತು ಪೊಗಳಲಿ

यस्याऽम्रायपदाक्षराणि परमं स्वार्थं लभन्ते गुणान्
सम्प्रोच्यैव सुबृंहितानि बलवन्प्रायेतिहासादिभिः ।
तं सेव्यं मुनिभिः प्रशान्तमनसा भक्त्या भवच्छित्तये
स्वानन्दप्रदमिन्दिरापतिमहं भूयोऽभिवन्दे हरिम् ॥२॥

ಯಸ್ಯಾಽಮ್ರಾಯಪದಾಕ್ಷರಾಣಿ ಪರಮಂ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಲಭಂತೇ ಗುಣಾನ್
ಸಂಪ್ರೋಚ್ಯೈವ ಸುಬೃಂಹಿತಾನಿ ಬಲವನ್ಪ್ರಾಯೇತಿಹಾಸಾದಿಭಿಃ ।
ತಂ ಸೇವ್ಯಂ ಮುನಿಭಿಃ ಪ್ರಶಾಂತಮನಸಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭವಚ್ಚಿತ್ತಯೇ
ಸ್ವಾನ್ವಂದಪ್ರದಮಿಂದಿರಾಪತಿಮಹಂ ಭೂಯೋಽಭಿವಂದೇ ಹರಿಮ್ ॥೨॥

ಅನುವಾದ - ರಮೆಯ ಅರಸನೇ ! ಬಿಡದೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಭಕುತಿಯಿಂದ
ಮುಖಪೆ. ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳು-ಅಕ್ಷರಗಳು ಯಾರಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು
ಪರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಿ-ಹೊಗಳಿ ಪರಮಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಾದವೋ (ಪರವಿದ್ಯೆಗಳೆನಿಸಿದವೋ);
ಅಂಥ ಗುಣವುಳ್ಳವನು ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಕ್ಷರಗಳೆಲ್ಲವೂ
ನಿರವಕಾಶವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಉಪಕ್ರಮದಿ ಷಡ್ವಿಧತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ-
ಪುರಾಣಗಳ ಬೆಂಬಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನುಡಿಯುತ್ತಿವೆ. ಸಂಸಾರದ ಬಿಡುಗಡೆಗೋಸ್ಕರ
ಪ್ರಶಾಂತಚಿತ್ತರಾದ ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭಕುತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿಹರು. ನೀನು ಅವರ
ಆರಾಧನೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನೇ ಅವರಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸುವಿ. ನಿನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ
ನಾನು ನಮಿಸೆ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಬಲವನ್ಪ್ರಾಯೇತಿಹಾಸಾದಿಭಿಃ, ಬಲವತ್ =
ಬಲಿಷ್ಠವಾದ, ಸ್ವಾಯ = ಉಪಕ್ರಮದಿಷಡ್ವಿಧತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗ-
ಗಳಿಂದೊಳಗೊಂಡ, ಇತಿಹಾಸಾದಿಭಿಃ = ಇತಿಹಾಸ = ಮಹಾಭಾರತ.
ಮೂಲರಾಮಾಯಣ, ಆದಿಭಿಃ = ಭಾಗವತಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ.
ಸುಬೃಂಹಿತಾನಿ = ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪುಷ್ಟಿ ಪಡೆದ, ಅಮ್ರಾಯಪದಾಕ್ಷರಾಣಿ
ಅಮ್ರಾಯ = ವೇದದಲ್ಲಿರುವ, ಪದ = ಪದಗಳು, ಅಕ್ಷರಾಣಿ = ಅಕ್ಷರಗಳು.

ಯಸ್ಯ = ಯಾರ, ಗುಣಾನ್ = ಗುಣಗಳನ್ನು, ಸಂಪೋಚ್ಛವ = ಚೆನ್ನಾಗಿ
 ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ, ಪರಮಮ್ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಸ್ವಾರ್ಥಂ =
 ತಾವು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತೆಂದು, ಲಭಂತೇ =
 ಆಗುತ್ತವೆ, ಭವಚ್ಛಯೇ = ಸಂಸಾರವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಲು, ಭಕ್ತ್ಯಾ =
 ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಪ್ರಾಂತಮನಸಾ = ಅತ್ಯಂತ ಶಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ
 ಕೂಡಿರುವ, ಮುನಿಃ = ಮುನಿಗಳಿಂದ, ಸೇವ್ಯಂ = ಸೇವ್ಯನಾದ,
 ಸ್ವಾನಂದಪ್ರದಂ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
 ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಇಂದಿರಾಪತಿಂ = ರಮಾಪತಿಯಾದ, ಹರಿಂ =
 ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಅಹಂ = ನಾನು, ಘೂಯಃ = ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ, ಅಭಿವಂದೇ=
 ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆ.

ಗುರುವ್ಯಾಸರೇ! ಎಂದೆಂದೂ ಇರಲಿ ನಿಮ್ಮ ದಯೆ.

अस्यन् विशेधाद् भजतो भवौघाद्
 व्यस्यन् गृहींश्च विशिष्ट आस ।
 सोऽयं हरिव्यासपदाभिधेयः
 सम्प्रीयतां सत्यवतीसुतो मे ॥३॥

ಅಸ್ಯನ್ ವಿಶೇಷಾದ್ ಭಜತೋ ಭವೌಘಾದ್

ವ್ಯಸ್ಯನ್ ಗೃಹಾದೀಂಶ್ಚ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಸ ।

ಸೋಽಯಂ ಹರಿವ್ಯಾಸಪದಾಭಿಧೇಯಃ

ಸಂಪ್ರಿಯತಾಂ ಸತ್ಯವತೀಸುತೋ ಮೇ ॥३॥

ಅನುವಾದ - ವಿಶ್ವಗುರು ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ! ಭಜಕರನ್ನು ಸಂಸಾರಪ್ರವಾಹದಿಂದ
 ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವಾರುಮಾಡುವವರೇ ! ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವವೇದ-
 ವೆಂದು ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದವರೇ ! ಸಕಲಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮರ ! ಸತ್ಯವತೀಸುತರೇ !
 ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿಸ್ವರೂಪರೇ ! ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಪ್ರೀತರಾಗಿರಿ.

ಜಿಜ್ಞಾಸುಧಿಕರಾ (೧-೧-೧)

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಭಜತಃ = ಭಜನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ಭವಾಘಾತ್ = ಸಂಸಾರದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ, ವಿಶೇಷಾತ್ = ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಅಸ್ಯನ್ = ನಾಶ ಮಾಡುವ, (ವಿ+ಅಸ-ವ್ಯಾಸ) ಚ = ಮತ್ತು, ಋಗಾದೀನ್ = ಋಜ್ ನಿಗದ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು, ವ್ಯಸ್ಯನ್ = ವಿಭಾಗ ಮಾಡುವ, ವಿಂಷ್ಠಃ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿ, ಅಸ = ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವಿಯೋ, (ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತಿರೂಪಕ ಅವ್ಯಯವೆಂದು 'ಅಸ' ಪದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು), ಸತ್ಯವತೀಸುತಃ = ಸತ್ಯವತಿಯ ಮಗನಾಗಿರುವ, ವ್ಯಾಸಪದಾಭಿಧೇಯಃ = 'ವ್ಯಾಸ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ, ಸೋಽಯಂ = ಇಂಥ, ಹರಿಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಮೇ = ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಸಂಪ್ರೀಯತಾಮ್ = ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರೀತನಾಗಲಿ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ವ್ಯಾಸ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ವಿ' 'ಅಸ' ಎಂದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಮೂರು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಿದ್ಯಾಲಕುಮಿಯೇ ! ಹರಸು ಎನ್ನನು

ಜಿಹ್ವಾಸ್ಥೂಷಿತಾ ಸತಾಂ ಪ್ರತಿಪದಂ ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಯೋತಿಕಾ

ನೃತ್ಯಂತೀ ಪರಮೇರಿತೈವ ಪರಮಾ ವಾಗೀಶ್ವರೀ ಶ್ರೀಃ ಸ್ವಯಮ್ ।

ಯಸ್ಯಾಽಸ್ಯಾದುದಿತಾಽಖಿಲಾಗಮವಪುಃ ಸತ್ಸೂತ್ರಭೂಷಾಮಣಿಃ

ಸರ್ವಜ್ಞಾತ್ ಕವಯಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರಭುಪೋ ಜಾತಾ ಯದೀಯೇಚ್ಛಯಾ ॥೪॥

॥೪॥

ಜಿಹ್ವಾಸ್ಥೂಷಿತಾ ಸತಾಂ ಪ್ರತಿಪದಂ ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಯೋತಿಕಾ

ನೃತ್ಯಂತೀ ಪರಮೇರಿತೈವ ಪರಮಾ ವಾಗೀಶ್ವರೀ ಶ್ರೀಃ ಸ್ವಯಮ್ ।

ಯಸ್ಯಾಽಸ್ಯಾದುದಿತಾಽಖಿಲಾಗಮವಪುಃ ಸತ್ಸೂತ್ರಭೂಷಾಮಣಿಃ

ಸರ್ವಜ್ಞಾತ್ ಕವಯಶ್ಚ ಪುಷ್ಕರಭುಪೋ ಜಾತಾ ಯದೀಯೇಚ್ಛಯಾ ॥೪॥

ಅನುವಾದ - ಗುರುವ್ಯಾಸರೇ ! ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಾದ ತಮ್ಮ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಉದಿಸಿದಳು ಮಹಾಲಕುಮಿ. ವಾಗಭಿಮಾನಿನೀ ಭಾರತೀದೇವಿಗೂ ನಿಯಾಮಕಳಿವಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವಯಂ 'ಶ್ರೀ' ಎನಿಸಿದವಳು. ಸಜ್ಜನರ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತಿಹಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ನರ್ತನಗೈಯುತಿಹಳು. ಸಮಸ್ತ ಆಗಮಗಳೇ ಇವಳ ಶರೀರ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೇ ಇವಳ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭರಣಗಳು. ಸಕಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹುಟ್ಟು ಇವಳಿಂದ. ಸರ್ವಜ್ಞಶಿಖಾಮಣಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೂ ಸಹ ಇವಳಿಂದಲೇ. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾಲಕುಮಿ ಯಾರ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಹೊರಬಂದಳೋ; (ಅಂಥ ವ್ಯಾಸರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಂಪ್ರೀತರಾಗಿರಲಿ.)

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯಸ್ಯ : ಯಾವ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ, ಸರ್ವಜ್ಞಾತ್ = ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಾದ, ಆಸ್ಮಾತ್ = ಮುಖಿದಿಂದ, ಉದಿತಃ = ಜನ್ಮಪಡೆದ, ಪರಮಾ ವಾಗೀಶ್ವರೀ = ವಾಗಭಿಮಾನಿಯಾದ ಭಾರತೀಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ, ಅಖಿಲಾಗಮವಪುಃ = ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳೇ ಶರೀರವಾಗಿವುಳ್ಳ, ಸತ್ಸೂತ್ರಭೂಷಾಮಣಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭರಣ-ಮಣಿಯುಳ್ಳ, ಸ್ವಯಂ = ಸ್ವತಃ, ಶ್ರೀಃ = ಶ್ರೀ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು, ಸತಾಂ = ಸಜ್ಜನರ, ಜಿಹ್ವಾಸು = ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ, ಉಬ್ಬಿತಾ = ಪ್ರಣತಿಸುತ್ತಿರುವವಳಾಗಿ, ಸತಾಂ = ಸಜ್ಜನರಿಗೆ, ಪ್ರತಿಪದಂ = ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಂದಲೂ, ತತ್ಪ್ರತಿಹ್ಯೋತಿಶಾ = ಹೊಸ ಹೊಸ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಪರಮೇರಿತ್ವಪ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿಯೇ, ನೃತ್ಯಂ = ನರ್ತನಗೈಯುತ್ತಿರುವಳೋ, ಯದೀಯೇಚ್ಛಯಾ . ಯಾವ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ, ಕವಯಃ = ಜ್ಞಾನಿವರೇಣ್ಯರು, ಪುಷ್ಕರಭೂಷಃ = ಪದ್ಮನಾಭನ ನಾಭಿಪದ್ಮಸಂಭವರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮುಖ ಯೋಗಿಗಳೂ ಕೂಡ, ಚಾತಾಃ = ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದರೋ, ಇಂಥ ಸಕಲ ವಾಪ್ ಮನಸದೇವತೆಯಾದ ಜಗನ್ನಾತೆ ಲಕುಮಿದೇವಿಯು, (ಮೇ ಸಂಪ್ರೀಯತಾಂ = ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರೀತರಾಗಲಿ.)

ವಾಯುದೇವರೆ ! ಏನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯ !

यः सर्वजीवनविबोधविचेष्टितेशो

देव्याश्च वाङ्मयतनोरखिलार्चितायाः ।

नाथः सदा हरिमहागुणदृष्टितृप्त-

स्तस्मै नमो भगवते परमानिलाय ॥೫॥

ಯಃ ಸರ್ವಜೀವನವಿಬೋಧವಿಚೇಷ್ಟಿತೇಶೋ

ದೇವ್ಯಾಶ್ಚ ವಾಙ್ಮಯತನೋರಖಿಲಾರ್ಚಿತಾಯಾಃ ।

ನಾಥಃ ಸದಾ ಹರಿಮಹಾಗುಣದೃಷ್ಟಿತೃಪ್ತ-

ಸ್ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಪರಮಾನಿಲಾಯ ॥೫॥

ಅನುವಾದ - ಓ ವಾಯುದೇವರೆ ! ತಾವು ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನಪ್ರದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧಕಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರಿಗೆ ಯಜ್ಞದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಲೋಕಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುವವರು. ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಪೂಜ್ಯಕಾದ ವಾಙ್ಮಯಸ್ವರೂಪಕಾದ ಭಾರತಿಗೂ ತಾವು ಒಡೆಯರು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹೊಸ ಹೊಸ ಗುಣಗಳ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತರು. 'ಐಶ್ವರ್ಯಸ್ಯ ಸಮಗ್ರಸ್ಯ ವೀರ್ಯಸ್ಯ ಯಶಸಃ ಶ್ರಿಯಃ । ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಯೋಶ್ಚೈವ ಷಣ್ಣಾಂ ಭಗ ಇತೀರಣಾ' (ಛಾಂ.ಉ.ಭಾ. ೩-೧-೫) ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತವಾದ ಅಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯ, ವೈಷಯಿಕವೈರಾಗ್ಯ, ವ್ಯಾಪೋಷಾಸನಾದಿ ಯಶಸ್ಸು, ಸಕಲ ಸದಾಗಮವಿಷಯಿಕ ವಿಶೇಷ ವಿಜ್ಞಾನ, ಆಖ್ಯಾತಶ್ಯಮಮಹಿಮಾದಿವೀರ್ಯ, ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯಾದಿ ಸಂಪತ್ತು ಎಂಬ ಷಡ್‌ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರಿಂದ ಭಗವತ್ಪ್ರಬವಾಚ್ಯರು. ಮತ್ತು 'ಉತ್ತತ್ತಿಂ ಪ್ರಳಯಂ ಚೈವ ಭೂತಾನಾಮಾಗತಿಂ ಗತಿಮ್' । ವೇತ್ಸಿ ವಿದ್ಯಾಮವಿದ್ಯಾಂ ಚ ಸ ವಾಚ್ಯೋ ಭಗವಾನಿತಿ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ (೬-೫-೭೮) ವಚನದಂತೆ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ತತ್ತಿ, ಪ್ರಳಯ, ಆಗತಿ, ಗತಿ, ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತವೂ ಶ್ರೀಹರಿರಮಾದೇವಿಯರ ಅನಂತರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಗವತ್ಪ್ರಬವಾಚ್ಯರು. ಹೀಗೆ ಷಡ್ಗುಣಗಳ ತವರಾದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ನೆಲೆಸಿಹನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನಿಲರಾದ ತಮಗೆ ನಾನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸದಾ ಆನಮಿವೆ.

ಅನುವಾದ - ಗುರುವ್ಯಾಸರೇ ! ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಾದ ತಮ್ಮ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಉದಿಸಿದಳು ಮಹಾಲಕುಮಿ. ವಾಗ್ಭಿಮಾನಿನೀ ಭಾರತೀದೇವಿಗೂ ನಿಯಾಮಕಳಿವಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವಯಂ 'ಶ್ರೀ' ಎನಿಸಿದವಳು. ಸಜ್ಜನರ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತಿಹಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ನರ್ತನಗೈಯುತಿಹಳು. ಸಮಸ್ತ ಆಗಮಗಳೇ ಇವಳ ಶರೀರ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೇ ಇವಳ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭರಣಗಳು. ಸಕಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹುಟ್ಟು ಇವಳಿಂದ. ಸರ್ವಜ್ಞತೀರಾಮಣಿ ಚತುರ್ಮುಖ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೂ ಸಹ ಇವಳಿಂದಲೇ. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾಲಕುಮಿ ಯಾರ ಮುಖಿಕಮಲದಿಂದ ಹೊರಬಂದಳೋ; (ಅಂಥ ವ್ಯಾಸರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಂಪ್ರೀತರಾಗಿರಲಿ.)

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ - - ಯಸ್ಯ : ಯಾವ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ, ಸರ್ವಜ್ಞಾತ್ = ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ವರೂಪವಾದ, ಆಸ್ಮಾತ್ = ಮುಖದಿಂದ, ಉದಿತಃ = ಜನ್ಮಪಡೆದ, ಪರಮಾ ವಾಗೀಶ್ವರೀ = ವಾಗ್ಭಿಮಾನಿಯಾದ ಭಾರತೀಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ, ಅಖಿಲಾಗಮವಪುಃ = ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳೇ ಶರೀರವಾಗಿವುಳ್ಳ, ಸತಾತ್ವಭೂಷಾಮಣಿಃ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಮಾಂಗಲ್ಯಾಭರಣಮಣಿಯುಳ್ಳ, ಸ್ವಯಂ = ಸ್ವತಃ, ಶ್ರೀಃ = ಶ್ರೀ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು, ಸತಾಂ = ಸಜ್ಜನರ, ಜಿಹ್ವಾಸು = ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ, ಉಪಸ್ಥಿತಾ - ಪ್ರಣತಿಸುತ್ತಿರುವವಳಾಗಿ, ಸತಾಂ = ಸಜ್ಜನರಿಗೆ, ಪ್ರತಿಪದಂ = ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಂದಲೂ, ತತ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತಾ = ಹೊಸ ಹೊಸ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಪರಮೇರಿತ್ವಪ = ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿಯೇ, ಸ್ವತ್ಯಂ - ನರ್ತನಗೈಯುತ್ತಿರುವಳೋ, ಯದೀಯೇಚ್ಛಯಾ - ಯಾವ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ, ಕವಮಃ = ಜ್ಞಾನವರೇಣ್ಯರು, ಪುಷ್ಕರಭುಜಃ - ಪದ್ಮನಾಭನ ನಾಭಿಪದ್ಮಸಂಭವರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಮುಖ ಯೋಗಿಗಳೂ ಕೂಡ, ಚಾತಾಃ = ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದರೋ, ಇಂಥ ಸಕಲ ವಾಚ್ ಮನಸದೇವತೆಯಾದ ಜಗನ್ನಾತ್ರೆ ಲಕುಮಿದೇವಿಯು, (ಮೇ ಸಂಪ್ರೀಯತಾಂ = ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರೀತರಾಗಲಿ.)

ವಾಯುದೇವರೆ ! ಏನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯ !

यः सर्वजीवनविबोधविचेष्टितेशो

देव्याश्च बाङ्गयतनोरखिलार्चितायाः ।

नाथः सदा हरिमहागुणदृष्टित्स-

स्तस्मै नमो भगवते परमानिलाय ॥५॥

ಯಃ ಸರ್ವಜೀವನವಿಬೋಧವಿಚೇಷ್ಟಿತೇಶೋ

ದೇವ್ಯಾರ್ಚ್ಯ ವಾಙ್ಮಯತನೋರಖಿಲಾರ್ಚಿತಾಯಾಃ ।

ನಾಥಃ ಸದಾ ಹರಿಮಹಾಗುಣದೃಷ್ಟಿತ್ವಪ್ತ-

ಸ್ತಸ್ತೈ ನಮೋ ಭಗವತೇ ಪರಮಾನಿಲಾಯ ॥೫॥

ಅನುವಾದ - ಓ ವಾಯುದೇವರೆ ! ತಾವು ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಜೀವನಪ್ರದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧಕಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರಿಗೆ ಯಜ್ಞದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಲೋಕಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುವವರು. ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ವಾಙ್ಮಯಸ್ವರೂಪಳಾದ ಭಾರತಿಗೂ ತಾವು ಒಡೆಯರು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಹೊಸ ಹೊಸ ಗುಣಗಳ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತರು. 'ಐಶ್ವರ್ಯಸ್ಯ ಸಮಗ್ರಸ್ಯ ವೀರ್ಯಸ್ಯ ಯಶಸಃ ಶ್ರಿಯಃ । ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಯೋಶ್ಚೈವ ಷಣ್ಮಾಂ ಭಗ ಇತೀರಣಾ' (ಛಾಂ.ಉ.ಭಾ. ೩-೧-೫) ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತವಾದ ಅಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯ, ವೈಷಯಿಕವೈರಾಗ್ಯ, ವ್ಯಾಪ್ತೋಪಾಸನಾದಿ ಯಶಸ್ಸು, ಸಕಲ ಸದಾಗಮವಿಷಯಕ ವಿಶೇಷ ವಿಜ್ಞಾನ, ಅಖಿಣಾಶ್ಮತ್ವಮಮಹಿಮಾದಿವೀರ್ಯ, ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯಾದಿ ಸಂಪತ್ತು ಎಂಬ ಷಡ್ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರಿಂದ ಭಗವಚ್ಚಬ್ಧವಾಚ್ಯರು. ಮತ್ತು 'ಉತ್ತತ್ತಿಂ ಪ್ರಳಯಂ ಚೈವ ಭೂತಾನಾಮಾಗತಿಂ ಗತಿಮ್ । ವೇತ್ತಿ ವಿದ್ಯಾಮವಿದ್ಯಾಂ ಚ ಸ ವಾಚ್ಯೋ ಭಗವಾನಿತಿ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ (೬-೫-೭೮) ವಚನದಂತೆ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ತತ್ತಿ, ಪ್ರಳಯ, ಆಗತಿ, ಗತಿ, ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಅವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತವೂ ಶ್ರೀಹರಿರಮಾದೇವಿಯರ ಅನಂತರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಗವಚ್ಚಬ್ಧವಾಚ್ಯರು. ಹೀಗೆ ಷಡ್ಗುಣಗಳ ತವರಾದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ನೆಲೆಸಿಹನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನಿಲರಾದ ತಮಗೆ ನಾನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸದಾ ಆನಮಿಪೆ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯಃ = ಯಾವ ಸರ್ವಜ್ಞಕಲ್ಪರಾದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು
 ('ಯೇತಿ ಜ್ಞಾನಂ ಸಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ' ತಂತ್ರ ಭಾಗವತ) ಅಖಿಲಾರ್ಚಿತಾಯಾಃ =
 ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಪೂಜಿತಳಾದ, ವಾಙ್ಮಯತನೋಃ, ವಾಙ್ಮಯ =
 ಸಕಲಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರೋದಿತ ವಾಕ್ಯ ಸಮೂಹವೇ, ತನೋಃ = ಶರೀರವಾಗಿವುಳ್ಳ,
 ದೇವ್ಯಾಃ = ಭಾರತೀದೇವಿಗೆ ಕೂಡ, ನಾಥಃ = ಒಡೆಯರಾದ, ಚ =
 ಮತ್ತು, ಸರ್ವಜೀವನವಿಬೋಧವಿಚೇಷ್ಟಿತೇಶಃ, ಸರ್ವ = ಸಕಲ
 ಜೀವಿಗಳಿಗೆ, ಜೀವನ = ಜೀವನವನ್ನು, ವಿಬೋಧ = ಸಾಧಕನಿಗೆ
 ವಿಶೇಷವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು, ವಿಚೇಷ್ಟಿತ = ಸಾಧಕರ ಒಂದೊಂದು
 ಬಗೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಈಶಃ = ನಿಯಮಿಸುವ
 ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ಹರಿಮಹಾಗುಣಾದ್ಯಷ್ಟತ್ವಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣಗಳ
 ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ನೈರಂತರ್ಯದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿರುವರೋ, ತಸ್ಮೈ =
 ಅಂತಹ, ಭಗವತೇ = ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ, ಪರಮಾನಿಲಾಯ =
 ಮಧ್ಯಮಪ್ರಾಣರನಿಸಿದ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ, ಸದಾ = ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಮಃ
 = ನಮಸ್ಕಾರವು.

ಅಸುರರ ದುರಾಲೋಚನೇ

ये वै पुरा जगति शार्ङ्गभृताऽमुना च

देवेन भीमगदया हतबाहुवीर्याः ।

देवद्विषां मतिरभून्ಮನುಜೇಷು ತेषಾಂ

बाग्योधनेन भगवद्गुणदूषणाय

||६||

ಯೇ ವೈ ಪುರಾ ಜಗತಿ ಶಾರ್ಙ್ಗಭೃತಾಽಮುನಾ ಚ

ದೇವೇನ ಭೀಮಗದಯಾ ಹತಬಾಹುವೀರ್ಯಾಃ ।

ದೇವದ್ವಿಷಾಂ ಮತಿರಭೂನ್ಮನುಜೇಷು ತೇಷಾಂ

ವಾಗ್ಯೋಧನೇನ ಭಗವದ್ಗುಣದೂಷಣಾಯ

||೬||

ಅನುವಾದ - ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಸುರರಿಗೂ ಘನಘೋರಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಶಾರ್ಙ್ಗಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಮತ್ತು ವಾಯುದೇವರ ಭಯಂಕರ ಗದೆಯಿಂದ ಅಸುರರ ಭುಜಪರಾಕ್ರಮ ಅಡಗಿತು. ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾರ್ಙ್ಗ-ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಮತ್ತು ಭೀಮಸೇನನ ಗದೆಯಿಂದ ಅದೇ ಅಸುರರು ಮಣ್ ಮುಕ್ಕಿದರು. ಇನ್ನೆಂದೂ ಭುಜಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದರು. ಒಂದು ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಹೂಡಿದರು. 'ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿ ಹುಟ್ಟೋಣ. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ದೂಷಣೆ ಮಾಡೋಣ. ಈ ವಾಗ್ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಗೆಲ್ಲೋಣ!'

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯೇ = ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಅವಧೃತ್ವ ವರ ಪಡೆದಂತಹ, ಮೂರು ಮಹಾಪದ್ಮಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ (ಒಂದು ಗೆರೆಯ ಮುಂದೆ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸೊನ್ನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದಾಗ ಆಗುವ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಪದ್ಧವೆಂದು ಅಭಿಧಾನ) ಕ್ರೋಧವಶಗಣವೆಂದು ಅನ್ವರ್ಥಕನಾಮದಿಂದ ತ್ರಿಲೋಕ-ಹಿಂಸಕರಾದ ಯಾವ ದೈತ್ಯರು, ವೈ = ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವರೋ, ತೇ = ಅವರು, ಪುರಾ = ಹಿಂದೆ, ಜಗತಿ = ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಶಾರ್ಙ್ಗಭೃತಾ = ಶಾರ್ಙ್ಗಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ ತ್ರೀಹರಿಯಿಂದ, ಚ = ಮತ್ತು, ಅಮುನಾ = ಈ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣಭೂತರಾದ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಿಂದ, ಚ = ಮತ್ತು, ದೇವೇನ = ಸತೀದ್ರೌಪದೀದೇವಿಗೆ ಕುಬೇರೋದ್ಯಾನ-ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸೌಗಂಧಿಕಾ ಮತ್ತು ಪಂಚವರ್ಣಕಮಲಗಳನ್ನು ತರುವಂತಹ ಕ್ರೀಡೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ (ದಿವು = ಕ್ರೀಡಾದೌ) ಭೀಮಗದಯಾ = ಭೀಮಸೇನದೇವರ ಗದೆಯಿಂದ, ಹತಬಾಹುವೀರ್ಯಾಃ = ನಷ್ಟವಾದ ಬಾಹುವೀರ್ಯವುಳ್ಳವರಾದರು. ತೇಷಾಂ = ಅಂತಹ, ದೇವದ್ವಿಷಾಂ = ದೇವತೆಗಳ ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ಮಣಿಮಂತನೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೋಧವಶ ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಮನುಜೇಷು = ಅಲ್ಪ ಮನುಷ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ವಾಗ್ ಯೋಧನೇನ = ಕುಯುಕ್ತಿಜಾಲವನ್ನೊಳಗೊಂಡ (ಶುಷ್ಕತರ್ಕದಿಂದೊಳಗೊಂಡ) ವಾಗ್ ಯುದ್ಧದಿಂದ, ಭಗವತ್ ಗುಣದೂಷಣಾಯ = ಭಗವಂತನ

ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ಣಾನಂದಾದಿ ಅನಂತಸದ್‌ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು
ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮುಃ = ದುರ್ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯು, ಅಘಾತ್
= ಉಂಟಾಯಿತು.

ಅಸುರನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಧ್ವಾವತಾರ

ಸಂರಂಭತಃ ಶ್ರುತಿಷು ವಿಷ್ಣುಪರಾಸು ಗೃಹಾತ್

ವಿದ್ವೇಷತಃ ಪರಗುಣೇಷು ಮಹತ್ಸು ಗಾಢಾತ್ ।

ವೇದಾಂತವಾದಕಪಟೈರತಿದುಷ್ಟವಾಚಾಂ

ಮಾಯಾವಿನಾಂ ನಿರಸನೇ ಸ ಕೃತಾವತಾರಃ ॥೧೭॥

ಸಂರಂಭತಃ ಶ್ರುತಿಷು ವಿಷ್ಣುಪರಾಸು ಗೃಹಾತ್

ವಿದ್ವೇಷತಃ ಪರಗುಣೇಷು ಮಹತ್ಸು ಗಾಢಾತ್ ।

ವೇದಾಂತವಾದಕಪಟೈರತಿದುಷ್ಟವಾಚಾಂ

ಮಾಯಾವಿನಾಂ ನಿರಸನೇ ಸ ಕೃತಾವತಾರಃ ॥೧೮॥

ಅನುವಾದ - ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹವಾದ
ಕೋಪದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾದ ಸ್ವರೂಪದ್ವೇಷದಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು
ವೇದದ ನಿಜಾರ್ಥವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಲು ವೇದಾಂತಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕಪಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ-
ರಾದರು. ಬಲು ದುಷ್ಟವಾದ ಇವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು ವಾಯುದೇವರು
ಮಧ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದರು.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ವಿಷ್ಣುಪರಾಸು = ವಿಷ್ಣುಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ, ಶ್ರುತಿಷು =

ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಗಾಢಾತ್ = ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ, ಸಂರಂಭತಃ = ದ್ವೇಷಯುಕ್ತ

ಅಹಂಕಾರದಿಂದ, ಮಹತ್ಸು = ಉತ್ತಮವಾದ, ಪರಗುಣೇಷು =

ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ, ಗಾಢಾತ್ ವಿದ್ವೇಷತಃ = ಸ್ವರೂಪದ್ವೇಷದಿಂದ,

ವೇದಾಂತವಾದಕಪಟೈಃ = ವೇದವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು

'ವೇದಾಂತವಾದ' ಎಂಬ ಮುಖವಾಡವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡ, ಅತಿದುಷ್ಟವಾಚಾಂ =

ಅತ್ಯಂತ ದುಷ್ಟವಾದ ಮಾತುಗಳುಳ್ಳ, ಮಾಯಾವಿನಾಂ = ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ,
ನಿರಸನೇ = ನಿರಾಸಕ್ಯಾಗಿ, ಸಃ = ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು, ಕೃತಾವತಾರಃ =
ಮಧ್ಯರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಮಧ್ವರ ಪಾದಧೂಳಿನ ಮಹಿಮೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಡ್ಯ

ಸೌಖ್ಯಂ ಗುಣಾಮೃತಮಹಾವಿರಿಹಾವತೀರ್ಣಂ

ಆನಂದತೀರ್ಥಭಗವಾನ್ ಪರಮೋ ಗುರುರ್ಮೇ ।

ಯತ್ಪಾದಪದ್ಮರಜಸಾ ಶಿರಸಾ ಧೃತೇನ

ಸಖಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಪರಿಶುದ್ಧಿಮಶೇಷಲೋಕಾಃ ॥೮॥

ಸೋಽಯಂ ಗುಣಾಮೃತಮಹಾವಿರಿಹಾವತೀರ್ಣಂ

ಆನಂದತೀರ್ಥಭಗವಾನ್ ಪರಮೋ ಗುರುರ್ಮೇ ।

ಯತ್ಪಾದಪದ್ಮರಜಸಾ ಶಿರಸಾ ಧೃತೇನ

ಸಖಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಪರಿಶುದ್ಧಿಮಶೇಷಲೋಕಾಃ ॥೮॥

ಅನುವಾದ - ಯಾರ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುವ ಧೂಳಿನ ಕಣಗಳನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ
ಮುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳು ಕೂಡಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೋ,
ಅವರೇ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯಗುರುಗಳಾದ ಆನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ತಾದರು. ಗುಣಗಳೆಂಬ ಅಮೃತದಿಂದ
ಸಮುದ್ರರಾದ ಇವರು ಭುವಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದರು.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ - ಯತ್ಪಾದಪದ್ಮರಜಸಾ = ಯಾವ ಆನಂದತೀರ್ಥರ
ಪಾದಪದ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಧೂಳಿನ ಕಣಗಳನ್ನು, ಶಿರಸಾ = ತಲೆಯಲ್ಲಿ, ಧೃತೇನ
= ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅಶೇಷಲೋಕಾಃ = ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ,
ಸಖಃ = ಕೂಡಲೇ, ಪರಿಶುದ್ಧಿ = ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು, ಪ್ರಯಾಂತಿ =
ಹೊಂದುತ್ತವೋ, ಸೋಽಯಂ = ಅಂಥ, ಗುಣಾಮೃತಮಹಾವಿರಿಹಾವತೀರ್ಣಂ =
ಅಮೃತವಾದ ಗುಣಗಳೇ ಸಮುದ್ರವಾಗಿರುವ, ಮೇ = ನನ್ನ, ಪರಮಃ ಗುರುಃ

= ಉತ್ತಮಗುರುಗಳಾದ, ಅನಂದತೀರ್ಥಭಗವಾನ್ = ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ-
ಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯರು, ಇಹ = ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಅವತೀರ್ಣಃ =
ಅವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಮಧ್ವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬಲು ಅದ್ಭುತ

यस्याऽद्यानां मुनीनां सततहरिगुणध्यानशिक्षायमाणा
वादीन्द्रामत्तनागप्रमितिबलतिरस्कारसिंहायमाना ।
सर्वज्ञस्य श्रुतीनामखिलजनमनोध्वान्तसूर्यायमाणा
व्याख्या विख्यातकीर्तेर्जयति सुमनसां कर्णपूरायमाणा ॥९॥

ಯಸ್ಯಾಽದ್ಯಾನಾಂ ಮುನೀನಾಂ ಸತತಹರಿಗುಣಧ್ಯಾನಏಕ್ಷಾಯಮಾಣಾ
ವಾದೀಂದ್ರಾಮತ್ತನಾಗಪ್ರಮಿತಿಬಲತಿರಸ್ಕಾರಸಿಂಹಾಯಮಾನಾ ।
ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯ ಶ್ರುತೀನಾಮಖಿಲಜನಮನೋಧ್ವಾಂತಸೂರ್ಯಾಯಮಾಣಾ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ವಿಖ್ಯಾತಕೀರ್ತೇರ್ಜಯತಿ ಸುಮನಸಾಂ ಕರ್ಣಪೂರಾಯಮಾಣಾ ॥९॥

ಅನುವಾದ - ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದ ಸನಕಾದಿಮುನಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಳ
ಧ್ಯಾನವನ್ನು ನಿರಂತರ ಬೋಧಿಸುವುದು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾದಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನ,
ಬಹಳ ಮದಭರಿತರಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕುವಾದಿಗಳೆಂಬ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ದುಷ್ಟಜ್ಞಾನದಿಂದ
ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿರುವರೋ; ಅಂಥಹವರ ಬಲವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠಸಿಂಹದಂತಿದೆ. ಸಮಸ್ತ
ಸಜ್ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂತಿದೆ.
ಸಜ್ಜನರ ಕರ್ಣಗಳಿಗೆ ಅನರ್ಘ್ಯಭರಣದಂತಿದೆ. ಇಂತಹ ಶ್ರುತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ.
ಕುವಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿದೆ

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯಸ್ಯ = ಯಾವ, ಆದ್ಯಾನಾಂ ಮುನೀನಾಂ = ಮೊದಲ
ಮುನಿಗಳೆನಿಸಿದ ಸನಕಾದಿಗಳಿಗೆ, ಸತತಹರಿಗುಣಧ್ಯಾನಏಕ್ಷಾಯಮಾಣಾ,
ಸತತ = ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಹರಿಗುಣ = ಶ್ರೀಹರಿಯ, ಗುಣ = ಗುಣಗಳ,
ಧ್ಯಾನ = ಧ್ಯಾನದ, ಏಕ್ಷಾಯಮಾಣಾ = ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವಂತಹ,

ವಾದೀಂದ್ರಾದ್ಯಮತ್ತನಾಗಪ್ರಮಿತಿಬಲತಿರಸ್ಕಾರಸಿಂಹಾಯಮಾನಾ, ವಾದೀಂದ್ರ
 = ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರರೆಂಬ, ಆಮತ್ತ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮದಭರಿತರಾದ,
 ನಾಗ = ಅನೆಗಳ, ಪ್ರಮಿತಿಬಲ = ಪ್ರಕರ್ಷೆ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಬಲವನ್ನು,
 ತಿರಸ್ಕಾರ = ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಸಿಂಹಾಯಮಾನಾ = ಸಿಂಹದಂತಿರುವ,
 ಅಖಿಲಜನಮನೋಧ್ವಾಂತಸೂರ್ಯಾಯಮಾಣಾ, ಅಖಿಲ = ಎಲ್ಲ, ಜನ =
 ಜನರ, ಮನಃ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ, ಧ್ವಾಂತ = ಕತ್ತಲೆಗೆ, ಸೂರ್ಯಾಯಮಾಣಾಃ =
 ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವ, ಸುಮನಸಾಂ = ಸಜ್ಜನರಿಗೆ, ಕರ್ಣಪೂರಾಯಮಾಣಾಃ
 = ಕರ್ಣಾಭರಣವಾಗಿವುಳ್ಳ, ವಿಖ್ಯಾತಕೀರ್ತಿಃ = ತ್ರಿಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
 ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ, ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ,
 ವ್ಯಾಖ್ಯಾ = ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು, ಜಯತಿ = ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಮಧ್ವರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ

येनैकान्तयतात्मनामृजुवरेणाऽचार आचार्यवान्
 संन्यासेन निजा स्वयं प्रकटिता निःसङ्गता संसृतौ ।

श्लाघ्यः पारमहंस्य आश्रमवरो यच्छीलगङ्गाजल-

स्नातो व्यक्तमयोग्यसङ्गमभुवो दोषात् पुनर्मोक्षितः ॥१०॥

ಯೇನೈಕಾಂತಯತಾತ್ಮನಾಮೃಜುವರೇಣಾಽಚಾರ ಆಚಾರ್ಯವಾನ್

ಸಂನ್ಯಾಸೇನ ನಿಜಾ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಟಿತಾ ನಿಃಸಂಗತಾ ಸಂಸೃತೌ ।

ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯ ಆಶ್ರಮವರೋ ಯಶ್ಚೀಲಗಂಗಾಜಲ-

ಸ್ನಾತೋ ವ್ಯಕ್ತಮಯೋಗ್ಯಸಂಗಮಭುವೋ ದೋಷಾತ್ ಪುನರ್ಮೋಕ್ಷಿತಃ ॥೧೦॥

ಅನುವಾದ - ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಜಪಗೈಯುವರ ಆಚಾರವು
 ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಏಕಾಂತಭಕ್ತರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಆಚಾರವು ಈಗ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ
 ಆಚಾರ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಯಿತು. ಋಜುಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದ
 ಏಕಾಂತಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಆಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದರು. ಇಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ

ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದರು. ಹಿಂದೆ ಸಂಕರಾದಿ ಆಯೋಗ್ಯರು ಪರಮಹಂಸ ಪದವಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಶ್ರಮವು ದೋಷಕಲುಷಿತವಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ತೀಲವೆಂಬ ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಶ್ರಮವು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿತು. ಇದರಿಂದ ತನಗೆ ದುಷ್ಟರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೋಷವು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಯಿತು.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯೇನ :: ಯಾವ, ಋಜುಪರೇಣ :: ಋಜುಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ, ಏಕಾಂತಯತಾತ್ಮನಾಮ್ = ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ನೆಟ್ಟಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಮುನಿಗಳ, ಆಚಾರಃ = ಆಚಾರವು, ಆಚಾರ್ಯವಾನ್ = ಆಚಾರ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಯಿತು. ಸಂಸೃತೌ = ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ, ನಿಜಾ = ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ, ನಿಷ್ಕಂಗತಾ = ಲೇಪವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯೆಂಬ ವಿರಕ್ತಿಯು, ಸಂನ್ಯಾಸೇನ = ಸಂನ್ಯಾಸದಿಂದ, ಸ್ವಯಂ = ತಾನಾಗಿಯೇ, ಪ್ರಕಟಿತಾ = ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಶ್ಲಾಘಾಃ = ಸ್ತುತಿಸಲರ್ಹವಾದ, ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಃ = ಪರಮಹಂಸನಾಮಕ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದ, ಆಶ್ರಮಪರಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆಶ್ರಮವು, ಯಚ್ಛೈಲಗಂಗಾಜಲಸ್ನಾತಃ :: ಯಾವ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ತೀಲವೆಂಬ ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿತೋ ಆಗ, ಅಯೋಗ್ಯಸಂಗಮಭುಪಃ :: ಅಯೋಗ್ಯರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಉಂಟಾದ, ದೋಷಾತ್ = ದೋಷದಿಂದ, ಪುನಃ = ಮತ್ತೆ, ದೋಷಿತಃ = ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದು, ವ್ಯಕ್ತಮ್ = ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಬಾಯಿ ತೊದಲುತ್ತದೆ, ಕಂಠ ಬಿಗಿದಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಲೇಶೇನೋದ್ಧಾಸಿತಾಂಶಾಂ ಭುವಿ ಮನುಜಮತಿಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಂ
 शास्त्रव्याख्यां च चित्रां प्रविततयशसः प्राश्निकानां प्रसङ्गे ।
 यस्य स्तोतुं प्रवृत्ताः प्रवरगुणमयीं प्रस्वलन्त्या स्ववाचा
 प्राज्ञाः प्रोद्यतप्रमोदप्रचुरभरनमत्साश्रुकण्ठा भवन्ति ॥११॥

ಲೇಶೇನೋದ್ಭಾಸಿತಾಂಶಾಂ ಭುವಿ ಮನುಜಮತಿಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಂ
ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಚ ಚಿತ್ತಾಂ ಪ್ರವಿತತಯಶಸ್ಸಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಸಾಂ ಪ್ರಸಂಗೇ ।
ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತುಂ ಪ್ರವೃತ್ತಾಃ ಪ್ರವರಗುಣಮಯೀಂ ಪ್ರಸ್ಥಲಂತ್ಯಾ ಸ್ವಪಾಚಾ
ಪ್ರಾಚ್ಛಾಃ ಪ್ರೋದ್ಯತ್ ಪ್ರಮೋದಪ್ರಚುರಭರನಮತ್ ಸಾರ್ವಕಂತಾ ಭವಂತಿ ॥೧೦॥

ಅನುವಾದ - ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾನವರ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗಿತು
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮನ. ಸಜ್ಜನರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುಣುಕನ್ನು
ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಪ್ರಚಂಡ ವಿಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ದಿಕ್ಕು ವಿದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಕೀರ್ತಿ
ಹಬ್ಬಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಪ್ರಾತ್ಯಿಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವಾಗ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣವುಳ್ಳ
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಇಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ
ಹೊಗಳಲು ಹೊರಟಾಗ ತೊದಲುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗದಷ್ಟು
ಆನಂದವನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಆನಂದತುಂದಿಲರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆನಂದಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಿಂದ
ಗದಗದಿತಕಂಠರಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮರೆತು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲು ಆಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಹೊಗಳಲು ಈ ಮನುಜರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಭುವಿ = ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ, ಮನುಜಮತಿಂ =
ಮಾನವರ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಲ್ಪತೆಯನ್ನು, ವೀಕ್ಷ್ಯ = ನೋಡಿ, ಲೇಶೇನ = ತಮ್ಮ
ಮೂಲಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಉದ್ಭಾಸಿತಾಂಶಾಂ =
ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ಅಂಶವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಚಿತ್ತಾಂ = ಅದ್ಭುತವಾದ, ವಿಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಂ
= ವಿಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ = ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು (ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು), ಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಸಾಂ = ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು
ಕೇಳುವ, ಪ್ರಸಂಗೇ = ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ಯಸ್ಯ = ಯಾವ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ,
ಪ್ರವರಗುಣಮಯೀಂ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು, ಸ್ತೋತುಂ = ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು, ಸ್ವಪಾಚಾ = ತಮ್ಮ
ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಪ್ರವೃತ್ತಾಃ = ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರೂ; ಆಗ ಪ್ರಸ್ಥಲಂತ್ಯಾ =

ತೊದಲುವಿಕೆಯಿಂದ ಮತ್ತು, ಪ್ರೇದ್ಯತಮೋದಪ್ರಚುರಭರನಮತ್ಸಾರ್ಪು-
ಕಂಠಾ = ಹುಟ್ಟಿರುವ ಬಹಳವಾದ ಆನಂದದ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿದವರಾಗಿ
ಗದ್ದದಿತ ಕಂಠವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ = ಪ್ರಾಜ್ಞರು, ಭವಂತಿ = ಆದರು

ನಮಸ್ಕಾರದ ಫಲ

तस्यास्य चारुचरणप्रणतिं प्रपन्ना

गोभिर्विधूततमसः सुनयामृतानाम् ।

उद्गारिणीभिरिह सद्गುणराजभावं

विप्रा ब्रजन्ति विशदा वितताभिरुचैः ॥१२॥

ತಸ್ಯಾಸ್ಯ ಚಾರುಚರಣಪ್ರಣತಿಂ ಪ್ರಪನ್ನಾ

ಗೋಭಿರ್ವಿಧೂತತಮಸಃ ಸುನಯಾಮೃತಾನಾಮ್ ।

ಉದ್ಗಾರಿಣೀಭಿರಿಹ ಸದ್ಗುಣರಾಜಭಾವಂ

ವಿಪ್ರಾ ಪ್ರಜಂತಿ ವಿಶದಾ ವಿತತಾಭಿರುಚೈಃ ॥೧೨॥

ಅನುವಾದ - ಚಂದ್ರನು ಅಮೃತಮಯವಾದ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪಸರಿಸಿ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸುಂದರಪಾದಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ವಿಪ್ರರು ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಆಚಾರ್ಯರ ಸುಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತ ವಚನಗಳೆಂಬ ಅಮೃತಮಯ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸದ್ಗುಣವುಳ್ಳವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ನಮಸ್ಕಾರದ ಫಲ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ವಿತತಾಭಿಃ = ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿದ, ಉಚ್ಚೈಃ = ಎತ್ತರವಾದ,

ಸುನಯಾಮೃತಾನಾಮ್ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ವಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣಗಣಯುಕ್ತ

ಯುಕ್ತಿಗಳೆಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು, ಉದ್ಗಾರಿಣೀಭಿಃ = ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿರುವ,

ತಸ್ಯ = ಅಂಥ, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ, ಗೋಭಿಃ = ಮಾತುಗಳೆಂಬ

ಕಿರಣಗಳಿಂದ, ವಿಧೂತತಮಸಃ = ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಅಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ,

ವಿಶದಾಃ = ನಿರ್ಮಲ ಸ್ವಭಾವದ, ವಿಪ್ರಾಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಅಸ್ಯ = ಈ
 ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ, ಚಾರುಚರಣಪ್ರಣತಿಂ = ಸುಂದರವಾದ
 ಪಾದಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು, ಪ್ರಪನ್ನಾಃ = ಮಾಡಿದವರಾಗಿ
 ಸದ್ಗುಣರಾಜಭಾಷಂ = ಸದ್ಗುಣನಾದ ಚಂದ್ರನ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು, ಪ್ರಜಂತಿ =
 ಹೊಂದುತ್ತಿರುವರು.

ಫಲ-ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಮೃತ

स्पृष्टं करेण विषमप्यमृताय दृष्टं

यस्योदयः स भगवान् यदु राति किञ्चित् ।

तद् भेषजं गदवतां प्रतिकृत्तमायु-

र्वेदे सुसिद्धममुनेत्यविचार्यमेतत् ॥१३॥

ಸ್ಪೃಷ್ಟಂ ಕರೇಣ ವಿಷಮಪ್ಯಮೃತಾಯ ದೃಷ್ಟಂ

ಯಸ್ಯೋದಯಃ ಸ ಭಗವಾನ್ ಯದು ರಾತಿ ಕಿಂಚಿತ್ ।

ತದ್ ಭೇಷಜಂ ಗದವತಾಂ ಪ್ರತಿಕ್ರೃತ್ತಮಾಯು-

ರ್ವೇದೇ ಸುಸಿದ್ಧಮಮುನೇತ್ಯವಿಚಾರ್ಯಮೇತತ್ ॥೧೩॥

ಅನುವಾದ - ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟುವುದರಿಂದಲೇ ಹಾಲಾಹಲವಿಷವೂ
 ಸಹ ಅಮೃತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅದೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು ಈಗ
 ಮಧ್ಯರೂಪದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟರಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಷಡ್ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಇವರು ರೋಗಿಗಳಿಗೆ
 ನೀಡುವ, ಫಲ-ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳೂ ಸಹ ಅಮೃತದಂತೆ ಓಷಧಿ ಆಗುವುದನ್ನು ನಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ
 ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಓಷಧಿಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೋ
 ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ವಾಯುದೇವರೇ ಚರಕ-ಸುಶ್ರುತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
 ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಅಸ್ವಯಾರ್ಥ -- ಕರೇಣ = ವಾಯುದೇವರ ಕೈಯಿಂದ, ಸ್ಪೃಷ್ಟಂ =

ಮುಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ, ವಿಷಮಪಿ = ಹಾಲಾಹಲವಿಷವೂ ಕೂಡ, ಅಮೃತಾಯ =

ಅಮೃತವಾಗುವುದು, ದೃಷ್ಟಂ = ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಯಸ್ಯ = ಯಾವ
ವಾಯುದೇವರ, ಉದಯಃ = ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಉದಯವು ಉಂಟಾಗಿದೆಯೋ,
ಸಃ = ಅಂಥ, ಭಗವಾನ್ = ಪಡುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು, ಯದು = ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು, ಕಿಂಚತ್
= ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನಾದರೂ, ರಾತಿ = ಕೊಡುತ್ತಾರೋ, ತತ್ = ಆ ಪದಾರ್ಥವು,
ಗದವತಾಂ = ರೋಗಿಗಳಿಗೆ, ಭೇಷಜಂ = ಔಷಧವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವು
ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಕ್ಷಪ್ತಮ್ = ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದ್ದವಾಗಿದೆ.
ಅಮುನಾ = ಈ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ, ಸುಸಿದ್ಧಮ್ =
ಶ್ರೀಲೋಕಾನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ, ಏತತ್ = ಈ ಪ್ರಮೇಯವು,
ಅವಿಚಾರ್ಯಮ್ = ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ಅವತಾರತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಜೈತ್ರ ರಕ್ತಿ

ಯೋಧೃಣಾಂ ರಾಘವಾರ್ಥೈ ಕೃತಮಹಿತರಣೋ ಯೋಽದ್ವಿತೀಯೋ ದ್ವಿತೀಯೋ
ವಿಷ್ಣೋಃ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾರ್ಥೈ ಪುನರಪಿ ವಿಪುಲೈಃಸಂಯುಗೈರ್ವ್ಯಕ್ತಕೀರ್ತಿಃ ।
ಯದ್ವೀರ್ಯೈಃ ಕೃತಮಹಿತರಣೋ ಜಗತಾಂ ಸಪ್ತಕೇ ಸಪ್ತಕೇ ವಾ
ದೇವೇಽಸ್ಮಿನ್ ಜೈತ್ರಶಕ್ತಿರ್ನಿವಸತಿ ಸಕಲೇತ್ಯತ್ರ ಕಿಂ ವಿಸ್ಮಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥೧೪॥

ಯೋದ್ವೃಣಾಂ ರಾಘವಾರ್ಥೈ ಕೃತಮಹಿತರಣೋ ಯೋಽದ್ವಿತೀಯೋ ದ್ವಿತೀಯೋ
ವಿಷ್ಣೋಃ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾರ್ಥೈ ಪುನರಪಿ ವಿಪುಲೈಃಸಂಯುಗೈರ್ವ್ಯಕ್ತಕೀರ್ತಿಃ ।
ಯದ್ವೀರ್ಯೈಃ ಕೃತಮಹಿತರಣೋ ಜಗತಾಂ ಸಪ್ತಕೇ ಸಪ್ತಕೇ ವಾ
ದೇವೇಽಸ್ಮಿನ್ ಜೈತ್ರಶಕ್ತಿರ್ನಿವಸತಿ ಸಕಲೇತ್ಯತ್ರ ಕಿಂ ವಿಸ್ಮಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥೧೪॥

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಕಪಿಗಳ ನಡುವೆ ಹನುಮಂತದೇವರು
ಅದ್ವಿತೀಯರಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಪೂಜ್ಯರಾದರು. ಪುನಃ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಭೀಮಸೇನದೇವರು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ಇವರ ಈ
ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ
ಯೋಧಾವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ಇವರ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಲೆ ಬಾಗಿರುವರು. ಹೀಗೆ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ

ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಕಲಬಗೆಯ ಜೈತ್ರ ಶಕ್ತಿಯು ವಾಸಮಾಡಿದೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲೇನು ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯೋದ್ಧಾಕಾಂ = ಯುದ್ಧಾಳುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಯಃ = ಯಾವ ವಾಯುದೇವರು, ಅದ್ವಿತೀಯಃ = ಅಸದೃಶರಾಗಿದ್ದಾರೋ ಮತ್ತು ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೋ ಅವರು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಸೇವೆಗೋಸ್ಕರ, ಕೃತಮಹಿಮಾತರಣಃ = ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪುನರಪಿ = ಮತ್ತು ಕೂಡ, ದ್ವಿತೀಯಃ = ಎರಡನೆಯ ಭೀಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ, ಕೃಷ್ಣಪ್ರಿಯಾರ್ಥಂ = ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರ, ವಿಪುಲೈಃ = ಅನೇಕ ಬಗೆಯ, ಸಂಯುಗೈಃ = ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ, ವ್ಯಕ್ತಕೀರ್ತಿಃ = ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದರು. ಯೋಧವೀರೈಃ = ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳಿಂದ, ಜಗತಾಂ = ಜಗತ್ತಿನ, ಸಪ್ತಕೇ = ಮೇಲಿನ ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ, ವಾ ಸಪ್ತಕೇ = ಕೆಳಗಿನ ಏಳು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಸ್ಮಿನ್ ದೇವೇ = ಈ ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ, ಸಕಲ = ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ, ಜೈತ್ರತತ್ವಃ = ಗೆಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯು, ನಿವಸತಿ = ವಾಸ ಮಾಡಿದೆ. ಇತ್ಯತ್ರ = ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಂ ವಿಷಯಃ ಸ್ಕಾತ್ = ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವುದೇನಿದೆ?

ಸಂಹಿತಾ-ಉಪನಿಷತ್ತು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಆರಣ್ಯಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು.

सब्राह्मणोपनिषदो निखिलाः सुसिद्धा

वेदाः स्फुटं यदनधीतवतः स्वशाखाम् ।

यान् वै पठन्ति मुनयोऽप्यसकृद्गुरुभ्यो

वेत्तुं तदस्य महिमायमचिन्तनीयः ॥१५॥

ಸಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಪನಿಷದೋ ನಿಖಿಲಾಃ ಸುಸಿದ್ಧಾ

ವೇದಾಃ ಸ್ಫುಟಂ ಯದನಧೀತವತಃ ಸ್ವಶಾಖಾಮ್ ।

ಯಾನ್ ವೈ ಪಠಂತಿ ಮುನಯೋಽಪ್ಯಸಕೃದ್ ಗುರುಭ್ಯೋ

ವೇತ್ತುಂ ತದಸ್ಯ ಮಹಿಮಾಽಯಮಚಿಂತನೀಯಃ ॥೧೫॥

ಅನುವಾದ - ಋಷಿಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಆರಣ್ಯಕ-ಉಪನಿಷತ್ತು-ಸಂಹಿತಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಬಳಿ ಅನೇಕಬಾರಿ ಶಾಂತಿಪಾಠ ಹಾಕಿ ಉಪದೇಶ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ವಶಾಖಾಧ್ಯಯನವನ್ನೇ ಗುರುಗಳ ಬಳಿ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಉಪನಿಷತ್ತು-ಆರಣ್ಯಕ-ಸಂಹಿತಾ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲವೇದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಇವರ ಒಂದೊಂದು ಮಹಿಮೆಗಳೂ ಸಹ ಊಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದವುಗಳು.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಸ್ವಭಾವಾಮ್ = ತನ್ನ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಕೂಡ,
 ಅನಧೀತವತಃ = ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡದ, ಯತ್ = ಯಾವ
 ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಸಪ್ರಾಪ್ತಕೋಪನಿಷದಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಉಪನಿಷತ್
 ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಸುಸಿದ್ಧಾಃ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ನಿಖಿಲಾಃ
 = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ, ವೇದಾಃ = ವೇದಗಳು, ಸ್ಫುಟಂ = ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿವೆ.
 ಮುನಯೋಽಪಿ = ಮುನಿಗಳೂ ಕೂಡ, ಅಸಕ್ಯತ್ = ಅನೇಕ ಬಾರಿ,
 ಗುರುಭ್ಯಃ = ಗುರುಗಳಿಂದ, ಯಾನ್ = ಯಾವ ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು,
 ಪಠಂತಿ = ಪಠಿಸುತ್ತಾರೋ (ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ
 ಕರಗತವಾಗಿದ್ದವು.)

ಜ್ಯೋತಿಷ-ಷಡಂಗ-ಪಂಚರಾತ್ರ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿರುವರು.

ज्योतिष्शास्त्रं यदेकं भवति भुवि भविष्यत्यतीते च साक्षात्
 चक्षुः प्रत्यक्षमस्य प्रकटमपि तदाद्यङ्गषट्कं यथास्वम् ।
 को ह्यस्मात् पञ्चरात्रेष्वपरिमितभिदास्तन्त्रसारप्रणे-
 विद्याः पौराणिकानां बहुविधविशयच्छेत्तुरन्यः प्रवेद ॥१६॥

ಜ್ಯೋತಿಷಾಸ್ತ್ರಂ ಯದೇಕಂ ಭವತಿ ಭುವಿ ಭವಿಷ್ಯತ್ಯತೀತೇ ಚ ಸಾಕ್ಷಾತ್
 ಚಕ್ಷುಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಸ್ಯ ಪ್ರಕಟಮಪಿ ತದಾದ್ಯಂಗಷಟ್ಕಂ ಯಥಾಸ್ವಮ್ ।
 ಕೋ ಹ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಪಂಚರಾತ್ರೇಷ್ವಪರಿಮಿತಭಿದಾಸ್ತನ್ತ್ರಸಾರಪ್ರಣೇತು-
 ರ್ವಿದ್ಯಾಃ ಪೌರಾಣಿಕಾನಾಂ ಬಹುವಿಧವಿಶಯಶ್ಚೇತ್ತುರನ್ಯಃ ಪ್ರವೇದ ॥೧೬॥

ಅನುವಾದ - ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮುಂದಿನ ಮತ್ತು ಈಗಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣು ಎಂದರೆ ಜ್ಯೋತಿಷ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮಾತ್ರ. ಈ ಜ್ಯೋತಿಷ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಆಮೂಲಾಗ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಶಿಕ್ಷಾ, ಕಲ್ಪ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿರುಕ್ತ, ಛಂದಸ್ಸು, ಸ್ಮೃತಿಗಳೆಂಬ ಆರು ವೇದಾಂಗಗಳೂ ಸಹ ಇವರಿಗೆ ಕರಗತ. ತಂತ್ರಸಾರಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಪಂಚರಾತ್ರದ ಅನಂತ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಅರಿವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪೌರಾಣಿಕರ ವಿವಿಧ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಬುಡಸಹಿತ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವ ಇವರಿಗೆ ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ತಿಳಿದಿವೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಇಂಥ ಜ್ಞಾನವಿರಲು ಸಾಧ್ಯ !

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಭುವಿ = ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಭವತಿ = ವರ್ತಮಾನ-ಕಾಲವನ್ನು, ಭವಿಷ್ಯತಿ = ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲವನ್ನು, ಅತೀತೇ ಚ = ಅತೀತಕಾಲವನ್ನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ = ನೇರವಾಗಿ ನೋಡುವ, ಯತ್ = ಯಾವ, ಏಕಂ ಚಕ್ಷುಃ = ಒಂದೇ ಕಣ್ಣು ಎಂದರೆ ಅದು, ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಾಸ್ತ್ರಂ = ಜ್ಯೋತಿಷ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಸ್ಯ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ತದಾದ್ಯಂಗಷಟ್ ಕಂ = ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರವು ಸೇರಿದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಾ, ಕಲ್ಪ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿರುಕ್ತ, ಛಂದಸ್ಸು, ಸ್ಮೃತಿಯೆಂಬ ಆರು ವೇದಾಂಗಗಳು, ಯಥಾಸ್ವಮ್ = ಹೇಗೆ ಇದೆಯೋ ಹಾಗೆ, ಅಸ್ಯ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಪ್ರಕಟಂ = ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ತಂತ್ರಸಾರಪ್ರಣೇತುಃ = ತಂತ್ರಸಾರವನ್ನು ರಚನೆಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಪಂಚರಾತ್ರೇಷು = ಪಂಚರಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಅಪರಿಮಿತಾಃ = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಭೇದಗಳು, ಪೌರಾಣಿಕಾನಾಮ್ = ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ, ವಿದ್ಯಾಃ = ವಿದ್ಯೆಗಳು, ಒಪ್ಪುವಿಧವಿಶೇಷೇತುಃ = ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಪ್ರಕಟಾಃ = ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ, ಅಸ್ಮಾತ್ = ಇಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗಿಂತ, ಅನ್ಯಃ = ಹೊರತಾಗಿ, ಕೋ ಏ ಪ್ರವೇದ = ಯಾರು ತಾನೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ಮಸೂತ್ರ-ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ- ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಬಲ್ಲರು.

हव्यं गृह्णाति सर्वक्रतुषु मखपतिर्योऽनुयज्ञेशमीशो
मन्त्राणां देवतानां प्रतिहृदयगतोऽप्यृत्विजां प्रेरकश्च ।
सोऽयं कर्मप्रणेता हरिगुरुविहितः कर्मणां सत्प्रयोग-
न्यायानां सूत्रजातं यदिच बुधजनैरर्थ्यते किं न कुर्यात् ॥१७॥

ಹವ್ಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಸರ್ವಕ್ರತುಷು ಮಖಪತಿಯೋಽನುಯಜ್ಞೇಶಮೀಶೋ
ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ದೇವತಾಣಾಂ ಪ್ರತಿಹೃದಯಗತೋಽಪ್ಯೃತ್ವಿಜಾಂ ಪ್ರೇರಕಶ್ಚ |
ಸೋಽಯಂ ಕರ್ಮಪ್ರಣೇತಾ ಹರಿಗುರುವಿಹಿತಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ಸತ್ಪ್ರಯೋಗ-
ನ್ಯಾಯಾಣಾಂ ಸೂತ್ರಜಾತಂ ಯದಿಚ ಬುಧಜನೈರರ್ಥ್ಯತೇ ಕಿಂ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ ||೧೭||

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅವಿವೃ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರು ಅನುಯಜ್ಞೇಶರು. ನಾರಾಯಣನ ಅನಂತರದ ಯಜ್ಞೇಶರು ವಾಯುದೇವರು. ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ನೆಲಸಿ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವವರು. ಸಕಲವಿಧಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರಿವರು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವರೂಪರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಇವರ ಗುರುಗಳು. ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಪರವಾದ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅದರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ವಿಧಿಸುವ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಜನರು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬಿಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಜ್ಜನರು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡದ ಕಾರಣ ಇವರು ರಚನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಯಃ = ಯಾವ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು, ಅನುಯಜ್ಞೇಶಂ
= ಯಜ್ಞೇಶರೂಪಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನ ಅನಂತರ, ಈಶಃ =
ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವಕ್ರತುಷು = ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಕ್ರತುಗಳಲ್ಲಿ, ಹವ್ಯಂ
= ಹವಿಸ್ಸನ್ನು, ಗೃಹ್ಣಾತಿ = ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಖಪತಿಃ = ಯಾಗಗಳಿಗೆ
ಅಧಿಪತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು, ಮಂತ್ರಾಣಾಂ = ಮಂತ್ರಗಳ,

ದೇವತಾನಾಂ = ದೇವತೆಗಳ, ಪ್ರತಿಹೃದಯಗತಃ = ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಪಿ = ಮತ್ತು, ಋತ್ವಿಜಾಂ = ಋತ್ವಿಜರಿಗೆ, ಪ್ರೇರಕಃ = ಪ್ರೇರಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿಗುರುವಿಹಿತಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಗುರುಗಳಾಗಿ ವಿಧಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಕರ್ಮಪ್ರಣೇತಾ = ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಯಮನ ಮಾಡುವ ಸೋದಯಂ = ಇಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು, ಯದಿಚ = ಒಂದುವೇಳೆ ಬುಧವಸ್ತುಃ = ಜ್ಞಾನಿಜನರಿಂದ, ಅರ್ಹತೇ = ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಕರ್ಮಣಾಂ ಸೂತ್ರಚಾತಂ = ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳನ್ನು, ಸತ್ವಯೋಗನ್ಯಾಯಾನಾಂ ಸೂತ್ರಚಾತಂ = ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು, ಕಿಂ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ = ರಚನೆ ಮಾಡಲಾರರೇನು?

ಮೂಲರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿರುವರು.

ರಾಮಕ्रीडामनुविहरता पूर्वमापूर्णभक्त्या

तेन ज्ञाता न किमु विमलास्तत्कथाग्रन्थकोटयः ।

सोऽयं रेजे कुरुषु विजयी सर्वतो भारतप्रयो

जानीतेऽतः प्रविततमतिभारतार्थान् कृतार्थः ॥१८॥

ರಾಮಕ್ರೀಡಾಮನುವಿಹರತಾ ಪೂರ್ವಮಾಪೂರ್ಣಭಕ್ತ್ಯಾ

ತೇನ ಜ್ಞಾತಾ ನ ಕಿಮು ವಿಮಲಾಸ್ತತ್ ಕಥಾಗ್ರಂಥಕೋಟಿಃ ।

ಸೋಽಯಂ ರೇಜೇ ಕುರುಷು ವಿಜಯೀ ಸರ್ವತೋ ಭಾರತಾಗ್ರ್ಯೋ

ಜಾನೀತೇಽತಃ ಪ್ರವಿತತಮತಿಭಾರತಾರ್ಥಾನ್ ಕೃತಾರ್ಥಃ ॥೧೮॥

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹನುಮದವತಾರದಲ್ಲಿ ಬಲು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಜೊತೆ ವಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ. ಇವರಿಗೆ ನೂರುಕೋಟಿ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಮೂಲರಾಮಾಯಣದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದೇ ಇರುತ್ತದೇನು ! ಮತ್ತು ಇದೇ ಹನುಮಂತದೇವರು ಮುಂದೆ ಭರತಕುಲದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದರು. ಕೃಷ್ಣನ ಜೊತೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಹರಿಸಿದರು. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ

ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳಾಗಿ ಜಯಿಸಿದರು. ಇದೇ ಭೀಮಸೇನದೇವರು ಈಗ ಮಧ್ಯರಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಇವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಹಾಭಾರತವು ಕರಗತ ಕಂದುಕದಂತಾಗಿದೆ.

ಅಸ್ವಯಾರ್ಥ -- ಪೂರ್ವಂ = ಹಿಂದೆ ಹನುಮಂತನ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ,
 ಆಪೂರ್ಣಭಕ್ತ್ಯಾ = ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ರಾಮಕ್ರೀಡಾಂ =
 ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು, ಅನುವಹರತಾ = ಅನುಸರಿಸಿ ತಾವು ಸಹ
 ಕ್ರೀಡೆ ಮಾಡಿರುವರು, ತೇನ = ಇಂಥ ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ, ವಿಮಲಾಃ =
 ದೋಷವಿಲ್ಲದ, ತತ್ಕಥಾಗ್ರಂಥಕೋಟ್ಯುಃ = ನೂರುಕೋಟಿಯಷ್ಟು
 ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮೂಲರಾಮಾಯಣವನ್ನು, ಕಿಮು ನ ಜ್ಞಾತಾಃ =
 ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೇನು ! ಸೋಽಯಂ = ಇಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು,
 ಭಾರತಾಗ್ರ್ಯುಃ = ಭರತವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರರಾದ ಭೀಮಸೇನ ದೇವರು,
 ಸರ್ವತಃ = ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ, ವಿಜಯೀ = ವಿಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿ, ಕುರುಷು =
 ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ರೇಚೇ = ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅತಃ = ಆದ್ದರಿಂದ, ಕೃತಾರ್ಥಃ
 - ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದ, ಪ್ರವಿತತಮತಿಃ = ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರು.

ದೇವಮಾನ್ಯವಾದ ಭಾಷ್ಯ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಸೇವ್ಯ

भाष्यन्ते ह्यपरिमिताः समस्तवेदे -

ष्वेतेन प्रतिपदमप्रयत्नमर्थाः ।

एकैकं सुकरतरं तदेषु भाष्यं

किं न स्यात् सुरवरसेवितेन तेन ॥१९॥

ಭಾಷ್ಯಂತೇ ಹೃಪರಿಮಿತಾಃ ಸಮಸ್ತವೇದೇ-

ಷ್ವೇತೇನ ಪ್ರತಿಪದಮಪ್ರಯತ್ನಮರ್ಥಾಃ ।

ವಿಕೈಕಂ ಸುಕರತರಂ ತದೇಷು ಭಾಷ್ಯಂ

ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಸುರವರಸೇವಿತೇನ ತೇನ

॥१९॥

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರವಚನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳಿಗೂ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥರು. ಆದರೂ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸುಲಭವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಮಂದಮತಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರೂ ಕೂಡ ಶ್ರುತಿಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಧನ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಏತೇನ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ, ಸಮಸ್ತವೇದೇಷು
 = ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಪ್ರತಿಪದಂ = ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಗಳನ್ನು,
 ಅಪ್ರಯತ್ನಂ = ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೇ, ಅಪರಿಮಿತಾಃ = ಅನೇಕ ಬಗೆಯ,
 ಅರ್ಥಾಃ = ಅರ್ಥಗಳು, ಭಾಷ್ಯಂ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯವು,
 ಭಾಷ್ಯಂತೇ = ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ, ಏಷು = ಈ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ
 ಏಕೈಕಂ = ಒಂದೊಂದು, ಸುಕರತರಂ = ಸುಲಭವಾದ ಅರ್ಥವು, ಕಿಂ ನ
 ಸ್ಯಾತ್ = ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲವೇನು!

ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿತವರು

प्रत्यक्षस्य स्वहृदि विशदे सत्यकामस्य कामान्

साक्षात्कर्तुः खलु भगवतो भूनिदेशाद् बुदेशाः ।

प्राप्ता देवैः प्रतिपदमसौ नित्यमासेवितस्तै-

स्तेषां रूपं स्थितिमपि बलं वेत्ति चित्रं किमेतत् ॥२०॥

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ಸ್ವಹೃದಿ ವಿಶದೇ ಸತ್ಯಕಾಮಸ್ಯ ಕಾಮಾನ್

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರ್ತುಃ ಖಲು ಭಗವತೋ ಭೂನಿಶೇಶಾದ್ ಬುದೇಶಾಃ ।

ಪ್ರಾಪ್ತಾ ದೇವೈಃ ಪ್ರತಿಪದಮಸೌ ನಿತ್ಯಮಾಸೇವಿತಸ್ತೈ-

ಸ್ತೇಷಾಂ ರೂಪಂ ಸ್ಥಿತಿಮಪಿ ಬಲಂ ವೇತ್ತಿ ಚಿತ್ರಂ ಕಿಮೇತತ್ ॥೨೦॥

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಹುಬ್ಬುಗಳ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭಕ್ತುರೈಕದಿಂದ ಆರಾಧನೆಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯವು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಲ್ಲ.

ಅಸ್ವಯಾರ್ಥ -- ವಿರದೇ = ಅತಿಶುಭ್ರವಾದ, ಸ್ವಪ್ರದಿ = ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ, ಸತ್ಯಕಾಮಸ್ಯ = ನಾರಾಯಣನ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ = ನಿರಂತರವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವ, ಕಾಮಾನ್ = ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರ್ತುಃ = ಬಲ್ಲವರಾದ, ಭಗವತಃ = ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ಯರ, ಭೂನಿರ್ದೇಶಾತ್ = ಹುಬ್ಬಿನ ಚಲನೆಯಿಂದಲೇ, ದೇವೈಃ = ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ದ್ಯುರೇಶಾಃ = ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಪ್ರತಿಪದಂ = ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ, ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ = ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟವೆಯಷ್ಟೇ. (ಆದ್ದರಿಂದ), ಅಸೌ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು, ತೈಃ = ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ನಿತ್ಯಂ = ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಪ್ರತಿಪದಂ = ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಆಸೇವಿತಃ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (ಹೀಗಿರುವಾಗ), ಅಯಂ : ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು, ತೇಷಾಂ = ದೇವತೆಗಳ, ರೂಪಂ = ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಸ್ಥಿತಂ = ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ಅಪಿ = ಮತ್ತು, ಬಲಂ = ಬಲವನ್ನು, ವೇತ್ಸಿ = ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ, ಏತತ್ = ಈ ವಿಷಯವು, ಚಿತ್ರಂ ಕಿಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು !

ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲು ನಿಪುಣರು

गन्धर्वविद्यानिपुणस्य नित्यं

गन्धर्ववर्यैरनुगीतकीर्तैः ।

कलाश्च शेषा हृदये गुरोर्नः

करोल्लसत् कन्दुकवद् विभान्ति

॥२१॥

ಗಂಧರ್ವವಿದ್ಯಾನಿಪುಣಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ

ಗಂಧರ್ವವರ್ಯೈರನುಗೀತಕೀರ್ತೇಃ |

ಕಲಾಶ್ಚ ಶೇಷಾ ಹೃದಯೇ ಗುರೋರ್ನಃ

ಕರೋಲ್ಲಸತ್ ಕಂದುಕವದ್ ವಿಭಾಂತಿ

||೨೦||

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅದ್ವಿತೀಯರು ಗಂಧರ್ವವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗಿರುವ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಗಂಧರ್ವೋತ್ತಮರು ನಿರಂತರ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ತಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳೂ ಕೂಡ ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿರುವ ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಅಸ್ವಯಾರ್ಥ -- ನಿತ್ಯಂ = ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಗಂಧರ್ವವರ್ಯೈಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಗಂಧರ್ವರಿಂದ, ಅನುಗೀತಕೀರ್ತೇಃ = ಸುಶ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಗಾನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಗಂಧರ್ವವಿದ್ಯಾನಿಪುಣಸ್ಯ = ಗಂಧರ್ವವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಚತುರರಾದ, ನಃ = ನಮ್ಮ, ಹೃದಯೇ = ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವ, ಗುರೋಃ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಶೇಷಾಃ ಕಲಾಶ್ಚ = ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ತಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಕಲೆಗಳೂ ಕೂಡ, ಕರೋಲ್ಲಸತ್ = ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ, ಕಂದುಕವದ್ = ಚೆಂಡಿನಂತೆ, ವಿಭಾಂತಿ = ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ.

ತತ್ವದಲ್ಲಿ 'ಇದಮಿತ್ಥಂ' ಎಂಬ ದಾಡ್ಯವಿರುವುದು ಇವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ

एवं धर्मार्थदर्शी नृपनयकुशलो न्यायवित् सुप्रमाणैः

सर्वज्ञस्तत्त्वमार्थः क्षितितळमगमत् केवलं सम्प्रणेतुम् |

यस्मिन् गुह्ये स्म देवा अपि मुनिपितृभिः प्राय आलोच्य नित्यं

निष्ठां नाऽयान्ति भूयश्चिरतरभगवद्भक्तिभिः साधयन्ति

||೨೨||

ಏವಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಶೀ ನೃಪನಯಕುಶಲೋ ನ್ಯಾಯವಿತ್ ಸುಪ್ರಮಾಣೈಃ
 ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ತತ್ಸಮಾಯಃ ಕ್ಷಿತಿತಳಮಗಮತ್ ಕೇವಲಂ ಸಂಪ್ರಕೇತುಮ್ |
 ಯಸ್ಮಿನ್ ಗುಹ್ಯೇ ಸ್ಮ ದೇವಾ ಅಪಿ ಮುನಿಒತ್ಯಭಿಃ ಪ್ರಾಯ ಆಲೋಚ್ಯ ನಿತ್ಯಂ
 ನಿಷ್ಕಾಂ ನಾಽಯಾಂತಿ ಭೂಯುಷ್ಠಿರತರ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಭಿಃ ಸಾಧಯಂತಿ ||೨೨||

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸಕಲಕಲಾವಲ್ಲಭರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ
 ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಒಲ್ಲವರು. ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವನ್ನು
 ತಿಳಿದವರು ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಶಲಿಗಳು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ
 ಜೀವೋತ್ತಮರೂ ಸರ್ವಜ್ಞರೂ ಆಗಿರುವರು. ದೃಢವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ
 ಉಪದೇಶಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಂತೆ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ದಾಡ್ಯವನ್ನು
 ಹೊಂದಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮುನಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡ
 ಚಿರಕಾಲ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ 'ಇದಮಿತ್ಯಂ' ಎಂದು ತತ್ವದಲ್ಲಿ ದಾಡ್ಯವನ್ನು
 ಹೊಂದಲಾರರು. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಆರಾಧನೆಗೈದು
 ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ದಾಡ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು
 ಒಬ್ಬರೇ ನಿಜವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು
 ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿರುವರು.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಏವಂ = ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ (ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು),
 ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಶೀ = ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣರು,
 ನೃಪನಯಕುಶಲಃ = ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಶಲರು, ನ್ಯಾಯವಿತ್ =
 ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅರಿತವರು, ಯಸ್ಮಿನ್ - ಯಾವ, ಗುಹ್ಯೇ =
 ಗುಹ್ಯವಾದ ತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಮುನಿಒತ್ಯಭಿಃ ಅಪಿ = ಮುನಿಗಳೂ
 ಹಾಗೂ ಪಿತೃಗಳಿಂದಲೂ, ನಿತ್ಯಂ = ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಆಲೋಚ್ಯ =
 ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಯಃ = ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ನಿಷ್ಕಾಂ = 'ಇದಮಿತ್ಯಂ'
 ಎಂಬ ದಾಡ್ಯವನ್ನು, ನ ಆಯಾಂತಿ ಸ್ಮ = ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೋ,
 ಭೂಯಃ = ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ, ಚಿರತರಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಭಿಃ = ದೀರ್ಘಕಾಲದ
 ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಸಾಧಯಂತಿ = ತತ್ವದಲ್ಲಿ ದಾಡ್ಯವನ್ನು
 ಹೊಂದುತ್ತಾರೋ ಅಂಥ, ತತ್ವಂ = ತತ್ವವನ್ನು, ಸಂಪ್ರಕೇತುಂ ಕೇವಲಂ =

ದೃಢವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲು ಮಾತ್ರ, ಸರ್ವಜ್ಞಃ = ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲ.
ಆರ್ಯಃ = ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ವಾಯುದೇವರು, ಕ್ಷಿತಿಕಂ = ಭೂತಳಕ್ಕೆ,
ಅಗಮತ್ = ಬಂದರು.

ಅವತಾರತ್ರಯಗಳು ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತ্রেಘಾಽವತಾರಮವನಾಯ ಸತಾಂ ಬಹಿತೈ-
ತ್ಯಾಽಽ ಶ್ರುತಿರ್ಭಗವತೀ ಗುರುಮೇನಮಾಹ |
ಮುಖ್ಯಾನಿಲೋಽತಿಬಲವಾನ್ ಮತಿರೀಶಧೇನಾ-
ನೆತೇತಿ ಪೃಕ್ಷ ಇತಿ ಮಧ್ವ ಇತಿ ಕ್ರಮೇಣ ||೨೩||

ತ್ರೇಧಾಽವತಾರಮವನಾಯ ಸತಾಂ ಬಹಿತೈ-
ತ್ಯಾದ್ಯಾ ಶ್ರುತಿರ್ಭಗವತೀ ಗುರುಮೇನಮಾಹ |
ಮುಖ್ಯಾನಿಲೋಽತಿಬಲವಾನ್ ಮತಿರೀಶಧೇನಾ-
ನೆತೇತಿ ಪೃಕ್ಷ ಇತಿ ಮಧ್ವ ಇತಿ ಕ್ರಮೇಣ ||೨೩||

ಅನುವಾದ - ವಾಯುದೇವರು ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ ಮೂರು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದೆ. ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು 'ಬಟ್' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಹನುಮಂತದೇವರು ಶ್ರೀರಾಮನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದನೆಂದು 'ಮತಿರ್' ಋತಸ್ಕೃ ಧೇನು ಅನಯಂತ ಸಸ್ತುತಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ಬಟ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೂಲರೂಪವನ್ನು 'ಮತಿಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ಪೃಕ್ಷೋ ವಪುಃ ಪಿತುಮಾನ್' ಕೌರವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರುವ ಕಾರಣ ಭೀಮಸೇನನು 'ಪೃಕ್ಷ' ಎನಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಎರಡನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. 'ಯದೀಮನುಪ್ರದೀವೋ ಮಧ್ವಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಮಧ್ವಾವತಾರವನ್ನು ಮಧ್ವಶಬ್ದದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಸತಾಂ = ಸಜ್ಜನರ, ಅವನಾಯ = ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ತ್ರೇಧಾ = ಮೂರುಬಾರಿ, ಅವತಾರಂ = ಅವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ, ಏನಂ = ಈ,

ಗುರುಂ = ಗುರುಗಳನ್ನು, ಬಳಿತ್ಯಾ ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ = 'ಬಳಿತ್ಯಾ ತದ್ವಪುಷೇ ಧಾಯಿ ದರ್ಶತಂ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಶ್ರುತಿಯು, ಮುಖ್ಯಾನ್ವಿಃ = ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು, ಅತಿಬಲವಾನ್ = ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠನೆಂದು 'ಬಟ್' ಎಂಬ ಪದ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಮತಿಃ = ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಹನುಮಂತನು ಈಶಧೇನಾನೇತಾ, ಈಶ = ಶ್ರೀರಾಮನ, ಧೇನಾ = ಸಂದೇಶವನ್ನು, ನೇತಾ = ಸೀತಾದೇವಿಗೆ, ಕೊಂಡೊಡನು ಇತಿ = ಎಂದು 'ಮತಿಯುತಸ್ಯ ಧೇನಾ ಅನಯಂತ ಸಸೃತಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಪಕ್ಷಃ ಇತಿ = ಕೌರವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಭೀಮನು ಪೃಕ್ಷನೇನಿಸಿದ್ವಾನೆಂದು 'ಪೃಕ್ಷೋ ವಪು ಪಿತುಮಾನ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಮಧ್ವಃ ಇತಿ = 'ಯದೀಮನು ಪ್ರದಿವೋ ಮಧ್ವಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು ಮಧ್ವಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇತಿ = ಹೀಗೆ ಕ್ರಮೇಣ = ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಮೂರು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಭಗವತೀ = ಭಗವತ್‌ಶಬ್ದವಾಚ್ಯರನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ, ಶ್ರುತಿಃ = ಶ್ರುತಿಯು, ಅಹ = ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಟೀಕೆ ಬರೆಯುತ್ತಿಹೆನು

प्रणम्य सम्यक्प्रणतेष्टदं तं व्याख्यां करोम्यद्य यथावबोधम् ।

तस्याज्ञयैवानुगृहीतबुद्धिः सत्सूत्रभाष्यस्य कृतस्य तेन ॥२४॥

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್‌ಪ್ರಣತೇಷ್ಟದಂ ತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಕರೋಮ್ಯದ್ಯ ಯಥಾವಬೋಧಮ್ ।

ತಸ್ಯಾಜ್ಞಯೈವಾನುಗೃಹೀತಬುದ್ಧಿಃ ಸತ್‌ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಕೃತಸ್ಯ ತೇನ ॥೨೪॥

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವರು. "ನಾನು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ನೀನು ಬರೆಯಬೇಕು" ಎಂಬುದಾಗಿ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಟೀಕೆ ಬರೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನನ್ನದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರಳಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು

ಬರೆಸುವಳು. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸುವವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಿಸಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಈಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಸ್ವಯಾರ್ಥ -- ತೇನ = ಆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ, ಕೃತಸ್ಯ = ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಸತ್ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಸ್ಯ = ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ, ತಸ್ಯ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ, ಆಜ್ಞೆಯವ = ಆಪ್ತನಿಂದಲೇ, ಅನುಗೃಹೀತ-ಬುದ್ಧಿ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತವಾದ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದ, ಸಮ್ಯಕ್ತೃಣತೇಷ್ವದಂ = ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸಿದವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ, ತಂ = ಅಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು, ಪ್ರಣಮ್ಯ = ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಅದ್ಯ = ಈಗ, ಯಥಾವಬೋಧಂ = ನನಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ = ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು, ಕರೋಮಿ = ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಸಾವಿರಾರು ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಟೀಕೆ ಒಂದರ್ಥವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಹೇಳದು

आञ्जस्येनैकमप्यर्थं लेशतो वक्तुमुत्सहे ।

सहस्रार्थस्य भाष्यस्य प्रसन्नाः सन्तु सद्गुणाः ॥२५॥

ಆಂಜಸ್ಯೇನೈಕಮಪ್ಯರ್ಥಂ ಲೇಶತೋ ವಕ್ತುಮುತ್ಸಹೇ ।

ಸಹಸ್ರಾರ್ಥಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ಸಂತು ಸದ್ಗುಣಾಃ ॥೨೫॥

ಅನುವಾದ - ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಸಾವಿರಾರು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದಿರುವ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಆ ಒಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೂಡ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರ ನನಗಿಲ್ಲ. ಗೋಪ್ಯವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡಲೇಬೇಕು. ಮತ್ತು ತಿಳಿದಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಲು ಹೊರಟರೆ ಗ್ರಂಥಗೌರವವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಅರ್ಥಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ವಿವರಿಸಲು ಹೊರಟ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಲಿ.

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ -- ಸಹಸ್ರಾರ್ಥಸ್ಯ = ಸಾವಿರಾರು ಅರ್ಥಗಳಿಂದ
 ಗರ್ಭಿತವಾದ, ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ = ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಂಜಸ್ಯೇನ =
 ನಿಖರವಾಗಿ, ಏಕಮಪ್ಯರ್ಥಂ = ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಲೇಶತಃ =
 ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ, ಪಕ್ಷಂ = ಹೇಳಲು, ಉತ್ಪನ್ನೇ = ಕಾತುರನಾಗಿರುವೆನು,
 ಸದ್ಗುಣಾಃ = ಸಜ್ಜನರು, ಪ್ರಸನ್ನಾಃ ಸಂತು = ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
 ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಲಿ.

ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ

ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಃಸರ್ವೈರೂದೀಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ ।

ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರುಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸ್ಮಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ॥

ಇತ್ಯನೇನ ಶ್ಲೋಕೇನೇದೇವತಾಗುರುನಮಸ್ಕಾರಂ ಕರೋತಿ ।

ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವೈರುದೀಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ ।

ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರುಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸ್ಮಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ॥

ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ, ದೋಷದ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ, ಸಾಧಕರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಮತ್ತು
 ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಗುರುಗಳಾದ ವ್ಯಾಸರನ್ನೂ ನಮಿಸಿ ಸೂತ್ರಗಳ
 ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸುವೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ
 ಬ್ರಹ್ಮವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲು ತಮಗೆ
 ಇಷ್ಟನಾದ ದೇವನನ್ನು ಹಾಗೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಗುರುವನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ
 ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. (ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇಷ್ಟದೇವನೇ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಎರಡು ರೂಪಗಳಿಗೆ
 ನಮಿಸಿದ್ದಾರೆ)

ನಾರಾಯಣನ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರು ಉದ್ದೇಶಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಮಙ್ಗಲಾಚರಣಾರ್ಥ, ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಪರಿಪಲಾನಾಯಾವಿಧೇನ ಗ್ರಂಥಪರಿಸಮಾಪ್ಯ,
 ದೇವತಾಗುರುಭಕ್ತಿಯಿವಿಚಾಂತರಙ್ಗತ್ವಖ್ಯಾಪನಾಯ' ಚ ವಸ್ತುನಿರ್ದೇಶಂ ಚ ಕರೋತಿ ।

ಯಾವುದೇ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಂಗಳವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ನಮಸ್ಕಾರ ರೂಪವಾದ ಮಂಗಳವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯು ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ೧. ಅನೂಪಾನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ೨. ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಗ್ರಂಥಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಮಂಗಳವನ್ನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ೩. ದೇವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿಯು ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂರು ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಮಂಗಳವನ್ನು ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅನೇನ चाधिकारिविषयप्रयोजनसम्बन्धाच्छास्त्रस्यारम्भ एवापेक्षितान् दर्शयति ।

ಹೀಗೆ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಗ್ರಂಥದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಅಧಿಕಾರಿ, ವಿಷಯ, ಪ್ರಯೋಜನ, ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

‘ನತ್ವಾ’ ಎಂಬುದು ಅಧಿಕಾರ ಸೂಚಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अधिकारस्य साधनान्तर्भूतत्वात् ‘अध्ययनमात्रवतः’ इत्यादिना साधनाध्याये प्रतिपादितोऽधिकार्यत्राप्ययशब्दाक्षित एव भाष्यकारेण ‘नारायणं नत्वा’ इति सूचितः अध्ययनवान् भक्तिमांशेति ।

ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಲು ಯಾರು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ ಅಧಿಕಾರವು ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ‘ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತಃ’ ಎಂಬ ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವು ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಅಥ’ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಾತ್ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಥಶಬ್ದದಿಂದ ಆಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ‘ನಾರಾಯಣಂ ನತ್ವಾ’ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿಗಳು ಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಮಸ್ಕಾರಸ್ಯ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕತ್ವಾತ್ । ಭಕ್ತೇಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುನಿಷ್ಠಾಯಾ
ಅಧ್ಯಯನವತ ಏವ ಪ್ರಾಯೇಣ ಸಮ್ಮವಾತ್ ।

ಅದು ಹೀಗೆ - 'ನಾರಾಯಣಂ ನತ್ವಾ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಎಂದರ್ಥ. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಭಕ್ತಿಯು ಇರಲೇ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ
ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದುವ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿರಬೇಕೆಂಬ ಗುಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು.
ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಯಃ ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿರಲೇ
ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವೇದಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ
ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು
ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು 'ನಾರಾಯಣಂ ನತ್ವಾ' ಎಂಬುದರಿಂದ
ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾರಾಯಣಪದವು ವಿಷಯಸೂಚಕ, ಗಮ್ಯಪದವು ಪ್ರಯೋಜನ ಸೂಚಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಾರಾಯಣೋ ವಿಷಯಃ । ನಾರಾಯಣಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪೋ ನಿರ್ದುಃಖಾನಂದಲಕ್ಷಣೋ
ಮೋಕ್ಷಃ ಪ್ರಯೋಜನಮುಕ್ತ 'ಗಮ್ಯಮ್' ಇತಿ । ಸಮ್ಮಂದೋ ದಾತೃದೇಯಲಕ್ಷಣಾದಿಕಃ ।

'ನಾರಾಯಣಂ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ನಾರಾಯಣನು ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು
ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ 'ಗಮ್ಯಮ್' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಹೀಗೆ -
ನಾರಾಯಣನು ಮುಕ್ತರಿಂದ ಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೆ ದುಃಖದ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ
ಸುಖಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪವಾದದ್ದು. ಇದೇ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಈ
ಬ್ರಹ್ಮವಿಮಾನಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ನಾರಾಯಣಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎಂಬ
ನಿರ್ದುಃಖಾನಂದರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು 'ಗಮ್ಯಮ್'
ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಪದದಿಂದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ನಾರಾಯಣನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

‘ದಾತೃದೇಯ’ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವು ಸೂಚಿತವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ದಾತೃದೇಯಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ
ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತದ್ಭಾವಮೋಕ್ಷಪಕ್ಷೇ ದಾತೃದೇಯಗ್ರಹೀತ್ರಭಾವಾನ್ ಸಮ್ಬಂಧಃ ಸಮ್ಬಂಧಃ ।
ಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯಪ್ರತಿಪಾಢಕಲಕ್ಷಣಃ ಸಮ್ಬಂಧಃ ಇತಿ ಚೇನ್ । ಅವಿಷಯತ್ವೇನಾಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯತ್ವಾತ್

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಮೋಕ್ಷ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಮಂಗಳಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ) ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾತೃದೇಯ-ರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧವೇ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯ-ಪ್ರತಿಪಾಢಕರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳಬೇಕು. ಇದೂ ಸಹ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಷಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನೇ ಆಗಲಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯ-ಪ್ರತಿಪಾಢಕಭಾವರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ವಿಷಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರವೇದ್ಯನಾಗಲಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽವಿಷಯತ್ವಮನಪನೋಽವೈವ ಪ್ರತಿಪಾಢಯತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿತಿ ಚ
ವಿರುದ್ಧಮ್ । ವನ್ಧ್ಯಾತ್ವಮನಪನೋಽವೈವ ಮಾತುರ್ಜಾತಃ ಪುತ್ರ ಇತಿವತ್ ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಷಯನಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸರಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಾರದಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವು ನಮ್ಮನ್ನು ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ತತ್ವಪಾದಿಗಳು - ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಈ ಮಾತು ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಗೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. 'ಬಂಜಿತನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಾರದಂತೆ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಗನು ಹುಟ್ಟದನು' ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ನಿರ್ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಾ ಕೂಡದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ चाविषयस्य लक्ष्यत्वम् । वाच्यस्यैव लक्ष्यत्वादिति वक्ष्यत्याचार्य: ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದರೆ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗದಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಏನು ತಪ್ಪು ?

ತತ್ವಪಾದಿಗಳು - ನೀವು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದರೆ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸಮರ್ಥಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆ.

ತಿಳಿಯಲೇ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - न च शारीरः शास्त्रस्य विषयः । प्रमाणान्तर-सिद्धत्वाद्देयत्वाच्च । शारीरत्वमेव हेयं न तद्गतचैतन्यमिति चेन्न । तद्गतत्वस्यापि हेयत्वात् । चैतन्यं त्वविषय इत्युक्तम् ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗುವುದು ಬೇಡ; ಶಾರೀರನಾದ ಜೀವನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ತತ್ವಪಾದಿಗಳು - ಇದೂ ಸಹ ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ. ಶಾರೀರನಾದ ಜೀವನು 'ಅಹಂ' ಎಂಬ ಅನುಭವಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೊರಡುವುದು ವ್ಯರ್ಥ. ಮತ್ತು ಶಾರೀರನಾದ ಜೀವನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಯವಾಗಿದೆ. (ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ)

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಶಾರೀರನಾದ ಜೀವನು ಹೇಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ತದ್‌ಗತವಾದ ಚೈತನ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ತತ್ತ್ವವಾದಿಗಳು - ಶಾರೀರನಾದ ಚೈತನ್ಯವೂ ಕೂಡ ಹೇಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಆ ಚೈತನ್ಯವು ವಿಷಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವತಃ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಾದ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ.

ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆಯದ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇಕೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “आत्मैकत्वविद्याप्रतिपत्तये” इति तदुक्तत्वादैक्यं शास्त्रस्य विषय इति चेत् तदप्यसारम् । जीवब्रह्मैक्यस्यानिरूप्यत्वात् ।

‘ಆತ್ಮೈಕತ್ವವಿದ್ಯಾಪ್ರತಿಪತ್ತಯೇ’ ‘ಆತ್ಮೈಕೈಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೊರಡುತ್ತವೆ’ ಎಂದು ನಾವು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಐಕ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗದಿದ್ದರೂ ಐಕ್ಯವು ವಿಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ತತ್ತ್ವವಾದಿಗಳು - ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹುರುಳೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮೈಕೈ’ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲು ಅವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಐಕ್ಯದ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳಿವರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तत् किं तद्वतो भिन्नमुताभिन्नम् ? भिन्नं चेत् सत्यं मिथ्या वा । सत्यत्वेऽद्वैतहानिः । मिथ्यात्वे भेदस्य सत्यता स्यात् । अभिन्नं चेत् जीवत्वे ब्रह्मत्वेऽपि स्वयं प्रकाशत्वेन नित्यसिद्धमिति नोपदेष्टव्यम् ।

ಐಕ್ಯವು ಜೀವ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿದೆಯೋ ? ಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸತ್ಯವೋ, ಮಿಥ್ಯಾವೋ ? ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವೆಂಬ ಅದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೆಂದರೆ ಐಕ್ಯವು ಸುಳ್ಳಾದ್ದರಿಂದ ಭೇದವು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರಿಗಿಂತ ಅಭಿನ್ನವೆಂದರೆ ಜೀವ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮರು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶರಾದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಐಕ್ಯವೂ ಕೂಡ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೊರಡುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ.

ಅಜ್ಞಾನಾಸಂಭವಾದೇವ ತನ್ ಮತಮಖಿಲಮಪಾಕೃತಮ್

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಜ್ಞಾನಂ ತು ತತ್ಪಕ್ಷೇ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಸ್ಯ ಕस्ಮಿಂಶ್ಚ ನ ಸಂಭವತೀತಿ
ಭಾವ: ।

ಅಜ್ಞಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಐಕ್ಯವು ಜೀವ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಾದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವರಿಂದ ಹೇಳಲಾಗದು. ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವರಿಂದ ಕೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಜ್ಞಾನದ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿವರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತ ಎವಾಧಿಕಾರಿ ದೂತೋ ನಿರಸ್ತ: । ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ्याಪರೋಕ್ಷಲಕ್ಷಣಂ
ಮೋಕ್ಷಫಲಮಪಿ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ । ಏಕೈಕಾಭಾವಾದಜ್ಞಾನಾಭಾವಾಚ್ಚ ।

ಹೀಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮೈಕ್ಯದ ಅಪರೋಕ್ಷರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಫಲವನ್ನು ಕೂಡ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮರೆ ! ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ಎಂದೂ ಹೊಗಳಬೇಡಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಏವಮಧಿಕಾರಿವಿಷಯಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾನ್ ತತ್ಪಕ್ಷ: ಶ್ರೇಯೋಽರ್ಥಿಭಿಃ
ಶ್ವಾಘನೀಯ: ।

ಹೀಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಧಕರು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪಕ್ಷವೇ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತಯಾ ಸರ್ವಶ್ರುತಿವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ಭಿನ್ನಾನಾಂ ಚ ಜೀವಾನಾಂ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶತ್ವೇಽಪಿ ಸವಿಶೇಷತ್ವೇನ ತಜ್ಞಾಙ್ಗಾನಸಮ್ಮಭಾವಾತ್ ಸ್ವಯಂವಿಜ್ಞಾನ-
ರೋಧೇನಾಧಿಕಾರಾದಿಸಮ್ಮಭಾವಾದತ್ರಾಯಮೇವ ಪಕ್ಷ: ಶ್ರೇಯಾನ್ ।

ನಾರಾಯಣನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಕಲ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳು ಘೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನಾರಾಯಣನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರಾದ ಸಕಲ ಜೀವರು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶರಾದರೂ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನವು ಯುಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪಕ್ಷವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿದೆ.

ಮಂಗಳಪದ್ಯ ರಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಕ್ಷೇಪಕಥನರೂಪವೂ ಹೌದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸಮನ್ವಯಾವಿರೋಧಸಾಧನಫಲಾನಿ ಚಾಧ್ಯಾಯಚತುಷ್ಟಯೇನ ಪ್ರತಿಪಾದನೀಯಾನ್ಯನೇನ ಶ್ಲೋಕೇನ ಸೂಚಯತಿ ।

ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯ, ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯ, ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯ, ಫಲಾಧ್ಯಾಯಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಿಂದಲೇ ಸೂಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಶ್ರುತಿನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕತ್ವೇನ ಸಮ್ಯಗನ್ವಯ: ಸಮನ್ವಯ: । ಸ ಚ ವಾಕ್ಯಪದಾದಿನಾಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಸ್ತಿ । ತೇನ ಚಾನಂತಗುಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾಢತೇ ।

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವು ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಮನ್ವಯ ಎಂದರೆ ಶ್ರುತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕಗಳಾಗಿ ಸಮೀಚೀನವಾದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಎಂದರ್ಥ. ಈ

ಸಮನ್ವಯವು ವಾಕ್ಯ, ಪದ, ಅಕ್ಷರಾದಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ಅನಂತಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ-ನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸಮನ್ವಯವು ಬಹುಬಗೆಯಲ್ಲಿದೆ. ೧. ಸಮಸ್ತವೇದ ಸಮನ್ವಯ ೨. ಪ್ರಕರಣಸಮನ್ವಯ ೩. ವಾಕ್ಯಸಮನ್ವಯ. ೪. ಪದಸಮನ್ವಯ. ೫. ಅಕ್ಷರಸಮನ್ವಯ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳು ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕರಣವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಪರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಯವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳು ಬೇರೆ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪದಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಕ್ಷರಗಳು ಬೇರೆ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಷರಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸಮಗ್ರ ಶಬ್ದಪ್ರಪಂಚವು ವಿಷ್ಣುಪರವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಮನ್ವಯವು ಬಹುಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ-ನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तत्र च प्रमाणाविरोधं साधयति द्वितीयाध्यये । एवं वस्तुनिर्णयार्थमध्यायद्वयम् ।

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಮಗ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಹೊರಟಿದೆ. ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ 'ಅವಿರೋಧಾಧ್ಯಾಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವು ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಸ್ತುನಿರ್ಣಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಹೊರಟಿವೆ.

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ರ ಪುರುಷೇಣ ಕಿಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯಾಕಾಕ್ಷಾಢ್ಯಾಂ ದೃಢನಿರ್ಣಿತಪೂರ್ಣಗುಣ-
ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಸಾಧನಮಧಿಕಾರಿಣಿಂ ವಿಧಿಯತೇ ತೃತೀಯೇ ।

ವಸ್ತು ನಿರ್ಣಯವಾದ ಮೇಲೆ ಸಾಧಕನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಎಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ದೃಢವಾದ ತತ್ವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಯಾವ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಬೇಕೋ ಆ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಹೊರಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಸಾಧನಾಧ್ಯಾಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಚತುರ್ಥೇ ತು ತದರ್ಶನಾತ್ ತಸ್ಯ ಸಂಸಾರಮೋಕ್ಷ ಆನಂದಭೋಗಶ್ಚ ಫಲಮ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೃಢವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅಮಿತವಾದ ಆನಂದಭೋಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ನಾಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಹೊರಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಫಲಾಧ್ಯಾಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸಂದೇಶ-ಮಂಗಳಪದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ರ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನೋ ನಾರಾಯಣೋ ನಿರ್ದೋಷಃ ಸಮಾಧಿಕರಹಿತೋಽತ
ಎವಾವಶ್ಯಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ । ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚ ತಂ ಪರಮಸುಖಂ ವಿಂದತೇ ಪುರುಷ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ।

ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವ ನಾರಾಯಣನು ನಿರ್ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಥವಾ ಅಧಿಕನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾರಾಯಣನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಯಾವ ಸಾಧಕನು ನಾರಾಯಣನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಪರಮಸುಖವನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ

ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ನಾರಾಯಣ’ನೇ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನಾರಾಯಣಪದೇನ ಚೈತತ್ಸಮನ್ವಯಾರ್ಥಚತುಷ್ಟಯಂ ವಿಶೇಷಣಪದ-
ಚತುಷ್ಟಯೋಪದಿಷ್ಟಮಭಿಪ್ರೇತಿ ।

ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅರ್ಥಗಳು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - ‘ಆರ’ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೋಷವೆಂದರ್ಥ. ದೋಷಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗುಣಗಳು ‘ನಾರಾ’ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅಥವಾ ಗುಣಗಳ ಜೊತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗುಣೋದೀರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಉದೀರ್ಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಎಂದರ್ಥ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ‘ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು ‘ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು ‘ಜ್ಞೇಯಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು ‘ಗಮ್ಯಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಾಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಈ ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೇಳುವ ನಾಕು ವಿಶೇಷಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ‘ನಾರಾಯಣ’ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಬಲು ಸುಂದರವಾಗಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ನಾರಾಯಣನೇ ಹೊರತು ಇತರರಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ಸಕಲಗುಣಗಳ ಗಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅರಾಣಾಂ ದೋಷಾಣಾಂ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾನಾರಾ ಗುಣಾಃ, ತೇಷಾಮಯನತ್ವಾತ್ತೈಃ ಸಹೇಯತ ಇತಿ ವಾ ನಾರಾಯಣಃ । ಅತಃ ನಾರಾಯಣಶಬ್ದೇನ ಗುಣೋದೀರ್ಘತ್ವಂ ವಕ್ತಿ । ಉದೀರ್ಘ ಉದಾರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಃ ಪೂರ್ಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

'ಅರವಿದುದ್ದಾಃ ನಾರಾಃ ತೇಷಾಂ ಅಯನಃ ನಾರಾಯಣಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಈ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.) 'ನಾರ್ಃ ಸಃ ಈಯತೇತಿ ನಾರಾಯಣಃ' 'ಪರಮಾತ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಗುಣಗಳ ಜೊತೆಗೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗುಣೋದೀರ್ಘತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. 'ಉದೀರ್ಘ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಉದಾರ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ, ಪೂರ್ಣ ಎಂದರ್ಥ.

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ದೋಷಗಂಧ ವಿಧುರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅರಾಣಾಮಯನಂ ನ ಭವತೀತಿ ಯೋಜನಾयां ದೋಷವರ್ಜಿತತ್ವಮ್ ।

'ದೋಷವರ್ಜಿತಂ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಸಹ ನಾರಾಯಣಪದ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ದೋಷಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನು ಅರಾಯಣ. ಪರಮಾತ್ಮನು ದೋಷಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಲ್ಲದ ಕಾರಣ ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಅರಾಣಾಂ ಅಯನಃ ಅರಾಯಣಃ, ಅರಾಯಣಃ ನ ಭವತೀತಿ' = 'ನಾರಾಯಣಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ತವರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಾರಂ ಚೇತನವಿಶೇಷಸಮ್ಬಂಧಿತವಾಜ್ಞಾನಂ, ತೇನ ನಾರೆಣ ಇಯತ ಇತಿ ಚ ನಾರಾಯಣತ್ವಮ್ । ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಮೇವ ಚ ಜ್ಞೇಯತ್ವಮ್ ।

'ಜ್ಞೇಯಂ' ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು 'ನಾರಾಯಣಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - ನರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜ್ಞಾನವು 'ನಾರ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಪರಮಾತ್ಮನು 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದದ್ದೇ 'ಜ್ಞೇಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ನರಸಂಬಂಧಿತ್ವಾತ್' ನಾರಾಃ ನಾರೇಣ ಈಯತೇ ಇತಿ ನಾರಾಯಣಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ನಾರಾಯಣ ಎಂದರೆ ಸಾಧಕರ ಸುಖದ ತಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ರೀಯಂತ ಇತಿ ನರಾ ಮುಕ್ತಾಃ, ತೇಷಾಂ ಸಮುದಾಯೋ ನಾರಃ, ತೇನೇಯತ ಇತಿ ಚ ನಾರಾಯಣತ್ವಮ್ । ತದೇವ ಗಮ್ಯತ್ವಂ ಚ । ಏವಮ್ಭೂತಃ ಸಮುದ್ರಶಾಯೀ ನಾರಾಯಣಃ ।

ನಾಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಗಮ್ಯಮ್' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ - ನಾಶವಿಲ್ಲದ ಮುಕ್ತರು ನರರು ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಕ್ತರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ 'ನಾರಾಃ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಗಮ್ಯನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಾರಾಯಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ನ ರೀಯಂತೇ ಇತಿ ನರಾಃ ನರಾಣಾಂ ಸಮುದಾಯಃ ನಾರಃ ನಾರೇಣ ಈಯತೇ ಇತಿ ನಾರಾಯಣಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ದೋಷವಿದೂರನಾದ ಜ್ಞಾನಿಜನರಿಂದ ಜ್ಞೇಯನಾದ ಮುಕ್ತರಿಂದ ಗಮ್ಯನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ ಸಮುದ್ರಶಾಯಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ಸಹ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ನಾರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ನೀರು' ಎಂದರ್ಥ. ನೀರೇ ಆಶ್ರಯವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು (ಸಮುದ್ರಶಾಯಿಯಾದವನು) ನಾರಾಯಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಥ ವಾಸುದೇವಾಖ್ಯೋ ಗುಣೋದೀರ್ಣಶಬ್ದೋಕ್ತಃ ಸರ್ವವಸನೋತ್ಕರ್ಷ-
ಕ್ರೀಡಾಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣೈರೂಚತವಾತ್ ।

ಅಥವಾ 'ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈಃ' ಎಂಬ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕವು ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಭಗವಂತನ ಪಂಚರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - 'ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ' ಎಂಬುದು ವಾಸುದೇವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಇರುವಿಕೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ ಇರುವಿಕೆ ಕ್ರೀಡೆ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾದ್ದರಿಂದ ವಾಸುದೇವ-ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು 'ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ವಾಸುದೇವ' ಎಂಬ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಸರ್ವತ್ರ ವಸತೀತಿ ವಾಸಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು 'ವಾಸು' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ದೇವ' ಎಂಬ ಪದವು 'ದಿವು' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ದಿವು ಧಾತುವಿಗೆ ಕ್ರೀಡೆ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ, ವಿಜೀಷ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ, ಕ್ರೀಡಾ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ 'ವಸಂತಿ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾಃ ಇತಿ ವಾಸುದೇವಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಸಂಕರ್ಷಣನು ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಸಮ್ಯಕ್ ದೋಷಕರ್ಷಣಾತ್ ಸಂಕ್ಷೇಪಣೋ ದೋಷವರ್ಜಿತ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ।

'ದೋಷವರ್ಜಿತಂ' ಎಂಬ ಪದವು ಸಂಕರ್ಷಣರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. 'ಸಮ್ಯಕ್ ದೋಷಾನ್ ಕರ್ಷತೀತಿ ಸಂಕರ್ಷಣಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ 'ಸಂಕರ್ಷಣ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಪ್ರಕೃತ್ಯುತಿಮೇಯತ್ವಾತ್ ಪ್ರಯುಕ್ತೋ ಜ್ಞೇಯಃ ।

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು 'ಜ್ಞೇಯಂ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ಪ್ರಕೃಷ್ಟಯಾ ದ್ಯುತ್ಯಾ ಮೀಯತೇ ಇತಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಕಾರಣ 'ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು 'ಜ್ಞೇಯ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅನಿರುದ್ಧನು ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಜ್ಞಾನಿನಃ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿನಿರೋಧರಹಿತತ್ವಾದನಿರೂದ್ಧೋ ಗಮ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥಃ।
एवं पञ्चमूर्तित्वमपि सूचयति । तथा प्रतिपिपादयिषितत्वादस्मिञ्छास्ते ।

'ಗಮ್ಯ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಅನಿರುದ್ಧನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ನ ನಿರುದ್ಧಃ ಇತಿ ಅನಿರುದ್ಧಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾದ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಅನಿರುದ್ಧನಾಗಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಗಮ್ಯನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅನಿರುದ್ಧನು 'ಗಮ್ಯ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ನಾರಾಯಣರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪಂಚ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಂಗಳಾಚಾರಣೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿರುವಾಗ ಐದು ರೂಪಗಳನ್ನೇ ವಿವಕ್ಷಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂದರೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಭಗವಂತನ ಪಂಚಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಹೊರಟಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು, ಸಂಕರ್ಷಣನು ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು, ಅನಿರುದ್ಧನು ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ನಾರಾಯಣನು ನಾಕೂ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಪ್ರಥಮಪಾದದಿಂದ ವಾಸುದೇವ, ದ್ವಿತೀಯಪಾದದಿಂದ ಸಂಕರ್ಷಣ, ತೃತೀಯಪಾದದಿಂದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಚತುರ್ಥಪಾದದಿಂದ ಅನಿರುದ್ಧನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ನಾರಾಯಣನು ಸಮಗ್ರ ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಿರುದ್ಧ ಎಂಬ ನಾಕು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಅಥವಾ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದಾಗ ಒಟ್ಟು ಐದು ಮೂರ್ತಿಗಳು ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಗುರುವ್ಯಾಸರು ಸಹ ನಾರಾಯಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಮೇತಂ ಗುರುಂಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಾಶ್ರಯತ್ವೇನ ನಾರಾಯಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾನೃತ್ವಾ
ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ । ಬಹುವಚನಂ ಬಹುಮಾನಾರ್ಥಮ್ ।

ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಮಿಸಿ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ನಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರು ಗುರುಗಳು ಎಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಪದವೇ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಗುರುಗಳು. ಇವರೂ ಸಹ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯರಾದ ಕಾರಣ ವೇದವ್ಯಾಸರು 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇವೆಂಬುದು ಮಂಗಳಪದ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. 'ಗುರೂನ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹಯಗ್ರೀವ, ವರಾಹ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಗುರುಗಳನ್ನು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಬೇಕಾದ ಕಾರಣ 'ಗುರೂನ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವಕ್ಷಾಭೇದದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಮಸ್ಕಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಚಶಬ್ದ: ಪೃಥಕ್ ನಮಸ್ಕಾರಾರ್ಥ: । 'ಅಪಿ' ಶಬ್ದಾತ್ ಸೂತ್ರಕಾರಮಪಿ ।

'ಗುರೂಂಶ್ಚ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ಚ' ಶಬ್ದವು ನಮನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಮುಚ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ನಮಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿದೆ. 'ಅಪಿ' ಶಬ್ದವು ಸೂತ್ರಕಾರರನ್ನು ಕೂಡ ನಮಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನನ್ನು ಮತ್ತು ಗುರುವನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯದೇವತೆ ಹಾಗೂ ಗುರು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಅಪಿ' ಶಬ್ದವು ಸೂತ್ರಕಾರರನ್ನು ಕೂಡ ನಮಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಗುರು-ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यद्यपि शास्त्रप्रतिपाद्या परदेवतैव भाष्यकारस्य गुरुः, स एव सूत्रकर्ताऽपि, तथाऽपि देवताभक्त्या, स्वगुरुभक्त्या, शास्त्रगुरुभक्त्या च तमेव नारायणं पृथङ् नमस्करोतीति गम्यते

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಪರದೇವತೆಯೇ 'ಗುರು' ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಸೂತ್ರಕಾರನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಸಹ ದೇವತಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಸ್ವಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಶಾಸ್ತ್ರಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬನೇ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಿಗೆ, ದೇವತೆಗೆ, ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಮಿಸಬೇಕು. ನಮಗೆ ದೇವತೆಯೇ ಬೇರೆ, ಗುರುವೇ ಬೇರೆ, ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೇ ಬೇರೆ, ಆಗಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಿಗೆ ಯಾರು ದೇವತೆಯೋ ಅವನೇ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರು ಹೇಳಬಹುದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नारायणपदेनैव गुरुनाम चोवाच । आ समन्तात् विशिष्टः स एव हि व्यासोऽपि । नराणामुत्तमगतित्वेन विशिष्टत्वात् ।

ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕವೇ ತನ್ನ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಡ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಪದವು ವ್ಯಾಸ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ಆ ಸಮಂತಾತ್ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಾಸಃ' ಸಕಲರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು ವ್ಯಾಸರು. ನರರಿಗೆ ಉತ್ತಮಗತಿಪ್ರದನಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದವನು. ಹೀಗೆ 'ವ್ಯಾಸ' ಎಂಬ ಪದವು ಯಾವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಅದನ್ನೇ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಪದವೂ ಕೂಡ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ 'ನಾರಾಯಣ' ಪದದಿಂದ 'ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು' ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವಿತೇಷವಿಚಾರ-ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದವನನ್ನು ಇಷ್ಟನಾದವನನ್ನು ಅಧಿ ಕೃತನಾದವನನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಿಗೆ ನಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ನತ್ವಾ' ಎಂಬ ಪದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಇಷ್ಟನನ್ನು ನಮಿಸಿದಂತಾಯಿತು. 'ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ಸಕಲ ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕೃತನಾದವನನ್ನು ನಮಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

'ಗುರೋನಾಮ ಸ ಗೃಹ್ಯಯಾತ್ ಶಿಷ್ಯೋ ಭಾರ್ಯಾ ಪತೇರಶಿ' 'ಶಿಷ್ಯನಾದವನು ಗುರುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಬಾರದು, ಹೆಂಡತಿಯು ಗಂಡನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಬಾರದು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಶ್ಲೋಕವಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು 'ನಾರಾಯಣಪದೇನೈವ ಗುರುನಾಮ ಚ ಉವಾಚ' 'ನಾರಾಯಣ' ಪದದಿಂದಲೇ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಗುರೋರ್ನಾಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ತಿರಸ್ಕಾರ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ. ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಗುರುಗಳ ಅಸಾಧಾರಣ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು. ಪ್ರಶಂಸಾವಾಚಕವಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಾಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳದೆ 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नारायणस्य नमस्कारोऽप्यष्टाङ्गः कृतो नत्वेत्युच्यते, तथा कार्यत्वज्ञापनार्थम् । तं नत्वा स एव सूत्रार्थ उच्यत इत्यर्थः ।

ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ನತ್ವಾ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ, ನಾರಾಯಣ ನಮಸ್ಕಾರವು ಅಷ್ಟಾಂಗಸಹಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೇನು ? ಎಂದರೆ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಋಮು ಪ್ರಹ್ಲತ್ವೇ ಶಬ್ದೇ ಚ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ 'ನತ್ವಾ' ಎಂಬ 'ತ್ವಾ' ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತವಾದ ಅವ್ಯಯವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಋಮುಧಾತುವಿಗೆ 'ಪ್ರಹ್ಲೇಭಾವ' ಹಾಗೂ 'ಸ್ತವನ' ಎಂಬೆರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. 'ಪ್ರಹ್ಲೇಭಾವನ' ಎಂದರೆ 'ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ' ಎಂದರ್ಥ.

ಉರಸಾ ಶಿರಸಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮನಸಾ ವಚಸಾ ತಥಾ |

ಪದ್ ಭ್ಯಾಂ ಕರಾಭ್ಯಾಂ ಜಾನುಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಣಾಮೋಽಷ್ಟಾಂಗ ಈರಿತಃ ||

ಎದೆ, ತಲೆ, ದೃಷ್ಟಿ, ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಕಾಲು, ಕೈ, ಮೊಣಕಾಲು, ಈ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಿಂದ ಬಾಗುವುದೇ 'ನಮನ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಮಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದಲೇ ಕಾಯಿಕವಾದ ವಾಚನಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕವಾದ ಮೂರು ಬಗೆಯ ನಮನವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ದೀರ್ಘದಂಡಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಕಾಯಿಕನಮನ. ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವುದು ವಾಚನಿಕ ನಮನ. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಮಾನಸಿಕವಾದ ನಮನ. ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ನಮನವನ್ನು ಕೂಡ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು 'ನತ್ವಾ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

'ತ್ವಾ' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಮಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವನ್ನು ಸೂಚನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. 'ನಮನ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ವರ್ಣನೆ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆಂದರ್ಥ.

ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಓಂಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಅಯಂ ಹಿ ತಾವತ್ ಪ್ರಣವಾರ್ಥಃ | ಅಕಾರೋಽನ್ಯಾಭಾವವಿರುದ್ಧವಾಚಿ
ಕಾರಣತ್ವೇನ ಸರ್ವಜಗತೋಽನ್ಯತ್ವಮ್, ಸರ್ವದೋಷಾಭಾವಂ, ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನತ್ವೇನ
ಜಗದ್ವಿರುದ್ಧಲಕ್ಷಣತ್ವಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವದತಿ |

ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ವಿಷಯ 'ಓಂ' ಕಾರದ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ -
'ಓಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅಕಾರ' 'ಉಕಾರ' 'ಮಕಾರ'ಗಳಿವೆ. 'ಅ'ಕಾರಕ್ಕೆ ೧. ವಿರುದ್ಧ, ೨. ಅಭಾವ,
೩. ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಮೂರು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. 'ವಿರುದ್ಧ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಾಗ

ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಸಕಲಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ' ಎಂಬ ಧರ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆಕಾರಕ್ಕೆ 'ಅಭಾವ' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಯಾವುದೇ ದೋಷಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಕಲ-ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಆಕಾರವು ಸರ್ವಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ಭೇದವನ್ನು, ಸರ್ವದೋಷಾಭಾವವನ್ನು, ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಆಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರಗಳು ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाच भगवती श्रुति: “अ इति ब्रह्म” इति सर्वतो विलक्षणमकारार्थं ब्रह्म ब्रवीति । उकारमकाराभ्यामुत्कृष्टतया मितत्वमुच्यते ।

'ಅ' ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಭಗವತಿ ಶ್ರುತಿಯು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣನಾದ ಆಕಾರದ ಅರ್ಥನಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

'ಉ'ಕಾರವು 'ಉತ್ಕೃಷ್ಟ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು, 'ಮ'ಕಾರವು ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಉಕಾರ ಮಕಾರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಣವವು ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ - ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ, ಇಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧ, ಅಭಾವ, ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಮೂರು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅಭಾವ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಸಕಲ ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಸಕಲಗುಣ-ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನಾದ ಬಹ್ಮನು ಸಕಲದೋಷ ರಹಿತನು ಸಮಸ್ತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು ಆಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಕಾರವು

ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಉಕಾರ ಹಾಗೂ ಮಕಾರಗಳು ಮೂರು ಹಾಗೂ ನಾಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿ ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಉಕಾರ ಮಕಾರಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆ ಗುಣೋದೀರ್ಗತ್ವ, ದೋಷವರ್ಜಿತತ್ವ, ಜ್ಞೇಯತ್ವ, ಗಮ್ಯತ್ವಗಳು ಪ್ರಣವದ ಅರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪ್ರಣವದ ವಿಶಾಲ ವಾಚ್ಯಯಪ್ರಪಂಚ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - व्याहृतीनामपि भूमत्वात् भवनशीलत्वेन वर्तमानत्वात् सुत्वेन वृत्ते: स्वातन्त्र्याच्चायमेव वाच्य: । त्रिपदया च गायत्र्या त्रिवर्गात्मकेन पुरुषसूक्तेन च । सोऽयं विष्णुर्वैदैरेक एवोद्गीतस्तदर्थनिर्णायकै: सूत्रै: प्रतिपाद्यते ।

ಪ್ರಣವದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ್ದರಿಂದ 'ಭೂಃ' ಎಂದು, ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ್ದರಿಂದ 'ಭುವಃ' ಎಂದು, ಸುಖಿಸ್ವರೂಪನಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ್ದರಿಂದ 'ಸ್ವಃ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ವ್ಯಾಹೃತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನಿಸಿದ ತ್ರಿಪದಗಾಯತ್ರಿಯಿಂದಲೂ ತ್ರಿಪದಗಾಯತ್ರಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಿಂದಲೂ ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ವೇದಾರ್ಥ-ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಪ್ರಣವವು ಯಾವ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ದೋಷ-ವಿದೂರತ್ವವನ್ನು, ಜ್ಞೇಯತ್ವಗಮ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೋ 'ಭೂಃ ಭುವಃ ಸ್ವಃ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಹೃತಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಸಹ ಅದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಣವದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆ ವ್ಯಾಹೃತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ 'ಭುವಃ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಣ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ 'ಭೂ' ಧಾತುವಿಗೆ ಕೌಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು 'ಭುವಃ' ಎಂಬ ರೂಪವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. 'ಸ್ವಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸುಖ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ನಿರಂತರ ಸುಖತೀಲನಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೂರು ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳನ್ನು ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ವಿಷ್ಣುವನ್ನು 'ಓಂ'ಕಾರವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಪ್ರಣವವನ್ನು ವ್ಯಾಹೃತಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಹೃತಿಯನ್ನು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೂರು ಪಾದಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದ ಮೂರುವರ್ಗವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಮೂರು ವರ್ಗವನ್ನೇ ಮೂರು ವೇದಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮೂರು ವೇದಗಳನ್ನೇ ಸಕಲ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತ: ಸ್ತೂರ್ಯ ಉಚ್ಯತ ಇತಿ ಸಮಸ್ತವೇದೋಪಬೃಹದೇತಿಹಾಸ-
ಪುರಾಣಾದಿಶಬ್ದರಾಶ್ಯರ್ಥಭೂತ: ಸ್ತೂರ್ಯೋ ಭಾಷ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಕ್ರಿಯತೇ ।

'ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ - 'ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಾದಿಗಳ ಶಬ್ದರೂಪಿಯ ಅರ್ಥಭೂತವಾದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದರ್ಥ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ ರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕುಲಿಭೂತೇ ತನ್ನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಭಿರರ್ಥಿತೋ
ಭಗವಾನ್ನಾರಾಯಣೋ ವ್ಯಾಸತ್ವೇನಾವತತಾರ ।

ಅಥೇಶಾನಿಷ್ಠಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹರೇಚ್ಛುನಾಂ ತಯೋಗಮವಿಜಾನತಾಂ ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥ ವೇದಮುತ್ಸನ್ನಂ
ವ್ಯಾಜ್ಯಂಶ್ಚತುರ್ಥಾ ವ್ಯಮಜತ್ । ಚತುರ್ವಿಂಶತಿದೈಕಶತಥಾ ಸಹಸ್ರಥಾ ದ್ವಾದಶಥಾ ಚ ।

ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ಚಕಾರ ।

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಕಲಸದ್ಜನರ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಾದಾಗ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಡುಗ್ಗಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ನಾರಾಯಣನು ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದನು.

ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ, ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವ ಸದ್ಜನರಿಗೆ, ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರದ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ; ಅಪಪಾತಾದಿಗಳಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದ ವೇದವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾ, ನಾಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದನು. ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತಾಕು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ, ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ನೂರೊಂದು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ, ಸಾಮವೇದವನ್ನು ಸಾವಿರ ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ, ಅಥರ್ವವೇದವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದನು.

ಈ ವೇದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ಸೂತ್ರಗತಿ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನದ ಸಮೃತ್ತಿ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ - ತತೋಕ್ತಂ ಸ್ಕಾಂದೇ -

ನಾರಾಯಣಾತ್ ವಿನಿಷ್ಠಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕೃತಯುಗೇ ಸ್ಥಿತಮ್ ।

ಕಿञ್ಚಿತ್ ತದನ್ಯಥಾ ಜಾತಂ ತ್ರೇತಾಯಾಂ ದ್ವಾಪರೇಽಖಿಲಮ್ ॥

ಗೌತಮಸ್ಯ ಋಷಿಃ ಶಾಪಾಜ್ಞಾನೇ ತ್ವಜ್ಞಾನತಾಂ ಗತೇ ।

ಸಕ್ಷೀರ್ಣಬುದ್ಧಯೋ ದೇವಾ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಪುರಸ್ಸರಾಃ ॥

ಶರಣ್ಯಂ ಶರಣಂ ಜಗ್ಮುರ್ನಾರಾಯಣಮನಾಮಯಮ್ ।

ತೈವಿಜ್ಞಾಪಿತಕಾರ್ಯಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ॥

ಅವತೀರ್ಣೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ಸತ್ಯವತ್ಯಾಂ ಪರಾಶರಾತ್ ।

ಉತ್ತಮಾನಾನ್ ಭಗವಾನ್ ವೇದಾನುಜ್ಞಾಹರ ಹರಿಃ ಸ್ವಯಮ್ ॥

ಚತುರ್ಥಾ ವ್ಯಭಜತ್ ತಾಂಶ್ಚ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಥಾ ಪುನಃ ।

ಶತಥಾ ಚೈಕಥಾ ಚೈವ ತಥೈವ ಚ ಸಹಸ್ರಥಾ ||

ಕೃಣ್ಣಾ ದ್ವಾದಶಥಾ ಚೈವ ಪುನಸ್ತಸ್ಯಾರ್ಥವಿತ್ತಯೇ |

ಚಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ಯेषಾಂ ಸೂತ್ರವಮಂಜಸಾ ||

ಅನುವಾದ - ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪ್ರಮೇಯವು ಸ್ಯಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

"ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ದೇವೇಯಿಂದ ಪ್ರಸಾರವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಇತ್ತು. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಸಂದೇಹ ಮತ್ತು ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಯಿತು. ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಗೌತಮಾಚಾರ್ಯರ ಶಾಪದಿಂದ ಅದೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಕಲಸದ್ಜನರ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ನಷ್ಟವಾದಾಗ ಸದ್ಜನರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿವೇದವೆತೆಗಳು ನಿರ್ದುಷ್ಟನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಂದಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ನಾರಾಯಣನು ಪರಾಶರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸತ್ಯವತಿದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಮುನಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ಮಹಾಮುನಿಗಳಾದ ಈ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಅಪಪಾತಾದಿಗಳಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ವೇದಗಳನ್ನು ನಾಕು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಆ ನಾಕು ವೇದಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾಕು, ನೂರೊಂದು, ಸಾವಿರ, ಹನ್ನೆರಡು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಈ ವೇದಗಳ ಅರ್ಥನಿರ್ಣಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಸೂತ್ರಗಳೇ ನಿಜವಾದ ಸೂತ್ರಗಳು.

'ಸೂತ್ರ' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೇ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮಸನ್ನಿಧಿಂ ಸಾರವತ್ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ |

ಅಸ್ತೋಭಮನವಯಂ ಚ ಸೂತ್ರಂ ಸೂತ್ರವಿದೋ ವಿದುಃ ||

ಅನುವಾದ - ಅನಿವಾರ್ಯಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವೇದದ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ವ್ಯರ್ಥಾಕ್ಷರಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಶಬ್ದ

ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನೇ ಸೂತ್ರವೆಂದು ಸೂತ್ರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪಂಡಿತರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯಮ್ — ನಿರ್ವಿಶೇಷಿತಸೂತ್ರತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಸ್ಯ ಚಾಪ್ಯತಃ ।

ಯಥಾ ವ್ಯಾಸತ್ವಮೇಕಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಾನ್ಯೇ ವಿಶೇಷಣಾತ್ ॥

ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷಣವಿಲ್ಲದ 'ಸೂತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆಷ್ಟೇ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಪದವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಾಸ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನರನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದ್ವೈತವು ಮೊದಲಾದವರು ವೇದವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವವರಾದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಸರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಾದರೂ ಅವರನ್ನು 'ದ್ರೌಣಿವ್ಯಾಸ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯಮ್ — ಸವಿಶೇಷಣಸೂತ್ರಾಣಿ ಹೃಪರಾಣಿ ವಿದೋ ವಿದುಃ ।

ಮುಖ್ಯಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಶೇಷಣ ಶಬ್ದೋಽನ್ಯೇಷಾಂ ವಿಶೇಷತಃ ॥

ಇದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಸೂತ್ರ, ಗೌತಮಸೂತ್ರ, ಜೈಮಿನಿಸೂತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷಣಸಹಿತವಾಗಿ ಸೂತ್ರಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ನಿರುಪಪದನಾಮದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ವಿಶೇಷಣಸಹಿತವಾದ ನಾಮದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾಷ್ಯಮ್ — ಇತಿ ವೇದವಿದಃ ಪ್ರಾಹುಃ ಶಬ್ದತತ್ವಾರ್ಥವೇದಿನಃ ।

ಸೂತ್ರೇಷು ಯೇಷು ಸರ್ವೇಽಪಿ ನಿರ್ಣಯಾಸ್ಸಮುದೀರಿತಾಃ ॥

ಓಗೇ ರಬ್ರತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದ ವೇದಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪಪದವಿಲ್ಲದ ಸೂತ್ರಪದದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಎನ್ನಿಸಿವೆ.

ಭಾಷ್ಯಮ್ — ಶಬ್ದಜಾತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಯತ್ರಮಾಣಶ್ಚ ನಿರ್ಣಯಃ ।

ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಸಕಲರಬ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

भाष्यम् — एवं विधानि सूत्राणि कृत्वा व्यासो महायशाः ।

ब्रह्मरुद्रादिदेवेषु मनुष्यपितृपक्षिषु ।

ज्ञानं संस्थाप्य भगवान् क्रीडते पुरुषोत्तमः ।' इत्यादि ॥

ಈ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಗಾಧಕೀರ್ತಿಪೂರ್ಣರಾದ ಬಾದರಾಯಣರು ರಚಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿ-
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿದರು. ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರು, ಪಿತೃಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು,
ಪರಿತಾರ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಜಗತ್ಪ್ರಭುವಾದ
ನಾರಾಯಣನು ಅನೇಕ ಅವತಾರಲೀಲೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ
ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

सत्तर्कद्विपावली

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಮರ್ಥನೆ

सत्तर्कदीपावलि: -

कथमेतेषां सूत्राणां प्रामाण्यम्?, कथं चोपादेयत्वम्? इत्यत आह -
द्वापरे इति । न दुर्मतिजिनादिवाक्यवदस्याप्यसुरादिव्यामोहनार्थत्वं किन्तु
ब्रह्मादिदेवऋष्यादीनां परतत्त्वज्ञाननिर्वृत्यर्थं प्रणीतत्वात् श्रुतिमूलत्वाद्
युक्तिमूलत्वाच्च प्रामाण्यम् । उपादेयत्वं त्विष्टानिष्टप्राप्तिपरिहारोपायज्ञापकवेद-
निर्णायकत्वात् सिद्धयतीत्यर्थः । बहुपुराणादिसिद्धत्वेन विगानानर्हमप्येतत्सूत्र
प्रामाण्यं स्कान्दपुराणादिवाक्यैर्द्रव्यति - नारायणात् इति ॥ गौतमशापस्तु
स्वहृतगोनिर्मातृविषयः । चतुर्विंशत्यादिभेदस्तु वेदशाखाविषयः ।
कृष्णद्वैपायनादन्ये द्रौणिव्यासादयो विशेषणात् सोपपदव्यासशब्दाभिधेया
इत्यर्थः ।

ಅನುವಾದ - ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿದೆಯೇ? ಉಪಾದೇಯಗಳಾಗಿವೆಯೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ದ್ವಾಪರೇ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜಿನಾದಿವಾಕ್ಯಗಳಂತೆ ಈ ಭಾಷ್ಯವೂ ಸಹ ಅಸುರಾದಿಗಳ ಮೋಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಲ್ಲ, ಹೊರತು ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಋಷಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರುತಿಮೂಲತ್ವ ಯುಕ್ತಿಮೂಲತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಆಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರದ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದರಿಂದ ಉಪಾದೇಯವಾಗಲೇಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಅನೇಕ ಪುರಾಣಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಸ್ಥಾನದಪುರಾಣವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ 'ನಾರಾಯಣಾತ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ.

ಗೌತಮರ ಶಾಪವು ತಮ್ಮಿಂದ ಮೃತವಾದ ಗೋವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತಾಳು ಮೊದಲಾದ ವಿಭಾಗಗಳು ವೇದಶಾಖೆಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ದೌಣಿಷ್ಠಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಣಸಹಿತವಾಗಿ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದರ್ಥ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಸೂತ್ರಕಾರರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ವಿಚಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಕಥಮೇತೇಷಾಂ ಸೂತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತಿ ಚೇದಾಸಿಮ್ಲತ್ವಾತ್ ಶ್ರುತಿಮ್ಲತ್ವಾಬುಕ್ತಿಮ್ಲತ್ವಾಚೇತಿ ಬ್ರೂಮಃ । ಆಸಿಸ್ತಾವತ್, ಪ್ರಸಕ್ತಿಶ್ರುತ-ವಕ್ತೃಣಾಮಾನುಕೂಲ್ಯಾಽಭವತಿ ।

ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಯಾವ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೋ ಆ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಪ್ತಿಮೂಲಕವಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಮೂಲಕ-ವಾದ್ದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಮೂಲಕವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಆಪ್ತಿಮೂಲಕವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರಾನುಕೂಲ್ಯ ವಕ್ರಾನುಕೂಲ್ಯಗಳು ಇರಬೇಕು.

ದ್ವಾಪರ ಪದಕ್ಕೆ ಸುಂದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ರ ಪ್ರಥಮತ: ಪ್ರಸಕ್ತಿಂ ದರ್ಶಯತಿ - ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕುಲೀಭೂತ ಇತಿ । ದ್ವಾವೇವ ಧರ್ಮಪಾದೌ ಪರಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ಯುಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ, ತತ: ಕ್ರಮಾದಪಚಯೋಽಂತ ಏಕೋಽವಶಿಷ್ಯತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ದ್ವಾಪರೇ ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯವನ್ನು 'ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕುಲೀಭೂತೇ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದ್ವಾಪರ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ದ್ವಾವೇವ ಪರಮ್ ಯಸ್ಮಿನ್ ಇತಿ ದ್ವಾಪರಂ' ಎಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಎರಡು ಧರ್ಮಪಾದಗಳು ಯಾವ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೋ ಅದು ದ್ವಾಪರ ಎಂದು ಇದರರ್ಥ. (ಪರಮ್ = ಕೃತ, ತ್ರೇತಾಯುಗಗಳ ಅನಂತರ, ದ್ವಾವೇವ = ಎರಡು ಧರ್ಮ ಪಾದಗಳು ಮಾತ್ರ, ಯಸ್ಮಿನ್ ಇತಿ = ಯಾವ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೋ, ಅದೇ ದ್ವಾಪರಯುಗ) ಈ ಎರಡು ಧರ್ಮ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪಾದವು ದ್ವಾಪರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಥಿಲವಾಗುವ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ತ್ರಿವಿಧಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಿಮೂಲಕವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ಆಪ್ತಿಮೂಲಕವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಪ್ತನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಕ್ಕೆ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯ, ಶ್ರೋತ್ರಾನುಕೂಲ್ಯ, ವಕ್ರಾನುಕೂಲ್ಯಗಳು ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಆಪ್ತವಚನವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು 'ದ್ವಾಪರೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಆಕುಲೀಭೂತೇ' ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಜ್ಞಾನವು ಕಲುಷಿತವಾದ್ದರಿಂದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪರಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ವಕ್ತಾನೂಕೂಲ್ಯ, ಶ್ರೋತ್ರಾನೂಕೂಲ್ಯ, ಪ್ರಸಂಗಾನೂಕೂಲ್ಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಆಪ್ತಿಮೂಲಕತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬೇಕು.

‘ಧರ್ಮಪಾದೌ ಪರಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ಯುಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಅವಶಿಷ್ಟತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ದ್ವಾಪರೇ’ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅಪೂರ್ವತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ದ್ವಾಪರ ಪದಕ್ಕೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ನಾಕು ಧರ್ಮಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತ ತ್ರೇತಾಯುಗಳ ಅನಂತರ ಎರಡು ಧರ್ಮಪಾದಗಳು ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ‘ದ್ವಾಪರ’ ಎಂದು ಹೆಸರು. ದ್ವಾಪರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪಾದವು ಶೈಥಿಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಆಕುಲಿತವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ‘ದ್ವಾಪರೇ’ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕಾಲುಷ್ಯಗಳ ಪ್ರಭೇದಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - सर्वत्र, मनुष्याणामृषीणां देवानां च । केषाञ्चिदिदं वा तत्त्वमदो वेति संशयो बभूव । तत्र चैकतरप्राधान्यं केषाञ्चित्, अन्यतरप्राधान्यमन्येषां, इदमेव नान्यदित्यन्येषां, तद्विपरीतमपरेषामिति ज्ञानमाकुलीबभूव ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ‘ಸರ್ವತ್ರ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥ. ಕೆಲವರು ತತ್ವವು ಇದೋ ಅಥವಾ ಅದೋ ? ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ತಾಳಿದರು. ಕೆಲವರು ತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ತತ್ವವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಏಕತರಪ್ರಧಾನಕೋಟಿಕ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಕೆಲವರು ಅತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರಾಯಃ ತತ್ವವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಅನ್ಯತರಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಕೆಲವರು ತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ತತ್ವ ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ ಎಂಬ ದುರಾಗ್ರಹ ಪೀಡಿತರಾದರು. ಕೆಲವರು ಅತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ‘ಇದೇ ತತ್ವ ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ’ ಎಂಬ ವಿಪರೀತಜ್ಞಾನ ಪಡೆದರು. ಜ್ಞಾನವು ಆಕುಲೀಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಸರ್ವತ್ರ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಯುಷ್ಮಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವಿಪರೀತಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಶಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಕುಲೀಭಾವವುಂಟಾಯಿತು ಎಂದಷ್ಟೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನವು ಆಕುಲೀಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿತೆಂದರೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರು ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಈಡಾದರು ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ. ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧. 'ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ' ಎಂಬುದು ತತ್ವವೋ ಅಥವಾ ಆತ್ಮತ್ವವೋ ? ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕೆಲವರಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು.

೨. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕೆಲವರಿಗೆ.

೩. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಲ್ಲದಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಕೆಲವರಿಗೆ.

೪. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದ ದುರಾಗ್ರಹ ಕೆಲವರಿಗೆ.

೫. ವಿಷ್ಣು, ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ದುರಾಗ್ರಹ ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆಕುಲೀಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವಿಚಾರ ಮಾಡದ ಕೇವಲ ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸತ್ಯವೂ ಕೂಡ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಕಾಲುಷ್ಯವೆಂದು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಸಜ್ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಕಾರುಣ್ಯ

तत्त्वप्रदीपः - तन्निर्णयाय ब्रह्मरुद्रेन्द्रादिभिर्निरर्थित इति श्रोतृन् दर्शयति ।
इदमेव तत्त्वं नान्यदिति सम्यग्ज्ञाननिर्णयापेक्षयेन्द्रादिभिर्निरर्थितो ब्रह्मा रुद्रश्च ।

ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕಾಲುಷ್ಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ತತ್ವದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. 'ತನ್ನಿರ್ಣಯಾಯ- ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಭರಾರ್ಥಿತಃ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಶ್ರೋತ್ರಾನುಕೂಲ್ಯವನ್ನು

ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ನಿಜವಾದ ತತ್ವ ಮತ್ತೊಂದು ಅಲ್ಲವೆಂಬ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ ರುದ್ರರು ಅರ್ಥಿತರಾದರು.

ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಶರಣೆಂದರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ತತಸ್ತೈ: ಸರ್ವೈರಗಮ್ಯೋತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಭಿರಲಂಘಿತತ್ವೋತ್ಕಂಠಾ-
ಪರಿಖಿನ್ನಹೃದಯೈರನನ್ಯಶರಣತ್ವೇನ ಸಕರಣಮಭಿಘ್ನ ಪ್ರಸಾದಿತೋಽರ್ಥಿತೋ ಭಗವಾನ್ನಾರಾಯಣೋ
ವ್ಯಾಸತ್ವೇನಾವತತಾರೆತಿ ವಕ್ತೃಸ್ವರೂಪಮಾಹ -

ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ ರುದ್ರರು ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣದೆ ಬಹಳ ತವಕದಿಂದ ದುಃಖಿತವಾದ ಹೃದಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಆಶ್ರಯರಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರುಣಾಮೂರ್ತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮೊರೆ ಹೋದರು. ಮತ್ತು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಶಾಯಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ನಾರಾಯಣನು ತತ್ವಜ್ಞಾನಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದನು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥಿತೋ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣಃ ವ್ಯಾಸತ್ವೇನಾವತತಾರ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ವಕ್ತಾನುಕೂಲ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಹಿಂದೆ 'ಸರ್ವತ್ರ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಮನುಷ್ಯರು ಋಷಿಗಳು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು 'ಇದಮೇವ ತತ್ವಮ್ ನಾನ್ಯತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತೆಗಳ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಷ್ಕವು ಸರ್ವಥಾ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಜ್ಜನರ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕಾಲುಷ್ಕವನ್ನು ತಿಳಿದ ದೇವತೆಗಳು ದುಃಖಿತರಾದರು. ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಉಳ್ಳವರಾದರು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳವಳ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸರ್ವತ್ರ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಋಷಿಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

'ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾಭಿಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾಃ' ಹೀಗೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. 'ಬ್ರಹ್ಮ ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾಃ' ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾಃ ಚ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹೊಸವಿಚಾರವನ್ನು ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು 'ಇಂದ್ರಾಭಿಃ ಅರ್ಥಿತಃ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಶ್ಚ' ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಅರ್ಥಿತಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಸಕಲದೇವತೆಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರದೇವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದರು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವರಿಂದ, ರುದ್ರದೇವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದರು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿದ ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾದರು. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಜೊತೆಗೂಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರತಾಯಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದನು. ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಅನನ್ಯ ಶರಣನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾರಾಯಣನು ಏಕೆ ಭಗವಂತ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಬಲೈಶ್ವರ್ಯವೀರ್ಯತೇಜಾಸ್ಯಶೇಷತಃ ।

ಭಗವಚ್ಚಂದ್ರವಾಚ್ಯಾನಿ ವಿನಾ ಹೇಯೈರ್ಗುಣಾದಿभिಃ” ॥

ಇತ್ಯಾದಾವಶೇಷತಃ ಇತಿ ವಿಶೇಷಣಾನ್ವಿತಶಿಷ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣವಾನ್ ಭಗವಚ್ಚಂದ್ರಾಃ
 ಉಕ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ । ಗುಣಗುಣ್ಯಭೇದಾಭಿಪ್ರಾಯಾತ್ । ನ ಚ ಗುಣಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರಂ ಭೇದಃ ।
 ವಿಶೇಷಾಕ್ಷೀಕಾರೇಣೈವ ಬಹುವಚನಾವಿರೋಧಾತ್ ।

'ಭಗವಾನ್' ಎಂದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ -

ಜ್ಞಾನರಕ್ತಪಿಲ್ಲೈರ್ವರ್ಯವೀರ್ಯತೇಜಾಸ್ಯಶೇಷತಃ ।

ಭಗವಚ್ಚಂದ್ರವಾಚ್ಯಾನಿ ವಿನಾ ಹೇಯೈರ್ಗುಣಾದಿभिಃ ॥

ಹೇಯವಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ, ಬಲ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ವೀರ್ಯ, ತೇಜಸ್ಸು, ಈ ಆರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಗುಣಗಳು 'ಭಗವತ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಭಗವತ್ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅಶೇಷತಃ' ಎಂದು ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ನೀಡಿರುವುದರಿಂದ ನಿರತಿಶಯವಾದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಗಳೇ 'ಭಗವತ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಗುಣಗಳು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಗುಣಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ವಿಶೇಷ' ಎಂಬ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುವಚನದ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅಪಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಭಗವತ್' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಶಕ್ತಿ, ಬಲ, ವೀರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಆರು ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಭಗವಾನ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಏನು ಕಾರಣ ? ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇವನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆರು ಗುಣಗಳು ಇರಲೇ ಬೇಕು. ಅಂಥ ಆರು ಗುಣಗಳೇ 'ಭಗವತ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರಬೇಕು. ಮತ್ತು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದ ಎರಡು ಗುಣಗಳಿಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ. ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬೇಕು. ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೇ 'ಬಲ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಯೇ ಬೇರೆ, ಬಲವೇ ಬೇರೆ. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ 'ಶಕ್ತಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾದ ಎರಡು ಗುಣಗಳಿಂದರೆ ಬಲ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯ. ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವ ಪರಾಕ್ರಮವಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು 'ವೀರ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎದುರಾಳಿ ನೋಡಿದರೆ ಹೆದರುವಂಥ ಕಾಂತಿಗೆ 'ತೇಜಸ್ಸು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾದ ಎರಡು ಗುಣಗಳು ವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು 'ಭಗವಾನ್' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ,

ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳ ನಿಜವಾದ ಒಡೆಯ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ 'ಭಗವಾನ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಹೇಯವಾದ ಯಾವುದೇ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ, ಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನೇ 'ಭಗವತ್' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಗುಣಗಳೇ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷ ಬಲದಿಂದ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳೇ ಭಗವಾನ್

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು ಕಯಮೇಕಸ್ಯೈವ ಗುಣಗುಣಿಭಾವ: । ಗುಣವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋ ಹಿ ಗುಣಸಮ್ಬಂಧೇನ ಗುಣವಾನ್ । ದण्डव्यतिरिक्तो दण्डीतिवत् भिन्नयोरेव तथाऽनुभवादिति चेन्न ।

ಅಕ್ಷೇಪ - ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ ? ಗುಣವನ್ನೇ ಭಗವಾನ್ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಗುಣಯು ಭಗವಾನ್ ಆಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಗುಣಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಗುಣದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ 'ಗುಣವಾನ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ - ದಂಡಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ದೇವದತ್ತನು ದಂಡಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಲೋಕಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವಿರಿ ?

ಗುಣವೇ ಗುಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - प्रत्यक्षत एव दण्डदण्डिनोर्भेदानुभवात् सम्बन्धापेक्षया दण्डीति युज्यते । न च गुणागुणिनोर्भेदोऽनुभूयते । 'विज्ञानमानन्दं ब्रह्म' इत्यादिसामानाधिकरण्याभावेदप्रतीतिः । लोके च 'शुक्लः पट' इत्यादौ । तत्र शौक्ल्यसम्बन्धापेक्षया शुक्लत्वमिति चेन्न ।

ಪರಿಹಾರ - ಈ ಆಕ್ಷೇಪ ತಪ್ಪು. ದಂಡ ಹಾಗೂ ದಂಡಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿರುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಂಡದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ದೇವದತ್ತನು ದಂಡಿಯೆಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದು ತಪ್ಪಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗದು. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಕೂಡ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು 'ವಿಜ್ಞಾನಂ ಆನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವಿದೆ ಎಂದೇ ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ 'ಶುಕ್ಲಃ ಪಟಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯದ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಶುಕ್ಲಾದಿ ನಾಕು ಬಣ್ಣಗಳೇ ನಾರಾಯಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಶುಕ್ಲೋ ವರ್ಣಃ' ಇತಿ ಪ್ರಯೋಗದರ್ಶನಾತ್ । तथाच श्रुति: 'श्वेतं रूपम्' इति, 'तस्य ह वा एतस्य परमस्य नारायणस्य चत्वारि रूपाणि शुक्लं रक्तं रौक्मं कृष्णम्' इति च । शौक्ल्यमित्यादिव्यवहारो निष्कर्षार्थः स्वरूपत्वमिति वत् ।

ಆಕ್ಷೇಪ - 'ಶುಕ್ಲಃ ಪಟಃ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ 'ಶೌಕ್ಲ್ಯ' ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಶುಕ್ಲಃ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಶುಕ್ಲ' ಎಂಬ ಬಣ್ಣಕ್ಕೂ ಪಟಕ್ಕೂ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಿಹಾರ - 'ಶುಕ್ಲಃ ವರ್ಣಃ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೂಡಿಸುತ್ತೀರಿ ? ಇಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶೌಕ್ಲ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತುತಿ ಹೀಗಿದೆ - 'ತಸ್ಯ ಹ ವಾ ಏತಸ್ಯ ಪರಮಸ್ಯ ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಚತ್ವಾರಿ ರೂಪಾಣಿ ಶುಕ್ಲಂ ರಕ್ತಂ ರೌಕ್ಮಂ ಕೃಷ್ಣಮ್' ಎಂದು. 'ಸ್ವರೂಪ' ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೂ 'ಸ್ವರೂಪತ್ವಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೋಸ್ಕರ ವ್ಯವಹರಿಸುವರು. ಅದರಂತೆ 'ಶುಕ್ಲಂ' ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. 'ಶೌಕ್ಲ್ಯಂ' ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಾಗಿ.

ಮಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಘಟಗಳಿಗೆ ಭೇದಾಭೇದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ हि सर्वेषामभेदे प्रमाणम् । 'मृदघटः' इत्यादिसामानाधिकरण्येऽपि कारणेनाभेदप्रतीतेर्विनाशाच्च कार्यस्य भेदाभेदोपपत्तिः।

ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯವಿದ್ದರೆ (ಸಮಾನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೆ) ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಅಭೇದದಲ್ಲೇ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಾಗಾದರೆ 'ಮೃದ್ಘಟಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಮೃತ್ ಹಾಗೂ ಘಟಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಅತಿಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಘಟಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣು ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅಭೇದವು ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಘಟ ನಾಶವಾದರೂ ಮಣ್ಣು ಇರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಯಾವದ್ ದ್ರವ್ಯಭಾವಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಭೇದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तस्मात् द्रव्ये सत्यप्यपायिनां गुणादीनां भेदाभेदौ, यावद्-
द्रव्यभाविनामभेदः ।

ಆದ್ದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಇರುವಾಗಲೇ ಅದರ ಗುಣ ನಾಶವಾದರೆ ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಯಾವದ್ ದ್ರವ್ಯಭಾವಿಯಾದ ಗುಣಗಳಿಗೂ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ಅಭೇದವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಬೇಕು.

'ವಿಶೇಷ'ವು ಭೇದವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ननु भेदः प्रतीयते गुणगुणिनोः, पटस्य शौक्ल्यमिति तन्न । विशेषप्रतीतिरेषा 'पटस्य भेदः' इतिवत् । न हि पटात् भेदस्य भेदः । अनवस्थानात् । यथा च समवायस्य सत्त्वमिति स्वरूपभूतमेव सत्त्वं विशेष्यते।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದವೇ ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಪಟಸ್ಯ ಶೌಕ್ಲ್ಯಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭೇದಸಾಪೇಕ್ಷವಾದ ಪಶ್ಯವಿಭಕ್ತಿಯ ವ್ಯವಹಾರವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಯವಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಲ್ಲವೇ ?

ಪರಿಹಾರ - ಭೇದವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಭೇದವುತಿನಿಧಿಯಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಸಾಕು. 'ಪಟಸ್ಯ ಭೇದಃ' ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರ ಇದೆ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪಟಕ್ಕೂ ಭೇದಕ್ಕೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಭೇದವು ಪಟಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸಮವಾಯಸ್ಯ ಸತ್ವಮ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಸಮವಾಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ವರೂಪಭೂತವೆಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅದರಂತೆ 'ಪಟಸ್ಯ ಭೇದಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವನ್ನು ಪಟಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

'ವಿಶೇಷ' ಒಪ್ಪದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚ ತಸ್ಯ ಸತ್ತಾ ಭಿನ್ನಾಽಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ ವೈಶೇಷಿಕೈಃ ।
 ದ್ರವ್ಯಗುಣಕರ್ಮಸ್ವೇವ ಸತ್ತಾಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯ ವೃತ್ತೇಃ । ಅಸ್ತಿ ಚ "ಸಮವಾಯಃ ಸನ್" ಇತಿ
 ಪ್ರಯೋಗವಿಶೇಷಃ । ಅನ್ಯಥಾ 'ಸಮವಾಯಃ ಸಮವಾಯಃ' ಇತಿವದನರ್ಥಕಃ ಪ್ರಯೋಗಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

'ಸಮವಾಯಸತ್ವಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಮವಾಯಕ್ಕೆ ಸತ್ತಾದಿಂದ ಭೇದವನ್ನು ವೈಶೇಷಿಕರು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸತ್ತಾಸಾಮಾನ್ಯವು ದ್ರವ್ಯಗುಣಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಷ್ಟೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅವರ ಮತ. ಆದರೂ 'ಸಮವಾಯಃ ಸನ್' ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಸಮವಾಯವು ಸತ್ತಾಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ 'ಸಮವಾಯಃ ಸಮವಾಯಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಪುನಃ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ವೈಯರ್ಥ್ಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳಬಾರದೆಂದರೆ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚೌಪಚಾರಿಕಂ ಸಮವಾಯಸತ್ವಮ್ । ಮುಖ್ಯತಸ್ತದಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್ ।
 ಯಥಾಚ ಮಾಯಿನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂದತ್ವಾದಿ । ನಚೈಕಸ್ಮಿನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ
 ವಿಶೇಷಮನ್ತರೇಣ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ತेषಾಂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ ।

ಸಮವಾಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ವವು ಔಪಚಾರಿಕವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಮುಖ್ಯ ಸಮವಾಯವು ಎಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಹೇಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ

ಅನಂದಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ; ಅದರಂತೆ ಒಬ್ಬನೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳದಂತಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯತ್ವ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಓ ಮಾಯಾವಾದಿ ! ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಲಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಿರ್ವಿಶೇಷೋಽಪಿ ವಸ್ತುನ್ಯನೃತಾದಿವ್ಯಾವರ್ತ್ಯಭೇದಾಚ್ಚಬ್ದಾಂತರ-
ಪ್ರವೃತ್ತಿರिति चेत् । अनृतादिव्यावृत्त्या ब्रह्मणि विशेषोऽस्ति वा न वा । न
चेदेकपदेनैवाखण्डार्थसिद्धे: पदान्तरवैयर्थ्यं, पर्यायत्वं च सत्यादिपदानां स्यात्।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವು ಅನೃತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪದವು ಅಜ್ಞಾನವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಅನಂದ ಎಂಬ ಪದವು ದುಃಖವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಪರ್ಯಾಯತಾದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ಪರಿಹಾರ - ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೂ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಅನೃತಾದಿ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪದದಿಂದ ಅಖಂಡಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವಾಗ ಉಳಿದ ಪದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾದಿಪದಗಳಿಗೆ ವೈಯರ್ಥದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - विशेषाभ्युपगमेन वेदपदोदितस्य ब्रह्मणोऽनन्तगुणत्वमित्य-
स्मन्मतमेवाविस्मृतविमलविबुधामहाजनमानसमाननीयमखिलघस्मरैरस्मृतमपि
तैरङ्गीकृतं स्यात् ।

ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂದು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಜ್ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಈ ನಮ್ಮ ಮತವನ್ನೇ

ಪೂಜಿಸುವರು. ಆ ಸಜ್ಜನರು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯದ ವಿಶಾಲಮನಸ್ಸಿನ ಮಹಾಮೇಧಾವಿಗಳು. ಇಂಥವರಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತವಾದ ತತ್ವವಾದವನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಮಾಯಿಗಳು ತಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ವಿಷಯವು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಿರೂ ಸಹ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ('ಘಸಲ್ಮ ಅದನೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಕ್ತರಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು 'ಘಸ್ಮರ' ಎಂಬ ರೂಪವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನು ನುಂಗುವನಿಗೆ 'ಘಸ್ಮರ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಅನಂತಗುಣಗಳನ್ನು (ನುಂಗಿದ) ನಿರಾಕರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನು (ನುಂಗಿದ) ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮಾಯಾವಾದಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ಘಸ್ಮರ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.)

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶೂನ್ಯವಾದಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಥಾನೃತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತೇನ್ಯೋ ವಿಶೇಷೋ ನಾಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ, ಅಧ್ಯಸ್ತಾತದ್ರೂಪವ್ಯಾವೃತ್ತೇವ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್; ನ ಚ ತಾವತಾಽದ್ವೈತಹಾನಿಃ, ಭಾವರೂಪವಿಶೇಷಾಭಾವಾತ್, ಭಾವಾದ್ವೈತಂ ಹಿ ತೈರಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ; ಅತೋ ನಾಭಾವೇನ ಸವಿಶೇಷತ್ವಪ್ರಸಕ್ತ ಇತಿ ಯದಿ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸ ಪ್ರಶ್ನವ್ಯಃ ? ಸೋಽಭಾವೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಭಿನ್ನಃ ಕಿಮುತಾಭಿನ್ನ ಇತಿ । ಭಿನ್ನಶ್ಚೈತ್ ಭೇದಧರ್ಮಕತ್ವಾದಭಾವವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಾಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸವಿಶೇಷತ್ವಮ್ । ಅಭಿನ್ನಶ್ಚೇದಭಾವ ಏವ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ವಾ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಭಾವತ್ವೇ ಶೂನ್ಯವಾದಪ್ರಸಕ್ತಃ ।

ಅಕ್ಷೇಪ - 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ ಪದವು ಅನೃತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಜ್ಞಾನಪವು ಅಜ್ಞಾನವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಅನಂತಪದವು ಪರಿಧಿಯ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಅನೃತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನೃತಾದಿ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾಗಿದೆ. ಅನೃತಾದಿ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಹಾನಿ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವರೂಪವಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಾವರೂಪವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಅಭಾವರೂಪವಾದ ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೃತಾದಿ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯು ಅಭಾವರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸವಿಶೇಷನಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯತಾ ದೋಷಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಪರಿಹಾರ - ಹೀಗೆ ಹೇಳುವವನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಅಭಾವವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವೋ ಅಭಿನ್ನವೋ ? ಭಿನ್ನವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಅಭಾವಕ್ಕೂ ಭೇದಕವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅಭಾವವಿಶಿಷ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅವಾಗ ಸವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಅಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅಭಾವವೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಾಗ ಅದ್ವೈತಮತವು ಶೂನ್ಯವಾದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಾದಿಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧ ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ब्रह्ममात्रत्वे ब्रह्मपदेनैव तस्य सिद्धे: पदान्तरवैयर्थ्यम् । अनृताद्यभावोपलक्षितस्वरूपत्वान्नाभावविशिष्टो वाक्यार्थ इति चेत्, उपलक्षितत्वविशेष: केन वार्यते । स्वरूपत्वं वाक्यार्थत्वमखण्डार्थत्वं च । तस्मात् सर्वथा सर्ववादिभिरभ्युपेयो विशेष: ।

ಅಭಾವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ ಸಕಲವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವಾಗ ಪುನಃ ಸತ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಪದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

ಆಕ್ಷೇಪ - ಅನೃತಾದ್ಯಭಾವಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಉಪಲಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಭಾವವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಿಹಾರ - ಈ ಆಕ್ಷೇಪವು ತಪ್ಪು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಉಪಲಕ್ಷಿತತ್ವ ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿ ? ಮತ್ತು ಶ್ರುತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಪಾದಕವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಖಂಡಾರ್ಥತ್ವಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಕಲ ವಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ವಿಶೇಷ ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ವಿರೋಧದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಖರ ಪರಿಷ್ಕಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - सोऽयमेकत्रापर्यायनानाशब्दप्रवृत्तिहेतु: । तेनैकमेवानेकधा ब्रह्मगुणक्रियासामान्यादिस्वरूपेण प्रमाणव्यवहारपदवीमध्यास्ते । स च

ವಿಶೇಷೋ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕಶ್ಚ । ನಚೇದೃಶಂ ವಿಶೇಷಮನ್ತರೇಣ ಸರ್ವೇಷಾಂ
ವ್ಯವಹಾರನಿರ್ವಾಹಃ ।

ವಿಶೇಷದ ಲಕ್ಷಣ ಒಗಿದೆ - ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯತಾ-ದೋಷ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥವು ಗುಣ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದನ್ನೇ ವಿಶೇಷ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ವಿಶೇಷವು ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾದಿ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ 'ಇದು ಗುಣ' ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಾಹಣೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವಿಶೇಷ ಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚ ಗುಣಗುಣ್ಯಾದಿಭೇದೇ ಸಮ್ಬಂಧಃ ಸಮ್ಭವಿ । ತಸ್ಯ ಸಮ್ಬಂಧಸ್ಯ
ತತೋ ಭಿನ್ನತ್ವೇ ಗುಣವದೇವ ಸಮ್ಬಂಧಾಂತರಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾದನವಸ್ಥಾನಾತ್ । ಅಭಿನ್ನತ್ವೇ
ವಸ್ತುಮಾತ್ರಮಿತಿ ನ ಸಮ್ಬಂಧಃ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸಂಬಂಧವು ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವೆಂದಾದಲ್ಲಿ ಆ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಗುಣದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಬಂಧದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಆವಾಗ ಗುಣಗುಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷವು ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತस्माತ್ ಗುಣಗುಣಿನೋರ್ದೇವದಾಭೇದೌ ವಾ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ, ತಯೋಃ ಸಮ್ಬಂಧಂ ಸಮವಾಯಮನ್ಯಂ ವಾ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ, ತದನವಸ್ಥಾಪರಿಹಾರಾರ್ಥಂ ತಸ್ಯ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವಕಲ್ಪನಾತ್ ವರಮೇಕಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಗುಣಾದಿವಿಶೇಷರೂಪೇಣ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವಮ್ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಅಥವಾ ಭೇದಾಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಮವಾಯ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ಅನವಸ್ಥಾ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವನ್ನು ನೀವು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಗುಣವೆಂಬ ವಿಶೇಷ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಸ್ವನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಲಘುಭೂತವಾಗಿದೆ.

ನಾರಾಯಣನು ಅನಂತಗುಣ - ಕನು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತದೇವಮೇಕ ಏವ ನಾರಾಯಣೋ ಜ್ಞಾನೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಸವಿಶೇಷಾನಂತ-ಗುಣಗಣಾತ್ಮಕೋ ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸತ್ವನಾವತತಾರೆತಿ ಸೂಕ್ತಮುಕ್ತಮ್ ।

ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಗುಣಗುಣಿಭಾವವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಐಶ್ವರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷ ಸಹಿತವಾದ ಅನಂತಗುಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ನಾರಾಯಣನು ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ. ('ಅನಂತಗುಣಾತ್ಮಕಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಂಥ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.)

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाच महोपनिषदि -

ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಸವಿಶೇಷಾಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕೆನ್ನಲು ಮಹೋಪನಿಷತ್ತು ಆಧಾರವಾಗಿದೆ-

ದೇವರಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಯೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ್ವರೂಪಂ ನಾನ್ಯದಿಷ್ಯತೇ ।

ಅತೋ ಮಿಥೋಽಪಿ ಭೇದೋ ನ ತೇಷಾಂ ಕಶ್ಚಿತ್ ಕದಾಚನ ॥”

ಭಗವಂತನಲ್ಲಿರುವ ಗುಣ ಕ್ರಿಯಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿವೆ. ಅವನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಗುಣ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನಿಂದ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭೇದವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ

“ಸ್ವರೂಪೇಽಪಿ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ತಿ ಸ್ವರೂಪತ್ವವದೇವ ತು ।

ಭೇದಾಭಾವೇಽಪಿ ತೇನೈವ ವ್ಯವಹಾರಶ್ಚ ವರ್ತತೇ ॥” ಇತಿ

‘ಕಂಬುಗ್ರೀವಾದಿಮತ್ಸ’ ಎಂಬ ಆಕಾರವು ಘಟದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಘಟವು ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ವರೂಪತ್ವವು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಘಟದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಗುಣ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪುವವನೂ ಸಹ ಸ್ವರೂಪಿಗೂ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಅಭೇದ ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಇದರಂತೆ ಪ್ರಕೃತ ಗುಣಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭೇದವಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ವಿಶೇಷದಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವ

ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೇ ಚ -

“ಅभिನ್ನತ್ವಮಭೇದಶ್ಚ ಯಥಾ ಭೇದವಿವರ್ಜಿತಮ್ ।

ವ್ಯವಹಾರೈ ಪೃಥಕ್ ಚ ಸ್ಯಾದೇವಂ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾ ಹರೇಃ ॥

ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ -

ಅಭಿನ್ನತ್ವಮಭೇದತ್ವ ಯಥಾ ಭೇದವಿವರ್ಜಿತಮ್ |

ವ್ಯವಹಾರ್ಯಂ ಪೃಥಕ್ ಚ ಸ್ಯಾದೇವಂ ಸರ್ವೇ ಗುಣಾ ಹರೇಃ ||

ಅಭೇದವೆಂಬ ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಧರ್ಮಿಗೂ ಅಭೇದವೆಂಬ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬಹುದು. ಇದರಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಗುಣಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭೇದವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಅಭಿನ್ನತ್ವ ಹಾಗೂ ಅಭೇದ ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪದಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ 'ಗುಣತ್ವ' ಹಾಗೂ 'ಗುಣ' ಎಂಬ ಪದಗಳು ಶ್ರೀಹರಿಯೆಂಬ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ.

ಭೇದ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾ

ಅಭೇದಾಭಿನ್ನಯೋರ್ಮೇದಾ ಯದಿ ವಾ ಭೇದಭಿನ್ನಯೋಃ |

ಅನವಸ್ಥಿತಿರೇವ ಸ್ಯಾನ್ನ ವಿಶೇಷಣತಾಮತಿಃ ||

ಮೂಲಸಂಬಂಧಮಜ್ಞಾತ್ವಾ ..... |

ಅಭೇದಾಭಿನ್ನಯೋರ್ಮೇದಾ ಯದಿ ವಾ ಭೇದಭಿನ್ನಯೋಃ |

ಅನವಸ್ಥಿತಿರೇವ ಸ್ಯಾನ್ನ ವಿಶೇಷಣತಾಮತಿಃ ||

ಮೂಲಸಂಬಂಧಮಜ್ಞಾತ್ವಾ ..... |

ಘಟಕ್ಕೆ ಘಟದಲ್ಲಿರುವ ರೂಪದಿಂದ ಅಭೇದ ಹೇಳಿದಾಗ ಘಟವು ಅಭಿನ್ನವಾಯಿತು. ಅಭೇದವು ಧರ್ಮವಾಯಿತು. ಈ ಅಭಿನ್ನಕ್ಕೂ ಅಭೇದಕ್ಕೂ ಭೇದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಪುಸ್ತಕದ ಭೇದ ಘಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಘಟವು ಭಿನ್ನವಾಯಿತು. ಭೇದವು ಧರ್ಮವಾಯಿತು. ಭಿನ್ನವಾದ ಘಟಕ್ಕೆ ಪುಸ್ತಕ ಭೇದದಿಂದ ಭೇದವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದರೆ ಅವಾಗಲೂ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ 'ಇದು ವಿಶೇಷ್ಯ' 'ಇದು ವಿಶೇಷಣ' ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಶೇಷಣತಾಜ್ಞಾನವು ಭೇದಜ್ಞಾನ ಸಾಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ.

ಅಭೇದ ಹಾಗೂ ಅಭಿನ್ನಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಆ ಭೇದವೂ ಕೂಡ ಭಿನ್ನವೆಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದು ಅನವಸ್ಥಾ ಬರುತ್ತದೆ. ಭೇದ ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಸಹ ಆ ಭೇದವೂ ಭಿನ್ನವೆಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭೇದವನ್ನಾಗಲೀ, ಅಭೇದವನ್ನಾಗಲೀ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆವಾಗ ವಿಶೇಷ್ಯವಿಶೇಷಣಭಾವವನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಸಾಲದು ಅಚಿಂತ್ಯಶಕ್ತಿಯೂ ಬೇಕು

..... ತಸ್ಮಾದೇಕಮನಂತಥಾ ।

व्यवहार्यं विशेषेण दुस्तर्क्यबलतो हरेः ।

विशेषोऽपि स्वरूपं सः स्वनिर्वाहकतास्य च” ॥ इति ।

..... ತಸ್ಮಾದೇಕಮನಂತಥಾ ।

ವ್ಯವಹಾರ್ಯಂ ವಿಶೇಷೇಣ ದುಸ್ತರ್ಕ್ಯಬಲತೋ ಹರೇಃ ।

विशेषोऽपि स्वरूपं सः स्वनिर्वाहकतास्य च ॥ १३ ।

ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿಗಳ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಊಹೆಗೆ ನಿಲುಕದ ಕಾರಣ ವಿರೋಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿದಾಗ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾ ಬರುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ವಿಶೇಷವು ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಸ್ವಾರ್ಥ ಹಕವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವತರಿಸಿದರು ಸರ್ವಜ್ಞವ್ಯಾಸರು

तत्त्वप्रदीपः - अथेत्यादेरयमर्थः । अथानन्तरमेव, अन्यत्राव्यापृतः ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಅಥ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಎಂದರ್ಥ. ಗುರೂಪಸತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೆ ಸರ್ವಜ್ಞಶಿಖಾಮಣಿಗಳಾದ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ವೇದವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಅಥ' ಎನ್ನುವ ಪದವು ವೈರ್ಥ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಅವತಾರ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನಂತರ್ಯಮು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪುನಃ 'ಅಥ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಕೃತ್ಯವಿಲ್ಲ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಅಥ ಅನಂತರಮೇವ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಬೇರೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗದೆ ವೇದ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು' ಎಂಬ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲೋಸುಗ 'ಅಥ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವಜ್ಞಶಿಖಾಮಣಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಲು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವತರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - सुखप्राप्तौ दुःखपरिहारेचेच्छावतां तयोरुपायं विशिष्टमजानतां तज्ज्ञापनार्थं वेदमपपाठात् उदुत्सन्नमनभिव्यक्तमध्यापनेन व्यञ्जयन् अध्येतृणामल्पशक्तित्वं वीक्ष्य क्रगादिभेदेन चतुर्धा व्यभजत् ।

'ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಠಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರೇಚ್ಛಾನ್ಯಾಮ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆರ್ಥ - ಯಾವ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸಾರಿಕ ದುಃಖದ ಪರಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆ ಇರುತ್ತದೋ ಅಂಥ ಸಜ್ಜನರು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ನೂರಾರು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸರಿ ಎಂಬ ಉಪಾಯ ತಿಳಿಯದೆ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದರು ಎಂದು. ಅಂಥ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಪಾಠವಿಲ್ಲದೆ ವೇದವು ಮರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅನಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ವೇದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಪುನಃ ವ್ಯಾಸರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದರು. ಆದರೂ ಸಹ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವವೇದ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾಳು

ವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡಿದರು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಅಪಪಾಠ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ೧) ಅಶುದ್ಧ-ಪಾಠ ೨) ಅಪಾರ್ಥಕ-ಪಾಠ, ೩) ಅಪಗತ-ಪಾಠ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಪರಿಹಾರೇಚ್ಛನಾಮ್' ಎಂದು ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅನಿಷ್ಟದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಜನರಿಗೆ ಎಂದಷ್ಟೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಸಾಂಸಾರಿಕ ದುಃಖದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಧಕರನ್ನು ಕುರಿತು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. 'ಅವಿಜಾನತಾಮ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ವಿಶಿಷ್ಟಂ ಅಜಾನತಾಂ' ಎಂದರ್ಥ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - 'ಅಜಾನತಾಮ್' ಎಂದೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು, 'ವಿ' ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ 'ಅವಿಜಾನತಾಮ್' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ಉಪಾಯಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಋಜುವಾದ ಮಾರ್ಗ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಎಂಬರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಯಿತು.

ಗೌತಮರ ಶಾಪದಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ವೇದವಾಠವು ನಿಂತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ವೇದವು ಮರೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಶಾಖೋಪಶಾಖಿಗಳ ವಿಭಾಗ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ತಾಂಶ್ಚ ಚತುರೋ ವೇದಾನ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಶಾಖೋಪಶಾಖಾಭೇದೇನ ವ್ಯಭಜತ್; ಋಗ್ವೇದಂ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಥಾ, ಯಜುರ್ವೇದಮೇಕಶತಥಾ, ಸಾಮವೇದಂ ಸಹಸ್ರಥಾ, ಅಥರ್ವವೇದಂ ದ್ವಾದಶಘೇತಿ ।

ಈ ನಾಕು ವೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಶಾಖೋಪಶಾಖಿಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಪುನಃ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಯುಗ್ವೇದವನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತಾಕು, ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ನೂರೊಂದು, ಸಾಮವೇದವನ್ನು ಸಾವಿರ, ಅಥರ್ವವೇದವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸಾಮವೇದವು ಸಾವಿರ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಸಾಮವೇದಗಳಿವೆ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಗಾನಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ಸಾವಿರ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾವಿರ ಶಾಖೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೌತುಮ ರಾಣಾಯನೀಯ, ಜೈಮೀನೀಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಶಾಖೆಗಳಷ್ಟೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಉಳಿದ ಶಾಖೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಿರೋಹಿತವಾಗಿವೆ.

ತಲವಕಾರ ಎಂದರೆ ತಾಳವಾದ್ಯಕಾರ ಎಂದರ್ಥ. ತಾಳವಾದ್ಯದ ಮೂಲಕ ಗಾನಬದ್ಧವಾಗಿ ಲಯಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಹಾಡುವ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದು ಅರ್ಥ - ಹೀಗೆ ಸಾಮವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಹಾಡುವ ಕ್ರಮವಿದೆ. ಅವುಗಳು ಈಗ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ನೂರೊಂದು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಪಾಠಾಂತರಗಳ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನೂರೊಂದು ಶಾಖೆಗಳಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಗಾತ್ರ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ನೂರೊಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾರಾಸ್ತ್ರದ ರಚನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तेषां त्रैविधमर्थमुपक्रमोपसंहारादितात्पर्ययुक्तिभिर्निर्णेतुं ब्रह्मसूत्राणि चकारेति श्रुतिमूलत्वं युक्तिमूलत्वं च प्रदर्शितं सूत्राणाम् ।

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ನಾಕು ವೇದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಉಪಕ್ರಮ ಉಪಸಂಹಾರ ಮೊದಲಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೇದವ್ಯಾಸ-ದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಮೂಲತ್ವ ಯುಕ್ತಿಮೂಲತ್ವವನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ಚಕಾರ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಆಗಮವು ಸ್ವತಃಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नन्वागमस्याप्रामाण्यान्न तन्मूलतया प्रामाण्यं सिद्धवतीति। तन्न । तदप्रामाण्यस्याप्यागमप्रामाण्यानङ्गीकारे दुःसाध्यत्वात् ।

ಶ್ರುತಿಮೂಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದಿರಿ? ಆಗಮವೇ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ಮೂಲಕವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ?

ಈ ಆಕ್ಷೇಪವು ತಪ್ಪು. ಆಗಮದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾದರೂ ಸಹ ಆಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೇ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ತದಭಾವರೂಪವಾದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ?

ಅನುಮಾನ ವ್ಯರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನವೈತದನುಮಾನಸಾಧ್ಯಮ್ । ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಬೋಧಕತ್ವೇಽನುಮಾನಪ್ರಯೋಗ ವೈಯರ್ಥ್ಯಾತ್ । ವಚನಾಯತ್ತತ್ವಾತ್ ಸಾಧ್ಯನಸ್ಯ । ಕಥಂ ಚಾಬೋಧಕೇನ ಪರಂ ಪ್ರತಿ ಸಾಧಯೇತ್ ।

ಅನುಮಾನದಿಂದ ಆಗಮದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಕ್ಯವು ಬೋಧಕವೇ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಧನೆಯು ವಾಕ್ಯದ ಅಧೀನವೇ ಆಗಿರುತ್ತದಷ್ಟೆ. ಮತ್ತು ಅಬೋಧಕವಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ?

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ದುರ್ಬಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸ್ವಯಂ ವಾ ಕಥಂ ಬುದ್ಧೀತ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಮಾನಂ, ನಾಽಗಮ ಇತ್ಯಯಂ ಸಿದ್ಧಾಂತೋಽಪಿ ಸ್ವಗುರುವಾಕ್ಯಾದವಸೀಯತೇ । ಆಗಮಸ್ಯಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವದತ: ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ಅಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪರನಿಗೆ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಾಗದು ಎಂಬುದಿರಲಿ; ತನಗೂ ಸಹ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಆಗಮವಲ್ಲ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಗಮಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೂ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ सम्प्रतिपन्नं प्रामाण्यं चेदागमस्यापि तथा ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರೆ ಆಗಮವೂ ಕೂಡ ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಾವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - किञ्च नाऽगमः प्रमाणमिति वचनं प्रमाणमुताप्रमाणम् । अप्रमाणं चेदागमः प्रमाणमेव । प्रमाणं चेत् स्वव्याहतिः । अतः प्रामाण्यमङ्गीकार्यम् ।

ಮತ್ತು 'ಆಗಮ: ನ ಪ್ರಮಾಣಂ' ಎಂಬ ಮಾತು ಪ್ರಮಾಣವೋ, ಅಪ್ರಮಾಣವೋ ? ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಆಗಮವು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೇ ಆಯಿತು. ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಆಗಮವು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अथोच्येत, वक्तृज्ञानं शब्दादनुमीयते, आप्तवाक्यस्य ज्ञानपूर्वकत्वाज्ज्ञानलिङ्गकोऽर्थोऽवगम्यते, तज्ज्ञानस्य यथार्थत्वात्, अतो नाव्यवधानेनापि शब्दादर्थनिश्चयः, अव्यवधानेन शब्दार्थनिश्चये प्रमाणाप्रमाण वाक्यविभागो न स्यादिति ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ವಕ್ತೃಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅಪ್ರವಾಕ್ಯವು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಥಾರ್ಥವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ವಕ್ತೃವಿನ ಜ್ಞಾನವು ಯಾರ್ಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಇರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದ್ದರೆ 'ಆಗಮ: ನ ಪ್ರಮಾಣಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ವಾಕ್ಯವಿಭಾಗವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು ?

ಶ್ರುತಿಮೂಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದಿರಿ? ಆಗಮವೇ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ಮೂಲಕವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ?

ಈ ಆಕ್ಷೇಪವು ತಪ್ಪು. ಆಗಮದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾದರೂ ಸಹ ಆಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೇ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ತದಭಾವರೂಪವಾದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ?

ಅನುಮಾನ ವ್ಯರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನವೈತದನುಮಾನಸಾಧ್ಯಮ್ । ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಬೋಧಕತ್ವೇಽನುಮಾನಪ್ರಯೋಗ
ವೈಯರ್ಥ್ಯಾತ್ । ವಚನಾಯತತ್ವಾತ್ ಸಾಧ್ಯನಸ್ಯ । ಕಥಂ ಚಾಬೋಧಕೇನ ಪರಂ ಪ್ರತಿ ಸಾಧಯೇತ್ ।

ಅನುಮಾನದಿಂದ ಆಗಮದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಕ್ಯವು ಬೋಧಕವೇ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಧನೆಯು ವಾಕ್ಯದ ಅಧೀನವೇ ಆಗಿರುತ್ತದಷ್ಟೆ. ಮತ್ತು ಅಬೋಧಕವಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ?

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ದುರ್ಬಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸ್ವಯಂ ವಾ ಕಥಂ ಬುಧ್ಯೇತ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಮಾನಂ, ನಾಽಗಮ ಇತ್ಯಯಂ
ಸಿದ್ಧಾಂತೋಽಪಿ ಸ್ವಗುರುವಾಕ್ಯಾದವಸೀಯತೇ । ಆಗಮಸ್ಯಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ವದತ: ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ
ಸ್ಯಾತ್ ।

ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ಅಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪರನಿಗೆ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಾಗದು ಎಂಬುದಿರಲಿ; ತನಗೂ ಸಹ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಆಗಮವಲ್ಲ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಗಮಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೂ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ सम्प्रतिपन्नं प्रामाण्यं चेदागमस्यापि तथा ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರೆ ಆಗಮವೂ ಕೂಡ ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಾವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - किञ्च नाऽगमः प्रमाणमिति वचनं प्रमाणमुताप्रमाणम् । अप्रमाणं चेदागमः प्रमाणमेव । प्रमाणं चेत् स्वव्याहृतिः । अतः प्रामाण्यमङ्गीकार्यम् ।

ಮತ್ತು 'ಆಗಮಃ ನ ಪ್ರಮಾಣಂ' ಎಂಬ ಮಾತು ಪ್ರಮಾಣವೋ, ಅಪ್ರಮಾಣವೋ ? ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಆಗಮವು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೇ ಆಯಿತು. ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಆಗಮವು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अथोच्येत, वक्तृज्ञानं शब्दादनुमीयते, आप्तवाक्यस्य ज्ञानपूर्वकत्वाज्ज्ञानलिङ्गकोऽर्थोऽवगम्यते, तज्ज्ञानस्य यथार्थत्वात्, अतो नाव्यवधानेनापि शब्दादर्थनिश्चयः, अव्यवधानेन शब्दार्थनिश्चये प्रमाणाप्रमाण वाक्यविभागो न स्यादिति ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ವಕ್ತೃಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಥಾರ್ಥವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ವಕ್ತೃವಿನ ಜ್ಞಾನವು ಯಾರ್ಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಇರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದ್ದರೆ 'ಆಗಮಃ ನ ಪ್ರಮಾಣಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ವಾಕ್ಯವಿಭಾಗವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು ?

ವಿವರಣೆ - ಒಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮೊದಲು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಆಗಮಃ ನ ಪ್ರಮಾಣಂ' ಎಂದು ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೇಳುವನೋ ಅವನ ವಾಕ್ಯಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಅವನಿಗಿರುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮೊದಲು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಆಗಮಃ ನ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ವಾಕ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಂ ಅಪ್ಪವಾಕ್ಯತ್ವಾತ್' ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನಂತರ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಅಯಂ ವಿಷಯಃ ಯಥಾರ್ಥಃ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವಾತ್' ಎಂದು. ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನದ ಮೂಲಕವೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷಯಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ನೇರವಾಗಿ ವಿಷಯಜ್ಞಾನ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆಕ್ಷೇಪ ನಿರಾಕರಣೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಮೈವಮ್ । ನ ತಾವತ್ ವಕ್ತೃಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಾನುಮಾನಂ ಶಬ್ದಾತ್ । ತಥಾ ಸತಿ ತದ್ವ್ಯವಧಾನೇನಾಪಿ ಶಬ್ದಾದರ್ಥಾವಗಮಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ಅರ್ಥವಿಶೇಷಿತಂ ಜ್ಞಾನಮನುಮೀಯತೇ ಚೇದರ್ಥಃ ಪ್ರಥಮತಃ ಪ್ರತೀತಃ ಇತಿ ಕಿಮತ್ರ ವ್ಯವಧಾನಮ್ ।

ಪರಿಹಾರ - ಈ ಆಕ್ಷೇಪ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅನುಮಾನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಾಗ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ವ್ಯವಹಿತವಾಗಿ ಅನುಮಾನದ ಮೂಲಕ ವಿಷಯನಿಶ್ಚಯವು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವಿಷಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ವಿಷಯವು ಅನುಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಪ್ರತೀತವಾಯಿತೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅನುಮಾನದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಿಷಯ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಅಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ - ವಾಕ್ಯಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನ ಮಾಡುವಾಗ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತೀರೋ? ಇಲ್ಲವೋ? ವಿಷಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅನುಮಾನದ ಮೂಲಕವೂ ವಿಷಯನಿಶ್ಚಯ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ವಿಷಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದರೆ ವಿಷಯವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾತವಾಯಿತು. ಆವಾಗ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಅರ್ಥನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು.

ಪುರುಷವಾಕ್ಯವು ಅನುಮಾನ ರೂಪವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪ್ರತೀಯತ ಎವ ಕೇವಲಂ ಪ್ರಥಮತೋ ನ ನಿಶ್ಚಿತಃ, ತತ್ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾದೇವ
ಹಿ ನಿಶ್ಚೀಯತೇ, ತಸ್ಮಾದನುಮಾನಾತ್ಮಕಂ ಪುರುಷವಾಕ್ಯಮಿತಿ ಚೇತ್

ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ವಿಷಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ
ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುರುಷವಾಕ್ಯವು ಅನುಮಾನಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಂದು
ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ವಿವರಣೆ - ವೈಶೇಷಿಕರ ಏಕದೇಶಿಗಳು ಹೀಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವರು - ಅಪೌರುಷೇಯ ವಾಕ್ಯವಷ್ಟೇ
ಆಗಮವೆನಿಸಿದೆ. ಪೌರುಷೇಯವಾಕ್ಯವು ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಯವನ್ನು
ಕೇಳಿದಾಗ ವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ವಿಷಯದ
ನಿಶ್ಚಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ । ಶಬ್ದಾದೇವಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ, ತನ್ನಿರ್ದೋಷತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾಪೇಕ್ಷಮ್ ।
ನ ಚ ತಾವತಾ ತಸ್ಯ ತತ್ರಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ । ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಽಪಿ ಕಚಿನ್ನಿರ್ದೋಷತ್ವಜ್ಞಾನಸ್ಯ
ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾಧೀನತ್ವೇನ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಭಾವಪ್ರಸಕ್ತಾದನುಮಾನಾತ್ಮಕತ್ವಪ್ರಸಕ್ತಾಚ್ಚ ।

ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ಬರುವುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಜನ್ಯಜ್ಞಾನವು
ನಿರ್ದೋಷ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ
ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ
ನಿರ್ದೋಷತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅನುಮಾನದ ಮೂಲಕವೇ
ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅನುಮಾನದ
ಮೂಲಕವೇ ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಒಪ್ಪುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

‘ವೇದಂ’ ಎಂಬ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತ ಆಗಮಸ್ಯ ಸ್ವಾರ್ಯೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಙ್ಗಿಕಾರ್ಯೆ ಕಿಂ ಪುನರ್ವೇದಶಬ್ದಸ್ಯ | ತದೇತದಾಹ ಭಗವಾನ್ ಭಾಷ್ಯಕಾರೋ ‘ವೇದಮ್’ ಇತಿ | ವೇದನಾದೇವ ಹಿ ವೇದ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ವೇದೋ ನ ವೇದಯತೀತಿ ವಿಪ್ರತಿಷಿಡ್ಧಮ್ |

ಆದ್ದರಿಂದ ಆಗಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಲೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ‘ವೇದಂ’ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೇರವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ ‘ವೇದ’ ಎಂದು ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಇದರರ್ಥ. ವೇದವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ- ವೆಂಬುದು ವಿರುದ್ಧ ಹೇಳಿಕೆ.

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯ ತಸ್ಮೈ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನವಸ್ಥಾ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತच्च प्रामाण्यं स्वत एवाभ्युपगन्तव्यं प्रत्यक्षवदेव | परतश्चेत् तस्यापि परत इत्यनवस्थानात् |

ಆಕ್ಷೇಪ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪರತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೇ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಪರತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಂತೆ ವೇದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ?

ಸಮಾಧಾನ - ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಆಗಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದರ ಅಧೀನವೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಕೂಡ ಮತ್ತೊಂದರ ಅಧೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವನ್ನು ಪರತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದಿಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪರತಃ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನಚಾನುಮಾಧೇಃ ಗುಣವಿಮರ್ಶಾಃ ಕ್ರಿಯತೇ । ದೋಷಾಭಾವೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಿದ್ಧಿಃ ।
ತस्ಮಾತ್ ದೋಷಾದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ದೋಷಾಭಾವೇ ಸ್ವತಃ ಏವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ ।

'ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮಾತ್' ಎಂಬ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಹ್ನಿಯು ಇರುತ್ತದೆಂಬ ಅರಿವು ಸಹಜವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರಮಾಣವೋ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಮಾಣವೋ? ಎಂಬ ಗೊಂದಲವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿರುವ ಗುಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಮಾಣವು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷವಿದ್ದರೆ ಪರತಃ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ದೋಷವು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ದೋಷಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಪ್ರತಿಬಂಧಕತ್ವಾತ್ ದೋಷಾಭಾವಾನ್ವಯ-
ವ್ಯತಿರೇಕಿತ್ವಾತ್ ತಸ್ಮಾದೇವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ನ ಸ್ವತಃ ಇತಿ ಚೇತ್ ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಸ್ವತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೇ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಎನ್ನುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಆದಾಗ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ದೋಷಾಭಾವಜ್ಞಾನದ ಅಧೀನವಾಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ ?

ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷವು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿದೆ. ದೋಷವಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ದೋಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜ್ಞಾನ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಅನ್ವಯ ವ್ಯತಿರೇಕದಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ವತಸ್ಸವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ತದಯುಕ್ತಮ್ । ನಹ್ಯುತ್ತಮ್ಬಕಾಭಾವಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿತ್ವೇನಾಗ್ರೇಣ್ಯಮ-
ಸ್ವತಃ ಸ್ಯಾತ್ । ತಸ್ತಾತ್ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ ಏವ । ದೋಷಾದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್
ದೋಷಶ್ಚ ಬಲವತ್ಪ್ರಮಾಣಾಜ್ಞಾಯತೇ ।

ಸಮಾಧಾನ - ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ದಾಹಕತ್ವವೂ ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಔಷಧಿವಿಶೇಷವು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ದಾಹಕತ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಔಷಧಿಯೆಂಬ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ದಾಹಕತ್ವಶಕ್ತಿಯು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾಹಕತ್ವಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಭಾವದ ಅಧೀನವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ದೋಷಾಭಾವಜ್ಞಾನದ ಅಧೀನವೆಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ದಾಹಕತ್ವಶಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಭಾವಜ್ಞಾನದ ಅಧೀನವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ದಾಹಕತ್ವಶಕ್ತಿಯು ಪರತಃ ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ಅನುಭವವಿರುದ್ಧ. ಆದರಂತೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಎಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ದೋಷವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪರತಃ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಯಾವುದು ನಿರ್ದುಷ್ಟ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - उक्तं च ब्रह्मतर्के -

“अदृष्टमिन्द्रियं त्वक्षं तर्कोऽदृष्टस्तथाऽनुमा ।

आगमोऽदृष्टवाक्यं च स्वदृक्चानुभवःस्मृतः ।

बलवत्प्रमाणतश्चैव ज्ञेया दोषा नचान्यथा ॥” इति ।

ಇದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ -

‘ಅದೃಷ್ಟಮಿಂದ್ರಿಯಂ ತತ್ಕ್ಷಂ ತರ್ಕೋಽದೃಷ್ಟಸ್ತಥಾಽನುಮಾ ।

ಆಗಮೋಽದೃಷ್ಟವಾಕ್ಯಂ ಚ ಸ್ವದೃಕ್ಚಾನುಭವಃ ಸ್ಮೃತಃ ।

ಬಲವತ್ಪ್ರಮಾಣಯಶ್ಚೈವ ಜ್ಞೇಯಾ ದೋಷಾ ನಚಾನ್ಯಥಾ ॥

ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಇಂದ್ರಿಯವೆನಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ತರ್ಕವೆನಿಸಿದ ಅನುಮಾನ ಮತ್ತು ದೋಷವಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯವೆನಿಸಿದ ಆಗಮ, ಅನುಭವವೆನಿಸಿದ ಸಾಕ್ಷಿಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ದೋಷವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬೇರೆ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ದೋಷವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಾರದು.

ಅಪೌರುಷೇಯದಲ್ಲಿ ದೋಷ ಶಂಕೆ ಇಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - किं पुनर्वेदस्यापौरुषेयत्वेनासम्भव्यदोषस्य । पुरुषकृतत्वे ह्यज्ञानविप्रलम्भादिदोषाः शङ्क्येरन् ।

ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ ಆತ್ಮಂತ ಅಸಂಭಾವಿತವಾದ ದೋಷವುಳ್ಳ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೇನು? ಒಂದು ವೇಳೆ ವೇದವು ಪುರುಷರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಪುರುಷನಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನ, ವಿಪ್ರಲಂಭ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳನ್ನು ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅಶಂಕಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದದಲ್ಲಿ ದೋಷಶಂಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ವೇದನಿತ್ಯತ್ವ ವಿಚಾರ

तत्त्वप्रदीप: - न च वेदनित्यत्वं विना धर्माधर्मादिसिद्धिः । न चादृष्टत्वात् तदभावः । प्रत्यक्षायोग्यत्वात् तस्य । दृश्यन्ते हि सूक्ष्माः सूक्ष्मदृग्भिः स्थूलदृग्भिरदृष्टाः ।

ವೇದಕ್ಕೆ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ, ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪ ಇವುಗಳು ಅಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೌದು ! ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದ ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕಾದಿಗಳು ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಅವುಗಳು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡುವ ಅರ್ಹತೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಾದಿಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯೋಗಿಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅವುಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೇದನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಈಶ್ವರನು ವೇದವನ್ನು ರಚಿಸಿಲ್ಲ

तत्त्वप्रदीप: - विप्रतिपत्तौ परवाक्याद्युक्त्या वा निर्णयः । युक्त्यविषयत्वात् धर्मादौ वाक्यापेक्षा । तस्य च पौरुषेयत्वकल्पने सर्वज्ञत्वतत्कृत्वादिगुरुकल्पना स्यात् ।

ಲೌಕಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯು ಉಂಟಾದರೆ ಆಪ್ರವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ಅದು ಪುನಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಆಗಮಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಪೌರುಷೇಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನಿಂದ ರಚಿತವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಅನುಪಪತ್ತಿಗಳ ಆಕ್ಷೇಪವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಗುರುತರವಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವಪೂ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚ ನಿಯತ್ವೇ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಲ್ಪಯಮ್ । ಕರ್ತರಿ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವೇ ಸ್ವತಃ ಏವ ನಿಯತ್ವಂ ಸ್ಯಾದೇವ ।

ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ಇದರಿಂದಲೇ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗುತ್ತದೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ಲಘುಭೂತವಾಗಿದೆ. ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಾರದು. ವೇದವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವೇದನಿತ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸಿದ್ಧಿ ಅನುಮಾನದಿಂದಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚ ಧರ್ಮಾದಿಃ ಕಸ್ಯದಿಚಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಕರತಲಾಮಲಕವಿದಿತ್ವನುಮಾನಮಾತ್ರತ್ ಸರ್ವಜ್ಞಸಿದ್ಧಿಃ ।

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - 'ಧರ್ಮಾದಿಃ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ । ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ಕರತಲಾಮಲಕವತ್' ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿರುವ ನೆಲೆಕಾಯಿಯು ಪ್ರಮೇಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಪ್ರಮೇಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು

ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ಧರ್ಮಾದಿಸಾಧಕ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಭಾಸಸಮಾನಯೋಗಕ್ಷೇಮ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಾ ದರ್ಯ: ಕೇನಚಿತ್ ಪಾಟಿತಾ: ದರಿತ್ವಾತ್ ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನ-
ದರಿವದಿತ್ಯಾದಿನಾ ಸಿಂಹಭ್ರೂದೇರಪಿ ಸೌಲಭ್ಯಪ್ರಸಂಗಾತ್ |

ಪರಿಹಾರ - ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನೀವು ಹೇಳಿದ ಅನುಮಾನವು, ಅಭಾಸಸಮಾನ-
ಯೋಗಕ್ಷೇಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ - 'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಾ ದರ್ಯ: ಕೇನಚಿತ್ ಪಾಟಿತಾ: ದರಿತ್ವಾತ್
ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನದರಿವತ್' ಕೃತಕವಾದ ಗುಹೆಯೂ ಕೂಡ ಗುಹೆಯಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಸೀಳಿ
ಅದು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನವಾದ ಗುಹೆಯೂ ಕೂಡ
ಗುಹೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರಿಂದ ಸೀಳಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅದು ಸಿಂಹದ
ಶೃಂಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಸಿಂಹದ ಶೃಂಗದಿಂದಷ್ಟೇ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಗುಹೆಯು ಸೀಳಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.
ಹೀಗೆ ನಾವು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿದರೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಯಾವುದೇ ದೋಷ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ
ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ದೋಷ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಧರ್ಮಾದಿಸಾಧಕವಾದ ನಿಮ್ಮ
ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿಂಹದ ಕೊಂಬು ಏಕೆ ಅನುಮೇಯವಲ್ಲ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧಿವಿರುದ್ಧೋಽಯಂ ಹೇತುರिति चेತ್ ಸಮ: ಪರ್ಯನ್ಯಯೋಗ: |

ಅಕ್ಷೇಪ - ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಕೊಂಬು ಇರುತ್ತದೆಂದು ಸಾಧಿಸುವ ಅನುಮಾನವು ಯೋಗ್ಯಾನುಪಲಬ್ಧಿಯಿಂದ
ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲವೇ?

ಪರಿಹಾರ - ಸಿಂಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನೀವು ಉತ್ತರಿಸಿದರೆ ನಾವೂ ಕೂಡ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ
ಈಶ್ವರನೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವನು ಆದರೂ ಸಹ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಸಿಂಹಶೃಂಗದಂತೆ ಈಶ್ವರನೂ ಕೂಡ ಅಸತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ನಾವು ಸಮಾನವಾದ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಕಾಣಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ದೋಷ ಸಮಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಧರ್ಮಾದಿಸ್ಪಷ್ಟವಸ್ತುನಿರ್ದೇಶಿನಿ ಉಪಲಬ್ಧಿಯೋಗತ್ವಮೇವ ನಾಸ್ತಿತಿ
ಚೇದೇವ ಪೃಥುಲಗುಣೀಕರಣಸ್ಯೇತ್ಯಪಿ ಸಮಂ ಸಮಾಧಾನಮ್ ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಧರ್ಮಾದಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಮರ್ಥನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯೋಗ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ?

ಪರಿಹಾರ - ಹಾಗಾದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಗಂಭೀರವಾದ ಗುಹೆಯನ್ನು ಸಿಂಹದ ಶೃಂಗವೂ ಕೂಡ ಸೀಳಿ ರಚಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೃಂಗವು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ನಾವೂ ಸಹ ಸಮಾನವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಾಧಿಸಬಹುದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪ್ರತ್ಯನುಮಾ ಚಾತ್ರ ಸಮ್ಮವತಿ, ವಿಮತೋ ಧರ್ಮದೃಕ್ ನ ಭವತಿ
ಪುರುಷತ್ವಾತ್, ಅವಿಪ್ರಲಮ್ಬಕತ್ವನಿಯತಶ್ಚ ನ ಭವತಿ, ಚೈತ್ರವದಿತ್ಯಾದಿಕಾ ।

ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾದಿ ಸಾಧಕವಾದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ನಾವು ಪ್ರತಿಯಾದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ - 'ವಿಮತಃ ಧರ್ಮದೃಕ್ ನ ಭವತಿ ಪುರುಷತ್ವಾತ್ ಚೈತ್ರವತ್' 'ವಿಮತಃ ಅವಿಪ್ರಲಂಬಕತ್ವನಿಯತಶ್ಚ ನ ಭವತಿ ಪುರುಷತ್ವಾತ್ ಚೈತ್ರವತ್' ಚೈತ್ರನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಚೈತ್ರನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಿಯಮೇನ ಅವಿಪ್ರಲಂಬಕನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪುರುಷನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪುರುಷನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಿಯಮೇನ ಅವಿಪ್ರಲಂಬಕನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಕೂಡ ಹೇಳಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಆಭಾಸಸಮಾನಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಬಗ್ಗೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - न चापसिद्धान्तोक्तिरियम् । केवलानुमानगम्यसर्वज्ञ-
निरासपरत्वादस्याः ।

ಅಕ್ಷೇಪ - ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿಪ್ರಲಂಭಕನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನೀವು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತ ಬರುತ್ತದಲ್ಲವೇ?

ಪರಿಹಾರ - ಅನುಮಾನದಿಂದಲೇ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಮಗೆ ನಾವು ಕೇವಲ ಆಭಾಸಸಮಾನಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನಷ್ಟೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತವಲ್ಲ.

ಅನುಮಾನದಿಂದಲೇ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अथ वाक्यत्वाल्लौकिकवाक्यवत् पौरुषेयत्वं मन्येथाः,
सशरीरकर्तृरहितत्वादपौरुषेयत्वं किं न स्यादात्मवत् ।

ಅಕ್ಷೇಪ - ವೇದವು ಲೌಕಿಕವಾಕ್ಯಗಳಂತೆ ವಾಕ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೌಕಿಕವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪುರುಷನೇ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೋ, ಅದರಂತೆ ವೇದವನ್ನೂ ಕೂಡ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನೇ ರಚನೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಆ ಪುರುಷನು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಅಲೌಕಿಕನಾದ ಪುರುಷನಿಂದ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರಣ ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಬಂದಿದೆ ?

ಪರಿಹಾರ - ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಾಂಚಭೌತಿಕವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವರಿಂದ ವೇದವು ರಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅಪೌರುಷೇಯವೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದು. ಆತ್ಮನು ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿ ಪಾಂಚಭೌತಿಕವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಿಂದ ಜನಿಸಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಪೌರುಷೇಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ವೇದವೂ ಕೂಡ ಪಾಂಚಭೌತಿಕವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಿಂದ ರಚಿತವಲ್ಲದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅಪೌರುಷೇಯವೆಂದು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಮತ್ತು ಶರೀರವಿಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ನಾವು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ಪೌರುಷೇಯತ್ವವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಕರಣಂ ಚ ವಿಚಿಂತೇ” ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯ-
ಸಿದ್ಧತ್ವಾನೇಶ್ವರಸ್ಯಾತ್ಯಂತಾಸಿದ್ಧಿರिति चेन्न । सर्वज्ञेश्वरसिद्धौ तत्कृतत्वेन
वेदप्रामाण्यसिद्धिः, प्रामाण्यसिद्धौ ततः सर्वज्ञसिद्धिरित्यन्योन्याश्रयत्वात् ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಶರೀರವಿಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ. 'ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಯು ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪಾಂಚಭೌತಿಕವಾದ ಶರೀರವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಶರೀರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಶರೀರವಿಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ಈಶ್ವರನೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಅಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವಿರಿ ?

ಪರಿಹಾರ - ಇದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ 'ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧವಾಗದೇ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸಿದ್ಧವಾಗದೇ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಈಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧನಾಗಲಾರ. ಹೀಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯದೋಷವು ನಿಮಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

‘ಉತ್ಪನ್ನಂ ವ್ಯಂಜಯನ್’ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तस्मादपौरुषेयो वेदः स्वत एव प्रमाणं चेति सिद्धम् ॥
तच्चोक्तमाचार्यवर्येणैव वेदमुत्सन्नं व्यञ्जयन्निति ॥ स्वत एव वेदयतीति वेदः ।

ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು “ವೇದಮುತ್ಪನ್ನಂ ವ್ಯಂಜಯನ್” ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ಸ್ವತಃ ವೇದಯತಿ’ ಎಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಆವಾಗ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಃಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವೇದ ಪದದಿಂದ ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಉತ್ಪನ್ನಂ

ವ್ಯಂಜಯನ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ವೇದಗಳು ಮೊದಲೇ ಇದ್ದವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪೌರುಷೇಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाच पिप्पलादश्रुति: - “नेन्द्रियाणि नानुमानं वेदा ह्येवेन वेदयन्ति तस्मादाहुर्वेदा इति” । “न चक्षुर्न श्रोत्रं न तर्को न स्मृतिर्वेदा ह्येवेन वेदयन्ति” इति च भाल्लवेयश्रुति: ।

ವೇದಗಳು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಿಪ್ಪಲಾದಶ್ರುತಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ- “ನೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ನಾನುಮಾನಂ ವೇದಾ ಹೈವೇನಂ ವೇದಯಂತಿ ತಸ್ಮಾದಾಹುರ್ವೇದಾಃ” ‘ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಅನುಮಾನವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. ವೇದಗಳು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ‘ವೇದ’ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿವೆ”. “ನ ಚಕ್ಷುರ್ನ ಶ್ರೋತ್ರಂ ನ ತರ್ಕೋ ನ ಸ್ಮೃತಿರ್ವೇದಾ ಹೈವೇನಂ ವೇದಯಂತಿ” ‘ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಯಾವುದೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತರ್ಕ, ಸ್ಮೃತಿ ಇವುಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾರವು. ವೇದವಷ್ಟೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವೇದವೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿವೆ’. ಹೀಗೆ ಭಾಲಲವೇಯ ಶ್ರುತಿಯು ಕೂಡ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಐತರೇಯ ಹಾಗೂ ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नित्यत्वे च श्रुति: - “वाचा विरूप नित्यया” इति । “नित्ययाऽनित्यया स्तौमि ब्रह्म तत्परमं पदम्” इति । “श्रुतिर्वाच नित्या अनित्या वाच स्मृतयो याश्चान्या वाच:” इति पैङ्गिश्रुति: ।

ವೇದವು ನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ “ವಾಚಾ ವಿರೂಪ ನಿತ್ಯಯಾ” ‘ಎಲ್ಲಾ ವಿರೂಪ ಯುಷ್ಮಯೇ ! ನಿತ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಐತರೇಯ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ‘ನಿತ್ಯಯಾಽನಿತ್ಯಯಾ ಸೌಮಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ ಪರಮಂ ಪದಮ್’ ‘ನಿತ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಅನಿತ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತು ‘ಶ್ರುತಿರ್ವಾಚ ನಿತ್ಯಾ

ಅನಿತ್ಯಾ ವಾವ ಸ್ಮೃತಿಯೋ ಯಶ್ಚಾನ್ಯಾ ವಾಚಃ' 'ನಿತ್ಯವಾದ ಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಅನಿತ್ಯವಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಉಳಿದ ಮಾತುಗಳು' ಎಂದು ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿಯು ವೇದನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕಾತ್ಯಾಯನೀಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾವಾರಾಹವಚನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ -

“ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾಪಿಕಾ ಪರಮಾ ಶ್ರುತಿಃ |
ಅನಾದಿನಿತ್ಯಾ ಸಾ ತಚ್ಚ ವಿನಾ ತಾಂ ನ ಸ ಗಮ್ಯತೇ ” ||
ಇತಿ ಕಾತ್ಯಾಯನಶ್ರುತಿಃ |

“ವೇದಾಸ್ತೇ ನಿತ್ಯವಿಚ್ಛಿನ್ವಾತ್ ಶ್ರುತಯಶ್ಚಾಖಿಲೈಃ ಶ್ರುತೇಃ |
ಆಮ್ನಾಯೋಽನನ್ಯಥಾಪಾಠಾದಿಶಬ್ದದ್ವಿಃಪ್ರತಿಃ ಸದಾ” ಇತಿ ಮಹಾವಾರಾಹೇ ||

‘ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾಪಿಕಾ ಪರಮಾ ಶ್ರುತಿಃ |

ಅನಾದಿನಿತ್ಯಾ ಸಾ ತಚ್ಚ ವಿನಾ ತಾಂ ನ ಸ ಗಮ್ಯತೇ’ ||

ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅನಾದಿನಿತ್ಯವಾದ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದರೋ ಅನಾದಿನಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರುತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಅವನು ಗಮ್ಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕಾತ್ಯಾಯನಿಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ -

‘ವೇದಾಸ್ತೇ ನಿತ್ಯವಿಚ್ಛಿನ್ವಾತ್ ಶ್ರುತಯಶ್ಚಾಖಿಲೈಃ ಶ್ರುತೇಃ |

ಆಮ್ನಾಯೋಽನನ್ಯಥಾಪಾಠಾದಿಶಬ್ದದ್ವಿಃಪ್ರತಿಃ ಸದಾ ||

ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ‘ವೇದ’ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರುತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ‘ಶ್ರುತಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಯಾರೇ ಒಬ್ಬ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಕೂಡ ‘ನನ್ನ ಉಚ್ಚಾರವೇ ಮೊದಲ ಉಚ್ಚಾರ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವೇದವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ವೇದವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತು ಪಾಠ

ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂಬ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದಲೇ ವೇದವನ್ನು ಓದುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯಾ-
ಗತವಾದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಆಮ್ನಾಯ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಈಶ್ವರನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ
ಈ ವೇದವು ಒಂದೇ ಆನುಪೂರ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಹಾವರಾಹಪುರಾಣವು
ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಅಸ್ವಿತಾಭಿಧಾನವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನವಾನವಿತೇ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿರिति युक्तम् । अनन्वितार्थस्यैवाभावात् ।
अन्वितमेव हि सर्वं दृश्यते । एकपदश्रवणेन हि सामान्यान्वयप्रतीतौ
विशेषान्वयाकाङ्क्षा पदान्तरश्रवणात् पूर्यते ।

ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯು ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ವಯವನ್ನು
ಹೊಂದದ ಒಂದು ಅರ್ಥವೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಹ ಮತ್ತೊಂದು
ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ
ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವು ಮೊದಲು ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷಾನ್ವಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು
ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಬೇರೊಂದು ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ವ್ಯರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - स्वत एवान्वितानामर्थानामनन्वितत्वेन पदवाच्यत्वं
कल्पयित्वा तेषामेवान्योन्यान्वितानां वाक्यार्थलक्षकत्वकल्पनात् वरमन्विता-
नामेव पदार्थानां वाक्यार्थत्वाश्रयणम् ।

ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ
ಪದವಾಚಿತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಎಲ್ಲಾ
ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನ್ವಿತವಾದ
ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಹಾನಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅನುಭವಾನುಕೂಲ್ಯಾತ್ । ಅನ್ಯಥಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೋ ನಾಮ ನ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಅನುಭವವೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥದ ಬೋಧವು ಬರುತ್ತದೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನನ್ವಿತಾರ್ಥಪ್ರತೀತಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೇ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು ಶ್ವೇತರೂಪಂ ಪಶ್ಯತೋ ಹೇಷಾಶಬ್ದಂ ಕುರನಿಷ್ಪೇಷಶಬ್ದಂ ಚ ಶೃಣ್ವತಃ 'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' ಇತಿ ಧೀರ್ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಥಮಮನನ್ವಿತಾಃ ಪ್ರತೀತಾ ಅರ್ಥಾಃ ಪರಸ್ಪರಾನ್ವಯಂ ಬೋಧಯಂತೀತಿ ದೃಢಮೇವಾಶ್ರೀಯತೇ, ನ ಕಲ್ಪಯತ ಇತಿ ।

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಮೊದಲು ಅನನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿ ಬಂದು ಅನಂತರ ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀತಿ ಬರುವುದು ನಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ದೂರದಿಂದ ಬಿಳಿಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೂಗಿನ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹಾಗೂ ಗೊರಸಿನ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ 'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' 'ಬಿಳಿಕುದುರೆ ಓಡುತ್ತಿದೆ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ಅನನ್ವಿತವಾಗಿ ಪ್ರತೀತವಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನಂತರ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಅನ್ವಯಜ್ಞಾನ ಬರುವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ?

'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತದೇತದಯುಕ್ತಮ್ । ಯತಸ್ತತ್ರಾಪ್ಯನ್ವಿತಾನಾಮೇವ ಪ್ರಥಮತಃ ಪ್ರತೀತಿಃ । ನ ಹಿ ಶ್ವೇತಿಮಾ ದ್ರವ್ಯಾನನ್ವಿತಃ ಪ್ರತೀಯತೇ, ಹೇಷಾದೇಶ ಸಾಮಾನ್ಯಾನ್ವಯೋ ಜ್ಞಾತ ಉ, ವಸ್ತುನಾಮನ್ವಯನಿಯಮಾತ್ । ಅನ್ಯಥಾ ತೈರನ್ವಿತತ್ವೇನ ಕಥಮಶ್ವೋ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥಃ ಪಶ್ಯಾತ್ ಬೋಧೇತ ।

ಉತ್ತರ - ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅನ್ವಿತವಾಗಿಯೇ ಮೊದಲು ಪ್ರತೀತಿ ಬಂದಿದೆ. ಶ್ವೇತವೆಂಬ ದ್ರವ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ

ಅನ್ವಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಗಿನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನ್ವಯ ಜ್ಞಾನವು ಬಂದಿದೆ. ಅನಂತರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನ್ವಯಜ್ಞಾನವು ಬಂದು 'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು ಬರುವುದೇ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ 'ಅಶ್ವ' 'ಕೂಗಿನ ಶಬ್ದ', 'ಗೊರಸಿನ ಶಬ್ದ' ಈ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು ಅನಂತರ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ?

ಅನುಮಾನದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥಜ್ಞಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ चात्रार्थानमन्वयबोधकत्वम् । नह्यर्थो नाम प्रमाणमस्ति । अनुमा ह्येषा, अयं श्वेतपदार्थोऽश्वो भवितुमर्हति खुरनिष्पेषहेषाशब्दवत्त्वात् सम्प्रतिपन्नवदिति ।

'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಬೋಧಕತ್ವವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅರ್ಥ ಎಂಬುದು ಎಂದೂ ಸಹ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. 'ಅಯಂ ಶ್ವೇತಪದಾರ್ಥೋಽಶ್ವೋ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ಮಿರನಿಷ್ಟೇಷಹೇಷಾಶಬ್ದವತ್ತ್ವಾತ್ ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನವತ್' ಮಿರನಿಷ್ಟೇಷಶಬ್ದ, ಹೇಷಾಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಈ ಶ್ವೇತಪದಾರ್ಥವು ಕುದುರೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

'ತದ್ವೋಗಮವಿಜಾನತಾಂ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तस्मादन्विताभिधायिनः शब्दाः । एतदपि सूचितं गुरुभिरेव 'तद्योगमविजानतां तज्ज्ञापनार्थं वेदम्' इति ।।

ಆದ್ದರಿಂದ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳು ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಗುರುಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯರು 'ತದ್ವೋಗಮ' ಅವಿಜಾನತಾಂ ತಜ್ಞ-ಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ ವೇದಮ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ತದ್ವೋಗಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾಯಿತ್ವವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ - ವೇದಗಳು ಗುಣದಿಂದ

ಅನ್ವಿತವಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಜ್ಜನರು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ತಜ್ಞಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಂ = ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ವೇದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು, ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಅವತರಿಸಿದರು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ. ಗುಣದಿಂದ ಅನ್ವಿತನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸುವ ಕಾರಣ 'ವೇದ' ಎಂದು ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತ್ರ ಚ ಕೇಚಿदाक्षತೇ, ಸತ್ಯಮನ್ವಿತಾಭಿಧಾಯित्वं
ಶಬ್ದಾನಾಮಸ್ತ್ಯೇವ, तथाऽपि न सिद्धान्विते तेषां शक्तिः किन्तु कार्यान्वित एव,
तत्रैव व्युत्पत्तिसम्भवादिति ।

ಕೆಲವರ ಆಕ್ಷೇಪ - ಶಬ್ದಗಳು ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯ, ಆದರೆ ಸಿದ್ಧದಿಂದ ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲಾರವು. ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಅನ್ವಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತದಲ್ಲಿಯೇ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ನಿರಾಕರಣೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तदप्यचारु, कार्यस्य कार्यान्वयाभावत् प्रयोजकभेद-
कल्पनाप्रसङ्गात् ।

ಇವರ ಆಕ್ಷೇಪ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೇ ಅನ್ವಯ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜಕಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಾನ್ವಿತದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬಾರದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - न च कार्यान्वन्यान्वयिनीति वाच्यम् । तथाविधवस्तु-
व्यवहाराभावात् । न हि देवदत्तो देवदत्तपुत्रपुत्रीत्युच्यते ।

न च कार्यप्रतियोगिकेनान्वयेनान्वयित्वं कार्यस्य । अन्वयित्वं हि नामान्वयधर्मधर्मित्वम् । कार्यधर्मेणान्वयेनान्वयित्वं सिद्धस्य च नास्ति । अतो न कार्यान्वयान्वयिनि शक्तिः कल्प्या ॥

ಅಕ್ಷೇಪ - 'ಗಾಮಾನಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಗೋವದಾರ್ಥವು ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಅನ್ವಯ ಪಡೆದಿದೆ. ಪುನಃ ಗೋವಿನಿಂದ ಆನಯನವು ಅನ್ವಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಾನ್ವಯಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಸಮಾಧಾನ - ಇಂಥ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಯಾರು ದೇವದತ್ತ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ 'ದೇವದತ್ತಪುತ್ರಪುತ್ರೀ' 'ದೇವದತ್ತನ ಮಗ ಯಜ್ಞದತ್ತ. ಯಜ್ಞದತ್ತ ಎಂಬ ಮಗವುಳ್ಳವನು ದೇವದತ್ತ' ಎಂದು ಯಾರೂ ಉತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಗೋವಿಗೆ ಆನಯನದಿಂದ ಅನ್ವಯ ಹೇಳಿ ಪುನಃ ಆನಯನದಿಂದ ಗೋವಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಹೇಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಗತ.

'ಆನಯನ' ಎಂಬ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಹೇಳಿದಾಗ 'ಗೋ' ಎಂಬುದು ಕಾರ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾರ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಕವಾದ ಗೋವಿನಿಂದ ಪುನಃ ಆನಯನವೆಂಬ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಕ್ಷೇಪ - ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯ ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಕವಾದ ಅನ್ವಯ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಾನುಯೋಗಿಕವಾದ ಅನ್ವಯ ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ಕಾರ್ಯದ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ಸಮಾಧಾನ - ಇದೂ ಸಹ ತಪ್ಪು. 'ಅನ್ವಯ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದೇ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿರುವ ಅರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಾನ್ವಯಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಕಾರ್ಯಾನುಯೋಗಿಕವಾದದ್ದು ಅನ್ವಯ. ತದನುಯೋಗಿಕವಾದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯದ ಧರ್ಮವೆನಿಸಿದ ಅನ್ವಯದಿಂದ ಅನ್ವಯವುಳ್ಳದ್ದು ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಾನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದು ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ಯತಾವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು 'ಶುಕ್ಲಾಂ ದೃಢೇನ ಗಾಮಾನಯ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯಶ್ರವಣಸಮನಂತರಮೇವ ಶ್ರುತುರ್ಗವಾನಯನಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ದರ್ಶನಾತ್ ತತಃ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಮನುಮಿಮೀತೇ ಬಾಲಃ, 'ವಿಗೀತಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಿಕಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ವಾದಸ್ಮತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿವತ್' ಇತಿ; ತच्च ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನತ್ವಾದಸ್ಮತ್ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನವತ್ ಇತಿ ಚಾನುಮಾಯ ಪುನಃ "ಶುಕ್ಲಾಂ ಗಾಂ ಬಧಾನ" "ಶುಕ್ಲಮಶ್ವಂ ದೃಢೇನಾಽನಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಬಹುಕೃತ್ವ ಏಕೈಕಪದಾಂತರಾಬಾಪೋದ್ಧಾರೆ ದೃಢಾರ್ಥವಿಶೇಷಾಬಾಪೋದ್ಧಾರದರ್ಶನಾತ್ ಸರ್ವಪ್ರಯೋಗೇ ಚ ಕಾರ್ಯಾನುಗಮಾತ್ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕತ್ವನಿಯಮಾತ್ ಪ್ರವೃತ್ತೌ ಪ್ರವರ್ತಕದ್ವಾರಮೇವ ಸಕಲಶಬ್ದಶಕ್ತಿಂ ಜಾನಾಂತಿ, ಕಾರ್ಯಸ್ಯೈವ ಪ್ರವರ್ತಕತ್ವಂ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತ ಏವ ಸಕಲಶಕ್ತಿಂ ಬಾಲೋ ನಿಶ್ಚಿನೋತಿತಿ ।

ಅಕ್ಷೇಪ - ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತದಲ್ಲಿಯೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಅದು ಹೀಗೆ - 'ಶುಕ್ಲಾಂ ದಂಡೇನ ಗಾಮಾನಯ' 'ಕೋಲಿನಿಂದ ಬಿಳಿಹಸುವನ್ನು ಕರೆದು ತಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧನು ತನ್ನ ಯುವಕನಾದ ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೇ ಆ ಯುವಕನು ಹಸುವನ್ನು ತರಲು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಲಕನು (ಯುವಕನ ಮಗ) ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ - 'ವಿಗೀತಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಿಕಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ ಮತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿವತ್' ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ನಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿದೆ. 'ಮಗುವೇ ಹಾಲು ಕುಡಿ' ಎಂದು ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಪ್ರವರ್ತಕವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಾವು ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲು ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತೇವೆ. ಅದರಂತೆ ನನ್ನ ತಂದೆಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರವರ್ತಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹಸುವನ್ನು ತರಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಬಾಲಕನು ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ - 'ತಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನತ್ವಾತ್, ಅಸ್ಮತ್ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನವತ್' ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನವು ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಅನುಭವವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಹಾಲು ಕುಡಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವಿಕೆ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ನನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 'ಗಾಮಾನಯ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪುನಃ ವೃದ್ಧನು ಯುವಕನಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಶುಕ್ಲಾಂ ಗಾಂ ಬಧಾನ' 'ಬಿಳಿಯಾದ ಹಸುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಶುಕ್ಲಮಶ್ವಂ ದಂಡೇನ ಆನಯ' 'ಕೋಲಿನಿಂದ ಬಿಳಿಯಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕರೆದು ತಾ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬಾರಿ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಎರಡೂ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲ ಎಂಬ ಪದವು ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎರಡನೆಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಹಸುವನ್ನು ಕರೆದು ತಾ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬದಲು 'ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕರೆದು ತಾ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. 'ಗಾಂ' ಮತ್ತು 'ಬಧಾನ' ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳ ಬದಲು 'ಅಶ್ವಂ ದಂಡೇನ ಆನಯ' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಗಾಂ ಬಧಾನ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನು ಹೀಗೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ - ಒಂದೊಂದು ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದು ತೆಗೆಯುವುದು ಮಾಡಿದಾಗ ನನ್ನ ಅಪ್ಪನು ಬೇರೆಬೇರೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯವು ಅನುಗತವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನಿಯಮೇನ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಕಾರ್ಯವೇ ಪ್ರವರ್ತಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತದಲ್ಲಿಯೇ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆಂದು ಬಾಲಕನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ನಿರಾಕರಣೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ತದೇತತ್ ಬಾಲವಿಭಿಷಿಕಾಮಾತ್ರಂ ಭ್ರಾಂತಾನಾಮ್ । ನಹಿ ತಸ್ಯ
ವೃದ್ಧಸ್ಯಾಪಿ ದೃಶೀ ಪದುತರಾ ಬುದ್ಧಿರ್ಭವತಿ, ಯಯಾ ಶುಕ್ಲಾದಿಪದಸಮುದಾಯಕ್ರಮಂ ಸಕೃತ್
ಶ್ರುತಮವಿಸ್ಮृत್ಯ ತದನಂತರಮೇವಾನ್ಯಸಮ್ಮಾಘಣೋತ್ಥಾನಾದಿಕಾಂ ಶ್ರೋತುರಾನುಷಂಗಿಕಪ್ರವೃತ್ತಿಂ
ಚ ದೃಷ್ಟಾಮಪಹಾಯ ಗವಾನಯನಪ್ರವೃತ್ತಾವೇವ ತತಃ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನಮನುಮಿಮೀತೇ,
ಪುನಸ್ತದರ್ಥಸಮುದಾಯಂ ಚ ಹೃದಿ ಸನ್ನಿಧಾಯ, ತದೇಕಪದೋದ್ಧಾರೆ ತದರ್ಥೋದ್ಧಾರಂ, ಪದಾಂತರಾವಾಪೇ
ತದರ್ಥಾವಾಪಂ, ಸರ್ವತ್ರ ಕಾರ್ಯಾನುಗಮಾತ್ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತೇ ಶಕ್ತಿಂ ಜಾನೀಯಾತ್ । किं
पुनर्द्वित्रिवर्षस्य बालस्य तत् कक्षणदृष्टमपि विस्मरतः ।

ಈ ಮಾತುಗಳು ಕೇವಲ, ಭ್ರಾಂತರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆದರಿಸುವ ಮಾತುಗಳು. ಬಾಲಕನಿಗೆ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಾಬ್ದಬೋಧ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಬಾಲಕನಿರಲಿ ವೃದ್ಧನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಕೂಡ ನೀವು ಹೇಳುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮಂತ ಪಟುವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಶುಕ್ಲಾಂ ದಂಡೇನ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳ ಸಮುದಾಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿ ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಆ ಪದಗಳನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿ ಶ್ರೋತೃವಿನ ಅನುಷಂಗಿಕವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಹಸುವನ್ನು ತರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಏಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿ, ತದನಂತರ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡವನಿಗೆ ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳಿ, ವೃದ್ಧನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಾಗ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ ಬೇರೆ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದಾಗ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಕಾರ್ಯವೇ ಅನುಗತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಾನಿವೃತ್ತದಲ್ಲೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದು ಹಿರಿಯವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆಯುವ ಸ್ವಾಭಾವವುಳ್ಳ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷದ ಮಗುವಿಗೆ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಾಬ್ದಬೋಧ ಬರಲು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ?

ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬರುವ ಶಾಬ್ದಬೋಧ ಕ್ರಮ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸ ಹಿ 'इयं माता', 'अयं तव भ्राताऽपूपमत्ति' इत्यादिवाक्यानां नित्यपरिचितेष्विष्टेषु वर्तमानेष्वर्थेष्वಾकाङ्क्षासन्निधियोग्यता-भावात् प्रथमं शक्तिं जानाति । पुनश्च 'भ्राता क्षीरं पिबति', 'अहमपूपमग्नि' इत्यावापोद्धाराभ्यामङ्गुलिप्रसारणादिपूर्वकमुक्ते विशेषव्युत्पन्नो भवति ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಬರುವ ಶಾಬ್ದಬೋಧದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - 'ಇವಳು ನಿನ್ನ ತಾಯಿ' 'ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನು ಅಪೊಪವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನೆ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು

ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಚಿತರಾದ ಇಷ್ಟನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಸನ್ನಿಧಿ, ಯೋಗ್ಯತೆಗಳ ಬಲದಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಮೊದಲು ಶಬ್ದಗಳ ಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವು ಬರುತ್ತದೆ. ಪುನಃ 'ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ' 'ನಾನು ಅಪೂಪ ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವೆ' ಹೀಗೆ ಪದಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಬೆರಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಗುವಿನ ಬಳಿ ಮಾತನಾಡಿದಾಗ ಆಯಾ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಮಗುವಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಶಕ್ತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪುನಶ್ಚ 'ಅಪೂಮಧಸಂ', 'ಗಾಮಯಮಾನೈಷೀತ್' ಇತ್ಯಾದಾವನಂತರಾನೀತೇಽಥೈ, एवं वर्तमानेऽतीते च व्युत्पन्नस्य तत एष्यदानयने बुद्धिरवतरतीति सिद्धान्वित एव बालः शक्तिं जानाति ।

ಪುನಃ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಶಾಬ್ದಬೋಧದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರ ಬರುತ್ತದೆ 'ಅಪೂಪಮಘಸಂ' (ಅಪೂಪಮ್ = ಅಪೂಪವನ್ನು ಅಘಸಂ = ನಿನ್ನೆಯ ದಿವಸ ತಿಂದೆನು. 'ಘಸಲ್ಯ ಅದನೇ' ಲಜ್ಜಲಕಾರ) 'ಗಾಮಯಮ್ ಅನೈಷೀತ್' (ಅಯಂ = ಇವನು ಗಾಂ = ಹಸುವನ್ನು ಅನೈಷೀತ್ = ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಆಜ್ ಇತ್ಯುಪಸರ್ಗಪೂರ್ವಕಾತ್ 'ಗೋಷ್ ಪ್ರಾಪಣೇ' ಲಜ್ಜಲಕಾರ) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಬಾಲಕನಿಗೆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು ವರ್ತಮಾನದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅತೀತದ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಭವಿಷ್ಯದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬುದ್ಧಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಶಬ್ದಗಳ ಶಕ್ತಿಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಗು ಹೇಗೆ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತದೆ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - न प्रवर्तकद्वारं बालो ज्ञातुं शक्नोति । प्रवृत्तावाकाङ्क्षाद्यभावात् ।

ಬಾಲಕನಿಗೆ ಪ್ರವರ್ತಕಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಶಾಬ್ದಬೋಧ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯೇ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟಸಾಧನತ್ವವೇ ಕಾರ್ಯತ್ವ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಾಪಿ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತೇ, ಕಾರ್ಯಸ್ಯೈವಾಭಾವಾತ್ । ನಾಪಿಘಟಸಾಧನತಾಂ
ವಿನಾ ಕಾರ್ಯತಾ ನಾಮಾಸ್ತಿ । ಕೃತಿಯೋಗ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ನಿಷಿದ್ಧಸ್ಯಾಪಿ ಕಾರ್ಯತ್ವಂ
ಸ್ಯಾತ್ । ಅಕರ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಂ ಚ ನಿಷಿದ್ಧೇ ಸಮಾನಮ್ । ತಸ್ಮಾದಿಘಟಸಾಧನವ್ಯತಿರೇಕೇಣ
ಕಾರ್ಯಾಭಾವಾನ್ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಕತ್ವಮ್ ।

ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಗ್ರಹಣವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯವೇ
ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಸಾಧನತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಕಾರ್ಯತಾ ಇದೆ ಎನ್ನಲು ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ.
ಕೃತಿಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವು ಇದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ನಿಷಿದ್ಧ-
ವಾದದ್ದು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಅಕರ್ತುಮ್' ಅಶಕ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಕಾರ್ಯ-
ವೆನ್ನುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನಿಷಿದ್ಧವಾದದ್ದು ಅಕರ್ತುಮ್ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟಸಾಧನಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಕಾರ್ಯವು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ಪ್ರವರ್ತಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು.

ಇಬ್ಬರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸಾಧನಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತ್ಯನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾವುಭಯಸಮ್ಮತಿಪನ್ನೌ ।

'ಇಷ್ಟಸಾಧನ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಇಷ್ಟಸಾಧನ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕವು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ.

ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚಾತಿತೇಘಟಸಾಧನೇ ಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನಮಸ್ತಿ । ನಘಟಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯ
ಸಾಧನತಾಯಾ ಅಪಿ ನಘಟತ್ವಾತ್ ।

ಅತಿತಘೋಜನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಸಾಧನತ್ವವಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಕೂಡ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ
ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅತಿತ-
ಘೋಜನವೆಂಬ ಸಾಧನವು ನಷ್ಟವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಧನತಾವೂ ಕೂಡ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ನೇರವಾಗಿ ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನವೇ ಪ್ರವರ್ತಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ಪಕ್ಷೇ ಯತ್ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನಹೇತುರಿಷ್ಟಸಾಧನಜ್ಞಾನಂ ತದೇವ
ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುರಸ್ಮಾಕಮಿತಿ ನಾತಿತದೂರಸ್ಥಾದೌ ವ್ಯभिचार: ।

ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವು ಪ್ರವರ್ತಕವಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನವು
ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವು ಬೇಡ
ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನವೇ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಕವೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಆತೀತವದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದೂರಸ್ಥವದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ
ವ್ಯಭಿಚಾರದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯನಿರಾಕರಣೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अपिच 'सिद्धेऽर्थे प्रामाण्यं नास्ति' इत्येतद्वाक्यं
प्रमाणमुताप्रमाणम् ? प्रमाणं चेदिदमेव हि सिद्धेऽर्थे प्रमाणं किमन्यनिवारणेन।
अप्रमाणं चेत् सिद्धार्थे प्रामाण्यं न निराकृतम् ।

ಮತ್ತು 'ಸಿದ್ಧೇ ಅರ್ಥೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣವೋ ಅಪ್ರಮಾಣವೋ?
ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಗಳು ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯವೇ
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಉಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿರಾಕರಣೆಯು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಗಳಿಗೆ "ಅಧಿಕ" ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - किञ्च कार्यवादिनो न परार्थानुमानं प्रमाणम् ।
सिद्धविषयत्वात् । न च तत्र विद्धीत्याद्यध्याहारः । अनध्याहृतेऽपि तस्मिन्
वाक्यादर्थावगमात् । अप्रयोजकत्वात् तस्याऽधिक्यदोषप्रसङ्गाच्च ।

ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನವೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನವು ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದನ್ನೇ ಬೋಧಿಸಲು ಹೊರಟಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ 'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಕಾರ್ಯತಾವಾಚಕವಾದ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಬರುವುದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡುವುದು ಅಪ್ರಯೋಜಕ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿದರೆ 'ಆಧಿಕ್ಯ' ಎಂಬ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅನುಮಾನವೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ವಿध्यಧ್ಯಾಹಾರೇऽप्यनुमाया: स्वार्थे प्रामाण्यमभ्युपगन्तव्यम्।
अन्यथा प्रतिवादिनं प्रति ज्ञानविधिमात्रपरं साधनदूषणरहितमसङ्गतं स्यात् ।

ಮತ್ತು 'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿವಾದಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನಷ್ಟೇ ವಿಧಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆವಾಗ 'ಪರ್ವತೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾನ್ ಧೂಮಾತ್ ಇತಿ ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವು ಪರ್ಯವಸಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಹೊರತು ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನವು ಯಾವುದನ್ನೂ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪರನಿಗೆ ಏನನ್ನು ಕೂಡ ದೂಷಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದೆಡೆಯೂ 'ವಿದ್ಧಿ' 'ವಿದ್ಧಿ' ಎನ್ನುತ್ತಲೇ ಇರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तस्मात् ब्रह्मवाक्यानां च प्रतिपत्तिकर्तव्यतापरत्वेऽपि
यथाश्रुतानन्तगुणगणपरिपूर्णब्रह्मणि प्रामाण्यपर्याप्तिरिति न न: किञ्चिच्छिद्यत
इति सिद्धेऽर्थे प्रामाण्यं सुस्थितम् ।

ಅದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪರವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯತಾ-
ಬೋಧಕವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ನೀವು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ
ಆನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ 'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ 'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಯೊಂದು
ಪದಗಳಿಗೆ ಬೋಧಕತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ನಮಗೇನು ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ. ನಮಗೇನೇ
ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಪದಗಳ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಕಷ್ಟ ನಿರಂತರ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲಾ
ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ - ^(೧)ವೃದ್ಧರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಲನು ವ್ಯುತ್ತತ್ತಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುವ ಪ್ರಯುಕ್ತವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರವು ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನದ್ವಾರಾ ವ್ಯುತ್ತತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.
ಆದುದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆನ್ನುವುದೇ ಯುಕ್ತವು. ಹೇಗೆಂದರೆ -
'ಚೈತ್ರನೇ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪ್ರಯೋಜಕವೃದ್ಧನ ಮಾತನ್ನು
ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಯೋಜಕವೃದ್ಧನು ನೀರನ್ನು ತರಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.
ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಬಾಲಕನು, ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವನು - 'ಅಸ್ಯೇಯಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಾ, ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್, ಮದೀಯಸ್ತನ್ಯಪಾನಾದಿಪ್ರವೃತ್ತಿವತ್'
ನೀರನ್ನು ತರುವ ಈ ಪ್ರಯೋಜಕವೃದ್ಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವು,
ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ, ಇನ್ನ ಈ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೆ, ಎಂದು
ಆಲೋಚಿಸುವನು. ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜಕವೃದ್ಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಗೆ
ಯಾವುದು ವಿಷಯವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರಲು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಲಕನು
ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ - 'ವೃದ್ಧಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಾ ಬುದ್ಧಿಃ = ಪ್ರಯೋಜಕ
ವೃದ್ಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು, ಮಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಾ ಬುದ್ಧಿಃ
ಯದ್ವಿಷಯೇಣ ತದ್ವಿಷಯವ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ = ನನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು
ಯಾವುದನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸುತ್ತದೋ, ತದ್ವಿಷಯಕವೇ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

(೧) 'ಕಾರ್ಯತಾವಾದ' ವಿಚಾರವು ವಿಷ್ಣುತತ್ವನಿರ್ಣಯ ಗ್ರಂಥದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಹಳ ವಿವರವಾಗಿದೆ.
ಅದನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಓದುಗರ
ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುತತ್ವನಿರ್ಣಯದ ಗ್ರಂಥದ ಅಗ್ರಹಾರ ತಂತ್ರಿಗಳ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಚಾರವನ್ನು
ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯವು ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಬುದ್ಧಿತ್ವಾತ್ = ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಾದುದರಿಂದ, ಮದಿಯಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಬುದ್ಧಿವತ್ = ತನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಂತೆ, ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪುನಃ ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ - 'ಯದ್ವಿಷಯಾ ಸಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಭೂತಾ ತದ್ವಸ್ತು ಅಸ್ಯ ಅನೇನ ಶಬ್ದೇನ ಬೋಧಿತಂ' ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಯೋಜ್ಯ ವೃದ್ಧನಿಗೆ ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು, ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ. ಅಂತೂ ಪ್ರಯೋಜ್ಯ ವೃದ್ಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದರೂ ಶಬ್ದರೂಪ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಆದರೆ, ನನ್ನ ಸ್ವಸ್ವಪಾನಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದರೂ ಜನ್ಮಾಂತರಾನುಭವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಇಷ್ಟೇ ಪ್ರಯೋಜ್ಯವೃದ್ಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೂ ವಿಶೇಷವು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನನಗೆ ಸ್ವಸ್ವಪಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೋ, ಅದು ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದವು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜ್ಯವೃದ್ಧನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಶಬ್ದಬೋಧ್ಯವಾದ (ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ) 'ಅರ್ಥವು ಯಾವುದು' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಸ್ವಪಾನಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇವಲ ಸ್ವಸ್ವಪಾನಾದಿರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ಕೇವಲ ತೃಪ್ತಿರೂಪ ಫಲವನ್ನಾಗಲೀ, ಕೇವಲ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವರೂಪ ಸಂಬಂಧವನ್ನಾಗಲೀ ತಿಳಿದು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ 'ಇದಂ ಮಾಯಾ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸ್ವಸ್ವಪಾನತ್ವಾತ್ = ಇದು ನನ್ನಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಸ್ವಸ್ವಪಾನವಾದುದರಿಂದ' ಎಂದು ಸ್ವಸ್ವಪಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯತ್ವನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿದೇ ನಾನು ಸ್ವಸ್ವಪಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಡಿದೆನು ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕತ್ವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಇವನೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾಡಿದನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

'ಚೈತ್ರಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ = ಚೈತ್ರನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು, ಕಾರ್ಯಬೋಧಪೂರ್ವಿಕಾ = ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು. (ಅಂದರೆ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು) ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ = ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ, ಮದಿಯ

ಸ್ವಸ್ಥವಾನಾದಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿವತ್ = ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಸ್ವಸ್ಥವಾನಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೆ, ಎಂದನು ಮೇಯಿಸಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾರ್ಯಪರಗಳೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆಮೇಲೆ ಲಿಜ್, ಲೋಟ್, ತವ್ಯ, ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಯೋಗ(ಸಂಬಂಧ)ವಿದ್ದರೆ 'ಇದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವು ಬರುವುದರಿಂದಲೂ, ಲಿಜಾದಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವು ಬಾರದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಲಿಜ್, ಲೋಟ್, ತವ್ಯ, ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೇ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಾದರೂ ಕಾರ್ಯದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಬೆತ್ತಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಪ್ರತ್ಯೇಪ (ಸ್ಥಾಪನ) ನಿಷ್ಪಾಸನ (ಪರಿತ್ಯಾಗ)ಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಣೋಮೇನ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ' ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಜಾದಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು (ಈತ ಪ್ರತ್ಯಯ) ಪ್ರಯತ್ನರೂಪವಾದ ಶಾಬ್ದೀಭಾವನೆಯನ್ನೂ (ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ) ಪ್ರಕೃತಿಯು (ಯಜ್ ಎಂಬುವ ಧಾತುವು) ಲಿಜ್‌ವಾಚ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನವಿಷಯವಾದ ಯಾಗವನ್ನೂ 'ಇನ' ಎಂಬುವ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಯಾಗಕ್ಕೆ ಕರಣತ್ವವನ್ನೂ, 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಣೋಮ' ಎನ್ನುವುದು ಪ್ರಕೃತ್ಯರ್ಥವಾದ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣಿಭೂತವಾದ ನಾಮಧೇಯವನ್ನೂ, 'ಸ್ವರ್ಗಕಾಮಃ' ಎನ್ನುವುದು ನಿಯೋಜ್ಯನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನೂ ಹೇಳುವವುಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವುಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ, ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಂಗವಾಕ್ಯಗಳು, ೧. ಸನ್ನಿಪತ್ಯೋಪಕಾರಕಗಳು, ೨. ಆರಾದುಪಕಾರಕಗಳು ಹೀಗೆ ೨ ವಿಧವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧. ಸನ್ನಿಪತ್ಯೋಪಕಾರಕಗಳು ದೃಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನ ದ್ವಾರಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಉಪಕಾರಕಗಳು. ಉದಾ :- 'ವ್ರೀಹಿನವಹಂತಿ' 'ವ್ರೀಹೀತ್ ಪೋಕ್ತತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಭಕ್ತಗಳನ್ನು ಅವಹನನ (ಕುಟ್ಟುವುದು) ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಯಾಗಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅವಹನನಾದಿಗಳು ಉಪಕಾರಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ೨. ಆರಾದುಪಕಾರಕಗಳು ಅದೃಷ್ಟ (ಪುಣ್ಯ) ದ್ವಾರಾ ಉಪಕಾರಕಗಳು.

ಉದಾ:- 'ಇಡೋ ಯಜತಿ' ಇದು ಮೊದಲಾದ ೫ ಪ್ರಯೋಜನವಾಕ್ಯಗಳು. ಅದೃಷ್ಟ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಯಾಗಫಲದಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆದಕಾರಣ ಯಾಗೋತ್ತಮ

ಪೂರ್ವ (ಪುಣ್ಯ)ವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅವಹನನ (ಕುಟ್ಟುವುದು) ಪೋಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ 'ವೀಹೀನವಹಂತಿ' 'ವೀಹೀನ್ ಪೋಕ್ಷತಿ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸನ್ನಿಪತ್ಯೋಪಕಾರಕ ಅಂಗವಾಕ್ಯಗಳು ಯದ್ಯಪಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಫಲಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಪ್ರಧಾನಾಪೂರ್ವ (ಕಾರ್ಯ)ದಿಂದ ಬೇರೆ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ 'ಯಜೇತ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮಃ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಗವಿಷಯಕವಾದ ಕಾರ್ಯವು ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವಹನನವಿಷಯಕವಾದ ಕಾರ್ಯವು ಎಂದು ಅನ್ವಯಜ್ಞಾನವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಫಲಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಧಾನಭೂತವಾದ ಯಾಗ (ಕಾರ್ಯ)ದಿಂದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಧಾನಯಾಗರೂಪ ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವುಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

'ವೀಹೀಣಾಂ ಮೇಧ ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯ (ಪ್ರಧಾನ ಭೂತಯಾಗ)ಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತಗಳಾದ ಪುರೋಡಾಶಾದಿವ್ಯ, ದೇವತಾ ಇವುಗಳ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಕಾರ್ಯ (ಪ್ರಧಾನಭೂತವಾದ ಯಾಗ)ದಲ್ಲಿಯೇ ವಿನಿಯುಕ್ತಗಳಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವುಳ್ಳವುಗಳು. 'ವಾಯುರ್ವೈ ಕ್ಷೇಪಿಷ್ಠಾ ದೇವತಾ' ಇತ್ಯಾದ್ಯರ್ಥವಾದಗಳೂ ವಿಧಿಬೋಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಉಪಯುಕ್ತಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳೂ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಮಾಣವು. ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಉದ್ದೇಶ್ಯವಾದುದು ಕಾರ್ಯವು. ಆ ಕಾರ್ಯವು 'ಗಾಮಾನಯ' ಇದು ಮೊದಲಾದ ಪೌರುಷೇಯಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥವಾದ ಆನಯನವು (ತರೋಣವು) ಆಗುತ್ತದೆ. ವೇದದಲ್ಲಾದರೂ ಕಾರ್ಯವು ಅಪೂರ್ವ (ಅದೃಷ್ಟ)ವು. ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳೂ ಕಾರ್ಯಪರಗಳಾದುದರಿಂದಲೇ ವೇದಾಂತಗಳೂ ಅಂದರೆ 'ವಿಜ್ಞಾನಘನ ಏವೈತೇಭ್ಯೋ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಸಮುತ್ಥಾಯ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತವಾದ ಕರ್ತೃಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. 'ವಾಗ್ವಾಪ ನಾಮೋ ಭೂಯಸೀ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತವಾದ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹೀಗಿದೆ - ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲವು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ತಂದೆಯವರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವರು. ಆಗ ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಬೇರೊಂದು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಯವರು ಅವರಿಗೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಬೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು

ಇಚ್ಛಿಸುವಾಗ ಬೆರಳ ಚಟಕಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆ ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ತಿರುಗಿಸಿ ಹೀಗೆ ಬೋಧಿಸುವರು. 'ಬಾಲಕನೇ ಇವಳು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು, ಇವನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು, ಇವನು ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನು, ಅವನು ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ ಎಂದು. ಆಗ ವೃದ್ಧರ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದೇನೇ ಬಾಲಕರು ಆ ನಿರ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಆ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಿದ್ಧವಾದ ಆ ಅರ್ಥಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಈ ಪದದಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕಭಾವಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು ಇವಳು ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯು, ಇವನು ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನು, ಅವನು ಅಪೂಪ(ಅಪ್ಪ) ವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ಆವಾಪೋದ್ಧಾರ (ವಿವೇಕಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಆವಾಪವು. ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಉದ್ಧಾರವು.)ಗಳಿಂದ ಶಬ್ದವಿಭಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾತ್ರಾಧಿಪದಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಇತರದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳ ವಾಚಕತ್ವವಿದೆ, ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಉಪಾಯವು ಅತಿ ಲಘುವಾದುದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಮರೆತು ಹೋಗುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಬಾಲಕರು ಶಬ್ದಗಳನ್ನನುಸಂಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವೇ ಆಗದಿರುವ ವೃದ್ಧನ ಆಗಮನಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಅತಿಗುರುವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟ ಸಾಧನರೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತರೂ ಆಗಿ, ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ಶ್ರುತವಾದೊಡನೆಯೇ ಆ ಶಬ್ದವು ಆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಅತಿಲಘುವಾಗಿದೆ. ವರ್ತಮಾನ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಭವಿಷ್ಯದ್ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಆಮೇಲೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾರ್ಯಪರವಾದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು ಆಗುವುದು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಪರವಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಆಗತಕ್ಕ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಥಮತಃ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಆಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಬರುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಕಾರ್ಯವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯೇ ಆಗುವುದು, ಎನ್ನುವುದೂ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಯಿತು.

ಯಾರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ತಂದೆ, ತಾಯಿಗಳಿಂದ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಅಂತಹವನು ಇತರ ಬಾಲಕರ ತಂದೆ, ತಾಯಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತನಗೂ ತಂದೆ, ತಾಯಿಗಳು ಇರಬಹುದೆಂದು ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿ, 'ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಯಾರು, ನನಗೆ ಯಾರು ತಂದೆಯು, ಎಂತಹರು, ಎಲ್ಲಿರುವರು' ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹ ಪಡುವನು. ಆಗ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಒಬ್ಬನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವೆಂಬುವ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಭದ್ರಸೇನನೆಂಬುವ ರಾಜನು ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು, ಭದ್ರಸೇನನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲೀಲಾವತಿಯು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯು, ಎಂದು'. ಆಗ ಕಾರ್ಯವನ್ನುಪದೇಶಿಸಿದೇನೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿಕೊಡೋಣದರಿಂದ ಕೇಳತಕ್ಕವನಿಗೆ ಆಕಾಂಕ್ಷಾನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ವಾಕ್ಯವು ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಆತನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡುವನು, ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸುವ ನೀನು ರ1 ದಾರಿಯಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗು, ಎಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾರು ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡದೆ ಬೇರೆ ಸುರೂಪಿಗಳನ್ನೂ, ಕುರೂಪಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ 'ತಾನು ಸುರೂಪನೋ, ವಿರೂಪನೋ' ಎಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಶಯಪಡುವನೋ, ಅಂತಹವನನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಸುರೂಪಿಯಾಗಿರುವಿ, ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಆ ವಾಕ್ಯವು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿಕೊಡೋಣದರಿಂದ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವಾಕ್ಯವು ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಾಧನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ಕಾರಣವು. ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ವಾಕ್ಯಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಎಂಬುವ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟಾಧನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ನಿಮಿತ್ತವು.

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿಕೊಡೋಣದರಿಂದ ವಾಕ್ಯವು ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉಪಪಾದಿಸಿದುದರಿಂದ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು ಲೋಕಪ್ರವಾದದಿಂದಾಗಲೀ ಕಾರ್ಯತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಹೇತುಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದಾಗಲೀ ಸಾಮಾನ್ಯಾಕಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಶರೀರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದವನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾ ಸ್ನೇಹ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷಾಕಾರವಾಗಿ

ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಆತುರಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಆತನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದೂತಾದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಬೇರೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಗಣನೆ ಮಾಡದೇನೇ ಯಾವನು ಇರುತ್ತಾನೋ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಆಪ್ತನಾದ ಬಂಧುವಿನಂತೆ ವೇದವು ('ವಿಜ್ಞಾನಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ನಿರನಿಷ್ಕೋ ನಿರವದ್ಯಃ, ಸತ್ಯಕಾಮಃ, ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಃ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವು) ಆ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸರ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪ್ರಧಾನವನ್ನಾಗಿಯೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆತನಿಗೆ 'ಶ್ರೋತವ್ಯಃ ಮಂತವ್ಯಃ ನಿರಿದ್ಧಾಸಿತವ್ಯಃ ಸೋಽನ್ವೇಷ್ಯವ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆಯು ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಉಪಾಸನೆಯು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಎಂಬುವ ಷಡ್ವೈರಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದವರಿಗೇನೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ಅಹರಹಃ ಸಂಧ್ಯಾಮುಖಾಸೀತ' 'ಅರ್ಚತ ಪ್ರಾರ್ಚತ' 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಞೋಮೇನ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ' ಇವು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕಗಳಾದ ವಿಧಿಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವುವು. ಏಕಾಂತಭಕ್ತರನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಯೋಜನೆಯು

('ಇಯಂ ಮಾತಾಽಯಂ ಪಿತಾ' ಎಂಬುವ ಅಂಶದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾದುದು) ಉಕ್ತವಾಯಿತು. (ಮಧ್ಯಮ ಭಕ್ತರನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು 'ಸುರೂಪೋಽಸಿ' ಎಂಬುವುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾದ ಯೋಜನೆಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.) ಅಥವಾ ಯಾರು ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಅಂತಃಕರಣಾದಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದ ತಾನು ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ದುಃಖ ತೀರಸ್ಥವಾಗದಿರುವ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ ಇರುವವನಾಗಿ 'ತನಗೆ ಈ ದುಃಖಾದಿಗಳು ಶರೀರಾದಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಗೋ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗಳೋ ಎಂದು ಸಂಶಯಪಡುವರೋ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಇದು ಮೊದಲಾದ ವೇದಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಯದ್ಯಪಿ ನೀನು ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ದುಃಖಲೇಶ ರಹಿತವಾದ ಪರಮಾನಂದ-ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೇ ಆಗಿರುವಿ. ಆದರೆ ಈಗ ಈಶ್ವರಾಧೀನವಾದ ಅವಿದ್ಯಾ ಕಾಮಕರ್ಮಾದಿ-ಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ, ಶರೀರಾದಿನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪದಿಂದೊಡಗೂಡಿರುತ್ತಿ.

ಆಮೇಲೆ ಈತನು 'ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ನಾನು ಈ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿರ್ದುಃಖ ಪರಮಾನಂದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗುವೆನು, ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವನು. ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಅಂತಹ ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾವಿಭಾವವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಭೂತನು.

ಆದುದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಭಗವಂತನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ - ಆತನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರವಣ, ಮನನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಸನಾದಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳೂ ವಿಹಿತಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳೂ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವುವು. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವವೇದಗಳೂ ಪರ್ಯವಸಾನಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬೀ ವಿಷಯವು 'ಅನ್ಯಾರ್ಥಂ ತು ಜೈಮಿನಿಃ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು.

ಕಾರ್ಯತಾವಾದವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತಃ ಸುಶ್ರುತಂ 'ಇಥಾನಿಶ್ಚಿಪ್ರಾಸಿಪರಿಹರೇಚ್ಛುನಾಂ ತಯೋಗಮವಿಜಾನತಾಂ ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಮ್' ಇತಿ || ತತಃ ತೇ ಪ್ರಮಾಣಮಾಹ - ತತ್ತ್ವೋಕ್ತಂ ಸ್ಕಾಂದೇ "ನಾರಾಯಣಾತ್ ವಿನಿಷ್ಪನ್ನಮ್" ಇತ್ಯಾದಿ ||

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪರಿಹಾರೇಚ್ಛುನಾಂ ತದ್ಯೋಗಮವಿಜಾನತಾಂ ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ತದ್ಯೋಗಮ್' ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಅವಿಜಾನತಾಮ್ = ತಿಳಿಯದೇ ಇರುವ ಬುಭುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ತಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಮ್ = 'ಇಷ್ಟಸಾಧನತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಕಾರ್ಯತ್ವವು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನೇ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ಇಷ್ಟಸಾಧನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಸಕಲ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲೋಸುಗ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತಮ್ಮ

ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವನ್ನು 'ತಜ್ಞೋಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ 'ನಾರಾಯಣಾದ್ವಿನಿಷ್ಠಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಾಮಸಪುರಾಣವನ್ನೇಕೆ ಆಧರಿಸಿದರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನ್ವಪೌರೂಢೇಯೋ ವೇದ: ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ತು, ಕಿಮಿತಿ ಪುರಾಣಾದಿಷ್ವಾದರ: ಕ್ರಿಯತೇ ।

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪೋಣ ಆದರೆ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ? ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣವನ್ನು ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ತಾಮಸಪುರಾಣವನ್ನು ಏಕೆ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ?

ವೇದದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಗಳು ಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಉಚ್ಯತೇ । ವೇದಾನುಸಾರಿತ್ವಾತ್ ವೇದಪರಿಗೃಹೀತತ್ವಾಚ್ಚ । “ಋಗ್ವೇದಂ ಭಗವೋಽಪ್ಯೇಮಿ” ಇತ್ಯಾರಭ್ಯ, ‘ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಂ ಪञ್ಚಮಂ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಮ್’ ಇತಿ ಹಿ ಚಂದ್ರೋಗಶ್ರುತಿ: ।

ವೇದಗಳು ಹೇಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೋ ಅದರಂತೆ ವೇದಾನುಸಾರಿಯಾದ ಮತ್ತು ವೇದ ಪರಿಗೃಹಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಪುರಾಣಗಳೂ ಕೂಡ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಆಗಿವೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಪುರಾಣಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣವಾದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಆಧಾರವನ್ನು ಬಯಸುವ ವೇದಗಳೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಬೇಕಾದೀತು. 'ಋಗ್ವೇದಂ ಭಗವೋಽಪ್ಯೇಮಿ' 'ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ 'ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಂ ಪಂಚಮೋ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಂ' ಐದನೆಯ ವೇದವೆನಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಛಾಂದೋಗ್ಯಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಇತಿಹಾಸವೂ ಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣ: ಪञ्चಮೋ वेदानां वेद:' इति च । 'इतिहासः पुराणं विद्या उपनिषदः श्लोकाः' इति बृहदारण्यके । 'सर्वेषु वेदेषु तथेतिहासे' इति पैङ्गिश्रुति: ।

'ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಃ ಪಂಚಮೋ ವೇದಾನಾಂ ವೇದಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತು 'ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಂ ವಿದ್ಯಾ ಉಪನಿಷದಃ ಶ್ಲೋಕಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕವು ವೇದದ ಜೊತೆ ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ. 'ಸರ್ವೇಷು ವೇದೇಷು ತಥೇತಿಹಾಸೇ' ಎಂಬ ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿಯು ಸಕಲವೇದಗಳ ಜೊತೆ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿದೆ.

ಸಕಲ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

'उपास्य एकः परतः परो यो वेदैश्च सर्वैः सह चेतिहासैः ।

सपञ्चरात्रैः सपुराणैश्च देवः सर्वैर्गुणैस्तत्र तत्र प्रतीतैः ॥'

इति भाल्लवेयश्रुति: ।

ಉತ್ತಮರಿಗೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಕ್ರೀಡಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸಕಲವೇದ-ಗಳಿಂದ, ಇತಿಹಾಸದಿಂದ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣದಿಂದ, ಪಂಚರಾತ್ರಗಳಿಂದ, ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಎಲ್ಲೆಯೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಲಲವೇಯಶ್ರುತಿಯು ವೇದಗಳ ಜೊತೆ ಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ.

ಪಂಚರಾತ್ರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“वेदैश्च पञ्चरात्रैश्च ध्येयो नारायणः परः ।

पञ्चरात्रं च वेदाश्च विद्यैकैव विधीयते” इति नारायणश्रुति: ।

‘ವೇದೈಶ್ಚ ಪಂಚರಾತ್ಮೈಶ್ಚ ಧೈಯೋ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ ।
ಪಂಚರಾತ್ರಂ ಚ ವೇದಾಶ್ಚ ವಿದ್ಯೈಕೈವ ವಿಧೀಯತೇ’

ವೇದಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಾರಾಯಣನೊಬ್ಬನೇ ಧೈಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪಂಚರಾತ್ರ ಹಾಗೂ ವೇದಗಳು ಒಂದೇ ವಿದ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾರಾಯಣಶ್ರುತಿಯು ಪಂಚರಾತ್ರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಸಕಲಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ -

“ಸರ್ವಾನ್ ವೇದಾನ್ ಸೇತಿಹಾಸಾನ್ ಸಪುರಾಣಾನ್ ಸಯುಕ್ತಿಕಾನ್ ।
ಸಪಶ್ಚರಾತ್ರಾನ್ ವಿಜ್ಞಾಯ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞೇಯೋ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ॥” ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೇ ।
ಸೂತ್ರಕಾರಶ್ಚ ಭಗವಾಂಸ್ತತ್ರತತ್ರೋವಾಚ “ಸ್ಮೃತೇಶ್ಚ”, “ಅಪಿ ಸ್ಮರಯತೇ” ಇತ್ಯಾದಿ॥

‘ಸರ್ವಾನ್ ವೇದಾನ್ ಸೇತಿಹಾಸಾನ್ ಸಪುರಾಣಾನ್ ಸಯುಕ್ತಿಕಾನ್ ।

ಸಪಂಚರಾತ್ರಾನ್ ವಿಜ್ಞಾಯ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞೇಯೋ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ’

ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದ, ಇತಿಹಾಸಗಳಿಂದ, ಪುರಾಣಗಳಿಂದ, ಸಮೀಚನವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ, ಪಂಚರಾತ್ರಗಳಿಂದ, ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಪ್ರಮುಖಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವು ಪುರಾಣ ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ.

ಭಗವಾನ್ ಸೂತ್ರಕಾರರೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ‘ಸ್ಮೃತೇಶ್ಚ’ ‘ಅಪಿ ಸ್ಮರಯತೇ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿವಚನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಮಗೆ ಪ್ರೀತಮದಾಟಾರ್ಯರೇ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣ, ಪುರಾಣಗಳ ಆಧಾರ ಬೇಡ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - यद्यप्याचार्यः स्वोक्तार्ये स्वयमेव प्रमाणं,
सर्वज्ञत्वादविप्रलम्भकत्वाच्च । तथाऽपि ‘स्कान्दे चोक्तम्’ इति प्रौढवादां
करोति। सर्वज्ञत्वं तावत् श्रुतिसिद्धं, “बळित्या तद्रूपे धायि दर्शतम्” इति।

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಾವು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸರ್ವಜ್ಞಜಿಖಾಮಣಿಗಳು ವಂಚನೆ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವ ಅವರಲ್ಲಿ ಲವಲೇಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪುರಾಣದ ಆಧಾರವನ್ನೇಕೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ನೀಡುತ್ತಾರೆ?

ಹೌದು, ಆದರೂ ಸಹ 'ಸ್ಯಂದೇ ಚ ಉಕ್ತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ವಾಯುದೇವರ ಅವತಾರವೆಂದು ಒಪ್ಪದವರಿಗೂ ಕೂಡ ಯಥಾರ್ಥ-ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಲು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ತುಷ್ಯತು ದುರ್ಜುನಃ' ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವಿಷಯವು ಪ್ರೌಢವಾದ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸರ್ವಜ್ಞರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. 'ಬಳಿತ್ಯಾ ತದ್ವಪುಷೇ ಧಾಯಿ ದರ್ಶತಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಹನುಮ ಪರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - इह हि प्रस्तुतस्य बलज्ञानस्वरूपस्य वायोः प्रथमावतारो रामस्याऽज्ञाप्रणेता साधको 'मति'शब्दोक्तः ।

ಈ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬಲ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪರಾದ ವಾಯುದೇವರ ಮೊದಲನೆಯ ಹನುಮದವತಾರವನ್ನು ಮತಿಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ಮತಿಃ ಋತಸ್ಯ ಧೇನಾ ಅನಯಂತ' ಮತಿಃ = ಹನುಮಂತನು, ಋತಸ್ಯ = ಶ್ರೀರಾಮನ, ಧೇನಾಃ = ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು, ಅನಯಂತ = ಸೀತೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದನು ಎಂದು.

ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಭೀಮ ಪರ

तत्त्वप्रदीप: - द्वितीयं वपुः पृतनाक्षयकृत् 'पृक्ष'शब्दोक्तम्, ऋगादि-सप्तविद्यानिवासात्मकं च । अस्य ऋषभस्य तृतीयं वपुर्ज्ञानदोहनार्थं योषासु जातम् ।

ಎರಡನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು 'ಪೃಕ್ಷ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ದುಷ್ಪರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರುವ ಕಾರಣ ಭೀಮಸೇನ ದೇವರು 'ಪೃಕ್ಷ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಆಶಯೇ' ಸಪ್ತಶಿವಾಸು ಮಾತೃಷು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಋಗ್ವೇದವೇ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ವಾಸ ಮಾಡುವವರು ಎಂದರ್ಥ. ಇವರೇ ಮುಂದೆ ಮೂರನೆಯ ಮಧ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರ ಮಾಡಿದರು. ಜ್ಞಾನಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಧ್ಯಗೇಹ ಭಟ್ಟರ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಮಧ್ವ ಪರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -- 'ದರ್ಶ'ಶಬ್ದ: ಪೂರ್ಣವಾಚಿ, "ತಾನಿ ದಶ ದಶೇತಿ ವೈ ಸರ್ವಮೇತಾವತಿ ಹಿ ಸಂಖ್ಯಾ" ಇत्याದಿಶ್ರುತೇ: । 'ದಶಪ್ರಮತಿಮ್' ಇತಿ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾನಾಮೋಕ್ತಯಾ ಸರ್ವಜ್ಞತವುಕ್ತಮ್ ।

'ದರ್ಶ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಪೂರ್ಣ' ಎಂದರ್ಥ. "ತಾನಿ ದಶ ದಶೇತಿ ವೈ ಸರ್ವಮೇತಾವತಿ ಹಿ ಸಂಖ್ಯಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯು 'ದರ್ಶ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಸರ್ವ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ದಶಪ್ರಮತಿ' ಶಬ್ದವು 'ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯೇನ 'ಶವಸಾ' ಸುಖೇನ ಮಹಿತಷಡ್ಗುಣಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ವರಣೀಯಾನ್ ಗುಣಾನ್ ರುದ್ರಾದೀಶ್ವರಾ ಅನ್ಯೇ ಚ ಸೂರ್ಯೋ 'ನಿರಕ್ರಂತ' ನಿರಜಾನತ । ಯತ್ರ ಚಾಯಂ 'ಪ್ರದಿವ:' ಪ್ರಕೃಷ್ಠಜ್ಞಾನೋ ಮಧ್ವನಾಮಾ ಭೂತ್ವಾ 'ಮಾತರಿಶ್ವಾ' ಗುಹ್ಯಾಂ ನಿಹಿತಂ ವಿಷ್ಣುಂ 'ಆಧವೇ' ಆ ಸಮನ್ತಾದೀಶ್ವರತ್ವೇ 'ಮಥಾಯತಿ' ಪ್ರಕಾಶಯತಿ, ಅಸತ್ಯಮನೀಶ್ವರಂ ಜಗತ್ ವದದ್ವಿಸುರೈರ್ಗೃಹಿತಂ ಸಂತಂ ಪ್ರಕಾಶಯತೀತ್ಯರ್ಥ: ।

ಯತ್ರ ಚ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಸ್ವಪಿತುರಿಚ್ಛಯಾ ನಿಯಮಾನ: ಪ್ರಭವೀರುಧ: ಸ್ವದಂತೇಷು ಪರ್ಯಾರೋಹಯತಿ ಚರ್ವಿತವಚ್ಛಕಲೀಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥ: ॥

'ನಿಯತ್' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ಯತ್' ಪದವು 'ಯೇನ' ಎಂಬ ತೃತೀಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ. ಶವಸಾ = ಸುಖದಿಂದ, ಮಹಿಷಸ್ಯ = ಮಹಿಷವಾದ ಷಡ್ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ವಿಷ್ಣುವಿನ, ವರ್ಪಸಃ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು, ನಿಃ ಕ್ರಂತ = ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದರು. 'ಯದೀಮನು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯತ್ ಪದವಿದೆ. ಪ್ರದಿವಃ = ಪ್ರಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ 'ಮಧ್ವ' ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ, ಮಾತರಿಶ್ವಾ = ಹೃದಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುರೂಪವನ್ನು, ಆಧವೇ = ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು, ಮಥಾಮತಿ = ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು' 'ಯಾರು ಈಶ್ವರರಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಅಸುರರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸಿದರು.

ಯತ್ = ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ, ಪಿತುಃ = ತಂದೆಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿರುವನು. ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ತಿಂದು ಬಿಡುವನು.

ವಿವರಣೆ -

(^೧) ಬಳಿತ್ಯಾ ತದ್ವಪುಷೇ ಧಾಯಿ ದರ್ಶತಂ

ದೇವಸ್ಯ ಭರ್ಗಃ ಸಹಸೋ ಯತೋಽಜನಿ |

ಯದೀಮುಪಹ್ವರತೇ ಸಾಧತೇ

ಮತಿಯುಸತ್ಯ ಧೇನಾ ಅನಯಂತ ಸಸ್ತುತಃ ||

ಯತಃ = ಯಾವ ನಾರಾಯಣನಿಂದ, ಅಜನಿ = (ವಾಯುದೇವರು), ಹುಟ್ಟಿದರೋ, ದೇವಸ್ಯ = ಆ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ, ಸಹಸಃ = ಬಲ ರೂಪರಾದ, ಕಲ್ಯಾಣಿ ಶತ್ರುವೇಗ ಸಹನಶೀಲರಾದ, ವೇಗವುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರ, ಏಟ್ = ಬಲಾತ್ಕೃತವಾದ, ದರ್ಶತಂ = ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ, ಭರ್ಗಃ = ಜಗತ್ತನ್ನು ಭರಣಮಾಡುವ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವ, ತತ್ = ಆ ಮೂಲರೂಪವು, ಇತ್ಯಾ = ಮೂಲರೂಪದಂತೆಯೇ, ವಪುಷೇ =

(೧) ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ 'ಬಳಿತ್ಯಾ' ಸೂಕ್ತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಗುರುರಾಜ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ೧೯೯೦ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಬಳಿತ್ಯಾಸೂಕ್ತದ ಪಾಠವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದು 'ಬಳಿತ್ಯಾಸೂಕ್ತ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅವತಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಧಾಯಿ = ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ಅವತಾರ ಮಾಡಿತು), ಯತ್ = ಯಾವ ಅವತಾರ ರೂಪವು, ಮತಿಃ = ಹನುಮಾನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ, ಋತಸ್ಯ = ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ರಾಮನ, ಉಪ = ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ, ಹೃದತೇ = ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತದೋ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ರವಾಗಿದೆಯೋ, ಈಂ = ಇದರಂತೆ, ಸಾಧತೇ = ದೂರವಿದ್ದೂ ರಾಮಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೋ, ಯೇನ = ಯಾವ ಅವತಾರ ರೂಪದಿಂದ, ಋತಸ್ಯ = ಸತ್ಯವಚನವುಳ್ಳ ಶ್ರೀರಾಮನ, ಸಮೃತಃ = ಅಮೃತಸ್ತವದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಧೇನಾಃ = ಸುರಕಾರ್ಯಪೋಷಕಗಳಾದ ಸಂದೇಶ ವಚನಗಳು, ಅನಯಂತ = ಸೀತಾದೇವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವೋ, ತತ್ = ಆ ಅವತಾರವು, ಪ್ರಥಮಂ = ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಶ್ರೀ ವಾಯುದೇವರು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ಪೂರ್ಣಬಲ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪರು. ಕಲ್ಯಾಣಿಗಳ ಭಾದ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳೂ ಮೂಲರೂಪದಂತೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಬಲಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ. ಭಗವದಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವಾಯುದೇವರು ಮೂರು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮಾವತಾರವು ವಿಶೇಷ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳದ್ದಾದ್ದರಿಂದ 'ಹನುಮಾನ್' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ರೂಪವು ಸದಾ ರಾಮದೇವರ ಬಳಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ರವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ದೂರದಲ್ಲೂ ರಾಮಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಅಂದರೆ, ರಾಮದೇವರ ಉತ್ತಮ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀತೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ - 'ದ್ರವಿಣಂ ತರಃ ಸಹಃ ಬಲಂ ಶೌರ್ಯಾಣಿ' ಎಂಬ ಅನುಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ 'ಸಹಸ್ರ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬಲ ಎಂದರ್ಥ. 'ಸಹಸಃ' ಎಂದರೆ ಬಲಸ್ವರೂಪರಾದ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಶಬ್ದವು 'ಷಹ ಮರ್ಷಣೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ (ಮರ್ಷಣ) ಸಹನಶೀಲ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ. ವಾಯುದೇವರು ಕಲ್ಯಾಣ್ಯಪದ್ರವವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದರಿಂದ ಅಂದರೆ ಉಪದ್ರವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು 'ಸಹಸ್ರ' ಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಅಸುರೋಪದ್ರವ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ - 'ಯ ವಿವಾಯಂ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ ತಂ ಉದ್ಗೀಠಮುಪಾಸಾಂಚಕ್ತಿರೇ ತಂ ಹ ಅಸುರಾಃ ಋತ್ವಾ ವಿದದ್ವಸುಃ ಯಥಾ ಅತ್ಮಾನಂ ಆಖಿಣಂ ಋತ್ವಾ ವಿದ್ವಂಸತೇ॥'

(ದೇವತೆಗಳು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ಉದ್ಗೀಢನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ದಾನವರು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೆಂಬ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಅಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಬಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂಡೆಕಲ್ಲಿಗೆ ಬಡಿದ ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಂಟೆ ಪುಡಿಯಾಗುವ ಹಾಗೆ ನಾಶ ಹೊಂದಿದರು).

'ಬಿಭರ್ತಿ ಗಮಯತಿ ಚ ಇತಿ ಭರ್ಗಃ' ಶ್ವಾಸರೂಪದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಭರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು 'ಸ ವಿನಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಗಮಯತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಯುದೇವರು ಭರ್ಗಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು. 'ಆದಿಭೂಭ್ಯಾಂ ಡುತಚ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಎರಡು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭ್ಯ ಮತ್ತು ಗಮ್ ಎಂಬ ಎರಡು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಉಣಾದಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು 'ಭರ್ಗಃ' ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಬಟ್' ಮತ್ತು 'ದರ್ಶತಂ' ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ 'ವಾಯು' ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಆಯ ಪಯ ಗತೌ' ಎಂಬ ಧಾತುಪಾಠದ ಪ್ರಕಾರ 'ವಾಯು' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಆಯ್' ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ. ಇದನ್ನು 'ದರ್ಶತಂ' ಎಂಬ ಪದವು ವಿವರಿಸಿದೆ. 'ವ' ಎಂದರೆ ಬಲ. ಅದನ್ನೇ 'ಬಟ್' ಎಂಬ ಪದವು ವಿವರಿಸಿದೆ. 'ವಬಯೋಃ ಆಭೇದಃ' (ವ ಬ ಅಕ್ಷರಗಳು ಒಂದೇ) ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದ ಪ್ರಕಾರ 'ಬಟ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಕಾರದ ಬದಲು ಬಕಾರ ಬಂದಿದೆ.

'ಹನೂಮಾನ್' ಶಬ್ದವು 'ಹನ' ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಹನಧಾತುವಿಗೆ 'ಹನ ಹಿಂಸಾಗತ್ಯೋಃ' ಎಂಬ ಧಾತುಪಾಠದ ಪ್ರಕಾರ ಗತಿ ಎಂದರ್ಥ. ಗತ್ಯರ್ಥಕ ಧಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಿಯಮದಿಂದ 'ಹನ' ಧಾತುವಿಗೆ 'ಜ್ಞಾನ' ಎಂದೂ ಅರ್ಥ. ವಿಶೇಷವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಹನೂಮಾನ್' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಯದ್ಯಪಿ 'ಹನವಾನ್' ಎಂದು ಅಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಅವರ ಸ್ವಭಾವ (ತೀಲ) ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು (ಸ್ವಭಾವ) ತಾಚ್ಛೀಲ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನತೀಲರೆಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಮತ್ತೊಂದು ಉಕಾರವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹನೂಮಾನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಯು ಗತೌ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ 'ಯುತ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

'ಹ್ವರ ಕೌಟಲ್ಯೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಾಠದ ಪ್ರಕಾರ ಹ್ವರ ಧಾತುವಿಗೆ ವಕ್ರವಾಗುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹ್ವರತೇ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

'ಧೇನಾಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಧಿಜ್ ಪೋಷಣ್ಣೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುರಕಾರ್ಯಪೋಷಕ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರದ ರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ -

ಪೃಕ್ಷೋ ವಪುಃ ಪಿತುಮಾನ್ ನಿತ್ಯ ಆಶಯೇ
ದ್ವಿತೀಯಮಾ ಸಪ್ತ ಏವಾಸು ಮಾತೃಷು |
ತೃತೀಯಮಸ್ಯ ವೃಷಭಸ್ಯ ದೋಹಸೇ
ದಶಪ್ರಮತಿಂ ಜನಯಂತ ಯೋಷಣಃ ||

ದ್ವಿತೀಯಂ ವಪುಃ = ಎರಡನೆಯ ಭೀಮಾವತಾರ ರೂಪವು, ಪೃಕ್ಷಃ = ದುಷ್ಟ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಪೃಕ್ಷಸ್ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪಿತುಮಾನ್ = ಬಹಳ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವ, ನಿತ್ಯಃ = ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಮರಣವುಳ್ಳ ಆ ಭೀಮನು, ಸಪ್ತ ಏವಾಸು ಮಾತೃಷು = ಶೋಭನವಾದ ಋಗ್ ಯಜುಸ್ ಸಾಮ ಅಥರ್ವ ಛಾರತ ಪಂಚರಾತ್ರ ಮತ್ತು ಮೂಲರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಏಳು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆ ಶಯೇ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಣತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯೋಷಣಃ = ಶ್ರೀ, ಭೂ, ದುರ್ಗಾ ಎಂಬ ವೇದಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು, ದೋಹಸೇ = ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಲು, ವೃಷಭಸ್ಯ = ದೇವ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ, ಅಸ್ಯ = ವಾಯುದೇವರ, ತೃತೀಯಂ = ಮೂರನೆಯದಾದ, ದಶಪ್ರಮತಿಂ = ಪೂರ್ಣಪಜ್ಞ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು, ಜನಯಂತ = ಪಡೆದರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ವಾಯುದೇವರ ದ್ವಿತೀಯಾವತಾರಭೂತರಾದ ಭೀಮಸೇನದೇವರು ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಬಹಳ ಅನ್ನವನ್ನು ಜೀರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಮರಣಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾಳು ವೇದಗಳು ಭಾರತ ಪಂಚರಾತ್ರ ಮತ್ತು ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಏಳು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವಾಯುದೇವರ ಮೂರನೆಯ ರೂಪವಾದ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪವನ್ನು ವೇದಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಭೂ-ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರು, ಇತರರು ವೇದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಾರ್ಥವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸಮೀಚೀನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಧ್ಯಗೇಹಭಟ್ಟರ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತರಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ವಿರೇಷ ವಿಷಯ - ಪೃಕ್ಷು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೇನಾರ್ಥಕ ಪೃತ್ ಶಬ್ದದ ನಂತರವಿರುವ ಕ್ಷೀಜ್ (ಕ್ಷಯೇ) ಧಾತುವಿಗೆ 'ಕರ್ತಾ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಡಸನ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು 'ಪೃಕ್ಷಸ್' ಎಂದು ಸಕಾರಾಂತ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಸೇನಾಕ್ಷಯಕರ್ತ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

'ಓತು: ಇತಿ ಆನ್ನನಾಮ' (ಓತು: ಎಂದರೆ ಆನ್ನ) ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಅಪೌರುಷೇಯಗ್ರಂಥ) ವಚನದಿಂದ ಓತು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆನ್ನ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಾಶಸ್ತ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮತುಪ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ 'ಓತುಮಾನ್' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬಹ್ವನ್ನಭೋಕ್ತಾ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

'ಮಾಪಯಂತಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ' (ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ) ಎಂಬ ವೃತ್ತತ್ತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ 'ಮಾತ್ಯ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ವಿದ್ಯೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ.

'ಆ ಶಯೇ' ಎಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ, ಮಲಗಿದವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೇ ಭೀಮಸೇನದೇವರು ಬೇರಕಡೆ ಗಮನವಿಡದೆ ಸಪ್ತವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲೇ ಬಾಣ ತಯಾರಿಸುವವನಂತೆ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೇ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲೆಂದೇ 'ಆ ಶಯೇ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಿಂದ 'ಭೃತಾ: ಮಾ: ಯೇನ ಸಃ ಭೀಮಃ' (ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದವನು ಭೀಮ) ಎಂದು ಭೀಮ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಯದ್ಯಪಿ ಈ ವೃತ್ತತ್ತಿಯಿಂದ 'ಭೃಮ' ಎಂದಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ 'ವರ್ಣಾಗಮೋ ವರ್ಣವಿಕಾರಶ್ಚ' (ಶಬ್ದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಣಗಳು ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ, ಕೆಲವು ವಿಕಾರವಾಗುತ್ತವೆ) ಎಂಬ ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ ಭೃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಋಕಾರಕ್ಕೆ ಈಕಾರ ಬಂದು 'ಭೀಮ' ಎಂದಾಗಿದೆ.

'ದೋಹಸೇ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದುಹ ಪ್ರಪೂರಣೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಜ್ಞಾನ ಪೂರಣೆಗಾಗಿ' ಎಂದರ್ಥ.

‘ದಶೇತಿ ಪೂರ್ಣಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ಸರ್ವಂ ಪೂರ್ಣಮಿಹೋಚ್ಯತೇ |

ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಮತಿರುದ್ದಿಷ್ಟಾ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತತಃ ಸ್ಮೃತಃ ||

(ದಶ ಎಂದರೆ ಸರ್ವ. ಸರ್ವ ಎಂದರೆ ಪೂರ್ಣ. ಪ್ರಮತಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಆದ್ದರಿಂದ ದಶ ಪ್ರಮತಿ ಎಂದರೆ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ಎಂದರ್ಥ) ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ‘ದಶದಶತಃ ತತ್ ಶತಂ’ (ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಹತ್ತರಿಂದ ಗುಣಿಸಿದರೆ ನೂರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಗುಣಕದಿಂದ ಸಾವಿರ ಮೊದಲಾದುದಾಗಿ ಅನಂತವಾಗುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ತ್ವತಿಯಿಂದಲೂ ‘ದಶ’ ಎಂದರೆ ‘ಪೂರ್ಣ’. ‘ಮತಿ’ ಎಂದರೆ ‘ಬುದ್ಧಿ’. ಅದು ಭಗವದ್ವಿಷಯಕವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಮತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ದಶ (ಪೂರ್ಣವಾದ) ಪ್ರಮತಿ (ಪ್ರಜ್ಞೆ)ವುಳ್ಳವರು ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ‘ದಶಪ್ರಮತಿ’ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

‘ಬಹುಲಂ ಛಂದಸಿ ಆಮಾಜ್ ಯೋಗೇಽಪಿ’ (ಮಾ ಅಭೂತ್ ಎಂದಿರುವಾಗ, ಮಾಜ್ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಭೂತ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆಕಾರವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಭೂತ್ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಾಜ್ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಯಃ ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ವಚನ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಜನಯಂತ ಎಂದಿರಬೇಕಾದದ್ದು ‘ಜನಯಂತ’ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ಯಾದೀಂ ಬುಧ್ಧಾನ್ಮಹಿಷಸ್ಯ ವರ್ಷಸ

ಈಶಾನಾಸಃ ಶವಸಾ ಕ್ರಂತ ಸೂರಯಃ |

ಯದೀಮನುಪ್ರದಿವೋ ಮಧ್ವ ಆಧವೇ

ಗುಹಾ ಸಂತಂ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಮಥಾಯತಿ ||

ಯತ್ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಮಧ್ವಃ ಮಾತರಿಶ್ವಾ = ಯಾವ ಮಧ್ವರೆಂಬ ವಾಯುದೇವರು, ಈಂ = ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜ್ಞಾನಪೂರಣೆಗಾಗಿ, ಪ್ರದಿವಃ ಅನು = ಪ್ರಕೃಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಗುಹಾ ಸಂತಂ = ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಆಧವೇ = ಅವನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಮಥಾಯತಿ = ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೋ, ತತ್ = ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಬುಧ್ಧಾತ್ = ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ, ವರ್ಷಸಃ = ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಪಾಲಿಸುವ,

ಮಹಿಷಸ್ಯ ಯತ್ = ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ವಾಯುದೇವರ ಯಾವ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರವಾದ ಮಧ್ವರ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಈಂ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಈಶಾನಾಸಃ = ರುದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು, ಶವಸಾ = ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ, ಸೂರಯಃ ನಿಃ ಕ್ರಂತ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರೋ, ಅಂತಹ ರೂಪವನ್ನು ಶ್ರೀ, ಭೂ, ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರು ಪಡೆದರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ವಾಯುದೇವರು ಜ್ಞಾನರೂಪರು. ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತರುವರು. ಸಜ್ಜನರನ್ನು ತನ್ನವರೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪಾಲಿಸುವರು. ಇವರ ಮೂರನೆ ಅವತಾರರಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವರು ರುದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಮರ್ಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೃದಯ ಗುಹವಾಸಿಯಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದರು.

ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ - ಬುದ್ಧ ಶಬ್ದವು ಬುಧ ಅವಗಮನೇ (ಅವಗಮನ-ಜ್ಞಾನ) ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಬುಧ್ನಾತ್' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಜ್ಞಾನ ರೂಪರಾದ' ಎಂದರ್ಥ. ಅಥವಾ 'ಬುಧಃ ಪಂಡಿತಾನ್ ನಯತೀತಿ ಬುಧಃ' (ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವವರು) ಎಂದು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಬಹುದು.

'ವರ್ಪಸಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ 'ವರಯತಿ ಪಾಲಯತಿ' ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ 'ವೈ' ಮತ್ತು 'ಪಾಲ' ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಕರ್ತ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಡಸುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು 'ವರ್ಪಸ್' ಶಬ್ದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. 'ವರ್ಪಸಃ' ಎಂಬ ಪದವು 'ವರ್ಪಸ್' ಶಬ್ದದ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯಂತೆ ರೂಪ.

'ಬಹುವಚನಂ ಆದ್ಯರ್ಥೇ' (ಬಹುವಚನಕ್ಕೆ ಆದಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ) ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ 'ಈಶಾನಾಸಃ' ಎಂದರೆ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಎಂದರ್ಥ.

'ಗುಹಾ' ಎಂಬ ಪದವು ಸಪ್ತಮೀವಿಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಪದ. ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಲೋಪವಾಗಿ ಗುಹಾ ಎಂದಾಗಿದೆ.

'ಆಧವೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಆ' ಎಂದರೆ 'ಸಮಗ್ರ' ಎಂದರ್ಥ. 'ಧವ' ಪದಕ್ಕೆ 'ಧವಃ ಪ್ರಿಯಃ ಪತಿಃ ಭರ್ತಾ' ಎಂಬ ಅನುಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ 'ಪತಿ' ಎಂದರ್ಥ. 'ಭಾವಪ್ರಧಾನ ನಿರ್ದೇಶ'ದಿಂದ (ಧರ್ಮಿವಾಚಕ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ

ವಾಚ್ಯವೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ ಆದ್ದರಿಂದ) ಧವ ಪದಕ್ಕೆ ಪತಿತ್ವ ಎಂದರ್ಥ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಪಂಚದ ಪತಿತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಭಗವಂತನು ಅನಂತವೇದ ವಿಷಯನು ಎಂದು ಮಥನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಮಥನವು ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಮಥಯತಿ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ, ದೀರ್ಘ ಬಂದು ಮಥಾಯತಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಅಪಾರವೇದ ಲಿಂಗಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಮಾಡಿ ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪ್ರ ಯತ್ ಪಿತುಃ ಪರಮಾಸ್ತೀಯತೇ ಪರ್ಯಾ

ಪೃಕ್ಷುಧೋ ವೀರುಧೋ ದಂಸು ರೋಹತಿ |

ಉಭಾ ಯದಸ್ಯ ಜನುಷಂ ಯದಿನ್ದತ

ಆದಿದ್ಯವಿಷ್ಣೋ ಅಭವತ್ ಫೃಣಾ ಶುಚಿಃ ||

ಯತ್ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಪರಮಾತ್ = ಉತ್ತಮನಾದ, ಪಿತುಃ = ತಂದೆಯಾದ ನಾರಾಯಣನಿಂದ, ಆ = ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಪರಿ = ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಣೀಯತೇ = ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೋ, ಪೃಕ್ಷುಧಃ = ಹಸಿವೆಯಂತೆ ಪೀಡಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂಬ, ವೀರುಧಃ = ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು, ದಂಸು ರೋಹತಿ = ಹಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಡುತ್ತಾರೋ, ಯತ್ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಉಭಾ = ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಿಬ್ಬರು, ಅಸ್ಯ ಜನುಷಂ = ಶ್ರೀ ಮಧ್ವರ ಜನ್ಮವನ್ನು, ಯತ್ = ಜ್ಞಾನದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಇನ್ದತಃ = ಪ್ರತಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿಸುವರೋ, ತತ್ = ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅತ್ ಯವಿಷ್ಯಃ = ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನಿಗಿಂತ ಕನಿಷ್ಠರಾದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು, ಇತ್ = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, (ಈಗ ತೋರುವಂತೆ) ಫೃಣಾ = ಕರುಣಾಶಾಲಿಗಳಾಗಿ, ಶುಚಿಃ = ದೋಷದ ಅಪವಾದದಿಂದಲೂ ದೂರವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಶ್ರೀ ಮಧ್ವರು ತಂದೆಯಾದ ನಾರಾಯಣನ ಆದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯುವವರು. ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಹಾಕುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಇವರು ಖಂಡಿಸುವರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಇವರು ಪ್ರತಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜನಿಸುವರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ

ಭಗವಂತನಿಗಿಂತ ಕನಿಷ್ಠರಾದ ಇವರು ದಯಾಮಯರು. ಹನುಮ ಭೀಮರಂತೆ ಭಗವದಾಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸದೆ ವಾದದಲ್ಲಿ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷದ ಆರೋಪಕ್ಕೂ ಇವರು ಹೊರತಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ - 'ಏತುಃ ಆ ಪರಿ ಪ್ರಣೇಯತೇ' (ತಂದೆಯಾದ ಭಗವಂತನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ) ಅಂದರೆ 'ವಾಜಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ದಶೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸು, ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡು. ಸೇತು (ರಾಮೇಶ್ವರ) ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿ ದುರ್ಜನರನ್ನು ಜಯಿಸು. ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ ಮಾಡು. ಬದರಿಗೆ ಹೋಗು. ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸು. ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರ್ಥ.

'ಪೃಕ್ಷುದೋ ವೀರುಧಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಳ್ಳಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ.

'ದಂಸು ರೋಹತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೋಹತಿ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಗಣಿ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಅರ್ಥವನ್ನೊಳಗೊಂಡು 'ರೋಪಯತಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ 'ಹಲ್ಲಿನಲ್ಲಿದ್ದುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ 'ಹಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ದತ್ತು' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ 'ವರ್ಣಾ ವಿಕಾರ'ವಾಗಿ 'ಪುಂಸು' ಎಂಬ ಪದದಂತೆ 'ದಂಸು' ಎಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಯದಿನ್ದತಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಯತ್ ಶಬ್ದವು 'ಯಾಪ್ರಪಣೇ' ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. 'ಯಾ' ಧಾತುವಿಗೆ (ಪ್ರಾಪಣ) ಗತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಅಂತಹ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ 'ಯತ್' ಪದಕ್ಕೆ 'ಜ್ಞಾನವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದ್ದು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆದಿನಾತ್ಯರಾವಿಶದ್ಯಾಸ್ವಾಪುಚಿರಹಿಂಸ್ಯಮಾನ

ಉರ್ವಿಯಾ ವಿವಾವೃಧೇ |

ಅನು ಯತ್ ಪೂರ್ವಾ ಅರುಹತ್ ಸನಾಜುಪೋ

ನಿ ನವ್ಯಸೀಷ್ವರಾಸು ಧಾವತೇ ||

ಯಾಸು = ಯಾವ ತಾಯಂದಿರಲ್ಲಿ, ಉರ್ವಿಯಾ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಆ = ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಶುಚಿ = ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದವರಾಗಿ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಹಿಂಸ್ಯಮಾನಃ = ಪಾಪಕರ್ಮದಿಂದಾಗಲೀ, ಉದರದಲ್ಲಿರುವ ಜಂತುಗಳಿಂದಾಗಲೀ ಹಿಂಸೆ ಪಡೆಯದವರಾಗಿ, ವಪ್ಯಥೇ = ಪ್ರಸವದವರೆಗೆ ಬೆಳೆದರೋ, ಮಾತ್ಸ್ಯ = ಅಂತಹ ತಾಯಂದಿರನ್ನು, ಆತ್ = ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ, ಇತ್ = ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಆ = ತ್ರೇತಾ ದ್ವಾಪರ ಕಲಿಯುಗಗಳನ್ನು ಗಡುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆವಿಶತ್ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಸನಾಜುಪಃ = ಸನಾತನನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ, ಪೂರ್ವಾಃ = ಋಗಾದಿ ಏಳು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನವುಗಳಾದ ನಾಕು ವೇದಗಳು ಯತ್ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿತ್ಯವಾಗಿವೆಯೋ, ತತ್ = ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅನು = ವೇದಾರ್ಥಬೋಧಕವಾದ ತಿಕ್ಕಾ, ಕಲ್ಪ, ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಅರುಹತ್ = ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರು. ನಿನವ್ಯಸೀಷು = ಅತ್ಯಂತ ನೂತನವಾದ, ಅವರಾಸು = ಪೌರುಷೇಯವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದಗಳಿಗಿಂತ ನಿತ್ಯಜ್ಞಗಳಾದ ಪಂಚರಾತ್ರ ಭಾರತಾದಿಗಳನ್ನು, ಧಾವತೇ = ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ವಾಯುದೇವರು ತ್ರೇತಾದಿ ಮೂರು ಯುಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಂಜನಾ, ಕುಂತೀ, ಮಧ್ಯಗೇಹರ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ, ಯಾವುದೇ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದವರಾದ್ದರಿಂದ ತಾಯಂದಿರ ಉದರದಲ್ಲಿರುವ ಜಂತುಗಳಿಂದ ಹಿಂಸೆ ಪಡದೆ (ಗರ್ಭವಾಸ ದುಃಖವಿಲ್ಲದೇ) ಪ್ರಸವದ ತನಕ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ನಿತ್ಯವಾದ ಋಗಾದಿ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮರ ಹತ್ತುವರಂತೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ತಿಕ್ಕಾದಿ ಪಡಂಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಕ್ಕಿಂತ ನವೀನವಾದ, ಪೌರುಷೇಯವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದಗಳಿಗಿಂತ ಅವರಗಳಾದ ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ವೇದದಂತೆ ಕಠಿಣವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಷಯ : - ಸನಾಜುಪಃ - ಇದು 'ಜುಷೀ ಪ್ರೀತಿಸೇವನಯೋಃ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಶಬ್ದ. 'ಸಜುಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಂತೆ 'ಸನಾಜುಃ' ಎಂಬ

ಶಬ್ದವು ಉಕಾರಾಂತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ 'ಸನಾಜುವಃ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನುಯತ್ ಪೂರ್ವ ಎಂಬಲ್ಲಿಯತ್ ಶಬ್ದಮಾತ್ರವಿದ್ದರೂ ಯತ್ರದೋರ್ನಿತ್ಯಸಂಬಂಧಃ (ಯತ್ ತದ್ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ತದ್ ಶಬ್ದವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಪದಗಳು ಬಹಳ ಇರುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವರ, ಸಂಹಿತೆ, ಮತ್ತು ಪದಗಳೂ ನಿಯತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛಂದವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅನುಚಿತವಾಗುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಋಜುಯೋಗಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ವಾಯುದೇವರ ಜ್ಞಾನವು ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ ಸರ್ವವಿಷಯಕವಾಗುವ ಕಾರಣ ಆಲೋಚಿಸಿ ವೇದಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು 'ಅರುಹತ್' (ಎರಿದರು.) ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮರವನ್ನೇರುವರುವವರು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿ ಏರುವಂತೆ, ಆಲೋಚಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪೌರುಷೇಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕಠಿಣವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲು 'ಧಾವತೇ' (ಓಡುತ್ತಾರೆ) ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಶ್ರುತಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೇವೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ -

“ಅಶ್ರುತಪ್ರತಿಭಾ ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಿस्ಮृतೃವಿರೋಧಿನಿ ।

ವಿಶ್ರುತಾ ನೃಷು ಜಾತಂ ಚ ತಂ ವಿಷಾದ್ ದೇವಸತ್ತಮಮ್ ॥” ಇತಿ ನಾರಾಯಣಶ್ರುತಿಃ ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೇವ ಚೈತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಭಗವತಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರೇ ।

ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಉಂಟಿಸಲು ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೋ, ಅವನನ್ನು ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಾರಾಯಣ ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಭಗವಾನ್ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

ವಾಯುದೇವರ ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರ ಹನುಮ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

‘‘ಹನಶಬ್ದೋ ಜ್ಞಾನವಾಚೀ ಹನುಮಾನ್ ಮತಿಗಬ್ಧಿತ: ।

ರಾಮಸ್ಯ ಸ್ವತರೂಪಸ್ಯ ವಾಚಸ್ತೇನಾನಯಂತ ಹಿ ॥

‘ಹನ, ಗತೌ’ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಂತೆ ಹನ ಶಬ್ದವು ಜ್ಞಾನವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಮತಿ’ಶಬ್ದದಿಂದ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನ ಸಂದೇಶಗಳು ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಮೂಲಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನರೂಪವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತಲುಪಿಸಿದನು.

ಎರಡನೆಯ ಅವತಾರ ಭೀಮ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಭೃತಮೋ ಭೀಮ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ವಾಚೋ ಮಾ ಮಾತರ: ಸ್ಮೃತಾ: ।

ಋಗಾಯಾ ಇತಿಹಾಸಂ ಸ ಪುರಾಣಂ ಪञ್ಚರಾತ್ರಕಮ್ ।

ಪ್ರೋಕ್ತಾ: ಸಪ್ತಶಿವಾಸ್ತತ್ರ ಶಯೋ ಭೀಮಸ್ತತ: ಸ್ಮೃತ: ॥

‘ಆಶಯೇ ದ್ವಿತೀಯಮಾ ಸಪ್ತಶಿವಾಸು ಮಾತೃಷು’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭೀಮಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಏಳು ಬಗೆಯ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ‘ಭೀಮ’ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ‘ಭೀಮ’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ‘ಮಾ’ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಆ ಏಳು ವಿದ್ಯೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ - ೧. ಋಗ್ವೇದ, ೨. ಯಜುರ್ವೇದ, ೩. ಸಾಮವೇದ, ೪. ಅಥರ್ವವೇದ, ೫. ಇತಿಹಾಸ, ೬. ಪುರಾಣ, ೭. ಮೂಲರಾಮಾಯಣ ಪಂಚರಾತ್ರ ಎಂದು. ಈ ಏಳು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ಕಾರಣ ‘ಭೀಮ’ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರ ಮಧ್ವ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಮಧ್ವಿತಾನಂದ ಉದಿಶೋವೇತಿ ತೀರ್ಥಮುದಾಹೃತಮ್ ।

ಮಧ್ವ ಆನಂದತೀರ್ಥ: ಸ್ಯಾತ್ ತೃತೀಯಾ ಮಾರುತೀ ತನು: ॥

'ಮಧ್ವ ಆಧವೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ವ ಎಂಬ ಪದವಿದೆ. 'ಮಧ್ವ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಆನಂದ' ಎಂದರ್ಥ. 'ಮ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ತೀರ್ಥ' ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಮಧ್ವ' ಪದದಿಂದ 'ಆನಂದತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ವಾಯುದೇವರ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದವರೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಇತಿ ಸ್ತೂಗತಂ ರೂಪತ್ರಯಮೇತನ್ಮಹಾತ್ಮನ: ।

ಯೋ ವೇದ ವೇದವಿತ್ ಸ ಸ್ಯಾತ್ ತತ್ವವಿತ್ ತತ್ಪ್ರಸಾದತ:” ಇತಿ ಭಾವವೃತ್ತೇ ।

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಜೀವೋತ್ತರಾದ ವಾಯುದೇವರ ಮೂರು ರೂಪಗಳನ್ನು ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ ಅವರು ವಾಯುದೇವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಭಾವವೃತ್ತವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

'ಹನೂಮಾನ್' 'ಭೀಮ' 'ಮಧ್ವ' ಈ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ವಾಯುದೇವರ ಮೂರು ಅವತಾರವನ್ನು ವೇದವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇದೇ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಯಜು:ಸಂಹಿತೆಯೂ ಕೂಡ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಯಜು:ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಸಾಧಕೋ ರಾಮವಾಕ್ಯಾನಾಂ ತತ್ಸಮೀಪಗತ: ಸದಾ ।

ಹನೂಮಾನ್ ಪ್ರಥಮೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಭೀಮಸ್ತು ಬಹುಭುಕ್ ಪಿತು: ।

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ತರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರೇ ವಾಯುದೇವರ ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರವಾದ ಹನುಮಂತದೇವರು. ('ಸಾಧತೇ' ಮತ್ತು 'ಉಪಹ್ವರತೇ ಮತಿಃ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು.)

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಪೃತನಾಕ್ಷಯಕಾರಿ ಚ ದ್ವಿತೀಯಸ್ತು ತೃತೀಯಕ: ।

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತಥಾಽನಂದತೀರ್ಥನಾಮಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತ: ॥

ದುರ್ಯೋಧನನ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಅವತಾರವು 'ಭೀಮ' ಎಂದು ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಂದು. 'ಪೃಕ್ಷಃ' ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರವನ್ನು 'ಮಧ್ವ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರೇ ಆನಂದತೀರ್ಥರೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ದಶೇತಿ ಸರ್ವಮುದ್ಧಿಂ ಸರ್ವಂ ಪೂರ್ಣಮಿಹೋಚ್ಯತೇ ।

ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರಮತೀರುದ್ಧಿಷ್ಠಾ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತತಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥

'ದಶ' ಎಂದರೆ 'ಸರ್ವ', 'ಸರ್ವ' ಎಂದರೆ 'ಪೂರ್ಣ', 'ಪ್ರಮತಿ' ಎಂದರೆ 'ಪ್ರಜ್ಞ', ಹೀಗೆ 'ದಶಪ್ರಮತಿ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ' ಎಂದರ್ಥ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅವತಾರದ ಉದ್ದೇಶ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಆ ಸಮಂತಾತ್ ಪತೀತ್ವೇ ತು ಗೃಹಂ ಕಲಿಯುಗೇ ಹರಿಮ್ ।

ಅಸತ್ಯಮಪ್ರತಿಷ್ಠಂ ಚ ಜಗದೇತದನಿಶ್ವರಮ್ ।

ವದಜ್ಞಿಗೃಹಿತಂ ಸಂತಂ ತೃತೀಯೋಽಸುರ್ಮಥಾಯತಿ ॥

'ಗುಹಾಸಂ ತಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡರ್ಥ - ೧. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯವು ಗೂಢವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಅವತಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನಾಸ್ತಿಕರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಈಶ್ವರನೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೂ ಸಹ ಈಶ್ವರನು ಗೂಢನಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಮೂರನೆಯ ಮಧ್ಯಾವತಾರವನ್ನು ವಾಯುದೇವರು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಿಷ್ಣುಪಾರಮ್ಯ ಸಮರ್ಥನೇ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

तेन विष्णोस्तु वर्पाख्यान् गुणानज्ञासिषुः परान् ।

ईशानासः सूर्यश्च निगूढाभिर्गुणोक्तिभिः ॥

'ವರ್ಪಸ ಈಶಾನಾಸಃ ಶವನಾ ಕೃಂತ ಸೂರಯಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಋಷಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣಗಳನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ತಿಳಿದರು. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಆಪಾತತಃ ತೋರುವ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಸದ್‌ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದರು.

ಇಂಥ ಮಧ್ಯರನ್ನು ನೀಡಿದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮೋ ನಮಃ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

त्रेतायां द्वापरे चैव कलौ चैते क्रमात् त्रयः ।

एतेषां परमो विष्णुर्नेता सर्वेश्वरेश्वरः ।

स्वयम्बुब्रह्मसंज्ञोऽसौ परस्मै ब्रह्मणे नमः ॥”

इति च यजुःसंहितायाम् ।

ತ್ರೇತಾಯುಗ, ದ್ವಾಪರಯುಗ ಹಾಗೂ ಕಲಿಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹನುಮ, ಭೀಮ, ಮಧ್ವ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ವಾಯುದೇವರು ಅವತರಿಸಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರೇ ಮುಂದೆ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಮೂರು ಅವತಾರಗಳಿಂದ ನೀಡಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ಹೀಗೆ ಯಜುಃಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಮಧ್ವರು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅವಿಪ್ರಲಮ್ಬಕತ್ವಂ चास्यावगम्यते । “यद्वै किं च मनुर्वदतद् तत् भेषजम्” “त्वा दूतासो मनुवद्वद् वदेम” इत्यादिश्रुते: । “ते वायवे मनवे बाधिताय” इति च ।

ಮಧ್ವರಲ್ಲಿ ವಂಚನೆ ಗೊಳಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಲವಲೇಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಈ ವಿಷಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

‘ಯದ್ ವೈ ಕಿಂಚ ಮನುರವದತ್ ತದ್ ಭೇಷಜಮ್’

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಮನುನಾಮಕರಾದ ವಾಯುದೇವರ ಮಾತು ಔಷಧಿಯಂತೆ ದುಃಖ-ಪರಿಹಾರಕ.

‘ತ್ವಾ ದೂತಸೋ ಮನುವದ್ ವದೇಮ’

‘ವಾಯುದೇವರಿಂತೆ ನಾನೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ದೂತನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವೆ’.

‘ತೇ ವಾಯುಪೇ ಮನಪೇ ಬಾಧಿತಾಯ’

‘ವಾಯುದೇವರಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದ ದೇವತೆಗಳು ದುಃಖಿಗಳಿಂದ ಶರಣ್ಯರಾದ ಮನುನಾಮಕರಾದ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದರು’

ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಗಳು ವಾಯುದೇವರ ಉಪದೇಶವು ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ ಉದ್ಧಾರಕವೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಯುದೇವರು ಅವಿಪ್ರಲಂಬಕರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಯುದೇವರು ಆಪ್ತತರರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಷ್ಣು ಹಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಲೋಕೇಷ್ವಾಸತಮೌ ಮತೌ ।

ಆಸಾಸ್ತದಿತರೆ ಜ್ಞೇಯಾ ದೇವಾ ಮುನಯ ಏವ ಚ ॥” ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ।

ವಾಯುರೇವ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭವತಿ । “ವಾಯುರ್ಹೇವ ಪ್ರಜಾಪತಿ: । ತದುಕ್ತಮೃಷಿಣಾ, ಪವಮಾನ: ಪ್ರಜಾಪತಿ:” ಇತಿ

ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ಆಪ್ತತಮನಾಗಿರುವನು, ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಪ್ತತರನಾಗಿರುವನು. ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮುನಿಗಳು ಆಪ್ತರಾಗಿರುವರು. ಹೀಗೆ ವಿಷ್ಣುಸಂಹಿತೆಯು ವಾಯುದೇವರು ಬಲುಆಪ್ತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಿಪ್ರಲಂಭಕರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ವಾಯುದೇವರನ್ನು ವಿಷ್ಣುಸಂಹಿತೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಪದದಿಂದ ಕರೆದಿದೆ. ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರಾದ ಋಷಿಗಳು ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ‘ಪವಮಾನ: ಪ್ರಜಾಪತಿ:’ ಪವಮಾನನೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಪವಮಾನ ಸೂಕ್ತವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ವಾಯುದೇವರೇ ಜೀವೋತ್ತಮರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಯ ಆತ್ಮದಾ ಬಲದಾ ಯಸ್ಯ विश्वे उपासते प्रशिषं यस्य देवा: ।

ततो देवानां समवर्ततासुरेक: कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥”

इत्यादिश्रुति: ॥

‘ಯಾವ ವಾಯುದೇವರು ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವರೋ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವರೋ ಅಂಥ ವಾಯುದೇವರ ಅಧೀನರಾಗಿ ಸಕಲಜೀವರು ಬದುಕಿರುವರು. ಈ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಉಪಾಸನೆಗೈವರು’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಸೂಕ್ತವು ವಾಯುದೇವರನ್ನು ತತ್ವಜ್ಞಾನಪ್ರದರೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ಸೂಕ್ತವು ಪುನಃ ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ

ಹೇಳಿದೆ - 'ತತೋ ದೇವಾನಾಂ ಸಮವರ್ತತಾಸುರೇಕಃ ಕಸ್ಯೈ ದೇವಾಯ ಹವಿಷಾ ವಿಧೇಮ' ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರೊಬ್ಬರೇ ಉತ್ತಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ವಿಷ್ಣು ಬುದ್ಧವತಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಮಾಡಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪೇ ವಿಪ್ರಲಮ್ಬಕತ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶङ್ಕಯಮ್ । ತತ್ರ ಶ್ರೋತೃಗಾಮಸುರಾಗಾಮಯೋಗ್ಯತ್ವಾದನ್ಯಥಾಮತಿರ್ಜಾತಾ, ನಾನ್ಯಥಾವಚನನಿಮಿತ್ತಾ ।

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಬುದ್ಧವತಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಮೋಸ ಮಾಡಿರುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆಪ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮೋಸ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಪ್ತರಾದ ವಾಯುದೇವರೂ ಕೂಡ ಮೋಸ ಮಾಡಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ಉತ್ತರ - ವಿಷ್ಣು ಬುದ್ಧವತಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಮೋಸ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸುರರು ಅಯೋಗ್ಯರಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅಸುರರು ಪಡೆದ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಶ್ಯವಿನಲ್ಲಿರುವ ವಂಚಕತ್ವವು ಕಾರಣವಲ್ಲ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಬುದ್ಧಿದೋಷವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಸುರರಿಗೆ ಬುದ್ಧನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಪಾರ್ಥವಾದವು.

ಬುದ್ಧನ ಮಾತುಗಳೇ ಪ್ರಶಾಂತವಿದ್ದೇ ಎನಿಸಿದವು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಇತರೇಷಾಂ ರಾಗಾದಿಮತ್ತ್ವಾದನ್ಯಥಾ ಮತಿರ್ಯುಕ್ತಾ । ವಿಷ್ಣೋಸ್ತು ತದಭಾವಶ್ರುತೇನ ವಕ್ತೃದೋಷಕೃತೋ ಮೋಹಃ । ಸ ಏವ ಹಿ ತಾನಿ ಸ್ತೌತ್ರಾಣಿ ತತ್ತ್ವವಿಷಯಾಣಿ ಪ್ರಶಾಂತಸಂಹಿತಾಯಾಮಜ್ಜಸಾ ದೇವೇಭ್ಯೋ ವ್ಯಾಚರಣ್ಯೌ ।

ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದೇ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವಶ್ಯದೋಷವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವೇ ಅಸುರರಿಗೆ ಯಾವ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನೋ ಅದೇ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ 'ಪ್ರಶಾಂತಸಂಹಿತೆ' ಎಂದು ಅದೇ ಸೂತ್ರಗಳು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದವು.

ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಯಾವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಹಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಪುರಾಣಾದಿಷ್ವನ್ಯಥೋಕ್ತಿ: । ಯತ: ಸ್ತೂತರ್ತಾ ಭಗವಾನ್
ವ್ಯಾಸ ಏವ ಪುರಾಣಾದಿಕರ್ತಾಽಪಿ । ನ ಚ ತದ್ವಾಕ್ಯಂ ಕ್ವಚಿದಪ್ರಮಾಣಮಾಶಂಕ್ಯಮ್ ।
ಆಸಿಸಾಮ್ಯಾತ್ । “ಸರ್ವತ್ರ ಭಗವತ್ಪ್ರಮಾಣಾತ್ ಭಗವದ್ವಚನಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್” ಇತಿ
ಮೂಲಶ್ರುತಿ: । ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಸಿದ್ಧಾಂತವಿಭಾಗಾಪರಿಜ್ಞಾನಕೃತಶ್ಚ ತತ್ರ ಮೋಹ: ಸ್ಯಾತ್ ।

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಬುದ್ಧಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಮಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಹೇಳದಿರಬಹುದು.
ಆದರೆ ಕೆಲವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರ ಸ್ವರೂಪರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು
ಮೋಹಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರಲ್ಲವೇ?

ಉತ್ತರ - ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಭಗವಾನ್ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರೇ ಪುರಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರಚನೆ
ಮಾಡಿರುವರು. ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಇವರ ಮಾತು ಅಪ್ರಾಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಎಂದೂ ಕೂಡ
ಶಂಕೆ ಮಾಡಲೇ ಬಾರದು. ಸೂತ್ರಗಳು ಆಪೋಕ್ತಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ
ಪುರಾಣಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಆಪೋಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಈ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಸಂವಾದವು ಹೀಗಿದೆ - “ಸರ್ವತ್ರ ಭಗವತ್ ಪ್ರಮಾಣಾತ್ ಭಗವದ್
ವಚನಪ್ರಮಾಣ್ಯಮ್” ಭಗವಂತನೇ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣನಾದ್ದರಿಂದ (ಭಗವಂತನು
ಆಪ್ತಮನಾದ್ದರಿಂದ) ಭಗವಂತನ ಮಾತುಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.
ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಘಂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತ
ವಾಕ್ಯಗಳೆಂದು ಅಸುರರು ಭ್ರಮಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವಾಕ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಕ್ಯಗಳ
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಅಸುರರು ಮೋಹಿತರಾಗುವರು.

ವೇದವ್ಯಾಸರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದವರಿಗೆ ನರಕವೇ ಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತच्च भाषारीतिविशेषाज्ञानात् भवति । तथाच ब्राह्मे -

“भाषात्रयं न जानाति रीतीनां शतमेव च ।

पुराणार्थं वदन् याति नरकं नात्र संशयः ॥” इति ।

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೊರಟವೆಯೋ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೊರಟವೆಯೋ ? ಈ ಗೊಂದಲ ಸಹಜ. ಇದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಪುರಾಣಗಳ ಭಾಷೆಯ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಅಂಥವರು ಮಾತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಓದಲು ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಪುರಾಣವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ.

“ಭಾಷಾತ್ರಯಂ ನ ಜಾನಾತಿ ರೀತೀನಾಂ ಶತಮೇವ ಚ |

ಪುರಾಣಾರ್ಥಂ ವದನ್ಯಾತಿ ನರಕಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||”

ಪುರಾಣಗಳ ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ನೂರು ರೀತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಪುರಾಣಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಶೈವಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತೂ ಇಹ ವೇದವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಪುರಾಣಾನಾಂ ಸ್ವತೋಽನ್ಯೋನ್ಯಂ ವಾ ವಿರೋಧ: | ಶೈವಾದಿಪುರಾಣೇಷು ದರ್ಶನಭಾಷಾಪ್ರಾಚುರ್ಯಾದ್ವಿದಾನನುಸಾರಿತ್ವಮಿವ ಪ್ರತೀಯತೇ | ನತು ತದಸ್ತಿ | ತತ್ರಾಪಿ ವಿಷ್ಣೋ: ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಮೇವ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರ: |

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿದೆ. ವ್ಯಾಹತವಾದ ಪುರಾಣವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುವುದು ? ಮಂದಮತಿಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಪುರಾಣಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಭಾಷೆಯ ನೂರು ರೀತಿಯನ್ನು ಯಾರು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ತೋರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಶೈವಪುರಾಣ, ಸ್ವಾಮಿಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಭಾಷೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಇರುವ ಕಾರಣ ವೇದವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶೈವಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವೇದವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದೇ ಈ ಪುರಾಣಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಾರ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಮೂರುಭಾಷ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತೋ ಯೋ ಮಹಿಮಾ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ ತೂಕ್ತೋ ಹಿ ಸಮಾಧಿನಾ ।

ಶೈವದರ್ಶನಮಾಲಂಬ್ಯ ಕ್ವಚಿತ್ ಶೈವೀ ಕಛೋದಿತಾ ॥

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುಮಹಿಮೆಯು ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಮಾಧಾನವುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಂದರೆ ಏಕಾಗ್ರತೆಯುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸಮಾಧಿ ಭಾಷೆಯೆನಿಸುವುದು. ಶಿವನ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಶೈವದರ್ಶನ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ :- ಸಮಾಹಿತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಅಂದರೆ ಚಿತ್ಪ್ರಕಾಶತೆಯಿಂದ, ಹೇಳಿದ್ದು ಸಮಾಧಿ ಭಾಷೆ. ಉದಾಹರಣೆ - 'ನಾಸ್ತಿ ನಾರಾಯಣ ಸಮಂ' 'ರುದ್ರಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಾ ದೇವಾಃ' 'ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಪುನಃ ಸತ್ಯಂ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯೋಕ್ತಂ ಯತ್ ತತ್ ಸರ್ವಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮೇವ ಹಿ ।

ಅವಿರುದ್ಧಂ ಸಮಾಧೇಸ್ತು ದರ್ಶನೋಕ್ತಂ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ ॥

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲ ಗ್ರಾಹ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವೇ.

ಆದ್ಯಂತಯೋರ್ವಿರುದ್ಧಂ ಯುದ್ಧರ್ಶನೇ ತದುದಾಹೃತಮ್ ।

ದರ್ಶನಾಂತರಸಿದ್ಧಂ ಚ, ಗುಹ್ಯಭಾಷಾಽನ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ ॥

ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಯಾವುದೇ ಗ್ರಂಥದ ಆದಿ ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯವು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಅದು ಇತರ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ದರ್ಶನಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥಕವಾದ ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯೂ ಅಲ್ಲದೇ, ದರ್ಶನಭಾಷೆಯೂ ಅಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಗುಹ್ಯಭಾಷೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿತೇಷ ವಿಚಾರ - ಭಾರತದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣಮಹಿಮೆಗೂ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನ ಉತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೂ ತ್ರಿಕೃಷ್ಣನು ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಮೇಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದು ವೈಷ್ಣವದರ್ಶನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಶೈವದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಇದನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾಜನಮೋಹನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ದರ್ಶನಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಟ್ಟರೂಲಾ ಜನಪದಾಃ ಶಿವಶೂಲಾಶ್ವತುಪ್ಪಥಾಃ |

ಪ್ರಮದಾಃ ಕೇಶಶೂಲಿನೋ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಕಲೌಯುಗೇ ||

ಎಂದು ಗೂಢಾರ್ಥಕ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಗುಹ್ಯಭಾಷೆ ಎಂದರ್ಥ.

(ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ :- ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅನ್ನ ಮಾರಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾರಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ದೇಹ ಮಾರಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ)

(^೧) ಸಮಾಧಿಭಾಷೆ, ದರ್ಶನಭಾಷೆ, ಗುಹ್ಯಭಾಷೆಗಳು ಮೂರರಂತೆ ವಿಂಗಡಣೆ ಹೊಂದಿ ಒಂಬತ್ತು ಬಗೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

೧. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ	೩. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೪. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೫. ದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೬. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೭. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೮. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ	೯. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ

ಈ ಒಂಬತ್ತು ಭಾಷೆಗಳು ಪುನಃ ಮೂರರಂತೆ ವಿಂಗಡಣೆ ಹೊಂದಿ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಬಗೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

೧. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ	೩. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೪. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೫. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೬. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೭. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೮. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ	೯. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೧೦. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೧೧. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ	೧೨. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೧೩. ದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೧೪. ದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೧೫. ದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ

(೧) ವಿದ್ವಾನ್ ಬನ್ನಂಜೆ ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರು ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳ ವಿಂಗಡಣೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯಭಾವಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೬. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೧೭. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ	೧೮. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೧೯. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨೦. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ	೨೧. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೨೨. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨೩. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೨೪. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೨೫. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨೬. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ	೨೭. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ

ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಭಾಷೆಗಳು ಪುನಃ ಮೂರರಂತೆ ವಿಂಗಡಣೆಯಾದಾಗ ಪುರಾಣದ ಭಾಷೆಗಳು ಎಂಬತ್ತೊಂದು ಬಗೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

೧. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
೩. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೪. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೫. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೬. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೭. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೮. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ
೯. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೧೦. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೧೧. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ	೧೧. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೧೨. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೧೪. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ
೧೫. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೧೬. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೧೭. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ	೧೮. ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೧೯. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨೦. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
೨೧. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೨೨. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೨೩. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೨೪. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೨೫. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೨೬. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ
೨೭. ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೨೮. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೨೯. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ	೩೦. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೩೧. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೩೨. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ
೩೩. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೩೪. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೩೫. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ	೩೬. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
೩೭. ದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ	೩೮. ದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
೩೯. ದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ	೪೦. ದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
೪೧. ದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ	೪೨. ದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ

೪೩. ದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೪೫. ದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೪೭. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೪೯. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೫೦. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೫೩. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೫೫. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೫೭. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೫೯. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೬೧. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೬೩. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೬೫. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೬೭. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೬೯. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೭೧. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೭೩. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೭೫. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೭೭. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೭೯. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೮೧. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ

೪೪. ದರ್ಶನದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೪೬. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೪೮. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೫೦. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೫೨. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೫೪. ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೫೬. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೫೮. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೬೦. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೬೨. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೬೪. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೬೬. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೬೮. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೭೦. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೭೨. ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೭೪. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷಾ
 ೭೬. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷಾ
 ೭೮. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷಾ
 ೮೦. ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷಾ

ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಗವತ-
 ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ -

ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷೆ ಚ ಭಾಷಾ ಚೈವ ಸಮಾಧಿಕಾ |
 ತಿಸ್ತಸ್ಯ ಮೂಲಭಾಷಾಃ ಸ್ವರೇಕೈಕಾ ಚ ತ್ರಿಧಾ ಪುನಃ ||
 ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಸಂಚ್ಛಾ ಚ ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಾ ತಥಾಽಪರಾ |
 ವಿವರಮಾದಿಕ್ರಮೇಣೈವ ತ್ವೇಕಾಪೀತಿವಿಭೇದಿತಾಃ ||
 ಭಾಷಾಃ ..... || (೧೧-೨೧-೪೦)

ದುರ್ಜನರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದು ದರ್ಶನಭಾಷೆಯ ರಹಸ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ರ ತತ್ರ ತದ್ವಕ್ತೆ: । ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಾಧಿಕೃತಂ ದುರ್ಜನಮೋಹನಾರ್ಥಮಿತಿ ದರ್ಶನರಹಸ್ಯಮ್ ।

ಶೈವಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ 'ತಚ್ಚೋಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದೇ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಅಧಿಕವಾದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ದುರ್ಜನರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ, ಇದೇ ದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯ ರಹಸ್ಯ.

ವ್ಯಾಸರ ಮತ್ತು ಮಧ್ವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದಯಮಾಚಾರ್ಯ ಆಸತಮ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ । ಯದ್ವಕ್ತಯ: ಕಾಪಿ ನಾನ್ಯಥಾ ದೃಶ್ಯಂತೆ ತತ್ರಾಽಪಿಂ ಶಿಕ್ಷಮಾನಾ: ಕುತ್ರ ನಿಶ್ಚಿನ್ವೀರಭಿತಿ ॥

ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಆಪ್ತತಮರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಇವರ ಅನಂತರ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಆಪ್ತತರರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಮಗ್ರ ಮಾತುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯಥಾಪ್ರತೀತಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾತನಾಡದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೋ ಇಲ್ಲವೋ' ಎಂದು ಸಂದೇಹ ಪಡುವವನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಆಪ್ತತ್ವವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಆಪ್ತತಮರೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವಾಗ ಆಪ್ತತರರೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾರಣವಿಷ್ಟೇ - ಭಗವಂತನು ಆಪ್ತತಮನು, ವಾಯುದೇವರು ಆಪ್ತತರರು, ದೇವತೆಗಳು ಆಪ್ತರು. ಈ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ 'ತರಪ್' ಪ್ರತ್ಯಯವು ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ದ್ಯೋತಕ ಹೊರತು ಆಪ್ತತ್ವದಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ ಶಾಪದ ಕಥೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ^(೧)ಗೌತಮಸ್ಯ ಹಿ ವದಾನ್ಯಸ್ಯಾನ್ನವಂತಮಾಶ್ರಮಂ ದ್ವಾದಶವಾರ್ಷಿಕ್ಯ-
ಮನಾವೃಷಾವೃಷಯೋಽಧ್ಯುಷು: । ತತ್ರಾಹರಹಸ್ತೇನ ಸಂಗ್ರಹಿತಹವ್ಯಕವ್ಯಾಭ್ಯವಹಾರ್ಯಾತಿಸರ್ಜನೇನ
ಸುಕೃತಸಮಾಧಿಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಪ್ರವಚನಾ: ಸಮವರ್ತಂತ । ತತ: ಸತ್ಯಾಂ ವೃಥೈ
ಪ್ರತಿಭಯವಿಪದ್ವಿಮುಕ್ತಾ: ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸವಸ್ತೇ ಮಹಾಮುನಿಮನುಜ್ಞಾಪಯಾಚ್ಛಕ್ರು: । ತೇನ ವಿನಿವಾರಿತಾ:
ಸುಹೃತ್ತಮಂ ತಮಮಿ ಸ್ನೇಹಭಕ್ತಭಯಾನ್ನಾತ್ಯವರ್ತಂತ । ತस्ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಪತಿಶಿರಸ: ಸಪತ್ನೀ
ನಿಷ್ಕ್ರಾಮಯಂತ್ಯಾ ಪಾರ್ವತ್ಯಾ ಪ್ರೇಷಿತೋ ವಿನಾಯಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವೇಷಪ್ರಚ್ಛಬ್ರಸ್ತಾನೃಷೀನುಪಸಸಾರ
ಭಗವಂತ:, ಕಿಮತ್ರಭವತಾಂ ತಪೋಧನಾನಾಂ ತಪ: ಕ್ಷಯಕರೇಣಾತಿಚಿರಮೇಕಪರಾನ್ನಾಶನೇನ ।
ಸ್ವಂ ಸ್ವಮಾಶ್ರಮಂ ವ್ರಜತ । ತತ್ರ ಚೋಪಾಯಾಮಾಕರ್ಣಯತ । ತಪೋಬಲಾನ್ಮಾಯಾಮಯಿ ಮಾಹೇಯಿ
ನಿರ್ಮಿಮಿಧ್ವಮ್ । ತಾಂ ತು ಗೌತಮ: ಸ್ವಕೀಯಯಾ ತಪ:ಶಕ್ತಿಯಾಽನುಸವನಂ ವರ್ಷುಕೀಕೃತಬಲಾಹಕಾ-
ವಲಿವಿಗಲಿತಸಲಿಲಸಂವರ್ಧಿತಸಸ್ಯಗ್ರಾಸಿನಿಮಪಕ್ರಾಮಯಿತುಂ ಪ್ರಯತಿಷ್ಯತೇ । ಸಾ ತತ:
ಸಹಸಾ ನಿಪತಿಷ್ಯತಿ । ತದಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ್ತಂ ವಿಬ್ರೂತ । ಯಾವದಿಮಾಮಶೇಷಮಾತರಂ ಸೌರಭೇಯಿ
ನೋತ್ಥಾಪಯಿಷ್ಯತಿ, ತಾವನ್ನ ಭಾವನ್ ಭೋಜ್ಯಾನ್ನ: । ಅತಃ ಹರಶಿರಸ: ಸುರಸರಿತಮವತೀರ್ಯ
ತದ್ವಾರಿಣಾಽಽಸಿಂಚ್ಯ ತಮುಜ್ಜೀವಯತು ಭವಾನಿತ್ಯೇವಮನುತಾಪಿನಂ ತಮಭಿಲಪ್ಯಾಪಸರತೇ-
ತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸ ವ್ರತೀ ಸ್ವಾಶ್ರಮಂ ಜಗಾಮ । ತೇ ಚಾಮುನಾ ಸುನಿಪುಣೇನ ಪ್ರಣಿಗದಿತಂ
ಪ್ರಯಾಣೋಪಾಯಮುಪಶ್ರುತ್ಯಾನ್ವತಿष्ठನ್ । ತೇನೈವ ಚ ಪ್ರಾತಿष्ठಂತ । ತತಸ್ತಾವದಸೌ
ಮುನಿವೃಷಭಶ್ಚಿರಕಾಲಚೀರ್ಣಯಾ ತಪಸ್ಯಯಾ ಪರಿತೋಷಿತಾತ್ ಪಶುಪತೇರ್ಮೌಲಿಮಣಿ-

(೧) ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಲೇಖನಶೈಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಅದ್ಭುತ ! ರೋಮಾಂಚಕ ! ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ
ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದವರಷ್ಟೇ ಅವರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಕನ್ನಡದ ಅನುವಾದವು ಕವಿತಾಶೈಲಿಯ
ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವುದು. ಆದರೂ ಕನ್ನಡದ ಓದುಗರು ಸಂಸ್ಕೃತಶೈಲಿಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ
ಅನುಭವಿಸಲಿ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡದೆ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕಥೆ
ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದರೆ ಭಾವದೀಪದ ಅನುವಾದ ನೋಡಬಹುದು.

ಮಾಲಾಪಿತಾಂ ಮಂದಾಕಿನಿಮಂಶೇನ ಸಮಾನೀಯ ತದ್ವಾರಿಣಾ ಸುರಭಿಮಭಿಷಿಛೇಚ । ತತಶ್ಚ
 ಸೋತ್ತಸ್ಥೌ । ತದ್ವೈತಮೇನ ಗೋದತ್ತಂ ವಾರಿ ಗೋದಾವರೀತಿ ಜಗತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಂ ಲೇಭೇ । ಅಥ
 ತಸ್ಯ ಚಿಂತಾ ಸಮಜನಿಷ್ಠ । ಕಿಮಿಹ ಕಿಲ ಕಾರಣಂ, ಯದನಯಾ ಭದ್ರಯಾ ಕೇವಲಾನ್ಮೇ
 ಕಮಂಡಲ್ಮದಕಬಿಂದುಸಂಸ್ಪರ್ಶಾದಪಾತಿ, ಸಹಸಾಚಾಮೋಹಿ, ಅಥ ಚ ಗಿರೀಶೋತ್ತಮಾಙ್ಗಗತ-
 ಸುರತರಕ್ಷಿಣಿತನುತರಙ್ಗಸಙ್ಗಮಾದೇವಚೋದಬೋಧಿ, ಇದಿತಿ ಚೋದಸ್ಯಾಯಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯಮೇತದಿತಿ ।
 ಸ ವಿಗತಾಧಿಃ ಸಮಾಧಿಂ ಸಮಾಧತ್ । ಪ್ರತಿಬುವೋಧ ಚೈತದ್ ವೃತ್ತಂ ವಿಬುಧವರಯೋರಮ್ಬಿಕಾಹೇರಮ್ಬಯೋ
 ವೃಥಾ ವಿವೇಶಿತೇನ ವಿಚುಕ್ರೋಧ ಚ ತೇಭ್ಯಃ । ಅಹೋ, ಅಸ್ಮತ್ಪತೌಬಲಾದತಿಮಹರ್ತೌ
 ವಿಪದಮತಿತೀರ್ಣಾನಾಮನ್ನಪಾನಾದಿಭೋಗಮತ್ತಾನಾಂ ಮುನೀನಾಂ ದುಶ್ಚಿಕಿತ್ಸಿತಮೇತತ್ । ಅಸ್ತು
 ನಾಮ । ತेषಾಂ ಧರ್ಮಮೂಢಾನಾಮಸ್ಮನ್ನಿಮಿತ್ತಾದವಾಪ್ತಂ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಿಶ್ಚಯತ್ವಿತಿ ಗೌತಮಶಾಪಃ ।

ದ್ವಾದಶವಾರ್ಷಿಕಂ = ಹನ್ನೆರಡುವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ, ಅನಾಪ್ಯಪ್ತೌ =
 ಬರಗಾಲವು ಒಂದಿದ್ದರಿಂದ, ಋಷಯಃ = ಋಷಿಗಳು, ಪದಾನ್ಯಸ್ಯ =
 ಮಹಾಉದಾರಿಗಳಾದ, ಓ = ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ, ಗೌತಮಸ್ಯ = ಗೌತಮ
 ಋಷಿಗಳ, ಅನ್ವಪಂತಂ = ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳ, ಆಶ್ರಮಂ =
 ತಪೋಭೂಮಿಯನ್ನು (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ,) ಅಧ್ಯಾಪುಃ = ಸುಖವಾಗಿ
 ವಾಸಿಸಿದರು.

ತತ್ರ = ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಅಹರಹಃ = ಅಹೋರಾತ್ರಿ, ತೇನ = ಆ ಗೌತಮ
 ಋಷಿಗಳಿಂದ, ಸಮೀಹಿತಹವ್ಯಕವ್ಯಾಭ್ಯವಹಾರ್ಯಾತಿರ್ವರ್ಜನೇನ, ಸಮೀಹಿತಃ
 ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಹವ್ಯ = ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಹವ್ಯವು, ಕವ್ಯ =
 ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾದ ಕವ್ಯವು, ಅಭ್ಯವಹಾರ್ಯ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ
 ನೀಡುವ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥವು ಇವುಗಳ, ಅತಿರ್ವರ್ಜನೇನ =
 ಯಥೇಚ್ಛಬಾದ ವಿತರಣೆಯಿಂದ ಸುಕೃತಸಮಾಧಿಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಪ್ರವಚನಾಃ,
 ಸುಕೃತ = ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಸಮಾಧಿ = ಅಂತರಂಗ ತಪಸ್ಸು,
 ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ = ಸ್ವಶಾಖಾಧ್ಯಯನ, ಪ್ರವಚನಾಃ = ಪ್ರವಚನ ಮೊದಲಾದವು,
 ಸಮವರ್ತಂತ = ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ತತಃ = ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಅನಂತರ, ವೃಷ್ಟೌ ಸತ್ಯಾಂ = ಬರಗಾಲವು ಮುಗಿದು ಮಳೆಯು ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರತಿಭಯವಿಪದ್ವಿಮುಕ್ತಾಃ = ವಿಪತ್ತಿನ ಭಯದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾದ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸಪಃ = ಸುಖವಾಗಿ ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದ, ತೇ = ಋಷಿಗಳು, ಮಹಾಮುನಿಂ = ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಗೌತಮರನ್ನು, ಅನುಜ್ಞಾಪಯಾಂಚಕ್ರುಃ = ತೆರಳಲು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

ತೇನ = ಆ ಗೌತಮರಿಂದ, ವಿನಿವಾರಿತಾಃ = ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ, ಸುಹೃತ್ತಮಂ = ಸ್ವಚ್ಛಹೃದಯದ, ತಂ = ಗುರುಗೌತಮರನ್ನು, ಅಮೀ = ಈ ಋಷಿಗಳು, ಸ್ನೇಹಭಂಗಭಯಾತ್ = ಸ್ನೇಹವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ, ನ ಅತ್ಯವರ್ತಂತ = ಮಾತುಮೀರಿ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ = ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಪತಿರಸಃ = ಗಂಡನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ, ಸಪತ್ನೀಂ = ಸವತಿಯಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು, ನಿಷ್ಕ್ರಾಮಯಂತಾ = ಕೆಳಗಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳ, ಪಾರ್ವತ್ಯಾ = ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯಿಂದ, ಪ್ರೇಷಿತಃ = ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ವಿನಾಯಕಃ = ಗಣನಾಯಕನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ-ವೇಷಪ್ರಚ್ಛನ್ನಃ = ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ವೇಷಧರಿಸಿದವನಾಗಿ, ತಾನ್ = ಆ ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ, ಋಷೀನ್ = ಋಷಿಗಳನ್ನು, ಉಪಸಸಾರ = ಸಮೀಪಿಸಿದನು.

ಭಗವಂತಃ = ಓ ಪೂಜ್ಯರೇ !, ಆಶ್ರ = ಈ ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ತಪೋಧನಾನಾಂ = ತಪಸ್ಸೇ ಸಂಪತ್ತಾಗಿವುಳ್ಳ, ಭವತಾಂ = ತಾವುಗಳು, ತಪಃ ಕ್ಷಯಕರೇಣ = ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಅತಿಚರಂ = ಬಹುಕಾಲ, ಏಕಪರಾನ್ನಾಶನೇನ = ಕೇವಲ ಪರಾನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುತ್ತಾ, ಕಿಂ = ಏಕೆ ಕುಳಿತಿರುವಿರಿ?

ಸ್ಥಂ ಸ್ಥಂ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ, ಆಶ್ರಮಮ್ = ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು, ಪ್ರಜತ = ತೆರಳಿರಿ, ತತ್ರ ಚ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಉಪಾಯಂ = ಉಪಾಯವನ್ನು, ಆರ್ಕಾಯತ = ಕೇಳಿರಿ.

ತಪೋಬಲಾತ್ = ನಿಮ್ಮ ತಪಃಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಮಾಯಾಮಯೀಂ = ಮಾಯಾಮಯವಾದ, ಮಾಪೇಯೀಂ =

ಹಸುವನ್ನು, ನಿರ್ಮಿಮೀಧ್ವಂ = ನಿರ್ಮಿಸಿರಿ, ತಾಂ ತು = ಆ ಹಸುವನ್ನಾದರೂ, ಗೌತಮಃ = ಗೌತಮರು, ಸ್ವಕೀಯಯಾ = ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ, ತಪಃಶಕ್ತ್ಯಾ = ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಅನುಸವನಂ = ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ವರ್ಷುಕೀಕೃತಬಲಾಹಕಾವಲೀವಿಗಲಿತಸಲಿಲ-ಸಂವರ್ಧಿತಸಸ್ಯಗ್ರಾಸಿನೀಂ, ವರ್ಷುಕೀಕೃತ = ನೀರು ಸುರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ, ಬಲಾಹಕ = ಮೋಡಗಳ, ಆವಲೀ = ಸಮೂಹದಿಂದ, ವಿಗಲಿತ = ಸುರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಸಲಿಲ = ನೀರಿನಿಂದ, ಸಂವರ್ಧಿತ = ಸಂಪೃದ್ಧವಾದ, ಸಸ್ಯ = ಧಾನ್ಯಗಿಡಗಳನ್ನು, ಗ್ರಾಸಿನೀಂ = ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವ ಹಸುವನ್ನು, ಅಪಕ್ವಾಮಯಿತುಂ = ಓಡಿಸಲು, ಪ್ರಯತಿಷ್ಯತೇ = ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವರು

ತತಃ = ಅನಂತರ, ಸಾ = ಆ ಹಸುವು, ಸಹಸಾ = ಕೂಡಲೇ, ನಿಪತಿಷ್ಯತಿ = ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುತ್ತದೆ, ತದಾ = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ, ನೀವು ತಂ = ಆ ಗೌತಮರನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿಬ್ರೂತ = ಹೇಳಿರಿ.

ಅಶೇಷಪಾತರಂ = ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಾಯಿಯಾದ, ಇಮಾಂ ಸೌರಭೇಯೀಂ = ಈ ಹಸುವನ್ನು, ಯಾವತ್ = ಎಲ್ಲಿಯ ತನಕ, ನೋಡಾಪಯಿಷ್ಯತಿ = ಬದುಕಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ತಾವತ್ = ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ, ಭವಾನ್ = ತಾವು, ನ ಭೋಜ್ಯಸ್ತಃ = ತಿನ್ನುಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳವರಲ್ಲ, ಆತಃ = ಆದ್ದರಿಂದ, ಹರಶಿರಸಃ = ಶಿವನ ಮುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ, ಸುರಸರಿತಂ = ದೇವಗಂಗೆಯನ್ನು, ಅವತೀರ್ಯ = ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ, ತದ್ವಾರಿಕಾ = ಆ ಗಂಗೆಯಿಂದ, ತಂ = ಆ ಹಸುವನ್ನು, ಅಪಿಚ್ಯ = ಸೇಚನೆ ಮಾಡಿ, ಭವಾನ್ = ನೀವು, ಉಜ್ಜೇವಯಿತುಂ = ಬದುಕಿಸಿರಿ.

ಇತ್ಯೇವಂ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಅನುತಾಪಿನಂ = ಗೋಹತ್ಯಾ ಪಾಪದಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಗೃಹದಾದ, ತಂ = ಆ ಗೌತಮರನ್ನು ಕುರಿತು, ಅಭಿಲಪ್ಯ = ಹೇಳಿ, ಅಪಸರತ = ಗೌತಮರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿರಿ.

ಇತಿ = ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು, ಉಕ್ತ್ವಾ = ಹೇಳಿ, ಸಃ ಪ್ರತೀ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದ ಗಣಪತಿಯು, ಸ್ವಾರ್ಥಮಂ = ತನ್ನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ, ಜಗಾಮ = ಹೊರಟನು.

ಮನಿವೃಣೇನ = ಬುದ್ಧಿಚತುರನಾದ, ಅಮುನಾ = ಈ ಗಣಪತಿಯಿಂದ,
ಪ್ರಣಿಗದಿತಂ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ, ಪ್ರಯಾಣೋಪಾಯಂ = ತೆರಳುವ
ಉಪಾಯವನ್ನು, ಉಪಶ್ರುತ್ಯಾ = ಕೇಳಿ, ತೇ ಚ = ಆ ಋಷಿಗಳಾದರು,
ಅನ್ಯತಿಷ್ಠನ್ = ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು, ತೇನೈವ ಚ = ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ
ಹೇಳಿದಂತೆ, ಪ್ರಾತಿಷ್ಠಂತ = ತೆರಳಿದರು.

ತತ್ = ಅನಂತರ, ಮುನಿವೃಷಭಃ = ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ, ಆಸೌ ತಾವತ್ =
ಈ ಗೌರವರಾದರೂ, ಚರಕಾಲಚೀರ್ಣಯಾ = ಬಹುಕಾಲದಿಂದ
ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ತಪಸ್ಯಯಾ = ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ಪರಿತೋಷಿತಾತ್ =
ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಪಶುಪತೇಃ = ರುದ್ರನ ದೆಸೆಯಿಂದ,
ಮೌಲಿಮಣಿಮಾಲಾಯತಾಂ = ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಣಿಮಾಲೆಯಂತೆ
ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ, ಮಂದಾಕಿನಿಂ = ಗಂಗೆಯನ್ನು, ಅಂಶೇನ =
ಒಂದು ಭಾಗದಿಂದ, ಸಮಾನೀಯ = ಕರೆಸಿ, ತದ್ವಾರ್ಧಿಕಾ = ಆ
ಗಂಗಾಜಲದಿಂದ, ಸುರಭಿಂ = ಹಸುವನ್ನು, ಅಭಿಷೇಚ = ಸ್ನಾನ
ಮಾಡಿಸಿದರು.

ತತಶ್ಚ = ಆ ನೀರಿನಿಂದ, ಸಾ = ಆ ಹಸುವು, ಉತ್ಸೃಷ್ಟಾ = ಮೇಲೆದ್ದಿತು,
ತತ್ = ಹೀಗೆ, ಗೌತಮೇನ = ಗೌತಮ ಋಷಿಯಿಂದ, ಗೋದತ್ತಂ =
ಹಸುವಿಗಾಗಿ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟ, ವಾರಿ = ನೀರು ಗೋದಾವರೀ, ಇತಿ =
ಗೋದಾವರೀ ಎಂದು, ಜಗತಿ = ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಂ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು,
ಲೇಭೇ = ಪಡೆಯಿತು.

ಅಥ = ಅನಂತರ, ತಸ್ಯ = ಆ ಗೌತಮ ಋಷಿಗೆ, ಚಿಂತಾ = ಚಿಂತೆಯು,
ಸಮಜನಿಷ್ಠ = ಉಂಟಾಯಿತು. ಕಿಮಿಹ ಕಿಲ ಕಾರಣಂ = ಹೀಗಾಗಲು ಏನು
ಕಾರಣವಿರಬಹುದು, ಅನಯಾ = ಈ, ಛದ್ರಯಾ = ಮಂಗಳಕರವಾದ,
ಮೇ = ನನ್ನ, ಕೇವಲಾತ್ ಕಮಂಡಲೂದಕವಿದುಸಂಸ್ಪರ್ಶಾತ್ =
ಕಮಂಡಲುವಿನಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಹನಿಯ ಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರದಿಂದ, ಯತ್ =
ಯಾವ ಹಸುವು, ಅಪಾತಿ = ಬಿದ್ದಿತು, ಸಹಸಾ ಚ = ಕೂಡಲೇ,
ಆಮೋಹ = ಮರಣ ಹೊಂದಿತು.

ಅಥ ಚ = ಅನಂತರ, ಗಿರೀಲೋತ್ತಮಾಂಗಗತಸುರತರಂಗಿಣೀತನುತರಂಗ-
ಸಂಗಮಾದೇವ ಚ, ಗಿರೀಶ = ರುದ್ರನ, ಉತ್ತಮಾಂಗ = ಶಿರದಲ್ಲಿ, ಗತ =
ಇರುವ, ಸುರತರಂಗಿಣೀ = ಗಂಗೆಯ, ತನು = ಶರೀರವೆಂಬ, ತರಂಗ =

ತರಂಗದ, ಸಂಗಮಾದೇವ = ಸಂಗದಿಂದಲೇ, ಉದಬೋಧಿ = ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತು, ಚ = ಮತ್ತು, ಝಟಿ = ಕೂಡಲೇ, ಉದಸ್ಥಾಯಿ = ಮೇಲೆದ್ದಿತು, ಏತತ್ = ಇದೆಲ್ಲವೂ, ಆಶ್ಚರ್ಯಂ = ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ, ಇತಿ = ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿದರು.

ಸಃ = ಆ ಗೌತಮ ಋಷಿಯು, ವಿಗತಾಧಿಃ = ಮಾನಸಿಕವಾದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ತೊರೆದು, ಸಮಾಧಿಂ ಸಮಾಧತ್ವ = ಧ್ಯಾನ ತತ್ಪರರಾದರು.

ಚ = ಮತ್ತು, ವಿಬುಧವರಯೋಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರ, ಅಂಬಿಕಾಹೇರಂಭಯೋಃ = ಪಾರ್ವತಿ ಹಾಗೂ ಗಣಪತಿಯರ, ವಿನಾ = ವ್ಯರ್ಥವಾದ, ವಿಚೇಷ್ಟೇನ = ಪರಿಹಾಸದಿಂದ, ಏತದ್ವೃತ್ತಂ = ಈ ಘಟನೆ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು, ಪ್ರತಿಬುಭೋಧ = ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು.

ಚ = ಮತ್ತು, ತೇಭ್ಯಃ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಚುಕ್ರೋಧ = ಕುಪಿತರಾದರು, ಅಹೋ = ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ !, ಅಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಲಾತ್ = ನಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಅತಿಮಹತೀಂ = ಬಹುದೊಡ್ಡದಾದ, ವಿಪದಂ = ಆವತ್ತನ್ನು, ಅತಿತೀರ್ಣಾನಾಂ = ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡ, ಅನ್ನಪಾನಾದಿ-ಭೋಗಮತ್ತಾನಾಂ = ಅನ್ನ-ಪಾನಾದಿಗಳ ಭೋಗದಿಂದ ದೃಷ್ಟರಾದ, ಮುನೀನಾಂ = ಮುನಿಗಳ, ದುಃಖಕೃತಂ ಏತತ್ = ಮಾಡಬಾರದ ಹೀನಕಾರ್ಯವಿದು.

ಅಸ್ತು ನಾಮ = ಇದಿರಲಿ, ತೇಷಾಂ = ಆ, ಧರ್ಮಮೂಢಾನಾಂ = ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮೂಢರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ, ಅಸೃನ್ನಮಿತ್ತಾತ್ = ನಮ್ಮ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ, ಅವಾಪ್ತಂ = ದೊರಕಿರುವ, ಜ್ಞಾನಂ = ಜ್ಞಾನವು, ವಿನಶ್ಯತು = ನಾಶವಾಗಲಿ, ಇತಿ = ಇದು, ಗೌತಮರಾಪಃ = ಗೌತಮ ಋಷಿಯ ಶಾಪವು.

ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಜ್ಞಾನೇತ್ವಜ್ಞಾನತಾಂ ಗತೇ ಅಜ್ಞಾನಪ್ರತೀತಿಗೋಚರತಾಂ ಗತೇ । ಮಹಾಯೋಗಿ
ಮಹಾಶಕ್ತಿಃ ।

ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮಸಂದ್ವಿಗ್ಧಂ ಸಾರವತ್ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ ।

ಅಸ್ತೋಭಮನವಯಂ ಚ ಸ್ತುತ್ರಂ ಸ್ತುತ್ರವಿದೋ ವಿದುಃ ॥

'ಜ್ಞಾನೇ ತು ಅಜ್ಞಾನತುಂ ಗತೇ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವೇ ಅಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತಿರಲು ಎಂದರ್ಥ. 'ಮಹಾಯೋಗೀ' ಎಂದರೆ 'ಮಹಾಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ' ಎಂದರ್ಥ. ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ ಹೀಗಿದೆ -

ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮಸಂದಿಗ್ಧಂ ಸಾರವದ್ವಿಶ್ವತೋಮುಖಮ್ ।

ಅಸ್ತೋಭಂ ಅನವದ್ಯಂ ಚ ಸೂತ್ರಂ ಸೂತ್ರವಿದೋ ವಿದುಃ ॥

ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರಗಳಿರಬೇಕು, ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರಬಾರದು, ಸಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಬಹುರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿರಬೇಕು, ವ್ಯರ್ಥಾಕ್ಷರಗಳಿರಬಾರದು, ಯಾವುದೇ ದೋಷವಿರಬಾರದು ಇದನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಸೂತ್ರಲಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿತಿರುವರು ಹೇಳುವರು.

'ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮ್' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಯಾವದ್ವಿರಕ್ಷರೈರ್ವಿನಾ ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥಾಸಿದ್ಧಿಸ್ತಾವನ್ಮಾತ್ರಾಕ್ಷರಮ್
'ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮ್' । ತದ್ವಚನಂ ಭಾಷ್ಯವ್ಯಾವೃತ್ಯರ್ಥಮ್ । ವಿಶೇಷಾಣಾಂತರಾಣಾಂ
ಭಾಷ್ಯೇಽಪ್ಯನುವರ್ತನೀಯತ್ವಾತ್ ।

ಎಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿಲ್ಲದೆ ವಿವಕ್ಷಿತವಾದ ಅರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವುದನ್ನು 'ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರ' ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 'ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಂ' ಎಂದು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ ಬರುವುದರಿಂದ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂದಿಗ್ಧತ್ವ, ಸಾರವತ್ವ, ವಿಶ್ವತೋಮುಖತ್ವ, ಅಸ್ತೋಭತ್ವ, ಅನವದ್ಯತ್ವಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಂ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.

‘ಅಸಂದಿಗ್ಧಂ’ ‘ಸಾರವತ್’ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ‘ಅಸಂದಿಗ್ಧಮ್’ ನಿರ್ಣಿತಾರ್ಥಮ್ । ನಿರ್ಣಯಹೇತುರಹಿತವಾಕ್ಯಾದ್
ವ್ಯಾವೃತ್ಯರ್ಥಮ್ । ‘ಸಾರವತ್’ उत्तमार्थम् । कुशलपुरुषोक्तलोकवार्तादिव्यावृत्त्यर्थम् ।

‘ಅಸಂದಿಗ್ಧಂ’ ಎಂದರೆ ನಿರ್ಣಿತವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು. ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಸಂದೇಹದಲ್ಲೇ ಉಳಿಯುವ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

‘ಸಾರವತ್’ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅರ್ಥ. ಲೋಕವಾರ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಲು ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

‘ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ’ ‘ಅಸ್ತೋಭಂ’ ಎಂಬುದರ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ‘विश्वतोमुखं’ एकप्रयोजनं प्रत्यपेक्षितार्थस्य कृत्स्नस्य
प्रतिपादकम् । एतदनुक्तौ भगवन्नाममन्त्रादेः सूत्रत्वं स्यात् ।
अर्थविवक्षयाऽल्पाक्षरत्वेऽपि वृथा स्तोभपदं वा पाठपूर्णार्थं वा मा
भूदित्यस्तोभम् । अपशब्दार्थदोषव्यावृत्त्यर्थमनवयमिति ॥

‘ವಿಶ್ವತೋಮುಖಿ’ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವಿಕೆ. ಭಗವಂತನ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಲಾಕ್ಷ್ಯರವಾಗಿದ್ದರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಪದಗಳಿಂದ ಪಾದಪೂರಣೆ ಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ‘ಅಸ್ತೋಭಂ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾರ್ಥಕ. ಅವಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ದೋಷದ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ‘ಅನವಧ್ಯಂ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

॥ ೐ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ॥೧॥

‘ಅಥ’ಶಬ್ದೋ ಮತ್ತಾರ್ಥೋಽಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾಶ್ಚ | ಅತಃಶಬ್ದೋ ಹೇತುರ್ಥಃ |

ಅನುವಾದ - ಅತಃಶಬ್ದದ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಮಂಗಳವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಥಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನಂತರ ಎಂದರ್ಥ. ‘ಅತಃ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಸತ್ಕರ್ತದೀಪಾವಳಿ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಃ - ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ | ತತ್ರ ತಾವತ್ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮುಪಾದತ್ತೇ - ಅಥೇತಿ || ತತ್ರಾಥಾತಃಶಬ್ದೋ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಅಥ ಶಬ್ದ ಇತಿ ||

ಮೊದಲು ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು ‘ಅಥ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಹೊರಟಿದೆ. ‘ಅಥ’ ಮತ್ತು ‘ಅತಃ’ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ‘ಅಥಶಬ್ದಃ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೊದಲು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

‘ಅಥ’ ‘ಅತಃ’ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಾಥಮ್ಯವಿಚಾರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

उक्तं च गारुडे—

अथातःशब्दपूर्वाणि सूत्राणि निखिलान्यपि |

प्रारभन्ते नियत्यैव तत् किमत्र नियामकम् ||

कश्चार्थस्तु तयोर्विद्वन् कथमुत्तमता तयोः |

एतदाख्याहि मे ब्रह्मन् यथा ज्ञास्यामि तत्त्वतः ||

ಉಮುಕ್ತೋ ನಾರದೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪ್ರೋವಾಚ ಸತ್ತಮಃ |
 ಆನಂತರ್ಯೇಽಧಿಕಾರಸ್ಯ ಮಙ್ಗಲಾರ್ಥೇ ತಥೈವ ಚ ||
 ಅಥಶಬ್ದಸ್ತವತಃಶಬ್ದೋ ಹೇತ್ವರ್ಥೇ ಸಮುದೀರಿತಃ |
 ಪರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಸಾದಾದಿತಿ ವಾ ಭವೇತ್ |
 ಸ ಹಿ ಸರ್ವಮನುವೃತ್ತಿಪ್ರೇರಕಃ ಸಮುದಾಹತಃ ||

ಅನುವಾದ - ಗರುಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ -

“ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿಯಮೇನ ‘ಅಥ’ ಮತ್ತು ‘ಅತಃ’ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಉಚ್ಚರಿಸಲು ಏನು ಕಾರಣ? ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವೇನು? ಇವುಗಳ ಪ್ರಾರಸ್ಯವೇನು? ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿರಿ” ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ನಾರದರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಅಂತಹ ನಾರದರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ -

‘ಅಥ’ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ’ ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ಮಂಗಳಸೂಚಕವೂ ಆಗಿದೆ. ‘ಅತಃ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ‘ಕಾರಣ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಥವಾ ‘ಅಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ’ ಎಂದರ್ಥ. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಚೇತನರ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ರವಣ-ಮನಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹೀಗೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ‘ಅಥ’ ಮತ್ತು ‘ಅತಃ’ ಶಬ್ದಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಓಂ, ಅಥ, ಅತಃ ಶಬ್ದಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ಸಿಸೃಕ್ಷೋಃ ಪರಮಾದ್ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಥಮಂ ದ್ವೈ ವಿನಿಃ ಸೃತೌ ||
 ಅಕ್ಷರಶ್ಚಾಶಬ್ದಶ್ಚ ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಾಥಮಿಕೌ ಕ್ರಮಾತ್ |
 ತದ್ವೇತುತ್ವಂ ವದಂಶ್ಚಾಪಿ ತೃತೀಯೋಽತಃ ತದಾಹತಃ ||
 ಅಕಾರಸ್ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಭಿಧಾಯಕಃ |

ತಥೌ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿವಿಧಾಯಕೌ ||

ಅತಶ್ಚ ಪೂರ್ವಮುಚ್ಯಾರ್ಯಾಃ ಸರ್ವ ಏತೇ ಸತಾಃ ಮತಾಃ |

ಅಥಾತಶ್ಚಾಪ್ಯೋರೇವ ವೀರ್ಯಮಾಜ್ಞಾಯ ತತ್ವತಃ |

ಸೂತ್ರೇಷು ತು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಾಸ್ತಾವೇವಾದೌ ಪ್ರಯುಜಂತೆ' ಇತಿ ||

ಅನುವಾದ - ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ 'ಓಂ' ಮತ್ತು 'ಅಥ' ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಕಲಶಬ್ದಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲು ಓಂಕಾರದ ನಂತರ ಅಥಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಜಜ್ಞಾಸ್ಥೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಓಂಕಾರ ಮತ್ತು ಅಥಶಬ್ದಗಳ ಅನಂತರ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಕಲಶಬ್ದಪ್ರಪಂಚದ ಅರ್ಥವೆನಿಸಿದ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಅಕಾರವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅತಃ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ತ'ಕಾರಕ್ಕೆ, 'ಅಥ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ಥ'ಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವು ದೇವತೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಈ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಥ ಮತ್ತು ಅತಃಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ 'ಅತಃ', 'ಅಥ' ಎಂಬೆರಡು ಶಬ್ದಗಳು ಶಬ್ದಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಅಪಾರ್ಥ-ಸಂಗತವಾದವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ತಮ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾಯಣಿಃ -

उक्तार्थे गारुडवचनमुदाहरति - अथात इति ||

ओंकारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा |

कण्ठं भित्वा विनिर्याता तस्मान्माङ्गलिकाबुभौ ||

ಇತ್ಯಾದಿವಚನಾತ್ ಶ್ರುತಮಾತ್ರೇಣಾಪ್ಯಶಬ್ದೇನ ಮಙ್ಗಲಾಚರಣಂ ಭವತೀತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ । ಅತ್ರ ಅಕಾರಾರ್ಥಕಥನಮ್ ಅಥಾತಃಶಬ್ದಯೋಃ ಪ್ರಾಶಸ್ತಿಯಜ್ಞಾಪನಾರ್ಥಮ್ । ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಕತ್ವಂ 'ತ'ಕಾರಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರತಿಪಾದವಿಷ್ಣುವಾಚಿತ್ವಾತ್ । ತಕಾರಾರ್ಥಕಾರೌ 'ವಿಷ್ಣೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಥಿತಿ-ವಾಚಿನೌ' ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ತಾವು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಡವಚನವನ್ನು 'ಅಥಾತಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಓಂಕಾರಶಬ್ದಶಬ್ದಶ್ಚ" ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಅಥಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. 'ಅಥ' ಮತ್ತು 'ಅತಃ'ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಾಶಸ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕಾರಾದಿಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಕಾರವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಕತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ತಕಾರ ಹಾಗೂ ಧಕಾರಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

ತತ್ಪ್ರದೀಪ

ಅಥಶಬ್ದವು ಪರಮಮಂಗಳ ವಾಚಕ

ತತ್ಪ್ರದೀಪಃ -

ॐ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ॥ ಅಥಶಬ್ದಃ ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನಾಭ್ಯಾಂ ಮಙ್ಗಲಃ ।
ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಮಙ್ಗಲಸ್ಯ ವಾಚಕತ್ವೇನಾತಿಪ್ರಿಯತ್ವಾತ್ ।

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಅಥ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಮಂಗಳ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ - ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು 'ಅಥ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಮುಖ್ಯವಾದ

ಕಾರಣವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದಾಗಲೂ ಮಂಗಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಅಥ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ, ಹೇಳಿದರೂ ಪರಮಮಂಗಳವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ 'ಮಂಗಳ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೂಡ ಹೊಂದಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಅಥ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಭಗವಂತನ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. 'ಅ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು 'ಪರಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ 'ಥ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಕಾರಣ ಇದು ಹರಿನಾಮವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ 'ಅಥ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗಿದೆ.

'ಅಥ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಅಧಿಕಾರದ ಅನಂತರ' ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ' ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಚ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಮಂಗಳವು 'ಅಥ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಜನ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಅಥ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಆರಂಭಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. 'ಆರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ತಪ್ಪು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಲ್ಲಭಾಚಾರ್ಯರು 'ಅಥ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ 'ಆರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂಬರ್ಥವು ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ 'ಕರ್ತವ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ.

'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಥ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅನಂತರ' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ('ಅಧಿಕಾರದ ಅನಂತರ' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅಧಿಕಾರಾನಂತರ್ಯಾರ್ಥಶ್ಚ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಚ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಮಂಗಳಾರ್ಥವನ್ನು ಸಮುಚ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.) 'ಅತಃ' ಪದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪದದಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿರುವ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯವು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೇ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಅತಃಶಬ್ದೋ ಹೇತ್ವರ್ಥಃ । ಸರ್ವಸ್ಯ ಹಿ, 'ದುಃಖಂ ಮಾ ಭೂತ್ ಸುಖಮೇವ ಮೇ ಸ್ಯಾತ್' ಇತಿ ನಿಃಶೇಷದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಃ ಪರಮಸುಖಾವಾಸಿಶ್ಚೇಚ್ಛಾವಿಷಯತ್ವೇನ ಸದಾ ಹೃದಿ ಕೃತಾಽತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಯಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಂ ವಿನಾ ತೇ ನ ಸಿಂಧ್ಯತಃ, ತಯಾ ಸಿಂಧ್ಯತಶ್ಚಾತಃ ಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ।

'ಅತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಹೇತ್ವರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಹೇತು ಹೀಗಿದೆ - ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ 'ದುಃಖ ಬೇಡವೇ-ಬೇಡ ಸುಖವೇ ಆಗಲಿ' ಎಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖದ ನಿವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪರಮಸುಖದ ಅವಾಪ್ತಿಯು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಪದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದುಃಖದ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಸುಖದ ಅವಾಪ್ತಿಯು ದೊರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪರಮಸುಖದ ಅವಾಪ್ತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅತಃ' 'ಆದ್ದರಿಂದ' ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ನನಗೆ ಸುಖವಾಗಬೇಕು; ದುಃಖವಾಗಬಾರದು' ಎಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಇದನ್ನು ಹೊಂದಲೇ ಬೇಕೆಂದರೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡು' ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಉಕ್ತಂ ಚ ಗಾರುಡೇ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಚ' ಶಬ್ದವು ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೋ ಅದು 'ಪೂರ್ವಮೇವ ಉಕ್ತಮ್ ಗಾರುಡೇ' 'ಮೊದಲೇ ಗರುಡ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರ' ಎಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನಾವು ಹೇಳಿರುವ ವಿಚಾರ ಸ್ವಕಪೋಲಕಲಿತವಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಹೊಸವಿಚಾರವೂ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನರು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ

ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲೇ ಈ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಗರುಡ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಓಂ' ಕಾರ 'ಅಥ' ಮತ್ತು 'ಅತಃ' ಶಬ್ದಗಳು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಓಂ' ಕಾರ ಮತ್ತು ಅಥಶಬ್ದಗಳು ಮೊದಲು ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಲು ಅರ್ಹವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುವ 'ಓಂ' ಕಾರವು ಸೂತ್ರದ ಅವಯವವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸೂತ್ರದ ಅವಯವ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಗೊಂದಲವಿದೆ. ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ -

ಓಂಕಾರವು ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂದು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ವಸ್ತುತಃ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಹನೀಯರೂ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲಿಗೆ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರೂ ಕೂಡ ಈ ಓಂಕಾರ ಸೂತ್ರಾವಯವವಾದ ಓಂಕಾರವಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಹೀಗೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದು. 'ಸೂತ್ರಾದೌ ಶ್ರೂಯಮಾಗ ಓಂಕಾರಃ ನ ಸೂತ್ರಾವಯವಃ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಭಾವೇ ಸತ್ಯಸಂಹಿತತಯಾ ಅಖಿಲೈಃ ಸಂಪಾಠೇ ಪಠ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ । ವೇದಾಧ್ಯಯನೋಪಕ್ರಮೇ ಅಧ್ಯೇತ್ಯಭಿರುಚ್ಚಾರ್ಯಮಾಣೋಂಕಾರವತ್' ಎಂದು. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ -

ವೇದದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡುವಾಗ 'ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ಹರಿಃ ಓಂ' ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಿದ ಓಂಕಾರ ಮಂತ್ರದ ಅವಯವವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಂದರೆ ಸಂಧಿ ಮಾಡುವ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಿಮಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪಾಠ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದು ಮಂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವ ಓಂಕಾರವನ್ನೂ ಕೂಡ ಸಂಹಿತತಯಾ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸಂಹಿತತಯಾ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಓಂಕಾರವು ಸೂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸೂತ್ರಾವಯವವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅಥಶಬ್ದದಂತೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ

ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಅದುದರಿಂದ ಸೂತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಅವಯವವಾದ ಓಂಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೊಂದು ಆಕ್ಷೇಪ - ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಓಂಕಾರವೂ ಕೂಡ ಮಂತ್ರದ ಅವಯವವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು. ಆದರೆ ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ದಿನ ಬಿಟ್ಟ ಭಾಗದಿಂದ ಮುಂದೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಮಾಡುವುದಿದೆ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಆರಂಭಿಸುವಾಗ ಪಠಿಸುವ ಓಂಕಾರ ಮಂತ್ರಾವಯವವಾಗುವುದಾದರೆ 'ಓಮಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮ' ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಇರುವಂತೆ ಆಯಾಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾಗಿ ಓಂಕಾರಪಠನ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ನಿಯತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದು ಮಂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಸೂತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರಪಠನ ಏಕೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಒಂದು ನಿಯಮ. ಯಾವ ರೀತಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅಧ್ಯಯನ ನಿಯಮಾಂತರ್ಗತವೋ ಅದರಂತೆ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವಿರಬೇಕು ಎಂಬುದೂ ಒಂದು ನಿಯಮ ಎಂದೂ ಹೇಳಲು ಬರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸೂತ್ರಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ನಿಬಂಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಸಂಗತ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು 'ಸರ್ವತ್ರಾನುಗತತ್ವೇನ' ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸೂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬೇರೆಯೇ ಇದೆ. ಈ ಓಂಕಾರ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಹೀಗೆ ಅಸಂಹಿತತಯಾ ಓಂಕಾರದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರಿಂದ ಸೂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರವೂ ಕೂಡ ಆನೇಕ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅವಾಂತರ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗಳಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಶ್ರುತ ಅರ್ಥವಾದದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸ್ರವತ್ಯನೋಂಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಸ್ತಾಚ್ಚವಿಶೀರ್ಯತೇ |' ಎಂದು ಅರ್ಥವಾದ ವಾಕ್ಯ. ಇದರ ಅರ್ಥ - ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪುಣ್ಯ ಸೋರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ

ಓಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪುಣ್ಯ ನಶಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಓಂಕಾರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರದ ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ ಎಂದೂ ಊಹೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಊಹ್ಯವಾದ ಶಬ್ದವು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಅದೂ ಕೂಡ ವಾಕ್ಯಘಟಕವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. 'ಇಷೇ ತ್ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಭಿನತ್ತಿ' ಮುಂತಾದ ಪದಗಳ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಭಿನತ್ತಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಾವಯವತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಓಂಕಾರ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಗೌರವ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮೊದಲೇ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವರಿತಸ್ವರದಿಂದ ಉಚ್ಚಾರಮಾಡುವಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸಂಧಿಮಾಡಿ ಅಥಶಬ್ದದ ಹಾಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಇದು ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ ಅವಯವ ಮಾತ್ರ. ದ್ವಿತೀಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಸಂಹಿತತಯಾ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯದ್ಯಪಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಓಂಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಪುಠ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ವ್ಯರ್ಥ ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಂತರಂಗಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲದಾಗ ಬಹಿರಂಗಜ್ಞಾಪಕವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬಹಿರಂಗ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲೇ ಅಧಿಕೃತವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಉಪಾಯವಿದ್ದಾಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಆಕ್ಷೇಪ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಹೇತುವನ್ನು ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸೂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧನ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇತುವು ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧ. ಪ್ರಕೃತಸಾಧ್ಯಸಾಧಕವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೂಡಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ತಥಾಚ ಓಂಕಾರವು ಸೂತ್ರಾವಯವ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುವೃತ್ತಿ ಇದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರುತ ಅರ್ಥವಾದದಿಂದಾಗಿ ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರದ ಊಹೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಜ್ಞುಖತ್ವಾದಿ ನಿಯಮದಂತೆ ಸೂತ್ರಾವಯವವಾಗದೆಯೇ ಉಚ್ಚರಿಸಬಹುದೋ

ಎಂಬ ಸಂಶಯವೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳೋಣ ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪ ಇಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು. ಆದರೂ ಈ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ನಾವೂ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ರೀತಿ ಸಮಂಜಸವೇ ಆದುದರಿಂದ ಸಂಶಯ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ಅನುಮಾನವೇನೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂದಿಗ್ಧಾನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಿದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅನುಮಾನ ದುಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ. 'ಓತತ್ವವಾಚೀ' ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಓಂಕಾರವು ವಿಷಯ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಓಂಕಾರ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಿನಿಯಮದಂತೆ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಹೊರತು ಸೂತ್ರಾವಯವವೆಂದೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಬಾಧದೋಷವೂ ಬರುತ್ತದೆ.

'ಸರ್ವತ್ರಾನುಗತತ್ವೇನ ಪ್ರಥಗೋಂಕ್ರಿಯತೇಽಖಿಲೈಃ' ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಿದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈಗ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ದೃಷ್ಟಾಂತ ವೇದದ ಓಂಕಾರ. ವೇದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಪಾಠಕರು ಸ್ಥಾನವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಓಮಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ನಿಯತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಓಂಕಾರ ಮಂತ್ರಾವಯವವಲ್ಲ ಎಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಆದರೆ ಮಂತ್ರಪಾಠಕರು ಹಾಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಪಠಿಸಲು ಬೇರೆ ಕಾರಣವಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಓಂಕಾರ ಸರ್ವತ್ರ ಅನುಗತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದಿನದ ಅಧ್ಯಯನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಪ್ನಾದಿದೋಷಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡಿದ ಓಂಕಾರವು ಆಯಾಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಅಗ್ನಾದಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಮಂತ್ರಾವಯವವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಮಂತ್ರಾವಯವತ್ವರೂಪಸಾಧ್ಯವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರತವಾಗುವ ಕಾರಣ ಹೇತು ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಮಂತ್ರಾವಯವತ್ವರೂಪಸಾಧ್ಯವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯರೂಪದೋಷವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿತವಾದ ಓಂಕಾರ ಸೂತ್ರಾವಯವ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿತ ಓಂಕಾರ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಾವಯವ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ "ತತ್ರ ತಾರಾಥಮೂಲತ್ವಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

‘ಅಥ’ ಮತ್ತು ‘ಅತಃ’ ಪದಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತ್ವಾತ್ ಸರ್ವವಾಚಾಂ ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮತಾ ಭವೇತ್” ಇತಿ ಸಾಮಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ । ತಥೈ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ ಪ್ರಾಣಂ ಪ್ರಣೇತಾರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ವಾಚಕತ್ವೇನಾಽಸೌ ।

‘ಅಕಾರವು ಸಕಲಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಸಂಹಿತೆಯ ಆಧಾರ ಹೀಗಿದೆ - ‘ವ್ಯಾಖ್ಯಾನತ್ವಾತ್ ಸರ್ವವಾಚಾಮ್ ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮತಾ ಭವೇತ್’ ಸಕಲ ಮಾತುಗಳು ಅಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ-ರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅಕಾರವು ಸರ್ವವಾಗಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು.

‘ತಥೈ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಕೌ ಪ್ರೋಕ್ತೌ’ ಎಂಬ ಪುರಾಣದ ಮಾತಿಗೆ ಹೀಗರ್ಥ - ‘ಅಥ’ ಮತ್ತು ‘ಅತಃ’ ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ‘ಅತಃ’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ‘ತ’ ಕಾರವು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟಾಪ್ರದನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಥ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ‘ಥ’ ಕಾರವು ಪಿಂಡಾಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಚೇಷ್ಟಾಪ್ರದನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸರ್ವಚೇಷ್ಟಾಪ್ರದನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಕಾರ ಮತ್ತು ಥಕಾರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ‘ತ’ ಮತ್ತು ‘ಥ’ ಕಾರವು ಪರಮಾತ್ಮನ ‘ಸರ್ವಚೇಷ್ಟಾಪ್ರಿಯಾಮಕ’ ಎಂಬ ಗುಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣು ವಾಚಕವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಲು ಯಾರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ?

ಖ್ಯಾಯಿಮ್ -

ಅಧಿಕಾರಶ್ರುತೋ ಭಾಗವತತನ್ತ್ರೇ -

ಮಂದಮಧ್ಯೋತ್ತಮತ್ವೇನ ತ್ರಿವಿಧಾ ಹ್ಯಧಿಕಾರಿಣಃ ।
 ತತ್ರ ಮಂದಾ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಯಃ ತತ್ತಮಗುಣಾ ಮತಾಃ ॥
 ಮಧ್ಯಮಾ ಋಷಿಗುಣಧರ್ವಾ ದೇವಾಸ್ತತ್ರೋತ್ತಮಾ ಮತಾಃ ।
 ಇತಿ ಜಾತಿಕೃತೋ ಭೇದಸ್ತಥಾಽನ್ಯೋ ಗುಣಪೂರ್ವಕಃ ॥
 ಭಕ್ತಿಮಾನ್ ಪರಮೇ ವಿಷ್ಣೌ ಯಸ್ತ್ವಧ್ಯಯನವಾನ್ ನರಃ ।
 ಅಧಮಃ ಶರ್ಮಾದಿಸಂಯುಕ್ತೋ ಮಧ್ಯಮಃ ಸ ತದಾಹುತಃ ॥
 ಆಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಮ್ಬಪರ್ಯಂತಮಸಾರಂ ಚಾಪ್ಯನಿತ್ಯಕಮ್ ।
 ವಿಜ್ಞಾಯ ಜಾತವೈರಾಗ್ಯೋ ವಿಷ್ಣುಪಾದೈಕಸಂಶ್ರಯಃ ॥
 ಸ ತತ್ತಮೋಽಧಿಕಾರಿ ಸ್ಯಾತ್ ಸನ್ಯಸ್ತಾಸ್ತೀಲಕರ್ಮವಾನ್ ॥' ಇತಿ ।

ಅನುವಾದ - ಅಧಿಕಾರ ಎಂದರೆ ಏನು ? ಅಧಿಕಾರವು ಎಷ್ಟು ಬಗೆ ? ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಭಾಗವತತಂತ್ರ ವಿವರಿಸಿದೆ --

'ಅಧಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಉತ್ತಮವೆಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರು ಅಧಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು; ಋಷಿಗಳು ಗಂಧರ್ವರು ಪಿತೃಗಳು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು; ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು' ಈ ವಿಂಗಡನೆಯು ಜಾತಿಮೂಲಕವಾದದ್ದು.

ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಅಧಿಕಾರಭೇದ ಮತ್ತೊಂದಿದೆ -- ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಎಷ್ಟೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಅಧಮಾಧಿಕಾರಿ. ಈ ಗುಣಗಳಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಶರ್ಮಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿ. ಹಿಂದಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ 'ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ತೃಣಪರ್ಯಂತ ಸಕಲಜೀವರಾಶಿಗಳು ಸಾರವಿಲ್ಲದ್ದು ಮತ್ತು ಅನಿತ್ಯವಾದದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದು ವೈರಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಯಾರು ನಂಬಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿ.

ಅಂತಹವನು ಸಕಲಪ್ರವೃತ್ತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹರಿಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಭಾಗವತತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಸ್ವರೂಪ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

यद् आनन्तर्यमथशब्दो ब्रवीति, तमधिकारं मन्दमध्यादिभेदेन त्रिधा विभज्य, भागवततन्त्रोक्त्या दर्शयति - मन्देति ॥

ಯಾವುದರ ಆನಂತರ್ಯವನ್ನು ಅಥಶಬ್ದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅಧಮ, ಮಧ್ಯಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, 'ಮಂದಮಧ್ಯೋತ್ತಮತ್ವೇನ' ಎಂದು ಭಾಗವತತಂತ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಅನೇಕ ಕೃತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಅರ್ಹತೆಯ ನಿರ್ಧಾರ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘अध्ययनमात्रवतः’ ‘नाविशेषात्’ इति चोपरि ।

ಅನುವಾದ -- ಸಕಲಶಾಖಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ. ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘शान्तो दान्त उपरतस्तिष्ठिः समाहितो भूत्वाऽऽत्मन्येवाऽऽत्मानं पश्येत्’,

ಹರಿನಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವಿಷಯಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿ, ದ್ವಂದ್ವಾತೀತನಾಗಿ, ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ಪರೀಕ್ಷ್ಯ ಲೋಕಾನ್ ಕರ್ಮಚಿತಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಿರ್ವೇದಮಾಪ್ನಾತ್ ನಾಸ್ತೈಕತಃ ಕೃತೇನ ।

ತದ್ವಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಸ ಗುರುಮೇವಾಭಿಗच्छೇತ್ ಸಮಿತ್ಪಾಣಿಃ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಮ್ ।’

ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಅನಿತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಫಲವಾದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಬುದ್ವಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿತ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಕೃತಕವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಕಾಮ್ಯ-ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೊರೆಯದು.

ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಿತನು ಓಡಿದು (ಕೈಜೋಡಿಸಿ) ವೇದಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತನಾದ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ ಗುರುವನ್ನು ಶರಣಾಗಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ಯಮೇವೈಶ್ವರೃಣುತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯೈಷ ಆತ್ಮಾ ವಿಶ್ವರೃಣುತೇ ತನ್ ಸ್ವಾಮ್ ।’

ಭಗವಂತನು ಯಾರನ್ನು ತನ್ನವನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹವನಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೊಂದಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ಯಸ್ಯ ದೇವೇ ಪರಾ ಭಕ್ತೀರ್ಯಥಾ ದೇವೇ ತಥಾ ಗುರೌ ।

ತಸ್ಯೈತೇ ಕಥಿತಾ ಹರ್ಥಾಃ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ ॥’ - ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಶ್ಚ ॥

ಯಾವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕ್ರೀಡಾದಿಗುಣವಿಭಿನ್ನವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿರವಧಿಕವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿದೆಯೋ, ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರಿಯಾದ ಭಕ್ತಿಯಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ, ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವು ಮನಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರ್ಹತೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತ್ರಿವಿಧರು

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಮತ್ವೇ ಸತಿ ಅಧ್ಯಯನವತಾಮಪಿ ಶಮದಮಾದಿರಾಹಿತ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವಶಾತ್
ಮಂದಮಧ್ಯೋತ್ತಮಭೇದವಿಶೇಷಿತ ಏವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕಾರೋ ನಾವಿಶೇಷಿತ
ಇತ್ಯೇತस्ಮಿನ್ಪರಿತನಮಪಿ ಸೂತ್ರದ್ವಯಂ ದರ್ಶಯತಿ - ಅಧ್ಯಯನೇತಿ ||

ತಥಾನೇಕಶಾಖಾಗತಶ್ರುತಿಮಪ್ಯस्ಮಿನ್ನರ್ಥೇ ದರ್ಶಯತಿ - ಶಾಂತ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ||
'ಯಮೇವೈಷ ವೃಣುತೇ' ಇತ್ಯನೇನ ತ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ಭಕ್ತತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಯತಿ । ನ ಹ್ಯಭಕ್ತಂ ಕश्चित್
ಸ್ವೀಕರೋತಿತಿ । 'ತೇನ ಲಭ್ಯ:' ಇತ್ಯನೇನ ಸ್ವೀಕೃತೇನ ಲಭ್ಯ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ । ಲಭ್ಯ:
ಪರಮಾತ್ಮಾ ಕಿಂ ಕರೋತಿ? ಇತ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಾಮುಕ್ತಮ್ - 'ತಸ್ಯೈಷ ಆತ್ಮಾ ವಿವೃಣುತೇ ತನ್ಮು
ಸ್ವಾಮ್' ಇತಿ । ತಸ್ಯ ಸ್ವೀಕೃತಸ್ಯ ಏಷ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವಾಂ ತನ್ಮು ವೇದವಾಕ್ಯೈಃ ವಿವೃಣುತೇ
ಪ್ರಕಾಶಯತೀತಿರ್ಥಃ । ಅನೇನ ಭಕ್ತಿಯಾ ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರಸಾದಯ ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ ತಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾ
ಕರ್ತವ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ವಿಷ್ಣವಾದಿಕಂ ನಾಮ । ಇತಿಹಾಸಾದಿತನ್ತ್ರಮ್ ।

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಅಧಮಾಧಿಕಾರಿಯ ಲಕ್ಷಣ; ಇಂತಹವನಲ್ಲಿ
ಶಮದಮಾದಿಗುಣಗಳೂ ಸಹ ಇರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ
ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಹೊರಟಿದೆ. ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿರುವ
ಶ್ರುತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಶಾಂತ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಯಮೇವೈಷ
ವೃಣುತೇ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತನಾದವನಷ್ಟೇ ಭಕ್ತನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಕ್ತನನ್ನು ಯಾರೂ
ಸಹ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಭ್ಯ: ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವೀಕೃತನಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು
ದೊರೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ಅರ್ಥ. ಲಭ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ? ಎಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ
ತನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ತಸ್ಯೈಷ ಆತ್ಮಾ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.
ಇದರಿಂದ ಏನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಂದರೆ 'ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ, ಅವನ
ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಅಧಿಕಾರ ತಾರತಮ್ಯ ನಿರೂಪಣೆ

**ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತಃ' 'ನಾವಿಶೇಷಾತ್' ಇತಿ ಚೋಪರಿ ಸ್ತಂತ್ರಕಾರೋ
ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸ ಉಪಾಧಿಕಾರಂ ತಾರತಮ್ಯೇನ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ।**

ಬ್ರಹ್ಮವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆಂದು ಭಾಗವತತಂತ್ರದ ಆಧಾರದಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದರು. ಭಾಗವತತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು 'ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತಃ' 'ನಾವಿಶೇಷಾತ್' ಎಂಬೆರಡು ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಸ್ವತಃ ಅಧಿಕಾರದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಭಾಗವತತಂತ್ರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ - ಇದು ಭಾಗವತದ ವಿಶದಗ್ರಂಥವಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಪಂಚರಾತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನೇ ಭಾಗವತ ತಂತ್ರವೆಂದು ಕರೆದಿರಬಹುದು.

ಮೂರು ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಭಾಗವತತಂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತೀರಿ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು 'ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಃ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ 'ಅಧ್ಯಯನ ಮಾತ್ರವತಃ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು 'ನಾವಿಶೇಷಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಧ್ಯಯನಮಾತ್ರವತಃ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾತ್ರವಿರುವ ಅಧಿಮಾಧಿಕಾರಿಯು ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು. ಅಥವಾ 'ಮಾತ್ರ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಸಂಪೂರ್ಣ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನು ಬ್ರಹ್ಮವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆಂದೂ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು 'ನಾವಿಶೇಷಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಧಿಕಾರದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಈ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

ಶಮ ಎಂದರೇನು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಶಾಂತೋ ದಾಂತ ಉಪರತಸ್ತಿಸ್ತಿಕೃ: ಸಮಾಹಿತ ಇತಿ । “ಶಮೋ ಮನಿಷ್ಠತಾ ಬುದ್ಧಿ:” ಇತಿ ಭಾಗವತೇ । ವೈಷ್ಣವಪಿಡ್ವಾಂತಾದಚಲನಮಿತ್ಯರ್ಥ: ।

ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ‘ಶಾಂತೋ ದಾಂತ:’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿದೆ. ‘ಶಾಂತ:’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಶಮ’ ಎಂಬ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಎಂದರ್ಥ. ‘ಶಮೋ ಮನಿಷ್ಠತಾ ಬುದ್ಧಿ:’ ಎಂಬ ಭಾಗವತ ಹೇಳುವಂತೆ ವಿಷ್ಣುನಿಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೇ ‘ಶಮ’ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೈಷ್ಣವ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

‘ದಮ’ ಎಂದರೇನು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ದಮ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ:” । ‘ಉಪರತಿ:’ ವಿಷ್ಣಾವೇವ ಮನೋರತಿ: । ‘ತಿಸ್ತಿಕೃ:’ ದ್ವಂದ್ವಸಹಿಷ್ಣುತಾ । ‘ಸಮಾಧಾನಂ’ ಸದಾ ಹರೌ ಚಿತ್ತಸ್ಯಾವಸ್ಥಿತಿ: ।

‘ದಾಂತ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ದಮ’ ಎಂಬ ಗುಣವುಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥ. ‘ದಮ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ:’ ಎಂಬ ಭಾಗವತದ ಮಾತಿನಂತೆ ‘ದಮ’ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ’ ಎಂದರ್ಥ. ‘ಉಪರತ:’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಉಪರತಿ’ ಎಂಬ ಗುಣವುಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥ. ‘ಉಪರತ’ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಗತವುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ‘ತಿಸ್ತಿಕೃ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು ಎಂದರ್ಥ. ‘ಸಮಾಹಿತ:’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಸಮಾಧಾನವುಳ್ಳವನು’ ಎಂದರ್ಥ. ‘ಸಮಾಧಾನ’ ಎಂದರೆ ‘ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತದ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಇರುವಿಕೆ’ ಎಂದರ್ಥ.

‘ಯಮೇವೈಷ ವ್ಯಣುತೇ’ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ಯಮೇವೈಷ ವೃಣುತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯೈವ ಆತ್ಮಾ ವಿವೃಣುತೇ ತನ್ಮು ಸ್ವಾಮ್” ಇತಿ । ಯಮೇವ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಭಕ್ತಿदानೇನ ‘ವೃಣುತೇ’ ಸ್ವೀಕರೋತಿ ತೇನ ಪ್ರಾಪ್ಯ:, ಯತಸ್ತಸ್ಯೈವ ಸ್ವಾಂ ತನ್ಮು ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ।

‘ಯಮೇವೈಷ ವ್ಯಣುತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯ: ತಸ್ಯೈಷ ಆತ್ಮಾ ವಿವೃಣುತೇ ತನೂಂ ಸ್ವಾಮ್’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಯಾವ ಭಕ್ತನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನವನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ

ಅಂಥ ಭಕ್ತನು ಮಾತ್ರ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತಾನು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಎಷ್ಟುವಿನ ಪ್ರೀತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“भक्त्यैव वृणुते विष्णुर्भक्त्या दद्यान्नित्यं पदम् ।

भक्त्यैव दृश्यते नित्यं भक्त्या भोगान् ददाति च ॥”

इति पाद्ये, जयोत्तरे च ।

ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ನಿತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಸಕಲವಿಧವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪಾದ್ಮಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಜಯೋತ್ತರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಗೀತೆಯ ಆಧಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवं विधोऽर्जुन ।

ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परन्तप” इत्यादिस्मृतिश्चशब्दात् गृह्यते ॥

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ ! ಅನನ್ಯವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

‘ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಶ್ಚ’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ‘ಚ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪಾದ್ಮ, ಜಯೋತ್ತರ, ಗೀತೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ -

ವ್ಯೋಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚ—

ಅನ್ಯಜಾ ಅಪಿ ಯೇ ಭಕ್ತಾ ನಾಮಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಿಣಃ ।

ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುನಾಂ (ತತ್ರ) ತನ್ತ್ರಜ್ಞಾನೇಽಧಿಕಾರಿತಾ ॥

ಏಕದೇಶೋ ಪರೋಕ್ತೇ ತು ನಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಪುರಃಸರೇ ।

ತೈವರ್ಣಿಕಾನಾಂ ವೇದೋಕ್ತೇ ಸಮ್ಯಗ್ ಭಕ್ತಿಮತಾಂ ಹರೌ ॥

ಆಹುರಪ್ಯುತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಣಾಮಧಿಕಾರಂ ತು ವೈದಿಕೇ ।

ಯಥೋರ್ವಶಿ ಯಮಿ ಶೈವ ಶಚ್ಯಾಚಾಶ್ಚ ತಥಾಽಪರಾಃ ॥ ಇತಿ ।

ಅನುವಾದ - ಪೋಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚ = ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವಿಲ್ಲದವರಿಗೂ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದೆಯೆಂದು ಪೋಮಸಂಹಿತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಯ ವರ್ಣದವರಾದ ಶೂದ್ರರು ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪರಿನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಭೃಷ್ಯಪ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಹಾಭಾರತಾದಿ ಪೌರುಷೇಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾರತಾದಿ-ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಗುರುಮುಖೇನ ಗ್ರಂಥಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾಠಕೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲ. (ಉತ್ತಮರಿಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು).

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ವೈಶ್ಯರು ಇವರಿಗೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಬರುವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಅಹುತ್ವಮುಚ್ಚಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಶಚೀದೇವಿ, ಉರ್ದವೀ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ವೇದವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

ಅಂಥ ಭಕ್ತನು ಮಾತ್ರ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತಾನು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರೀತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“भक्त्यैव वृणुते विष्णुर्भक्त्या दद्यान्निजं पदम् ।

भक्त्यैव दृश्यते नित्यं भक्त्या भोगान् ददाति च ॥”

इति पाद्ये, जयोत्तरे च ।

ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ನಿತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಸಕಲವಿಧವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪಾದ್ಯಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಜಯೋತ್ತರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಗೀತೆಯ ಆಧಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवं विधोऽर्जुन ।

ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परन्तप” इत्यादिस्मृतिश्रशब्दात् गृह्यते ॥

ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ ! ಅನನ್ಯವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

‘ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಶ್ಚ’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ‘ಚ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪಾದ್ಯ, ಜಯೋತ್ತರ, ಗೀತೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ -

ವ್ಯೋಮಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚ—

ಅನ್ಯಜಾ ಅಪಿ ಯೇ ಭಕ್ತಾ ನಾಮಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಿಣಃ |

ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುನಾಂ (ತತ್ರ) ತನ್ಮಜ್ಞಾನೇಽಧಿಕಾರಿತಾ ||

ಏಕದೇಶೇ ಪರೋಕ್ತೇ ತು ನಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಪುರಃಸರೇ |

ತೈವರ್ಣಿಕಾನಾಂ ವೇದೋಕ್ತೇ ಸಮ್ಯಗ್ ಭಕ್ತಿಮತಾಂ ಹರೌ ||

ಆಹುರಪ್ಯುತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಣಾಮಧಿಕಾರಂ ತು ವೈದಿಕೇ |

ಯಥೋರ್ವಶೀ ಯಮಿ ಚೈವ ಶಚ್ಯಾಚಾಶ್ಚ ತಥಾಽಪರಾಃ || ಇತಿ |

ಅನುವಾದ - ಪೋಷಕಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚ = ವಾಸ್ತವ್ಯಯನವಿಲ್ಲದವರಿಗೂ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದೆಯೆಂದು ಪೋಷಕಸಂಹಿತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಯ ವರ್ಣದವರಾದ ಶೂದ್ರರು ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪರಿಣಾಮಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಭ್ರಷ್ಟಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಹಾಭಾರತಾದಿ ಪೌರುಷೇಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾರತಾದಿ-ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಗುರುಮುಖೇನ ಗ್ರಂಥಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾಠಕೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲ. (ಉತ್ತಮರಿಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು).

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ವೈಶ್ಯರು ಇವರಿಗೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಬರುವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಆದರೆ ನಿರ್ವಲವಾದ ಅತ್ಯುತ್ತಮಭಕ್ತಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಶಚೀದೇವಿ, ಉರ್ದವೀ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ವೇದವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅವಶ್ಯಕ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಾಽನ್ಯಥೈವ ಪ್ರಸಾದಃ, ಅತೋ
ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ।

ಅನುವಾದ - ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ
ಪ್ರಸಾದವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ಯತ್ರಾನವಸರೋಽನ್ಯತ್ರ ಪದಂ ತತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ।

ವಾಕ್ಯಂ ವೇತಿ ಸತಾಂ ನೀತಿಃ ಸಾವಕಾಶೇ ನ ತದ್ ಭವೇತ್ ॥ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ ।

“ಯಾವ ಪದವಿಲ್ಲದೆ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಅಂತಹ ಪದವನ್ನು
ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲಿ ಅವಾಂತರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ಮಹಾವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಅವಾಂತರವಾಕ್ಯವನ್ನು
ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಪದ ಅಥವಾ ಅವಾಂತರವಾಕ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ
ವಾಕ್ಯವಾಗಲೀ ಮಹಾವಾಕ್ಯವಾಗಲೀ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದಾದರೆ ಅವಾಗ ಪದವನ್ನು
ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ”.
ಬ್ರಹ್ಮತಂತ್ರೋಪನಿಷತ್ನಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ‘ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ’ ಎಂಬ
ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಕರ್ತವ್ಯಾ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಃ -

ಅತಶ್ಚಬ್ದಸ್ಯ ಹೇತ್ವರ್ಥಂ ವಿವೃಣೋತಿ - ಯತ ಇತಿ ॥ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಽಽಪ್ರಸಾದಿತಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಂ
ವಿನಾ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದದ್ವಾರಕಮೋಕ್ಷಾಸಿद्धೇಃ, ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ’ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ನಚ

‘ಸಾಕ್ಷಾದಧ್ಯಯನಾದೇವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧೇರ್ವ್ಯರ್ಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ’ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಜಿಜ್ಞಾಸಾಮನ್ತರೇಣ ಸಂಶಯವಿपर्ययरहितಜ್ಞಾನಾಸम्ಭವಾತ್ । ನ हि परस्परं विरुध्यमानवाक्यैर्निर्णायकन्यायव्युत्पादनमन्तरेण राम्यगज्ञानं ब्रह्मविषयकमुत्पद्यते । अत्र ‘ब्रह्मजिज्ञासापदं स्वाकाङ्क्षितेन न्यायप्राप्तेन कर्तव्यमितिपदेन योजयितव्यम्’ इत्येतद्बुद्धिनिधाय, ‘पदसापेक्षं वाक्यसापेक्षं वा यत्सूत्रं तत्र न्यायप्राप्तं पदादिकमश्रुतमप्यध्याहर्तव्यम्’ इत्येतद् बृहत्संहितावचनेन दर्शयति – तत्रेति ॥ न चाध्याहारस्य निरङ्कुशत्वादिदं पदमध्याहर्तव्यमिदं तु नेति नियमहेतुर्नास्तीति वಾच्यम् । यत्र साकाङ्क्षावाक्ये यत्पदं विनान्यस्य पदस्यावकाशो न्यायबाधितः तत्र तदेव पदमध्याहार्यतया प्रतिष्ठितं न्यायवशादिति नियामकस्य वक्तुं शक्यत्वात् । अनेकपदानामविशेषेण अवकाशवति हि साकाङ्क्षावाक्ये इदमेव पदमध्याहार्यमिति नियमो न युज्यत इत्यर्थः ।

ಹೇತುರ್ಥವುಳ್ಳ ಅತಃಶಬ್ದವನ್ನು ‘ಯತಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದವಾಗದೆ ಮೋಕ್ಷವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಸಾಂಗವಾದ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ದೊರೆಯುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಏನು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡದೆ ಸಂಶಯ ಹಾಗೂ ವಿಪರೀತಜ್ಞಾನರಹಿತವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧವಾದ ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ನ್ಯಾಯಗಳ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಪದಕ್ಕೆ ‘ಕರ್ತವ್ಯಾ’ ಪದದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಕರ್ತವ್ಯಾ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ‘ತತ್’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪದ ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪದ ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅಶ್ರುತವಾದರೂ ಅಧ್ಯಾಹಾರ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂಹಿತಾಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಪದವನ್ನೇ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನಲು ಏನು ಗಮಕ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ, ಯಾವ ಪದವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಕಾಂಕ್ಷಿತವಾದ ವಾಕ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಪದಗಳ ಅಧ್ಯಾಹಾರಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪದವನ್ನೇ ಅಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪದವನ್ನೇ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಗಮಕವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ಪದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ಪದವನ್ನೇ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ತತ್ಪ್ರದೀಪ

ನಾರಾಯಣ-ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ

ತತ್ಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾ ಮೋಕ್ಷೇತುತ್ವಂ ಸೂಚಿತಂ, ತತ್ಕಥಮಿತ್ಯತ ಆಹ 'ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ।

ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮೇಲಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಗೆ ಮೋಕ್ಷಹೇತುವಾಗುತ್ತದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ 'ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ

ತತ್ಪ್ರದೀಪ: - ಅತ್ರಾಽಹ, ಬಂಧಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯತ್ವೇನ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾಜ್ಞಾನಾದೇವ ನಿವೃತ್ತೇನ ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮೋಕ್ಷ ಇತಿ । ತದಯುಕ್ತಮ್ । ಅಜ್ಞಾನಾಸಮ್ಮವಾತ್ । ನಹಿ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಮವತಿ । ಆಶ್ರಯವಿಷಯಾಭಾವಾತ್ ।

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಆಕ್ಷೇಪ ಹೀಗಿದೆ - ಸಂಸಾರಬಂಧನವು ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾಗಿದೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಷ್ಟೇ ಈ ಅಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯವಾದ ಬಂಧನವು

ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ಸರಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಮಾತು ತಪ್ಪು.

ಪರಿಹಾರ - ಈ ವಿಚಾರ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾಗದು. ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲ ಎಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ವಿಷಯವೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾದಿಗಳೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಸ್ಯಾಜ್ಞಾತತ್ವಂ, ಸ್ವಜ್ಞಾತತ್ವಾತ್ ।

ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದದ್ದು ಅಜ್ಞಾತ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯ-ನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಜ್ಞಾತನಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನ್ವಪರಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವಂ ಬ್ರೂಮಿ ನ ಸ್ವದೃಶ್ಯತ್ವಂ, ಕರ್ತೃಕರ್ಮತ್ವವಿರೋಧಾತ್ । ತತ್ರ । ಶೃಂಗವತ್ಪುಂಜವತ್ಪವದವಿರೋಧಾತ್ ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಆತ್ಮನು ಸ್ವಜ್ಞಾತನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಪರಾಧೀನಪ್ರಕಾಶನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ವಜ್ಞಾತನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಾನೇ ಕರ್ತೃ ತಾನೇ ಕರ್ಮ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವವು ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪರಿಹಾರ - ಇದು ತಪ್ಪು. ಒಂದು ಹಸುವಿನಲ್ಲಿ ಕೊಂಬು ಹಾಗೂ ಬಾಲ ಎರಡೂ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಹೇಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೂ ಅದರಂತೆ ಒಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳು ಇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ವಿರೋಧ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

‘ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತ್ವ’ ಎಂದರೇನು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ದ್ರಶ್ಯದೃಶ್ಯನಿರಪೇಕ್ಷಂ ದೃಗ್ವೃತ್ತತ್ವಂ ನಿರೂಪಣೀಯಮ್ ।
ಅತೋಽಪರಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವಂ ಸ್ವಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವಮೇವ ।

ದ್ರಷ್ಟೃ ಹಾಗೂ ದೃಶ್ಯ ಈ ಎರಡರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ದೃಗ್ ರೂಪತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪರಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಧೀನಪ್ರಕಾಶತ್ವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆವಾಗ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವವನ್ನು ಒಬ್ಬನಲ್ಲೇ ಹೇಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಅಭಿನಿವೇಶ ಬಿಡಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದೇತದಪಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವಾಭಿನಿವೇಶದೋಷದೃಷ್ಟಿತಶೋಮುಷೀಣಾಂ
ದುಷ್ಟಪ್ರತಿಪಾದಮ್ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಈ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಕೂಡ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವದ ಅಭಿನಿವೇಶವೆಂಬ (ದುರಾಗ್ರಹವೆಂಬ) ದೋಷದಿಂದ ದೂಷಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಆತ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನವೈಕಸ್ಯೈವಾಜ್ಞಾನಾಶ್ರಯವಿಷಯತ್ವಮ್ । ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವಾದೇವ ।
ಸವಿಶೇಷತ್ವೇತು “ಅಹಂ ಮಾಂ ನ ಜಾನಾಮಿ” ಇತ್ಯುಭಯವಿಧಾ ಪ್ರತಿತಿ: ಸಮ್ಮವತಿ ।

ಒಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮನು ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಎರಡೂ ಆಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸವಿಶೇಷತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ‘ಅಹಂ ಮಾಂ ನ ಜಾನಾಮಿ’ ‘ನಾನು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಭಯವಿಧವಾದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಬರಬೇಕಾದೀತು.

ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಲಾಭ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತೋ ಯದಪಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶತ್ವಂ ನಃ, ತಥಾಽಪಿ
ಸವಿಶೇಷತ್ವಾದಜ್ಞಾತತ್ವಂ, ತಥಾ ಜ್ಞಾತಜ್ಞಾತತ್ವೇ ಚೇತಿ ನಾಸ್ಮತ್ಪಕ್ಷೇ ವಿರೋಧಃ ।

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನೆಂದು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಸಹ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಆತ್ಮನು ಅಜ್ಞಾತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ಒಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಞಾತನೂ ಆಗುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ದ್ವಿತ್ವವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ರೂಪಯೋರ್ದೇ, ವಿಶೇಷಾದೇವ ದ್ವಿತ್ವಾಽಪಪತ್ತೇ: । ತೇ ಚಾನಂತಾ: ಪ್ರತಿವಸ್ತು ವಿಶೇಷಾ: ।

ಒಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮನು ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಜ್ಞಾತನೂ. ಅಜ್ಞಾತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತ್ಮನ ಎರಡು ರೂಪಗಳಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು. ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಒಬ್ಬನಲ್ಲೇ ದ್ವಿತ್ವವು ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಶೇಷಗಳೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತವಾಗಿವೆ.

ಸಿದ್ಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಬೇಡ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ವಿಶೇಷವಿಶೇಷಿಣೋವಿಶೇಷಾಣಾಂ ಚ ವಿಶೇಷ: ಸ್ವಯಮೇವ । ಏವಮ್ನುತೇ ವಿಶೇಷೇ ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಚೇನ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಶ್ನ: , ಸಿದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ।

'ವಿಶೇಷ' ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಿಯಾದ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಶೇಷವೇ ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ವಾಹಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಏನು ಪ್ರಮಾಣ ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ತಪ್ಪು.

ವಿಶೇಷವು ಬಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಏವಮ್ನುತತ್ವಂ ನ ವಿಶೇಷಾತ್ ಭಿನ್ನಂ, ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯೋಕ್ತೇ: , ಅನ್ಯಥಾಽನವಸ್ಥಾನಾಚ್ಚ । ನ ಚ ತಯೋ: ಪರ್ಯಾಯತ್ವಮ್ । ಅತಸ್ತತ್ರ ತತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ವಿಶೇಷ: ।

ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಯಂನಿರ್ವಾಹಕತ್ವವು ವಿಶೇಷಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಾಗ ಪರ್ಯಾಯತ್ವ-ದೋಷಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವೇ ಈ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ವಿಶೇಷವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾದಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಹತಿ ದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು ನ ವಯಂ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವಾದಿನೋ ವಿಶೇಷಮಕ್ಷೀಕುರ್ಮಹಿ । ನ ।
ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವಿಶೇಷಾಕ್ಷೀಕಾರಾತ್ ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಾದ ನಾವು ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಪರಿಹಾರ - ಇದು ತಪ್ಪು. 'ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವಿರಿ. ಪುನಃ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ವ್ಯಾಹತಿ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ.

ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವಸಮರ್ಥನೆಗೂ ಒಪ್ಪೇಷ ಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ತನ್ಮಿಥ್ಯಾ । ಸವಿಶೇಷತ್ವಪ್ರಸಕ್ತಾತ್ । ಅಥ ಕಥಂ ತರ್ಹಿ
ಸವಿಶೇಷತ್ವಪರಿಹಾರರೂಪೇಣ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವೋಕ್ತೇನ ಸವಿಶೇಷತ್ವಪ್ರಸಕ್ತ ಇತಿ चेत् ಕಥಂ
ವಾಚಾಲತ್ವಪರಿಹಾರರೂಪೇಣ “ಅಹಂ ಮೌನಿ” ಇತಿವಚನಾವರ್ತನೆನಾಮೌನಿತ್ವಮ್ ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಪರಿಹಾರ - ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದರೆ ಸವಿಶೇಷತ್ವವು ಸತ್ಯವೆಂದಾಯಿತು.

ಆಕ್ಷೇಪ - ಸವಿಶೇಷತ್ವದ ಪರಿಹಾರರೂಪವಾದ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ಸವಿಶೇಷತ್ವ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. (ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವು ಸವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ)

ಪರಿಹಾರ - ಇದು ಹೇಗಾಯಿತೆಂದರೆ 'ನೀನು ವಾಚಾಳಿ' ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಾಗ ತಾನು ಮೌನಿ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಅಹಂ ಮೌನೀ' 'ಅಹಂ ಮೌನೀ' ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆ ಹೊಡೆದಂತಾಯಿತು. (ಮಾತನಾಡದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು, 'ನಾನು ಮೌನೀ' ಎಂದು ಮಾತನಾಡಬಾರದು. ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಸಮರ್ಥಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಕುಳಿತುಕೋ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಡ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ.)

ಔಪಾಧಿಕ ಭೇದವುಂಟಾಗದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ಯಾಪ್ಯಜ್ಞಾತ್ವಮಜ್ಞಾತವ್ವಂ ಚ ಪರಮಾತ್ಮನ ಏಕಸ್ಯೈವೈಪಾಧಿಕ-
ಭೇದಾತ್ ಸಂಭವತೀತಿ ಚೇತ್, ಕಸ್ಯೋಪಾಧಿರೀತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ । ನ ತಾವಚ್ಚುರ್ದಸ್ಯ ।
ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾತ್ । ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯೋಹ್ಯುಪಾಧಿ: ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಬ್ರಹ್ಮನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಜ್ಞತ್ವ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾತತ್ವಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಒಬ್ಬನೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಔಪಾಧಿಕಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಅಜ್ಞಾತಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಪರಿಹಾರ - ಹಾಗಾದರೆ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿ? ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗದು, ಅವನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉಪಾಧಿಯು ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವಾದ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅನವಸ್ಥಾ ಅನೋನ್ಯಾತ್ರಯ ದೋಷಗಳಿಂದ ನೀನೂ

ಅಶುದ್ಧನಾಗುವಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಶುದ್ಧಸ್ಯ ಚೇದನವಸ್ಯಾ, ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯತ್ವಂ ವಾ, ಅಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಃ
ತತ್ಕಾರ್ಯೋಪಾಧಿಸಿದ್ಧಿಸ್ತದ್ವಿರೀತಿ ಚಾಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಿರೀತಿ ।

ಅಶುದ್ಧ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾ ಬರುತ್ತದೆ. ಉಪಾಧಿಯು ಅಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಿತವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಧಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಅಶುದ್ಧ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕು. ಈ ಅಶುದ್ಧ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶುದ್ಧ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಲು ಉಪಾಧಿಯು ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿತೇಷ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - न च बीजाङ्गवदुपपत्तिः । मूलबीजस्य प्रकृति-
कार्यत्वादवस्थिते: । दृष्टा च सा बीजाङ्गपरम्परा । नचात्र किञ्चिन्मानम् ।

ಅಕ್ಷೇಪ - ಬೀಜಕ್ಕೆ ಅಂಕುರ ಬೇಕು. ಅಂಕುರಕ್ಕೆ ಬೀಜ ಬೇಕು. ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯದೋಷವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಿಹಾರ - ಬೀಜ ಮತ್ತು ಅಂಕುರಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲವಾದ ಬೀಜವು ಪ್ರಕೃತಿಕಾರ್ಯವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಬೀಜಾಂಕುರಪರಂಪರೆಯು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ಅದರಂತೆ ಅಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಗಳು ದುರ್ಘಟವಾದವು

तत्त्वप्रदीप: - अतो दुर्घटमिदमज्ञानकल्पितो बन्ध इति ।
अतस्त्वत्पक्षस्याविद्यामूलत्वमनुपपन्नम् । उपपन्नश्चेत् सत्यः स्यात् ।
उपपन्नोऽपि मिथ्या चेद् ब्रह्मणः मिथ्यात्वप्रसङ्गः ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೇ ದುರ್ಘಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಕಲ್ಪಿತವಾದ ಬಂಧವೂ ಕೂಡ ದುರ್ಘಟವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವಿದ್ಯಾಮೂಲತ್ವವು ಅನುಪಪನ್ನವಾಯಿತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವಿದ್ಯಾಮೂಲತ್ವವು ಅನುಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ

ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉಪಪನ್ನವಾದರೂ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ದೌರ್ಘಟ್ಯವು ಭೂಷಣವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಜಗತೋ ದುರ್ಘಟತ್ವಂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ ।
ತಸ್ಮಾನ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಜಗತೋ ದುರ್ಘಟಮತೋ ನ ಕಲ್ಪನೀಯಮ್ । ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಎವಹಿ
ಸೌಘಡ್ಯದೌರ್ಘಟೇ ।

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸತ್ಯವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಘಟತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದುರ್ಘಟವಾದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಯಾವುದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೋ ಅದು ಸುಘಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ದುರ್ಘಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ದುರ್ಘಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶುಕ್ತಿರಜತದಂತೆ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವೂ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಧೌತ್ಯೋ ಘಟಾದಿರ್ಘಟಾದಿವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯ: ಸ್ಯಾತ್ ।
ನಹಿ ಶುಕ್ತಯಜ್ಞಾನೋತ್ಯಂ ರಜತಂ ರಜತಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿ ಕಾಪಿ ದೃಷ್ಟಮ್ ।

ಅಕ್ಷೇಪ - ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಘಟಾದಿಪದಾರ್ಥಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಈ ಘಟಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಏನು ತಪ್ಪು?

ಪರಿಹಾರ - ಶುಕ್ತಿಯ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ರಜತವು ಅರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿ ಆಗುವುದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಘಟಾದಿಗಳು ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವು ವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಕಾರಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಹಿ ಬಾಧಾನಂತರಂ ಕಸ್ಯಚಿದೇತಾವಂತಂ ಕಾಲಮಪಿ ಶ್ರುತ್ಯಜ್ಞಾನಂ
ನಾಸೀದಿತಿ ಪ್ರತಿತಿ:, ಯಥೇದಂ ರಜತಂ ನಾಸೀದಿತಿ ।

ಮತ್ತು 'ನೇದಂ ರಜತಮ್ ಕಿಂತು ಶುಕ್ತಿರೇವ' ಎಂಬ ಬಾಧಜ್ಞಾನವು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಯಾವ
ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಕೂಡ 'ಇಲ್ಲಿಯತನಕ ನಾನು ಶುಕ್ತಿಯ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ
ಪ್ರತೀತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಇದಂ ರಜತಮ್ ನಾಸೀತ್' ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಬರುವಂತೆ
'ಶುಕ್ತಜ್ಞಾನಮಾಸೀತ್' ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಶುಕ್ತಿರಜತವು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ರಜತಸ್ಯಾನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಮ್ । ನಹಿ ಬಾಧಕಜ್ಞಾನೇಽ-
ನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಪ್ರತಿತಿ:, ನಾಸ್ತಿ ರಜತಮಿಹೇತಿ ಸರ್ವೋಽನುಭವತಿ ।

ರಜತವನ್ನು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಬಾಧಕಜ್ಞಾನ ಬಂದ ಮೇಲೆ
ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ
ಪ್ರತೀತಿಯು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. 'ಇಲ್ಲಿ ರಜತವು ಇರಲಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ
ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಖ್ಯಾತಿಬಾಧಗಳ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಖ್ಯಾತಿಬಾಧಾನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಯಾಽನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಂ ಕಲ್ಪಯತ ಇತಿ
चेन । असतः ख्यातिनिषेधासम्भवात् ।

ಆಕ್ಷೇಪ - ಖ್ಯಾತಿಬಾಧಗಳ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ
ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. (ಸಚ್ಚೇತ್ ನ ಬಾಧ್ಯೇತ ಬಾಧ್ಯತೇ ಚ ಇದಂ ತಸ್ಮಾತ್ ನ ಸತ್. ಅಸಚ್ಚೇನ್
ಪ್ರತೀಯೇತ ಪ್ರತೀಯತೇ ಚ ಇದಂ ತಸ್ಮಾತ್ ನ ಅಸತ್' ಹೀಗೆ ಖ್ಯಾತಿಬಾಧಗಳ
ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆದ್ವೈತಿಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ.)

ಪರಿಹಾರ - ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿನಿಷೇಧವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಖ್ಯಾತಿ-ಬಾಧ-ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಅಸತ್ತಾದ ರಜತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ-ನೀಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದು. ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿನಿಷೇಧವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸತ್ವಪ್ರತೀತಿಯ ನಿಷೇಧವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು ನಾಸತಃ ಕ್ವಾತಿರ್ನಿಷಿಧ್ಯತೇ, ಅಪಿತ್ವಸತಃ ಸತ್ವಪ್ರತೀತಿರೇವ | ನ | ಅಸತಃ ಸತ್ವಪ್ರತೀತಿರ್ಹಿ ಭ್ರಾಂತಿಃ | ನ ಹಾನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯ- ನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಂ ತವಾಪಿ ಭ್ರಾಂತೌ ಪ್ರತೀಯತೇ, ಸದಿತಿ ಪ್ರತಿಭಾನ್ಯಾತ್ |

ಅಕ್ಷೇಪ - ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಾವು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಸತ್ವಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಪರಿಹಾರ - ಇದೂ ಸಹ ತಪ್ಪು. ಅಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ವಪ್ರತೀತಿ ಬರುವುದೇ ಭ್ರಾಂತಿಯಾಗಿದೆ. ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ರಜತದಲ್ಲಿ ರಜತತ್ವದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಭ್ರಾಂತ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಸಹ ನಿನಗೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. 'ಸತ್' ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಪ್ರತೀತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅನಿರ್ವಚನೀಯದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ವವು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ತಸ್ಯ ಸತ್ವಮಸ್ತಿ, ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ | ನ ಚಾನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯ ಸತ್ವಮನಿರ್ವಚನೀಯಮ್, ಅನವಸ್ಥಾನಾತ್ |

ಅಕ್ಷೇಪ - ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ರಜತದಲ್ಲಿ ಸತ್ವವಿಲ್ಲ, ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಏನು ತಪ್ಪು?

ಪರಿಹಾರ - ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ವವನ್ನು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವೆಂದು ಹೇಳದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚಾನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವೇ ನಾನಾವಸ್ಥಾದೋಷಃ, ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಅನಿರ್ವಚನೀಯಸ್ಯಾಪ್ಯಾಪ್ಯಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ । ಅಂತತೋ ಗತ್ವಾ ಯೇನ ರೂಪೇಣ ಭ್ರಾಂತೌ ಪ್ರತೀಯತೇ ತೇನ ರೂಪೇಣ ನಾಸ್ತೀವೇತ್ಯಕ್ಷಿಕಾರ್ಯಮ್ । ಅನ್ಯಥಾ ನ ಭ್ರಾಂತಿತ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಅತೋ ನ ಬಂಧೋ ಮಿಥ್ಯಾ ।

ಅನಿರ್ವಚನೀಯಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವು ಇನ್ನೂ ಸಹ ಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೂಪದಿಂದ ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೋ ಆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆ ವಸ್ತುವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಹೀಗೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಭ್ರಾಂತಿತ್ವವನ್ನೇ ಉಪಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧನವನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮಾತು ಹುಚ್ಚರ ಸಂತೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ದುಃಖ್ಯಹ್ಮಮಿತ್ಯಬಾಧಿತಾನುಭವಸ್ಯ ಭ್ರಾಂತಿತ್ವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಗಮ-
ವಿರುದ್ಧಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿತಿ ಪರೋಕ್ಷಾವಭಾಸಸ್ಯಾಭ್ರಾಂತಿತ್ವಮಿತ್ಯಹೋ ಮಹೋನ್ಮತ್ತಾನಾಂ
ಪ್ರಲಾಪಃ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೋ ಹಿ ದುಃಖಿತ್ವಮನುಭೂಯತೇ । ನ ಚ ಬಾಧೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಶ್ರುಯತೇ ವಾ ।

'ನಾನು ದುಃಖಿ' ಎಂಬ ಅನುಭವ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಯೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಆಗಮ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ 'ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ' ಎಂಬ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ದೂರವಾದ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ? ಇದು ಮಹಾಹುಚ್ಚರ ಜೊಳ್ಳುವಾದವಷ್ಟೇ, ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ನಮಗೆ ದುಃಖದ ಅನುಭವ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಎಂದೂ ಸಹ ದುಃಖವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಬಾಧಜ್ಞಾನವು ನಮಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದೂ ಸಹ ಕೇಳಿಲ್ಲ.

ಜೀವದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಮಶ್ರುತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಅಹ್ಮಮಿತ್ಯೇವ ಯೋ ವೈಶ: ಸ ಜೀವ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿಸ್ತ: |

ಸ ದುಃಖೀ ಸ ಸುಖೀ ಚೈವ ಸ ಪಾತ್ರಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಯೋಃ” ಇತಿ ಪರಮಶ್ರುತಿ: |

ಪರಮಶ್ರುತಿಯೂ ಕೂಡ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದೆ -

ಅಹಮಿತ್ಯೇವ ಯೋ ವೇದ್ಯ: ಸ ಜೀವ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತ: |

ಸ ದುಃಖೀ ಸ ಸುಖೀ ಚೈವ ಸ ಪಾತ್ರಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಯೋಃ ||

‘ಅಹಂ’ ಎಂಬ ಅನುಭವವು ಯಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅವನೇ ‘ಜೀವ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸುಖಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನು ಸಂಸಾರಬಂಧನ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ರಜ್ಜುಸರ್ಪದ ಹೆದರಿಕೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಮಿಥ್ಯಾದುಃಖಿತ್ವಪರಿಹಾರಾಯ ವಿಪಶ್ಚಿಕ್ಷವಣಾದೌ ಪ್ರವರ್ತತ |
ನ ಖಲ್ವಾಸವಚನಾಧಿಗತರಜ್ಜುಸರ್ಪಸ್ವರೂಪೋ ರಜ್ಜುಸರ್ಪಪರಿಹಾರಾಯ ವಿಷವಿಗಮವಿಧಿಂ
ಚರತಿ |

ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ದುಃಖದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಲಾರ. ಆಪ್ತನ ಮಾತಿನಿಂದ ಇದು ಸರ್ಪವಲ್ಲ ಹಗ್ಗವೆಂದು ಜ್ಞಾನ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹಗ್ಗಸರ್ಪದ ವಿಷಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಪರಿಹಾರಕವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾರ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮಾತು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದ ರಜ್ಜುಸರ್ಪದ ವಿಷದ ಬಾಧೆಗೆ ಹೆದರಿ ವಿಷಪರಿಹಾರಕ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ನಿರ್ಗುಣತತ್ವ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೇಕೆ ದೇಹದ ಅಭಿಮಾನ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಾಪಿ ಶ್ರುತಶಾಸ್ತ್ರೋ ಭೋಜನಾದೌ ಪ್ರಯತೇತ, ಅಶನಾಽಯಾಚತೀತ-
ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮತಾನಿಶ್ಚಯಾತ್ | ನಹಿ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರನಿಶ್ಚಿತದಿಗ್ವಿಶೇಷೋಽನ್ಯಥಾಽನುಭವನಿಪಿ

ತತ್ಪ್ರಯುಕ್ತವ್ಯವಹಾರಂ करोति । दृश्यन्ते चैते स्वशरीरपोषणप्रयत्ना मायिनः
 सुनिश्चितनिर्गणात्मानः । अतस्तन्मतमत्यन्तहेयम् । अतश्शास्त्रार्थत्वाय बन्धः
 सत्यः ।

ಸಂಸಾರಬಂಧನವು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೆಂದು ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭೋಜನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಪಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಊಟ, ನಿದ್ರೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮೀರಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮನ ತತ್ವವು ಅವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರವೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೆಂಬ ಅರಿವು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪುನಃ ಭೋಜನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನೇಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು ? ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇದೇ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯವು ಪ್ರಮಾಣಾಂತರದಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಆಗಿರುತ್ತದೋ ಅವನಿಗೆ ಇದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು ಅಲ್ಲವೆಂಬ ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರತೀತಿ ಬಂದರೂ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾರ. ಅದರಂತೆ ವೇದಾಂತ ತತ್ವದಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವದ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಅಶನಾದಿಗಳಲ್ಲೇಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತತ್ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನಾದರೂ ಏಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ? ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿದು ತಿನ್ನಲು ಬಯಕೆ ಆಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಊಟ ಮಾಡಬಾರದು. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶರೀರದ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವುದು ಕಣ್ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. 'ನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮನ ತತ್ವವು ನಮಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇ ಒಂದು, ಅನುಷ್ಠಾನವೇ ಮತ್ತೊಂದು. ಇವರ ಈ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇವರ ಮತವು ಕೇವಲ ದುರಾಗ್ರಹಪೀಡಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಹೇಯವಾದದ್ದೆಂದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಸಾರಬಂಧದ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಹರಿಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು.

ಸಂಸಾರಬಂಧನದ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಹರಿಪ್ರಸಾದವೇ ಬೇಕು

तत्त्वप्रदीपः - स च सदागमगीयमानस्वमानस्वातन्त्र्यसार्वज्ञादिगुरुतम-
 गुणगणपरिपूर्णपरमानन्दामृतमहार्णवस्य विष्णोः प्रसादमन्तरेण नोच्छिद्यते ।

ಸಜ್ಞಾಸ್ತಗೃಹಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ, ಸ್ವತಃಪ್ರಮಾಣನಾದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ಗುಣವುಳ್ಳ. ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಆನಂದವೆಂಬ ಅಮಿತಸಮುದ್ರನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯಭೂತವಾದ ಸಂಸಾರಬಂಧನವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರಬಂಧನದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಲೇಬೇಕು.

ಹರಿಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಪರಮಾರ್ತೀಕರೂಪಾದಸ್ಮಾತ್ ಸಂಸಾರಾನ್ಮುಚ್ಯತೇ ನಾಪರೇಣ ।
ನಾರಾಯಣೋಽಸೌ ಪರಮೋ ವಿಚಿಂತ್ಯೋ ಮುಮುಕ್ಷುಃ ಕರ್ಮಪಾಶಾದಮುಷ್ಮಾತ್ ॥”
ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿ: ॥

“ನ ತಾದೃಶೀ ಪ್ರೀತಿರಿದೃಶ್ಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾತರೀ ಯಾದೃಶೀ ಸ್ಯಾತ್ ।
ತತ್ಪ್ರೀಣನಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಸ್ತತೋ ವೇದಾಸ್ತತ್ಪರಾ: ಸರ್ವ ಏವ ॥” ಇತಿ ಚ॥

ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪರಮಾರ್ತೀಕರೂಪಾದಸ್ಮಾತ್ ಸಂಸಾರಾನ್ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾಪರೇಣ ।
ನಾರಾಯಣೋಽಸೌ ಪರಮೋ ವಿಚಿಂತ್ಯೋ ಮುಮುಕ್ಷುಃ ಕರ್ಮಪಾಶಾದಮುಷ್ಮಾತ್॥

ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಪರಮದುಃಖಸ್ವರೂಪವಾದ ಈ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಸಾದ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಬಯಸಿ ಸಂಸಾರದ ಕರ್ಮಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಲು ಅಂಥ ನಾರಾಯಣನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ನ ತಾದೃಶೀ ಪ್ರೀತೀರಿದೃಶ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷಜ್ಞಾತರೀ ಯಾದೃಶೀ ಸ್ಯಾತ್ ।

ತತ್ಪ್ರೀಣನಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ನೋತಿ ಸರ್ವಸ್ತತೋ ವೇದಾಸ್ತತ್ಪರಾ ಸರ್ವ ಏವ ॥

ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತನಾಗುತ್ತಾನೋ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಲಾರ. ಇಂಥ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವೇದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಹರಿಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತस्माತ್ ಸುಚ್ಛಂ - ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ ನ ಮೋಕ್ಷಃ, ನ ಚ ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಾಽನ್ಯಥಾಪ್ರಸಾದಃ, ಅತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯೇತಿ || ಯತ್ರಾನವಸರೋಽನ್ಯತ್ರ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಪದಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಸ್ಯ ವೇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಜ್ಞಾನದ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. 'ಯತ್ರ ಅನವಸರಃ ಅನ್ಯತ್ರ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅನ್ಯತ್ರ' ಎಂಬ ಪದವು 'ಅನ್ಯಸ್ಯ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ತ್ರಲ್' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಶ್ರವಣಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದ್ದವಲ್ಲವೂ ಉಪದೇಶ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ತಮೇವಂ ವಿಧ್ವಾನಮೃತ ಇಹ ಭವತಿ ನಾನ್ಯಃ ಪನ್ಥಾ ಅಯನಾಯ ವಿಚಿಂತೇ’, ‘ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋಽನ್ಯಥಾಪ್ರಸಾದಃ ಸ ಚ ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ’, ‘ಯಮೇವೈಷ ವೃಣತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ’, ‘ಆತ್ಮಾ ವಾಽಽ ದ್ರಶ್ಯಃ ಶ್ರೋತವ್ಯೋ ಮನ್ತವ್ಯೋ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಸಿತವ್ಯಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಭಿಃ ||

ಅನುವಾದ - ‘ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಸಾಧನವಿಲ್ಲ.’ ‘ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೂ ಸಹ ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದರು’.

'ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೊರೆಯುತ್ತಾನೆ'. 'ಎಲೈ ಮೈತ್ರೇಯಿಯೇ ! ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮಥನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು'. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಸಾದವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಹರಿಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ನಿತ್ಯಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತಯಮर्थं ಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಭಿಃ ಸಮರ್ಥಯತೇ - ತಮೇವಮಿತ್ಯಾದಿನಾ । ತಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಮೇವಂ ವಿಧ್ವಾನ್ ತತ್ಪ್ರೀತ್ಯಾಽಮೃತೋ ಭವತಿ 'ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋಽನ್ತರ್ಯಮಹಂ ಸ ಚ ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ' ಇತಿ ಭಗವದ್ವಚನಾತ್ । ನಚಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಿನಿ ಭಗವತಃ ಪ್ರೀತಿಪ್ರತೀತಾವಪಿ ತತ್ಪ್ರೀತಿಸಾಧ್ಯತ್ವಂ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ನ ಪ್ರತೀಯತೇ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ಯಮೇವೈಷ ವೃಣುತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ಯಮೇಷ ಪರಮಾತ್ಮಾ ವೃಣುತೇ ತೇನೈವ ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವೇನ ಲಭ್ಯತ ಇತಿ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುಸ್ವೀಕಾರಸಾಧ್ಯತ್ವಪ್ರತೀತೇಃ । ನ ಚ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾದಿನೈವ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧೌ ವ್ಯರ್ಥಾ ಜಿಜ್ಞಾಸೇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅರೇ ದ್ರಶ್ಯಃ ಶ್ರೋತವ್ಯೋ ಮನ್ತವ್ಯೋ ನಿರಿದಿಧ್ಯಾಸಿತವ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದೌ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಶ್ರವಣಾದಿವಿಧಾನ-ವಿರೋಧಾದೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ ।

'ಯತೋ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದಮೃತೇ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ 'ತಮೇವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯವು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. "ತಂ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನನ್ನು, ಏವಂ ವಿದ್ವಾನ್ = ಹೀಗೆ ತಿಳಿದವನು, ತತ್ಪ್ರೀತ್ಯಾ = ಆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಅಮೃತೋ ಭವತಿ = ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. 'ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನಃ' ಎಂಬ ಭಗವದ್ವಚನವೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನನ್ನು

ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವು ದೊರೆಯಬಹುದು ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. 'ಯಮೇವೈಷ ವೈಣಿತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ' 'ಯಾರನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೋಕ್ಷದಾಯಕನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಭಗವಂತನ ಉತ್ತಮಪ್ರಸಾದವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘कर्मणा त्वधमः प्रोक्तः प्रसादः, श्रवणादिभिः ।

मध्यमः, ज्ञानसम्पत्त्या प्रसादस्तूतमो मतः ॥

प्रसादात् त्वधमाद् विष्णोः स्वर्गलोकः प्रकीर्तितः ।

मध्यमाज्जनलोकादिः, उत्तमस्त्वेव मुक्तिदः ॥

श्रवणं मननं चैव ध्यानं भक्तिस्तथैव च ।

साधनं ज्ञानसम्पत्तौ प्रधानं नान्यदिष्यते ।

न चैतानि विना कश्चिज्ज्ञानमाप कुतश्चन ॥’ इति नारदीये ।

ಅನುವಾದ - ಸತ್ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವು ಅಧಮ, ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವು ಮಧ್ಯಮ, ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಸಾದವು ಉತ್ತಮ, ಅಧಮಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು, ಮಧ್ಯಮಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮನೋಲೋಕ ತಪೋಲೋಕ ಸತ್ಕಲೋಕಗಳು, ಉತ್ತಮಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಶ್ರವಣವು, ಮನನವು, ಧ್ಯಾನವು ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಇವುಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಧನಗಳು. ಕರ್ಮವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಧನವಲ್ಲ. ಈ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಯಾರೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಾರದೀಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸತ್ಕರ್ತದೀಪಾವಳಿ

ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ?

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

‘ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣೈವ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದಃ’ इत्येतामाशङ्कं नारदीयवचनेन परिहरति
- कर्मणेति ॥

ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ‘ಆತ್ಮಾ ವಾ ಆರೇ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಧಾನಮಾಡಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂಬ ಆಶಂಕೆಯನ್ನು ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ‘ಕರ್ಮಣಾ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

तत्त्वप्रदीपः - ‘प्रियो हि ज्ञानिनः’ इति ज्ञानस्य प्रसादसाधनत्वे ।
‘तमेवं विद्वान्’ इति प्रसादद्वारेण मोक्षसाधनत्वे, ‘आत्मा वा अरे
द्रष्टव्यश्चोतव्यः’ इति जिज्ञासाया ज्ञानसाधनत्वे प्रमाणम् इति ।

‘ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನಃ’ ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಮಾತು ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ‘ತಮೇವಂ ವಿದ್ವಾನ್’ ಎಂಬ ಯಜುರ್ವೇದದ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಮಾತು ಪ್ರಸಾದದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನವು ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆನ್ನುತ್ತಿದೆ. ‘ಆತ್ಮಾ ವಾ ಆರೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ’ ಎಂಬ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ಮಾತು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಜ್ಞಾನಸಾಧನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಜೀವರೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಆಗಿರುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರಸಾದವೇಕೆ ಬೇಕು ?

ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೊಸ್ಕರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು ? ಜ್ಞಾನವು ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವಿರಿ ? ಈ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ -

'ಸಹಸ್ರತೀರ್ಷ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನಂತ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. 'ತಮೇವಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನಂತ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಅಮೃತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲು ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದಷ್ಟೇ ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನವು ನೇರವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸಾದದ ಮೂಲಕವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲು ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು 'ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭಗವತ್ ಪ್ರಸಾದವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. 'ತಮೇವಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಪ್ರಸಾದವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸಾದವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಯಮೈವೇಷ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಕರೋಪನಿಷತ್ತನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೂಡ 'ಯಮೈವೇಷ ವೈಣುತೇ' ಎಂಬುದರಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುವಾಗ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಏಕೆ ಬೇಕು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಆತ್ಮ ವಾ ಆರೇ!' ಎಂಬ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ಆಧಾರದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಶ್ರವಣ ಮನನ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನರೂಪವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಜ್ಞಾನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ತಮೇವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಅಮೃತ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು 'ಆತ್ಮ ವಾ ಆರೇ ! ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ' ಎಂಬ ಪದವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಶ್ರವಣ ಮನನ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನ ರೂಪವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಎಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆ

ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾದಾಗ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವೆಡೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಸಾದವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಾದವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನೀವು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಸಾದವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಈ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಹರಿಸುವುದು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಕರ್ಮಕಾತ್ವಧಮಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದ ಮಾತಿನಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ - ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಶ್ಚ ವಿಷ್ಣಾವೇವ ।

ಅನುವಾದ - ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾದರೂ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ಯಮಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಕವಯೋಽನ್ತಃ ಪರಮೇ ಪ್ರಜಾಃ ।

ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತೀ ತೋಯೇನ ಜೀವಾನ್ ವ್ಯಸಸರ್ಜ ಭೂಮ್ಯಾಮ್’

ಇತ್ಯಾಶುಕ್ತ್ವಾ

‘ತದೇವತಂ ತದ್ವು ಸತ್ಯಮಾಹುಸ್ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್’ ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ॥

‘ತನ್ಮಾಂ ವಿಷ್ಣುಃ’ ಇತಿ ವಚನಾದ್ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಹಿ ತನ್ಮಾಂಚಯತೇ ॥

ಏಕೆಂದರೆ “ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಾರನ್ನು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ; ನಾರರಹಿತನಾದ ಸರ್ಪೋತ್ತಮನಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೋ; ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿಗೆ ತಾಯಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೂ ಸಹ ಯಾರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳೋ; ನೀರು ಮೊದಲಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧವಾದ ಜೀವರಾಶಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದನೋ” ಎಂದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಸಾಧಾರಣಗುಣಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ‘ಈ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೇ ಮತಶಬ್ದವಾಚ್ಯ-

ನಾದವನು ಮತ್ತು ಸತ್ಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದವನು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; 'ಅವನೇ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು' ಎಂದು ವೇದವು ಹೇಳಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸತ್ಯರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ದೇವತೆಗಳ ನಾಮ ಹರಿನಾಮ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

'ವಿಷ್ಣುಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಸಾದೋ ಯುಕ್ತ: ನ ತು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ' ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ || 'ವಿಷ್ಣುರೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯತ್ರ ತದ್ವಿಷಯತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶ್ರುತಿಮಾಹ - ಯಮಂತರಿತಿ ||

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದವು ದೊರೆಯಬಹುದೇ ಹೊರತು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶ್ರುತಿಯನ್ನು 'ಯಮಂತಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಶಾಯಿತವಿಲಿಂಗವಿಶಿಷ್ಟಮಂತಸ್ಸಮುದ್ರ ಇತ್ಯಾದಿನಾಽನ್ಯ 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್' ಇತಿ ವಿಧಾನಾತ್ । 'ತನ್ನೊ ವಿಷ್ಣು: ಪ್ರಚೋದಯಾತ್' ಇತ್ಯುತ್ತರತ್ರ ಶ್ರವಣಾಚ್ಚ । ನ ಚ ತತ್ರೈವ 'ತನ್ನೊ ರುद्र' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರವಣಾತ್ ರುದ್ರಾದೀನಾಮಪಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿರिति ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ತದೇವಾಗ್ನಿಸ್ತದ್ರಾಪುಸ್ತತ್ಸೂರ್ಯಸ್ತದುದುಚ್ಛಂದ್ರಮಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಶಾಯಿನ್ಯೇವ ಇತರದೇವತಾನಾಂ ರುದ್ರಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ವ ಮುಖ್ಯನಿಷ್ಠತ್ವಾತ್ ।

ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಶಾಯಿತವಿಲಿಂಗವಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು 'ಅಂತಃಸಮುದ್ರೇ' ಎಂದು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ಅದೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ 'ತನ್ನೋ ವಿಷ್ಣು: ಪ್ರಚೋದಯಾತ್' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮರು ಬೇರೆಯಲ್ಲ.

'ತನ್ನೋ ರುದ್ರಃ' ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಆ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಗಲಿ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. 'ತದೇವಾಗ್ನಿಸ್ತದ್ವಾಯುಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಇತರ ಸಕಲದೇವತೆಗಳ ನಾಮಗಳು ರುದ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ ಸಕ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರತಾಯಿಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ.

'ನಾಮಾನಿ ವಿಶ್ವಾಭಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ರುದ್ರಾದಿನಾಮಮಾತ್ರವಾಚ್ಯತ್ವೇ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶ್ರುತಿಮಾಹ - ನಾಮಾನೀತಿ ॥ ಲೋಕೇ ತಾವತ್ ಸುರನರಾದಿರೂಪೇ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾಭಾವಾದ್ ವಿಶ್ವಾನಿನ್ದ್ರಾನಿನಾಮಾನಿ ಅಭಿತೌ ಮುಖ್ಯತೌ ನ ಸಂತಿ । ಅತಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಜಗತಃ ಯಸ್ಮಾದೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ಮುಖ್ಯತೌ ನಾಮಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಮ್ ಆವಿರಾಸೀತ್ । ತಂ ಚ ಗುಣಸಮುದ್ರಂ ಸರ್ವಾಣಿ ನಾಮಾನಿ ಆಸಮಂತಾತ್ಪರಮುಖ್ಯತಯಾ ವಿಶಂತಿ ತಂ ವಿಷ್ಣುಮೇವ ಪರಮಮುದಾಹರಂತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ನಾಮಾನಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಲೋಕೇ = ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯಾದಿಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ವಿಶ್ವಾನಿ = ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು, ಅಭಿತಃ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ನ ಸಂತಿ = ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೃತಸ್ಯ = ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಯಾರ ದೇವತೆಯಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳು ದೊರೆತವೋ ಅಂತಹ ಗುಣಸಮುದ್ರನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳು ಪರಮ-ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಟಿವೆ. ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಇಷ್ಟು "ನಾಮಾನಿ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ.

ವಿಷ್ಣುವಿನನಾಮ ರುದ್ರನಾಮವಲ್ಲ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಅನ್ಯೇಷಾಮಪಿ ವಿಷ್ಣವಾದಿನಾಮವತ್ವಂ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯೇತತ್ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಪರಿಹರತಿ - ಯೋ ದೇವಾನಾಮಿತಿ ॥ ಅತ್ರ ವಿಶ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಾಮಾ

ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ಪ್ರತಿಪಾಢತೇ ನ ದೇವವರ್ಧಕಯಾದಿಃ । ಅಜಸ್ಯ ನಾಭಾವಧ್ಯೇಕಮರ್ಪಿತಂ
ಯಸ್ಮಿನ್ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ತಸ್ಯುರೀತಿ ಪಙ್ಗನಾಭತ್ವಾಖ್ಯಾವಿಷ್ಣುಲಿಂಗಶ್ರವಣವಿರೋಧಾತ್ ।

ಬೇರೆ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳು ಯಾಕಿರಬಾರದು? ಎಂಬ
ಆಶಂಕೆಯನ್ನು 'ಯೋ ದೇವಾನಾಮ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ
ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಶ್ವಕರ್ತೃತ್ವವುಳ್ಳ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇತರ
ದೇವತೆಯಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಬೇರೆ ದೇವತೆಯು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದರೆ 'ಅಜಸ್ಯ
ನಾಭಾವಧ್ಯೇಕಮರ್ಪಿತಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪದ್ಮನಾಭತ್ವಲಿಂಗದಿಂದ ಸಮರ್ಥನೆ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಃ - ನನು ಪಙ್ಗನಾಭವದನ್ಯೋಽಪ್ಯರ್ಥಃ ಸಮ್ಮವತೀತೃತ ಆಹ । ನ
ಚೇತಿ ॥ ನ ಹಿ ಸರ್ವಭುವನಾಶ್ರಯಪಙ್ಗಾಧಾರಾನಾಭಿಮಾನ್ ಇತಃ ಪಙ್ಗನಾಭಾದನ್ಯಃ
ಶ್ರುತಿಪುರಾಣಾದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಸ್ತೀತೃತೃತಃ । ಏತಾಢೇವ ಶ್ರುತಿಢುದಾಹೃತ್ಯ ಪಙ್ಗನಾಭ-
ಪ್ರತಿಪಾದಕಪುರಾಣವಚನಢಾಹ । ಅಜಸ್ಯೇತಿ । ವ್ಯಸ್ತಾಃ ಇನ್ದ್ರಾದೀನ್ ಪ್ರತಿ ಸಢಸ್ತಾ
ಏಕೀಕೃತ್ಯ ದತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪ್ರತಿ ವಿಶ್ವವಿಭೂತೀರ್ಯೇನ ಸ ತಯೋಕ್ತಃ ।

'ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮನಾಭತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.
ನಾಭಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುವು ಬೇರೆಯೇ ಏಕಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನಚ' ಎಂದು
ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚತುರ್ದಶಲೋಕಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ವಸ್ತು ಪದ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಸ್ತುವು
ಯಾವ ಶ್ರುತಿಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು
ಉದಾಹರಿಸಿ, ಪುರಾಣವನ್ನು 'ಅಜಸ್ಯ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಷ್ಣುಕರ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಃ - ಇತೌಪಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂತ್ರೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತೌ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಪರ ಏನಾ
ಪೃಥಿವ್ಯೇತಾಢವತೀ ಢಹಿನಾ ಸಢ್ಯಭ್ವೇತಿ ಪರಶಬ್ದಸ್ಯಾವಧ್ಯಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ । ದಿವೇತ್ಯಾದೇರ್ವಿ-
ಭಕ್ತಿವಿಪರಿಣಾಢಃ ಕಾರ್ಯಸ್ತತಶ್ಚೇತದ್ರುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ದಿವಃ ಪರ ಏತಸ್ಯಾಃ

ಪೃಥಿವ್ಯಾಶ್ಚ ಪರೋ ಯಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮೋ ನಿರ್ದಿಷ್ಟೋ ಅಸ್ಯ ಮಹಿಮಾ ಪ್ರಭಾವೇನ ಅಹಮೇತಾವಂತಿ
ಅಹಂ ರುದ್ರೇರ್ಭಿವಸುಭಿಶ್ಚರಾಮೀತ್ಯಾರಭ್ಯ ಉಕ್ತಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವಂತಿ ಸಮ್ಬಭೂವೇತಿ ।
ಛಾಪಾಪೃಥಿವೀದೇವತಾ ಚಾತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೇವ ದ್ವಿರೂಪಾ ವಿವಕ್ಷಿತಾ । ತೇನ ಛಾಪಾಪೃಥಿವೀಪರತ್ವಂ
ನಾಮ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಕೃತಿಪರತ್ವಮೇವ ।

ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂಕ್ತದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು
ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಪರ ದಿವಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪರಶಬ್ದವು ಅವಧಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ, ದಿವಾ
ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಂಚಮ್ಯಂತವಾಗಿ ವಿಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
'ಪರೋ ದಿವಾ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಿಂತ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಸತ್ತಕದೀಪಾವಹಿಃ - ನ ಚಾತ್ರಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಭಾವಕಾರಣಭೂತಃ ಛಾಪಾಪೃಥಿವೀಪರೋ
ವಿಷ್ಣುರೇವ ಕಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಮುಗ್ರಂ
ಕೃಣಾಮಿ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ರುದ್ರಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಸ್ವಸೃಜ್ಯತ್ವಮುಕ್ತವಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೇವ 'ಮಮ
ಯೋನಿರಪ್ಸವಾಂತಃ ಸಮುದ್ರಃ' ಇತಿ ಕ್ಷೀರೋದಾರ್ಣವಾಂತಃಶಯಾನಸ್ಯ ಸ್ವಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕಾರಣಸ್ಯ
ವಿಷ್ಣೋರ್ನಿರ್ದಿಷ್ಟತ್ವೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾದೇರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಚ್ಛಯಾಸಪದತ್ವೇನ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಕೃತಿಪರತ್ವೇನ ಸಿದ್ಧಃ ।
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೇನ ಚತುರ್ಮುಖ ಇವಾತ್ರ ಉಗ್ರಶಬ್ದೇನ ರುದ್ರ ಏವೋಚ್ಯತೇ ।

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲದಿದ್ದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ
ಉತ್ತಮತ್ವವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಏಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು? ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ?
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. 'ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ
ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೂ ನನ್ನಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅದೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ 'ಮಮ ಯೋನಿಃ'
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಶಾಯಿ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು
ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖನು, ಉಗ್ರಶಬ್ದದಿಂದ ರುದ್ರನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ನೀರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನೇ ನಾರಾಯಣ

ಸತ್ತರ್ದದಿಪಾವತಿ: - 'ಉಗ್ರ: ಕಪರ್ಧಿ' ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ । ಸಮುದ್ರಾಪ್ತವಂತರ್ಯೋನಿ-
ಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯ ನಿರ್ದೇಶೇನ ಚ ನಾರಾಯಣಪದಯೌಗಿಕಾರ್ಥಸ್ಯ ಸೂಚಿತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾच्च ಸ
ಎವಾತ್ರ ನಿರ್ದೇಶ್ಯತೇ । ನಾರಾ: ಆಪ: ಅಯನಂ ಯಸ್ಯ ಸ: ನಾರಾಯಣ: । ತನ್ನಾಮಗ್ರಹಣಂ
ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ: ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಸ್ವಭರ್ತುನಾಮಗ್ರಹಣಮ್ ಅನುಚಿತಮಿತಿ ಜ್ಞಾಪಯಿತುಂ ನ ಕೃತಮ್ ।

'ಉಗ್ರ: ಕಪರ್ಧಿ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. 'ಸಮುದ್ರೇ ಅಪ್ಪ್ವಂತಃ' ಮತ್ತು
'ಯೋನಿಃ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣಪದದ ಯೌಗಿಕಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣನೇ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರತಾಯಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಇದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ನಾರ' ಎಂದರೆ
ನೀರು. ಆ ನೀರು ಯಾರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನು ನಾರಾಯಣನೇ. ಹಾಗಾದರೆ
ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಾರಾಯಣನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ? ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತನ್ನ
ಪತಿವು ನಾಮಗ್ರಹಣವು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಉಗ್ರಶಬ್ದದಿಂದ ರುದ್ರನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ಸತ್ತರ್ದದಿಪಾವತಿ: - ನಚೋಗ್ರಶಬ್ದೇನ ರುದ್ರಾದನ್ಯ ಏವ ಗೌಢ್ಯಾವೃತ್ಯುಕ್ತ: ಕಿಂ ನ
ಸ್ಯಾತ್? ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಅಸತಿ ವಾಧಕೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಪರಿತ್ಯಾಗಾಸಮ್ಮಭಾವಾತ್ ।

ಉಗ್ರಶಬ್ದದಿಂದ ರುದ್ರನೇ ಏಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬೇಕು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು.
ವಾಧಕವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಅನುಚಿತ.

ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಏವಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ

ಸತ್ತರ್ದದಿಪಾವತಿ: - ನ ಚಾನ್ಯಾಧೀನತ್ವೇ ರುದ್ರಸ್ಯ 'ವಿಶ್ವಾಧಿಕೋ ರುದ್ರೋ ಮಹರ್ಷಿಃ'
ಇತಿ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ । ತತ್ ಶ್ರುತೇಋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುಪರತ್ವಾತ್ । 'ಶಾಶ್ವತಂ
ಶಿವಮಚ್ಯುತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೀತಿಹಾಸಾದೌ ವಿಷ್ಣುವಿಷಯತ್ವೇನ ಶಿವಾದಿಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಾच्च ।

ರುದ್ರನು ಅನ್ಯಾಧೀನನಾದ ಮೇಲೆ 'ವಿಶ್ವಾಧಿಕೋ ರುದ್ರಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಏನರ್ಥ? ಎಂದರೆ, ಆ ಶ್ರುತಿಯೂ ಸಹ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿಷ್ಣುಪರವೇ ಆಗಿದೆ. 'ಶಾಶ್ವತಂ ಶಿವಮಚ್ಯುತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶ್ರುತಿಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಾದಿಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

'ವೇದೇ ರಾಮಾಯಣೇ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - एवं यत्र सर्वोत्तमत्वविषयतया प्रयोग इन्द्रादिशब्दानां 'विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः' इत्यादिश्रुतीतिहासादौ तत्रोक्तवक्ष्यमाणन्यायै: विष्णुरेवोच्यते । तथाहि वचनम् । वेद इति । तदेतदाह - परो दिवेत्यादिना।

ಹೀಗೆ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವಿಷಯಕವಾದ ಪ್ರಯೋಗವು ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೋ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಷ್ಣುಪರವಾಗಿಯೇ ಸಮರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ 'ವೇದೇ ರಾಮಾಯಣೇ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮತಬ್ಬದಿಂದ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

न चेतरेशब्दात् तत्प्राप्तिः ॥

ವಸ್ತುತಃ ಬೃಹಧಾತುವಿನ ಆಧಾರದಿಂದ ಜೀವ, ಶಬ್ದರಾಶಿ, ಚತುರ್ಮುಖ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳು ತಿಳಿದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಜಜ್ಞಾಸ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಿಚಾರ ವಿಷಯನಾದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

‘ನಾರಾಯಣಾಯ ವಿದ್ಮಹೇ, ವಾಸುದೇವಾಯ ಧೀಮಹಿ, ತನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್’
(ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿಸಲಿ) ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ
ಶಬ್ದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಋತ ಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವೇ
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳು ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಪಾದಕ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ -

‘ನಾಮಾನಿ विश्वाऽभि न सन्ति लोके यदाविरासीदनृतस्य सर्वम् ।

नामानि सर्वाणि यमाविशन्ति तं वै विष्णुं परममुदाहरन्ति ॥’

इति भाल्लवेयश्रुतेः॥

‘ತನ್ನೋ ರುದ್ರಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್’ ಎಂಬ ರುದ್ರಶ್ರುತಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳು
ಏಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಸರಿಯಲ್ಲ. ರುದ್ರನೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.
ಸಕಲನಾಮಗಳು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ
ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಹೆಸರುಗಳು
ಯಾರನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೋ ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

‘ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು ವಿಷ್ಣುಪರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ -

‘यो देवानां नामधा एक एव तं सम्प्रश्रं भुवनायन्त्यन्या’ इति चैवशब्दात्
नचान्येषां सर्वनामता । ‘अजस्य नाभावयैकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि
भुवनानि तस्थुः’ इति तस्य हि लिङ्गम् । न च प्रसिद्धार्थं विनाऽन्यो
युज्यते ॥

‘अजस्य नाभाविति यस्य नाभेरभूच्छ्रुतेः पुष्करं लोकसारम् ॥

तस्मै नमो व्यस्तसमस्तविश्वविभूतये विष्णवे लोककर्त्रे’ इति स्कान्दे ।

‘ಯಾರು ರುದ್ರಾದಿಪಕಲದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೋ, ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳೂ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ’ ಎಂಬ ಋಜುತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಸಕಲರಬ್ಧಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಋಜುತ್ರ ಹೀಗಿದೆ. ‘ಸಕಲಲೋಕಗಳು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಿವೆಯೋ, ಅವು ಜನನರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿವೆ’ ಎಂದು. ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಆ ವಸ್ತು ಕಮಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನನರಹಿತನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಸ್ತುವು ಇದೆಯೆಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಸ್ಥಾನದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ - ‘ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾರ ನಾಭಿಯಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಕಮಲವು ಹುಟ್ಟಿತೋ ಅಂತಹ ಜೀವಜಡಗಳ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಇದರಿಂದ ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ ಎಂಬ ಋಜುತ್ರವು ವಿಷ್ಣುಪರವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘परो दिवा पर एना पृथिव्या’ इति च समाख्याश्रुतौ ॥

‘यं कामये तं तमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमधाम्’, इत्युक्त्वा

‘मम योनिरप्स्वान्तःसमुद्रे’ इत्याह ।

ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ‘ಪರೋ ದಿವಾ ಪರ ಯೇನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ’ ಎಂದು ಅದೇ ಋಜುತ್ರದ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತ. ಅಂಭೋನೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ‘ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ....’ ಯಾರು ರುದ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೋ ಅವನು ರುದ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಮೇಧಾವಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ’ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೂ ಸಹ ತನ್ನ ಅಧೀನರೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಏಳನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಇಂತಹ ನನಗೂ ಕಾರಣಪುರುಷನಾದವನು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರರಾಯನನಾದ ನಾರಾಯಣನು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರರಾಯಿಯ ಹಿಮೆಯನ್ನು ‘ಪರೋ ದಿವಾ’ ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

‘ನಾರಾಯಣಾಯ ವಿದ್ವಹೇ, ವಾಸುದೇವಾಯ ಧೀಮಹಿ, ತನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್’
(ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿಸಲಿ) ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ
ಶಬ್ದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಋತ ಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವೇ
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳು ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಪಾದಕ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ -

‘ನಾಮಾನಿ विश्वाऽभि न सन्ति लोके यदाविरासीदनृतस्य सर्वम् ।

नामानि सर्वाणि यमाविशन्ति तं वै विष्णुं परममुदाहरन्ति ॥’

इति भाग्वेयश्रुतेः॥

‘ತನ್ನೋ ರುದ್ರಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್’ ಎಂಬ ರುದ್ರಶ್ರುತಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳು
ಏಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಸರಿಯಲ್ಲ. ರುದ್ರನೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.
ಸಕಲನಾಮಗಳು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ
ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಹೆಸರುಗಳು
ಯಾರನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೋ ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

‘ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ’ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು ವಿಷ್ಣುಪರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ -

‘यो देवानां नामधा एक एव तं सम्प्रश्रं भुवनायन्त्यन्या’ इति चैवशब्दात्
नचान्येषां सर्वनामता । ‘अजस्य नाभावध्येकमपि तं यस्मिन् विश्वानि
भुवनानि तस्थुः’ इति तस्य हि लिङ्गम् । न च प्रसिद्धार्थं विनाऽन्यो
युज्यते ॥

‘अजस्य नाभाविति यस्य नाभेरभूच्छ्रुतेः पुष्करं लोकसारम् ॥

तस्मै नमो व्यस्तसमस्तविश्वविभूतये विष्णवे लोककर्त्रे’ इति स्कान्दे ।

‘ಯಾರು ರುದ್ರಾದಿಸಕಲದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೋ, ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳೂ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ’ ಎಂಬ ಋಜುತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಸಕಲರಬ್ರಹ್ಮತಪಾದ್ಯರಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಋಜುತ್ರ ಹೀಗಿದೆ. ‘ಸಕಲಲೋಕಗಳು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಿವೆಯೋ, ಅವು ಜನನರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿವೆ’ ಎಂದು. ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಆ ವಸ್ತು ಕಮಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನನರಹಿತನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಸ್ತುವು ಇದೆಯೆಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ - ‘ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾರ ನಾಭಿಯಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಕಮಲವು ಹುಟ್ಟಿತೋ ಅಂತಹ ಜೀವಜಡಗಳ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಇದರಿಂದ ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ ಎಂಬ ಋಜುತ್ರವು ವಿಷ್ಣುಪರವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಪೂರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘परो दिवा पर एना पृथिव्या’ इति च समाख्याश्रुतौ ॥

‘यं कामये तं तमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमंधाम्’, इत्युक्त्वा

‘मम योनिरप्स्वान्तःसमुद्रे’ इत्याह ।

ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ‘ಪರೋ ದಿವಾ ಪರ ಯೇನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ’ ಎಂದು ಅದೇ ಋಜುತ್ರವ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತ. ಅಂಭೋಣೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ‘ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ....’ ಯಾರು ರುದ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಯಸುತ್ತೇನೋ ಅವನು ರುದ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಮೇಧಾವಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ’ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೂ ಸಹ ತನ್ನ ಅಧೀನರೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಿಳನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಇಂತಹ ನನಗೂ ಕಾರಣಪುರುಷನಾದವನು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರರಯನನಾದ ನಾರಾಯಣನು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರರಾಯಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ‘ಪರೋ ದಿವಾ’ ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಋಷಿಮುಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

(ಓದುಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅಂಭಿಣೀಸೂಕ್ತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.)

ಅಹಂ ರುದ್ರೇಭಿರ್ವಸುಭಿಶ್ಚರಾಮ್ಯಹಮಾದಿತ್ಯೈರುತ ವಿಶ್ವದೇವೈಃ |

ಅಹಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣೋಭಾ ಬಿಭರ್ಮ್ಯಹಮಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಅಹಮಪ್ಸಿನೋಭಾ ||

ವಿಶ್ವದಶರುದ್ರರ ಜೊತೆ ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರ ಜೊತೆ ಸಂಚರಿಸುವೆ. ಎಂಟುಮಂದಿ ವಸುಗಳ ಜೊತೆ ಇದ್ದು, ಅವರನ್ನು ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವೆ. ಹನ್ನೊಂದುಮಂದಿ ಆದಿತ್ಯರ ಜೊತೆ, ಹತ್ತುಮಂದಿ ವಿಶ್ವದೇವರ ಜೊತೆ ನೆಲಸಿ, ಅವರನ್ನು ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವೆ. ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ದೇವತೆಗಳಾದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸಲಹುವೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನಾಸತ್ಯದಸ್ವರಂಬ ಅಪ್ಪಿನಿದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ನೆಲಸಿ ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವೆ.

ಅಹಂ ಸೋಮಮಾ ಹನಸಂ ಭಿಭರ್ಮ್ಯಹಂ ತ್ವಷ್ಟಾರಮುತ ಪೂಷಣಂ ಭಗಮ್ |

ಅಹಂ ದಧಾಮಿ ಹವಿಷ್ಮತೇ ಸುಪ್ರಾವ್ಯೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಸುನ್ವತೇ ||

ನಾನು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ವೇದಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಗರುಡನನ್ನು ಮತ್ತು ವೇದಗಳಿಗೆ ಪೋಷಣೆ ನೀಡುವ ಶೇಷನನ್ನು ದೇಹಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಸೋಮರಸವನ್ನು ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡುತ್ತೇನೆ

ಅಹಂ ರಾಷ್ಟ್ರೀ ಸಂಗಮನೀ ವಸೂನಾಂ ಚಕಿತುಷೀ ಪ್ರಥಮಾ ಯಜ್ಞಯನಾಮ್ |

ತಾಂ ಮಾ ದೇವಾ ವ್ಯದಧುಃ ಪುರುತ್ತಾ ಭೂರ್ವಿಷ್ಣುತ್ಯಾಂ ಭೂರ್ಯಾವೇಶಯಂತೀಮ್ ||

ನಾನು ಈ ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನು. ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವಳು. ಮತ್ತು ನೀಡುವವಳು. ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಮೊದಲು ಇದ್ದವಳು. ಒಂದೊಂದು ಕಡೆ ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದವಳು. ಇಂಥ ನನ್ನನ್ನು ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಭಕ್ತರು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುವರು. ಜೀವ-ಜಡ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವಿಷ್ಕಳಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುವವಳು.

ಮಯಾ ಸೋ ಅನ್ನಮತ್ತಿ ಯೋ ವಿಪಶ್ಯತಿ ಯಃ ಪ್ರಾಣಿತಿ ಯ ಈಂ ಪ್ರಕೋತ್ಯಕ್ತಮ್ |

ಆಮಂತವೋ ಮಾಂ ತ ಉಪಕ್ಷಿಯಂತಿ ಪ್ರಧಿ ಶ್ರುತ ಶ್ರದ್ಧಿವಂತೇ ವದಾಮಿ ||

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಾನು ನೀಡುವ ಅನ್ನವನ್ನೇ ತಿನ್ನುವರು. ನನ್ನಿಂದಲೇ ಬಗೆಬಗೆಯ ನೋಟಗಳನ್ನು ನೋಡುವರು. ಉಸಿರಾಟವೂ ಕೂಡ ನನ್ನಿಂದಲೇ, ಕೇಳುವುದೂ ಕೂಡ ನನ್ನಿಂದಲೇ. ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಕಿಡಿಗೇಡಿಗಳು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾಗುವರು. ಬಹಳಷ್ಟು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯೇ ! ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೋ. ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು.

ಅಹಮೇವ ಸ್ವಯಮಿದಂ ವದಾಮಿ ಜುಷ್ಠಂ ದೇವೇಭಿರುತ ಮಾನುಷೇಭಿಃ |

ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತಮೃಷಿಂ ತಂ

ಸುಮೇಧಾಮ್

||೧||

ಸ್ವತಃ ನಾನೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ - ನಾನು ಯಾರನ್ನು ರುದ್ರಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವೆನೋ, ಅವನಿಗೆ ರುದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲೆ. ಯಾರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವೆನೋ, ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡುವೆ. ಯಾರನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಋಷಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ. ಯಾರನ್ನೂ ಬೇಕಾದರೂ ಮೇಧಾವಿಗನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ.

ಅಹಂ ರುದ್ರಾಯ ಧನುರಾತನೋಮಿ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ ಶರವೇ ಹಂತವಾ ಉ |

ಅಹಂ ಜನಾಯ ಸಮದಂ ಕೃಣೋಮ್ಯಹಂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಆವಿವೇಶ ||

ಚತುರ್ಮುಖನ ಐದನೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದ ಸಂಹಾರಕನಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಅಣಗೊಳಿಸುವೆ. ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಆನಂದಮಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವೆ. ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿರುವೆ.

ಅಹಂ ಸುವೇ ಪಿತರಮಸ್ಯ ಮೂರ್ಧಸ್ತಮ ಯೋನಿರಪ್ಸ್ವಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ |

ತತೋ ವಿತಿಷ್ಠೇ ಭುವನಾನು ವಿರೋಧಿತಾಮೂಂದ್ಯಾಂ ವರ್ಷ್ಯಣೋಪಸ್ಪೃಶಾಮಿ ||

ನಾನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಚತುರ್ಮುಖನನ್ನು ತಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಸಿದೆ. (ಬೃತಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಸಿದೆ) ನನಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಯು ಬರಲು ಮುಖ್ಯಕಾರಣ. ನೀರಿನ ಒಳಗಡೆ ಮಲಗಿರುವ

ನಾರಾಯಣನು. ಅವನಿಂದ ನಾನು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿರುವೆ. ಮೇಲಿರುವ ದಿವ್ಯಲೋಕವನ್ನೂ ಕೂಡ ಬೆಳೆದು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವೆ.

ಅಹಮೇವ ವಾತ ಇವ ಪ್ರವಾಮ್ಯಾರಭಮಾಣಾ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ |

ಪರೋ ದಿವಾ ಪರ ಏನಾ ಪೃಥಿವ್ಯೈ ತಾವತೀ ಮಹಿನಾ ಸಂಬಭೂವ ||

ಸ್ವತಃ ನಾನೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗಾಳಿಯಂತೆ ಬೀಸುತ್ತೇನೆ. ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮೀರಿ, ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವವಳು ನಾನು. ಇಂಥ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವಳು ನಾನು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

उग्रो रुद्रः । समुद्रेऽन्तर्नारायणः । प्रसिद्धत्वात् सूचितत्वाच्चास्यार्थस्य । न चाविरोधे प्रसिद्धः परित्यज्यते । उक्तन्यायेन च श्रुतय एतमेव वदन्ति ।

ಅಂಭಿಗೇಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಅಧೀನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಉಗ್ರನೆಂದರೆ ರುದ್ರನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಸಮುದ್ರಸ್ಥನಾದವನು ನಾರಾಯಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ; ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದಲ್ಲಿ 'ಮಹೋದಧಿಶಯೋಽಂತಕಃ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೇ ನೀರು ಯಾರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದೆಯೋ? ಎಂಬರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಆಯಾ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘वेदे रामायणे चैव पुराणे भारते तथा ।

आदावन्ते च मध्ये च विष्णुः सर्वत्र गीयते’ इति हरिवंशेषु ||

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಕಲವೇದಗಳು ನಾರಾಯಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು 'ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾದಶಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಅರಂಭ ಮಧ್ಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಹರಿವಂಶದ ಭಾಗತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತತ್ಪ್ರದೀಪ

ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರವು ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಪಾದಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಶ್ಚ ವಿಷ್ಣಾವೇವೇತ್ಯಾದೇರಯಮर्थ: ।

“ಸಸಾರ್ಥಗರ್ಭಾ ಭುವನಸ್ಯ ರೇತೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿष्ठಂತಿ ಪ್ರದಿಶಾ ವಿಧರ್ಮಣಿ ॥”

“ಋತೋಽಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ಯಸ್ಮಿನ್ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದು: ।”

“ಅಹಂ ಸುಖೇ ಪಿತರಮಸ್ಯ ಮूर्ಧನ್ಮಮ ಯೋನಿರಪ್ಸವಂತಸ್ಸಮುದ್ರೇ ।”

“ಸಮುದ್ರೇಽಂತ: ಕವಯೋ ವಿಚಕ್ಷತೇ ಮರೀಚೀನಾಂ ಪದಮಿच्छಂತಿ ವೇದಸ:” ।

ಇತ್ಯೇತರೇಯುಶ್ರುತ್ಯಾದಿತಂ ವಿಷ್ಣುಮೇವ ಹಿ “ಅಮ್ಮಸ್ಯಪಾರೆ ಭುವನಸ್ಯ ಮಧ್ಯ” ಇತ್ಯಾद्या ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತಿ: , “ಯಸ್ಮಿನ್ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದು:” , “ಯಮಂತ: ಸಮುದ್ರೇ ಕವಯೋಽವಯಂತಿ” , “ಯತ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತ: ಪ್ರಸೀತಿ” ಇತಿ ಯಚ್ಚಬ್ದೈ: ಪರಾಮೃಶ್ಯ “ವಿವೇಶ ಭೂತಾನಿ ಚರಾಚರಾಣಿ” ಇತಿ ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದಯೋಗೇನ ಚಾನೂಯ “ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ” ಇತ್ಯಾಹ ॥ “ತನ್ನೋ ವಿಷ್ಣು:” ಇತಿ ಚ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ಜಗೌ ।

ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ -

ಸಪ್ತಾರ್ಧಗರ್ಭಾ ಭುವನಸ್ಯ ರೇತೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ಪ್ರದಿಶಾ ವಿಧರ್ಮಣಿ ॥

ಋತೋಽಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದು: ।

ಅಹಂ ಸುಖೇ ಪಿತರಮಸ್ಯ ಮೂರ್ಧನ್ ಮಮ ಯೋನಿರಪ್ಸವಂತಸ್ಸಮುದ್ರೇ ।

ಸಮುದ್ರೇಽಂತ: ಕವಯೋ ವಿಚಕ್ಷತೇ ಮರೀಚೀನಾಂ ಪದಮಿಚ್ಛಂತಿ ವೇದಸ: ।

ಹೀಗೆ ಐತರೇಯಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ ‘ಅಂಭಸ್ಯ ಪಾರೇ ಭುವನಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ’ ಇತ್ಯಾದಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ‘ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದು:’ ‘ಯಮಂತ: ಸಮುದ್ರೇ

ಕವಯೋಽವಯಂತಿ', 'ಯತ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತೀ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಯತ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶ ಮಾಡಿ 'ವಿವೇಶ ಭೂತಾನಿ ಚರಾಚರಾಣೀ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದದ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯ ತನಕ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು 'ತನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यश्च देवतामीमांसांस्ते “विष्णुरेव हि तत् श्रुतेः” “तं ब्रह्मेत्याचक्षते तं ब्रह्मेत्याचक्षते” इति सर्वदेवोत्तमत्वेन प्रतिज्ञातो ब्रह्मत्वेन चोक्तः, स एव ब्रह्मशब्देनोत्तरमीमांसायां विचार्यत्वेनोच्यते ।

ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ-ಗ್ರಂಥದ ಪೂರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸವಾಗಿದೆ. ಈ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೊನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ವಿಷ್ಣುರೇವ ಹಿ ತತ್ ಶ್ರುತೇಃ' 'ತಃ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೊನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಮುಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ವೈಷ್ಣವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ - ನ ಚೇತರಗ್ರಂಥವಿರೋಧಃ ।

‘एष मोहं सृजाम्याशु यो जनान् मोहयिष्यति ।

त्वं च रुद्र महाबाहो मोहशास्त्राणि कारय ॥

अतथ्यानि वितथ्यानि दर्शयस्व महाभुज ।

प्रकाशं कुरु चात्मानमप्रकाशं च मां कुरु’इति वाराहवचनात् ॥

ಶೈವೇ ಚ ಸ್ಕಾಂದೇ-

‘श्रपचादपि कष्टत्वं ब्रह्मेशानादयः सुराः ।

तदैवाच्युत यान्त्येव यदैव त्वं पराङ्मुखः’ इति ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮೇ ಚ ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ದೇ-

‘नाहं न च शिवोऽन्ये च तच्छक्त्येकांशभागिनः ।

बालः क्रीडनकैर्यद्वत् क्रीडतेऽस्माभिरच्युतः’ इति ॥

ನ ಚ ವೈಷ್ಣವೇಷು ತಥಾ । ತತ್ರ ‘एष मोहम्’ इत्युक्तम् ॥

॥ इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिते ब्रह्मसूत्रभाष्ये जिज्ञासाधिकरणम् ॥

ಅನುವಾದ - ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಶೈವಾದಿಗ್ರಂಥಗಳ ವಿರೋಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಕೇಂದರೆ "ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ! ನಾನು ಭಕ್ತರಲ್ಲದ ಜನರನ್ನು ಮೋಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಟನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಮೋಹಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನೂ ಸಹ ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನವನ್ನು

ಉಂಟುಮಾಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡು; ಇತರ ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಂತಹ ಮೋಹಯುಕ್ತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿಸು; ಸುಕ್ಕು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸು. ನಿನ್ನನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ನಿರೂಪಿಸು. ನನ್ನನ್ನು ಅಸಮರ್ಥನೆಂದು ಮರೆಮಾಚು" ಎಂದು ವರಾಹಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಶೈವಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ -- ಎಲೈ ನಾರದಿಲ್ಲದ ವಿಷ್ಣುವೇ! ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ತಪ್ಪುತ್ತದೋ ಅದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ನಾಯಿಯನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ತಿನ್ನುವ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾಗಿಗಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಎಂದು.

ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ "ಚತುರ್ಮುಖನಾದ ನಾನು, ರುದ್ರನೂ, ಮತ್ತು ಇತರ ಯಾರೇ ದೇವತೆಗಳಾಗಲೀ ಪ್ರೇಮರಿಯ ಅನಂತರಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಕ್ತಿಯ ಅಂಶಕ್ಕೂ ಅರ್ಹರಲ್ಲ. ಆದರೂ ಬಾಲಕನು ಆಟದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಾನೋ ಅದರಂತೆ ನಾರರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಮೈಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಆಟವಾಡುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ವೈಷ್ಣವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ವೈಷ್ಣವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೆಡೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವಿದ್ದರೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಯೋಗ್ಯಜನರನ್ನು ಮೋಹಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಎಂದು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರೇಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ
ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಛಾಂದಾರ್ಥವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆಯಲು ರುದ್ರನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆದೇಶ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ನಚ ವೇದರಾಮಾಯಣಾದಿभि: विष्णुरेव सर्वोत्तमतया प्रतिपाद्यते चेत्
पाशुपतादिग्रन्थैर्विरोध: तैस्तु रुद्रादेरेव सर्वैश्वर्यादितयेरणादिति वाच्यम् ।

ಲೋಕವ್ಯಾಮೋಹನಾರ್ಥಂ ವಿಷ್ಣುನಿಯುಕ್ತರುದ್ರಕೃತತ್ವೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ತेषಾಂ ವರಾಹಪುರಾಣೇ । ತದಾಹ - ನ ಚೇತಿ ॥ ಮುಹ್ಯತಿ ತಥ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾನೀತ್ಯರ್ಥಃ । ತಥಾಚ ಪಾತ್ರೇ । 'ಆಗಮೈಃ ಕಲ್ಪಿತೈಸ್ತ್ವಂಚ ಜನಾನ್ ಮದ್ವಿಮುಖಾನ್ ಕುರು' ಇತಿ ।

ನನು ವೈಷ್ಣವೇಷ್ವೇವ ಪುರಾಣೇಷು ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನಂ ನಾನ್ಯತ್ರೇತ್ಯತ ಆಹ । ಶೈವ ಇತಿ । ಅತಃ ಶಿವಾದೇಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನಂ ಶೈವಪುರಾಣೇಷು ಮೋಹಾರ್ಥಮೇವೇತಿ ಮನ್ತವ್ಯಮ್ । ನ ತು ತದ್ವೈಷ್ಣವೇಷು ವಿಷ್ಣವನ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ-ಪ್ರತಿಪಾದನಮಸ್ತಿ । ಯತ್ರ ಕ್ವಚಿತ್ಸಾಂದಿಗ್ಧಮಿವ ದೃಶ್ಯತೇ ತದೇಷ ಮೋಹಂ ಸೃಜಾಮಿ ಇತ್ಯತ್ರ ಮೋಹಾರ್ಥತ್ವೇನ ಪರಿಹೃತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । (೧೧೧೧೧)

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭಮಹಾರಕವಿರಚಿತಾಯಾಂ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳ್ಯಾಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಮ್ ॥

'ವೇದರಾಮಾಯಣಾದಿಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆ ಪಾಶುಪತಾದಿಗ್ರಂಥಗಳ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. ಪಾಶುಪತಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಲೋಕವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭಗವಂತನಿಂದ ಆದಿಷ್ಟನಾದ ರುದ್ರದೇವರೇ ಹಾಗೆ ತಮಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಪಾಶುಪತಾದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರಾಹಪುರಾಣವೇ ಆಧಾರ. 'ಇದನ್ನು 'ನಚ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಇದನ್ನೇ ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಆಗಮೈಃ ಕಲ್ಪಿತೈಃ ತ್ವಂ ಚ ಜನಾನ್ ಮದ್ವಿಮುಖಾನ್ ಕುರು' ಎಂದು.

ಕೇವಲ ವೈಷ್ಣವಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಶೈವೇ ಚ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶೈವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು ಕೇವಲ ಮೋಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ. ಅದರಂತೆ ವೈಷ್ಣವಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಮೋಹಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಬಾರದು?

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಎಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ಏಷ ಮೋಹಂ ಸೃಜಾಮಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರೇಷದ್ವನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಸತ್ತ್ವಕದೀಪಾವಳಿಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಅಗ್ನ್ಯಾದಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚೇತರಶಬ್ದಾತ್ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ । ನ ಚ “ತದೇವಾಶ್ವಿತ್ತದ್ವಾಯಸ್ತದ್ವು
ಚಂದ್ರಮಾ” ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದಾತ್ ತತ್ರತತ್ರ ರೂಪಾದಿಶಬ್ದಾಚ್ ತेषಾಂ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಃ । ವಿಶ್ವಾನಿ
ನಾಮಾನಿ ಲೋಕೇಽಭಿತೌ ನ ಸಂತಿ ಮುಖ್ಯತೌ ನ ಸಂತಿ, ನ ಮುಖ್ಯತೌ ಲೋಕವಾಚಕಾನಿ ।
ಕಿಂತು ಯತೌ ವಿಷ್ಣೋರಸ್ಯ ಜಗತೌಽನೃತಸ್ಯ ಜನ್ಮಲಯಾದಿಕಂ ಸರ್ವಮಾವಿರಾಸೀತ್, ಯಶ್ಚ
ವಾಚಕತ್ವೇನ ನಾಮಾನಿ ‘ಆ’ ಸಮಂತಾತ್ ವಿಶಂತಿ ತಂ ವಿಷ್ಣುಮುಕ್ತಮಂ ವದಂತಿ ॥

‘ನ ಚ ಇತರ ಶಬ್ದಾತ್ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ -
‘ತದೇವಾಶ್ವಿತ್ತದ್ವಾಯಸ್ತದ್ವು ಚಂದ್ರಮಾಃ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ
ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೂಡ ಅದೇ ಶ್ರುತಿಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ನಿ, ರುದ್ರ
ಮೊದಲಾದವರೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ‘ನ ಚ
ಇತರಶಬ್ದಾತ್ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ’ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಗ್ನಿ, ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ
ಏಷ್ಠವಾಚಕವೇ ಆಗಿವೆ. ಇತರ ದೇವತಾವಾಚಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ನಾಮಾನಿ ವಿಶ್ವಾನಿ
ನ ಸಂತಿ ಲೋಕೇ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳು ಪರಮಾತ್ಮವಾಚಕವಾಗಿವೆಯೆಂದು
ಹೇಳುತ್ತವೆ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ -

ವಿಶ್ವಾನ್ = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ, ನಾಮಾಃ = ನಾಮಗಳು, ಲೋಕೇ =
ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಅಘಿ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ನ ಸಂತಿ = ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ-

ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಯದಾ = ಯಾವಾಗ, ಆವಿರಾಸೀತ್ = ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವೋ, ಸರ್ವಂ = ಆ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳು, ವಿಷ್ಣೋಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ, ಅಸ್ಯ = ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧವಾದ, ಜಗತ್ತಿನ ಅನೃತಸ್ಯ = ಜನ್ಮ, ಲಯಾದಿಗಳು, ಸರ್ವಂ = ಎಲ್ಲವೂ, ಅವಿರಾಸೀತ್ = ನಡೆಯುತ್ತವೋ, ಯಂ ಚ = ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ನಾಮಾಸಿ ಸರ್ವಾಣಿ = ಸಕಲ ನಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳು ವಾಚಕವಾಗಿ, ಆ = ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಷಂತಿ = ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೋ, ತಂ ವಿಷ್ಣುಂ = ಆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, ಪರಮಂ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು, ದದಂತಿ = ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

‘ಅನೃತಸ್ಯ’ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

“ಋಗತಾವಿತಿಧಾತೋಸ್ತು ಪೂರ್ವಾಗತವತ್ ಸದಾ ।

ಸ್ಥಿತೀಬ್ರಹ್ಮತೀಮಿತ್ಯುಕ್ತಮನೃತಂ ಪರಿಣಾಮತಃ ॥

ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರಾಕೃತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಸತ್ ತದಗ್ನುಭವತಃ ।

ಅಸತಾಂ ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯತ್ವಾದಸತ್ಯಮಿತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ ॥” ಇತಿ ವ್ಯಾಸಸ್ಮೃತಿಃ ।

‘ಅನೃತಸ್ಯ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸ ಸ್ಮೃತಿಯ ಆಧಾರವಿದೆ -

ಋಗಾತಾವಿತಿಧಾತೋಸ್ತು ಪೂರ್ವಾಗತವತ್ ಸದಾ

ಸ್ಥಿತೀಬ್ರಹ್ಮತೀಮಿತ್ಯುಕ್ತಮನೃತಂ ಪರಿಣಾಮತಃ ॥

ಪ್ರಕೃತಿಪ್ರಾಕೃತಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಸತ್ ತದಗ್ನುಭವತಃ ।

ಅಸತಾಂ ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯತ್ವಾದಸತ್ಯಮಿತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ ॥

‘ತದೇವರ್ತಂ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ‘ಋತ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಋತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸತ್ಯ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬಾರದು. ಇದರಂತೆ ‘ಅನೃತೇನ ಹಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಾಃ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ‘ಅನೃತ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸುಳ್ಳು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಋತ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು

'ಋತೌ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಮೇಲೆ 'ಕ್ತ' ಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಗತ್ಯರ್ಥವಾದ ಧಾತುಗಳು ಜ್ಞಾನಾರ್ಥವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ 'ಋತ' ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಕ್ತ' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಭೂತಕಾಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನು ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದುವ ಪದಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಅದು ಋತವಲ್ಲ, ಅನೃತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು 'ಋತ'ಶಬ್ದದಿಂದ, ಪ್ರಕೃತಿಯು 'ಅನೃತ'ಶಬ್ದದಿಂದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಶುಭವಾದ್ದರಿಂದ 'ಅಸತ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ದುರ್ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಪದಾರ್ಥಗಳು 'ಅಸತ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆನಂದದಾಯಕನಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತನಾದ್ದರಿಂದಲೂ 'ಸತ್' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳು ಹರಿನಾಮಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “एतेषां वेदानामेतेषां देवानामेतेषां कालानामेतासां नाडीनामन्यस्य च सर्वस्य यानि नामानि तानि नारायणस्य नामानि” इति नारायणश्रुति: ।

'ಏತೇಷಾಂ ವೇದಾನಾಮೇತೇಷಾಂ ದೇವಾನಾಮೇತೇಷಾಂ ಕಾಲಾನಾಮೇತಾಸಾಂ ನಾಡೀನಾಮನೃತ್ಯ ಚ ಸರ್ವಸ್ಯ ಯಾನಿ ನಾಮಾನಿ ತಾನಿ ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ನಾಮಾನಿ' ಸಕಲವೇದಗಳು ಸಕಲದೇವತಾವಾಚಕವಾದ ಪದಗಳು, ಸಕಲ ಕಾಲವಾಚಕವಾದ ಪದಗಳು, ಸಕಲನಾಡಿವಾಚಕವಾದ ಪದಗಳು, ನಾರಾಯಣನ ಹೆಸರುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ನಾರಾಯಣಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ -

ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಬಿಡಬಾರದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವಿನ್ಯಾಸ್ಯೋ ಯುಜ್ಯತ ಇತಿ । ನ ಚ ನಾಭ್ಯರ್ಪಿತಮೇಕಂ विश्वाधारभूतं पद्मादन्यद्युज्यते । नच नाभिपद्मवाचारायणात् प्रसिद्धादन्यो युज्यते । अश्रुतकल्पनाप्रसङ्गात् । समस्तविश्वविभूतयो येन व्यस्ता: स 'व्यस्तसमस्तविश्वविभूति:' अथवा व्यस्तास्समस्ताश्च विश्वविभूतयो येन ।

'ನ ಚ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ವಿನಾ ಅನ್ಯಾರ್ಥೋ ಯಜ್ಯತ ಇತಿ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ವಸ್ತು ಪದ್ಮವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದಲ್ಲ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮವುಳ್ಳವನು ನಾರಾಯಣನೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. ಇವನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಪದ್ಮನಾಭನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅಶ್ರುತಕಲ್ಪನಾದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. 'ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಯೇ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಎರಡರ್ಥ - 'ಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಯ: ಯೇನ ವ್ಯಸ್ತಾ: ಸ: ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಿ:' ಎಂಬುದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಸ. 'ವ್ಯಸ್ತಾ: ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚ ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತಾ:, ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತಾ: ವಿಶ್ವವಿಭೂತಯ: ಯೇನ ಸ: ವ್ಯಸ್ತಸಮಸ್ತ 'ವಿಶ್ವವಿಭೂತಿ:' ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಸ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳು ಯಾರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತವೆಯೋ ಅವನು ವ್ಯಸ್ತ-ಸಮಸ್ತ-ವಿಶ್ವ-ವಿಭೂತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಎರಡನೆಯ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ವ್ಯಸ್ತವಾದ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತವಾದ ಸೃಷ್ಟಾದ್ಯಷ್ಟಕಗಳು ಯಾರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತವೆಯೋ ಅವನು ವ್ಯಸ್ತ-ಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವಿಭೂತಿ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಎರಡನೆಯ ಸಮಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ 'ವ್ಯಸ್ತ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಾದ್ಯಷ್ಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತವೆ. 'ಸಮಸ್ತ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಾದ್ಯಷ್ಟಕಗಳು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಅಂಭೀಣೇ ಸೂಕ್ತವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪರೋ ದಿವೇತ್ಯಾದೇರಯಮर्थ: इतश्चैतस्मिन्सूक्ते विष्णुरेवोच्यते। इह हि द्यावापृथिव्यो: पर इत्याख्या श्रूयते । श्रीसूक्ते चैतयाऽऽख्यया समाख्या

ಶ್ರೂತೇ । ತತ್ರ ಹಿ “ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣಾಮಿ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತಮೃಷಿಂ ತಂ ಸುಮೇಧಾಮ್”
 ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ದೇವ್ಯಧೀನತ್ವಮುಕ್ತವಾ “ಮಮ ಯೋನಿರಪ್ಸವಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ” ಇತಿ ತಸ್ಯ
 ವಿಷ್ಣವಧೀನತ್ವವಚನೇನ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪಾಢತೇ ।

‘ಪರೋ ದಿವಾ’ ಇತಿ ಪಶ್ಚಿಮ್ಯಥೈ ತೃತೀಯಾ । ಛಾಬಾಪೃಥಿವ್ಯೋಃ ಶ್ರೀಭೂಮ್ಯೋಃ ಪರಃ
 ಸಮುದ್ರಶಾಯಿ । ಅಹಮ್ ‘ಏತಾವತೀ’ ಯಥೋಕ್ತಪ್ರಕಾರಾ ಮಹಿಸ್ತಾ ನಾಧಿಕೇತಿ । ನಚಾವಿರೋಧೇ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯತೇ, ಶ್ರುತಹಾನಿಪ್ರಸಕ್ತಾತ್ । ಉಕ್ತನ್ಯಾಯೇನ ಚೇತಿ । ಪ್ರತ್ಯಧಿಕರಣಂ
 ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೈಶ್ಚ ನ್ಯಾಯೈರित್ಯರ್ಥಃ ।

‘ಪರೋ ದಿವಾ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೂ
 ತೃತ್ತೀಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಪರೋ
 ದಿವಾ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಿಂತ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.
 ತ್ರಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸಮಾನವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ‘ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ
 ತಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ತಮೃಷಿಂ ತಂ ಸುಮೇಧಾಂ’ ಏನನ್ನು ಮಾಡಲು
 ಬಯಸುವೆನೋ ಅದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವೆ. ರುದ್ರನನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು, ಋಷಿಯನ್ನು, ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು
 ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ನನಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಆಧೀನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
 ‘ಮಮ ಯೋನಿರಪ್ಸವಂತಃಸಮುದ್ರೇ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಕಾರಣನಾದ
 ನಾರಾಯಣನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಇದರಿಂದ
 ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಪರೋ ದಿವಾ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ
 ಪಂಚಮಿವಿಭಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯು ಇದೆ. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಿಂತ ಮತ್ತು
 ತ್ರಿದೇವಿ-ಭೂದೇವಿಯರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದವನು ಸಮುದ್ರತಾಯಿಯಾದ ನಾರಾಯಣ-
 ನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ‘ಏತಾವತೀ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ‘ನನಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಮಹಿಮೆ,
 ಹೊರತು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹಿಮೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಯಾವುದೇ
 ವಿರೋಧ ಬಾರದಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ
 ಶ್ರುತಹಾನದೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಉಕ್ತನ್ಯಾಯೇನ ಚ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ 'ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುವ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ' ಎಂಬುದನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷ್ಯಣಯಾ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆದವರು ರುದ್ರದೇವರು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಪಾಶುಪತಾದಿಗ್ರನ್ಥೈರ್ವಿರೋಧ: । ತेषಾಂ ಮೋಹನಾರ್ಥ ಸೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ । ಏಷ ಮೋಹಂ ಸೃಜಾಮಿತಿ । ಮೋಹಕಾರಣಂ ಸೃಜಾಮಿತಿ, ಜನಾನಾಮನಾದಿಕರ್ಮ-ವಾಸನಾನುರೂಪಮಿತಿ ಯಾವತ್ । ಅತಃ ನ ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರವಕ್ತಾ ವಿಷ್ಣುರಾಶ್ಚಕ್ಷುಷೀ: । “ಅಜಸ್ಯಾವಕ್ರಚೇತಸ:” ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿ: । “ನಿರನಿಶ್ಚಯೋ ನಿರವಯ:” ಇತಿ ಚ । ತ್ವಂ ಚ ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಕುರು ಅನ್ಯೈಶ್ಚ ಕಾರಯ । ಅತಃ ತ್ವಾನ್ಯಾನಿ ಅವಿವಿಮಾನಾನಿ ಲಿಂಗಮೂಲಮಾರ್ಗಾಣಾದಿನಿ । ವಿತಃ ತ್ವಾನ್ಯಾನಿ ತತಃ ವಿಗತತ್ವೇ ಸತಿ ತಃ ತ್ವಾನ್ಯಾನಿ ಸೃಷ್ಟತ್ವಾದಿನಿ ।

ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಪಾಶುಪತಾದಿಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ವಿರೋಧ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಾಶುಪತಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅಸುರಜನಮೋಹನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ವಿಷ ಮೋಹಂ ಸೃಜಾಮಿ' ಎಂಬ ವರಾಹಪುರಾಣದ ಮಾತು ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. 'ಮೋಹಂ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಮೋಹಕಾರಣವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು' ಎಂದರ್ಥ. ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರುದ್ರದೇವರು ಏಕೆ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರೆಂದರೆ ಅನೇಕ ಜೀವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮವಾಸನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ರುದ್ರದೇವರು ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದವನು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಸರ್ವಥಾ ತಿಳಿಯಬಾರದು. 'ಅಜಸ್ಯಾವಕ್ರಚೇತಸ: ' 'ನಿರನಿಶ್ಚಯೋ ನಿರವಯ: ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಮೋಹಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಎಂದೂ ಆಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. 'ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಕಾರಯ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ - 'ನೀನು ಮೋಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡು ಮತ್ತು ಬೇರೆಯವರ ಮೂಲಕವೂ ಅಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿಸು' ಎಂದರ್ಥ. 'ಅತಃ ತ್ವಾನ್ಯಾನಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಅವಿದ್ಯಮಾನವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ

ಸೇರಿಸು' ಎಂದರ್ಥ. ವಿಷ್ಣು ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮರು, ರುದ್ರನ ಲಿಂಗಮೂಲದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಕಥೆಯು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸುಳ್ಳು ಕಥೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ವಿತಢ್ಯಾನಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಥಿಕರಣವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮೇಯಗಳು ಎಂದರ್ಥ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ ವ್ಯಥಿಕರಣವಾಗಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ 'ವಿತಢ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಹೇಳಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಶೈವಾದಿಪುರಾಣವಿರೋಧೋಽಪೀತ್ಯಾಹ - ಶೈವೇ चेति । यदि च शैवादिपुराणानां शिवायुत्तमत्वे तात्पर्यमिष्यते, तर्हि पूर्वापरविरोधादप्रामाण्यं स्यात् । तेष्वापि विष्णोः सर्वोत्तमत्वप्रतिपादनात् ।

ಶೈವಾದಿಪುರಾಣಗಳ ವಿರೋಧವೂ ಕೂಡ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು 'ಶೈವೇ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಶೈವಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯದ ವಿರೋಧದಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಬರಬೇಕಾದೀತು. ಏಕೆಂದರೆ ಶೈವಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಅದು ದರ್ಶನಭಾಷೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तस्मात् पाशुपतादिपरिकल्पितशिवायुत्तमत्वपरिपाटी पूर्वपक्षो दर्शनभाषया तेषूपन्यस्यत इत्यभिप्रायः । न च वैष्णवेषु पुराणेषु तथा विष्णोरन्यस्योत्तमत्वमुक्तम् ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಶುಪತಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಯಾವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಇದೆಯೋ ಅಂಥ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಕೇವಲ ದರ್ಶನಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವೈಷ್ಣವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ವೈಷ್ಣವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यदिच यत्रकापि कस्यचित् समत्वादिकमुक्तमिव प्रतिभाति
तद् बुद्धिकालुष्यात् पूर्वपक्षसिद्धान्तविभागापरिज्ञानादित्युक्तम् । तदेतदाह -
तच्चैष मोहमित्युक्तमिति ॥

॥ इति जिज्ञासाधिकरणम् ॥

ಒಂದುವೇಳೆ ವೈಷ್ಣವಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾದ
ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಮಾತುಗಳು ಕಂಡಿದೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಓದುವವನ ಬುದ್ಧಿಯ
ಕಾಲುಷ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ವಿಭಾಗದ ಅಪರಿಜ್ಞಾನದಿಂದ
ಬಂದಿರುವ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬುದು ಭಾಷ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ 'ವಿಷ ಮೋಹಂ'
ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಜಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಮುಗಿಯಿತು.

* * * *

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಾರ್ಥ

|| ಶ್ರೀ: ||

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ತನ್ತ್ರದೀಪಿಕಾ

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಂ ದೋಷಾತೀತಂ ರಮಾಪತಿಮ್ |

ಪೂರ್ಣಬೋಧಂ ಗುರುನನ್ಯಾನ್ ಕುರ್ಮ: ಸೂತ್ರಾರ್ಥಸಂಘ್ರಹಮ್ || ೧ ||

ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಸಕಲದೋಷವಿದೂರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರನ್ನು ಇತರ ಗುರುಗಳನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಗುರುಪಾದಕೃತೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ ಸಂಘ್ರಹೋ ಹೃದಯಜ್ಞಮ: |

ಪ್ರಸ್ಥಾನಭೇದಪ್ರೋಕ್ತಾರ್ಥಸಂಘ್ರಹೋಽಥಾಪ್ಯಯಂ ಮಮ || ೨ ||

ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀವಿಜಯೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಮನೋಹರವಾದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಬೇರೆ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾದಿभि: ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಅರ್ಥಿತೋ ನಾರಾಯಣ: ವ್ಯಾಸತ್ವೇನ ಅವತೀರ್ಯ ಉತ್ಸನ್ನಾನ್ ವೇದಾನ್ ಅಭಿವ್ಯಾಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ ಅನೇಕಥಾ ವಿಭಜ್ಯ ತದರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಿ ವ್ಯಾತೇನೆ ||

ತತ್ರೇದಮಾದಿಮಂ ಸೂತ್ರಮ್ -

|| ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ || ೧-೧-೧

ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಾರಾಯಣನು ವೇದವ್ಯಾಸರೂಪರಿಂದ ಅವತರಿಸಿದನು. ಅವನಾಠಾದಿಗಳಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದ ವೇದಗಳನ್ನು

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದನು. ಆ ವೇದಗಳ ಅರ್ಥನಿರ್ಣಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ಆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರ 'ಅಧಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು.

अत्र नये चतुर्ध्यायत्मकैतच्छास्त्रस्य आरम्भणीयत्वोपयुक्ततया जिज्ञासाकर्तव्यत्वं समर्थ्यते । अत्र आद्यन्तयोः ओङ्कारः “स्रवत्यनोङ्कृतं ब्रह्म परस्ताच्च विशीर्यते” इति श्रुतिसिद्धः । आद्यः दृष्टादृष्टार्थः । अत एव एतत्सूत्रावयवत्वात् सर्वसूत्रेषु अनुषङ्गः न स्यात् इति सर्वसूत्रेषु अदृष्टमात्रार्थतयाऽऽदौ अनुषङ्गायासंहिततया पठ्यते । अन्त्यः अदृष्टमात्रार्थः । न सूत्रावयवः । अन्वयप्रतियोग्यसमर्पक इति यावत् ।

ಈ ಜಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆರಂಭದೇಯತ್ವಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ ಬ್ರಹ್ಮಜಜ್ಞಾಸೆಯ ಕರ್ತವ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು 'ಸ್ರವತ್ಯನೋಂಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಸ್ಥಾಚ್ಚ ವಿಶೀರ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಅದೃಷ್ಟವೆಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ. ದೃಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಅವಯವವಾದ ಓಂಕಾರವು ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲ ಅದೃಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಓಂಕಾರದ ಅನುವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥಶಬ್ದದ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೊನೆಯ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಅದೃಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನವಷ್ಟೇ ಇದೆ. ಅದು ಸೂತ್ರದ ಅವಯವವಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

ओङ्काराथशब्दौ मङ्गलफलकौ क्रमात् गुणपूर्त्यान्तर्यवाचकौ । ओमित्येतत् योग्यतया जिज्ञासागुणभूतब्रह्मविशेषणम् । अथेति योग्यतया अधिकारात् इत्यन्वेति । अत इति “यस्य प्रसादात्” इत्यादिनिर्णय-

ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಸ್ಥಂ ಫಲಾದಿ ಪರಾಮೃಶ್ಯತೇ । ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಃ ಗುಣಪೂರ್ಣಃ ಸನ್
 ಚಿದಚಿದ್ರಿಕ್ಷಣವಿಷ್ಣುವಾಚೀ । “ಸ ವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹಿ” ‘ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ”
 ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ । ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತಿ ಕರ್ಮಣಿ ಷಷ್ಠ್ಯಾ ಸಮಾಸಃ ।

ಓಂಕಾರ ಮತ್ತು ಅಥಶಬ್ದಗಳು ಮಂಗಲವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳವುಗಳು. ಮತ್ತು ಕ್ರಮವಾಗಿ
 ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವ ಮತ್ತು ಅನಂತರ್ಯವೆಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳವುಗಳು. ‘ಓಂ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವ
 ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಷಯವಾದ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಗುಣಭೂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ-
 ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಕಾರಣ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ.

ಅಥ ಎಂಬ ಪದವು ಅಧಿಕಾರಾತ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಕಾರಣ
 ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ.

ಅತ ಎಂಬ ಪದವು ‘ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಾತ್’ ಇತ್ಯಾದಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಡುವ
 ಶ್ರುತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮೋಕ್ಷರೂಪವಾದ ಫಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶ-
 ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಪದವು ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಚಿದಚಿದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ
 ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ‘ಸ ವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹಿ’ ‘ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ’ ಎಂಬ ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾ-
 ಸೂತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದೆ.

‘ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ’ ಎಂದು ಕರ್ಮಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಷಷ್ಠ್ಯವಿಭಕ್ತಂ ಪದದ ಜೊತೆಗೆ
 ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಪದವು ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ತತಶ್ಚ, ಅಥ ಅಧ್ಯಯನಶಮದಮಾದಿರೂಪಾಧಿಕಾರಸಂಪತ್ಯನಂತರಮ್, ಅತಃ
 ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪ್ರಸಾದಜಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಫಲಸತ್ತ್ವಾತ್,
 ಬಂಧಸ್ಯ ಸತ್ಯತ್ವಾತ್, ಆಗಮಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಪ್ರಮಾಪಕತ್ವಾತ್ ವಾ ।
 ॐ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ಮವ್ಯಾ ಇತಿ ಶೇಷಃ ।
 ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾಯ ಸರ್ವವೇದವಿಷಯಕಶ್ರವಣಮನನನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಸನರೂಪಾ ಮನನಮಾತ್ರರೂಪಾ ವಾ
 “ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತುಕ್ತಾ ಕರ್ಮವ್ಯಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ - ಅಥ = ಅಧ್ಯಯನ ಶಮದಮ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಕಾರಿಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ; ಅತಃ = ೧. ಆಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಪ್ರಸಾದಜನ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಫಲವಿರುವುದರಿಂದ, ೨. ಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ೩. ಆಗಮಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ, ೪. ಆಗಮಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ; ಒಂ = ಗುಣಪರಪೂರ್ಣನಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ವಿಚಾರವು, ಕರ್ತವ್ಯಾ = ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ 'ಕರ್ತವ್ಯಾ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

"ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಕಲವೇದವಿಷಯಕವಾದ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿದಿಧ್ಯಾಸನರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಮನನರೂಪವಾದ 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ' ಇತ್ಯಾ ದಿಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ" ಎಂದರ್ಥ.

ॐ ब्रह्मशब्दयोः यौगिकत्वेऽपि एकस्य रूढत्वमाश्रित्य विशेषवाचित्वेन
“आत्मेति तूपगच्छन्ति” इत्यत्रैवान्वयो बोध्यः ।

ಒಂ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳು ಯೌಗಿಕವಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಒಂದನ್ನು ರೂಢವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ವಿಶೇಷವಾಚಕವೆನ್ನಬೇಕು. 'ಆತ್ಮತಿ ತೂಪಗಚ್ಛಂತಿ ಗ್ರಾಹಯಂತಿ ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ब्रह्मशब्दात् विषयसिद्धावपि ओमित्युक्तिः न केवलं ब्रह्मशब्दात् विषयसिद्धिः “ओमित्येतदक्षरं उद्गीथं उपासीत” इत्यादौ गुणपूर्णार्थोङ्कारादपि इति युक्त्यन्तरसूचनाय । ब्रह्मणि किं मानं इत्यतः वेदरूपप्रमाणसूचनाय च । ओङ्कारवाच्यस्य ब्रह्मणः इत्युक्त्या व्याहृतिगायत्रिपुरुषसूक्तद्वारा सर्ववेदानां तद्व्याख्यानत्वात् वेदा एव तत्र मानमिति सिद्धेरिति भावः । तेन ब्रह्मणः प्रमितत्वेऽनुग्राह्यप्रमाणाभावात् जिज्ञासा न कर्तव्या इति न शङ्क्यम् ।

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವು ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಓಂಕಾರವೇಕೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷಯಸಿದ್ಧವಾದಂತೆ ಓಂಕಾರದಿಂದಲೂ 'ಓಮಿತ್ಯೇತದಕ್ಷರಂ ಉದ್ಗೀಢಮುಪಾಸೀತ' ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಣಪೂರ್ಣವೆಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ ಓಂಕಾರಾದಿಗಳು ವಿಷಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಯುಕ್ತಂತರದ ಸೂಚನೆಗಾಗಿ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವೇನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವೇದಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಓಂಕಾರವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ' (ಓಂಕಾರವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ) ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ವ್ಯಾಕೃತಿ ಗಾಯತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುರುಷಸೂಕ್ತಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ತವೇದಗಳು ಓಂಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಗುರುಪಾದಾಸ್ತು "ಬ್ರಹ್ಮ ಕಿಂ ಇತ್ಯತಃ ಓಂ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ರಕ್ಷಕಸ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅವತಿರೂಪತ್ವಾತ್ | ರಕ್ಷಕಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ" ಇತ್ಯಾಹುಃ ||

ಗುರುಗಳಾದ ವಿಜಯೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾರು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಓಂ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಕ್ಷಕನಾದ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ವಿಕಂದರೆ ಅವ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಓಂಕಾರವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ರಕ್ಷಕನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ವಿಭಾಷಾ ಶ್ರುಣು ಇತಿ ಗುಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಪರತನ್ತ್ರಮಾತ್ರಾರ್ಥಕತ್ವೋಕ್ತಃ ಅತ ಇತಿ ಸಾಧು | ಕೃದ್ಗೋಲಕ್ಷಣಾ ಚ ಷಷ್ಠೀ ಸಮಸ್ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತಿ ಸಾಧು | ಕರ್ತುಃ ಅನುಪಾದಾನಾತ್ ನ ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಣೀತಿ ಷಷ್ಠೀ | ತೇನ ಕರ್ಮಣಿ ಚ ಇತಿ ನ ನಿಷೇಧಃ |

'ವಿಭಾಷಾ ಗುಣೇ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೃದಂತವಾದ ಪದದ ಜೊತೆಗೆ ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಂತಪದವು ಸಮಾಸ ಪಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಾಚಕಪದವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ 'ಉಭಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕರ್ಮಣಿ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಕರ್ಮಣಿ ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಷಷ್ಠೀತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

पूर्वेणाध्यायद्वयेन ब्रह्मशब्दार्थस्य उत्तरेण च साधनफलयोः उपपादनात् ब्रह्मणः अथ जिज्ञासा इति वाच्ये अथात इत्यादि अथातःशब्दयोः स्वरूपतः अर्थतश्च आधिक्यादिति सूचनाय । अत्र अथातोब्रह्मपदानि क्रमात् निरधिकारिकत्वनिष्फलत्वनिर्विषयत्वशङ्काव्युदासकानि ॥१॥

ಮೊದಲೆರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು, ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಫಲಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಅಥ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಸೂತ್ರದ ವಿನ್ಯಾಸವಿರಬೇಕು. ಆದರೂ 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು ರಚಿಸಲು ಕಾರಣವಿದೆ. ಅಥ ಮತ್ತು ಅತಃ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಥಾತಃ ಎಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಥ ಅತಃ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಪದಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿ, ಫಲ, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

* * * * *

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

'ನಾನು' ಎಂದು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ವಿಚಾರ ಬೇಡ. ಜೀವಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೂ ಮೋಕ್ಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. 'ಜೀವಾತ್ಮ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ಫಲ ಉಣ್ಣುತ್ತಾನೆ, ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಶುದ್ಧ, ನಿರ್ಭರ್ಮಕ. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದರೆ ಮೋಕ್ಷಫಲವೂ ಇದೆ' ಎನ್ನಬಾರದು. ಅನುಭವ

ಪ್ರಬಲ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವೇದಾಂತ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನುಭವಾನುಸಾರ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ವೇದಾಂತ ಅಪೌರುಷೇಯ, ನಿರ್ದೋಷ. ಅನುಭವ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದಿದೆ. 'ನಾನು ದಪ್ಪ' ಎನ್ನುವ ಅನುಭವ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ. 'ನಾನು ದಪ್ಪ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನ ಶರೀರ ದಪ್ಪ' ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾದ ಅನುಭವ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ದೋಷವಾದ ವೇದಾಂತವು ಹೇಳುವ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯ ಸತ್ಯ. ಅದು ನಾನು ಎನ್ನುವ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇದೆ. - ಇದು ಭಾಮತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ.

ಭಾಮತೃಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನುಪಪತ್ತಿ

ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೆ ತಪ್ಪು. ಶುದ್ಧತ್ವವೆಂದರೆ ಕರ್ತೃತ್ವ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳ ಅಭಾವ, ಇದು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಚೈತನ್ಯ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಶುದ್ಧತ್ವವೆಂಬುದಿದೆ ಎಂದಂತಾಯಿತು. ಇದು ಆದ್ವೈತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ? ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪವು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಭ್ರಾಂತಿಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತದೆ?

'ಆದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯೂ ಇದೆ, ಆದರೆ ಅದು ಸತ್ಯವಲ್ಲ, ಮಿಥ್ಯೆ. ಅದು ಸತ್ಯವಾದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ವೇದಾಂತದಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಬೇಕು. ಉಪಲಕ್ಷಿತವಾದ ಚೈತನ್ಯವೇ ವೇದಾಂತವೇದ್ಯ. ಅದು ಅನುಭವ ಗೋಚರವಲ್ಲ. ಅನುಭವ ಗೋಚರ ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯ. ಅದು ವೇದಾಂತ ವೇದ್ಯವಲ್ಲ' - ಹೀಗೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅರುಂಧತೀನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸುವಾಗ ಮೊದಲಿಗೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಸಮೀಪದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯ ಮೊದಲೇ ಅನುಭವಗೋಚರವಾಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಉಪಲಕ್ಷಣವೇಕೆ?

ಅನುಭವಗೋಚರವಲ್ಲವೆಂದರೆ 'ನಾನು ಅಜ್ಞ' ಎಂದು ಅವಿದ್ಯೆ ಕಾಣುವುದು ಆತ್ಮಾನುಭವವಲ್ಲ ಎಂದಾಡಿತ್ತು. 'ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯವು ಅನುಭವವೇದ್ಯವೆ. ಆದರೂ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವೇದ್ಯವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆತ್ಮಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯೆ ಕಾಣುವುದೂ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಅವೇದ್ಯತ್ವ ಭ್ರಮನಿರಸನಕ್ಕಾಗಿ ವೇದಾಂತ ವಿಚಾರವೂ ಕೂಡುತ್ತದೆ' - ಎಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇವರೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮನ ನಿಜರೂಪ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವೇದ್ಯತ್ವಭ್ರಮೆ ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳಲಾರರು.

'ಅವೇದ್ಯತ್ವಭ್ರಮೆ ಬರುವುದು ಅವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ. ಅದನ್ನು ಓಡಿಸಲು ಅಂತಃಕರಣ ವೃತ್ತಿಬೇಕು. ಅದು ಹುಟ್ಟಿದ ತನಕ ಅವಿದ್ಯೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ' ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಘಟಪಟಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುವ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಂತಃಕರಣವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ತಪ್ಪು. ಇನ್ನು ಈ ವೃತ್ತಿ ವೇದಾಂತಶ್ರವಣಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಅದ್ವೈತಕ್ಕೇ ವಿರುದ್ಧ. ಕೇವಲ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗುವ ಶುಕ್ತಿಯ ಅಜ್ಞಾನ ಮಿಥ್ಯೆ. ಭ್ರಮರ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ದೂರವಾಗುವ ಕೀಟತ್ವ ಸತ್ಯ. ಹಾಗೇ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಹಿತ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅವಿದ್ಯೆ ದೂರವಾಗುವುದಾದರೆ ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದರಿಂದ ದುರ್ಬಲ. ವೇದಾಂತ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದುದರಿಂದ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ವೇದಾಂತ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದರೂ ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಜ್ಞಾನ ತಪ್ಪಾಗಿರಬಹುದು. ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಯಾಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಸುಪ ಮುಪ್ಪಿದರ್ಭೆಯನ್ನು ಯಜಮಾನ ಎಂದೇ ವೇದವು ಕರೆದಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ದರ್ಭೆ ಯಜಮಾನನೇ ಅಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎಂದು ಆ ವೇದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ತತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಜ್ಞ ಜೀವನು ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆಗಿರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧದಿಂದಲೇ ಈ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಾರ್ಥದವೆಂಬ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಬಲವೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವನ್ನು ವೇದಾಂತ ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ವಿರುದ್ಧ.

ವಿವರಣೆ ಮತದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ಜೀವ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞಬ್ರಹ್ಮ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಲಾರರು. ಒಂದೆನ್ನುವ ವೇದಾಂತ ಸುಳ್ಳು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಬೇಡ. ವಿಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ವಿಚಾರದಿಂದ ಬರುವುದು ಜ್ಞಾನ. ಅದು ಸುಳ್ಳಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲು ಹೊರತು ವಾಸ್ತವವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಕಳೆಯಲಾರದು ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಬ್ರಹ್ಮ ಒಂದೆ ಸತ್ಯ. ಪ್ರಪಂಚ ಮಿಥ್ಯೆ.

ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿರುವ ಸುಳ್ಳು ಕಲ್ಪನೆಯಷ್ಟೆ. ಅದರಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರೊಳಗೆ ಕಾಣುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಸುಳ್ಳು. ಏಕೈಕ ಸತ್ಯ. ವಿಚಾರದಿಂದ ಇದರ ಜ್ಞಾನ ಬಂದರೆ ಅವಾಸ್ತವವಾದ ಸಂಸಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ವಿವರಣದ ಅಧಿಕರಣವೂ ಅಸಂಗತ

ಭಾಮತಿಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅಸಂಗತಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿವರಣದ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರೊಳಗಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವಾಸ್ತವವೆಂದುದೂ ತಪ್ಪು. ಅವಾಸ್ತವವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ವಾಸ್ತವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವಾಗಲೇ ಅಭೇದವನ್ನು ಏಕೆ ವೇದಾಂತ ಹೇಳಬಾರದು? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧದ ಭಯವೇ? ಅದು ಅವಾಸ್ತವ ಭೇದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ, ವಾಸ್ತವ ಅಭೇದವನ್ನು ನಿರ್ದೋಷವಾದ ವೇದಾಂತ ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎನ್ನೋಣ. ಈಗ ತತ್ ತ್ವಂ ಪದಗಳಿಗೆ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯವೆಂಬ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು, ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೇದ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಭೇದವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಏಕೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು?

ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಾಸ್ತವವಾದ ಸಂಸಾರ ದೂರವಾಗದು ಎಂಬುದೂ ತಪ್ಪು. ರಾಮೇಶ್ವರ ಸೇತುದರ್ಶನದಿಂದ ವಾಸ್ತವವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಪಾಪ ದೂರವಾಗುವುದು ತಾನೇ?

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ವಿನಾದರೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಉದ್ದೇಶ. ವೇದಾಂತವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನಂಥ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಾರದು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಭಾಷೆ ಕಲಿಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಅಪ್ಪ, ಅಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತು ಬೋಧಕಪದಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಂತೆ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಿದ್ಧಪರವಾಗುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ವೇದಾಂತವು ಬೋಧಿಸಬಲ್ಲದು. ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ರಾಮಾನುಜರ ಅಧಿಕರಣ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ

'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ, ಕರ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮುಗಿದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ರಾಮಾನುಜರ ಪ್ರಕಾರ ಅರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳು ಸಿದ್ಧಪರವಾಗುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೂ ಸೂತ್ರಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಪರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಗಳು ಸಿದ್ಧಪರವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕಾರ್ಯಪರವೆ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದರೆ ಏನು ಉತ್ತರ?

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಮೀಮಾಂಸೆ ದೇವಮೀಮಾಂಸೆ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆ ಇವು ಮೂರು ಒಂದೇ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರು ಭಾಗಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಮೀಮಾಂಸೆ ಸಿದ್ಧಬೋಧಕ. ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪರತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ದೇವಮೀಮಾಂಸೆ ನಡೆಯಲಾರದು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪರತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಾದ ಸಂಗತವಾಗುವುದೇ?

ಶೈವಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಶೈವಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥಂ ಸ ಗುರುಮೇವಾಭಿಗಚ್ಯೇತ್' 'ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು' ಎಂಬುದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯ. 'ಆಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ವೇದಾಂತವು 'ನಾನು' ಎಂದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೇಳುವ ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯಾಭೇದ ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೊಪ್ಪಿದರೂ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯ ನಿರ್ಧರ್ಮಕವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳುವುದು ಅಶಕ್ತ. ಮತ್ತು ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮ ಮಿಥ್ಯೆ ಎನಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಾಕ್ಷಾನುಭವ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಾಭೇದವನ್ನೇ

ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿರುವ ಸುಳ್ಳು ಕಲ್ಪನೆಯಷ್ಟೆ. ಅದರಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರೊಳಗೆ ಕಾಣುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಸುಳ್ಳು. ಐಕ್ಯವೆ ಸತ್ಯ. ವಿಚಾರದಿಂದ ಇದರ ಜ್ಞಾನ ಬಂದರೆ ಅವಾಸ್ತವವಾದ ಸಂಸಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ವಿವರಣದ ಅಧಿಕರಣವೂ ಅಸಂಗತ

ಭಾಮತಿಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅಸಂಗತಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿವರಣದ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರೊಳಗಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವಾಸ್ತವವೆಂದುದೂ ತಪ್ಪು. ಅವಾಸ್ತವವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ವಾಸ್ತವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವಾಗಲೆ ಅಭೇದವನ್ನು ಏಕೆ ವೇದಾಂತ ಹೇಳಬಾರದು? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧದ ಭಯವೇ? ಅದು ಅವಾಸ್ತವ ಭೇದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ, ವಾಸ್ತವ ಅಭೇದವನ್ನು ನಿರ್ದೋಷವಾದ ವೇದಾಂತ ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎನ್ನೋಣ. ಈಗ ತತ್ ತ್ವಂ ಪದಗಳಿಗೆ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯವೆಂಬ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು, ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೇದ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಭೇದವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಏಕೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು?

ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಾಸ್ತವವಾದ ಸಂಸಾರ ದೂರವಾಗದು ಎಂಬುದೂ ತಪ್ಪು. ರಾಮೇಶ್ವರ ಸೇತುದರ್ಶನದಿಂದ ವಾಸ್ತವವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ವಾಪ ದೂರವಾಗುವುದು ತಾನೆ?

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ವಿನಾದರೊಂದು ಮೂಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಉದ್ದೇಶ. ವೇದಾಂತವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನಂಥ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಾರದು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಭಾಷೆ ಕಲಿಯುವ ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಅಪ್ಪ, ಅಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತು ಬೋಧಕಪದಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಂತೆ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಿದ್ಧಪರವಾಗುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ವೇದಾಂತವು ಬೋಧಿಸಬಲ್ಲದು. ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ರಾಮಾನುಜರ ಅಧಿಕರಣ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ

'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ, ಕರ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮುಗಿದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ರಾಮಾನುಜರ ಪ್ರಕಾರ ಅರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳು ಸಿದ್ಧಪರವಾಗುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೂ ಸೂತ್ರಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಪರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಗಳು ಸಿದ್ಧಪರವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾಗಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕಾರ್ಯಪರವೆ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದರೆ ಏನು ಉತ್ತರ?

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಮೀಮಾಂಸೆ ದೇವಮೀಮಾಂಸೆ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆ ಇವು ಮೂರು ಒಂದೇ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರು ಭಾಗಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಮೀಮಾಂಸೆ ಸಿದ್ಧಬೋಧಕ. ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪರತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ದೇವಮೀಮಾಂಸೆ ನಡೆಯಲಾರದು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪರತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಾದ ಸಂಗತವಾಗುವುದೇ?

ಶೈವಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಶೈವಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥಂ ಸ ಗುರುಮೇವಾಭಿಗಚ್ಯೇತ್' 'ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು' ಎಂಬುದು ವಿಷಯವಾಕ್ಯ. 'ಆಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ವೇದಾಂತವು. 'ನಾನು' ಎಂದು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೇಳುವ ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯಾಭೇದ ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೊಪ್ಪಿದರೂ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯ ನಿರ್ಧರ್ಮಕವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳುವುದೇ ಅಶಕ್ತ. ಮತ್ತು ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮ ಮಿಥ್ಯೆ ಎನಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಾಕ್ಷಾನುಭವ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದರಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಾಭೇದವನ್ನೇ

ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಜೀವಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ವಿಚಾರ ಬೇಡ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಫಲವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ ಬೇಡ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದೂ ಬೇಡ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಜೀವಬ್ರಹ್ಮ ಭೇದವನ್ನೂ ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಭೇದವೇ ಅಭೇದವೇ ಎಂದು ಸಂದೇಹ ಬರುವುದರಿಂದ ವಿಚಾರ ಬೇಕು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತಪ್ಪಿದೆ. ಈ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಕೂಡಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿರುವಾಗ ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದ ಈ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೆತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಅಯುಕ್ತ. ಶ್ರುತಿ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧ ಬಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅತತ್ವಾವೇದಕ, ದುರ್ಬಲವೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳಂತೆ ಈ ಶೈವರು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಶ್ರುತಿ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ? ಅಭೇದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಭೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಅವುಗಳಿಗೆ ಏನು ಗತಿ? ನಾನು ಎಂದು ಜೀವ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ದೇಹಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಜೀವ ಭಿನ್ನನೆ ಅಭಿನ್ನನೆ ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬಹುದು. ಬೇಡ ಏಕೆ? 'ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಾಭೇದ ಒಪ್ಪಿದರೂ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದು' ಎನ್ನುವ ಮಾತೂ ಸ್ವವ್ಯಾಹತ. ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದ ಬೇಕು. ಯಾವ ಶಬ್ದವೂ ಹೇಳದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆಂದರೆ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ತಿಳಿದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಎಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಫಲವಿಲ್ಲ ಎಂದುದೂ ಅಯುಕ್ತ. ಭೇದಾಭೇದ ಸಂದೇಹವಿದೆ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಯುಕ್ತಿಗೆ ಸೂಚಕವಾದ ಯಾವ ಶಬ್ದವೂ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಈ ಅಧಿಕರಣ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

* * * * *

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತ್ರಯ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

॥ ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ಪಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

॥ ತ್ರೀಲಕ್ಷೀಹಯಗ್ರೀವೋ ವಿಜಯತೇತಮಾಮ್ ॥

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ

ಮತ್ತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತ್ರಯ ವಿಮರ್ಶೆ

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ

ब्रह्मसूत्रम् — ॥ जन्माद्यस्य यतः ॥१-१-२॥

ಸೂತ್ರಾರ್ಥ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧವಾದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಗಳು ಯಾರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೋ ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅಸ್ಯ = ಪ್ರಕೃತವಾದ ಜೀವಜಡಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ, ಯತಃ = ಯಾರಿಂದ, ಜನ್ಮಾದಿ = ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಕಗಳು, ಆಗುತ್ತವೆಂದು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಅವನೇ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ, ಬೇರೆಯವರಲ್ಲ.

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮದೀಪಾಂಶಾಶ್ವಾದಲ್ಲಿ
ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ॥

* * * * *

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಜಿಜ್ಞಾಸುಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ — ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ —

॥ ಜನ್ಮಾಪ್ಯಯತಃ ॥೨॥

ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರನಿಯಮನಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನಬಂಧಮೋಕ್ಷಾ ಯತಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು 'ಜನ್ಮಾದ್ಯಪ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಪಾಲನೆ, ನಾಶ, ಪ್ರೇರಣೆ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಸಂಸಾರಬಂಧನ, ಸ್ವರೂಪಾ-
ನಂದಾವಿರ್ಭಾವಗಳು ಯಾರಿಂದ ಆಗುತ್ತವೋ' (ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ.)

ಸೃಷ್ಟಾದ್ಯಪ್ಯಕರ್ತೃತ್ವಪು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ —

‘ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರಾ ನಿಯತಿಜ್ಞಾನಿಮಾವೃತಿಃ ।

ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ ಚ ಪುರುಷಾತ್ಮಸ್ಮಾತ್ಸ ಹರಿಕರಾತ್’ ಇತಿ ಸ್ಕಾಂದೇ ।

'ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಪ್ರಳಯ, ಪ್ರೇರಣೆ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಸಂಸಾರಬಂಧನ, ಮೋಕ್ಷ ಇವುಗಳು
ಯಾರಿಂದ ಆಗುತ್ತವೋ ಅವನೇ ಶ್ರೀಪರಿಯು ಮತ್ತು ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನು.' ಹೀಗೆ ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಈ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಸಂಭವದೋಷವಿಲ್ಲ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ —

‘ಯತೋ ಬಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ । ಯೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ ।

ಯತ್ಪ್ರಯಂತ್ಯಭಿಸಂವಿಶಂತಿ’ ‘ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ’ ಇತಿ ।

‘ಯಾರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಚೇತನರಾಶಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೋ, ಜೀವಿಸುತ್ತವೋ, ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೋ, ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯ ಅನಂತರ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತವೋ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮತಬ್ಬವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.’ ಹೀಗೆ ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಲಕ್ಷಣಸಮುದಾಯವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಸಾಧಾರಣಲಕ್ಷಣವೆನ್ನಲು ಕೈಮುತ್ಯನ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘य उ त्रिधातु पृथिवीमुत चामेको दाधार भुवनानि विश्वा ।’

‘चतुर्भिस्साकं नवतिं च नामभिश्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।’

(ಋ-೧-೧೫೫-೬)

ಅನುವಾದ - ‘ಯಾವ ಸಮರ್ಥನಾದ ಒಬ್ಬನೇ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನಾಗಿ; ಭೂಮಿಯನ್ನು, ಆಕಾರವನ್ನು, ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೋ ಅವನೇ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು’ ಎಂದು ಋಗ್ವೇದವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಎಂಬ ನಾಕು ರೂಪಗಳಿಂದ ವಸು, ರುದ್ರ, ಆದಿತ್ಯ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮರಾದ ತೊಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನೇ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು - ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದವು ಹೇಳಿದೆ.

ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಹಾರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘परो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्रुवन्ति ।’

‘न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिम्नः परमन्तमाय’ ।’

‘यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा’

इत्यादि च ॥ २ ॥

॥ इति जन्माधिकरणम् ॥ २ ॥

"ಎಲೈ ವಿಷ್ಣುವೇ! ನೀನು ಅಳತೆಗೆ ಸಿಗುವವನಲ್ಲ. ನೀನು ದೇಹದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಿ. ನಿನ್ನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತರಾಗಲಿ, ಅಮುಕ್ತರಾಗಲಿ ಹೊಂದಲಾರರು. ಕ್ರೀಡಾದಿಗುಣ-ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ! ನಿನ್ನ ಈ ಅಗಾಧಮಹಿಮೆಯ ಕೊನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಹುಟ್ಟಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಾಗಲಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ, ಈಗಲೂ ಹೊಂದಿಲ್ಲ ಮುಂದೆಯೂ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ" ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

'ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಜನಕನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಧಾರಕನೂ, ಪೋಷಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೋ, ಅವನು ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ.

|| ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ||

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಸತ್ತ್ವಕದೀಪಾವಳಿ

ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವು ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - 'ಕಿಂ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ? ಯಜ್ಞಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ' ಇತ್ಯಪೇಕ್ಷಾಂ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃತ್ವಾಖ್ಯೇನ ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣೇನ ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಯತ್ ಸೂತ್ರಮವತಾರಯತಿ - ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇತಿ || ಜನ್ಮಾಪಸ್ಯೇತಿ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಸೃಷ್ಟೀತಿ || 'ಯಜ್ಞಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ: |

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾರು? ಯಾರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು? ಎಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಬಂದರೆ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಕರ್ತೃತ್ವವೆಂಬ ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವತಾರಿಕೆಯನ್ನು "ಬ್ರಹ್ಮಣಃ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

‘ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ‘ಸೃಷ್ಟಿ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರು ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೋ ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥ.

ಸೂತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ‘ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಪ್ರಶ್ನಸ್ಯ उत्तरत्वेन जगत्कर्तृत्वादि-
विशिष्टब्रह्माभिधानमसङ्गतम्’ इति चेत् मैवम् । सर्वथानवगतस्य
प्रश्नासम्भवात् बृहद् ब्रह्मेति ज्ञानमेव सर्वतो व्यावृत्ततया ज्ञातुं पृष्टत्वेन
व्यावृत्तये लक्षणविशिष्टब्रह्माभिधानस्य सङ्गतत्वात् । निर्गुणं चेदत्र ब्रह्म
विवक्षितम् ‘जन्माद्यस्य न यतः’ इति सूत्रं स्यात् । न हि कर्तृत्वादिधर्मरहितात्
किञ्चिदुत्पद्यते?

ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಷ್ಟೇ ಪರಿಚಯಿಸಬೇಕು. ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಅಸಂಗತವಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಸರ್ವಥಾ ತಿಳಿಯದ ಪದಾರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದಿರಲೇ ಬೇಕು? ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ವ್ಯಾವೃತ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಸಂಗತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನಾದಲ್ಲಿ ‘ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ನ ಯತಃ’ ಎಂದು ಸೂತ್ರವಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಜನ್ಮಾದಿ-
ಗಳಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರೇಹರಿಯೊಬ್ಬನೇ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನು

सत्तर्कद्वीपारवलि: - ‘जगज्जन्मादिकर्ता च हरिरेव’ इत्यत्र पुराणवचनमाह
- उत्पत्तीति ॥ ‘भीषास्माद् वातः पवते’ ‘यः पृथिवीमन्तरो यमयति’

ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಾವಪಿ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೌಚ್ಯತೇ । 'ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ ಶ್ರವಣಾತ್ ।

ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾಧಿಕಾರಣನು ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆನ್ನಲು ಪುರಾಣವಚನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. 'ಭೀಷಾಸ್ಮಾದ್ವಾತಃ ಪವತೇ' 'ಯಃ ಪೃಥಿವೀಮಂತರೋ ಯಮಯತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾಧಿಕಾರಣನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಷ್ಣುವೇ 'ತದ್ವಿಜ್ಜಾಸ್ತಸ್ವ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - एतद्वाढ्याय विष्णुसूक्तगतश्रुती दर्शयति - य उ त्रिधात्वित्यादिना ॥ अस्यार्थः - यः प्रकृतिपुरुषकालाधारत्वात् त्रिधातुशब्दोक्तः एक एव पृथिव्याद्याधारः, स हि विष्णुर्नम्यत्वेन नामपादोक्तैश्चतुर्भिर्वासुदेव-
॥ इक्ष्वाणुप्रद्युम्नअनिरुद्धाख्यस्वरूपैः सहितः अष्टवस्वेकादशरुद्र विष्णुव्यतिरिक्तैका-
दशादित्यहिरण्यगर्भादिदशप्रजापति पञ्चाशन्मरुदाख्यान्नवतिसङ्ख्याकान्
विशेषेणार्तान् अधिकान् अन्यांश्च पदार्थान् वृत्तं चक्रमिव अवीविपत्
विशेषेण सृष्ट्यादिना परिवर्तयामास - इत्यर्थः ।

ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರುತಿಯನ್ನೇ "ಯ ಉ ತ್ರಿಧಾತು" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರುತಿಗೆ ಹೀಗರ್ಥ - ಯಾವಾತನು ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನಾದ್ದರಿಂದ ತ್ರಿಧಾತುಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅಂತಹ ಒಬ್ಬನೇ ಪುರುಷನು ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಅಂತಹ ವಿಷ್ಣುವು ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ನಾಮಾತ್ಮಕವಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಾಸುದೇವ ಸಂಕರ್ಷಣ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಅನಿರುದ್ಧಗಳೆಂಬ ನಾಕು ರೂಪಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಏಕಾದಶರುದ್ರರು, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಕಾದಶ ಆದಿತ್ಯರು, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭರೇ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು, ಐವತ್ತು ಮರುದ್ವೇವತೆಗಳು ಹೀಗೆ ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - 'ತದೇತದ್ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಮಾಹಾತಮ್ಯಂ ವಿಷ್ಣೋರನ್ಯೇ ನ ಪ್ರಾಪ್ತುವನ್ತಿ' इत्येतदुच्यते - पर इति ॥ 'यतो मात्राया मिते: पर: अपरिच्छिन्न: अवध्यतीत: तन्वा वृधान जगद्व्याप्त्या विष्णो ते तव महिमानमन्ये न प्रापुवन्ति' इत्यर्थ: । 'महिमातारतम्यपरावधिभूतं विष्णोर्महित्वं यथेदानीन्तनो न प्राप्नोति तथा जातो नापि जनिष्यमाणो प्राप्स्यति' इत्युच्यते - न त इति ॥ एतदेव महित्वं दृश्यते - यो न इति ॥ " यो विश्वकर्मनामा पद्मनाभो न: सुरनरादीनामस्माकम्, पिता इत्याद्यपि दत्तपुत्रादेरजनकोपि पिता दृष्ट इति तन्निवृत्त्यर्थं जनिता पितेति विशेषणम् । 'पाति' इति वा, पिता विशेषेण धाता विधारक: पोषको मुक्तानां तत्संपृच्छयत इति सम्प्रश्नं भुवनानि यन्ति" इत्यन्वय: ।

॥ इति श्रीपद्मनाभतीर्थविरचिता सत्तर्कದೀಪಾವಳಿ ಯಾಂ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣम् ॥

ಇಂತಹ ಸೃಷ್ಟಾದಿಮಹಿಮೆಯು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು 'ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ -- ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೋ, ಅಂತಹ ಎಚ್ಚೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೇರಾರೂ ಹೊಂದಲಾರರು - ಎಂದು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ಈಗಿನ ಜನಗಳು ಹೊಂದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಜೀವಿಗಳೂ ಸಹ ಹೊಂದಲಾರರೆಂದು "ನ ತೇ ಮಹಿತ್ವಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂತಹ ಮಹಿಮೆಯು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂದು 'ಯೋ ನ: ಪಿತಾ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಯಾವ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ಪದ್ವನಾಭನು ನಮಗೆ ಅಂದರೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದಾನೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಇತರರಿಗೆ ಜನಕನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ದತ್ತಪುತ್ರಾದಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜನಕನಾಗದಿದ್ದರೂ

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಂದೆಯನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಪಿತೃತ್ವವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಜನಿತಾ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ತಂದೆಯೆಂದೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿಧಾರಕನೆಂದೂ, ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಪೋಷಕನೆಂದೂ, ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಶ್ರುತಿಯ ಪದಗಳಿಗೂ ಹೀಗೆ ಅನ್ವಯ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

॥ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಸತ್ತ್ವಕದೀಪಾವಳಿಯಲ್ಲಿ
ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವು ಮುಗಿಯಿತು ॥

ಶ್ರೀತಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಲು ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ब्रह्मणो लक्षणमाहजन्माद्यस्य यतः । सा च विष्णोर्ब्रह्मत्वविधात्री तैत्तिरीयश्रुतिर्यानि तस्य लक्षणान्याह तान्यनेन सूत्रेण भगवानाह ।

ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು 'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷಣಮಾಹ ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ -

ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಯಾವ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ತೈತ್ತಿರೀಯದಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು 'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವರಣೆ - ಶ್ರುತಿಯು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಯಿತು. ಯಾವ ಶ್ರುತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಭಾಷ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. 'ತದ್‌ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ' ಎಂಬ ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತು ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ -

ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವೆಂಬ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು, ಸಕಲಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಕಲಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃವಾಗುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾಗಿ 'ಭಗವಾನ್' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಭಗವಂತನೇ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ಸಮರ್ಥನೆಗೋಸ್ಕರವೇ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಜನ್ಮಾದಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಆದಿಪದದಿಂದ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸಂಹಾರಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಜನ್ಮಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಕೂಡ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲವರು ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ಮೋಕ್ಷಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಿಯಮನ, ಸಂಹಾರಗಳು ಜಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿವೆ. ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಗಳು ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ 'ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು' ಎಂಬ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು 'ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು' ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬೇಕು. 'ತಂ ಯಥಾ ಯಥಾ ಉಪಾಸತೇ ತದೇವ ಭವತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನೆಂದು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂಧವು ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿದರೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಿಷಯ - ಭಗವಂತನ ಲಕ್ಷಣ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅನಂತ ಗುಣಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷದಾಯಕವಾದ ಗುಣಗಳು ಈ ಎಂಟು ಮಾತ್ರ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರ ಸೃಷ್ಟಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದ ಮಾತಿನಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸೃಷ್ಟಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯೂ ಕೂಡ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाहि - “यतः प्रसूता जगतः प्रसूती” “सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि” इति प्रकृतिकालसृष्ट्यभिधानेन तस्मादेव सर्वसृष्टिरुक्ता । तदधीनत्वादितरसृष्टे: ।

‘ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತಿಃ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ, ಇಂಥ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ‘ಸರ್ವೇ ನಿಮೇಷಾ ಜಜ್ಞಿರೇ ವಿದ್ಯುತಃ ಪುರುಷಾದಧಿ’ ‘ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕನಾದ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಸೆಯಿಂದ ‘ನಿಮಿಷ’ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು’ ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಯು ನಿಮಿಷ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲವು, ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಕಾಲಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಸರ್ವಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃತ್ವವು ಅವನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರ-ಜ್ಞಾನಕರ್ತಾ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “यस्मिन्निदं सं च विचैधि सर्वं यस्मिन् देवा अधि विशे निषेदुः” इति स्थितिः । “वेनस्तत् पश्यन् विश्वा भुवनानि विद्वान् यत्र विश्वं भवत्येकनीलम्” इति ज्ञानं संहारश्च ।

‘ಯಸ್ಮಿನ್ನಿದಂ ಸಂಚ ವಿಚೈಧಿ ಸರ್ವಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದುಃ’ ‘ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಕಲ ಜಗತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆಯೋ

ಅಧಿಪತಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೋ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ವೇನಸ್ತತ್ ಪಶ್ಯನ್ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಯತ್ರ ವಿಶ್ವಂ ಭವತ್ಯೇಕನೀಳಮ್' 'ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದಲೇ ವಾಯುದೇವನು ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದನು. ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಗೂಡು ಹೇಗೆ ಆಶ್ರಯವೋ ಅದರಂತೆ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಜ್ಞಾನಪ್ರದತ್ವವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಹಾರ-ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿಯಮನ-ಅಜ್ಞಾನ-ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷಕರ್ತಾ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - “ವಿವೇಶ ಭೂತಾನಿ ಚರಾಚರಾಣಿ” ಇತ್ಯರ್ಥಾನಿರ್ಮನಮ್ । “ಯೇನಾಽದಿತ್ಯಸ್ತಪತಿ ತೇಜಸಾ ಭ್ರಾಜಸಾ ಚ” ಇತಿ ಸ್ಪಷ್ಟಮ್ । “ಋತಸ್ಯ ತನ್ತ್ರಂ ವಿತತಂ ವಿವೃತ್ಯ ತದಪश्यತ್ ತದಭವತ್ ಪ್ರಜಾಸುಬೇ” ಇತ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಬನ್ಧಶ್ಚ । “ಯ ಏನ್ ವಿದುರ್ಮೃತಾಸ್ತೇ ಭವಂತಿ” ಇತಿ ಮೋಕ್ಷಃ ।

'ವಿವೇಶ ಭೂತಾನಿ ಚರಾಚರಾಣಿ' 'ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಿಯಮನ ಮಾಡಲು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಲು ಭೂತಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಿಯಮನಕರ್ತೃತ್ವವು ಅರ್ಥಾತ್ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಯೇನಾಽದಿತ್ಯಸ್ತಪತಿ ತೇಜಸಾ ಭ್ರಾಜಸಾ ಚ' ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಯಮನಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ಯತಸ್ಯ ತಂತುಂ ವಿತತಂ ವಿವೃತ್ಯ ತದಪಶ್ಯತ್ ತದಭವತ್ ಪ್ರಜಾಸುಬೇ' 'ಪರಮಾತ್ಮನು ಬಲೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಎಸೆದು ಆ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಅಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಬಂಧಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ಯ ಯೇನಂ ವಿದುರಮೃತಾಸ್ತೇ ಭವಂತಿ' 'ಯಾರು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಮೋಕ್ಷಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪ್ಪಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿವೆ.

ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ, ಯೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ, ಯತ್ಪ್ರಯನ್ತಯಮಿಸಂವಿಶಂತಿ, ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ, ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ” ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತಿ: ವಿಷ್ಣೋರೈವೈತಾನಿ ಸ್ಮೃತ್ವಾದೀನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಲಕ್ಷಣಾನೀತ್ಯಾಹ - ಯ ತ ತ್ರಿಧಾತ್ವಿತ್ಯಾದಿ । ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷಕಾಲಧಾತೃತ್ವಾತ್ ‘ತ್ರಿಧಾತು’ । ಭೂಮಿಂ ಶ್ರಿಯಂ ಚ ದಧಾರ ।

‘ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ, ಯೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ, ಯತ್ಪ್ರಯನ್ತಯಮಿಸಂವಿಶಂತಿ, ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ, ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶ್ರುತಿಯು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮಾದ್ಯಪ್ಪಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಯುಗ್ ವೇದವು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. ‘ಯ ಉ ತ್ರಿಧಾತು’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ಕಾಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ‘ತ್ರಿಧಾತು’ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ತೊಂಬತ್ತುಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಚತುರ್ಭಿರिति । ವಾಸುದೇವಾದಿನಾಮವದ್ಧಿ: ರೂಪೈ: ‘ವ್ಯತಿನ್’ ವಿಶೇಷತೋಽಧಿಕಾನ್ ‘ನವತಿ’ ‘ಸಾಕಂ’ ಯುಗಪದೇವ ‘ಅವಿವಿಪತ್’ ಪರ್ಯವರ್ತಯತ್; ವಿಪ ಪರಿವರ್ತನ ಇತಿ ಧಾತೋ: , ಕಿಮುತಾನ್ಯಾನ್ । ಪ್ರಧಾನವಾಯುನಾ ಸಹ ಪಂಚಾಶನ್ಮರೂತೋ, ವಸವೋ, ರುದ್ರಾದಿತಯಾ ಏಕಾದಶ, ಪ್ರಜಾಪತಯಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮದಶಮಾ ನವತಿರ್ದೇವಾ: ।

‘ಚತುರ್ಭಿಸ್ಸಾಕಮ್’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಚತುರ್ಭಿಃ = ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಿರುದ್ಧ ಎಂಬ ನಾಕು ನಾಮಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ನಾಕು ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವ್ಯತೀನ್ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧಿಕವಾದ, ನವತಿಮ್ = ತೊಂಬತ್ತುಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಾಕಂ = ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಅವೀವಿಪತ್ = ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ‘ವಿ ಪರಿವರ್ತನ’ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಅವೀವಿಪತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುವಾಗ ಉಳಿದವರೂ ಕೂಡ ತಿರುಗುತ್ತಾರೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೊತೆ ಐವತ್ತು ಮರುತ್‌ದೇವತೆಗಳು ಎಂಟು ವಸುಗಳು ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರು, ಏಕಾದಶ ಆದಿತ್ಯರು, ದಶಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತೊಂಬತ್ತಾಕು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಚತುರ್ಭಿರ್ನಾಮವದ್ಭಿಃ ಕೀರ್ತಿಮದ್ಭಿರ್ದೇವೈಃ ಸಾಕಂ ನವತಿಂ ದೇವಾನ್
ಪರ್ಯವರ್ತಯದಿತಿ ವಾಽನ್ವಯಃ । ತಥಾಚೋಕ್ತಮ್ -

“ಆದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುद्रಾ ಮರುತಶ್ಚಾಶ್ವಿನಾವಪಿ ।

ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ವಿನಾಯಕಃ ॥

ಭೃಗುಶ್ಚೈವಾನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಧರ್ಮೋ ನಿರೃತಿರೇವ ಚ ।

ಕುಬೇರಸಹಿತಾ ದೇವಾ ನವತಿಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಅನಂತೋ ಗರುಡೋ ವಾಯುಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ।” ಇತಿ

ಅಥವಾ ನಾಕು ಮಂದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ದೇವತೆಗಳ ಜೊತೆ ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಹಿಂದಿನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ನಾಕು ರೂಪಗಳಿಂದ ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಈಗ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತರೂಪಗಳಿಂದ ತೊಂಬತ್ತಾಕು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಆದಿತ್ಯಾ ವಸವೋ ರುದ್ರಾ ಮರುತಶ್ಚಾಶ್ವಿನಾವಪಿ ।

ಬೃಹಸ್ಪತಿಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ಮನುರ್ದಕ್ಷೋ ವಿನಾಯಕಃ ।

ಭೃಗುಶ್ಚೈವಾನಿರುದ್ಧಶ್ಚ ಧರ್ಮೋ ನಿರೃತಿರೇವ ಚ ।

ಕುಬೇರಸಹಿತಾ ದೇವಾ ನವತಿಃ ಸಂಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ।

ಅನಂತೋ ಗರುಡೋ ವಾಯುಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹ ।

ಏಕಾದಶ ಅರಿತ್ಯರು, ಎಂಟು ವಸುಗಳು, ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರು, ನಲ್ವತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮರುತ್ ದೇವತೆಗಳು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು (ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು.) ಒಟ್ಟು ಎಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ೧. ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ೨. ಕಾಮ, ೩. ಮನು, ೪. ದಕ್ಷ, ೫. ವಿನಾಯಕ, ೬. ಭೃಗು, ೭. ಅನಿರುದ್ಧ, ೮. ಯಮಧರ್ಮ, ೯. ನಿರ್ಯುತಿ, ೧೦. ಕುಬೇರ. ಈ ಹತ್ತು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ತೊಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳಾಯಿತು. ಈ ತೊಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ನಾಕು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾರೆ. ೧. ಅನಂತ, ೨. ಗರುಡ, ೩. ವಾಯು, ೪. ಬ್ರಹ್ಮ, ಹೀಗೆ ತೊಂಬತ್ತಾಕು ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪರೋ ಮಾತ್ರಯೇತಿ । ಮಾತ್ರಾಯಾ: 'ಪರ:' परिमाणातीतत्वं, तन्वा 'वृधान' वर्धमान, देहेन पूर्ण, इत्यम्भावे तृतीया । देहरूपेण पूर्ण इत्यर्थ: । यतश्चिदानन्दात्मको विष्णोरभिन्नश्च देह: । ते महिमानं नानुभवन्ति न प्राप्नुवन्ति ॥

'ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ತನ್ನಾ ವೃಧಾನ ನ ತೇ ಮಹಿತ್ವಮನ್ವಶ್ಚವಂತಿ । ('ಉಭೇ ತೇ ವಿದ್ವ ರಜಸೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಿಷ್ಣೋ ದೇವತ್ವಂ ಪರಮಸ್ಯ ವಿತ್ನೇ । ನ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತೋ ದೇವ ಮಹಿಮ್ನ: ಪರಮಂತಮಾಪ । ಉದಸ್ತಭ್ಯಾ ನಾಕಮೃತ್ವಂ ಬೃಹಂತಂ ದಾಧರ್ಥ ಪ್ರಾಚೀಂ ಕಕುಭಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾ: ' ಇದು ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತ.)

ಇಷ್ಟೇ ಎಂಬ ಅವಧಿಗೆ 'ಮಾತ್ರಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಮಾತ್ರಯಾ ಪರ:' = ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ದಾಟಿದವನು. ದೇಶದಿಂದ, ಕಾಲದಿಂದ, ಗುಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಪರಿಮಿತನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ 'ತನ್ನಾ ವೃಧಾನ' = ದೇಹದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಬೆಳೆದು ನಿಂತವನು ಪರಿಪೂರ್ಣನು ಎಂದರ್ಥ. ಇತ್ಯಂಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ದೇಹರೂಪದಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರದಿಂದ ಅಭಿನ್ನನಾಗಿರುವ

ಕಾರಣ ಹೀಗೆ ಇತ್ಯಂಭೂತಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ತೇ = ನಿನ್ನ, ಮಹಿತ್ವಂ = ಮಹಿಮೆಯನ್ನು, ನ ಅಶ್ರುವಂತಿ = ಹೊಂದಲಾರರು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಜಟಾಭಿಸ್ತಾಪಸಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯು 'ಇತ್ಯಂಭೂತಲಕ್ಷಣೇ ತೃತೀಯಾ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಜಟಿ ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಜಟಿಗೂ ತಾಪಸನಿಗೂ ಬೇಧವು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದೇಹವೆಂಬ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ 'ತನು' ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯು ಬಂದು 'ತನ್ಮಾ' ಎಂದಾಗಿದೆ. ದೇಹಕ್ಕೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಅಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಇತ್ಯಂಭಾವಾರ್ಥ-ದಲ್ಲಿಯೇ ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರು ಯಾರು !

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತ್ವದೀಯಾ: 'ಪೃಥಿವ್ಯಾ:' ಪ್ರಕೃತೇ: 'ರಜಸಿ' ಪುಣ್ಯಪಾಪೇ 'ವಿಶ್ವ'।
ಪ್ರಕೃತೇ: ರಜಸಾ ಹಿ ಪುಣ್ಯಪಾಪೇ ಸೃಜ್ಯೇತೇ । 'ಪರಮಸ್ಯ' ತೇ ರೂಪಂ ಮಹಿಮಾಂ ವಾ ತ್ವಮೇವ
ವಿತ್ಸೇ ।

ನಿನ್ನ ಅಧೀನವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸತ್ವಭಾಗದಿಂದ ಪುಣ್ಯವು, ತಮೋಭಾಗದಿಂದ ಪಾಪವು, ರಜೋಭಾಗದಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಾಪಗಳೆರಡು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. (ಕಾರ್ಯವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾದ 'ರಜಸೇ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.) ನಿನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತು ಮಹಿಮೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೀನೊಬ್ಬನೇ ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - "ಉಭೇ ತೇ ವಿದ್ಮರಜಸೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವಿಷ್ಣೋ ದೇವ ತ್ವಂ ಪರಮಸ್ಯ ವಿತ್ಸೇ" ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ -

ವಿಷ್ಣೋ = ವಿಷ್ಣುವೇ, ತೇ = ನಿನ್ನ ಅಧೀನವಾದ, ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ = ಪ್ರಕೃತಿಯ, ಉಭೇ ರಜಸೇ = ಪುಣ್ಯಹಾಗೂ, ಪಾಪಗಳನ್ನು, ವಿದ್ಮ = ತಿಳಿದಿರುತ್ತೇವೆ, (ನಾವು ಪ್ರಕೃತಿ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ.) ದೇವ = ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ತ್ವಂ = ನೀನೊಬ್ಬನೇ, ಪರಮಸ್ಯ = ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಮೆಗಳ ಕೊನೆಯನ್ನು, ವಿತ್ಸೇ = ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಿ.

ನಿನಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾದವನು ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತ್ವಮೇವ 'ಮಹಿಮ್ನೋ' ಮಹಿಮಸಮುದಾಯಸ್ಯಾಂತ: । ಬ್ರಹ್ಮಣ:ಶ್ರಿಯೋ ವಾ ಮಹಿಮಾನಮತಿಶಯಿತೋ ಹಿ ವಿಷ್ಣುಮಹಿಮಾ । ಅನ್ಯಮಹಿಮ್ನಾಂ ಪರಮಂತಂ ತೇ ಮಹಿಮಾಂ ನ ಕಶ್ಚಿದಾಪಿ ॥

ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಮೆಗಳ ಸಮೂಹದ ತುತ್ತುತುದಿ. ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಜೀವರ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪರತಂತ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯವಳು. ನೀನು ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಮೆಗಳ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯವನು. ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಮೆಗಳ ಕೊನೆಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ನ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತೋ ದೇವ ಮಹಿಮ್ನಃ ಪರಮಂತಮಾಪ' । ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - ವಿಷ್ಣೋ = ಎಲ್ಲೆ ವಿಷ್ಣುವೆ, ತೇ = ನಿನ್ನ, ಮಹಿಮ್ನಃ = ಮಹಿಮೆಯ, ಪರಮಂತಂ = ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಜಾತಃ = ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಹುಟ್ಟಿದ ಯಾರೇ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡ, ನ ಆಪ = ಹೊಂದಿಲ್ಲ, (ಜಾಯಮಾನಃ = ಈಗ ಹುಟ್ಟಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು) ನ (ಆಪ್ನೋತಿ) = ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. (ಜನಿಷ್ಯಮಾಣಃ = ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವವನೂ ಕೂಡ, ನ (ಆಪ್ನೋತಿ) = ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.)

ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲಮಹಿಮೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯತ್ರಾಕಂ ನಾಸ್ತಿ ತತ್ ನಾಕಮ್' । ತ್ವೇತಸ್ತಮ್ಭಯಃ । 'ಕ್ಲೃಪ್ತಂ' ಪ್ರಕಾಶರೂಪಮ್ । 'ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ' ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ್ಡಸ್ಯ ಪ್ರಾಚೀ ದಿಶಾಮುತ್ಥಾಪನೇನ 'ದಾಧರ್ಯ' ಇತಿ ಸರ್ವಧಾರಣೋಪಲಕ್ಷಣಮ್ । ದೇವಾನ್ ಪರ್ಯವರ್ತಯದಿತ್ಯುಕ್ತಯೈವ ಸೃಷ್ಟಾದಯಃ ಸ್ಪಷ್ಟೋದಿತಾ ಅತಿಮಹಿಮೋಕ್ತಯಾಽಪಿ ಸಂದರ್ಶಿತಾಃ ॥

'ಅಕ' ಎಂದರೆ ದುಃಖ. ಎಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು 'ನಾಕ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ನಾಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೀನು ಸಾಧಿಸನೆ ಮಾಡಿರುವಿ. ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವಿ.

ಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಿ. ಇದು ಉಪಲಕ್ಷಣಮಾತ್ರ, ಸಕಲವನ್ನೂ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವಿ.

'ದೇವಾನ್ ಪರ್ಯವರ್ತಯತ್' 'ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವದಿಂದ ಅನಂತ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಉದಸ್ತಭ್ನಾ ನಾಕಮೃಷ್ಟಂ ಬೃಹಂತಂ ದಾಧರ್ಥ ಪ್ರಾಚೀಂ ಕಕುಭಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ' ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - ನಾಕಮ್ = ಮೋಕ್ಷವನ್ನು, ಉದಸ್ತಭ್ನಾ = ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿರುವಿ, ಮೃಷ್ಟಂ = ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವಿ, ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ, ಬೃಹಂತಂ = ವಿಶಾಲವಾದ, ಪ್ರಾಚೀಂ ಕಕುಭಂ = ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು, ದಾಧರ್ಥ = ಧರಿಸಿರುವಿ.

ಓ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನೀನೇ ಎನ್ನ ತಂದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಯೋ ನಃ ಪಿತಾ ಪಾತಾ । "ಸ ಏವ ಪಿತೃಸಂಸ್ಥಸ್ತು ಪಾತೃತ್ವಾತ್ ಪಿತೃನಾಮಕಃ" ಇತ್ಯೈತರೇಯಸಂಹಿತಾಯಾಮ್ । ವಿಧಾತಾ ಧಾರಣಾಪೋಷಣಕರ್ತಾ, ಪೋಷಣಂ ಜ್ಞಾನಮೋಕ್ಷಪ್ರದಾನೇನ ॥

॥ ಇತಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣಮ್ ॥

'ಯೋ ನಃ ಪಿತಾ ಜನಿತಾ ಯೋ ವಿಧಾತಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಿತಾ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥ. (ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಿತಾ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪಿತಾ ಎಂಬ ಪದವು ಪುನರುಕ್ತವಾಯಿತು ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಬಾರದು.) 'ಸ ಏವ ಪಿತೃಸಂಸ್ಥಾಸ್ತು ಪಾತೃತ್ವಾತ್ ಪಿತೃನಾಮಕಃ' ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ 'ಪಿತಾ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಐತರೇಯಸಂಹಿತೆಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ವಿಧಾತಾ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವವನು ಹಾಗೂ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥ. ಪೋಷಣೆ ಎಂದರೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದರ್ಥ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣವು ಮುಗಿಯಿತು.

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ದ್ವಿತೀಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ತನ್ತ್ರದೀಪಿಕಾ

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣಮ್

॥ ಜನ್ಮಾಘಸ್ಯ ಯತಃ ॥೧-೧-೨

ಅತ್ರ ನಯೇ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷಣಮುಚ್ಯತೇ । ಯತ ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ ತದಿತಿ ಲಭ್ಯತೇ ।
ಜನ್ಮ ಆದಿಃ ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನಿಯಮನಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನಬಂಧಮೋಕ್ಷಜಾತಸ್ಯ ತತ್
ಜನ್ಮಾದಿ । ಅಸ್ಯ ಪ್ರಮಿತಸ್ಯ ಚಿದಚಿದಾತ್ಮಕಸ್ಯ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜನ್ಮಾದಿ ಯತಃ
ಸಮಾಸವ್ಯಾಸಾಭ್ಯಾಂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಭವತಿ ತತ್ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯರ್ಥಃ ।
ಸೃಷ್ಟಿಹೇತುತ್ವಾದಿನಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮ್ ಅಘಟಲಕ್ಷಣಾನಿ ವೈಭವಾದುಕ್ತಾನಿತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ ।
ಲಬ್ಧಜನ್ಮನಃ ಸ್ಥಿತಿಯಾದಿತಿ ಜನ್ಮನಃ ಆದಿತ್ವೋಕ್ತಿಃ । ಚಿದ್ವ್ರತಸುಖಾದೀನಾಂ
ಅಚಿದ್ವ್ರತವೃದ್ಧಿಚಾದೀನಾಂ ಚ ಸತ್ತ್ವೇಽಪಿ ವಿಚಾರವಿಧಾಯಕೇಷು “ಯತೋ ವಾ”
ಇತ್ಯಾದಿನಾನಾವಾಕ್ಯೇಷು “ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿ” ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಮೃತೌ ಚ ಸೃಷ್ಟಿಚಾಘ-
ಘಟಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯೈವ ಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಉಕ್ತತ್ವಾತ್ “ಸೃಷ್ಟಿರಕ್ಷಾಹೃತಿಜ್ಞಾನ” ಇತ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾ
ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಚಾಘಘಟಕರ್ತೃತ್ವಸ್ಯೈವ ಮುಮುಕ್ಷುಜ್ಞೇಯತ್ವಾದಘಟಕಸ್ಯೈವ ಗ್ರಹಣಮ್ । ಅಸ್ಯೇತಿ
ಚಿದಚಿತೋರಿವ ತತ್ಸಂಬಂಧಿಜ್ಞಾನಾದೇರಪಿ ನಿಯಮನಸಿದ್ಧಿಃ ॥೨॥

ಅನುವಾದ - ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ
'ಯತಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ 'ತತಃ' ಎಂಬ ಪದವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಜನ್ಮವೇ ಆದಿಯಾಗಿ
ಉಳ್ಳದ್ದು ಯಾವುದೆಂದರೆ ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ, ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷ ಇವುಗಳ
ಸಮೂಹವು ಜನ್ಮಾದಿ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಸ್ಯ = ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧವಾದ ಚಿದಚಿದಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ, ಜನ್ಮಾದಿ = ಜನ್ಮವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು, ಯತಃ = ಯಾರಿಂದ ಆಯಾಯ ವಸ್ತುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ಪಕಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೋ, ತತ್ = ಆ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನು ಬ್ರಹ್ಮ = ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥ.

ಸೃಷ್ಟಿಹೇತುತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳು; ವೈಭವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರತ್ಯೇಕಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದರೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನ್ಮವನ್ನೇ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಚೇತನರಲ್ಲಿರುವ ಸುಖ ಮೊದಲಾದವು ಅಚೇತನಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೃದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡುವ 'ಯತೋ ವಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ನಾನಾ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆಯೇ 'ಉತ್ತತಿಸ್ಥಿತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ಪಕತ್ವವನ್ನೇ ಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅಥವಾ 'ಸೃಷ್ಟಿರಕ್ಷಾಹೃತಿಜ್ಞಾನ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ಪಕತ್ವವನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಚೇತನ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜ್ಞಾನಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ನಿಯಮನವೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾದಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾದಿಕರಣ

ಮತ್ತು
ವಿಮರ್ಶೆ

'ಜನ್ಮಾದಿ' ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೆನಿಸಿದ 'ಯತೋ ವಾ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ಮೂರನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, 'ಯಸ್ಮಿನ್ ದ್ಯೌಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಂದೊಂದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಸ್ವಾಂದ ಮೊದಲಾದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ಪಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ಪಕತ್ವವನ್ನು

ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ನಿಯಮನಾದಿಗಳನ್ನು ಜನ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸವೂ ವ್ಯರ್ಥ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಲಯಕ್ಕೂ ಜನ್ಮವಿರುವುದರಿಂದ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಆವಾಗ ನಿಮ್ಮ ತ್ರಿವಿಧ ಕಾರಣತ್ವಕ್ಕೂ ಚ್ಯುತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾಮತಿಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು
ವಿಮರ್ಶೆ

ಭಾಮತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದ ರಚನೆ ಹೀಗಿದೆ - ಜಗತ್ತನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣವೆನ್ನುವುದಂತೂ ಅನುಭವವಿರುದ್ಧ. ಇನ್ನು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನಬೇಕು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದ ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಜಗತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನ ದೇಶಾಂತರಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಲಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೋ, ಅದರಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಬಹುದೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇದು ತಪ್ಪು. ಇವರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ಪರಿಹಾರವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವೂ ಅನಾತ್ಮವಾಗಿರುವಾಗ ಆತ್ಮವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯಗಮನಕ್ಕೆ ದೇಶಾಂತರಸಂಯೋಗವು ಅನುಮಾಪಕವೇ ಹೊರತು ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹಾಗೆ ಅನುಮಾಪಕವೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು
ವಿಮರ್ಶೆ

'ತುಂಡು ಕೊಂಬಿನ ಹಸು' 'ಕೊಂಬಿಲ್ಲದ ಹಸು' 'ಪೂರ್ಣಕೊಂಬಿರುವ ಹಸು' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಯಾರಿಗೆ ಗೋವಿನ ಪರಿಚಯವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಗೋಗಳ ಜ್ಞಾನವೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೊರತು ಒಂದೇ ಗೋ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ 'ಜನ್ಮಕಾರಣನು ಬ್ರಹ್ಮ'

'ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಣನು ಬ್ರಹ್ಮ' 'ಲಯಕಾರಣನು ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮರೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನ್ಮಾದಿಗಳು ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಧರ್ಮವೂ ತೋರದ ಕಾರಣ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಜನ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಣವೆಂದೇ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅನೇಕನಾಗಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷಣಗಳು ತಮಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಇತರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಜನ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ವಿರೋಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಜನ್ಮವಿರುವಾಗ ಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಿತಿಯಿರುವಾಗ ಸಂಹಾರವಿಲ್ಲ.

ಅಥವಾ ಜನ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷಣವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಬೃಹಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥವಾದ ಪೂರ್ಣತ್ವವು ಉಪಲಕ್ಷ್ಯನ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ರಾಮಾನುಜರ ನಿರಾಕರಣೆ

ರಾಮಾನುಜರ ಅಧಿಕರಣಶರೀರವೂ ಅತ್ಯಂತ ಅಯುಕ್ತ. ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವೆ ಹೊರತು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷ್ಯಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೇದ ಬರಲು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯ? ಮತ್ತು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಯತಃ' ಪದವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ 'ಸೃಷ್ಟಿ' ಮೊದಲಾದವು ವಿಶೇಷಣಗಳೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಮಾನುಜರು ಮಾಡಿದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸರಿಯಿಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿದ್ದೂ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ಜನ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಅವಿರೋಧ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಇದು ರಾಮಾನುಜಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ 'ಸರ್ಗಾದ್ಯಾಃ ಭಾವಶಕ್ತಯಃ' ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಣತ್ವ ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ. ಇದು ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಲಯ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯರೂಪವಾದ ಕಾರಣತ್ವವು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇರುವಾಗ ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ಅವಿರೋಧವನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಜನ್ಮಾದಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತ್ವಕದೀಪಾದಳ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಚೊತ ಮತತ್ರಯ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

॥ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವೋ ವಿಜಯತೇತಮಾಮ್ ॥

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ

ಮತ್ತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತ್ತತ್ತಯ ವಿಮರ್ಶೆ

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದ್‌ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ

ब्रह्मसूत्रम् — ॥ शास्त्रयोनित्वात् ॥ ३ ॥

ಅನುವಾದ - ಜಗತ್ಕಾರಣನನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಋಗಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಪರಮಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ.
ಹೊರತು ಅನುಮಾನಾದಿಗಳಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನು.

ಅನುಮಾನದಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ
ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ = ಜಗತ್ಕಾರಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾದುದರಿಂದ,
'ಶಾಸ್ತ್ರಮ್' ಯೋನಿಃ ಯಸ್ಯ ತತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಃ, ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನೇಃ ಭಾವಃ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಮ್;
ತಸ್ಮಾತ್ = ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ ಎಂದು ವಿಗ್ರಹ. (ಶಾಸ್ತ್ರಮ್ = ಋಗಾದಿಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು,
ಯೋನಿಃ = ಜಗತ್ಕಾರಣನನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ)

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ
ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ॥

* * * * *

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಜಗತ್ಕಾರಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ — ಅನುಮಾನತೋಽನ್ಯೇ ನ ಕಲ್ಪನೀಯಾಃ ।

॥ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ ॥ ೩ ॥

ಅನುಮಾನಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಜಗತ್ಕಾರಣರೆಂದು ಊಹಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ಕಾರಣನನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಭಾಷ್ಯಮ್ — 'ನಾವೇದವಿನ್ಮನುತೇ ತಂ ಬೃಹಂತಮ್ । ಸರ್ವಾನುಭುತಾತ್ಮಾನಃ ಸಾಂಪರಾಯೇ'

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೩-೧೨-೯)

'ಔಪನಿಷದಃ ಪುರುಷಃ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಭ್ಯಃ ।

'ಯಾರು ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪೂರ್ಣನಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ, ಅಂತಃಪ್ರೇರಕನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದು' ಹೀಗೆ ತೈತ್ತಿರೀಯ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು 'ಪುರುಷರಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಉಪನಿಷದೇಕವೇದ್ಯ-ನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಶುಷ್ಕತರ್ಕಕ್ಕೆ ಜೋತುಬೀಳಬೇಡಿ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ — ನ ಚಾನುಮಾನಸ್ಯ ನಿಯತಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ ।

'ಶ್ರುತಿಸಾಹಾಯ್ಯರಹಿತಮನುಮಾನಂ ನ ಕುತ್ರಚಿತ್ ।

ನಿಶ್ಚಯೇತ್ ಸಾಧಯೇದರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಮೇವ ಚ ॥

ಶ್ರುತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಸಹಾಯಂ ಯತ್ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಮುತ್ತಮಮ್ ।

ಪ್ರಮಾಣಪದವೀ ಗच्छेन्नात्र कार्या विचारणा ।

पूर्वोत्तराविरोधेन कोऽत्रार्थोऽभिमतो भवेत् ।

इत्याद्यमूहनं तर्कः शुष्कतर्कं तु वर्जयेत् ॥' इत्यादि कौर्म ।

शक्यत्वाच्चानुमानानां सर्वत्र ।

‘सर्वत्र शक्यते कर्तुमागमं हि विनाऽनुमा ।

तस्मान्न सा शक्तिमती विनाऽऽगममुदीक्षितुम् ॥’ इति वाराहे ।

ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥ -- ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮೇನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

“ವೇದದ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಯಾವುದೇ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಾಚಕವಾಗಿ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿಸ್ವ್ತಿಯ ಸಹಾಯ ಹೊಂದಿರುವ ಅನುಮಾನವು ನಿರ್ಮಲಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿಸ್ವ್ತಿಯ ಸಹಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಪ್ರಮಾಣವೇ ಎನಿಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಮಾಣಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಉಪಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಉಪಸಂಹಾರಗಳಿಗೆ ಆಪಾತತಃ ವಿರೋಧ ಕಂಡರೂ; ವಿರೋಧ ಬಾರದಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವು ಯಾವುದು? ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಊಹಿಸುವುದೇ ‘ತರ್ಕ’ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಶುಷ್ಕತರ್ಕವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು.”; ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಹಾಕೂರ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

“ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಶ್ರುತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬಾರದು” ಎಂದು ವರಾಹಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಆಗಮವಿರುದ್ಧವಾದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಗಮಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾಸ್ತಿಕರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ರಿತೋ ಧಾತುರ್ವಟಕಣಿಕಾ ಧೃತಧೂಮಾಧಿವಾಸನಮ್ ।
 ಜಾತಿತ್ವಸ್ಮೃತಿರಯಸ್ಕಾಂತಃ ಸೂರ್ಯಕಾಂತೋಽಂಬುಭಕ್ಷಣಮ್ ।
 ಪ್ರೇತ್ಯ ಭೂತಾಪ್ಯಯಶ್ಚೈವ ದೇವತಾಽಭ್ಯುಪಯಾಚನಮ್ ।
 ಮೃತೇ ಕರ್ಮನಿವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ ॥'
 ಇತಿ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವಚನಾನಾ ನಾಸ್ತಿತ್ವವಾದೋ ಯುಜ್ಯತೇ ॥

ದರ್ಶನಾಚ ತಪ ಆದಿಫಲಸ್ಯ ।

ರೇತಸ್ಸು, ವಾತ, ಪಿತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳು, ಆಲದ ಮರದ ಬೀಜಗಳು, ತುಪ್ಪ, ಹೊಗೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವು, ಜನ್ಮಾಂತರಸ್ಮರಣೆಯು, ಅಯಸ್ಕಾಂತವು, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯು, ನೀರು ಕುಡಿಯುವಿಕೆಯು, ಮೃತರಾದ ಮೇಲೆ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ತರೀರದ ಸೇರುವಿಕೆಯು, ದೇವತಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟಾಧಿಗಳ ನಿಲ್ಲುವಿಕೆಯು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು; ಹೀಗೆ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ್ದು ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಸಾಸ್ತಿಕವಾದವು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳ ಫಲವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಸಾಸ್ತಿಕವಾದವು ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸಾಸ್ತಿಕಗಳೇ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಗಳು

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

'ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಾಥರ್ವಾಶ್ಚ ಭಾರತಂ ಪञ್ಚರಾತ್ರಕಮ್ ।
 ಮೂಲರಾಮಾಯಣಂ ಚೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥
 ಯಚಾನುಕೂಲಮೇತಸ್ಯ ತಚ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಮ್ ।
 ಅತೋಽನ್ಯೋ ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತಾರೋ ನೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕುವರ್ಮ ತತ್ ॥' ಇತಿ ಸ್ಕಾಂದೇ ।

ಅನುವಾದ -- ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಹಾಭಾರತ ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣ ಈ ಏಳೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಈ ಏಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪೌರುಷೇಯ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಏಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪಾಶುಪತಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಹೊರತು ಆ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಪ್ರಪಂಚವು ಅಪಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ಯಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮವಜ್ಞೇ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - 'साङ्ख्यं योगः पाशुपतं वेदारण्यकमेव च ।'

इत्यारभ्य वेदपञ्चरात्रयोरैक्याभिप्रायेण पञ्चरात्रस्यैव प्रामाण्यमुक्तमितरेषां भिन्नमतत्वं प्रदर्श्य मोक्षधर्मेष्वपि ।

शास्त्रं योनिः प्रमाणमस्येति शास्त्रयोनि ॥ ३ ॥

॥ इति शास्त्रयोनिर्त्वाधिकरणम् ॥

ಮಹಾಭಾರತದ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - 'ಸಾಂಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಶುಪತಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶುಪತಾಗಮ, ವೇದ, ಆರಣ್ಯಕ; ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮುಂದೆ ವೇದ, ಪಂಚರಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಹೇಳಿ ಪಂಚರಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ ಪಾಶುಪತಾದ್ಯಾಗಮಗಳಿಗೆ ವೇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಯಸ್ಯ ತತ್'; ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿಸಮಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಯೋನಿ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರ್ಥ.

॥ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾದಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ॥

ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಜಗತ್ಕಾರಣರಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಅಧುನಾ ರೂಪಾದಿನಾಂ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಮಾಶಂಕಯ ತತ್ಪರಿಹಾರತ್ವೇನ ಸೂತ್ರಮವತರಯತಿ - ಶಾಸ್ತ್ರೇತಿ || ಯದಿ ಅನುಮಾನೇನ ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಸಿದ್ಧಯೇತ್ ತರ್ಹೈವ 'ಯತ್ ಕಾರ್ಯಂ ತತ್ ಸಕರ್ತೃಕಮ್' ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿಕಾರ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಕರ್ತಾ ಸಿದ್ಧಯನ್ ರೂಪಾದಿಃ ಪರಿಶಿಷ್ಟಿತಃ ಸ್ಯಾತ್ |

ಈಗ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಆಶಂಕಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸೂತ್ರವನ್ನೇ 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಠನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಾದರೆ ಅವಾಗ 'ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ ತತ್ ಸಕರ್ತೃಕಮ್' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದ ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಕರ್ತೃವು ಇದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಕರ್ತೃ ರುದ್ರಾದಿಗಳೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು.

ಜಗತ್ಕಾರಣನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ವೇದವನ್ನೇ ಓದಬೇಕು

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ನತ್ವೇತದಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರೈಕಸಮಧಿಗಮ್ಯತ್ವಾತ್ ಜಗತ್ಕರ್ತುಃ | ಅತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯಂ ಜಗತ್ಕರ್ತಾರಿಂ ಬೋಧಯತಿ ಸ ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಸ್ಯಾನ್ನಾಪರಃ | ಶಾಸ್ತ್ರೈಕವೇದತ್ವಂ ಜಗತ್ಕರ್ತುಃ ಶ್ರುತಿಭಿರೂಪಪಾದಯತಿ - 'ನಾವೇದಮ್' ಇತ್ಯಾದಿನಾ || 'ಸರ್ವಮನುಭವತಿ' ಇತಿ 'ಸರ್ವಾನುಭೂಮ್' ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಸಾಂಪರಾಯೇ, ತಲ್ಲೋಕಮುದ್ವಿಷ್ಯ ವೇದವಿವೇಕಮನುತೇ ನ ತ್ವವೇದವಿತ್ ಇತ್ಯನೇನ ವೇದೈಕ ವೇದತ್ವಮನುಮಾನಾವೇದತ್ವಂ ಚ ಜಗದೀಶಿತುರುಕ್ತಂ ಭವತಿ | ಪುರುಷಸಂಘಃ ಪರಮಪುರುಷೋ ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಆಪಿನಿಷದಃ ಉಪಿನಿಷದೇಕಸಮಧಿಗಮ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ | 'ನೈಷಾ ತರ್ಕೇಣ ಮತಿರಾಪನೇಯಾ' ಇತ್ಯಾಚಾ ಶ್ರುತಿರಾದಿಶಬ್ದೋಕ್ತಾ |

ಅದರ ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅನುಮಾನದಿಂದ

ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಯಾವ ಜಗತ್ಕರ್ತೃವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೋ ಅವನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರೈಕವೇದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ "ನಾವೇದವಿತ್" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. 'ಸರ್ವಾನುಭೂ' ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು ಎಂದರ್ಥ. 'ಯಾರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೋಕವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ವೇದವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದವನು ವೇದದಿಂದಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾರನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಜಿವನಿಷದಃ ಪುರುಷಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಪುರು ಸರಣಃ' ಎಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಜಗತ್ಕರ್ತೃ ಎಂಬರ್ಥವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ಕರ್ತೃವು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಂದು ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅರ್ಥ. ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ 'ನೈಷಾ ತರ್ಕೇಣ ಮತಿರಾಪನೇಯಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅನುಮಾನವು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸದು

ಸತ್ತರ್ದದಿಪಾವಹಿಃ - ಇತೋಽಪಿ ನಾನುಮಾನಂ ಸ್ವತನ್ತ್ರಮಿಶ್ವರಂ ಸಾಧಯತಿ ಅನಿಯತ-
 ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾಭಾವಾದಿತ್ಯಾಹ - ನ ಚೇತಿ || ಏತದೇವ ಪುರಾಣವಚನೇನೋಪಪಾದಯತಿ -
 ಶ್ರುತಿತಿ || ನ ಹ್ಯನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಸಾಧಕಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಭವತಿ | ನ ಚ ಕ್ಷಿತ್ಯಾದೇಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಹೇತುನಾ
 ಘಟವತ್ ಸಕರ್ತೃಕತ್ವಂ ನಿಶ್ಚೇತುಂ ಶಕ್ಯಮ್, ಶರೀರವತ್ ಕರ್ತೃರಹಿತತ್ವೇನ ಅಕರ್ತೃಕತ್ವಸ್ಯಾಪಿ
 ಸಮ್ಮಭಾವಾತ್ | ಜಡಶರೀರಾದಿಮಾನ್ ಇಶ್ವರೋ ಪ್ರವರ್ತಮಾನಮನುಮಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಭವೇತ್ ನಾನ್ಯಥಾ |
 ಯಥಾ ಭಗವದವತಾರಗ್ರಾಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ | ನ ಚಾತ್ಯನ್ತಾಂತೀಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೈ ಸ್ವತನ್ತ್ರಾನುಮಾನಪ್ರವೃತ್ತೌ
 ಯಸ್ತರ್ಕೇಣಾನುಸಂಧ್ಯತೇ 'ಸ ಮಾಂ ವೇದ ನ ಚೇತನಮ್' ಇತಿ ವಚನವಿರೋಧಃ, ತದ್ ವಚನಸ್ಯ
 ಶ್ರುತಿಪೌರ್ವಾಪರ್ಯಪರ್ಯಾಲೋಚನತರ್ಕವಿಷಯತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದಿ ಸ್ವತನ್ತ್ರಾನುಮಾನೇನ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಯೋಗ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಾಪಿ ಸಿದ್ಧಿರ್ಭವೇತ್ ತರ್ಹಿ ಶಶಶೃಂಗಾದೀನಾಮಪಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್ | ತತ್ರಾಪಿ
 ಗವಾದಿಚತುಷ್ಟಾದತ್ವಾದಿಹೇತುನಾ ಅನುಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯಾಹ - ಶಕ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ||
 ಪುರಾಣವಚನೇನೈತದ್ಉಪಪಾದಯತಿ - ಸರ್ವತ್ರೇತಿ || ಉದೀಕ್ಷಿತುಮ್ ಅರ್ಥಮುದೀಕ್ಷಿಪ್ತುಮ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅನುಮಾನವು ಅನಿಯತಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ 'ನಚ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಪುರಾಣದ ಮಾತುಗಳಿಂದ "ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿ" ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಕಾರ್ಯತ್ವ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಕರ್ತೃಕತ್ವವನ್ನು ಘಟಾದಿಗಳಂತೆ ಸಾಧಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಂತೆ ಕರ್ತೃರಹಿತತ್ವದಿಂದ ಅಕರ್ತೃಕತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಜಡಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈಶ್ವರನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಗಮ್ಯನಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಅನುಮಾನವಷ್ಟೇ ಅತೀಂದ್ರಿಯನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರದು. ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿ ಭಗವದವತಾರವಾದ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಶ್ರುತಿಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ದೋಷಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೋ ಅದರಂತೆ.

ಅತೀಂದ್ರಿಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ತರ್ಕದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೊರತು ಚೇತನನ್ನಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ವಿರೋಧಕ್ಕೂ ಈಗ 'ಏವಂಶವಿಲ್ಲ. ಈ ವಚನವು ಶ್ರುತಿಯ ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯ ಆಲೋಚನರೂಪವಾದ ತರ್ಕವಿಷಯಕವಾಗಿದೆ ಹೊರತು ಶುಷ್ಕತರ್ಕದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಾದರೆ ಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೂ ಶೃಂಗವು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಏಕೆಂದರೆ ಹಸುವಿನಂತೆ ಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು 'ಶಕ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನೇ ಪುರಾಣದ ಮಾತಿನಿಂದ 'ಸರ್ವತ್ರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಪಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಉದೀಕ್ಷಿತಮ್ ಎಂದರೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಎಂದರ್ಥ.

ನಾಸ್ತಿಕರೂ ಕೂಡ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು

ಸತ್ತಕದೀಪಾವಹಿ: - ನನು 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಏವ ವಿಷಯೀಕರೋತಿ ನಾನುಮಾನಮಿತ್ಯೇತತ್ ಪ್ರತಿಪಾದನಂ ವ್ಯರ್ಥಮ್' ಇತ್ಯೇತದ್ವಿಂಶಿಂ ಪರಿಹರತಿ - ರೇತೋ ಧಾತುರಿದ್ಯಾದಿ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವಚನೇನ ||

ಅಸ್ಯಾರ್ಥ: - ಕश्चिदेव रेतसः शरीरविशेषपरिणामान्यथಾನुपपत्त्या, कस्यचिदेव अपथ्यस्य . सेवनेन वातपित्तादिधातुविकारान्यथಾನुपपत्त्या, कस्याश्चिदेव वटकणिकायाः वटविशेषपरिणामान्यथಾನुपपत्त्या, केनचिदेव जातिस्मृत्यन्यथಾನुपपत्त्या, कस्यचिदेव अयस्कान्तस्य अयोभ्रामकत्वान्यथಾನुपपत्त्या, सूर्यकान्तशिलाया अप्यग्निजनकत्वान्यथಾನुपपत्त्या जीवइशायां तन्निर्वाहकमन्यत् कल्पनीयम् । तच्च कारणं रेतोधात्वाद्यभिमानिजीवान्तर्यामी कर्मसापेक्षो विष्णुरेवेत्येतद् वेद एव बोधयितुं शक्नोति । देवताभ्युपयाचनान्यथಾನुपपत्त्याप्यागमिकोर्थः सिद्ध्यति । अप्रत्यक्षाया हि देवताया याचनं लोकसिद्धम् । मृतशरीरस्य ज्ञानचेष्टानिवृत्यनुपपत्त्या जीवइशायां ज्ञानादिनिर्वाहकं पूर्वोक्तं कारणं सिद्ध्येव अन्यथा मृतशरीरस्यापि ज्ञानादिमत्वप्रसङ्गात् । गतप्राणत्वेन ज्ञानाभावश्चेत् सुप्तशरीरस्य ज्ञानं स्यात् सप्राणत्वात् । जीवेश्वरादिकमनङ्गीकुर्वतः प्रत्यक्षैकप्रामाण्यवादिनोम्बुपानादिप्रवृत्तिरपि दुर्घटा स्यात् । अनुमायत्तत्वात् तस्याः । इतोपि न शास्त्रापह्नवः कर्तुं शक्यते । 'अत्युत्कटैः पुण्यपापैरिहैव फलमश्नुते' इति लोकप्रसिद्धेरित्याह - दर्शनादिति ॥

'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ; ಅನುಮಾನವು ಪ್ರಮಾಣವೇ ಅಲ್ಲ' ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅನುಮಾನದ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯು ವ್ಯರ್ಥ ಎಂಬ ಕುಚೋದ್ಯವನ್ನು 'ರೇತೋ ಧಾತುಃ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವಚನದ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೀಗರ್ಥ- ಕೆಲವರ ರೇತಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಶರೀರವಿಶೇಷಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪದಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವಧ್ಯದ ಸೇವನೆಯಿಂದ ವಾತವಿತ್ತಾದಿ ಧಾತುವಿಕಾರವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ; ಕೆಲವು ಆಲದ ಬೀಜಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ಆಲದ ಮರವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ; ಜಾಲರಿಗಷ್ಟೇ ಜಾತಿಸ್ವತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ; ಕೆಲವು ಆಯಸ್ಕಾಂತಕ್ಕಷ್ಟೇ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಇದರ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ; ಸೂರ್ಯಕಾಂತಶಿಲೆಗೆ ಅಗ್ನಿಜನಕತ್ವವು ಕಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ; ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯನಾದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅತೀಂದ್ರಿಯನಾರಿಂದರೆ ರೇತಸ್ಸು, ಧಾತುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ

ಸಕಲಜೀವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಇರುವ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಇಂತಹ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ವೇದವೇ ತಿಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ ಭವಿಷ್ಯವದಾರ್ಥಗಳು ಗೋಚರಿಸುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧರಲ್ಲದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕಂಡಿರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಮೃತಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ, ಚೇಷ್ಟಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕಾಣಿಸದ ಕಾರಣ ಜೀವಂತ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೃತಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಮೃತಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರೆ ಸುಷುಪ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವು ಕಾಣಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಮತ್ತು ಜೀವೇಶ್ವರರನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ಕೇವಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ನಾಸ್ತಿಕನ ನೀರು ಕುಡಿಯುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯಗಳಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಏಕೆಂದರೆ ನೀರು ಕುಡಿಯುವಿಕೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಸಹ ಅನುಮಾನರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಅತೃತ್ಯಟೈ ಪುಣ್ಯಪಾಪೈರಿಹೈವ ಫಲಮಶ್ನುತೇ' (ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಫಲ ನೀಡುತ್ತವೆ.) ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ದರ್ಶನಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಹಿತವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಹಿತಶಾಸನಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಮ್, ಋಗಾದಿಕಂ ತದನುಕೂಲಸ್ಮತ್ಪಾದಿ
 ಚೌಚ್ಯತೇ ನ ಪಾಶುಪತಾದಿಕಂ ಕುವರ್ತಮತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯೇತತ್ ಸ್ಕಾನ್ದವಚನೇನ ದರ್ಶಯತಿ -
 ಋಗಿತಿ || 'ಚರಿತಂ ರಘುನಾಥಸ್ಯ ಶತಕೋಟಿಪ್ರವಿಸ್ತರಮ್' ಇತ್ಯಾದಿವಚನಸಿಂಹಂ
 ಮೂಲರಾಮಾಯಣಮ್ |

ಹಿತವನ್ನು ಶಾಸನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಹಿತವನ್ನು
 ಯುಗಾದಿವೇದಗಳು ಪಂಚರಾತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪಾಶುಪತಾದಿಗಳು ಕೆಟ್ಟಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ-
ಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವಾಂಧಪುರಾಣದ ಮಾತಿನಿಂದ 'ಯುಗ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ
ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಚರಿತಂ ರಘುನಾಥಸ್ಯ ಶತಕೋಟಿಪ್ರವಿಸ್ತರಮ್' ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನ
ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ನೂರುಕೋಟಿಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮೂಲರಾಮಾಯಣ-
ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಹಿ: - भारतवचनैरपि वेदादे: सच्छास्त्रत्वं प्रदर्शयति -
साङ्ख्यमिति ॥

‘ಸಾಂಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಶುಪತಂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಮೇವ ಚ ।

ಜ್ಞಾನೇನ್ಯೇತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ .....’ ಇತಿ

ಸಾಂಖ್ಯಾದಿದರ್ಶನಾನಾಂ ನಾನಾಮತತ್ವಮುಕ್ತವಾ, ತತ್ರ ವೇದಾರಣ್ಯಕಸ್ಯಾಪ್ಯಪೌರುಷೇಯ-
ತ್ವೇನೋತ್ಕರ್ಷೇ ವಕ್ತವ್ಯೇ -

पञ्चरात्रस्य कृत्स्नस्य वक्ता नारायणः स्वयम् ।

ज्ञानेष्वेतेषु राजेन्द्र सर्वेष्वेतद् विशिष्यते ॥

ಇತಿ ಪಂಚರಾತ್ರಸ್ಯೇವ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ ಯದ್ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಕಥನಂ ತದ್ ವೇದಾರಣ್ಯಕೇನ ಯತ್
ಜಗತ್ಕಾರಣಮುಚ್ಯತೇ ತದೇವ ಪಂಚರಾತ್ರೇಣೇತಿ ವೇದಪಂಚರಾತ್ರಯೋರೇಕತ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಂ ಯಥಾಯೋಗಂ
ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ನಾರಾಯಣಪರ ಇತಿ ವಾಕ್ಯಶೇಷಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಏತದೇವ ಋಗಾದಿಕಮ್ । ‘ಯೋನಿಃ
ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಕಾರಣಂ ಯಸ್ಯ ತತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ’ ಇತ್ಯೇವ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಮ್ । ‘ನ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ
ಯೋನಿರिति’ ಇತ್ಯಾಹ - ಶಾಸ್ತ್ರಮिति ॥ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪೂರ್ವ ಸೂತ್ರೋಕ್ತೇ
ಕಿಂ ತತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಮ್? ಇತ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣಕತ್ವಮೇವಾಭಿಧಾತುಂ ಯುಕ್ತಮ್ । ನ

ತು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಣತ್ವಮ್ ಅಸಂಭವತ್ವಾತ್ । ನ ಹಿ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಣತ್ವಂ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇ हेतुः
वैपरित्यस्यापि वक्तुं शक्यत्वात् । जगज्जन्मादिकारणत्वोक्तौ शास्त्रादि-
कारणत्वस्यापि सिद्धत्वाच्च । न पुनस्तत्कारणं वक्तुं युज्यते शास्त्रस्यापि जगद-
न्तर्भूतत्वादित्यभिप्रायः ॥३॥

॥ इति श्रीपद्मनाभतीर्थविरचितायां सत्तर्कदीपावल्यां शास्त्रयोनित्वाधिकरणम् ॥

ಮಹಾಭಾರತದ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ವೇದಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರತ್ವವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಂದು
"ಸಾಂಖ್ಯಮ್" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

"ಸಾಂಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಪಪತಂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಮೇವ ಚ ।

ಜ್ಞಾನಾನ್ಯೇತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನ್"

ಹೀಗೆ ಸಾಂಖ್ಯಾದಿದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ವೇದಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ
ಅಪಾರುಷೇಯತ್ವದ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪಂಚರಾತ್ರಸ್ಯ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ವಕ್ತಾ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಮ್

ಜ್ಞಾನೇಷ್ಟೇತೇಷು ರಾಜೇಂದ್ರ ಸರ್ವೇಷ್ಟೇತದ್ವಿಷ್ಣುತೇ ॥

ಹೀಗೆ ಪಂಚರಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ
ವೇದಾರಣ್ಯಕದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಪಂಚರಾತ್ರದಿಂದಲೂ
ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಹಾಗೂ ಪಂಚರಾತ್ರಗಳಿಗೆ
ಐಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಇದನ್ನು 'ನಾರಾಯಣಪರಃ'
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಶೇಷದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. "ಏತದೇವ" ಎಂದರೆ ಋಗಾದಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ.
'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯೋನಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಕಾರಣ ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ
ಯಸ್ಯ ತತ್' ಎಂದು ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು ಹೊರತು 'ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಯೋನಿಃ'
ಎಂದು ಷಷ್ಠಿತತ್ಪರುಷವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಪ್ರಮಾಣ? ಎಂದು ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಈ ಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ. ಈ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಉತ್ತರ ನೀಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಕ್ಕೆ ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವುದೂ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಗತ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಣತ್ವಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಣತ್ವವು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಒಳಗಡೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಕೂಡ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವು ಅಸಂಗತವೂ ಆಯುಕ್ತವೂ ಆಗಿದೆ. ಬಹುವ್ರೀಹಿಸಮಾಸವೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರೀಪದ್ವನಾಭೀರ್ಥಲಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಸತ್ಕರ್ತವೀಪಾದಳಯ
ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಶ್ಚಾತ್ಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಪ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಅತಿಪ್ರಸಂಗಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಶ್ಚಾತ್ಕರಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಜಗತ್ಕಾಣತ್ವಂ ವಿಣ್ಣೋರುಕ್ತಂ ಕೇವಿತ್ ಪ್ರಧಾನರೂಪಾದಿನಾಂ
ಕಲ್ಪಯಂತಿ, ತನ್ನಿರಾಕರೋತಿ - ಅನುಮಾನತ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ।

ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವರು ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು 'ಅನುಮಾನತೋ ಅನ್ಯೇ ನ ಕಲ್ಪನೀಯಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಶ್ಚಾತ್ಕರಣವು ಹೊರಟಿದೆ. ಅನುಮಾನದಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅನುಮಾನತೋಽನ್ಯೇ ನ ಕಲ್ಪನೀಯಾಃ ಕಾರಣಭೂತಾ ಇತಿ ಕೃತಃ
ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ । ಜಗತ್ಕಾರಣಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಮಾಹ - ನೇತ್ಯಾದಿ ।

ಅನುಮಾನದಿಂದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಏಕೆ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ
'ಶಾಸ್ತ್ರೋನಿತ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಉತ್ತರಿಸಲು ಹೊರಟಿದೆ. ಜಗತ್ಕಾರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಮಾಣ ಹೊರತು ಅನುಮಾನವಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು
'ನಾವೇದವಿತ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ನಾವೇದವಿನ್ಮನುತೇ ತಂ ಬೃಹಂತಂ ಸರ್ವಾನುಭುಮಾತ್ಮಾನಂ ಸಾಮ್ಪರಾಯೇ”
ಇತಿ । ತಂ ಪೂರ್ಣಂ ವೇದೇನೈವ ಮನುತೇ । ಸರ್ವಮನುಭವತೀತಿ ‘ಸರ್ವಾನುಭುಃ’ ।
ಸಮ್ಯಕ್ಪರಸ್ಮಿನ್ನಯನಂ ‘ಸಾಮ್ಪರಾಯಃ’ । ತಾದರ್ಥ್ಯೇ ಸಪ್ತಮಿ ।

'ನಾವೇದವಿನ್ಮನುತೇ ತಂ ಬೃಹಂತಂ ಸರ್ವಾನುಭುಮಾತ್ಮಾನಂ ಸಾಂಪರಾಯೇ' ಎಂಬ
ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - ಪೂರ್ಣನಾದ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದವನು ವೇದದಿಂದಷ್ಟೇ
ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ವೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನು ಜಗತ್ಕಾರಣನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರ. ಆ ಜಗತ್ಕಾರಣನು
ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾದ್ದರಿಂದ 'ಸರ್ವಾನುಭುಃ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು ತರಳುವುದು ಸಾಂಪರಾಯ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತಾದರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ
ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಒಂದು 'ಸಾಂಪರಾಯೇ' ಎಂದಾಗಿದೆ. 'ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಜನ-
ಕೋಸ್ಕರ' ಎಂದು ಇದರರ್ಥ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಉಪನಿಷದೇಕಗಮ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ‘ಔಪನಿಷದಃ’ ಉಪನಿಷದೇಕಗಮ್ಯಃ । ‘ಪುರುಷಃ’ ಪೂರ್ಣಭಗುಣಃ ।
ನಹಿ ಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ ಸರ್ವಜ್ಞಾದನ್ಯಸ್ಯ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಮ್ । ನಚ ದ್ವಯೋಃ ಪೂರ್ಣತ್ವಂ,

पूर्णत्वविरोधात् । आदिशब्दात् “सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति” “तं त्वौपनिषदं पुरुषं पृच्छामि” इत्यादि च द्रष्टव्यम् ।

‘ಜಿಷ್ಣುಷದಃ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು. ಪುರುಷಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಷಡ್ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೋ, ಸರ್ವಜ್ಞನೋ ಅವನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗಲಾರ ಎಂಬುದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಪೂರ್ಣರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣತ್ವದಿಂದಲೇ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. ‘ಆದಿ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ‘ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ’ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಯಾವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೋ ಮತ್ತು ‘ತಂ ತ್ವೌಪನಿಷದಂ ಪುರುಷಂ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ’ ಉಪನಿಷದೇಕಗಮ್ಯನಾದ ಪೂರ್ಣಗುಣಗಳುಳ್ಳವನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಅನುಮಾನವು ನಿಯತ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ

तत्त्वप्रदीपः - नचानुमानस्य नियतप्रामाण्यम् । अनुमानत्वादेव । प्रमाणांतरानुकूलत्वे यन्मानं, नान्यथा, तद्वचनमानं नाम ।

ಅನುಮಾನವು ನಿಯಮೇನ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಮಾನದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹಾಗೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದ ಸಹಕಾರವಿದ್ದರೆ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಅನುಮಾನದ ಲಕ್ಷಣ.

ಒಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ನಾಕು

तत्त्वप्रदीपः - “श्रुतिः प्रत्यक्षमैतिह्यमनुमानं चतुष्टयम्” इति, “श्रुतिर्वेदोऽक्षजं प्रत्यक्षं पूर्वोक्तिरैतिह्यं युक्तिरनुमानम्” इति च तुरुश्रुतैरैतिह्यादपि पाश्चात्यत्वादनುमानस्य न तेषां विरोधे, तन्निरपेक्षत्वे वा प्रामाण्यम् ।

'ಶ್ರುತಿ: ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮನುಮಾನಂ ಚತುಷ್ಟಯಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರುತಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ವೇದ' ಎಂದರ್ಥ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆಯಾಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಇರುವ ದಾಖಲೆಗಳು 'ಐತಿಹ್ಯ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾ - ಸ್ಥಳವುರಾಣ. ಯುಕ್ತಿಯೇ ಅನುಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತುರಶ್ರುತಿಯು ಐತಿಹ್ಯದ ಅನಂತರ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿರೋಧ ಬಂದಾಗ ಅಥವಾ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಹಕಾರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಐತಿಹ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - 'ಶ್ರುತಿ: ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮನುಮಾನಂ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಧರ್ಮಾದ್ಯರ್ಥೇ ಬುಭೂಷುಭಿಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ 'ಐತಿಹ್ಯಂ ಆಗಮಭೇದಃ' ಐತಿಹ್ಯವು ಆಗಮದ ಪ್ರಭೇದವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರು ಐತಿಹ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - 'ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರವರ್ತಕಂ ಪ್ರವಾದ ಪಾರಂಪರ್ಯಂ ಐತಿಹ್ಯಂ ಯಥಾ 'ಅತ್ರ ವರ್ಣೇ ವೈಶ್ರವಣಃ ಅಸ್ತಿ' ಇತಿ ವಾಕ್ಯಂ ತತ್ ಆಗಮ ವಿವ. "ಹೀಗೆ ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ ವೃದ್ಧ ಸಮ್ಮತಿಯು ಐತಿಹ್ಯವೆಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಆಗಮರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ.

ಶ್ರುತಿಯೇ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಶ್ರುತೇಸ್ತು ಕಾಪಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾನಂತರ್ಯವಚನಂ
ಪ್ರವೃತ್ತಿಕ್ರಮಾಪೇಕ್ಷಮ್ || ಶ್ರುತಿಸಾಹಾಯ್ಯರಹಿತಮನುಮಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಚ ಶ್ರೋತೃಣ್ಯೇ ನ ಕಾಪಿ
ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಯಥಾ ಹಿಸಾಧರ್ಮತ್ವಾನುಮಾನಂ; ಯಥಾ ಚ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿರ್ಮಾನುಷತ್ವಾದಿವಿಷಯಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅನುಮಾನಗಳ ಅನಂತರದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನ ಆಗಮ' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ದುರ್ಬಲವಾದ್ದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅನುಮಾನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಗಮ ಎನ್ನಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ ಅದು

ಕೇವಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯೋಗ. ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಅಥವಾ ಶ್ರುತಿಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಶ್ರುತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆ - 'ಹಿಂಸಾ ಅಧರ್ಮಸಾಧನಂ ಹಿಂಸಾತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವೈದೀಹಿಂಸಾವು ಧರ್ಮಸಾಧನ ಆಗಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದ್ಯವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿವಿರುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಶುಷ್ಕತರ್ಕವು ತ್ಯಾಜ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - उपक्रमोपसंहारादिलिङ्गैः ऊहनं 'तर्कः' । श्रुतिनिरपेक्षः 'शुष्कतर्कः' । तस्मान्न स्वतन्त्रस्य तस्य प्रामाण्यं सम्भवति ।

'ಉಪಕ್ರಮ' 'ಉಪಸಂಹಾರ' ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಊಹೆ ಮಾಡುವುದನ್ನೇ 'ತರ್ಕ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ತರ್ಕವು ಪ್ರಮಾಣ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ ತರ್ಕಕ್ಕೆ 'ಶುಷ್ಕತರ್ಕ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಗತ್ಕಾರಣ ಸಾಧಕ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಉಪಾಧಿ ದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ननु स्वतन्त्रमेवायं साधयदनुमानं को निवारयति ? तथाहि - विमतं सकर्तृकं कार्यत्वात् घटवदित्यनपेक्षमेवेदं जगत्कर्तारमीश्वरं साधयतीति; तदयुक्तम् । उपाधिदोषदुष्टत्वात् तस्य । अस्मदादिप्रत्यक्षकर्तृकत्वं च उपाधिः ।

ಅನುಮಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಧಕವಾದಾಗ ಆದನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ನಿರ್ವಾಹಣೆ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. 'ವಿಮತಂ ಸಕರ್ತೃಕಂ ಕಾರ್ಯತ್ವಾತ್ ಘಟವತ್' ಎಂಬ ಅನುಮಾನವು ಅನ್ಯ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಜಗತ್ಕರ್ತೃವಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತದಲ್ಲವೆ ?

ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳು ! 'ಅಸ್ಮದಾದಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕರ್ತೃಕತ್ವ' ಎಂಬ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಈ ಅನುಮಾನವು ದುಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ಕರ್ತೃಗಳಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವು ಪರ್ಯವಸಾನ ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ಹೇತು ಏಕೆ ಬೇಕು ?

ಆಗಮ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಅಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तेन हि घटादेः सकर्तृकत्वम् । तस्मान्न स्वतन्त्रस्य प्रामाण्यमिति नियतप्रामाण्यं नास्तीत्युक्तम् । तस्मान्नानुमाऽऽगमं विनाऽर्थमुदीक्षयितुं शक्नोति ।

ನೀನು ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ಯತ್ವ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಘಟಾದಿಗಳು 'ಸಕರ್ತೃಕ' ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೊರತು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ಸಕರ್ತೃಕ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿಯತಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗಮದ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಯಾವ ಅರ್ಥದ ನಿರ್ಣಾಯಕವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಅನುಮಾನದಂತೆ ಆಗಮವು ಅಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नन्वेवमनुमानस्याप्रामाण्यात् तन्न्यायेनाऽगमस्याप्य-
प्रामाण्यात्प्रत्यक्षमेव सम्मतं प्रमाणमस्तु । अतो न देहव्यतिरिक्तो जीवोऽस्ति
नापि जगत्कर्तेश्च, प्रमाणाभावादित्याशङ्क्याऽह रेतो धातुरित्यादि ।

ಅನುಮಾನವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಆಗಮವೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನುಮಾನ ಹಾಗೂ ಆಗಮಗಳೆರಡೂ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆವಾಗ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಜೀವನೂ ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ಕರ್ತೃವಾದ ಈಶ್ವರನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವ ಹಾಗೂ ಈಶ್ವರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ 'ರೇತೋ ಧಾತುಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅದೃಷ್ಟ-ಜೀವ-ಈಶ್ವರರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವೀರ್ಯಸೇಚನದಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳು
ಹುಟ್ಟಬೇಕೆತ್ತಲ್ಲವೇ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ರೇತ:ಸಿಕ್ತಂ ಕಾಲಾಚ್ಛರೀಂ ಭವತಿ । ನ ಚ ತಸ್ಯ ಶರೀರಭಾವ:
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗ್ರಾಹ್ಯ: । ವಾಕ್ಯಾಯುಕ್ತ್ಯಾ ವಾ ಜ್ಞಾಯತೇ, ಅತಸ್ತಯೋ: ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮ್ । ನ ಚ ತದ್ರೇತೋ
ಮೃತಶರೀರೇ ಸಿಕ್ತಂ ವರ್ಧತೇ । ತಸ್ಮಾद्यದಧಿಷ್ಠಿತ ಉ ವರ್ಧತೇ ಸ ದೇಹವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋ
ಜೀವೋಽಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯ: । ನ ಚ ಜೀವಚ್ಛರೀರೇಽಪಿ ನಿಯಮೇನ ವರ್ಧತೇ । ಅತೋ ಯದಿಚ್ಛಯಾ
ವರ್ಧತೇ ನ ವರ್ಧತೇ ಚ, ಸ ಀಶ್ವರ: ।

ಸ್ತ್ರೀ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಸೇಚನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ಅನಂತರ ಅದು
ಶರೀರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ರೇತಸ್ಸು ಶರೀರಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ
ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗಮ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಯುಕ್ತಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ರೇತಸ್ಸಿಗೂ
ಶರೀರಕ್ಕೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನ ಹಾಗೂ
ಆಗಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಸತ್ತ ಸ್ತ್ರೀದೇಹದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವು
ಸಿಕ್ತವಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಶರೀರವು ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಂತ ಶರೀರವೆಂಬ
ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವು ಸಿಕ್ತವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಶರೀರಕಾರಣತ್ವವು ಕಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ
ಬಂಜೆ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವ ಇದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.
ಈಶ್ವರನನ್ನೇ ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದರೆ ಜೀವಂತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ವೀರ್ಯಸೇಚನದಿಂದ
ಶರೀರವು ಬೆಳೆಯುತ್ತೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ
ಶರೀರವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೋ ಯಾರ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶರೀರವು ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನೇ
ಈಶ್ವರನೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಅಪಥ್ಯ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಧಾತುವಿಕಾರ ಏಕಾಗುತ್ತದೆ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಧಾತುರ್ವಾತಾದಿರಪಥ್ಯಾದಿಪರೀಯತೇ । ನ ಚ ತಯೋರ್ಹೇತುಹೇತುಮಜ್ಞಾವ:
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ: । ನ ಚ ಮೃತಶರೀರೇ ವಿಕಾರೋ ಭವತಿ । ಅಪಥ್ಯಕರಣೇಽಪಿ ಜೀವಚ್ಛರೀರೇಽಪಿ
ಕದಾಚಿನ್ಮ ।

ಅಪಠ್ಯಸೇವನೆಯಿಂದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಎಂಬ ಧಾತುಗಳು ವಿಕಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಪಠ್ಯಸೇವನೆಗೂ ಹಾಗೂ ಧಾತು ವಿಕಾರಕ್ಕೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವಿರುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ತ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಾತಾದಿಗಳ ವಿಕಾರವು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಅಪಠ್ಯ ಮಾಡಿದಾಗಲೂ ಬದುಕಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಧಾತು ವಿಕಾರವಾಗುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವ ಹಾಗೂ ಈಶ್ವರರು ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಣ್ಣ ಆಲದ ಬೀಜದಿಂದ ಹೆಮ್ಮರ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ವटकणिकाया वटभावो न प्रत्यक्षः । नापि भर्जिता सा प्ररोहति । अभर्जिताऽपि कदाचित् प्ररोहति, कदाचिन्न ।

ಆಲದ ಮರದ ಬೀಜದಿಂದ ಆಲದ ಮರವು ಹುಟ್ಟುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹುರಿದಿರುವ ಬೀಜದಿಂದ ಮರವು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಲದ ಮರದ ಬೀಜದಲ್ಲಿ ಜೀವನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆದರೆ ಹುರಿಯದೇ ಇರುವ ಎಲ್ಲಾ ಬೀಜಗಳಿಂದ ಮರವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಬೀಜಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಬೀಜಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಮತ್ತು ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ತುಪ್ಪ ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ದಷ್ಟಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ ?

तत्त्वप्रदीपः - घृतोपयोगात् पीनतेति न प्रत्यक्षत्वम् । नापि मृतशरीरनिक्षिप्तेन तेन पीनता भवति । जीवोपयुक्तेऽपि कदाचिन्न भवति ।

ತುಪ್ಪವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ದೇಹವು ದಷ್ಟಪುಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ತುಪ್ಪ ಹಾಗೂ ದೇಹ ದಪ್ಪವಾಗುವಿಕೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ತ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಹಾಕಿದರೂ ಯಾವುದೇ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶರೀರವು ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ತುಪ್ಪವು ದಷ್ಟಪುಷ್ಟವಾಗುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಜೀವನಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜೀವಂತನಾದ ಎಲ್ಲಾ

ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ತುಪ್ಪವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ದಪ್ಪವಾಗುವಿಕೆ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಮತ್ತು ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮರಗಳು ಹೇಗೆ ಫಲಭರಿತವಾಗುತ್ತವೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ವೃಕ್ಷೇ ಧೂಮಾಧಿವಾಸನನಿಮಿತ್ತತಾ ಪುಷ್ಪಫಲಸಮ್ಮವಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ । ನ ಚ ಧೂಮಾಧಿವಾಸನೇಽಪಿ ಶುಷ್ಕೇ ಪುಷ್ಪಾದಿಸಮ್ಮಪ್ತಿ: । ಜೀವತ್ಯಪಿ ಕ್ವಚಿಽಭವತಿ, ಕ್ವಚಿಽ ಭವತಿ ।

ಹೊಗೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ. ಹೊಗೆಗೂ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳ ಸಂಪತ್ತಿಗೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಗೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ನೀಡಿದರೂ ಒಣಗಿದ ಮರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಾದಿಸಂಪತ್ತುಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಂತವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಮರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಗೆ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಫಲಪುಷ್ಪಾದಿಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನನ್ನು ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆ ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅನೇನ ಪುಣ್ಯೇನೈವ ಸ್ವರ್ಗೋಽನ್ತುಭೂಯತೇ, ಅನೇನ ಪಾಪೇನೇತ್ಯಂ ನರಕಮನ್ತುಭೂತಮಿತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಂ ಜಾತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಮತಾಮಸ್ತಿ । ಏತಮರ್ಥಮಾಗಮಶ್ರಾವಗಮಯತಿ ।

ಈ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಈ ಪಾಪದಿಂದ ನರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ಯಾದಿ ಜ್ಞಾನವು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಗಮವೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅರ್ಥವಾಗದ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಈಶ್ವರ, ಜೀವ, ಅದೃಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದಾಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಥಾಪಿಕಾ ಸಾ । ನ ಚ ದೇಹವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯಾತಿತವರ್ಮಾನದೇಹಸಮ್ಮಬಂಧಮನ್ತರೇಣ ಜಾತಿಃ ಸ್ಮೃತಿರೂಪಯತೇ । ಸಾ ಚ ಕಸ್ಯಚಿದೇವ ಭವತಿ, ನ ಸರ್ವಸ್ಯ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಆಗಮ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಜಾತಿಸ್ವತ್ತಿಯು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಜೀವನೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ಮರಣೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ ? ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ಜೀವನನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಗಮವೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆಯು ಆಗಮ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಕವಾಗಿದೆ. ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಜೀವನಿದ್ದಾನೆಂದು ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಈಗಿನ ದೇಹದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆಯು ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅನುಮಾನ ಹಾಗೂ ಆಗಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಡವಾದ ಅಯಸ್ಕಾಂತದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಚಲನೆ ಬರುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ:- ನವಾಯಸ್ಕಾಂತಸ್ತುಯೋಗ್ರಾಮಕಶಕ್ತಿ: ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ । ನವಾಜೀವತಶ್ಚೇಕತ್ವಂ ದೃಶ್ಯಮ್ । ನವೈತಾದೃಶೀ ವಸ್ತುಶಕ್ತಿ: ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮೀಶ್ವರಮನ್ತರೇಣ ಪ್ರತಿನಿಯಮಮಹತಿ ।

ಅಯಸ್ಕಾಂತದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣವು ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅಚೇತನ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಚಲನೆಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಯಸ್ಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಶಕ್ತಿ ಬರಲು ಈಶ್ವರನ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ. ಈಶ್ವರನ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಯಸ್ಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕ್ರಿಯಾಜನಕತ್ವವು ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - एवं सूर्यकान्तेऽप्यहनीयम् ।

ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ ಮಣಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಜಡಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಈಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಬಾಯಾರಿಕೆ ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಮ್ಬುಭಕ್ಷಣಾತ್ ತೃಣಾನಾಶ ಇತ್ಯेतನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ । ನಚ ಮೃತಶರೀರೇ ಪಾತ್ರಾಂತರೇ ವಾ ನಿಹಿತಂ ತತ್ಪಚ್ಯತೇ । ಜೀವಚ್ಛರೀಽಪಿ ಕದಾಚಿದೇವ ।

ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಬಾಯಾರಿಕೆಯು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಸತ್ತದೇಹದಲ್ಲಿ ನೀರು ಪಚನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಪಚನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಂತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಪಚನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀರಿಗೂ ಬಾಯಾರಿಕೆಯ ಪರಿಹಾರ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಜೀವನನ್ನು ಪ್ರೇರಕನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಮರಣವಾದಾಗ ದೇಹವು ಹೇಗೆ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪ್ರೇತಶರೀರಂ ಭೂತಾನ್ಯಪ್ಯೇತಿ, ಪೂರ್ವಂ ನಾಪ್ಯೇತಿ; ಯಸ್ಮಿಂಸ್ತಿष्ठತಿ ನಾಪ್ಯೇತಿ, ಗच्छत्यಪ್ಯೇತಿ, ಸ ದೇಹಾತಿರಿಕ್ತೋಽಸ್ತೀತಿ ಗಮ್ಯತೇ । ನ ಚ ತಸ್ಯ ಪ್ರೇತಸ್ಯ ದೇಹೇ ಭೂತಾಪ್ಯಯ: ಸ್ವಾಧೀನ: ।

ಮರಣದಿಂದ ದೇಹವು ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬದುಕಿರುವಾಗ ದೇಹವು ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವನು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ಜೀವನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುವುದು ಜೀವನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ದೇವತಾರಾಧನೆಯಿಂದ ಅಭೀಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಆಗಮವಿಹಿತಂ ದೇವತಾರಾಧನಾದಿ ಕುರ್ವತ: ಸಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಭವತಿ । ತತ್ಪ್ರಸಾದಾಽಥೋದಿತಮಾರೋಗ್ಯಪುತ್ರವಿತ್ತಾದಿ ಭವತಿ । ತಸ್ಮಾದಾಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯನಿಶ್ಚಯ: ।

सा च वरप्रदानाद्यतिशयवती देवता परलोकसुखादिदानेन देहादन्यं जीवमीश्वरं
चावगमयति । ईश्वर एव वा सा स्यात् ।

ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಷ್ಟವಾದ ದೇವತೆಯನ್ನು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಆರೋಗ್ಯ, ಪುತ್ರ, ಸಂಪತ್ತು, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು ಅನುಭವದಿಂದ ಕಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಗಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಾಧನೆಯು ಉತ್ತರನ ವರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಶ್ವರನು ಪಾರಲೋಕಿಕವಾದ ಸುಖಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಜೀವನು ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮರಣವು ಯಾರ ಅಧೀನ ?

तत्त्वप्रदीपः - मरणनिमित्तत्वं चेष्टनिवृत्तेन प्रत्यक्षम् । स च चेष्टावान्न
देहः । न च तस्य मरणं स्वाधीनम् ।

ಮರಣ ಹೊಂದಿದಾಗ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟೆಯು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಿಯಾನಿವೃತ್ತಿಗೆ ಮರಣವು ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿರುವುದೇ ದೇಹವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೂ ಕ್ರಿಯೆಯು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆ ಮರಣವು ನಮ್ಮ ಅಧೀನವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ನೀಡುವ ಈಶ್ವರನು ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದ ನಾಸ್ತಿಕರು ಪೋಲಿಪ್ಪಿದರು

तत्त्वप्रदीपः - स्वाध्यायब्रह्मचर्यादिस्तपसस्तेजस्वितादिफलं दृश्यते ।
तस्मादाविध्यपरीक्षाणां च तत्त्वविज्ञानादि फलम् । तस्मादागमोक्तस्य सर्वस्य
सिद्धिः । अतश्च न नास्तिक्यवादो युज्यते ।

'ದರ್ಶನಾಚ್ಚ ತಪ ಆದಿ ಫಲಸ್ಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ 'ತಪಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ತಮ

ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗುವಿಕೆ ಎಂಬ ಫಲ ದೊರೆಯುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ಹೇಳುವವನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಯಿಸಿದ ಚಿನ್ನದ ಉದ್ದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡರೂ ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದರೆ ಸುಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಆಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ನಾಸ್ತಿಕರ ವಾದವು ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪುರಾಣಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅನುಕ್ರಮ ಪುರಾಣಾದಿ -

साङ्ख्यं योगः पाशुपतं वेदारण्यकमेव च ।

ज्ञानान्येतानि भिन्नानि उताऽहो नेति चोच्यताम् ॥

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಸಾಂಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಶುಪತಂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಮೇವ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹೀಗಿವೆ -

ಸಾಂಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಶುಪತಂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಮೇವ ಚ ।

ಜ್ಞಾನಾನ್ಯೇತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ಉತಾಽಹೋ ನೇತಿ ಚೋಚ್ಯತಾಮ್ ॥

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರ, ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳು ಈ ನಾಕು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ತಿಳಿಸುವ ವಿಷಯ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆಬೇರೆ ಆಗಿದೆಯೋ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿರಿ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮಚಾರ್ಯಬಳಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನಾಕು ಮಾರ್ಗಗಳು ಹೀಗಿದೆ - ೧. ಸಾಂಖ್ಯ, ೨. ಯೋಗ, ೩. ಪಾಶುಪತ, ೪. ವೇದಾರಣ್ಯಕ ಎಂದು. ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಕೂಡ ಎರಡುವಿಧ - ೧. ನಿರೀಶ್ವರಸಾಂಖ್ಯ, ೨. ಸೇಶ್ವರ ಸಾಂಖ್ಯ. ನಿರೀಶ್ವರ ಸಾಂಖ್ಯಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ರಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸೇಶ್ವರ ಸಾಂಖ್ಯರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪದರೂ ಕೂಡ ಪುಷ್ಕರಪಲಾಶದಂತೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೂಡ ಎರಡು ವಿಧ. ೧. ಸೇಶ್ವರಯೋಗ. ೨. ನಿರೀಶ್ವರಯೋಗ ಎಂದು. ಸೇಶ್ವರಯೋಗದ ಮುಖ್ಯಪ್ರವರ್ತಕ ಪತಂಜಲಿ, ನಿರೀಶ್ವರಯೋಗದ ಮುಖ್ಯಪ್ರವರ್ತಕ ವಿದ್ಯಾ.

ಸೇಶ್ವರಸಾಂಖ್ಯರು ಮತ್ತು ಸೇಶ್ವರಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದವರು ಶಿವನೂ ಸಹ ಈಶ್ವರನಾಗಬಹುದು ಕೇಶವನೂ ಆಗಬಹುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೇಶವನೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

'ಪಾಶುಪತಂ' ಎಂದರೆ ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವಥಾ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ನಾಕನೆಯದು ವೇದಾರಣ್ಯಕ. ವೇದವು ಒಟ್ಟು ನಾಕು ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿದೆ - ೧. ಸಂಹಿತಾ, ೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ೩. ಆರಣ್ಯಕ, ೪. ಉಪನಿಷತ್ ಈ ನಾಕನ್ನೂ ಕೂಡ ವೇದಾರಣ್ಯಕಪದದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಹಿತಾ ಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಎರಡನ್ನು ವೇದ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಆರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸಾಧನೆಯು ವಿವರವಾಗಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಆರಣ್ಯಕ ಹಾಗೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಆರಣ್ಯಕ ಪದಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಹಿತಾ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಆರಣ್ಯಕ, ಉಪನಿಷತ್ತು ಈ ನಾಕರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾರಲಾಗಿದೆ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಸಾಂಖ್ಯರು ಮತ್ತು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದವನು ಶಿವನು ಆಗಬಹುದು ಕೇಶವನು ಆಗಬಹುದು ಎಂಬ ಮಾರ್ಗವು ಸರಿಯೋ, ಅಥವಾ ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರದವರು ಹೇಳುವಂತೆ ರುದ್ರನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನೋ, ಅಥವಾ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನೋ? ಈ ನಾಕು ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸರಿ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಕು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಭಿನ್ನವಿಷಯಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಸಾङ्ಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಶುಪತಂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಮೇವ ಚ ।

ಜ್ಞಾನಾನ್ಯೇತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ॥

ಸಾಂಖ್ಯಂ ಯೋಗಃ ಪಾಶುಪತಂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಮೇವ ಚ ।

ಜ್ಞಾನಾನ್ಯೇತಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯ ವಿಚಾರಣಾ ॥

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳು ಈ ನಾಕು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಏಕವಿಷಯಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ.

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಯಾರು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಸಾङ्ಖ್ಯಸ್ಯ ವಕ್ತಾ ಕಪಿಲಃ ಪರಮರ್ಥಿಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ।

ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭಂ ತಮೃಷಿಂ ಪ್ರವದಂತಿಹ ಕೇಚನ ।

ಸಾಂಖ್ಯಸ್ಥ ವಕ್ತಾ ಕಪಿಲಃ ಪರಮರ್ಥಿಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ।

ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭಂ ತಮೃಷಿಂ ಪ್ರವದಂತಿಹ ಕೇಚನ ॥

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪರಮರ್ಥಿಯಾದ ಕಪಿಲನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ ಋಷಿಯೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸೇಶ್ವರ ಸಾಂಖ್ಯಮತವನ್ನು ಅಥವಾ ನಿರೀಶ್ವರಸಾಂಖ್ಯಮತವನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದವನು ದೇವಹೂತಿಯ ಮಗನಾದ ವಾಸುದೇವ ರೂಪಿಯಾದ ಕಪಿಲನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವರು ಈ ಕಪಿಲನನ್ನು ಕೂಡ ಪರಮರ್ಥಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎರಡೂ ಕೂಡ ಕೇವಲ ಪ್ರವಾದ ಹೊರತು ನಿಜವಾದ ವಿಚಾರವಲ್ಲ.

ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಯಾರು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ಯೋಗಸ್ಯ ವಕ್ತಾ ಚೈವ ಚತುರ್ಮುಖ: |

ಉಪಾಪತಿಭೂತಪತಿ: ಶ್ರೀಕಂಠೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ: ಸುತ: |

ಉಕ್ತವಾನಿದಮವ್ಯಗ್ರಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪಾಶುಪತಂ ಶಿವ: ||

ಒರಗ್ಯಗರ್ಭೋ ಯೋಗಸ್ಯ ವಕ್ತೃ ಚೈವ ಚತುರ್ಮುಖ: |

ಉಪಾಪತಿಭೂತಪತಿ: ಶ್ರೀಕಂಠೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತುತ: ||

ಉತ್ತವಾನಿದಮವ್ಯಗ್ರಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪಾಶುಪತಂ ಶಿವ: ||

ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಕಂಠನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನಾದ ಭೂತಪತಿಯಾದ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯಾದ ಶಿವನು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವನು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಪಿಲನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ 'ಆ ಕಪಿಲನು ಪರಮರ್ಷಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕೇವಲ ಪ್ರವಾದ ಮಾತ್ರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭೀಷ್ಮರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಚರ್ತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ 'ಇದು ಕೇವಲ ಪ್ರವಾದ' ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರವು ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿರೋಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬ ಮಹತ್ವವಿಚಾರವನ್ನು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಶಿವನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ 'ಅವ್ಯಗ್ರಮ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಅವ್ಯಗ್ರ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ' ಎಂದರ್ಥ. ಏಕೆಂದರೆ ರುದ್ರದೇವರು ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಹೊರತು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲ್ಲ. ಭಗವದಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರಮೇಯವೂ ಆಡಗಿದೆ.

ಪಂಚರಾತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಯಾರು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

पञ्चरात्रस्य कृत्स्नस्य वक्ता नारायणः स्वयम् ।
ज्ञानेष्वेतेषु राजेन्द्र सर्वेष्वेतत् विशिष्यते ॥

ಪಂಚರಾತ್ರಸ್ಯ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ವಕ್ತಾ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಮ್ ।

ಜ್ಞಾನೇಷ್ವೇತೇಷು ರಾಜೇಂದ್ರ ಸರ್ವೇಷ್ವೇತತ್ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ॥

ಎಲೈ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ! ಪಂಚರಾತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಾಕು ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ.

ವಿಕೇಷ ವಿಚಾರ - ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಪಂಚರಾತ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡುವಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ಪಂಚರಾತ್ರವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹೇಗೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು 'ವೇದಪಂಚರಾತ್ರಯೋಃ ಐಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೇದ ಹಾಗೂ ಪಂಚರಾತ್ರಗಳು ಏಕವಿಷಯಕವೆಂಬ ಅರಿವು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಏರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲ. ಪಂಚರಾತ್ರವು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುವುದರಿಂದ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳು ಕೂಡ ಅದೇ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದು ಭೀಷ್ಮರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಹಾಗೂ ಪಂಚರಾತ್ರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಏಕವಿಷಯಕವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಭಿನ್ನವಿಷಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಕವಿಷಯಕತ್ವವಿದೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ज्ञानेष्वेतेषु सर्वेषु सांख्यपाशुपतादिषु ।
यथायोगं यथान्यायं निष्ठा नारायणः परः ॥

ಜ್ಞಾನೇಷ್ಟೇತೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಸಾಂಖ್ಯಪಾಶುಪತಾದಿಷು ।

ಯಥಾಯೋಗಂ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ನಿಷ್ಕಾ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ ॥

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶುಪತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಪಕ್ರಮಾದಿನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಏಕವಿಷಯಕತ್ವವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಕಲವೂ ಕೂಡ ನಾರಾಯಣಪರವೇ ಆಗುತ್ತವೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಪಾಶುಪತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಆಪಾತತಃ ಭಿನ್ನವಿಷಯಕವಲ್ಲ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಕಲವೂ ನಾರಾಯಣ ಪರವೇ ಆಗಿವೆ. ಯಥಾಯೋಗಮ್ = ಶಬ್ದಗಳ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ, ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ = ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಕಾಃ = ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪಂಚರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಶವನ ಸನ್ನಿಧಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ -

ಸಸಂಶಯಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪञ्ಚರಾತ್ರಮಸಂಶಯಮ್ ।

ನಿಃಸಂಶಯೇಷು ಸರ್ವೇಷು ನಿಯಮಂ ವಸತಿ ಕೇಶವಃ ॥

ಸ ಸಂಶಯಾಶ್ಚೇ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪಂಚರಾತ್ರಮಸಂಶಯಮ್ ।

ನಿಃಸಂಶಯೇಷು ಸರ್ವೇಷು ನಿತ್ಯಂ ವಸತಿ ಕೇಶವಃ ॥

ಸಾಂಖ್ಯಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ವಿಷಯಬೋಧಕವಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಪಂಚರಾತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಂದೇಹ ಬಾರದಂತೆ ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದಕವಾಗಿದೆ. ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣವೆಂದು ಪಂಚರಾತ್ರವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕೇಶವನ ಸನ್ನಿಧಾನ ಪಂಚರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಯುಕ್ತಿಯು ಏಕೆ ಅಪ್ರಮಾಣ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: -

ಸಸಂಶಯಾನ್ ಹೇತುಬಲಾನ್ ನಾಧ್ಯಾವಸತಿ ಮಾಧವ: ।

ಪञ್ಚರಾತ್ರವಿದೋ ಯೇ ತು ಯಥಾಕ್ರಮಪರಾ ನೃಪ ॥

एकान्तभावोपगता वासुदेवं विशन्ति ते । इति ।

ಸಸಂಶಯಾನ್ ಹೇತುಬಲಾನ್ನಾಧ್ಯಾವಸತಿ ಮಾಧವ: ।

ಪಂಚರಾತ್ರವಿದೋ ಯೇ ತು ಯಥಾಕ್ರಮಪರಾ ನೃಪ ।

ಏಕಾಂತಭಾವೋಪಗತಾ ವಾಸುದೇವಂ ವಿಶಂತಿ ತೇ ॥

ಸಂಶಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಸಾಂಖ್ಯಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧವನ ಸನ್ನಿಧಾನ ಹೆಚ್ಚು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಸಾಧಕನು ಪಂಚರಾತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಅವನು ವಾಸುದೇವನ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಹೇತುಬಲಾನ್' ಎಂದರೆ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಸಾಂಖ್ಯಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಯಥಾಕ್ರಮಪರಾ: ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದು ಎಂದರ್ಥ. 'ಏಕಾಂತಭಾವೋಪಗತಾ:' ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಅಂತಿಮತತ್ವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಎಂದರ್ಥ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ज्ञापयन्तीति 'ज्ञानानि' । “परमर्षिः स उच्यते” नतु परमर्क्षिः परमज्ञानी । प्राचीना ब्रह्मादयो यस्य गर्भाःस 'प्राचीनगर्भः', तं प्राचीनगर्भं केचिदज्ञा वदन्ति ।

ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮದ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಠಿಣಪದಗಳ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - 'ಜ್ಞಾನಾನಿ' 'ವಿಶ್ವಾನಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಜ್ಞಾಪಯಂತಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶುಪತ ಹಾಗೂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳು ಭಿನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಇದರರ್ಥ.

'ಪರಮರ್ಷಿಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆಯವರು ಕಪಿಲನನ್ನು ಪರಮರ್ಷಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಪರಮಜ್ಞಾನಿ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಇದರ ಅಂತರ್ಯ.

'ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭಮ್' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - 'ಪ್ರಾಚೀನಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ ಗರ್ಭಾಃ ಯಸ್ಯ ಸಃ ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಯಾರ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊರಬಂದರೋ ಅಂಥ ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು 'ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ' ಎಂದು ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲವು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸಾಂಖ್ಯಮತ ಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಕಪಿಲನನ್ನೇ 'ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ' ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಎಂದರ್ಥ.

ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಕಪಿಲನ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ -

ಕಪಿಲೋ ವಾಸುದೇವಾಖ್ಯಸ್ತನ್ತ್ರಂ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಜಗಾದ ಹ |

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಮನ್ವಾದಿಭ್ಯಸ್ತಥೈವ ಚ ||

ತಥೈವಾಸುರಯೇ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥೈರಬೃಹಿತಮ್ |

ಸರ್ವವೇದವಿರುದ್ಧಂ ಚ ಕಪಿಲೋಽನ್ಯೋ ಜಗಾದ ಹ ||

ಸಾಂಖ್ಯಮಾಸುರಯೇಽನ್ಯಸ್ಮೈ ಕುತರ್ಕಪರಿಬೃಹಿತಮ್" ಇತಿ ಪಾತ್ರೇ |

ಕಪಿಲೋ ವಾಸುದೇವಾಖ್ಯಃ ತಂತ್ರಂ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಜಗಾದ ಹ |

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭ್ಯಶ್ಚ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಮನ್ವಾದಿಭ್ಯಸ್ತಥೈವ ಚ |

ತಥೈವಾಸುರಯೇ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥೈರುಪಬೃಂಹಿತಮ್ |

ಸರ್ವವೇದವಿರುದ್ಧಂ ಚ ಕಪಿಲೋಽನ್ಯೋ ಜಗಾದ ಹ |

ಸಾಂಖ್ಯಮಾಸುರಯೇಽನ್ಯಸ್ಮೈ ಕುತರ್ಕಪರಿಬೃಂಹಿತಮ್ || ಇತಿ ಪಾತ್ರೇ ||

ಕಪಿಲರೂಪಿಯಾದ ವಾಸುದೇವನು ಸಕಲ ವೇದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಉಪಬೃಂಹಿತವಾದ ಸಾಂಖ್ಯತಂತ್ರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಮನ್ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅದರಂತೆ ಅಸುರರಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕಪಿಲನು ಸಕಲವೇದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸಾಂಖ್ಯಮತವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಸಾಂಖ್ಯಮತವು ಕುತರ್ಕಗಳಿಂದ ಪರಿಬೃಂಹಿತವಾಗಿದೆ ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಕಪಿಲನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಸಾಂಖ್ಯಮತವು ವೇದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಪರಿಬೃಂಹಿತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪದ್ಧಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಾಸುದೇವಕಪಿಲನೇ ಬೇರೆ, ಕುತರ್ಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಂಖ್ಯಮತಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಕಪಿಲನೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಭೀಷ್ಮರ ವಾಕ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यद्यपि मिथ्यावचनं व्यग्रताहेतुरस्ति । तथाऽपि परमाज्ञया मोहनार्थम् “अव्यग्रमुक्तवान्” । साङ्ख्यपाशुपताभ्यां योगो विशिष्यत इत्यवगम्यते । वक्तुर्दोषासूचनात् । नच तत्र विष्णोरुत्तमत्वनिषेधः ।

'ಉಕ್ತವಾನಿದಮವ್ಯಗ್ರಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಗ್ರವೆಂಬ ಪದದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೀಗಿದೆ - ರುದ್ರದೇವರು ನಾನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬುದಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗೊಂದಲವಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಏಕೆ ಗೊಂದಲವಾಗಲಿಲ್ಲ ? ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಜ್ಞೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಸುರರ ಮೋಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅವ್ಯಗ್ರ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ; ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರವದಂತಿ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವಕ್ತೃದೋಷವನ್ನು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವರ್ತಕನು ಚರ್ತುಮುಖನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಯಾವುದೇ ವಕ್ತೃದೋಷವನ್ನು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸರ್ವೋತ್ತಮತತ್ವವನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

‘ಯಥಾಯೋಗಂ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ‘ಯಥಾಯೋಗಂ’ ಸರ್ವಶಬ್ದಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವೃತ್ಯಾ । ‘ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ’ ಯಥಾ ವಿಷ್ಣೌ ತಾತ್ಪರ್ಯೋಪಪತ್ತಿಃ । ‘ನಿಃಸಂಶಯೇಷು’ ಯಥಾನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥೈಷು । ‘ಹಿತುಬಲಾನ್’ ಹಿತುಮಾತ್ರಬಲಾನ್ । ‘ಯಥಾಕ್ರಮಪರಾಃ’ ಯಥೋಕ್ತದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮಪರಾಃ ।

‘ಯಥಾಯೋಗಂ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಎಂದರ್ಥ. ‘ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಎಂದರ್ಥ. ‘ನಿಃಸಂಶಯೇಷು’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥ. ‘ಹೇತುಬಲಾನ್’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. ‘ಯಥಾಕ್ರಮಪರಾಃ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ಎಂದರ್ಥ.

ಪಂಚರಾತ್ರಕ್ಕೂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳಿಗೂ ಐಕ್ಯನಿರ್ದೇಶವೇಕೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪञ्चरात्रस्य साक्षात् वेदारण्यकैकार्यतास्पष्टीकरणाय वेदारण्यकस्थाने पञ्चरात्रस्य प्रामाण्यमुक्तम् । मोक्षधर्मोऽस्त्विति बहुवचनं धर्मभेदात् ।

ಪಂಚರಾತ್ರವು ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳ ಜೊತೆ ಏಕಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಭೀಷ್ಮರು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

‘ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮೇ ತು’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ‘ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮ’ ಎಂಬುದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಉಪಪರ್ವ, ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮೇ’ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ‘ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮೇಷು’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು

ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ? ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹೊರತು ಪರ್ವಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

‘ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ಯ’

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ಯೇತಿ । ಅಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ
ಙ್ಗಸಿಕಾರಣಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್ ॥

‘ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ಯ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಹೀಗರ್ಥ - ಆಸ್ಯ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಂ = ಶಾಸ್ತ್ರವು, ಯೋನಿಃ = ಜ್ಞಾನಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣವು ಮುಗಿಯಿತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ

॥ ಶ್ರೀ: ॥

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ತನ್ತ್ರದೀಪಿಕಾ

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್

॥ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ ॥ ೧-೧-೩

ಅತ್ರ ನಯೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿನಿರಾಸಾಯ ಪ್ರಮಾಣಮುಚ್ಯತೇ । ತಸ್ಯ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಸ್ಯ ಇತಿ ವರ್ತತೇ । ಶಾಸ್ತ್ರಂ ವೇದಃ ತದನುಸಾರಿಪೌರೂಢೇಯಗ್ರಂಥಶ್ಚ ಯೋನಿಃ ಇಸಿಕಾರಣಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಇತಿ ಯಾವತ್ ಯಸ್ಯ ತಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಃ । ತಸ್ಯ ಭಾವಃ ತತ್ತ್ವಂ ತಸ್ಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅನುಮಾನೇನ ಪಾಶುಪತಾದಿನಾ ವಾ ನ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಂ ಜ್ಞೇಯಮಿತಿ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಇತಿ ಭಾವಃ ।

ವೇದಯೋನಿತ್ವಾತ್ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ “ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಾಥರ್ವಾಶ್ಚ” ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣಾಯ । ತೇನ ಅನುಮಾನಂ “ನೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕುವತ್ಮಂ ತತ್” ಇತ್ಯುಕ್ತಪಾಶುಪತಾಘಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚ ವ್ಯಾವರ್ತಿತಮ್ । ಮಾನತ್ವಾತ್ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ‘ಯೋನಿತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಮಾನತ್ವೋಪಪಾದನಾಯ । ಶಾಸ್ತ್ರಪದಲಭ್ಯಭ್ರಾಂತ್ಯಹೇತುತಾಕಸ್ಯ ಇಸಿಹೇತೋಃ ಮಾನತಾಪ್ರೋವ್ಯಾತ್ । ಋಗಾದೇಃ ಅನಾದಿತ್ವಾದಿನಾ ನಿರ್ದೋಷತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯುಕ್ತಯಾ ಭ್ರಾಂತ್ಯಹೇತುತ್ವಲಾಭಾತ್ । ಅಸ್ಯ ಸ್ಮೃತಿನಯಾತ್ ಅಗತಾರ್ಥತಾ ಚಂದ್ರಿಕಾಃ ಬೋಧ್ಯಾ ॥೩॥

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ‘ತಸ್ಯ’ ‘ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಸ್ಯ’ ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ‘ಶಾಸ್ತ್ರ’ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇದ ಮತ್ತು ವೇದಾನುಸಾರಿಯಾದ ಪೌರುಷೇಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ‘ಯೋನಿ’ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರ್ಥ.

ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ? ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹೊರತು ಪರ್ವಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

‘ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ಯ’

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ಯೇತಿ । ಅಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ
ಛಾಸಿಕಾರಣಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ॥

॥ ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್ ॥

‘ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಸ್ಯ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಹೀಗೆರ್ಥ - ಅಸ್ಯ = ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಂ = ಶಾಸ್ತ್ರವು, ಯೋನಿಃ = ಜ್ಞಾನಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣವು ಮುಗಿಯಿತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ

|| ಶ್ರೀ: ||

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ತನ್ತ್ರದೀಪಿಕಾ

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್

|| ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ || ೧-೧-೩

ಅತ್ರ ನಯೇ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿನಿರಾಸಾಯ ಪ್ರಮಾಣಮುಚ್ಯತೇ । ತಸ್ಯ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಸ್ಯ ಇತಿ ವರ್ತತೇ । ಶಾಸ್ತ್ರಂ ವೇದಃ ತದನುಸಾರಿಪೌರೂಢೇಯಗ್ರಂಥಶ್ಚ ಯೋನಿಃ ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣಂ ಇತಿ ಯಾವತ್ ಯಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಾನ್ವಯೋನಿಃ । ತಸ್ಯ ಭಾವಃ ತತ್ತ್ವಂ ತಸ್ಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಅನುಮಾನೇನ ಪಾಶುಪತಾದಿನಾ ವಾ ನ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಂ ಜ್ಞೇಯಮಿತಿ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಇತಿ ಭಾವಃ ।

ವೇದಯೋನಿತ್ವಾತ್ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ “ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಾಥರ್ವಾಶ್ಚ” ಇತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣಾಯ । ತೇನ ಅನುಮಾನಂ “ನೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕುರ್ವತ್ಮ ತತ್” ಇತ್ಯುಕ್ತಪಾಶುಪತಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚ ವ್ಯಾವರ್ತಿಸತಮ್ । ಮಾನತ್ವಾತ್ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ‘ಯೋನಿತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಮಾನತ್ವೋಪಪಾದನಾಯ । ಶಾಸ್ತ್ರಪದಲಭ್ಯಭ್ರಾಂತ್ಯಹೇತುತಾಕಸ್ಯ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ಮಾನತಾವೈಯಾತ್ । ಋಗಾದೇಃ ಅನಾದಿತ್ವಾದಿನಾ ನಿರ್ದೋಷತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯುಕ್ತಾ ಭ್ರಾಂತ್ಯಹೇತುತ್ವಲಾಭಾತ್ । ಅಸ್ಯ ಸ್ಮೃತಿನಯಾತ್ ಅಗತಾರ್ಥತಾ ಚಂದ್ರಿಕಾಽಯಾಂ ಬೋಧ್ಯಾ ||೩||

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ‘ತಸ್ಯ’ ‘ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣಸ್ಯ’ ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ‘ಶಾಸ್ತ್ರ’ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇದ ಮತ್ತು ವೇದಾನುಸಾರಿಯಾದ ಪೌರುಷೇಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ‘ಯೋನಿ’ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರ್ಥ.

ಆವಾಗ ವೇದಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು ಯಾವುದೋ ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ತ್ವಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನಾದಿ ಕಾರಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೇದಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ. ಅನುಮಾನದಿಂದಾಗಲೀ ಪಾಶುಪತಾದಿ ಆಗಮಗಳಿಂದಾಗಲೀ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನಾದಿಕಾರಣನನ್ನು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಹಾಗಾಗಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

“ವೇದಯೋನಿತ್ವಾತ್” ಎಂದೇ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ 'ಋಗ್ಯಜುಸಾಮಾಥರ್ವಾಶ್ಚ' ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲವಿಧಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೇದಪದವನ್ನು ಹೇಳಿದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಪದವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ದುಷ್ಟಾನುಮಾನವನ್ನು, 'ನೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕುವತ್ತ್ ತತ್' ಎಂಬಂತೆ ಕೆಟ್ಟಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ದುರಾಗಮಗಳನ್ನು ವ್ಯಾವರ್ತಿಗೊಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ 'ಮಾನತ್ವಾತ್' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬದಲು 'ಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಋಗಾದಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪರಮಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕಾರಣವು ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಹೇತುವಲ್ಲವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಪದದಿಂದ ನಿರ್ಣಯವಾದಮೇಲೆ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗಾದಿ ವೇದಗಳು ಅನಾದಿಯಾದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಪದದಿಂದ ಭ್ರಾಂತಿಹೇತುವಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದಿಂದ ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಂದ್ರಿಕಾಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯನಿರಾಕರಣೆ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವರಬ್ಧದಲ್ಲಿ ತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವಲ್ಲ

ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಾರ್ವಜ್ಞ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಈ

ಅಧಿಕರಣವು ಹೊರಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಯೋನಿಃ = ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಪಷ್ಕಟತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕು. ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಬಿಟ್ಟು ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯದ ಸಮರ್ಥನೆಯು ಅಸಂಗತ. ಅದ್ವೈತ ಮತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗುವಿಕೆಯೇ ಕಾರಣ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವೇದಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ? ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪತ್ವಾದಿ ಅನೇಕಗುಣಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡದೆ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಮರ್ಥಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಧಿಕರಣಶರೀರ ರಚನೆಗೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕಾರಾದ ಸಾಂಖ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಯೆಂದೇ ಒಪ್ಪಲಾರರು. ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ನೇರವಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೇ ನಿಷೇಧಮಾಡುವುದು ನೇರಮಾರ್ಗ. ಮತ್ತೊಂದು ದೋಷ ಸಮಸ್ತಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗದ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವು ಏಕದೇಶವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು.

ಭಾಮತಿಮತದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವವು ಹೇತ್ವಂತರವಲ್ಲ ಭಾಮತೀ ವಿವರಣೆಗಳ ನಿಕಾರಣ

ಭಾಮತಿ ಹಾಗೂ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಸೂತ್ರವನ್ನು ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಸಾಧಕವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವನ್ನೇ ಕೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೇದಗಳು ತತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬೇಕು. ತತ್ವವೆಂದರೆ ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಚಿನ್ಮಾತ್ರ. ಚಿನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ತಿಳಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಲಾರ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚನೆಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪದೇಶಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ನೋಡಬೇಕು. ಅವನನ್ನು

ನೋಡುತ್ತಾನೆಂದರೆ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬಾರದೆಂದರೆ ಸಾರ್ವಜ್ಞವನ್ನೂ ಸಹ ಒಪ್ಪಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವವು ಸಾರ್ವಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣಾ ಹೇಳಿದ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ

ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳಗುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ದೀಪದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶನಶಕ್ತಿಯೇ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಉಪಾದೇಯದಲ್ಲಿರುವ ಗುಣವು ಉಪಾದಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಮೇಯ. ವೇದಗಳಿಗೆ ಉಪಾದಾನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಲೇ ಬೇಕೆಂದು ವಿವರಣಾಕಾರರ ನಿಲುವು. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಾದಾನ ಉಪಾದೇಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನಕಾರಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೂ ಉಪಾದಾನಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತಾಶನಶಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಂಪತ್ತೆಂದು ಆಗಬೇಕಾದೀತು. ವೇದಗಳಿಗೆ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಉಪಾದಾನವಾದ್ದರಿಂದ ಉಪಾದೇಯವಾದ ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶನ-ಶಕ್ತಿಯು ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರಬೇಕಾದೀತು. ಮತ್ತು ಉಪಾದೇಯವಾದ ವೇದವು ಜಡವಾದ್ದರಿಂದ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೋ ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ವತಃ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ನೀನು ಅಜ್ಞತವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ನೀನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯದಿಗುಣಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿ ವಿಟಾಗಿದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಸೂತ್ರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಶೋನೆಗೂ ಒದ್ಧವಾಗಲಿಲ್ಲ.

(ಕಲ್ಪತರು ನಿರಾಕರಣೆ)

ಕಲ್ಪತರುವಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಾರಣನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ಸಕಲಕಾರಣತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಈ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ ಎಂದು.

ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಾದರೆ ವಿಯದಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರವು ಇರಬೇಕಾದೀತು. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯವೆಂಬ ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ವಿಯದಧಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು ವೇದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಒಗಟನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಬಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೊಸದಾದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ನೀವು ಒಪ್ಪಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದಾಗ ಅಧ್ಯಾಪಕನ ವೇದೋಚ್ಚಾರಣೆಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಾಡುವ ವೇದೋಚ್ಚಾರಣೆಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ತೋರಿಸಲಾಗದು. ಮತ್ತು ಘಟಪಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವ ಕಾರಣತ್ವದಂತೆಯೇ ವೇದಗಳಿಗೂ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆವಾಗ ಮಾತ್ರ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಈ ಅಧಿಕರಣವು ಅನಾವಶ್ಯಕವಲ್ಲವೇ?

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಧಿಕರಣತರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಹುರುಳಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದುವರೆಗೂ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು 'ಅಸ್ಯ ಮಹತಃ' ಎಂಬಶ್ರುತಿಯು ಅನುಮಾನರೂಪವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಾದರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಸಮಂಜಸವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆ ಶ್ರುತಿಗಳೇ ಅನುಮಾನರೂಪವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಮಾನುಜವಚನದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ರಾಮಾನುಜರ ಅಧಿಕರಣತರೀರ - ಜಗತ್ಕಾರಣವು ವೇದವಾಕ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲ. ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದವನು ಅತೀಂದ್ರಿಯನಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯತ್ವ-ನುಮಾನಗಳೆಲ್ಲ ದುಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ವೇದಾಂತವಾಕ್ಯಗಳು ಅನುವಾದಕಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿವೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ಇದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಧೇಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣವು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಅನುವಾದಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನೀವು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಹೊರತು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣತ್ವವು ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಬೇಕು. ಹೊರತು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತವಾಕ್ಯ-ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆಯೇ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ಹೊರತು ಕೇವಲ ಕಾರಣವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ರಾಮಾನುಜಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ಚತುರ್ಥಸೂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರವು ದುರಾಗಮಗಳನ್ನೂ ನಿರಾಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

(ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಮಾನುಜರಿಗೆ ಸಮಾನದೋಷ)

ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. (ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಅಸ್ಯೇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಃ) ಎಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದ. ಆದರೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವಾದರೇನು? ಆಗಮ ಪ್ರಮಾಣವಾದರೇನು? ಪ್ರಮೇಯದಲ್ಲಂತೂ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆ ಅತತ್ವಾನೇದಕವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆ ಅತತ್ವಾವೇದಕವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆ 'ನ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' 'ನ ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸೂತ್ರವಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಮತ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮಜ್ಞಾನಮಾನವನ್ನು ಸೂತ್ರವು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತೆ ದುರಾಗಮಗಳನ್ನು ಇಹ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸಿತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತ್ರಯ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

॥ ತ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವೋ ವಿಜಯತೇತಮಾಮ್ ॥

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ

ಮತ್ತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತ್ರಯ ವಿಮರ್ಶೆ

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದಾರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಂ - ॥ ತತು ಸಮನ್ವಯಾತ್ ॥ ೪ ॥

ಅನುವಾದ - ಆ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಉಪಕ್ರಮ-ಉಪಸಂಹಾರಗಳಿಂದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು.

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ
ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ॥

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ರುದ್ರಾದಿಗಳೇಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಲ್ಲ?

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಂ - ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಪ್ರತೀಯಮಾನಮಪಿ ನೇತರೇಷಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಂ, ಕುತಃ? ।

॥ ತತು ಸಮನ್ವಯಾತ್ ॥ ೪ ॥

ಅನ್ವಯ ಉಪಪತ್ತಾದಿಲಿಂಗಂ ।

ಅನುವಾದ - ವಿಚಾರ ಮಾಡದ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಇತರರಾದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ, ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವಗಳು ಅಪಾತತಃ ತೋರಿದರೂ, ಆ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ತತ್ವ ಸಮನ್ವಯಾತ್ = ರುದ್ರಾದಿಸಕಲ-ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯವಾಗುವುದರಿಂದ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ವಯ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಉಪಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳು' ಎಂದರ್ಥ.

ಪಡ್ಧಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳು

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

उक्तं च बृहत्संहितायाम् -

उपक्रमोपसंहारावभ्यासोऽपूर्वता फलम् ।

अर्थवादोपपत्ती च लिङ्गं तात्पर्यनिर्णये ॥ इति

उपक्रमादितात्पर्यलिङ्गैः सम्यङ् निरूप्यमाणे तदेव शास्त्रगम्यम् ।

‘मां विधत्तेऽभिधत्ते मां विकल्पोऽपोह इत्यहम् ।

इत्यस्या हृदयं साक्षान्नान्यो मद्ವೇದ ಕಃಚನ’

इति भागवते ॥४॥

॥ इति समन्वयाधिकरणम् ॥४॥

ಅನುವಾದ - ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಗಳೇ ಅನ್ವಯ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ಸಂಹಿತೆಯ ವಚನ ಹೀಗಿದೆ - "ಉಪಕ್ರಮ, ಉಪಸಂಹಾರ, ಅಭ್ಯಾಸ, ಅಪೂರ್ವತಾ, ಫಲ, ಅರ್ಥವಾದ, ಉಪಪತ್ತಿ-ಈ ವಿಳು ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಲಿಂಗಗಳು" ಎಂದು.

ಉಪಕ್ರಮಾದಿತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಯಾವುದು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೋ ಆ ವಸ್ತುವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು. ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು.

ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ - “ಕರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೊರಟಿವೆ. ಇಂದ್ರರುದ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳು ನನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ‘ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ನನ್ನ ಬಹುರೂಪಗಳನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಗಳು ನನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಎನ್ನುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆ ವೇದದ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಹ ತಿಳಿಯಲಾರರು” ಎಂದು. ಇದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತು.

॥ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ॥

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

‘ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣುವಿಷಯಕ’ ಎನ್ನಲು ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಜಗತ್ಕಾರಣತಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣಕತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಕುತ:?
ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ವಾ ತತ್ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್? ಇತಿ । ತತ್ತತ್ ವಾದಿಭಿस्तಥಾ
ತಥೋಚ್ಯಮಾನತ್ವಾದಿತೈತದಾಶಂಕಾ ಪರಿಹಾರತ್ವೇನ ಸೂತ್ರಮವತಾರಯತಿ - ತತ್ವಿತಿ ॥
ತತ್ರ ‘ಅನ್ವಯ’ಶಬ್ದೇನೋಪಪತ್ತಾದಿಕಮುಚ್ಯತೇ । ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ವಯಸಾಧಕತ್ವಾತ್ ।
ಉಪಪತ್ತಾದಿಷಡ್ವಿಧತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಮಾಗಮವಾಕ್ಯೇನ ದರ್ಶಯತಿ । ಯತ್ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವೇನ
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಂ ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತದೇವ ಜಗತ್ಕಾರಣತಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದಮ್ ।
ಉಪಕ್ರಮಾದಿವಶಾತ್ । ತದ್ ವಿರೋಧಾದೇವ ನ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ತಥಾಭೂತಮಿತ್ಯರ್ಥ: । ಏತದೇವ
ಭಗವದ್ವಾಕ್ಯೇನ ಸಮರ್ಥಯತೇ - ಮಾಮಿತಿ ॥ ‘ಮದುದ್ದೇಶೇನ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿಧತೇ
ಇಂದ್ರಾದೀನಾಮಪಿ ಮಾಮಭಿಧತೇ ನ ದೇವಾನ್’ ಇತ್ಯರ್ಥ: ॥

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾयां ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಯಾಂ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣಮ್ ॥

ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಏಕ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಧಾನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರುದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಏಕ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಬಾರದು? ಆಯಾ ವಾದಿಗಳು ಅದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಆಶಂಕಿಸಿ, ಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ "ತತ್ತು" ಎಂಬುದಾಗಿ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ವಯ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉಪಪತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಪಪತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಉಪಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಷಡ್ವಿಧತತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಆಗಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವಾತನು ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು. ಅವನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳೇ ನಿಶ್ಚಯಕಗಳು. ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಗಳಾಗಲಾರವು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಮಾಂ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. "ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ಕರ್ಮಗಳು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಇಂದ್ರಾದಿಶಬ್ದಗಳೂ 'ಹ' ನನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ ಹೊರತು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನಲ್ಲ" ಎಂದು.

ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ವಿಷ್ಣುವೊಬ್ಬನೇ ಶಾಸ್ತ್ರೈಕಸಮಧಿಗಮ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - जगत्कारणस्य विष्णोः शास्त्रैकगम्यत्वं साधितम् । तस्यैव च शास्त्रगम्यत्वमित्याह - अज्ञानामित्यादिना ।

ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ವಿಷ್ಣು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - 'ಅಜ್ಞಾನಾಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ.

ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯರಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸಾಂಖ್ಯಪಾಶ್ವಪತಸೌರಶಾಕ್ತೇಯಾದಿನಾಂ ಪ್ರತೀಯಮಾನಮಪೀತರೇಷಾಂ
ಪ್ರಾಧಾನರೂಪಾದಿನಾಂ ನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯತ್ವಮ್ ।

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶ್ವಪತಶಾಸ್ತ್ರ, ಸೌರಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಾಕ್ತೇಯಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ, ರುದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಆಪಾತತಃ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಪತ್ತಿತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಕುತಃ? ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್ । ಉಪಪತ್ತಾದಿಲಿಂಗಮಿತಿ
ವಚನಾದುತ್ತರೋತ್ತರಪ್ರಾಬಲ್ಯಂ ಸೂಚಿತಮ್ । ಉಪಕ್ರಮಾದಿನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮುಪಪತ್ತಿತ್ವೇಽಪಿ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪರಿವ್ರಾಜಕನ್ಯಾಯೇನ ಭೇದೋಕ್ತಿಃ ।

ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಏಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯರಲ್ಲ ? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂತ್ರವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಉಪಪತ್ತಾದಿಲಿಂಗಮ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳ ನಡುವೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉಪಪತ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಆದಿಪದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ತಪ್ಪು. 'ಉಪಕ್ರಮಾದಿ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಹೌದು; ಆದರೆ 'ಉಪಪತ್ತಾದಿಲಿಂಗಮ್' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಉಪಪತ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಾಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳ ನಡುವೆ ಹಿಂದಿನ ಲಿಂಗಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂದಿನ ಲಿಂಗಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ 'ಉಪಪತ್ತಾದಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಉಪಪತ್ತಿಯೇ ಆಗಿವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪುನಃ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಏಕೆ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಪರಿವ್ರಾಜಕನ್ಯಾಯದಿಂದ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜೊತೆ ಪರಿವ್ರಾಜಕರು ಬಂದರು' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಪರಿವ್ರಾಜಕರೂ ಕೂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷಭಾವವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉಪಪತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪಲ್ಲ.

ವೇದೈಕದೇಶವು ಇತರ ದೇವತಾಪ್ರತಿಪಾದಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यद्यपि वेदैकदेशस्य देवतान्तरायन्वयः, स ब्रह्मणः सर्वोत्तमत्वप्रतिपादनार्थं इति तदेव सम्यगन्वयान्महातात्पर्यमवगम्यते ।

ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಸಕಲವೇದಗಳ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ ವೇದದ ಏಕದೇಶವು ಇತರ ದೇವತಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆವಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಕಲವೇದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದದ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ದೇವತಾಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಉಪಕ್ರಮ, ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ವಿವಕ್ಷಾಜೀರ್ಛದಿಂದ ಎರಡೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - उपक्रमोपसंहारायोर्विशेषसामान्योक्तितया यत्राविरोधस्तत्र कचिदुपक्रमो बलवान् । प्रथमप्राप्तत्वात् । तदनुरोध्युपसंहारः ।

ಉಪಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದು ಪ್ರಬಲ ? ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಕ್ರಮವು ಬಲಿಷ್ಠವೋ ಅಥವಾ ಉಪಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಸಂಹಾರವು ಪ್ರಬಲವೋ ? ಎಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ಉಪಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದು

ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೋ ಅದು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಪಕ್ರಮವೂ ಕೂಡ ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಉಪಸಂಹಾರವು ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದು.

ಉಪಸಂಹಾರವು ಉಪಕ್ರಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यथा “आत्मा वा इदम्” इत्युपक्रमसिद्ध आत्मा ‘तन्नामवतु’ इति सामान्योपसंहारेऽप्यनुगच्छति । यत्र विरोधस्तत्रोपसंहारानु-
रोधेनोपक्रमो व्याख्येयः । व्याख्यानरूपत्वादुपसंहारस्य ।

ಉದಾಹರಣೆ - 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಇದಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉಪಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ 'ತನ್ನಾಮವತು' ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತತ್‌ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರಸಕ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಪಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ಉಪಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹಾರವೇ ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಸಂಹಾರವು ಉಪಕ್ರಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಯೇಯಂ ಪ್ರೇತೇ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಪಕ್ರಮವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಹಂತ ತಂ ಇದಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಉಪಸಂಹಾರವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಉಪಕ್ರಮಕ್ಕಿಂತ ಉಪಸಂಹಾರವು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಭ್ಯಾಸದ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - असकृदुक्तिः 'अभ्यासः' ।

ಒಂದೇ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಹೇಳುವುದು 'ಅಭ್ಯಾಸ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು

ಒಂಬತ್ತು ಬಾರಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ 'ಐತದಾತ್ಮ್ಯಂ' ಎಂಬ ಪದವು ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ತತ್' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದಾಗ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಐತದಾತ್ಮ್ಯಂ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ 'ತತ್' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನೀನೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನನಾಗಿರುವಿ ಎಂಬುದು 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ. ಇದನ್ನು ಒಂಬತ್ತು ಬಾರಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನನೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರವೆಂದು ಶ್ರುತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಅಭ್ಯಾಸ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಅಪೂರ್ವದ ಲಕ್ಷಣ

**ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಅಪೂರ್ವತ್ವಂ' ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾಗಮ್ಯತ್ವಮ್ । अभ्यासः प्रमाणान्तरा-
सिद्धविषयस्त्वपूर्वताबलेन नीयते । ज्ञानादिफलवत्त्वात् तस्याः । यथा -
'तदस्य प्रथमं जन्म', 'तदस्य द्वितीयं जन्म', 'तदस्य तृतीयं जन्म'
इत्यभ्यासो जीवगः प्रतीतोऽन्तर्यामिविषयो भवति ।**

ಅಪೂರ್ವತ್ವವೆಂದರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವಿಕೆ ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರಮಾಣಾಂತರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗದ ವಿಷಯವು ಅಪೂರ್ವತಾ ಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಪೂರ್ವತ್ವವು ಜ್ಞಾನಾದಿಫಲವುಳ್ಳದ್ದರಿಂದ. ಉದಾಹರಣೆ - ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ತದಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ಜನ್ಮ ತದಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಂ ಜನ್ಮ ತದಸ್ಯ ತೃತೀಯಂ ಜನ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅಪಾತತಃ ಇದು ಜೀವನಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜನ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜೀವನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಾಗ ಬಿಂಬರೂಪಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಜನ್ಮವಾಯಿತೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಅಪೂರ್ವವು ಪ್ರಬಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ 'ತದಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ಜನ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ತದಸ್ಯ' ಎಂಬುದು ಅನೇಕಬಾರಿ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಲದಿಂದ ಜೀವನೇ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಅಸ್ಯ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿವಿಷಯವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದಾಗ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವು 'ಜೀವ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಪರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಪೂರ್ವವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಫಲದ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಫಲಾದಪೂರ್ವಾತ್ ಸುಪೂರ್ವೇಽಪಿ ಫಲವತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಸ್ಯಾತ್, ಕಿಮುತಾಪೂರ್ವೆ । ಯಥಾ -

ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವೇಣ ಮನಸಾ ಯಜ್ಞಃ ಸ್ಮರಸಿ ಕೇಶವ ।

ಅಪ್ರಾಪ್ಯಮಿವ ಕೂರ್ಮಾಣಾಂ ತೇನ ಜೀವಾಮಹೇ ವಯಮ್" ಇತ್ಯಾದಿ ॥

ಫಲ - ಅಪೂರ್ವವೆಂಬ ಲಿಂಗಕ್ಕಿಂತಲೂ 'ಫಲ' ಎಂಬ ಲಿಂಗವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಫಲವಿಲ್ಲದ ಅಪೂರ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಅಪೂರ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಫಲಬೋಧಕವಾಕ್ಯವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಪೂರ್ವಾರ್ಥವೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಫಲಬೋಧಕವಾದ ಲಿಂಗವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೇನು! ಉದಾಹರಣೆ -

ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವೇಣ ಮನಸಾ ಯಜ್ಞಃ ಸ್ಮರಸಿ ಕೇಶವ ।

ಅಪ್ರಾಪ್ಯಮಿವ ಕೂರ್ಮಾಣಾಂ ತೇನ ಜೀವಾಮಹೇ ವಯಮ್ ॥

ಓ ಕೇಶವನೇ ! ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವಿ. ಆಮೆಯ ಮರಿಗಳು ತಾಯಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಹೇಗೆ ಬದುಕುತ್ತವೋ ಅದರಂತೆ ನಾವೂ ಸಹ ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜೀವನಹೇತುತ್ವವೆಂಬ ಫಲವು, ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥವಾದದ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯದರ್ಥಮನ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಜಾತಸ್ಯ ಸೃಷ್ಟಾದೇವಾದಃ, ತಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥವಾದವತ್ಯ-
ಶ್ರುತಫಲೇ ಶ್ರುತಫಲಾದಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಯಥಾ - “ಅಶ್ವಂತಃಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿಯೋ ಯ
ಎವಮೇತಚ್ಚಿರಸಃ ಶಿರಸ್ತ್ವಂ ವೇದ” ಇತ್ಯಾದೌ ಶ್ರುತಫಲಾದಪಿ ಶಿರಸ್ತ್ವವೇದನಾದಶ್ರುತಫಲೇ
ಪ್ರಾಣಸಂವಾದಾರ್ಥವಾದವತಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕರ್ಷವೇದನ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಪರ್ಯವಸೀಯತೇ ।

ಅರ್ಥವಾದ - 'ಯಾವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅದೇ ಅರ್ಥವಾದ'
ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಏಕೆಂದರೆ ಇಂಥ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವವನು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿರುವನು
ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಇಂಥ ಅರ್ಥವಾದವು ಫಲಕೃಂತಿಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥವಾದದಲ್ಲಿ
ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ -
ಐತರೆಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಶ್ರಯಂತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಶ್ರಿಯಃ ಏವಮೇತದ್ ಶಿರಸಃ ಶಿರಸ್ತ್ವಂ ವೇದ'
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದೆ. 'ಶ್ರಯಂತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಇತಿ ಶ್ರೀಃ' ಎಲ್ಲವೂ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ
ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರೀ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆಯೆಂಬ
ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾರು ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಸಂಪತ್ತನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಫಲವು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ.
ಹೊರತು ಅರ್ಥವಾದವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - 'ಶಿರಸ್ಸು' ಎಂದರೆ 'ಪ್ರಾಣ'
ಎಂದರ್ಥ. ಇದೇ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ-
ದೇವತೆಗಳು ಹೊರಟು ಹೋದಾಗ ದೇಹವು ಬಿಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣನು ಹೊರಟು
ಹೋದಾಗ ದೇಹವು ಬಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣನು
ಉತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಈ ವಾಕ್ಯದ ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಫಲವೆಂಬ ಲಿಂಗಕೃಂತಿಲಾ ಅರ್ಥವಾದಲಿಂಗವೆಂಬುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ.

ಉಪಪತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅರ್ಥವಾದೋಽಪ್ಯುಪಪತ್ತಿಬಲೇನ ನಿಯತೇ । ಯಥಾಽತ್ರ ಪ್ರಾಣಗಃ
ಪ್ರತೀತಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಾರ್ಥವಾದಸ್ತದಸಮ್ಮಾನ್ಯಧರ್ಮೇಂತರ್ಯಾಮಿವಿಷಯೋ ಭವತಿ । ಯಥಾ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ 'ತದಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಂ ಜನ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ತದಸ್ಯ' ಎಂಬುದು ಅನೇಕಬಾರಿ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಲದಿಂದ ಜೀವನೇ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಅಸ್ಯ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿವಿಷಯವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದಾಗ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಭ್ಯಾಸವು 'ಜೀವ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಪರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಪೂರ್ವವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಫಲದ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಅಫಲಾದಿಪೂರ್ವಾತ್ ಸುಪೂರ್ವೇಽಪಿ ಫಲವತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್, ಕಿಮುತಾಪೂರ್ವೇ । ಯಥಾ -

ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವೇಣ ಮನಸಾ ಯಃ ಸ್ಮರಸಿ ಕೇಶವ ।

ಅಪ್ರಾಪ್ಯಮಿವ ಕೂರ್ಮಾಣಾಂ ತೇನ ಜೀವಾಮಹೇ ವಯಮ್" ಇತ್ಯಾದೌ ॥

ಫಲ - ಅಪೂರ್ವವೆಂಬ ಲಿಂಗಕ್ಕಿಂತಲೂ 'ಫಲ' ಎಂಬ ಲಿಂಗವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಫಲವಿಲ್ಲದ ಅಪೂರ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಅಪೂರ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಫಲಬೋಧಕವಾಕ್ಯವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಪೂರ್ವಾರ್ಥವೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಫಲಬೋಧಕವಾದ ಲಿಂಗವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೇನು! ಉದಾಹರಣೆ -

ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವೇಣ ಮನಸಾ ಯಃ ಸ್ಮರಸಿ ಕೇಶವ ।

ಅಪ್ರಾಪ್ಯಮಿವ ಕೂರ್ಮಾಣಾಂ ತೇನ ಜೀವಾಮಹೇ ವಯಮ್" ॥

ಓ ಕೇಶವನೇ ! ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವಿ. ಆಮೆಯ ಮರಿಗಳು ತಾಯಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಹೇಗೆ ಬದುಕುತ್ತವೋ ಅದರಂತೆ ನಾವೂ ಸಹ ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜೀವನಹೇತುತ್ವವೆಂಬ ಫಲವು. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥವಾದದ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯದರ್ಥಮನ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಜಾತಸ್ಯ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೇವಾದಃ, ತಸ್ಮಿನ್ನರ್ಥವಾದವತ್ಯ-
ಶ್ರುತಫಲೇ ಶ್ರುತಫಲಾದಪಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ । ಯಥಾ - “ಶ್ರಯಂತೇಽಸ್ಮಿಂಞ್ಚಿಯೋ ಯ
ಎವಮೇತಚ್ಚಿರಸಃ ಶಿರಸ್ತ್ವಂ ವೇದ” ಇತ್ಯಾದೌ ಶ್ರುತಫಲಾದಪಿ ಶಿರಸ್ತ್ವವೇದನಾಶ್ರುತಫಲೇ
ಪ್ರಾಣಸಂವಾದಾರ್ಥವಾದವತಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕರ್ಷವೇದನ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಪರ್ಯವಸೀಯತೇ ।

ಅರ್ಥವಾದ - ‘ಯಾವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅದೇ ಅರ್ಥವಾದ’
ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಏಕೆಂದರೆ ಇಂಥ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವವನು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿರುವನು
ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಇಂಥ ಅರ್ಥವಾದವು ಫಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥವಾದದಲ್ಲಿ
ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ -
ಐತರೆಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ‘ಶ್ರಯಂತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಶ್ರಿಯಃ ಏವಮೇತದ್ ಶಿರಸಃ ಶಿರಸ್ತ್ವಂ ವೇದ’
ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದೆ. ‘ಶ್ರಯಂತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ಇತಿ ಶ್ರೀಃ’ ಎಲ್ಲವೂ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ
ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರೀ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆಯೆಂಬ
ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾರು ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಸಂಪತ್ತನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಫಲವು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ.
ಹೊರತು ಅರ್ಥವಾದವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - ‘ಶಿರಸ್ಸು’ ಎಂದರೆ ‘ಪ್ರಾಣ’
ಎಂದರ್ಥ. ಇದೇ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ-
ದೇವತೆಗಳು ಹೊರಟು ಹೋದಾಗ ದೇಹವು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣನು ಹೊರಟು
ಹೋದಾಗ ದೇಹವು ಬಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣನು
ಉತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಈ ವಾಕ್ಯದ ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಫಲವೆಂಬ ಲಿಂಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅರ್ಥವಾದಲಿಂಗವೆಂಬುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ.

ಉಪಪತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅರ್ಥವಾದೋಽಪ್ಯುಪಪತ್ತಿಬಲೇನ ನಿಯತೇ । ಯಥಾಽತ್ರ ಪ್ರಾಣಗಃ
ಪ್ರತಿತಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಾರ್ಥವಾದಸ್ತದಸಮ್ಮಾವ್ಯಧರ್ಮೇರಂತರ್ಯಾಮಿವಿಷಯೋ ಭವತಿ । ಯಥಾ

चेन्द्राग्रादिगः प्रतीतः सर्वोत्तमत्वार्यवादस्तस्मिन्नेव प्रकरणेऽन्यत्र वा तेषां
हीनत्ववचनाद्युपपत्त्या विष्णुपरोऽवसीयते । तस्मादर्थवादादुपपत्तिर्बलियसी॥

ಉಪಪತ್ತಿ- ಅರ್ಥವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉಪಪತ್ತಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಏತರೇಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಇದೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣನಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನು ಭಗವಂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣನಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವೆಂಬ ಅರ್ಥವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಣನಿಗೂ ಪ್ರಾಣತ್ವವನ್ನು ನೀಡುವ ಭಗವಂತನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಉಪಪತ್ತಿಬಲದಿಂದ ತಿಳಿದಾಗ ಮಹಾಫಲವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉಪಪತ್ತಿಯು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ - ಇದೇ ಏತರೇಯಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ 'ಸರ್ವೋತ್ತಮ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ವಾಕ್ಯವು ಅರ್ಥವಾದ ಎಂಬ ಲಿಂಗದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು 'ಸರ್ವೋತ್ತಮರಲ್ಲ' ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ 'ಹೀನತ್ವವಚನ' ಎಂಬ ಉಪಪತ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಉಪಪತ್ತಿಯು ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಭಾಗವತದ ಆಧಾರ

तत्त्वप्रदीपः - 'मां विधत्तेऽभिधत्ते माम्' इति भागवतवचनार्थं दर्शयति।
'आत्मानमेव लोकमुपासीत', 'ज्योतिष्टोमेन स्वर्गकामो यजेत', 'ब्राह्मणो न
हन्तव्यः' इत्यादि मामुद्दिश्यैव विधत्ते श्रुतिः ।

'ಮಾಂ ವಿಧತ್ತೇಽಭಿಧತ್ತೇ ಮಾಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಗವತಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಆತ್ಮಾನಮೇವ ಲೋಕಮುಪಾಸೀತ' 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟೋಮೇನ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ' 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಹಂತವ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ವಿಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

ವಿವರಣೆ - ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಶ್ಲೋಕದ ಪಾದಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಭಾಗವತದ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥ ಹೊರತು ನೇರವಾದ ವಾತವಲ್ಲ. ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'ಭಾಗವತವಚನಾರ್ಥಂ' 'ಭಾಗವತ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಆತ್ಮನಾಮೇವ ಲೋಕಮುಪಾಸೀತ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳ ಆವಾಂತರ ಅರ್ಥ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ ಭಗವಂತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲಕ್ಕೂ ಭಗವಂತನೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಹೊರಟಿವೆ. ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬರ್ಥವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ 'ಆತ್ಮನಾಮೇವ ಉಪಾಸೀತ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು ಹೇಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೋ ಅದರಂತೆ 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಣೋಮೇನ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋ ಯಜೇತ' ಎಂಬ ವಿಧಿಯೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಣೋಮಾದಿಯಾಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಹಂತವ್ಯಃ' ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ವಧ ಮಾಡಬಾರದು' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಪಾದನೆಗೋಸ್ಕರವೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದರೆ ಬಲು ಇಷ್ಟ. ಅವರನ್ನು ವಧ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಧವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧಿನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಗಳು ಹರಿಪರವಾಗಿಯೇ ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು 'ಮಾಂ ವಿಧತ್ತೇ' 'ಎಲ್ಲವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ವಿಧಾನ ಮಾಡುತ್ತವೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

'ಮಾಮುಭಿಧತ್ತೇ'

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - "ನ ತೇ ವಿಣ್ಣೋಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತ:" "ಅಗ್ರ ಇನ್ದ್ರ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ದೇವಾ:" ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾಮಭಿಧತ್ತೇ ।

'ನ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ಜಾತಃ' 'ಓ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ಈಗ ಇರುವವನು ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವವನು ಯಾರು ಸಹ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ' 'ಅಗ್ನಿ

ಇಂದ್ರ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ದೇವಾಃ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ನನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಇದು 'ಮಾಮಭಿದತ್ತೇ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ.

‘ವಿಕಲ್ಪ್ಯ ಅಪೋಹ್ಯಃ’

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ‘‘ಛೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ ಮೃತಂ ಚಾಮೃತಂ ಚ’’, ‘‘ಛೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ ಆತ್ಮಾ ಚೈವಾನಾತ್ಮಾ ಚ’’ ಇತಿ ವಿವಿಧಂ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ, ‘‘ನೆತಿ ನೇತಿ ತತ್ರ ಯಃ ಸ ಆತ್ಮಾ ಸ ನಿಯಃ ಶುಭಃ ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಃ । ಅಥ ಹ ಯೋಽನೀದೃಶಃ ಸೋಽನಾತ್ಮಾ’’ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ದೋಷಾದಪೋಹಃ, ನಿರ್ದೋಷತ್ವೇನ ವಿಧೇಯೋಽಪ್ಯಹಮೇವೇತ್ಯಸ್ಯಾ-
ಭಿಪ್ರಾಯಮಹಮೇವ ವೇದೇತಿ ॥

॥ ಇತಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣಮ್ ॥

‘ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ ಮೂರ್ತಂ ಚಾಮೂರ್ತಂ ಚ’ ಮೂರ್ತ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತ ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಎರಡು ರೂಪಗಳು. ‘ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ ಆತ್ಮಾ ಚೈವಾನಾತ್ಮಾ ಚ’ ‘ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅನಾತ್ಮ ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಎರಡು ರೂಪಗಳು’. ಹೀಗೆ ‘ವಿಕಲ್ಪ್ಯ’ = ವಿವಿಧರೂಪಗಳನ್ನು ತಾಳಿ ಅಪೋಹ್ಯಃ = ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ‘ನೇತಿ ನೇತಿ ತತ್ರ ಯಃ ಸ ಆತ್ಮಾ ಸ ನಿತ್ಯಃ ಶುದ್ಧಃ ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಃ. ಅಥ ಹ ಯೋಽನೀದೃಶಃ ಸೋಽನಾತ್ಮಾ’ ಯಾವುದೇ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನು ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನು ಶುದ್ಧನು ಕೇವಲನು ಪ್ರಕೃತಗುಣರಹಿತನು ಆಗಿರುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧನಾಗಿರುವನು ಆತ್ಮನೆಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರ. ಹೀಗೆ ನಿರ್ದೋಷನೆಂದು ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ವಿಧೇಯನಾಗಿರುವನು ನಾನೇ ಆಗಿರುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಾತು. ಇದನ್ನೇ ‘ಅಹಮೇವ ವೇದ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣವು ಮುಗಿಯಿತು

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಕನೆಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ

॥ ಶ್ರೀ: ॥

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ತನ್ತ್ರದೀಪಿಕಾ

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣಮ್

॥ ॐ ತತು ಸಮನ್ವಯಾತ್ ॥ ೧-೧-೪

ಅತ್ರ ನಯೇ ಪುನರತಿವ್ಯಾಸಿನಿರಾಸಾಯ ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇನ
ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಂ ಸಮರ್ಥ್ಯತೇ । ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನೀತಿ ವರ್ತತೇ । ಸಮಿತೀತತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಪದೇನಾಪಿ
ಅನ್ವೇತಿ । ತಸ್ಯ ಕಾತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಮುಖ್ಯತ್ವಂ ಚಾರ್ಥಃ । ತುರೇವ । ಅನ್ವೀಯಂತೇ
ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯಗೋಚರೇಣ ಸಂಬಂಧ್ಯಂತೇ ತಥಾ ಜ್ಞಾಯಂತ ಇತಿ ಯಾವತ್ ವಾಕ್ಯಾನ್ಯನೇನ
ಇತಿ ಅನ್ವಯ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಸಮುದಾಯಾತ್ ಮುಖ್ಯಯಾ ವೃತ್ತ್ಯಾ ಕೃತ್ಸಾಕ್ಷಯೋನಿಃ
ಕೃತ್ಸಾಕ್ಷಯೋನೀತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯಃ ತತು ತದೇವ ಪ್ರಕೃತವಿಷ್ಣವಾಖ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ
ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು
ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಸಂ' ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗವು ಶಾಸ್ತ್ರಪದದೊಂದಿಗೂ ಅನ್ವಯವನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆ 'ಸಂ' ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಕಲ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯತ್ವ ಎಂದು ಎರಡರ್ಥ. 'ತು'
ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಏವ ಎಂದರ್ಥ. ಯಾವ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಶಕ್ತಿ ಅಥವಾ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂಬ
ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೋ ಅಂತಹ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳ
ಸಮುದಾಯವು ಅನ್ವಯ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅನ್ವೀಯಂತೇ ವಿತೇನ ಇತಿ ಅನ್ವಯಃ' ಎಂದು

ಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಲಿಂಗಸಮುದಾಯವೆಂದರ್ಥ. ಸಬಲವೋ ದುರ್ಬಲವೋ ಎಂದು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅನ್ವಯದಿಂದ ಎಂದರೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಲಿಂಗಗಳ ಸಮುದಾಯದಿಂದ, ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಯಾದವನು ಅಂದರೆ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಪಕ್ಕತನಾದ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. (ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿದಾಗ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೀಗೆರ್ಥ. ಸಮನ್ವಯಾತ್ = ಪ್ರಬಲವೋ, ದುರ್ಬಲವೋ ಎಂದು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಸಂಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರತತ್ಪರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾದವನು; ತತ್ತು = ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು).

उपक्रमादेरिति वाच्ये अन्वयादिति यौगिकोक्त्या न शास्त्रतात्पर्यज्ञसौ
आपातप्रतीतिः उपक्रमाद्यनपेक्षव्याख्यात्वचनं वा लिङ्गमिति सूचितम् ।
तेन न ताभ्याम् अन्येषां जगद्धेतुत्वं कल्प्यमिति भावः ।

ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಂದ ಎಂದೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅನ್ವಯಾತ್ ಎಂಬ ಯೌಗಿಕಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಆಪಾತಪ್ರತೀತಿಯಾಗಲೀ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ಮಾತುಗಳಾಗಲೀ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಪಾತಪ್ರತೀತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

समन्वयैरिति वाच्ये समुदायबुद्ध्या अन्वयात् इत्युक्तिस्तु उपक्रमादीनां
अविरोधसूचनार्था । उपक्रमादेः तात्पर्यव्यभिचारनिरासाय समित्युक्तिः ।

ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರಪ್ರಕೃತತತ್ಪದೇ ಮಙ್ಗುಕಪ್ಪುತ್ಯಾ ಅನುವರ್ತಮಾನೇಽಪಿ ಪುನಃ ತದ್ಗ್ರಹಣಂ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥತುಶಬ್ದಾನವ್ಯಾರ್ಥಮ್ । ಅನ್ಯಥಾ ಅನ್ವಯಪದಸ್ಯ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳ ಲಿಂಗತ್ವೋಕ್ತಾವೇವ ಚಾರಿತಾರ್ಥಾತ್ ಪ್ರತೀತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನಿರಾಸಕತಯಾ ತನ್ನಿರಾಸಾರ್ಥತ್ವೇನ ಶ್ರುತೇನ ಸಮನ್ವಯಾತ್ ಇತ್ಯನೇನೈವ ಅನ್ವೀಯೇತ । ಅಜ್ಞಾನಗಮಾಂ ಸನಿತ್ಯಾದೌ

अङ्ग्रहणस्य अङ्गेनेव अत्रापि समस्तस्यापि संशब्दस्य अन्यान्वयो बोध्यः।
सुधायां तु उपक्रमादिलिङ्गनिर्णीतात् समन्वयात् सम्यग्वचनवृत्त्या
तत्परत्वरूपसम्बन्धात् तदेव शास्त्रयोनि शास्त्रजन्यप्रमाविषय इति वृत्त्यन्तरं
च उक्तम् ॥ ४ ॥

ವಸ್ತುತಃ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸಮನ್ವಯಃ' ಎಂದು ಬಹುವಚನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ಅನ್ವಯಾತ್ ಎಂದು ಏಕವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಆರುಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಡೆಯೂ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸಂ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಾದ ತತ್ ಎಂಬ ಪದವನ್ನೇ ಮಂಡೂಕವೃತ್ತಿ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪುನಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತತ್ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಹ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ತುಶಬ್ದವು ತತ್ ಪದದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅನ್ವಯ ಪದವು ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನು ಲಿಂಗಗಳೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಚರಿತಾರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದಾಗ ಆಪಾತಪ್ರತೀತಿಯನ್ನಾಗಲೀ ವಿಚಾರಮಾಡದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರನ್ನಾಗಲೀ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನಿರಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮನ್ವಯಾತ್ ಎಂಬ ಪದದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗಬಾರದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತತ್ ಪದವನ್ನು ಅನುವೃತ್ತಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಜ್ಞಾನಗಮಾಂ ಸನಿ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಚ್ ಪದವು ಅಂಗಪದದಿಂದ ಹೇಗೋ, ಅದರಂತೆ ಸಮಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಪದದ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸುಧೆಯಲ್ಲಾದರೋ "ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಿತವಾದ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಅಂದರೆ ಸಮೀಚೀನವಾದ ವಚನವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತತ್ತರತ್ವವೆಂಬ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಈ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣವು ಚಿನ್ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೈಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶನೆಂದು ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ನಿರ್ವಿಶೇಷನೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಚಿನ್ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಭಾವಿತ. ಮತ್ತು ಚಿನ್ಮಾತ್ರವು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶನಾದ್ದರಿಂದ ಸಂದಿಗ್ಧನಾಗಲಾರ. ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ?

ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷವು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಂತಸ್ಥಾಧಿಕರಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ಮಾತ್ರವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಬಲಬ್ರಹ್ಮನು ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೂರನೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷವು ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೂ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಸೂತ್ರವಿನ್ಯಾಸ ಅಧಿಕರಣರಚನೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅತ್ಯಂತ ಬಾಲಿತ.

ಕಂಠಮಣಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವೂ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಸೂತ್ರಾರ್ಥವೂ ಸರಿಯಿಲ್ಲ

ಬ್ರಹ್ಮಭಾವವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಭೇದಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಅಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತೇವೆ. ವೇದಾಂತಗಳಿಂದ ಭ್ರಮೆ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವವೇ ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಂಠಮಣಿಯನ್ನು ಕತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಊರಲ್ಲಿ ಸುತಿದಂತೆ' ಎಂದ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಈ ಉಪಪಾದನೆಯೇ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಕಂಠಮಣಿ ನಿನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಕೇವಲ ಸುಖವನ್ನಷ್ಟೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು ಮೊದಲೇ ಧರಿಸಿದ ಕಂಠಮಣಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಧರಿಸಲಾರ ಆದರಂತೆ ಸ್ವರೂಪಸುಖ ಮೊದಲೇ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ವೇದಾಂತಗಳು ಬೋಧಿಸಿದಾಗ ಇದ್ದ ಸ್ವರೂಪಸುಖದ ಅರಿವನ್ನೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೊರತು ಹೊಸಸುಖವನ್ನೇನು ಹೊಂದಲಾರ.

ಮತ್ತು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸಮನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಮನ್ವಯವೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂ ತಬ್ಬವು ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ವ್ಯಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಭಾಮತಿಮತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದ ರಚನೆಯನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ - ಯಾವುದೇ ವೇದಾಂತವಾಕ್ಯಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾರವು. ಬ್ರಹ್ಮನಾದರೂ ಸಿದ್ಧರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಿದ್ಧನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಾಂತಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ವೇದಾಂತಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲ. ಜೀವರಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಐಕ್ಯವಿದ್ದರೂ ಐಕ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಮತ್ತು ಸಂಸಾರವು ಕಲ್ಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧನ ಯಾವ ಜೀವರಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆಂದು ಭ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ವೇದಾಂತಗಳು ಹೊರಟಿವೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಈ ಅಧಿಕರಣರಚನೆ ಕೇವಲ ಆವಾತರಮಣೀಯ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವೇದಾಂತಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೇ ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಪುನಃ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಶಂಕೆಯು ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಇನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಾಂತರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಬರುವುದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು

ವಿಮರ್ಶೆ

ರಾಮಾನುಜರು ಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಪರವಾದರೂ ವೇದಾಂತಗಳು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಲ್ಲ; ಪ್ರಮಾಣ-
ಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೆಂಬ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಈ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ವಾದ ವಿಮರ್ಶಣೀಯ - ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವು ವೇದಾಂತಗಳು ಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಪರವೆನ್ನಲು ಹೊರಟಿದೆ. ಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಪರವಾದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಲವಾಗುತ್ತವೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಈ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆಯೆಂದು ರಾಮಾನುಜರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ ಈ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವ ಸೂತ್ರಗಳು ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿಯೂ ಸಹ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ನೀವು ಈ ಸೂತ್ರದ 'ಸತ್' ಶಬ್ದದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವವನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುತ್ತೀರಿ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾರ್ಥಕವಾದ ತತ್ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಯಾವ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಷಂಗ ಮಾಡಲಾಗದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ 'ತತ್' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದರ್ಥ. ಅದ್ದರಿಂದ ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದ ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಅನುಷಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರಾರಂಭದ ನಾಕು ಸೂತ್ರಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಉಪೋದ್ಘಾತವೆಂದು ರಾಮಾನುಜರ ಮತ್ತೊಂದು ವಾದ. ಆದರೆ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣಪ್ರಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ರಾಮಾನುಜರೇ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಉಪೋದ್ಘಾತವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಗತಗಳೆಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಘಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪ ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತತ್ವಯ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

ಇವರ ವಾದ ವಿಮರ್ಶಣೆಯ - ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವು ವೇದಾಂತಗಳು ಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಪರವೆನ್ನಲು ಹೊರಟಿದೆ. ಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಪರವಾದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಲವಾಗುತ್ತವೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಈ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆಯೆಂದು ರಾಮಾನುಜರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ ಈ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವ ಸೂತ್ರಗಳು ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತವೆ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿಯೂ ಸಹ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ನೀವು ಈ ಸೂತ್ರದ 'ಸತ್' ಶಬ್ದದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವವನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುತ್ತೀರಿ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾರ್ಥಕವಾದ ತತ್ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಯಾವ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಷಂಗ ಮಾಡಲಾಗದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ 'ತತ್' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯದ ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಅನುಷಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರಾರಂಭದ ನಾಕು ಸೂತ್ರಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಉಪೋದ್ಘಾತವೆಂದು ರಾಮಾನುಜರ ಮತ್ತೊಂದು ವಾದ. ಆದರೆ ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಲಕ್ಷಣಪ್ರಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ರಾಮಾನುಜರೇ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಉಪೋದ್ಘಾತವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಗತಗಳೆಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸ್ವತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತ್ರಯ ದಿವರ್ಶಿಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ
 ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ
 ಶ್ರೀಮದ್‌ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ
 ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ

ಈಕೃತ್ತ್ವಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಮ್ - || ಔಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್ || ೧ ||

|| ಈಕೃತೇರ್ನಾಶಬ್ದಂ || (೧/೧/೫)

ಬ್ರಹ್ಮನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾದ್ದರಿಂದ ಸಕಲರಬ್ಧಿಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲ; ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ವಾಚ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಈಕೃತೇರ್ನಾಶಬ್ದವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತತ್ತ್ವ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಅಶಬ್ದಂ ನ = ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಈಕೃತೇ = ಜ್ಞಾನ ವಿಷಯನಾದ್ದರಿಂದ.

ಸೂತ್ರಮ್ - || ಗೌಣಶ್ಚೇತ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ||

|| ಗೌಣಶ್ಚೇತ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ || (೧/೧/೬)

ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ತಪ್ಪು. 'ಆತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಿರುವುದರಿಂದ,

ಗೌಣಶ್ಚೇತ್ = 'ಸ ಏತಸ್ಮಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನೇ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ ಎಂದರೆ, ನ = ಇದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ = 'ಆತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ.

ಸೂತ್ರಂ - || ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ ||

|| ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ || (೧/೧/೭)

ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಜೀವನಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯನು ಜೀವನಲ್ಲ.

ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ = 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ಜೀವನಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರಂ - || ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ ||

|| ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ || (೧/೧/೮)

'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಗೌಣನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಲಾರ.

ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ = ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಅಜ್ಞೇಯತ್ವವೆಂಬ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸದ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಗೌಣನಾದ ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ. ನಿರ್ಗುಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು.

ಸೂತ್ರಂ - || ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್ ||

|| ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್ || (೧/೧/೯)

ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತನಗೆ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ 'ಆತ್ಮಾನಂ ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಹೊರತು ಸಗುಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್ = ತನಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ 'ಆತ್ಮಾನಂ ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಿರ್ಗುಣನು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ಅರ್ಥ.

ಸೂತ್ರ - || ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ||

|| ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ || (೧/೧/೧೦)

ವೇದದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಏಕವಿಷಯಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು.

ಗತೇಃ :: ಸರ್ವಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಜ್ಞಾನವು, ಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ = ಏಕವಿಷಯಕತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ, ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾದವನು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇನ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

ಸೂತ್ರ - || ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ ||

|| ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ || (೧/೧/೧೧)

ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗುಣನೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲ.

'ಏಕೋ ದೇವಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲ.

|| ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ
ಈಶ್ವರತತ್ವಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ||

* * * * *

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

‘ಈಕೃತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ನನು ‘ಯತೋ ಬಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ’ ‘ಅಶಬ್ದಮಸ್ಪರ್ಶಮ್’ ।

‘ಅವಚನೇನೈವ ಪ್ರೋವಾಚ’ ‘ಯದ್ ಬಾಚಾಽನಭ್ಯುದಿತಿ’

‘ಯಚ್ಛೋತ್ರೇಣ ನ ಶೃಣೋತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿभिರ್ನ ತಚ್ಛಬ್ದಗೋಚರಮ್ ।

ನೆತ್ಯಾಹ - ॥ ಇಕ್ಷಿತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್ ॥ ॥ ೫ ॥

ಅನುವಾದ - ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ-- ‘ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿದ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸಿಗದ ಯಾರ ದೇಹಿಯಿಂದ ಸರ್ವರಬ್ಬಗಳು ಒಂದಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು’

‘ಯಾದ ವಸ್ತುವು ರಬ್ಬವೇದ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೋ, ಸ್ಪರ್ಶವಿಷಯವೂ ಅಲ್ಲವೋ, (ರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳೂ ಇಲ್ಲವೋ, ಸ್ವರೂಪತಃ ನಾಶರಹಿತವೋ, ರಸರಹಿತವೂ ಆಗಿರುವುದೋ, ದೇಹದಿಂದಲೂ ನಾಶವಿಲ್ಲವೋ, ಗಂಧರಹಿತವೂ ಆಗಿರುವುದೋ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಬವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ’)

‘ವಚನವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು’

‘ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಸಕಲರಬ್ಬಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವುದರಿಂದ ಸಕಲರಬ್ಬಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋರಬೀಳುತ್ತವೋ, ಯಾವುದು ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, (ಯಾವುದರಿಂದ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಕವಾದ ಜಗತ್ತು ಕೇಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೋ ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು’)

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ರಬ್ಬವಿಷಯನಲ್ಲ.

ಈ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. “ಈಕೃತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್” ಎಂಬುದಾಗಿ.

ಸಕಲ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ರಬ್ಬ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಲಾರ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಯತಃ = ಯಾರ ದೆಸೆಯಿಂದ, ವಾಚಃ = ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳು, ಮತ್ತು ವಾಗಿಂದ್ರಿಯವು, ⁽¹⁾(ಮನಸಾ ಸಹ = ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ, ಅಪ್ರಾಪ್ತ = ದೊರಕದೆ,) ನಿವರ್ತಂತೇ = ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತವೋ, ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು. (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ ೨/೪/೨೨)

(ಯತ್ = ಯಾವ ವಸ್ತುವು), ಅಶಬ್ದಂ = ಶಬ್ದವೇದ್ಯವಲ್ಲವೋ, ಅಸ್ಪರ್ಶಂ = ಸ್ಪರ್ಶವಿಷಯವೂ ಅಲ್ಲವೋ, (ಅರೂಪಂ = ರೂಪರಹಿತವೋ ಆಗಿದೆಯೋ, ಅಪ್ರಮಾಣಂ = ಸ್ವರೂಪತಃ ನಾಶರಹಿತವಾಗಿದೆಯೋ, ಅರಸಂ = ರಸರಹಿತವಾಗಿದೆಯೋ, ನಿತ್ಯಂ = ದೇಹದಿಂದಲೂ ನಾಶವಿಲ್ಲದ್ದೋ, ಅಗಂಧವಚ್ಚ = ಗಂಧರಹಿತವಿಲ್ಲದ್ದೋ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ. (ಕಾಠಕ ೧/೩/೧೫))

ಅವಚನೇನೈವ = ವಚನವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆಯೇ (ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ), ಪ್ರೋವಾಚಃ = ತಿಷ್ಠನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. (ಬಾಷ್ಪಲಶ್ರುತಿ)

ಯತ್ = ಯಾವವಸ್ತುವು, ವಾಚಾ = ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ, ಅನಭ್ಯುದಿತಮ್ = ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ, (ಯೇನ = ಯಾವುದರಿಂದ, ವಾಕ್ = ಸಕಲಶಬ್ದಗಳು, ಅಭ್ಯುದಿತೇ = ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೋ, ಯತ್ = ಯಾವುದು, ಶ್ರೋತೇಣ = ಶ್ರೋತೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ, ನ ಶ್ರುಣೋತಿ = ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯೇನ = ಯಾವುದರಿಂದ, ಶ್ರೋತ್ರಂ = ಶ್ರೋತೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಕವಾದ, ಇದಂ = ಈ ಜಗತ್ತು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೋ, ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು.)

ಇತ್ಯಾದಿಃ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ, ಶ್ರುತಿಃ = ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಗೋಚರಂ ನ = ವಿಷಯನಾಗಲಾರ.

(೧) ಬ್ರಾಹ್ಮೀನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವುದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಓದುಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಪೂರ್ಣಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಬರೆದಿದೆ.

ನೇತ್ಯಾಹ = ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅನೇಕ ತ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ಸ ಏತಸ್ಮಾತ್ ಜೀವಧನಾತ್ ಪರಾತ್ ಪರಂ ಪುರಿಷಯಂ ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ’

‘ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಂ ಪश्यೇತ್’

‘ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ್’

ಇತ್ಯಾದಿವಚನೇರೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾದ್ ವಾಚ್ಯಮೇವ ।

“ಪ್ರಗವೋವಾಸಕನು ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಸರ್ವಜೀವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಪುರುಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ”;

“ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡಬೇಕು”

“ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು”

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ‘ಜ್ಞಾನವಿಷಯನಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಃ = ಪ್ರಗವೋವಾಸಕನು, ಜೀವಘನಾತ್ = ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ, ವಿತಸ್ಮಾತ್ = ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉಪದೇಶದಿಂದ, ಪರಾತ್ ಪರಮ್ = ಉತ್ತಮರಿಗೂ ಉತ್ತಮರಾದ, ಪುರಿಷಯಂ = ತನ್ನ ದೇಹಾಂತರ್ಗತನಾದ, ಪುರುಷಂ = ಪುರುಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಈಕ್ಷತೇ = ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಷಟ್ಪ್ರಶ್ನೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

'ಆತ್ಮನೈವ = ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ, ಆತ್ಮಾನಂ = ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಪಶ್ಯೇತ್ = ಕಾಣಬೇಕು'. (ಬೃ. ೬-೪-೨೩)

'ವಿಜ್ಞಾಯ = ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಪ್ರಜ್ಞಾಂ = ಉತ್ತಮವಾದ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಕುರ್ವೀತ = ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು' (ಬೃ. ೬-೪-೨೧)

ಉತ್ಪಾದಿವಚನೈಃ = ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ, ಈಶ್ವರೇಯತ್ವಾತ್ = ಈಶ್ವರೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ವಾಚ್ಯಮೇವ :: ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

'ಔಪನಿಷದಃ ಪುರುಷಃ'

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ - ಔಪನಿಷದತ್ವಾನ್ವಾವಚನೇನೇಕ್ಷಣಮ್ |

ಬ್ರಹ್ಮನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವನಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾರ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರೇಯತ್ವವಿದ್ದರೂ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರೇಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್ - ಬ್ರಹ್ಮನು ಉಪನಿಷದೇಕಸಮುಧಿಗಮ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ, ಅವಚನೇನ = ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ, ಈಶ್ವರಂ = ಜ್ಞಾನವು, ನ = ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದೈಕಗಮ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ - 'ಸर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति' | 'वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः' इत्यादिभ्यश्च |

'ಸಕಲ ವೇದಗಳು ಯಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ, ತಪಸ್ಸುಗಳು ಯಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೋ' ಓಗೆ ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮತ್ತು "ನಾನೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವನು,

ನಾನು ವೇದನಿರ್ಣಾಯಕಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು, ವೇದಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದವನು" ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ತೂತಿಗಳಿಂದಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಮತ್ತು ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ = ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳು,
(ಯತ್ಪದಂ = ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಆಮನಂತಿ =
ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೋ, ತಪಾಂಸಿ = ಆಲೋಚನರೂಪವಾದ
ಯುಕ್ತಿಗಳು, ಯತ್ = ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಆಮನಂತಿ =
ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೋ" ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಮತ್ತು)

'ಅಹಮೇವ = ನಾನೇ, ಸರ್ವೈಃ ವೇದೈಶ್ಚ = ಎಲ್ಲಾ ವೇದಗಳಿಂದಲೂ,
ವೇದೈಃ = ತಿಳಿಯಲು ಅರ್ಹನು, (ಅಹಂ = ನಾನು, ವೇದಾಂತಕೃತ್ =
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು, ವೇದವಿತ್ = ಸಕಲವೇದಗಳನ್ನು
ತಿಳಿದವನು, ಇತ್ಯಾದಿ = ಇವೇ ಮೊದಲಾದ, ಶ್ರುತಿಶ್ಲೋಕೈಶ್ಚ = ಕಾರಕ
ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿ, ಗೀತಾ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತೂತಿಗಳಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನು
ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ).

ಅವಾಚ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಂ ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ।

‘ನ ತದೀದೃಗಿತಿ ಜ್ಞೇಯಂ ನ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಚ ತರ್ಕಯತೇ ।

ಪ್ರಯಂತೋಽಪಿ ನ ಜಾನಂತಿ ಮೇರೂ ರೂಪಂ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ॥’ ಇತಿವತ್ ॥

‘ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೇವಾಚ್ಯಂ ತದ್ ವಾಚ್ಯಂ ಸರ್ವಾಗಮೋಕ್ತಿಯಃ ।

ಅತರ್ಕಯತರ್ಕಯಮಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞೇಯಮೇವಂ ಪರಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥’ ಇತಿ ಗಾರುಡೇ ॥

ಶ್ರುತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ.

ಮೇರುಪರ್ವತವು ಇಷ್ಟು ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಮಾತಿನಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತರ್ಕದಿಂದ ಊಹಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ನೋಡುವವರಾದರೂ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತಿನಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

"ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಸಹ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಿಲುಕಲಾರ; ಮತ್ತು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ತಿಳಿಯಲಾಗಬಹುದು - ಹೀಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ." ಎಂಬ ಗರುಡಪುರಾಣದ ಮಾತಿನಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಯುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನಾದಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ "ಯತೋ ವಾಚೋ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಏನು ಗತಿ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾಧಿಕಂ ತು - ಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ, ಇಂದ್ರಿಯ ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ, ಅತರ್ಕತ್ವ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ - ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರ ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ.

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

"ತತ್ = ಆ ಮೇರುಪರ್ವತವು, ಈದ್ಯಗ್ = ಇಷ್ಟು ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು, ಸ ಜ್ಞೇಯಮ್ = ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಸ ವಾಚ್ಯಂ = ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಚ - ಮತ್ತು, ಸ ತರ್ಕತೇ - ಊಹಿಸಲೂ ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಪ್ರತಿಃ = ಜ್ಞಾನಿಜನಗಳು, ಮೇರೋಃ = ಮೇರುಪರ್ವತದ, ರೂಪಂ = ರೂಪವನ್ನು, ಪಶ್ಯಂತೋಽಪಿ = ನೋಡುವವರಾದರೂ, ಸ ಜಾನಂತಿ = ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರು; ಇತಿಪತ್ = ಈ ವಚನದಂತೆ (ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಗಳ ವ್ಯಪದೇಶವಿದೆ);

ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದಷ್ಟೇ ಈ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವೂ ಇದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತತ್ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಸರ್ವಾಗಮೋಕ್ತಿಃ = ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಕಾರಣ, ವಾಚ್ಯಮ್ = ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅವಾಚ್ಯಮ್ = ಅವಾಚ್ಯನಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು, ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ = ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಅವ್ಯಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ; ತತ್ = ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಅತರ್ಕ್ಯಂ - ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹನೂ ಹೌದು, ತರ್ಕ್ಯಂ = ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನೂ ಹೌದು, ಅಚ್ಛೇಯಂ - ತಿಳಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥನೂ ಹೌದು, ಚ್ಛೇಯಂ = ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನೂ ಹೌದು; ಪರಂ = ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು, ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು, ಸ್ಮೃತಮ್ = ಸ್ಮೃತಿಕಾರರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಗಾರುಡೇ - ಗರುಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕ-ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ.

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् — न चाशब्दत्वमितरसिद्धम् ॥

ಪರರು ಹೇಳುವಂತೆ ಅಶಬ್ದತ್ವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಾರದು.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಸ್ವಮತದಿಂದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಪರರ ಅಪ್ರಮಾಣ್ಯಾನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇತರಸಿದ್ಧಮ್ = ಪರವಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಶಬ್ದತ್ವಂ = ಅಶಬ್ದತ್ವವು, ನ ಚ = ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಸಮನ್ವಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ಷೇಪ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

॥ ಇಕ್ಷತೇನಾಶಬ್ದಮ್ ॥

ಯೋಽಯಂ ಸರ್ವವೇದವಾಕ್ಯಪದಸಮನ್ವಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಃ ತಂ ತಾವದಾಕ್ಷಿಪತಿ
'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿभिಃ ಅಶಬ್ದತ್ವೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿತತ್ವಾತ್ ।
ತತ್ರೈಕಸ್ಯಾಪಿ ಪದಸ್ಯ ನ ಸಮನ್ವಯಃ ಕಿಮು ಸರ್ವವೇದಸಮನ್ವಯ ಇತ್ಯೇತತ್
ನಿವೇಧಕಸೂತ್ರಮವತಾರಯತಿ - ಇಕ್ಷತೇರಿತಿ ॥

ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವೇದಗಳ ವಾಕ್ಯ, ಪದ ಇವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ
ಇದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - "ಯತೋ ವಾಚೋ
ನಿವರ್ತಂತೇ" ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು 'ಅಶಬ್ದ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ
ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪದದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಾಗ ಸಕಲ ವೇದಗಳ
ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು
ಅವತರಿಸುತ್ತಾರೆ 'ಈಶ್ವರತೀರ್ಥ' ಎಂಬುದಾಗಿ.

ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಸ ಇತಿ ॥ ನ ಚಾಶಬ್ದತ್ವೇನ ಶ್ರುತುಕ್ತತ್ವಾತ್
ಪರಮಾತ್ಮನೋ ತತ್ರಾಶೇಷಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯ ಇತಿ ನ ವಾಚ್ಯಮ್ । 'ತ್ವಂ ತೌಪನಿಷದಂ ಪುರುಷಮ್'
ಇತ್ಯಸ್ಯಾಂ ಶ್ರುತೌ ಉಪನಿಷದೇಕಸಮಧಿಗಮ್ಯತ್ವೇನ ಅನುಮಾನಾಛಗೋಚರತ್ವಸ್ಯೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ।
ಅತಃ ಸರ್ವವೇದವೇದೋ ವಿಷ್ಣುಃ । 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಚನಾತ್ ।

'ಸಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು 'ಅಶಬ್ದ' ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಶ್ರುತಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಇಲ್ಲವೆಂದನ್ನಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು 'ಔಪನಿಷದಃ ಪುರುಷಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷದೇಕಗಮ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವವನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದ ವಿಪ್ಲವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ ಯತ್ ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವೇ ತಪ್ಪು

ಸತ್ತರ್ಕದಿಪಾವಿಠಿ: - एवं सति 'यतो वाचो' इत्यादिश्रुत्यर्थः कः? इत्यतोऽपेक्षितमर्थमाह - अवाच्येति ॥ साकल्येन वक्तुमशक्यत्वेन अप्रसिद्धत्वात् । ब्रह्मणोऽवाच्यत्वादिव्यपदेश इत्येतत् सोदाहरणमाह - न तदिति ॥ न च वाच्यम् 'ईक्षतेर्नाशब्दम्' इत्यनेन शब्दावाच्यत्वं मायावाद्यभ्युपगतं ब्रह्मणो न निषिद्धयते किन्तु प्रधानस्य जगत्कारणत्वं साङ्ख्यभ्युपगतं श्रुतिशब्दावाच्यत्वहेतुना निषिद्धयत इति । 'अजामेकाम्' इत्यादिश्रुत्युक्तस्य प्रधानस्याशब्दत्वेन साङ्ख्यानभ्युपगतत्वादित्याह - न चेति ॥

ಹಾಗಾದರೆ 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವೇನು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿವಕ್ಷಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ಅವಾಚ್ಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು 'ಅವಾಚ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು 'ನ ಚ ತತ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ - 'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಒಪ್ಪಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ 'ಶಬ್ದಾವಾಚ್ಯತ್ವ'ವನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಸಾಂಖ್ಯರು ಒಪ್ಪಿರುವ ಪ್ರಧಾನದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಶಬ್ದಾವಾಚ್ಯತ್ವವೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲವೇ?

ಉತ್ತರ - ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರಧಾನವನ್ನು 'ಅಜಾಮೇಕಾಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಧಾನವು 'ಅಶಬ್ದ' ಎಂದು ಸಾಂಖ್ಯರು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು 'ನಚ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ನಾಕು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - एवंतावद् ब्रह्मणो जिज्ञास्यत्वं प्रतिज्ञाय तस्य
जन्मादिकारणत्वोक्त्या सर्वगुणपूर्णत्वं प्रदर्श्यायोगान्ययोगव्यवच्छेदेन
शास्त्रगम्यत्वमुक्तम् ।

ನಾಕು ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಸರ್ವಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಯೋಗವ್ಯವಚ್ಛೇದ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಯೋಗವ್ಯವಚ್ಛೇದದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯತ್ವವನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು.

ವಿವರಣೆ - ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವಿತಿಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವವೆಂಬ ಗುಣದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಉತ್ತರಿಸಿತು. ಅಯೋಗವ್ಯವಚ್ಛೇದ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಯೋಗವ್ಯವಚ್ಛೇದದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಇತರರು ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾಕನೆಯ ಸೂತ್ರವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿತು.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದಗಮ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಆಕ್ಷೇಪ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತ್ರೇದಮಸಹಜಾನೈರ್ಮಾಳಿಭಿರಾಕ್ಷಿಪ್ಯತೇ - ನ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯಂ,
ಶಬ್ದಾಗೋಚರತ್ವಾತ್ । ‘‘ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ’’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇ: ।

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡದ ಮಾಯಾವಾದಿಯ ಆಕ್ಷೇಪ ಹೀಗಿದೆ - ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಶಬ್ದಗಮ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಶಬ್ದಗಮ್ಯವೋ, ಅದು ಮಾತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ‘ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ’ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವು ಶಬ್ದಗಮ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

ವಿವರಣೆ - ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಸ್ತು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಐದು ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಇರಬೇಕು. ಐದು ಕಾರಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ - ೧. ಷಷ್ಠೀ, ೨. ಗುಣ, ೩. ಕ್ರಿಯಾ, ೪. ಜಾತಿ, ೫. ರೂಢಿ ಎಂದು. ‘ಷಷ್ಠೀ’ ಎಂದರೆ ಸಂಬಂಧ ಎಂದರ್ಥ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಗುಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಘಟತ್ವ ಪಟತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾತಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ತಂದ ಮಗನಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ರೂಢಿಯಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು. ಈ ಐದನ್ನೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ಅಸಂಗೋಽಹಂಕಾರಂ ಪುರುಷಃ’ ಯಾವುದರ ಸಂಬಂಧವೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಷಷ್ಠೀ ಎಂಬ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಲಾಗದು. ಇದರಂತೆ ‘ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತಾ ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ’ ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಯಾವುದೇ ಗುಣವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಗುಣದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪರಿಚಯ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ‘ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜಾತಿಯ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಏತನ್ಮೂಲಕವೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಗಳ ರೂಢಿಯೂ ಕೂಡ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವೇ ಆಗದಿದ್ದಾಗ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಲು ಸುತರಾಂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲದ್ದು ಮಾತ್ರ ಶಬ್ದವೇದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಗೋಚರತ್ವೇ, ಘಟಾದಿವದ್ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ ।

ಒಂದು ವೇಳೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುವುದಾದರೆ ಘಟಾದಿಗಳಂತೆ ಅಬ್ರಹ್ಮನಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಗೋಚರವಾದ ಘಟಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಹೇಗೆ ಅಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ.

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬಹುದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - औपनिषदत्वं तु, लक्षणया तत्रोपनिषद्वृत्तेरिति ।
तन्निरಾकरणायेदमधिकरणमारभ्यते - ईक्षतेर्नाशब्दम् ।

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗುವುದಾದರೆ 'ಔಪನಿಷದ್' ಎಂದು ಹೇಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗದಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಾಕ್ಯದ ಹಿಂದಿರುವ 'ತದ್ವಿಜ್ಞಾಸ್ವ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಎಂಬುದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಇದರ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯ 'ಅನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಿದ್ವಾನ್' ಎಂಬುದು. ಅದು ಮುಂದಿನ ಅನಂದಮುಯಾದಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾತ್ಮಕ. ಅದಕ್ಕೆ ಖೇರಿಕಾರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಮನಸ್ಸು ಯೋಚಿಸಿದ್ದನ್ನೇ ವಾಗ್ವಿದಿಯವು ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜಙ್ಮಿ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಸಂಬಂಧ, ರೂಢಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಮನಸ್ಸು ಅವನನ್ನು ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾತೂ ಸಹ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾಯಾವಾದಪಕ್ಷ ನಿರಾಸ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಜೀವಧನ:' ಜೀವಸಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ । ತಸ್ಮಾತ್ ತದ್ವಿಶೇಷಾದಿತ್ಯರ್ಥ: ।
 'ತಮೇವ ಧೀರೋ ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ:' ಇತಿ, ತಮೇವ ಶಾಸ್ತ್ರಾದಾಚಾರ್ಯಾತ್
 ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಮಪರೋಕ್ಷಂ ಜ್ಞಾನಮಾಪಾದಯೇತ್ । 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ' ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠ: ।

'ಜೀವಧನಾತ್' ಎಂದರೆ ಜೀವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ 'ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು' ಎಂದರ್ಥ. 'ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ' ಎಂದಷ್ಟೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಪೂರ್ಣವಾಕ್ಯ ಹೀಗಿದೆ - 'ತಮೇವ ಧೀರೋ ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ:' ಎಂದು. ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹಾಗೂ ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅನಂತರ ಉತ್ತಮವಾದ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂಥವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನು' ಎಂದರ್ಥ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಷಟ್ಪ್ರಶೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಾತಿನಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಈಕ್ಷತೇ:' ಎಂಬ ಪದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರೂ ಕೂಡ 'ಈಕ್ಷತೇ:' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು 'ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಕುರ್ವೀತ' ಎಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ವಿಜ್ಞಾನ' ಹಾಗೂ 'ಪ್ರಜ್ಞಾನ' ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಲೋಕದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಜ್ಞಾನ. ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು ವಿಜ್ಞಾನ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಪ್ರಜ್ಞಾನ. ಮೊದಲು ಲೋಕದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಜ್ಞಾನವು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದಾಗಲೂ ಮತ್ತು ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿದದ್ದನ್ನೇ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ

ತಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಜ್ಞಾನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬರ್ಥವಿರುವಂತೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಎಂಬರ್ಥವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉಪನಿಷತ್ತು 'ಧೀರಃ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. 'ಧೀರ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠನಾದವನು ಎಂದರ್ಥ. 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾದವನು ಎಂದರ್ಥ. ಮೊದಲು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಧೀರನಾಗಬೇಕು. ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಬೇಕು. ಧೀರನಾಗದವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - "सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति तपांसि सर्वाणि च यत् वदन्ति" इति । 'तप आलोचने' इति धातोरालोचनरूपा युक्तयस्तपांसि ।

'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ತಪಾಂಸಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಚ ಯದ್ದದಂತಿ' 'ಸಕಲವೇದಗಳು ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೋ, ಸಕಲ ಯುಕ್ತಿಗಳೂ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೋ, ಅವನು ಓಂಕಾರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು' ಎಂಬುದು ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ. 'ತಪಾಂಸಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಯುಕ್ತಿಗಳು' ಎಂದರ್ಥ. 'ತಪ ಆಲೋಚನೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಈ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಅಲ್ಲದೇ ಆಲೋಚನಾ ರೂಪವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - मेरोरप्रसिद्धत्वादवाच्यत्वेऽपि, ब्रह्मणस्त्वगोचरत्वादेवेत्याशङ्क्य विशेषप्रमाणमाह - अप्रसिद्धेरवाच्यं तदिति ।

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಸ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿದ್ದಾಗ ಅವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆ - ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಜನರು ನೋಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ "ನನಗೆ ಮೇರುಪರ್ವತವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಶ್ರುತಿಗಳು ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ -

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಮೇರುಪರ್ವತವು ಜ್ಞಾನಿಜನರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಯಾರೂ ಕೂಡ ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ?

ಉತ್ತರ - ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೇರವಾಚ್ಯಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ಗರುಡಪುರಾಣದ ಮಾತು ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

'ನ ಚಾಶಬ್ದತ್ವಮ್ ಇತರ ಸಿದ್ಧಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮಜಲಿನ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚಾಶಬ್ದತ್ವಮಿತರಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯಸ್ಯಾಯಮರ್ಥ: । ಉಕ್ತನ್ಯಾಯೇನ ವಾಚ್ಯತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾಯಿಸಿದ್ಧಮಶಬ್ದತ್ವಂ ನ ಶ್ರುತರ್ಥ: । ಅಸ್ಯೈವ ಭಾಷ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯೋಽರ್ಥ: ನಚಾವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇತರಸ್ಯ ಮಾಯಿನೋಽಪಿ ಸಿದ್ಧಮ್ । ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವ್ಯವಹಾರಾಭಾವಪ್ರಸಕ್ತಾತ್ ।

೧. 'ನ ಚ ಅಶಬ್ದತ್ವಮ್ ಇತರಸಿದ್ಧಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತಿಗೆ ಹೀಗೆರ್ಥ - ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇತರಸಿದ್ಧಮ್ = ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಶಬ್ದತ್ವಂ = ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಶಬ್ದನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು, ನಚ = ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೨. ಅಥವಾ ಇದೇ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥ - ಅಶಬ್ದತ್ವಮ್ = ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವು, ಇತರಸ್ಯಾಪಿ = ಮಾಯಾವಾದಿಗೂ ಕೂಡ, ನಚ ಸಿದ್ಧಂ = ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ. ಒಂದುವೇಳೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಅಶಬ್ದತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಮಾಡದೇ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अन्योऽर्थः कथ्यते - यन्मायिनोक्तं प्रधानस्याशब्दत्वं हेतुत्वेनाशब्दं हि तदिति साङ्ख्यं प्रति, तदितरस्य साङ्ख्यस्य न सिद्धम् । तेन प्रधानस्य वेदगम्यत्वाङ्गीಕಾರಾत् ।

೩. ಅಥವಾ ಇದೇ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಬಹುದು - ಇತರಸಿದ್ಧಮ್ = ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಜಗತ್ಕಾರಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು 'ಶಿಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಆದರೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಈ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಶಬ್ದತ್ವಮ್ = ಅಶಬ್ದತ್ವವೆಂಬ ಹೇತುವು, ಇತರಸ್ಯ = ಸಾಂಖ್ಯರಿಗೆ, ನಚ ಸಿದ್ಧಮ್ = ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ.

ನಾಕನೆಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - किञ्च, यदितरेण मायिनोक्तं प्रधानस्याशब्दत्वं सूत्रार्थत्वेन, तन्न तस्य सिद्धम् । स्वयमेव भगवद्गीताव्याख्याजग्रन्थे प्रधानस्य शब्दगम्यत्वाङ्गीಕಾರಾत् ।

೪. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಪ್ರಧಾನವನ್ನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸ್ವತಃ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಅವರೇ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇತರೇಣ = ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಅಶಬ್ದತ್ವವು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು, ನಚ ಸಿದ್ಧಮ್ = ಸ್ವತಃ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ.

ವಿವರಣೆ - ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. 'ಸ್ವಯಮೇವ ಭಗವದ್ಗೀತಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನ್ಯಾಜಗ್ರಂಥೇ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಟೀಕೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಟೀಕೆ, ನಿಜವಾದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಅಪಾರ್ಥವನ್ನು ತುಂಬಲು ನೆಪಮಾತ್ರ ಎಂಬುದು ಧ್ವನಿತಾರ್ಥ.

ವಿದನೆಯ ಅರ್ಥ

तत्त्वप्रदीपः - न च समन्वयप्रतिपादनादन्यो व्यापारः सत्यां गतौ सम्भवत्यस्मिन्नध्याये । अत ईक्षतेर्नाशब्दमिति सूत्रं ब्रह्मणोऽशब्दत्वनिराकरण-परमिति सिद्धम् ॥

೫. ಇದು ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಾಂಖ್ಯಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರಸಿದ್ಧಮ್ = ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುವಿಕೆ ಎಂಬ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಅರ್ಥವು 'ನ ಚ ಸಿದ್ಧಮ್' = ಯುಕ್ತವಲ್ಲವಷ್ಟೇ.

ಆದ್ದರಿಂದ 'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಶಬ್ದತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ-ಸಂಗುತ್ವಾನೆಂಬ ಸೂತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಸಂಗತ್ಯಾದಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಅತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನಾದಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಕ್ಷೇಪಃ ।

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವ-ಸಂಗತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಸಕಲಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವೇನ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಇತ್ಯಭಿಹಿತಮ್, ಉಕ್ರಮಾದಿಭಿರ್ನಿರ್ಣಯತಸ್ಯ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವಾತ್, ತच्च ವಾಚ್ಯತ್ವ ಏವ ಸಂಭವತೀತಿ, ತನ್ಮುಖ್ಯತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಂ ವಿಷಯಃ ।

ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಕಾರಣನಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಪಡ್ವಿಧತಾತ್ಪರ್ಯ-ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಯಾವ ಅರ್ಥವು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೋ ಅದೇ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಆ ಅರ್ಥವು ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವವೇ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯ.

ಅಧಿಕರಣದ ಸಂದೇಹ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಯುಕ್ತಮಯುಕ್ತಂ ವೇತಿ ಸಂದೇಹಃ । ವಾದಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ ಸಂದೇಹಬಿಜಮ್ ।

ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಯುಕ್ತವೋ ಅಯುಕ್ತವೋ ? ಎಂಬುದು ಸಂದೇಹ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾದಿಗಳಿಗಿರುವ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೇ ಸಂದೇಹ ಬೀಜ.

ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ತತ್ರ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಯತಿ - ನನ್ವಿತಿ ॥ ನ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ
ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವಮುಪಪದ್ಯತೇ । ಯತಸ್ತತ್ 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ
ಶಬ್ದಾವಾಚ್ಯಮ್ । ನ ಹ್ಯವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖ್ಯಾರ್ಥತಾ ಸಮ್ಮವತಿ । ಅತಃ ನ
ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಕಾರಣತ್ವಂ ತಸ್ಯೇತಿ ಭಾವಃ ।

ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು "ನನು" ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ, 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಅಶಬ್ದ ಎಂದರೇನು?

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - 'ಅಶಬ್ದಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಃ ಶಬ್ದಾದಿಗುಣಶೂನ್ಯಂ ತದವಿಷಯಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ ।
'ಅವಚನೇನೈವ ಪ್ರವಾಚ' ಇತಿ ವಚನವೃತ್ತಿಂ ವಿನಾ ಲಕ್ಷಣಯೋಪದಿಶಃ । ಯಚ್ಚೋತ್ರೇಣ ನ
ಶೃಣೋತಿ ಪುರುಷಃ । 'ತ್ರಯೀ ನ ಶ್ರುತಿಗೋಚರಾ' ಇತಿ ಗೋಚರಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗತಯಾಽಽ-
ರ್ಷಪ್ರಯೋಗಾತ್ 'ನ ತಚ್ಚಶಬ್ದಗೋಚರಮ್' ಇತಿ ಯುಕ್ತಮ್ ।

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಅಶಬ್ದ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದವನು ಅಥವಾ ಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯನಾಗದವನು ಎಂದರ್ಥ.

'ಅವಚನೇನೈವ ಪ್ರೋವಾಚ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು ಎಂದರ್ಥ.

'ಯಚ್ಚೋತ್ರೇಣ ನ ಶೃಣೋತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷಶಬ್ದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ ಪುರುಷನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಲಾರ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ನ ತಚ್ಛಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂದು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸ್ತುತಃ ಗೋಚರಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾದರೂ ಸಹ 'ತ್ರಯೇ ನ ಶ್ರುತಿಗೋಚರಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೋಚರಶಬ್ದವು ಆರ್ಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ವಿಶೇಷ್ಯಲಿಂಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ಅದರಂತೆ 'ತಚ್ಛಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ಗೋಚರಂ' ಎಂಬ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಪ್ರಯೋಗವು 'ತತ್' ಎಂಬ ವಿಶೇಷ್ಯ ಲಿಂಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಅಧಿಕರಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಸಿದ್ಧಾಂತಯತ್ ಸೂತ್ರಮವತಾರಯತಿ - ನೇತಿ || ಅತ್ರ ಸೂತ್ರಕಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪ್ರತಿಬೇಧಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ |

ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವತಾರಿಕೆಯನ್ನು "ನ" ಎಂಬುದಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು 'ನ' ಪದದ ಅರ್ಥ.

ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ -- ಸೂತ್ರಂ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಸ ಇತಿ || 'ಸ ಪ್ರಣವೋಪಾಸಕೋ ಜೀವೋತ್ತಮಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಪದೇಶೋನ ಪರಮಂ ಪುರುಷಂ ಪश्यತಿ' 'ಪರೋಕ್ಷತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಜ್ಞಾಯ, ಅಪರೋಕ್ಷತೋ ಜಾನೀಯಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿभिರ್ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಲಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾವಗತೇಸ್ತದನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಯಾ ವಾಚ್ಯಮೇವ ತತ್ ಅತಸ್ತಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವೋಪಪತ್ತೇಃ ಕಾರಣತ್ವಸಮ್ಮಭವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

'ಸ ಏತಸ್ಮಾತ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಪ್ರಣವೋಪಾಸಕನಾದ ಜೀವನು ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. 'ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದು ಅನಂತರ ಅಪರೋಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಲಕ್ಷಣೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು (ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ಕೂಡದ ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವವು ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವೂ ಕೂಡುತ್ತದೆ" - ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಬೇರೆ ದಾರಿ ಇಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನೇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾನುಪಪತ್ತಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಾಚ್ಯತ್ವಂ
ವಾಚ್ಯಮ್, ಀಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿನಾಪಿ ಸಮ್ಮವಾದಿತ್ಯತ ಆಹ - ಔಪನಿಷದತ್ವಾದಿತಿ॥

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇನಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರರು. ಹಾಗಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗಬಹುದು ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್" ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಭವೇದೇತದಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಮ್ಯಮ್ । ನೈತದಸ್ತಿ,
ತಸ್ಯೋಕ್ತರೀತ್ಯೋಪನಿಷದೇಗಮ್ಯತ್ವಾತ್ । ತಥಾ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಽವೇಶತ್ವೇ ಸತೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾ-
ನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಯಾ ವಾಚ್ಯಮೇವ ತದಿತಿ ಭಾವಃ ।

ಒಂದು ವೇಳೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಶಂಕೆಯು ಸಮಂಜಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಲಾರ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಲೇ ಅವನು ಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದರೂ ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ ಕಾರಣ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾನ್ವಯಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ.

ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣೇನ ವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯತೆ । ತಥಾ ಹಿ - ಶ್ರುತಿಷು ತಾವದೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಶ್ರುಯತೆ । ಇಕ್ಷಣಂ ಚ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಭವೆತ್^(೧) । ಪ್ರಸಕ್ತಪ್ರಮಾಣೇಷು ನ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಚನೇತರಪ್ರಮಾಣೇನ ಇಕ್ಷಣಮ್, ತಸ್ಯೈವನಿಷದತ್ವಾತ್^(೨) । ವಚನೇನೇಕ್ಷಣಂ ಚಾವಾಚ್ಯೇ ವೃತ್ಯಂತರಾಯೋಗೇನ ಪರಿಶೇಷಾದ್ ವಾಚ್ಯತ್ವಮೇವ ಸಾಧಯತೀತಿ ।

ಅಥವಾ ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದು. ಅದು ಹೀಗೆ - ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಈಕ್ಷಣವು ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಅಗಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಸಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಮ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಕ್ಷಣೀಯನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಸಹ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ ಸಲ್ಲದು

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧಮವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಕಥಂ ಯುಕ್ತಿಮಾತ್ರೇಣ ದೃಷ್ಯತೆ ? 'ಪ್ರಾಬಲ್ಯಮಾಗಮಸ್ಯೈವ ಜಾತ್ಯಾ ತೇಷು ತ್ರಿಷು ಸ್ಮೃತಮ್' ಇತಿ ಯುಕ್ತಿಃ ಶ್ರುತೇಃ ಪ್ರಾಬಲ್ಯೋಕ್ತೇಃ, ಇತ್ಯತಃ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಚಾಹ - ಸರ್ವ ಇತಿ ॥ ತಪಾಂಸಿ ಯತ್ಪ್ರತಿ ವದಂತಿ ವೇದಾಃ।

ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸರಿಯಾಗುತ್ತದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ ಮೂರುವಿಧ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಮವೇ ಸ್ವತಃ

(೧) ಶ್ರುತೈಶ್ಚರಣಮನನನಿಧಿವ್ಯಾಸನೈಃ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತೇಜನೇ ಯನ್ಮನಸಾ ಭಗವದೀಕ್ಷಣಂ ತತ್ 'ಅಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ವ್ಯಪದೇಶಾ ಭವಂತಿ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯಾತ್ ಶ್ರುತೈವೇಕ್ಷಣಮಿತಿ ಸೌತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಂ ಹದಿ ನಿಧಾಯೋಕ್ತಮ್ - ಇಕ್ಷಣಂ ಚ ಪ್ರಮಾಣೇನೇತ್ಯಾದಿ ॥ - (ಗುರ್ದೀಪಿಕಾ)

(೨) ಅಪಿನಿಷದತ್ವಾತ್ - ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನ ಶ್ರುತಿನಿರಪೇಕ್ಷಪ್ರತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಣೀರೀಕ್ಷಣಮ್ । - (ಗುರ್ದೀಪಿಕಾ)

ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯೇ ಯುಕ್ತಿಯಂತೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಸ್ವ್ತಿಯಿಗಿಂತ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಗಳು ಯಾರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡುತ್ತವೋ ಎಂದರ್ಥ.

ಅವಾಚ್ಯತ್ವಪಾಚಕ ಶ್ರುತಿಗೇನು ಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವೇವಂ ಯುಕ್ತ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧಿತ್ವೇ ವಾಚ್ಯತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯಾಚ್ಯತ್ವಾ-
ಜ್ಞೇಯತ್ವಾಭಿಧಾಯಕೋದಾಹೃತಶ್ರುತೇ: ಕಾ ಗತಿ: ? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮಿತಿ ||
'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮ್' = ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶ: । 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿ:' ಸಾಕಲ್ಯೇನಾಗೋಚರತಾ^(೧) ।

ಯುಕ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಜ್ಞೇಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಮೊದಲು ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಏನು ಗತಿ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು "ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮ್" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮ್' ಎಂದರೆ 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದರ್ಥ; ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರನೆಂದರ್ಥ.

ಅರ್ಥಾಂತರಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಕಥನ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೇವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶ: ಕ ದೃಢ: ? ಇತ್ಯತ ಆಹ
- ನ ತದಿತಿ || 'ಪಶ್ಯಂತ:' ಇತ್ಯುಕ್ತೇರಪ್ರಸಿದ್ಧಿವೈತದಿತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ । ನ
ಕೇವಲಮನ್ಯಥಾಽನುಪಪತ್ತಿಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾ, ಅಪಿ ತು ಸ್ಮೃತಿಸಿದ್ಧಿ ಚೇತಿ
ಭಾವೇನಾಹ - ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೀರिति || 'ಎವಮ್' = ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿ - ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಭ್ಯಾಮ್ ||

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನ ತದೀದ್ಧಗ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಪಶ್ಯಂತಃ' ಎಂದು ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವನ್ನು

(೧) ಸಾಕಲ್ಯೇನಾಗೋಚರತಾ ಇತ್ಯತ್ರ ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಶಬ್ದಾದಿಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಗೋಚರತಾ' ಇತ್ಯರ್ಥ: ।

- (ಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕಾ)

ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣೇನ ವಾಽತ್ರ ವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯತೇ । ತಥಾ ಹಿ - ಶ್ರುತಿಷು ತಾವದೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಶ್ರುತೇ । ಇಕ್ಷಣಂ ಚ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಭವೇತ್^(೧) । ಪ್ರಸಕ್ತಪ್ರಮಾಣೇಷು ನ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಚನೇತರಪ್ರಮಾಣೇನ ಇಕ್ಷಣಮ್, ತಸ್ಯೌಪನಿಷದತ್ವಾತ್^(೨) । ವಚನೇನೇಕ್ಷಣಂ ಚಾಪ್ಯಾಚ್ಯೇ ವೃತ್ಯಂತರಾಯೋಗೇನ ಪರಿಶೇಷಾದ್ ವಾಚ್ಯತ್ವಮೇವ ಸಾಧಯತೀತಿ ।

ಅಥವಾ ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದು. ಅದು ಹೀಗೆ - ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಈಶ್ವರೇಯತ್ವವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಈಶ್ವರವು ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಅಗಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಸಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಮ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಶ್ವರೇಯನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಸಹ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ ಸಲ್ಲದು

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧಮವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಕಥಂ ಯುಕ್ತಿಮಾತ್ರೇಣ ದೃಷ್ಯತೇ ? 'ಪ್ರಾಬಲ್ಯಮಾಗಮಸ್ಯೈವ ಜಾತ್ಯಾ ತೇಷು ತ್ರಿಷು ಸ್ಮೃತಮ್' ಇತಿ ಯುಕ್ತಿತಃ ಶ್ರುತೇಃ ಪ್ರಾಬಲ್ಯೋಕ್ತೇಃ, ಇತ್ಯತಃ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಚಾಹ - ಸರ್ವ ಇತಿ ॥ ತಪಾಸಿ ಯತ್ಪ್ರತಿ ವದಂತಿ ವೇದಾಃ।

ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸರಿಯಾಗುತ್ತದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ ಮೂರುವಿಧ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಮವೇ ಸ್ವತಃ

(೧) ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥಶ್ರವಣಮನನನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಸನೈಃ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತೇಜನೇ ಯನ್ಮನಸಾ ಭಗವದೀಕ್ಷಣಂ ತತ್ 'ಅಸಾಧಾರಣ್ಯೇನ ವ್ಯಪದೇಶಾ ಭವಂತಿ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯಾತ್ ಶ್ರುತ್ಯೇವೇಕ್ಷಣಮಿತಿ ಸೌತ್ರಾಮಿಪ್ರಾಪ್ಯಂ ಹೃದಿ ನಿಧಾಯೋಕ್ತಮ್ - ಇಕ್ಷಣಂ ಚ ಪ್ರಮಾಣೇನೇತ್ಯಾದಿ ॥ - (ಗುರ್ದೇವೀಪಿಕಾ)

(೨) ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್ - ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನ ಶ್ರುತಿನಿರಪೇಕ್ಷಪ್ರತ್ಯಾದಿಪ್ರಮಾಣೀರೀಕ್ಷಣಮ್ । - (ಗುರ್ದೇವೀಪಿಕಾ)

ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯೇ ಯುಕ್ತಗಿಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಗಳು ಯಾರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡುತ್ತವೋ ಎಂದರ್ಥ.

ಅವಾಚ್ಯತ್ವವಾಚಕ ಶ್ರುತಿಗೇನು ಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವೇವ ಯುಕ್ತ್ಯಾದಿಸಿದ್ಧತ್ವೇ ವಾಚ್ಯತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯಾಚ್ಯತ್ವಾ-
ಜ್ಞೇಯತ್ವಾಭಿಧಾಯಕೋದಾಹೃತಶ್ರುತೇಃ ಕಾ ಗತಿಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮಿತಿ ||
'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮ್' = ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶಃ | 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ' ಸಾಕಲ್ಯೇನಾಗೋಚರತಾ^(೧) |

ಯುಕ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಜ್ಞೇಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಮೊದಲು ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಏನು ಗತಿ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು "ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮ್" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಮ್' ಎಂದರೆ 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದರ್ಥ; ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರನೆಂದರ್ಥ.

ಅರ್ಥಾಂತರಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಕಥನ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧೇರವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶಃ ಕ ದೃಢಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ
- ನ ತದಿತಿ || 'ಪಶ್ಯಂತಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇರಪ್ರಸಿದ್ಧೈವೈತದಿತಿ ಜ್ಞಾಯತೇ | ನ
ಕೇವಲಮನ್ಯಥಾಽನುಪಪತ್ತಿಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧೇಯಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾ, ಅಪಿ ತು ಸ್ಮೃತಿಸಿದ್ಧಾ ಚೇತಿ
ಭಾವೇನಾಹ - ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೇರಿತಿ || 'ಎವಮ್' = ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿ - ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಭ್ಯಾಮ್ ||

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನ ತದೀದೃಗ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಪಶ್ಯಂತಃ' ಎಂದು ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವನ್ನು

(೧) ಸಾಕಲ್ಯೇನಾಗೋಚರತಾ ಇತ್ಯತ್ರ ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಶಬ್ದಾದಿಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಗೋಚರತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

- (ಗುರ್ದಿಪಿಕಾ)

ಹೇಳಿ, 'ನ ಪಶ್ಯಂತಃ' ಎಂದು ಜ್ಞಾನ ಅವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಬ ಕಾರಣವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಕೇವಲ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದಷ್ಟೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ, ಸ್ವತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದೆಯೆಂದು "ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೇಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ 'ಜ್ಞೇಯಮೇವಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ಎವಂ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಅಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಅನುವಾದ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - एवं "यतो वाचः" इत्यादिश्रुतीनां युक्त्यादिवलादर्थान्तरोपपत्तेः 'ना शब्दं ब्रह्म' इति सूत्रं व्याख्याय, परकृतापव्याख्यां प्रत्याख्याति - न चेति ॥

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಬಲದಿಂದ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಅಶಬ್ದಂ' ಎಂಬ ಪದವು ಬಹಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಮತದಿಂದ 'ಅಶಬ್ದಂ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು 'ನಚ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - जगत्कारणत्वं "सदेव सौम्य" इत्यादौ कस्यचित् प्रतीयते । तत्किं ब्रह्मोत प्रधानम्' इति सन्देहे, 'प्रधानम्' इति प्राप्ते, सिद्धान्तितम् - "न प्रधानं श्रौतजगत्कारणम् 'तदैक्षत' इति, इति ईक्षतिश्रवणात् । अशब्दं हि तद्" इति

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೀಗಿದೆ - 'ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಸತ್ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಯಾವುದೋ ಒಂದಿದೆ. ಆ ವಸ್ತುವು ಬ್ರಹ್ಮನೋ ಅಥವಾ

ಪ್ರಧಾನವೋ ? ಎಂದು ಸಂದೇಹ. ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಬಂದರೆ ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಕಾರಣವು ಪ್ರಧಾನವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣವಾದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರತ್ವವು (ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವವು) ಶ್ರುತವಾದರಿಂದ (ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ), ಆ ಪ್ರಧಾನವಾದರೂ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ (ಶ್ರುತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ)

ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರಾಕರಣೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ತದೇತದ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಯುಕ್ತಮ್ । ಯತಃ “ಅಶಬ್ದಂ ಹಿ ತತ್” ಇತಿ ಹೇತುತಯೋಕ್ತಮಶ್ರುತತ್ವಂ ನ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಸ್ಯ ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ಸಿದ್ಧಮ್ । ತೇನ ವೈದಿಕತ್ವಾಭ್ಯುಪಗತೇಃ । ನಾಪಿ ಸ್ವನ್ಯಾಯೇನ ತದ್ಭೂತಃ, “ಅಜಾಮೇಕಾಮ್....” ಇತ್ಯಾದೌ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಶ್ರುತತ್ವಾತ್ । ನ ಚ ತತ್ರಾನ್ಯತ್ಕಲ್ಪ್ಯಮ್, ನಾಮಮಾತ್ರೇ ವಿವಾದಾತ್ ಅರ್ಥಾಂತರಸ್ಯ ಚಾಭಾವಾದಿತಿ^(೧) ಭಾವಃ ।

ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ‘ಅಶಬ್ದಂ ಹಿ ತತ್’ ಎಂದು ‘ಶ್ರುತಿ ಅಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವ’ವನ್ನು ಹೇಳುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಹೇತುವು ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಜಗತ್ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಾಂಖ್ಯನಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ವೈದಿಕನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಥವಾ ಸ್ವನ್ಯಾಯದಿಂದಲೂ ಆ ಹೇತುವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು

(೧) ಜಡತ್ವಾನಾದಿತ್ವತ್ರಿವರ್ಣಪ್ರಜಾಜನಕತ್ವಸಂಸಾರ್ಥುಪಭೋಗ್ಯತ್ವಮುಕ್ತಾನುಪಯೋಗಿತ್ವಾಖ್ಯಸಾಕ್ಷ್ಯಬೋಧಿತ ಪ್ರಧಾನ-ಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ಶ್ರುತೌ ಶ್ರವಣಾತ್ ಪ್ರಕೃತಿರೇವೈತತ್ ಶ್ರುತೀರ್ಯಮ್ಭೂತಾ । ತಸ್ಯ ಚ ಚಾವಿಧೇತಿ ನಾಮಾಂತರಂ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಮಿತಿ ಭಾವೇನೋಕ್ತಮ್ - ಅರ್ಥಾಂತರಸ್ಯ ಚಾಭಾವಾದಿತಿ ॥ ‘ಮಾಯಯಾ ಇಕ್ಷಣಂ ಭವತಿ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಇಕ್ಷಣಪದೇನೇಕ್ಷಣಕರ್ತೃತ್ವಮುಚ್ಯತೇ ತದ್ಭವತ್ಯುತ್ಪದತೇ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ । ನನು ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟೇ ಇಕ್ಷಣತ್ವಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿರಸ್ತಿ । ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದ್ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಕಮಪ್ಯಸ್ತೀತಿ ಮಾಯಿನಾಂ ಮತಮ್ । ಅತಃ ಕಥಮಿದಮನಿಷ್ಟಮಿತಿ ಚೇತ್ ಸತ್ಯಂ ಮಾಯಯಾಽಪಿ ಜಡಭೂತಸ್ವಸ್ವರೂಪೇ ಸ್ವಸಮ್ಬಂಧಿಮಾತ್ರೇ ವಾ ನೇಕ್ಷಣತ್ವಮುತ್ಪಾದತೇ । ಘಟಾದಾವಪಿ ಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ । ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಖ್ಯಮಾಯಯಾ ಪ್ರಕೃತಿತ್ವರೂಪೇಽಪಿ ನ್ಯಾಯಸಾಮ್ಯೇನೋತ್ಪಾದಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ । ಅತಃ ವಿಶೇಷ್ಯಭೂತಚಿದಂಶ ಏವೋತ್ಪಾದಯತೀತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ । ತಸ್ಯ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಕಂ ಪರಸ್ಯಾನಿಷ್ಟಮೇವೇತಿ ಭಾವಃ ।

— (ಗುರ್ದೇವೀಪಿಕಾ)

'ಅಜಾಮೇಕಾಮ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಷ್ಟೇ ವಿವಾದ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಬೇರೆ ವಸ್ತುವು ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - किञ्च ब्रह्मणोऽपि श्रौतत्वं न युक्तम् । अवाच्यत्वात् । अवाच्ये वृत्त्यन्तरायोगात् । नापि तस्येक्षितृत्वम्, तस्येक्षतिस्वरूपत्वात् । जगत्कारणस्य मायावच्छिन्नस्येक्षणं सम्भवतीति चेन्न, जिज्ञास्यस्यैव जगत्कारणतयोक्तत्वात् । न हि जिज्ञास्यं मायावच्छिन्नम्, तज्जिज्ञासाया अप्रयोजकत्वात् । किञ्च माययेक्षणं भवति, उपचर्यते वा ? आद्ये दृश्यत्वाद्यपि किं न स्यात् । न द्वितीयः, प्रधानेऽपि सम्भवादिति ॥

ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಮತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನೆಂಬುದೇ ನಿಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಅವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಗೌಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಕ್ಷಣಸ್ವರೂಪನೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಇನ್ನು ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿವೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಾದರೂ ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯೆಯಿಂದ ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ಮಾಯೆಯೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯ ಉಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀರೋ ಅಥವಾ ಆರೋಪವನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡುತ್ತೀರೋ? ಪ್ರಥಮಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯೆಯಂತೆ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಏಕೆ ಒಪ್ಪಬಾರದು? ದ್ವಿತೀಯಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪ ಮಾಡಿದಂತೆ ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಭಾವದೀಪ

ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ತಾಸ್ಮಾಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿ

ಭಾವದೀಪ: - ईक्षतेर्नाशब्दम् ॥ ब्रह्मण इति ॥ तथा च 'तद् ब्रह्म' इति
श्रौतब्रह्मणः अन्तरोक्तेक्षणीयत्वादिन्यायेन वाच्यत्वसमर्थनात्
न्यायग्रथनात्मकं अस्तेऽन्तर्भावसङ्गतिरित्यर्थः ।

"ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಇತಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ'
ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಬೇರೆ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ
ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನ್ಯಾಯಗ್ರಥನಾತ್ಮಕವಾದ ಈ
ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಗತಾರ್ಥತ್ವವಿಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - यद्यपि पूर्वत्र संशब्दोक्तस्य वाच्यत्वस्येव सर्वशास्त्रयो-
नित्वस्यापि गतिसूत्रे समर्थनमस्ति, तथापीहैकस्य प्राधान्यमुपेत्य
वाच्यत्वेत्येवोक्तम् ।

ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಾಚ್ಯತ್ವದಂತೆ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತವನ್ನೂ ಕೂಡ
ಗತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವರೂಪವಾದ ಒಂದು ಅಂಶಕ್ಕೆ
ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು "ವಾಚ್ಯತ್ವ ಏವ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ ನಿರೂಪಣೆ

ಭಾವದೀಪ: - नन्वत्र वाच्यत्वोक्तौ का पूर्वसङ्गतिः? किं च फलम्?
इत्यतः श्रुत्यधिकरणसङ्गती प्रयोजनं चाह - सकलेति ॥ कारणत्वेनेति ॥
'कारणत्वाद्यनन्तगुणत्वेन' इत्यर्थः ।

ಇಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿ ಏನು? ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ಸಕಲ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಾರಣಾತ್ಮೇನ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಕಾರಣಾತ್ಮಾದಿ ಅನಂತಗುಣಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣ. ಅಲ್ಲದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವು ಸರ್ವಥಾ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಜಗತ್ಪಾರಣಾನಾದವನೇ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದವನು 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಗತ್ಪಾರಣಾತ್ವವು ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಲಕ್ಷಣವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಹೊರತು ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗದ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ. ಇದು 'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಇರಲಿ. ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ತಪ್ಪು. ರುದ್ರಾದಿಗಳೂ ಗುಣಪೂರ್ಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಗತ್ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸದಾಗಮಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳು. ಏತುಪತಾದಿ ದುರಾಗಮಗಳು ಯಾರನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಅವು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ.

ಸದಾಗಮಗಳೇ ರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆಯೆಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ. ಸದಾಗಮಗಳೆಲ್ಲ ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ, ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ವಿಷ್ಣುವು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ. ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದರೂ ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಲ್ಲವೆಂಬ ಅಧಿಕಾಶಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತ ಠಾಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ 'ಸಂ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯನೆಂದು ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ರಾಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ ('ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಕಾತ್ಯಾಯನವನ್ನು, ಸೂತ್ರಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆ.)

ಸಂಗತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಟೀಕೆಗೆ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಿಂದ ಇರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಂಗತಿಯಿರುವುದರಿಂದಲೇ 'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸದಿದ್ದರೂ 'ಸಂ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೇ ಆದ ಕಾರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವೂ ಸಂಗತವಾಗಿದೆ. ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥತತ್ವನಿರೂಪದಿಂದ ಈ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಅಧಿಕರಣಭೇದವೆಂಬ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಗತಿಸೂತ್ರವು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ "ಅನಂತಾ ವೈ ವೇದಾಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ವೇದಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಬೇರೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ತಿವಾದಿಗಳೂ ವಾಚ್ಯರಾಗಿರಬಹುದು" ಎಂಬ ಆಶಂಕೆ ಬಂದರೆ ಇದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಗತಿಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ. 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳು ವಿಷ್ಣುಪರವೆಂದು ಈ ಸೂತ್ರ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವೇದಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುಪರವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಖಾಂತರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಖಾಂತರಗಳ ವಿರೋಧವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಗತಿಸೂತ್ರವು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಅನಂತ ಸಕಲವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. ಉಳಿದ ಸೂತ್ರಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕರಣವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಗಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎರಡೂ ಪ್ರಮೇಯಗಳು ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥದ ವಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕರಣಭೇದ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಂ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಗೆ?

भावदीपः - ननु संशब्देन मुख्यत्वप्रतिज्ञानेपि 'समन्वयात्' इत्युक्तहेतुना कथं तत् सिद्धम्? इत्यत आह - उपक्रमेति ॥

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಶಬ್ದದಿಂದ ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ್ದರೂ 'ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಆ ಮುಖ್ಯತ್ವವು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ 'ಉಪಕ್ರಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಭಾವದೀಪ: - ಯದ್ವಾ, ಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್ ಛಾದನೇನ ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇನ ಮುಖ್ಯತ್ವಲಾಭಮಾಹ - ಉಪಕ್ರಮೇತಿ || 'ಅಬಾಧೇ ಸತಿ' ಇತ್ಯಪಿ ಯೋಜ್ಯಮ್ | ತेषಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗತ್ವೇನ ಮುಖ್ಯತ್ವಾವಗಮಕತ್ವಾತ್ | ಬಾಧಕಸ್ಯ ಚೇಹಾಶಾಙ್ಕಚ ನಿರಸಿಷ್ಯಮಾಣತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವ: |

ಅರ್ಥವಾ, 'ಸಂ'ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾದ ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯತ್ವದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು "ಉಪಕ್ರಮ" ಎನ್ನುವುದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ (ಅಬಾಧೇ ಸತಿ) 'ಬೇರೆ ಬಾಧಕಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉಪಕ್ರಮದಿ ನ್ಯಾಯಗಳು ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅವು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಬಾಧಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿರಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

'ನ ತಚ್ಚಬ್ಧಗೋಚರಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಭಾವದೀಪ: - ವಾದೀತಿ || 'ವಾಚ್ಯತ್ವಾವಾಚ್ಯತ್ವವಾದಿ' ಇತ್ಯರ್ಥ: | ಪೂರ್ವಾಕ್ಷೇಪಪೂರ್ವ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಪೂರ್ವಪಕ್ಷಂ ವ್ಯನಕ್ತಿ | ನ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಇತಿ || ತತ್ರ ಹೇತುತ್ವೇನ 'ಇತ್ಯಾದಿಭಿ: ನ ತಚ್ಚಬ್ದಗೋಚರಮ್' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ವ್ಯನಕ್ತಿ - ಯತ ಇತಿ || 'ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯರ್ಥ: |

"ವಾದಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿ:" ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ವಾದಿ'ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವವನು ಮತ್ತು ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವವನು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ನ ಬ್ರಹ್ಮಣ:" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ 'ಇತ್ಯಾದಿಭಿ: ನ ತಚ್ಚಬ್ಧಗೋಚರಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯವನ್ನು 'ಯತ:' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ತತ್ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಏಕ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಲ್ಲ ?

ಭಾವದೀಪ: - 'ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇ: 'ಅಜ್ಞೇಯಂ ಚ' ಇತ್ಯಪಿ ಧ್ಯೇಯಮ್ | 'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಜ್ಞೇಯತ್ವಾಚ್ಚ ನ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವಮ್' ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

'ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಜ್ಞೇಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಚನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

ಭಾವದೀಪ: - ಹೇತೋರಸಿದ್ಧಿವಾರಾಣಾಯೋಕ್ತಮ್ 'ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ' ಇತಿ | ಭಾಷ್ಯೇ ಬಹುವಚನೋಕ್ತಾವಪಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಸಾಧಕತ್ವದ್ವಯೋನಾಯ 'ಶ್ರುತೇಃ' ಇತ್ಯೇಕವಚನೋಕ್ತಿಃ ಹೇತೋರ ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಂ ನಿರಾಹ - ನ ಹ್ಯವಾಚ್ಯಸ್ಯೇತಿ || 'ಅಜ್ಞೇಯಸ್ಯ ಚ' ಇತ್ಯಪಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ | 'ವ್ಯಾಘಾತಪ್ರಸಂಗಾತ್' ಇತಿ ಭಾವಃ |

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹೇತುಗಳು ಅಸಿದ್ಧಹೇತುಗಳು ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು "ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ 'ಈ ಎಲ್ಲಾ ಶ್ರುತಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಗಳಾಗಿವೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು 'ಶ್ರುತೇಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಏಕವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ನ ಹಿ ಅವಾಚ್ಯಸ್ಯ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಈ ಹೇತುಗಳು ಅಪ್ರಯೋಜಕಗಳಾಗಿವೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಜ್ಞೇಯಸ್ಯ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಅವಾಚ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವವು ವ್ಯಾಹತವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ?

ಭಾವದೀಪ: - ಅತ ಇತಿ ॥ 'ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವಾಭಾವಾತ್' ಇತ್ಯರ್ಥ: ।
ಕಾರಣತ್ವಮಿತಿ ॥ 'ಕಾರಣತ್ವಾದಿ' ಇತ್ಯರ್ಥ: । ಶಬ್ದಾದೀತಿ ॥ 'ನ ವಿಧತೇ ಶಬ್ದೋ
ಯಸ್ಯೇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಾ' ಇತ್ಯರ್ಥ: ।

"ಆತಃ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖ್ಯಾರ್ಥತ್ವವು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. "ಕಾರಣತ್ವಂ"
ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಕಾರಣತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಎಂದರ್ಥ. "ಶಬ್ದಾದಿ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ 'ನ
ವಿದ್ಯತೇ ಶಬ್ದಃ ಯಸ್ಯ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಬ್ದಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದದ್ದು
ಮತ್ತು ಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಲ್ಲದ್ದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ದ್ರವ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಿರೂಪಣೆ

ಭಾವದೀಪ: - 'ಅರೂಪ' ಇತ್ಯಾದೌ ತು ರೂಪಾದಿರಾಹಿತಂ ರೂಪಾದಿಗ್ರಾಹಕಚಕ್ಷುರಾಥ-
ವಿಷಯತ್ವಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥ: । ಮಹತ್ವಸಮಾನಾಧಿಕರಣೋದ್ಭೂತರೂಪವತಸ್ತಾದೃಶಾಸ್ಪರ್ಶವತೋ ವಾ
ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರಾದಿವಿಷಯತ್ವಾತ್ । एवं 'ಚಾಪಾಚ್ಯತ್ವಮಜ್ಞೇಯತ್ವಂ ಚೋಭಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮ್'
ಇತಿ ಭಾವ: । ಸೂತ್ರಾನುಗುಣತ್ವಾದೇತ್ ದ್ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತಿರ್ಮಾಣ್ಯೇ । ಅತ್ರಾಪಾಚ್ಯತ್ವಾದೇರ-
ಸ್ಫುಟತ್ವಾತ್ ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯೋಕ್ತಿ: ।

"ಅರೂಪಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಾದಿಗುಣಗಳು ಇಲ್ಲದ್ದು ರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ
ಚಕ್ಷುರಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಲ್ಲದ್ದು ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು
ಉದ್ಭೂತರೂಪ ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಹತ್ವ
ಮತ್ತು ಉದ್ಭೂತಸ್ಪರ್ಶ ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೋ ಆ ವಸ್ತುವೇ ಚಕ್ಷುರಾದಿ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಹೀಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ ಎಂಬ ಈ ಎರಡು
ಗುಣಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅಶಬ್ದಂ' ಇತ್ಯಾದಿ
ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ
ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ "ಯತೋ ವಾಚೋ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ
ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮ ಅವಾಚ್ಯನಾದರೂ ವ್ಯಾಹತಿ ಇಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽವಾಚ್ಯತ್ವೇ ಕಥಂ 'ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾಶುಕ್ತಿಃ? ಇತ್ಯತೋ
ಭಾಷ್ಯೇ 'ಅವಚನೇನೈವ ಪ್ರೋವಾಚ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್; ತದ್ವ್ಯಾಹತಿನಿರಾಸಾಯ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ -
ಅವಚನೇನೇತಿ || ಉಪದೇಶಃ | 'ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯರ್ಥಃ | 'ಯತ್' ಇತ್ಯೇತತ್
ಕರ್ಮಕಾರಕಮಿತಿ ಭಾವೇನಾಹ - ಪುರುಷ ಇತಿ || ಅತ್ರಾವಾಚ್ಯತ್ವಾಙ್ಗೇಯತ್ವೇ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಕ್ತೇ |

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯಃ ಗಿದ್ದರೆ 'ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಹೇಗೆ?
ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ಅವಚನೇನೈವ ಪ್ರೋವಾಚ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ
ವಾಕ್ಯವು ವ್ಯಾಹತಿಯುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
"ಅವಚನೇನೈವ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರೋವಾಚ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆ
ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು ಎಂದರ್ಥ. "ಯಚ್ಚೋತ್ತೇಣ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಯತ್'
'ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರ್ಮಕಾರಕವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಪುರುಷಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ
ಕರ್ತೃವಾಚಕವದವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞೇಯತ್ವಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಗೋಚರಪದ ಯಾವ ಲಿಂಗ

ಭಾವದೀಪ: - 'ಗೋಚರಾ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾಽಶ್ಚ' ಇತಿ ಗೋಚರಪದಸ್ಯ ಪುಲ್ಲಿಂಗತ್ವಾತ್
ಕಥಂ 'ಗೋಚರಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ತ್ರಯೀತಿ || 'ಸ್ಮಿಶ್ಚೋದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುನಾಂ
ತ್ರಯಿ ನ ಶ್ರುತಿಗೋಚರಾ' ಇತಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ ಪ್ರಯೋಗಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ |
'ಯದಿ ತತ್ಸ್ಯಾದಗೋಚರಮ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸುಧಾಯಾಮುಕ್ತದಿಶಾ 'ಶಬ್ದಾನಾಂ ಗವಾಂ
ಜ್ಞಾನಾನಾಂ ಚರಶ್ಚರಣಂ ವೃತ್ತಿರೈವ ಸ್ಮಿನ್ ತಚ್ಚಬ್ದಗೋಚರಮ್' ಇತಿ ವ್ಯಾಧಿಕರಣ-
ಬಹುಬ್ರಿಹಿಮಾಶ್ರಿತ್ಯಾಪಿ ಸಾಧುತ್ವಂ ಧ್ಯೇಯಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಮ್ | ತೃತೀಯೇ
'ಗ್ರಹವೃಧನಿಶ್ಚಿಗಮಶ್ಚ' ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ 'ಘಂತ್ಯೇ ಕವಿಧಾನಮ್' ಇತಿ ವಾರ್ತಿಕೋಕ್ತಯಾ
ಚರತೇಃ ಕಪ್ರತ್ಯಯೇ ಚರೇತಿರೂಪಮ್ | 'ಗೋಚರಸಂಪದವಹವ್ರಜವ್ಯಜಾಪಣನಿಗಮಾಽಶ್ಚ' ಇತಿ

सूत्रे मञ्जर्या 'रूढशब्दोऽयं तस्य यथा कथञ्चिन्निर्वचनम्' इत्युक्तेः । तथा च प्रागुक्तावाच्यत्वाज्ञेयत्वयोर्द्वयोरपि पूर्वपक्षभाष्येऽभिधानं लब्धम् ।

"ಗೋಚರಾಃ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಶ್ಚ" ಎಂಬ ಕೋಶವಾಕ್ಯದಂತೆ ಗೋಚರಪದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ತ್ರಯೇ ನ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ. ಭಾಗವತ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ "ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರ-ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧೂನಾಂ ತ್ರಯೇ ನ ಶ್ರುತಿಗೋಚರಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೋಚರ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿಶೇಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವಿಶೇಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಸಮಾಧಾನವು ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ಯದಿ ತತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಆಗೋಚರಂ' ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಕ್ಯದ ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ 'ಶಬ್ದಾನಾಂ ಗವಾಂ ಚರಃ ಯಸ್ಮಿನ್ ತತ್ ಶಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಧಿಕರಣಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಬ್ದಗಳ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಅದು ಶಬ್ದಗೋಚರವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ 'ಶಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟಾಧ್ಯಾಯಿಯ 'ಗ್ರಹವೃಧನಿಶ್ಚಿಮಶ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಘೃತಾರ್ಥೇ ಕವಿಧಾನಮ್" ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಚರಧಾತುವಿಗೆ ಕಪ್ಪತ್ಯಯ ಬಂದಾಗ 'ಚರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗೋಚರಸಂಚರವಹ ವೃಜವೃಜಾಪಣನಿಗಮಾಶ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಂಜರೀವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಶಬ್ದವು ರೂಢಶಬ್ದವಾಗಿದ್ದು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ? ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ ಎಂಬ ಎರಡೂ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವು ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - "ಗೋಚರಾ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಶ್ಚ" ಎಂಬ ಕೋಶವಾಕ್ಯದಂತೆ ಗೋಚರಪದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಂ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ತ್ರಯೇ ನ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ. ಭಾಗವತ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ "ಸ್ತ್ರೀಶೂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಬಂಧೂನಾಂ ತ್ರಯೇ ನ

ಶ್ರುತಿಗೋಚರಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೋಚರ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿಶೇಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವಿಶೇಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಸಮಾಧಾನವು ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ಯದಿ ತತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಅಗೋಚರಂ' ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಕ್ಯದ ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ 'ಶಬ್ದಾನಾಂ ಗವಾಂ ಚರಃ ಯಸ್ಮಿನ್ ತತ್ ಶಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಧಿಕರಣಬಹುವ್ರೀಂ ಸಮಾಸವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಬ್ದಗಳ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳ ವೃತ್ತಿಯು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಅದು ಶಬ್ದಗೋಚರವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ 'ಶಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಪ್ಪಾಧ್ಯಾಯಿಯ 'ಗ್ರಹವೃಧ್ನಿಗಮತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಘೃಣಾರ್ಥೇ ಕವಿಧಾನಮ್" ಎಂಬ ವಾರ್ತಿಕೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಚರಧಾತುವಿಗೆ ಕಪ್ಪತ್ವಯ ಬಂದಾಗ 'ಚರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗೋಚರಸಂಚರವಹವ್ರಜವ್ಯಜಾಪಣನಿಗಮಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಂಜರೀವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಶಬ್ದವು ರೂಢಶಬ್ದವಾಗಿದ್ದು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

'ಅಶಬ್ದಂ ನ' ಎಂದೇ ಏಕೆ ಹೇಳಿದರು?

ಭಾವದೀಪ: - 'ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ' ಇತ್ಯಂಶೋಕ್ತಿಶ್ಚಾರ್ಥವತೀತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ । ತೇನೇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಮಪ್ಯಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಶಕ್ತಿತುರ್ಭಾವಃ । ಅತಃ ಏವಾಗ್ರೇ ಭಾಷ್ಯೇ 'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಂ ತು' ಇತ್ಯಾದಿಶಬ್ದಃ । ಏತೇನ 'ನ ಚ ತಸ್ಯಾವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೇಽಜ್ಞೇಯತ್ವಮಪ್ಯುಪಲಕ್ಷ್ಯಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ । ಅತ್ರ 'ಸೂತ್ರೇ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರಾತ್ ತತ್ಪದಮನುವರ್ತ್ಯ ತದಶಬ್ದಮಿತಿ ಯೋಜ್ಯಮ್' ಇತಿ ಭಾವೇನ ಭಾಷ್ಯೇ 'ನ ತಚ್ಚಬ್ದಗೋಚರಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಸಂ 'ಶ್ರುತಿತಾತ್ಪರ್ಯಜ್ಞಾನಪ್ರಾಸಮ್' ಇತ್ಯರ್ಥಃ । 'ನ ಚ ತಸ್ಯಾವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ' ಇತಿ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೋಕ್ತಿಯಾ 'ಕಿಂತು ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಜ್ಞಾನಪ್ರಾಸಮ್' ಇತಿ ಧ್ವನಿತತ್ವಾತ್ । ಸೂತ್ರೇ ಚ 'ಅವಾಚ್ಯಂ ನ'

इत्यनुक्त्वा 'अशब्दं न' इत्युक्त्या 'अशब्दमस्पर्शम्' इत्यादि-
श्रुत्यर्थाज्ञानप्राप्तमिति लाभादिति भावः ।

"ಅಪ್ರಾಪ್ಯ ಮನಸಾ ಸಹ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದ ಉಪಯೋಗವೂ ಕೂಡ ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಮುಂದೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಕಂ ತು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಆದಿಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ 'ನ ಚ ತಸ್ಯ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ' ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವಿವರಣವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅಜ್ಞೇಯತ್ವವನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷಣಯಾ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ತತ್ಪದವನ್ನು ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿ 'ತತ್ ಅಶಬ್ದಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ನ ತತ್ ಶಬ್ದಗೋಚರಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಶ್ರುತಿವ್ಯಾಪ್ತಂ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಶ್ರುತಿತಾತ್ಪರ್ಯದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಂದದ್ದು' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. 'ನ ಚ ತಸ್ಯ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ' ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವಿವರಣವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಶ್ರುತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ' ಎಂಬ ಧ್ವನಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅವಾಚ್ಯಂ ನ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ 'ಅಶಬ್ದಂ ನ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ 'ಅಶಬ್ದಂ ಅಸ್ತರ್ಥಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದೇ ಈ ರೀತಿಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಹೊರಟಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದವನು ಜೀವ. ಜೀವನಲ್ಲಿರುವ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಹೇತುವಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು. ಅಷ್ಟೂ ಮೀರ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರೆ 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಈಕ್ಷಣೀಯನಾಗದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದದಿಂದಷ್ಟೇ ವೇದ್ಯನೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಶಬ್ದವು ವಾಚಕವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದೇನಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷಣವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಿಳುವಳಿಕೆಗೂ ನಿಲುಕುತ್ತಾನೆ. ಅವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

‘ಈಕೃತೇ’ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಭಾವದೀಪ: - ನನು ‘ಯ: ಪುನರೇತಂ ತ್ರಿಮಾತ್ರೇಣೋಮಿತ್ಯನೇನೈ-
ಧ್ಯಾಯೀತ | ಸ ತೇಜಸಿ ಸೂರ್ಯೇ ಸಂಪನ್ನೋ ಯಥಾ ಪಾದೋದರ: ತ್ವಚಾ ವಿನಿರ್ಮುಚ್ಯತ एवं
ಹ ವೈ ಸ ಪಾಪ್ಮನಾ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತ: ಸ ಸಾಮಭಿರುಚೀಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಮ್ | ಸ ಏತಸ್ಮಾತ್’
ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ‘ಸ ಹಿ ಧ್ಯಾತಾ ತಂ ಧ್ಯೇಯಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮಪರೋಕ್ಷೀಕೃತ್ಯ ತೇಜಸಿ ಸೂರ್ಯೇ
ಸಂಪನ್ನ: ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೌ ಜೀರ್ಣತ್ವಙ್ಮುಕ್ತಸರ್ಪವತ್ ಪ್ರಾರಬ್ಧಪಾಪ್ಮನಾ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತ:
ಸಾಮಾಭಿಮಾನಿದೇವತಾಭಿ: ಸತ್ಯಲೋಕಂ ಗತ: ಸ ಏತಸ್ಮಾತ್ ಸತ್ಯಲೋಕಪತೇರ್ಜೀವಸಾರಾ-
ಚ್ಚತುರ್ಮುಖಾದುತ್ತಮೋತ್ತಮಂ ಸರ್ವಶರೀರಗಂ ಪುರಷಮೀಕ್ಷತೇ’ ಇತ್ಯಪರೋಕ್ಷಮೀಕ್ಷಣಂ ಭಾತಿ |
ತಸ್ಯ ಚ ಶಬ್ದಾಕರಣಕತ್ವಾತ್ ಕಥಂ ತೇನ ವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಸಿದ್ಧಿ: ? ಇತ್ಯತ: ಸತ್ಯಂ
ಸರ್ವಂ ಜೀವಧನಾದಿತ್ಯತ್ರ ‘ತದುದ್ದೇಶೇನ’ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತ ಇತಿ ಭಾವೇನಾಹ -
ಜೀವೋತ್ತಮಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಪದೇಶೇನೇತಿ ||

ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರಬಹುದು. “ಯ: ಪುನರೇತಂ ತ್ರಿಮಾತ್ರೇಣೋಮಿತ್ಯನೇನೈ-
ವಾಕ್ಯರೇಣ ಪರಂ ಪುರುಷಮಭಿಧ್ಯಾಯೀತ | ಸ ತೇಜಸಿ ಸೂರ್ಯೇ ಸಂಪನ್ನೋ ಯಥಾ
ಪಾದೋದರಸ್ವಚಾ ವಿನಿರ್ಮುಚ್ಯತ ಏವಂ ಹ ವೈ ಸ ಪಾಪ್ಮನಾ ವಿನಿರ್ಮುಕ್ತ: ಸ ಸಾಮಭಿರುನೀಯತೇ
ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ | ಸ ಏತಸ್ಮಾತ್ .....” ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ “ಓಂಕಾರವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಸಾಧಕನು
ದೈವನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತೇಜೋಮಯವಾದ
ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹಳೆಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸರ್ಪದಂತೆ ತನ್ನ
ಪ್ರಾರಬ್ಧಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟು,
ಈ ಸತ್ಯಲೋಕಪತಿಯಾದ ಜೀವೋತ್ತಮನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ
ಸರ್ವಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಪರೋಕ್ಷದರ್ಶನವು
ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಅಪರೋಕ್ಷದರ್ಶನವು ಶಬ್ದದಿಂದ ಬಂದ ದರ್ಶನವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ
ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿಗಳ ಸಿದ್ಧಿ ಹೇಗೆ? ಎಂದು. ಈ ಶಂಕೆಗೆ ನೀವು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು

ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ "ಜೀವಘನಾತ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ತದುಪದೇಶೇನ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ಜೀವೋತ್ತಮಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಪದೇಶೇನ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಣೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಪಶ್ಯತಿ" ಎಂಬ 'ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಇದನ್ನು ಷಟ್ಪಶ್ಚಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ

'ಪ್ರಣವೇನ ಹರಿಂ ಧ್ಯಾಯನ್ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಸಮೇತ್ಯ ಚ |

ಜ್ಞಾನಂ ಚತುರ್ಮುಖಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮುಚ್ಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ'

'ಓಂಕಾರದಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಚತುರ್ಮುಖ-ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ನಾಥಕನು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಏತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಸೂತ್ರ

भावदीपः - 'पश्यति' इति 'जानाति' इत्यर्थः ।

प्रणवेन हरिं ध्यायन् ब्रह्मलोकं समेत्य च ।

ज्ञानं चतुर्मुखात् प्राप्य मुच्यते नात्र संशयः ॥

इति षट्प्रश्नभाष्योक्तेरिति भावः । 'पश्यति' इत्युक्तिस्तु 'ईक्षदर्शनाङ्गनयोः' इति धातोर्दृशिधात्वादेशरूपपश्यतेर्ज्ञानमात्रार्थत्वमुपेत्येति । भाष्ये 'आत्मन्यात्मानम्' इति श्रुतिः 'उत्तरसूत्रार्था(र्थ) । ईक्षत इति श्रुत्युक्तिश्च सूत्रोपात्तत्वात् उभयत्रापि पश्यतेरपरोक्षेऽपि सम्भवात् स्पष्टम् परोक्षार्था 'विज्ञाय' इति श्रुतिः । 'आत्मनि' इति श्रुतिः प्रागेव व्याख्याता ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ಈಕೃತೇ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಪಶ್ಯತಿ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು 'ಈಕೃತ ದರ್ಶನಾಂಕನಯೋಃ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ದರ್ಶನ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಢಾತುವಿಗೆ

ಆದೇಶವಾಗಿ ಬರುವ 'ಪಶ್ಯತಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಅರ್ಥ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಈಕೃತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹೇತುವಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎರಡೂ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ದರ್ಶನವು ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವೂ ಆಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ "ವಿಜ್ಞಾಯ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಆತ್ಮನಿ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಶುದ್ಧನಾದ ಆತ್ಮನೇ ಈಕ್ಷಣೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಸೂತ್ರಕಾರರು ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಆತ್ಮಶಬ್ದ, ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶ ಹೇಯತ್ವಾವಚನವೆಂಬ ಮೂರು ಹೇತುಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೀವೂ ಕೂಡ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಕ್ಷಣೀಯ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯನೆಂದರ್ಥ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಯಾವುದರಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕದ ಅವನು ಶಬ್ದದಿಂದಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಯುವಾಗ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು, ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯ ಅಧೀನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನವು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕ್ಕಿಂತ ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲರೀತಿಯಿಂದ ಸೂಕ್ತ.

ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನವು ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿದೆ.

'ಈಕೃತೇಃ' ಎಂದರೆ 'ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್' ಎಂದರ್ಥ

भावदीपः - भाष्ये वचनैः इत्यस्य ईक्षणीयत्वे हेतुत्वानुपयोगात् 'ईक्षणीयत्वावगतेः' इत्युक्तम् । एतेन हेतोरसिद्धिरुद्धता । "सूत्रे 'ईक्षतेः' इति धातुनिर्देशमात्रत्वेन तदर्थलक्षणाया ईक्षणादिति लाभात् तस्य

चासम्बद्धस्य हेतुत्वायोगाद् योग्यतया 'पुरुषमीक्षते' इति श्रुत्यानुगुण्याच्च क्रियाकर्मभाव इति मत्वा 'ईक्षणीयत्वात्' इत्युक्तं भाष्ये" इति भावः ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ವಚನೈಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು, ಇದು ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವರೂಪವಾದ ಹೇತುವಿಗೆ ಅನುಪಯುಕ್ತವಾದುದರಿಂದ 'ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾವಗತೇಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಹೇತ್ವಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಧಾತುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಿಯಾ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಈಕ್ಷಣಾತ್ ಎಂಬ ಅಂಶವು ಸಿಗುವುದರಿಂದ, ಅದು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೇತುವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ 'ಪುರುಷಮ್' ಈಕ್ಷತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮಭಾವ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ -- ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

वाच्यमेव ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣೆ ಹೇಗೆ?

भावदीपः - 'अशब्दं न' इत्यस्य द्वौ नञाविति न्यायलब्धार्थस्योक्तिर्भाष्ये वाच्यमेवेति । तदनुवदन् विशेष्याकाङ्क्षां पूरयति - वाच्यमेव तदिति ॥ पूर्वपक्षभाष्यात् 'तत्'पदमिहानुवर्त्यम् । सूत्रे च पूर्वसूत्रादिति भावः ।

'ಅಶಬ್ದಂ ನ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ದೌ ನೌ' ಇತ್ಯಾದಿನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಿಗುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯಮೇವ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ವಿಶೇಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು "ವಾಚ್ಯಮೇವ ತತ್" ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೂರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ 'ತತ್' ಪದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ ಪದವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

अशब्द पदद अवश्यकते

भावदीपः - ननु सूत्रे 'अशब्दं न' इत्यनुक्त्वा, पूर्वस्मात् 'तत्' इत्यनुवर्त्य 'ईक्षतेर्वाच्यम्' इत्युक्तावपि तद् ब्रह्म वाच्यं तु वाच्यमेवेति सिद्धयतीति चेन्न । तत्पदान्वित'तु'शब्दस्यात्रान्वये सति 'तत्' इत्याध्यायसमाप्त्यनुवृत्तिर्न स्यात् । शिष्टं तन्त्रदीपिकायां व्यक्तम् ।

ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರಬಹುದು. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅಶಬ್ದಂ ನ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೇ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ 'ತತ್ತ್ವ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಈಕೃತ್ವೇರ್ವಾಚ್ಯಮ್' ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ತತ್ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವು 'ವಾಚ್ಯಂ ತು' ವಾಚ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ತತ್ಪದದಿಂದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ 'ತು'ಶಬ್ದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ 'ತತ್ ತು' ಎಂಬ ಅಂಶವು ಈ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿಯುವ ತನಕ ಅನುವೃತ್ತಿಯಾಗದೇ ಇರಬೇಕಾದೀತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅಂಶವು ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.^(೧)

ಈಕೃತ್ವೇರ್ವಾಚ್ಯಮ್ ಕೂಡಿಸಲು ವಾಚ್ಯತ್ವ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು

ಭಾವದೀಪ: - ವಾಚ್ಯತ್ವೋಕ್ತೇ: ಫಲಮಾಹ - ಅತ ಇತಿ || 'ವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯರ್ಥ: | ಸೌತ್ರಹೇತೋರಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಂ ಶಾಕ್ನತೇ - ನೇತಿ || 'ನಾವಚನೇನೇಕ್ಷಣಮ್' ಇತ್ಯೇತದರ್ಥಮಾಹ - ಭವೇದೇತದಿತಿ ||

ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು "ಅತಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹೇತುವಿಗೆ ಅಪ್ರಯೋಜಕತ್ವರೂಪವಾದ ಶಂಕೆಯನ್ನು "ನ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಭವೇದೇತತ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ 'ನ ಅವಚನೇನ ಈಕ್ಷಣಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಈಕೃತ್ವೇರ್ವಾಚ್ಯಮೇವ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಭಾವದೀಪ: - ತತ್ರ ಹೇತುಮಾಹ - ತಸ್ಯೋಕ್ತೇತಿ || 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿಸ್ಸೂತ್ರೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ' ಇತ್ಯರ್ಥ: | ಏವಮ್ 'ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾದ್ ವಾಚ್ಯಮೇವ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಮರ್ಥಾಪತ್ತಿಪರತಯಾ 'ಅಪಿನಿಷದತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಭಾಷ್ಯಮ್ |

(೧) ಇದೇ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.

“ತಸ್ಯೋಕ್ತ” ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ‘ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಮ್ಯನಲ್ಲ’ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ’ ಎಂದರೆ ‘ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಗಿನಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ‘ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್ ವಾಚ್ಯಮೇವ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಪರತಯಾ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲು ‘ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿ ವ್ಯರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - ತತ್ರ ಀಕ್ಷಣೀಯತ್ವೇ ವಿಶೇಷಣಾರ್ಪಕಮ್ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯ, ‘ಇದಾನೀಮ್’ ಇತ್ಯಾದಿವಚನೈ: ‘ಀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾದ್ ವಾಚ್ಯಮೇವ’ ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಪರಿಶೇಷತಯಾ ‘ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯಾದಿ ತು ತತ್ರ ಪ್ರಸಕ್ತಪ್ರತಿಷೇಧಪರತಯಾ ವ್ಯಾಚಢೇ - ‘ಪರಿಶೇಷ’ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ‘ಸಾಧಯತಿ’ ಇತ್ಯಂತೇನ । ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಪರಿಶೇಷಯೋರ್ನುಮಾನ-ತ್ವೇಪ್ಯವಾಂತರವಿಶೇಷಾತ್ ಪೃಥಗುಕ್ತಿ: ।

ಅಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವರೂಪ ಹೇತುವಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ‘ಇದು ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳದ್ದು’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ, ಈಗ ‘ಇತ್ಯಾದಿವಚನೈ: ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾದ್ ವಾಚ್ಯಮೇವ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಪರಿಶೇಷಾನುಮಾನಪರವಾಗಿ ‘ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಈ ಪರಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಅನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಷೇಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಾಕ್ಯಭಾಗ ಹೊರಟಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ “ಪರಿಶೇಷ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ “ಸಾಧಯತಿ” ಎಂಬಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಟೀಕಾಭಾಗದಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ’ ಮತ್ತು ‘ಪರಿಶೇಷ’ ಈ ಎರಡೂ ಕೂಡ ಅನುಮಾನವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಾಂತರವಿಶೇಷ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ದೀಪದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ವ್ಯರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - ಶ್ರುಯತೇ ಇತಿ ॥ ‘ಇತ್ಯಾದಿವಚನೈ:’ ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಪೂರ್ವದಸಿದ್ಧಿನಿರಾಸಕಮಿತಿ ಭಾವ: । ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ‘ಅವಚನೇನ’ ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥ: ‘ವಚನೇತರ’ ಇತಿ । ‘ವಚನವೃತ್ಯನ್ವೇನ’ ಇತ್ಯರ್ಥಾಂತರಂ ಚಾಹ - ವೃತ್ಯಂತರೇತಿ ॥

उपस्थिते हि लक्षणादिर्वाच्यः । औपनिषदस्योपस्थितिश्च शब्देनैव । तत्रापि लक्षणादिश्चेत् तत्रापि लक्ष्योपस्थित्यर्थं शब्दान्तरमित्यन-
वस्थापत्तेरिति भावः । स्वप्रकाशतया सिद्धे ब्रह्मणि शब्दानां लक्षणेति तु
सूर्यदर्शने दीपस्येव वैयर्थ्यादयुक्तम् । विवरिष्यते चैतदग्रे ।

"ಶ್ರೂಯತೇ" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ " 'ಇತ್ಯಾದಿವಚನೈಃ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ
ಹೇತ್ವಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ" ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಅವಚನೇನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ವಚನೇತರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ಇದೇ ಪದಕ್ಕೆ 'ವಚನವೃತ್ತ್ಯನೇನ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕೂಡ "ವೃತ್ತಂತರ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ
ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗೆ - ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವು ಉಪಸ್ಥಿತವಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿ
ಲಕ್ಷಣಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಉಪನಿಷತ್‌ನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗಮ್ಯವಾದ ವಿಷಯದ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯು
ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷಣಾದಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಲಕ್ಷ್ಯದ
ಉಪಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅವನವೆಂದು ಬರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆ
ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತಯಾ ಸಿದ್ಧನಾದುದರಿಂದ ಅವನ
ಉಪಸ್ಥಿತಿ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ' ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಸೂರ್ಯೋದಯದ
ನಂತರ ದೀಪವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯರ್ಥವಾದುದರಿಂದ ಆಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ
ವಿವರಣೆ ಮಾಡಲಿದ್ದೇವೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಈಶ್ವತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಮೊದಲು
ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಪರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು
ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಈಶ್ವರೋಪಾಸನೆಯೇ ಅನುಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರನು
ಗೋಚರನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗಮದಿಂದಷ್ಟೇ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಲಕ್ಷಣಯಾ ಆಗಮಕ್ಕೆ
ವಿಷಯನಾಗಲಾರ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಬೇಕು. ಈಗ ವಾಚ್ಯನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ
ಈಶ್ವರೋಪಾಸನೆಯೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಈಶ್ವರೋಪಾಸನೆಯೇ
ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈಶ್ವರೋಪಾಸನಾಭಾಸಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು
ಹಿಂದೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತ ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಟೀಕಾಕಾರರು

ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಆಗಮಗಳು ಪ್ರಸಕ್ತಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿದರೆ ಆಗಮದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಪರಿಶೇಷದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪರಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ 'ಔಪನಿಷದತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯವು ಅರ್ಥಾಪತ್ರಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೋ, ಅದೇ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯವು ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತದೆಂದು 'ಪೂರ್ವಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ವಭಾವತಃ ಪ್ರಬಲ

ಭಾವದೀಪಃ - 'ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಭ್ಯಶ್ಚ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯೇ 'ವಾಚ್ಯಮೇವ' ಇತಿ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯಾನ್ವಯಾತ್ ಸೂತ್ರೋಕ್ತಕ್ಷಣೀಯತ್ವಯುಕ್ತಿಸಹಾಯತ್ವೇನ ಶ್ರುತ್ಯಾಧುಕ್ತೌ ಬೀಜಮಾಹ - ನನ್ವಿತಿ ॥ ತेषು ತ್ರಿವಿಧಿತಿ ॥ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಗಮೇಷು ಮಧ್ಯೆ ಆಗಮಸ್ಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಂ ಜಾತ್ಯೈವೋತ್ಸರ್ಗೇಣೈವ ಸ್ಮೃತಮ್' ಇತಿ ತತ್ವನಿರ್ಣಯೋಕ್ತೇರಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಇತ್ಯತ ಇತಿ ॥ ಏತೇನ 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಸಹಿತಾನುಭವಸ್ಯ ಬಲವತ್ವಾದಿತಿ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆ ಸಾಹಿತ್ಯೋಕ್ತಿರೂಪಪ್ರಯೋಜನಾ ।

'ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭ್ಯಶ್ಚ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ವಾಚ್ಯಮೇವ' ಎಂಬ ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವರೂಪ ಯುಕ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು "ನನು" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ತೇಷು ತ್ರಿಷು" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಆಗಮಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು. 'ಜಾತ್ಯೈವ' ಎಂದರೆ 'ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಇದು ತತ್ವನಿರ್ಣಯದ ವಾಕ್ಯ.

"ಇತ್ಯತಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಅನುಭವವು ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

ದ್ವಿವಚನ ಪ್ರಯೋಗವೇಕೆ

ಭಾವದೀಪ: - ಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿ ಚಾಹೇತಿ ॥ भाष्ये 'अय कस्मादुच्यते ब्रह्म?' इति 'नामानि सर्वाणि यमाविशन्ति' इति 'वचसां वाच्यमुत्तमम्' इत्यादीनां बहुत्वेन बहुवचनोक्तावप्युपात्तं तु श्रुतिस्मृतिरूपं द्वयमेवेति भावेन द्विवचनोक्तिः । श्रुतावाङ्प्रयोगेण साक्षादेव वाच्यत्वस्य स्मृतौ चाह मेवेत्यवधारणलब्धमुख्यवेद्यत्वाद्यन्यथानुपपत्त्या च वाच्यत्वस्य सिद्धेरिति भावः ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅಥ ಕಸ್ಮಾದುಚ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮ?' 'ನಾಮಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಯಮಾವಿಶಂತಿ' 'ವಚಸಾಂ ವಾಚ್ಯಮುತ್ತಮಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ, 'ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭ್ಯಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಮೃತಿರೂಪವಾದ ಎರಡೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀ ಚಾಹ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ದ್ವಿವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಆಮನಂತಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಜ್ಞೆ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿಯೇ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಹಮೇವ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವಧಾರಣದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದ ಮುಖ್ಯವೇದ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು 'ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀಚಾಹ' ಇತ್ಯಾದಿ ಟೀಕೆಯು ಹೊರಟಿದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವೂ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವಾಚ್ಯತ್ವದ ನಿರಾಸವೂ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ?

ಉತ್ತರ - ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಆಮನಂತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ಮನ ಶಬ್ದೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ 'ಆಜ್ಞೆ' ಉಪಸರ್ಗ ಸೇರಿದೆ. ಇದು ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಂದು 'ಆಮನಂತಿ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಶ್ರುತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಅಹಮೇವ ವೇದ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ಮ, ದೇವತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಒಂದುವೇಳೆ ತಾನೂ ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದರೆ 'ಏವ'ಕಾರ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ.

ಉಳಿದವುಗಳು ಅಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು 'ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವೇದ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು' ಹೇಳಿದರೆ 'ಸರ್ವವೇದಲಕ್ಷಣಾಯಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಸರ್ವವೇದಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ ಬರುತ್ತದೆಂದು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಪ್ರಶ್ನೆ - ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು 'ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತೀಚಾಹ' ಇತ್ಯಾದಿ ಟೀಕೆಯು ಹೊರಟಿದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿ ಸ್ತೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವೂ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವಾಚ್ಯತ್ವದ ನಿರಾಸವೂ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ ?

ಉತ್ತರ - ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಆಮನಂತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ಮನ ಶಬ್ದೇ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ 'ಆಪ್' ಉಪಸರ್ಗ ಸೇರಿದೆ. ಇದು ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಂದು 'ಆಮನಂತಿ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಶ್ರುತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸ್ತೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಅಹಮೇವ ವೇದ್ಯಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯತ್ವ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ಮ, ದೇವತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಒಂದುವೇಳೆ ತಾನೂ ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದರೆ 'ಏವ' ಕಾರ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ. ಉಳಿದವುಗಳು ಅಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು 'ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವೇದ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು' ಹೇಳಿದರೆ 'ಸರ್ವವೇದಲಕ್ಷಣಾಯಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಸರ್ವವೇದಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ ಬರುತ್ತದೆಂದು.

ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಕೊಡಲು ಕಾರಣ

ಭಾವದೀಪಃ - ಸೂತ್ರೇ ಶ್ರುತ್ಯಾಶ್ಚನುತ್ವಾ ಇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಯುಕ್ತುಕ್ತಿस्तು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಯುಕ್ತಶ್ರುತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿರುದ್ಧತ್ವೇನ ಸ್ವತೋಽನಿರ್ಣಾಯಕತ್ವಾತ್ ತದನುಗ್ರಾಹಕತ್ವೇನೇತಿ ಬೋಧ್ಯಮ್ । 'ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ 'ಆದಿ'ಪದಾರ್ಥೋಕ್ತಿಃ ಶ್ರುತೇರಿ ಜಾತ್ಯೇಕವಚನಮ್ । ಅತೋಽಗ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೀನಾಮಿತ್ಯುಕ್ತಿಃ । ಅವಾಚ್ಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧಾದಿಪದವಾಚ್ಯತ್ವಾದ್ ವ್ಯಾಹಿತಿನಿರಾಸಾಯ 'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ । ಅನ್ಯಥೇತಿ ॥ ಪಶ್ಯಂತ ಇತ್ಯುಕ್ತನುತ್ಯಾನುಪಪತ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ । 'ಎವಮ್' ಇತಿ ಪದಮತರ್ಕೈ ತರ್ಕಮಿತ್ಯನೇನಾಜ್ಞೇಯ

ಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯನೇನ ಚಾನ್ವೇತಿತಿ भावेनैवमित्यस्यार्थमाह - एवमप्रसिद्धि-
प्रसिद्धिभ्यामिति ॥ स्मृतावज्ञेयं ज्ञेयमिति श्रुतिमूलप्रत्यक्षादिति बोध्यम् ।

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳದೇ ಈಕ್ಷೀಯತ್ವರೂಪವಾದ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಗಳು ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ತಡೆಯುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯು ಸ್ವಯಂ ಅರ್ಥನಿರ್ಣಾಯಕವಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಗ್ರಾಹಕವಾಗಿ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿಪದಕ್ಕೆ 'ಅಜ್ಞೇಯತ್ವ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಶ್ರುತೇಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯೇಕವಚನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೀನಾಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಅವಾಚ್ಯ' 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ವ್ಯಾಹತ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಅನ್ಯಥಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಾಂಶಕ್ಕೆ 'ಪಶ್ಯಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. "ಏವಂ" ಎಂಬ ಪದವು 'ಅತರ್ಕ್ಯಂ ತರ್ಕ್ಯಂ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೂ, 'ಅಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ' ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ 'ಏವಂ' ಎಂಬುದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು 'ಏವಮಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪ್ರಸಿದ್ಧಿಭ್ಯಾಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಮೂಲಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಭಾಷ್ಯವು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಗತವೇ?

भावदीपः - 'वाच्यं तर्क्यम्' इति शब्दतर्कयोरुक्तेर्भाष्यमुत्सूत्रमिति भ्रमनिरासायोक्तमनुवदति - एवमिति ॥ युक्त्यादिति ॥ सूत्रे श्रुत्याद्युग्राहक-
न्यायमात्रोक्तावपि तदनुग्राह्यवाच्यत्वे (त्वश्रु)श्रुत्यादेरपि सूत्रकृतो
हेतुत्वेनाभिमतत्वादीक्षतेरित्यस्य श्रुतिसहितानुभवस्य बलवत्त्वादिति
न्यायविवरणोक्त्यनुरोधेन युक्त्यादिबलादित्यनुवादः कृतः । 'स्मृतिभ्यश्च'

इत्यन्तर्भाष्यार्थानुवादोऽयम् । अवशिष्टभाष्यार्थानुवादः 'अर्थान्तर' इति । 'वाच्यमेव' इत्यस्य व्याख्येयप्रदर्शनेनानुवादः 'नाशब्दम्' इति अनुवृत्ततत्पदार्थः 'ब्रह्म' इति ।

'ವಾಚ್ಯಂ ತರ್ಕ್ಯಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯವು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು 'ಎವಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

"ಯುಕ್ತಾದಿ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ "ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ವಾಚ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಕಾರಣ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದುದರಿಂದ 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಶ್ರುತಿಸಹಿತ ಅನುಭವಸ್ಯ ಬಲವತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಿವರಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ 'ಯುಕ್ತಾದಿಬಲಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಸ್ಮೃತಿಭೃಶ್ಚ' ಎಂಬ ಪದದ ವರೆಗಿನ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಇದರಿಂದ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು "ಅರ್ಥಾಂತರ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

"ವಾಚ್ಯಮೇವ" ಎಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಇದು ಯಾವ ಭಾಗದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿದ 'ತತ್' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇತರ ಪದದಿಂದ ವಾಚ್ಯರು ಯಾರು?

भावदीपः - वादिप्रतिवादिनोर्मायिसाङ्ख्ययोरन्योन्यापेक्षयान्योन्य-
योरितरत्वात् द्वावपि भाष्यस्थेतरपदोपात्ताविति भावेनाह - न
साङ्ख्यस्येति॥ नापि स्वन्यायेनेति च ॥ तेन वैदिकत्वेति ॥ 'अजामेकां
लोहितशुक्लकृष्णाम्' इत्यादिमन्त्रार्थत्वेनोक्तेरित्यर्थः । अन्यदिति ॥
त्रिगुणात्मिकानाद्यविद्यादिकमित्यर्थः । एवं व्याख्यानं स्वव्याहृतं चेत्याह -

किञ्चेति ॥ वृत्त्यन्तरेति ॥ वक्ष्यमाणदिशेति भावः । एतेन भाष्ये 'च'शब्दस्य 'किञ्च' इत्यर्थः । 'न' इति काकुः । अशब्दत्वमितरसिद्धं प्रधानादितरस्य मायावाद्यङ्गीकृतब्रह्मण सिद्धं न भवति किं भवत्येवेति योजना सूचिता ।

ವಾದಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಾದ ಮಾಯಾವಾದಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಖ್ಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಇತರರಾದುದರಿಂದ ಈ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಇತರ'ಪದದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ 'ನ ಸಾಂಖ್ಯಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಗದಿಂದ ಮತ್ತು 'ನಾಪಿ ಸ್ವನ್ಯಾಯೇನ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಗದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ತೇನ ವೈದಿಕತ್ವ" ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಕ್ಕೆ 'ಅಜಾಮೇಕಾಂ ಲೋಹಿತಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರುತತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ಅನ್ಯತ್" ಎಂದರೆ 'ತ್ರಿಗುಣಾತೀತವಾದ ಅನಾದಿಯಾದ, ಅವಿದ್ಯೆಯೇ ಮೊದಲಾದುದು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಸ್ವವ್ಯಾಹತವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು "ಕಿಂಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ವೃತ್ತಂತರಾಯೋಗಾತ್" ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಚ'ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಕಿಂಚ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. 'ನ' ಎಂಬ ಪದವು 'ಕಾಕುಧ್ವನಿ'ಯುಳ್ಳದ್ದು. 'ಅಶಬ್ದತ್ವಮ್ ಇತರಸಿದ್ಧಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಇತರ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಧಾನಕ್ಕಿಂತ ಇತರವಾದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇನು? ಅಂದರೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರಧಾನವನ್ನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಸತ್' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗದು. ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದ. ಸಾಂಖ್ಯಮತ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಆದ್ವೈತಿಗಳು.

ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು -

- ೧) ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಧಿಕರಣಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಈಕ್ಷತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದು ಅನುಚಿತವಲ್ಲವೇ?
- ೨) ಪ್ರಧಾನವು ಪರಿಣಾಮಿಯಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್‌ಕರ್ತಾ ಆಗಬಹುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಧಾನವು ಪರಿಣಾಮಿಯೆಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್‌ಕರ್ತಾ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತವೆ?
- ೩) 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಅಖಂಡಚಿನ್ಮಾತ್ರಪರವೆನ್ನುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಈಕ್ಷಣವೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಪ್ರಧಾನವನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಇದು ಹೇಗೆ?
- ೪) 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯವೇ ಸೂತ್ರದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೆ 'ಸದೀಕ್ಷತೇಃ' ಎಂದು ಸೂತ್ರವಿರಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?
- ೫) ನಿಮ್ಮ ಮತದಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಮತ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಚತುರ್ಥಪಾದ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಈ ಅಧಿಕರಣವನ್ನೂ ಅಲ್ಲೇ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಅರ್ಥ ಸರಿಯಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - भाष्यस्य 'च'शब्दमनुक्तसमुच्चयं मत्वा 'ईक्षतेः' इति सूत्रांशव्याख्यां च निराह - नापीति ॥ एतेन 'ईक्षितृत्वं चेतारसिद्धं मायावाद्यङ्गीकृतब्रह्मणः सिद्धं न भवति' इति भाष्यार्थो दर्शितः । अर्थान्तरं चाभिप्रेत्य शङ्कान्तरं निराह - जगत्कारणस्येति ॥ अप्रयोजकत्वादिति ॥ शुद्धात्मज्ञानादेव मोक्षोक्तेरिति भावः ।

एतेनेक्षितृत्वं चेतारसिद्धं मायावच्छिन्नब्रह्मणः सिद्धं न वाच्यम् । कुतः? अशब्दं हेतुगर्भमिदम् । अशब्दत्वात् । श्रवणादिरूपजिज्ञास्यत्वासम्भवात् तस्येति भाष्यार्थः सूचितो भवति ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಚ'ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಿರುವುದನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ 'ಈಕೃತೇಃ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಭಾಗದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು 'ನಾಪಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿರುವುದರಿಂದ 'ಇತರಸಿದ್ಧಂ ನ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, 'ಇತರ' ಎಂದರೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ 'ಸಿದ್ಧಂ ನ' ಎಂದರೆ 'ಈಕೃತ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಜಗತ್ಕಾರಣಸ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಇದೇ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಅಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾತ್" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ 'ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅಪ್ರಯೋಜಕ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಈಕೃತ್ಯತ್ವವು 'ಇತರ' ಎಂದರೆ "ಮಾಯಾವಚ್ಛಿನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ 'ಅಶಬ್ದಂ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇತುಗರ್ಭ ಎಂಬುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು 'ಅಶಬ್ದತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು "ಶ್ರವಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಇವನಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಈಕೃತ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಈಕೃತ್ಯವು ಯಾರು?

ಭಾವದೀಪ: - ನನು ನ ವಿಶಿಷ್ಟಮೀಕ್ಷಿತು ಯೇನ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವಾಯೋಗ: । ಕಿಂತು ಶುಭ್ರಮೇವ ಮಾಯಾಸಮ್ಬಂಧಾದೀಕ್ಷಿತು ತೇನ ನ ಕೋಽಪಿ ದೋಷ ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಕಿಂಚೇತಿ ॥ ಭವತಿ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಶುಭ್ರಸ್ಯೇತೀರ್ಥ: । ದೃಶ್ಯತ್ವೇತಿ ॥ ತಥಾ ಚ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾಪತ್ತಿರिति ಭಾವ: । ಏತೇನೇಕ್ಷಿತೃತ್ವಂ ಚೇತರಸಿद्धಮ್ ಇತರೇಣ ಮಾಯೋಪಾಧಿನಾ ಇತರಸ್ಯ ಶುಭ್ರಬ್ರಹ್ಮಣ: ಸಿद्धಮ್ ಉತ್ಪನ್ನಂ ನ ಭವತಿ ತಥಾತ್ವೇ ಇತರಸಿद्धಮ್ ಇತರಸ್ಯೇಕ್ಷಿತೃತ್ವೇತರಸ್ಯ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದೇರಪಿ ಸಿद्धಂ ಭಾವೇ ನಿಷ್ಠಾ । ಸಿद्धಿರ್ನ ಸ್ಯಾತ್ ಕಿಂ ಭವೇದೇವ? ಇತಿ ತಥೇಕ್ಷಿತೃತ್ವಮುಪಚರಿತಂ ಚೇದಿತರಸಿद्धಂ ಇತರಸ್ಯ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಸಿद्धಂ ನ ಭವೇತ್ ಕಿಂ ಭವೇದೇವ? ಇತಿ ಚ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥ: ಸೂಚಿತ: ॥೫॥

ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಕ್ಷಿತನಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನು ಈಕ್ಷಿತ್ವ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವವು ಬರದಿರಬೇಕಾದೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶುದ್ಧನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮಾಯಾಸಂಬಂಧದಿಂದ ಈಕ್ಷಿತ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ಎಂಬ ಆಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ಕಿಂಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಭವತಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಶುದ್ಧನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. "ದೃಶ್ಯತ್ವ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಬರಬಹುದು' ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ 'ಇತರಸಿದ್ಧಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಇತರ' ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಇತರವಾದ ಮಾಯೋಪಾಧಿಯಿಂದ "ಇತರ" ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ 'ಸಿದ್ಧಂ ನ' ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ 'ಇತರ' ಈಕ್ಷಿತ್ಯತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಇತರವಾದ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ 'ಸಿದ್ಧಂ ನ' ಸಿದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇನು? ಎಂದರೆ ಉಂಟಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಾಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಈಕ್ಷಿತ್ಯತ್ವವು ಉಪಚರಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇತರ = ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಇತರವಾದ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ, ಸಿದ್ಧಂ ನ = ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇನು? ಅಂದರೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ||೫||

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಗೌಣಶ್ವೇನ್ನಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - || गौणश्वेन्नात्मशब्दात् || ६ ||

न च गौण आत्मा दृश्यो वाच्यश्च न निर्गुण इति युक्तम् । आत्मशब्दात् ।

ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನು ದೃಶ್ಯಸೂ ರುಪಿವಾಚ್ಯಸೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ತಪ್ಪು.

ಏಕೆಂದರೆ 'ಆತ್ಮ'ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ,

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೌಣಃ ಆತ್ಮಾ = ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನು, ದೃಶ್ಯಃ = ದೃಶ್ಯನು, ಚ = ಮತ್ತು, ವಾಚ್ಯಃ = ವಾಚ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ನ ನಿರ್ಗುಣಃ = ಸತ್ವಾದಿಗುಣರಹಿತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ. ಇತಿ = ಈ ಶಂಕೆಯು, ನ ಯುಕ್ತಮ್ = ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ = ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ.

ಜೀವನು ಆತ್ಮಪದ ವಾಚ್ಯನಲ್ಲ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘यो गुणैः सर्वतो हीनो यश्च दोषविवर्जितः ।

हेयोपादेयरहितः स आत्मेत्यभिधीयते ।

एतदन्यस्वभावो यः सोऽनात्मेति सतां मतः ।

अनात्मन्यात्मशब्दस्तु सोपचारः प्रयुज्यते’ ॥ इति वामने ॥

“ಸರ್ವದೇಶಕಾಲಗಳಿಂದ ಸತ್ವಾದಿಗುಣಶೂನ್ಯನಾದ ಸರ್ವದೋಷರಹಿತನಾದ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಹೇಯೋಪಾದೇಯ ರಹಿತನಾದ ಅವನು (ಬ್ರಹ್ಮನು) ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಜೀವನು ಆತ್ಮಪದವಾಚ್ಯನಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸದ್ಜನರ ಸಮ್ಮತಿ ಇದೆ. ಆದರೂ ಸಹ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದವರಲ್ಲಿ ಗೌಣವಾದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.” ಹೀಗೆ ವಾಮನಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಆತ್ಮಶಬ್ದವಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಗುಣನನ್ನೇ ಏಕೆ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು? ಗೌಣನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಏಕೆ ವಿವಕ್ಷಿಸಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಃ = ಯಾವನು, ಸರ್ವತಃ = ಸಕಲದೇಶಕಾಲಗಳಿಂದ, ಗುಣೈಃ = ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ, ಹೀನಃ = ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಯಃ = ಯಾರು, ದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ = ಸಕಲದೋಷವಿದೂರನಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಹೇಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ = ಸ್ವಾಭಾವಿಕದೋಷವರ್ಜಿತನು ಸರ್ವಗುಣಪೂರ್ಣನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೋ, ಸಃ = ಅವನು, ಆತ್ಮಾ = ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ಏತತ್ = ಈ

ಗುಣಗಳಿಂದ, ಅನ್ಯಃ = ರಹಿತನಾದ ಸ್ವಭಾವಃ = ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ, ಸಃ = ಆ ಜೀವಾತ್ಮನು, ಅನಾತ್ಮಾ = ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ, ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಸತಾಂ = ಸಜ್ಜನರ, ಮತಃ = ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಆದರೂ ಸಹ ಅನಾತ್ಮನಿ = ಜೀವನಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಶಬ್ದಸ್ತು = ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು, ಸೋಪಚಾರಃ = ಅಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ, ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ವಾಮನೇ = ವಾಮನಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - 'द्वे वाव ब्रह्मणो रूपे आत्मा चैवानात्मा च । तत्र यः स आत्मा स नित्यः शुद्धः केवलो निर्गुणश्च अथ ह योऽनीदृशः सोऽनात्मा' इति तलवकारब्राह्मणम् ।

ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅನಾತ್ಮ ಎಂದು ಎರಡುವಿಧ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶಶ್ವದೇಕಪ್ರಕಾರವೂ, ನಾಶರಹಿತವೂ, ದೋಷರಹಿತವೂ, ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಶೂನ್ಯವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೋ ಅದು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಯಾವುದು ತದ್ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದೋ ಅದು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯ- ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತಲವಕಾರಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಣಃ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ, ರೂಪೇ = ರೂಪಗಳು, ದ್ವೇ ವಾವ = ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಆತ್ಮಾ = ಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು, ಅನಾತ್ಮಾ = ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಎಂದು, ತತ್ರ = ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ, ಯಃ = ಯಾವುದು, ನಿತ್ಯಃ = ಶಶ್ವದೇಕಪ್ರಕಾರವು, ತುದ್ಧಃ = ಕರ್ಮಲೇಪರಹಿತವು, ಕೇವಲಃ = ಜಡದಿಂದ ರಹಿತವು, ನಿರ್ಗುಣಃ = ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣದಿಂದ ರಹಿತವು ಆಗಿದೆಯೋ, ಸಃ = ಅದು, ಆತ್ಮಾ = ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಥ = ಅನಂತರ, ಯಃ = ಯಾವುದು, ಅನೀದೃಶಃ = ತದ್ಭಿನ್ನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದೋ, ಸಃ = ಅದು(ಜೀವನು) ಅನಾತ್ಮಾ = ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ. ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ತಲವಕಾರಬ್ರಾಹ್ಮಣಮ್ = ತಲವಕಾರಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಕೂಡುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಅಯುಕ್ತ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - न च मुख्ये सत्यमुख्यं युज्यते ।

ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯನಾದ ಜೀವನನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬಾರದು.

ಜೀವಚಾರಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಜೀವನೇ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ದೃಶ್ಯನೂ, ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೂ ಏಕಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯೇ ಸತಿ = ಆತ್ಮಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿರಲು, ಅಮುಖ್ಯೇ = ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಾದ ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ, ನ ಚ ಯುಕ್ಯತೇ = ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

सत्त्वर्कदೀपावली

ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಆತ್ಮ

सत्तर्कदीपावलि: -

॥ गौणश्चेन्नात्मशब्दात् ॥

उक्तार्थमाक्षिप्य समादधत् सूत्रमपन्यस्यं व्याचष्टे - गौणश्चेदित्यादिना ॥ ननु जगत्कर्तरि परमात्मनि निखिलश्रुतिसमन्वयदोषपरिहारायोदाहृतं वचनम् 'आत्मन्येवात्मानं पश्येत्' इत्यादि तत् सत्त्वरजस्तमोगुण-बद्धात्मविषयतयोपपन्नमिति । यन्निषिद्धं तत् त्रिगुणातीतस्य परमात्मनो अदृश्यत्वावाच्यत्वसाधकमिति चेत् मैवम् । आत्मशब्दमुख्यार्थपरित्याग-

ಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ । ತ್ರಿಗುಣಾತಿತಸ್ಯೈವ ಮುಖ್ಯತ್ವಾತ್ । ಪ್ರಮಾಣವಚನೇನೈತದ್ಉಪಾಧಯತಿ - ಯೋ ಗುಣೈರೀತ್ಯಾದಿನಾ ॥ ನ ಚ ಮುಖ್ಯೇ ಸತ್ಯಮುಖ್ಯಂ ಯುಜ್ಯತೇ ॥

ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ಗೌಣಶ್ಲೋಕ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಜಗತ್ಕರ್ತೃವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳ ಸಮನ್ವಯವಿಷಯದ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಶ್ರುತಿಗಳು ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸಿವೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ('ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ) ನಿಷೇಧವಿದೆಯೋ ಅವು ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ 'ಅದೃಶತ್ವ' 'ಅವಾಚ್ಯತ್ವಗಳನ್ನು' ಸಾಧಿಸುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಉತ್ತರ - ಹಾಗೆ ಹೇಳಬಾರದು. ಆ ರೀತಿ ಹೇಳಿದರೆ (ನಾವು ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ) 'ಆತ್ಮ' ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವೇ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ.

ಇದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉಪಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ಯೋ ಗುಣೈಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ. ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಸೂತ್ರದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಭಾಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಗೌಣಶ್ಲೋಕಾಽತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ । ಏಕಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮಾವಿಧಾವಸ್ಥಾयां ಸ್ವರೂಪಾದಿಗುಣೈಃ ಸಗುಣಂ, ದೃಶ್ಯಮ್, ವಾಚ್ಯಂ ಚ; ವಿಧಾವಸ್ಥಾयाಂ ನಿರ್ಗುಣಮದೃಶ್ಯಮವಾಚ್ಯಂ ಚೇತಿ ಚೇತ್ ।

ಒಬ್ಬನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿದ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜಗಜ್ಜ್ಞಾನಾದಿಕರ್ತೃತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಗುಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿದ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗುಣನೂ, ಅದೃಶ್ಯನೂ, ಅವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರುತಿಗಳು ಸಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಹೊರತು, ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಶಬ್ದನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ - ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಗೌಣಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಎರಡರ್ಥ. ೧. ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮ. ೨. ಸತ್ತರಜೋಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾದ ಜೀವ ಎಂದು. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮಾಯೆಯ ಸಂಪರ್ಕವಾದಾಗ ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವಿದ್ಯೆಯ ಸಂಪರ್ಕವಾದಾಗ ಜೀವಭಾವವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರುತಿಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅಥವಾ ಜೀವನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಹೊರತು, ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾರವು.

ಸೂತ್ರದ ಸಿದ್ಧಾಂತಭಾಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ, ಆತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ । ತಸ್ಮಿನ್ನಿಕ್ಷಣೀಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ, ತಾಭಿರೇವ ಶ್ರುತಿभिಃ "ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮಾನಂ ಪश्यೇತ್" ಅಜ ಆತ್ಮಾ ಮಹಾನ್ ಧ್ರುವಃ" ಇತ್ಯಾದಿಭಿ-
ರಾತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಾತ್ ।

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಯು ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರುತಿಗಳೇ 'ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್' 'ಅಜ ಆತ್ಮಾ ಮಹಾನ್ ಧ್ರುವಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾದರೂ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ - ಸೂತ್ರಕಾರರು ಆತ್ಮಶಬ್ದ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಪುರುಷಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ

ಒಬ್ಬದ್ದಾರೆಂಬುದು ಸೂತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪ್ರಕೃತ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ, ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಜೀವ, ಪರಮಾತ್ಮ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಜೀವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವರಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ ಜೀವನಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಆತ್ಮ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಯೋಪಾದೇಯ ರಹಿತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಸಗುಣಸ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಮಸ್ತೀತ್ಯಾಹ - 'ಯೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವತೋ ಹೀನಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ । 'ಹೀಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ' ಸ್ವಾಭಾವಿಕದೋಷವರ್ಜಿತಃ, ಸರ್ವಗುಣಪೂರ್ಣಃ।

ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನು ಹಾಗೂ ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೊರತು, ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲಾರ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಯೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವತೋ ಹೀನಃ' ಎಂಬ ವಾಮನಪುರಾಣದ ಆಧಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಹೇಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹೀಗರ್ಥ - 'ಹೇಯರಹಿತಃ' = ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನು, 'ಉಪಾದೇಯರಹಿತಃ' = ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು ಎಂದು.

ವಿವರಣೆ - 'ಯೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವತೋ ಹೀನಃ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನು ಎಂದರ್ಥ. ಇದನ್ನೇ 'ಯಶ್ಚ ದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಮಾತು ವಿವರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ದೋಷರೂಪವಾದ ಗುಣಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. 'ಯಶ್ಚ ದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ' ಎಂಬುದನ್ನೇ 'ಹೇಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಪಾದವು ವಿವರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹೇಯವಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ದೋಷಗಳು ಯಾವುದೂ ಕೂಡ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನು ಉಪಾದೇಯ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಯಾವುದೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ

ಸಕಲಗುಣಗಳಿಂದ ಅವನು ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಉಪಾದೇಯರಹಿತ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ' ಎಂಬರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಆತ್ಮಾ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಕಲದೋಷವಿವರ್ಜಿತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಆಪೋತೀತಿ ಆತ್ಮಾ' ಎಂದು ಇದರ ನಿರ್ವಚನ. ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನಾದ್ದರಿಂದ 'ಆತ್ಮಾ' ಎಂದರ್ಥ. ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದೇ ದೋಷಗಳೂ ಕೂಡ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಕೂಡ ಇದರ ಅರ್ಥವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಇತ್ಯಾತ್ರಾನಾತ್ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪತ್ವಂ ತದಧಿನತ್ವಾತ್, "ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಇತಿವತ್ ತತ್ಪ್ರತಿಮಾತ್ವಾದ್ವಾ । ರೂಪ್ಯತೇಽಸ್ಮಿಂತದಿತಿ ತದ್ವಿಧಮೇತತ್ ।

'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ಎರಡುಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ - ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ, ಅಥವಾ 'ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಅವನ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ. 'ರೂಪ್ಯತೇಽಸ್ಮಿನ್' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

ವಿವರಣೆ - 'ದ್ವೇ ವಾವ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಮವನ್ನೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅರ್ಥ. ೧. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ, ೨. ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆ, ೩. ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಧೀನವಾದ ಪದಾರ್ಥ. 'ರೂಪ್ಯತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ರೂಪಂ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರತೀಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತೇವೋ, ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದು ಚೇತನಪ್ರತೀಕ, ಅಚೇತನಪ್ರತೀಕ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಇದರಂತೆ 'ರೂಪ್ಯತೇ ಅನೇನ ಇತಿ ರೂಪಂ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ, ಯಾವನಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆಯೋ, ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ಇದೂ ಸಹ ಎರಡು ವಿಧ. ೧. ಚೇತನ ೨. ಅಚೇತನವೆಂದು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ಐದು ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಸೂತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪ್ರಕೃತ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ, ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಜೀವ, ಪರಮಾತ್ಮ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಜೀವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವರಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ ಜೀವನಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಆತ್ಮ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಯೋಪಾದೇಯ ರಹಿತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಸಗುಣಸ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಮಸ್ತೀತ್ಯಾಹ - 'ಯೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವತೋ ಹೀನಃ' ಇತ್ಯಾದಿನಾ । 'ಹೀಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ' ಸ್ವಾಭಾವಿಕದೋಷವರ್ಜಿತಃ, ಸರ್ವಗುಣಪೂರ್ಣಃ।

ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮನು ಹಾಗೂ ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೊರತು, ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲಾರ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಯೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವತೋ ಹೀನಃ' ಎಂಬ ವಾಮನಪುರಾಣದ ಆಧಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಹೇಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹೀಗರ್ಥ - 'ಹೇಯರಹಿತಃ' = ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನು, 'ಉಪಾದೇಯರಹಿತಃ' = ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು ಎಂದು.

ವಿವರಣೆ - 'ಯೋ ಗುಣೈಃ ಸರ್ವತೋ ಹೀನಃ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನು ಎಂದರ್ಥ. ಇದನ್ನೇ 'ಯಶ್ಚ ದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಮಾತು ವಿವರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ದೋಷರೂಪವಾದ ಗುಣಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. 'ಯಶ್ಚ ದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ' ಎಂಬುದನ್ನೇ 'ಹೇಯೋಪಾದೇಯರಹಿತಃ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಪಾದವು ವಿವರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹೇಯವಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ದೋಷಗಳು ಯಾವುದೂ ಕೂಡ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನು ಉಪಾದೇಯ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಯಾವುದೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ

ಸಕಲಗುಣಗಳಿಂದ ಅವನು ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಉಪಾದೇಯರಹಿತ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ' ಎಂಬರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಆತ್ಮ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಕಲದೋಷವಿವರ್ಜಿತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಆಪ್ನೋತೀತಿ ಆತ್ಮ' ಎಂದು ಇದರ ನಿರ್ವಚನ. ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನಾದ್ದರಿಂದ 'ಆತ್ಮ' ಎಂದರ್ಥ. ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದೇ ದೋಷಗಳೂ ಕೂಡ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಕೂಡ ಇದರ ಅರ್ಥವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಕ್ಷೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಇತ್ಯಾತ್ರಾನಾತ್ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪತ್ವಂ ತದಧೀನತ್ವಾತ್, "ಸर्वं खल्विदं ब्रह्म" इतिवत् तत्प्रतिमात्वाद्वा । रूप्यतेऽस्मिंस्तदिति तद्रूपमेतत् ।

'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ಎರಡಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ - ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ, ಅಥವಾ 'ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಅವನ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ. 'ರೂಪ್ಯತೇಽಸ್ಮಿನ್' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

ವಿವರಣೆ - 'ದ್ವೇ ವಾವ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಮವನ್ನೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅರ್ಥ. ೧. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ, ೨. ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆ, ೩. ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಧೀನವಾದ ಪದಾರ್ಥ. 'ರೂಪ್ಯತೇ ಅಸ್ಮಿನ್ ರೂಪಂ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರತೀಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತೇವೋ, ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಚೇತನಪ್ರತೀಕ, ಅಚೇತನಪ್ರತೀಕ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಇದರಂತೆ 'ರೂಪ್ಯತೇ ಅನೇನ ಇತಿ ರೂಪಂ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ, ಯಾವನಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆಯೋ, ಅದು ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ಇದೂ ಸಹ ಎರಡು ವಿಧ. ೧. ಚೇತನ ೨. ಅಚೇತನವೆಂದು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು ಐದು ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

೧. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ, ೨. ಬ್ರಹ್ಮನ ಚೇತನಪ್ರತೀಕ, ೩. ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಚೇತನ ಪ್ರತೀಕ. ೪. ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಅಧೀನರಾದ ಚೇತನರು, ೫. ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಅಧೀನವಾದ ಅಚೇತನಪದಾರ್ಥ.

ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಸಕಲದೋಷವಿರೂರನಾದ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಐಕ್ಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತು. ಆತ್ಮಶಬ್ದವೇ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಐಕ್ಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬಾಧಕವಾಯಿತು.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಈಕ್ಷತಿಶ್ರುತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಜೀವ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - उक्तार्थमाक्षिप्य समादधत् सूत्रं पठित्वा व्याचष्टे -
ಗೌಣಶ್ಚೇದಿತಿ ॥ “यत् दृश्यत्वबलाद् ब्रह्म वाच्यमित्युक्तं न तद्युक्तम् । यत
ईक्षतिश्रुतौ जीवाख्यो गौणात्मा दृश्य उच्यते तदन्यथानुपपत्त्या च स एव
वाच्यः स्यान्न गुणातीतं ब्रह्मेक्षतिश्रुत्युक्तम् गौणग्रहणे बाधकस्य इतरज्ञापकस्य
चाभावात् । अतो न तद्वाच्यम् इति चोद्यं न युक्तम् ।

ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - “ಗೌಣಶ್ಲೋಕ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವರೂಪ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ, ‘ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ’ ಎಂಬ ಈಕ್ಷತಿಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಜೀವ’ನೆಂಬ ಗೌಣಾತ್ಮನೇ ಈಕ್ಷಣೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಾಚ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ಕೂಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಗೌಣಾತ್ಮನೇ ವಾಚ್ಯನಾಗಬೇಕು. ಗುಣರಹಿತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಕ್ಷತಿಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈಕ್ಷತಿಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಬಾಧಕವಾಗಲಿ, ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು

ಸಾಧಕವಾಗಲೀ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಆತ್ಮಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತನು ಜೀವನಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಇಕ್ಷಣೀಯೇ ತस्ಮಿन्नेವ “ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮಾನಂ ಪश्यೇತ್” । ‘अज आत्मा महान् ध्रुवः’ ‘तमेव धीरो विज्ञाय’ इत्यात्मशब्दश्रवणात्तेन च तस्य निर्गुणत्वसिद्धेः, स एव ईक्षत्या वाच्य इत्यर्थः ।

नन्वात्मशब्दसद्भावेऽपि कुतोऽयं निर्गुणो न गौण ? इत्यत आह - य इति ॥ ‘गुणैः’ सत्त्वादिभिः ‘हियोपादेयरहित’ अत्युपादेय एवेत्यर्थः ।

ಈಕೃಣೀಯ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ “ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್” । ‘अज आत्मा महान् ध्रुवः’ ‘तमेव धीरो विज्ञाय’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಗುಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲ. ಅಂತಹ ನಿರ್ಗುಣನೇ ಈಕೃಣೀಯತ್ವದ ಮೂಲಕ ವಾಚ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆತ್ಮಶಬ್ದವಿದ್ದರೂ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಏಕಾಗಬೇಕು? ಗೌಣನಾದ ಜೀವನು ಏಕಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ - “ಯೋ ಗುಣೈಃ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - ಗುಣೈಃ = ಸತ್ವಾದಿ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳಿಂದ. ‘ಹೇಯೋಪಾದೇಯರಹಿತ’ ಎಂದರೆ ಹೇಯತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಪಾದೇಯತ್ವವಿಲ್ಲದವನು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಾದೇಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಜೀವನು ಅನಾತ್ಮನೇ?

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - “हृदि ह्येष आत्मा” इत्येतदन्यस्वभावेऽप्यात्म-शब्दप्रयोगात् कथं सोऽनात्मा ? इत्यत आह - अनात्मनीति ॥ रूपशब्दः स्वरूपप्रतिमा रूपाभिप्रायः । ‘तत्र’ आत्मानात्मनोः स य आत्मा स ‘नित्यः’ देहहान्यादिरहितः ‘शुद्धः’ कर्मलेपविधुरः ‘केवलः’ जडामिश्रः ।

'ಹೃದಿ ಹೇಷ ಆತ್ಮಾ' ಎಂದು ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಜೀವನಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮಶಬ್ದ-ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ, ಜೀವನು ಹೇಗೆ ಅನಾತ್ಮನಾಗುತ್ತಾನೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ಅನಾತ್ಮನಿ" ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿದೆ. 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೂಪಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮಾರೂಪ ಎಂದು ಎರಡು ಅರ್ಥ. ತತ್ರ = ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅನಾತ್ಮರಲ್ಲಿ, ಯಾರು ನಿತ್ಯಃ = ನಿತ್ಯನೂ, ದೇಹನಾಶಾದಿಶೂನ್ಯನೂ, ಶುದ್ಧಃ = ಕರ್ಮಲೇಪವಿಲ್ಲದವನೂ, ಕೇವಲಃ = ಜಡಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಮಿಶ್ರನಾಗದವನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೋ, ಅವನೇ ಆತ್ಮ.

ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಿರುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಸಲ್ಲದು

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನೃಪಚಾರೆಣಾಪಿ ಗೌಣೇ ಪ್ರಯೋಗಸಂಭಾವಾತ್ ಸ ಏವ ಶ್ರುತುಕ್ತದೃಶ್ಯಾತ್ಮಾ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ನ ಚೇತಿ || ಆತ್ಮಪದಮುಖ್ಯಾರ್ಥೇ ನಿಗುಣೇ ದೃಶ್ಯತಯಾ ಪ್ರತಿಪಾಢೇ ಸಂಭವತ್ಯಮುಖ್ಯಾರ್ಥಗೌಣಗ್ರಹಣಂ ನ ಯುಜ್ಯತೇ | ಮುಖ್ಯಾಸಂಭವ ಏವ ಗೌಣಾಶ್ರಯಣಾತ್ ಇತಿ ಭಾವಃ ||೬||

ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿಯೂ ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವನೇ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ದೃಶ್ಯ ಆತ್ಮನು ಏಕಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ನಚ ಮುಖ್ಯೇ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಾದ ನಿಗುಣನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ಕೂಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಗೌಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಕೂಡದಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಭಾವದೀಪ

'ಗೌಣಶ್ವೇತ' ಎಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದೇಕೆ

ಭಾವದೀಪಃ - 'ಉಕ್ತಾರ್ಥಮಾಕ್ಷಿಪ್ಯ' ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಯನ್ ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯಹೇತುಭಾವೇನ ಭಾಷ್ಯಂ ವ್ಯನಕ್ತಿ - ಯದ್ ದೃಶ್ಯತ್ವೇತಿ || ಗೌಣೇತಿ || 'ಸತ್ವಾದಿಗುಣಬದ್ಧೇ'ತ್ಯರ್ಥಃ |

‘ಜೀವಶ್ವೇತ್’ ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ‘ಗೌಣ’ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಕೃತ್ಯಮ್‌ उत्तरसूत्रे व्यक्तम्‌ ।
‘ಗೌಣಾತ್ಮಾ’ ಇತ್ಯಾತ್ಮಪದಪ್ರಯೋಗೇನೈತತ್‌ ಸೂಚಯತಿ ।

ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇಽನುಷಕ್ತತತ್ಪದಾನುರೋಧೇನ ‘ಅಶಬ್ದಮ್‌’ ಇತಿ ಕ್ಲಿಬೋಕ್ತಾವಪಿ ಇಹ ಸೂತ್ರೇ
‘ಆತ್ಮಾನಂ ಪಞ್ಚೇತ್‌’ ಇತ್ಯಾತ್ಮಪದಾನುರೋಧೇನ ‘ಗೌಣ’ ಇತಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗೋಕ್ತೀರೀತಿ ।
ಗೌಣೇತಿ ॥ ‘ಸತ್ವಾದಿಗುಣಬದ್ಧಜೀವಗ್ರಹಣಮ್‌’ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಇತರೇತಿ ॥ ‘ನಿರ್ಗುಣ’
ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಆತ್ಮಪದೋಕ್ತೃಪದಮ್‌ ‘ಅಜ’ ಇತ್ಯಾಶ್ಚುಕ್ತಿಃ ।

‘ಉಕ್ತಾರ್ಥಮಾಕ್ಷಿಪ್ತ್ಯ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಅದಕ್ಕೆ
ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಸಾಧ್ಯಹೇತುಭಾವವನ್ನು ‘ಯದ್‌ದೃಶ್ಯತ್ವ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ
ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗೌಣಾತ್ಮ ಎಂದರೆ ‘ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಆತ್ಮ’
ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಗೌಣಶ್ಚೇತ್‌’ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬದಲು ‘ಜೀವಶ್ಚೇತ್‌’ ಎಂದು
ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗೆ ತೊಂದರೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ‘ಗೌಣಶ್ಚೇತ್‌’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ
ಪ್ರಯೋಜನವು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು “ಗೌಣಾತ್ಮ” ಎಂಬುದಾಗಿ
‘ಆತ್ಮ’ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ‘ತತ್‌’ಪದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಆಶಬ್ದಂ ಎಂಬುದಾಗಿ
ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ‘ಆತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್‌’ ಇತ್ಯಾದಿ
ಆತ್ಮಪದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ‘ಗೌಣಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ” ಈ ಅಂಶವನ್ನು
ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಗೌಣಶಬ್ದದಿಂದ ‘ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನನ್ನು’
ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬೇಕು. ‘ಇತರ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ‘ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು’ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ
ಆತ್ಮಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ‘ಅಜ ಆತ್ಮಾ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಪ್ರಶ್ನೆ - ‘ಗೌಣಶ್ಚೇತ್‌’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಗೌಣಃ’ ಎಂದು
ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಅಶಬ್ದಮ್‌’ ಎಂದು ನಪುಂಸಕ
ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?

ಉತ್ತರ - ಈಕೃತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಿಂದ ‘ತತ್‌’ ಎಂದು ಅನುವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.
ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೋಸ್ಕರ ‘ಅಶಬ್ದಮ್‌’ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು

ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ 'ಗೌಣಶ್ಲೋಕ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಸುಗುಣವಾಗಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪಕ್ಷಮಾಡಿ 'ಆತ್ಮಾ ನ ಗೌಣಃ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾತ್' ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಗೌಣಃ' ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಸಾಧುವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗವು ಸಾಧುವಾಗಿದೆ ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಪರರ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲೇ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರರು 'ಪ್ರಧಾನಂ ನ ಜಗತ್ ಕಾರಣಮ್ ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಈಕ್ಷತೇಃ" ಎಂದರೆ 'ಈಕ್ಷ' ಧಾತುವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಧಾತುವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅಸಂಗತವಾಗುವುದರಿಂದ ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆವಾಗ ಈಕ್ಷಣಾತ್ (ಜ್ಞಾನವತ್ಪಾತ್) ಎಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಪಾದಕವಾಗಿ 'ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೀರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂದರೆ ಈಕ್ಷಣಾತ್ ಎಂಬರ್ಥವೇ ನಿಮಗೆ ವಿವಕ್ಷಿತ. ಈಕ್ಷಣ ಶಬ್ದವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗವಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ 'ಗೌಣಮ್' ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಹೇಳಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಪುಲ್ಲಿಂಗವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೆ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಲಿಷ್ಟಕಲ್ಪನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ 'ಗೌಣಃ' ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗವು ಸಾಧುವಾಗುತ್ತದೆಂದರೆ, ಹಾಗಾದರೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಸ ಈಕ್ಷಾಂಚಕ್ರೇ' ಎಂದು 'ಈಕ್ಷಾಮ್' ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಗೌಣಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾದೀತು.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರಪದದ ಅರ್ಥ

भावदीपः - उपादेय एवेति ॥ 'हेयत्वसहितोपादेयत्वरहित इति स्मृतौ व्याख्या' इति भावः । 'हृदि हि' इति श्रुतेर्जीवपरत्वं तु 'अवस्थितिर्वैशेष्यादिति चेन्नाभ्युपगमात् हृदि हि' इति सूत्रसिद्धमिति भावः । भाष्ये अनात्मनि जीवे सोपचार इति परममुख्यवृत्यपेक्षयेति भावः । न तु गौणवृत्येति । 'कल्पनोपदेशाच्च' इति सूत्रविरोधात् ।

“ಉಪಾದೇಯ ಏವ” ಎಂಬ ಟೀಕಾಭಾಗದಿಂದ ‘ಹೇಯತ್ವಸಹಿತವಾದ ಉಪಾದೇಯತ್ವದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ತೃತಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು’ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಹೃದಿ ಹಿ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಜೀವಪರತ್ವವು ‘ಅವಸ್ಥಿತಿವೈಶೇಷ್ಯಾದಿತಿ ಚೇನ್ನಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ ಹೃದಿ ಹಿ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಅನಾತ್ಮನಿ ಜೀವೇ ಸೋಪಚಾರಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಉಪಚಾರ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹೊರತು ಗೌಣವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ‘ಕಲ್ಪನೋಪದೇಶಾಚ್ಚ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ.

ಕುದ್ಧಪಚ್ಚಾರ್ಥ ಕೇವಲ ಎಂದಲ್ಲ

भावदीपः - स्वरूपेति ॥ ‘आत्मनि स्वरूपाभिप्रायोऽनात्मनि जीवे प्रतिमाभिप्रायः’ इत्यर्थः । ‘तत्र’ इति व्याख्येयानुवादेन ‘आत्मानात्मनोः’ इति व्याख्या । प्राग् ‘आत्मा’ इति निर्देशात् स इत्युद्दिश्य आत्मेति विधिरयुक्त इति मत्वाऽनुवाद इत्याह - स य आत्मेति ॥ तेन ‘योऽनात्मा सोऽनीदृशः’ इत्यपि दर्शितम् । पुनरुक्तेराह - शुद्ध इति ॥ गौणे = जीवे । ‘गौणाश्रयणाद्’ ‘अमुख्याश्रयणाद्’ इत्यर्थः ॥६॥

“ಸ್ವರೂಪ” ಇತ್ಯಾದಿ ಟೀಕಾಂಶದಿಂದ ‘ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು, ಜೀವನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು’ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ತತ್ರ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪದವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ‘ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮನೋಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. “ಹಿಂದೆ ‘ಆತ್ಮಾ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ‘ಸಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ‘ಆತ್ಮಾ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಧಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ” ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದು, “ಸ ಯ ಆತ್ಮಾ” ಎಂಬ ಅಂಶವು ಅನುವಾದರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಶ್ರುತಿಭಾಗಕ್ಕೆ “ಯಃ ಅನಾತ್ಮಾ ಸಃ ಅನೀದೃಶಃ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

'ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ಇರುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಪುನರುಕ್ತ' ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಶುದ್ಧಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಶುದ್ಧ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಗೌಣೇ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಜೀವನಲ್ಲಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ಗೌಣಾಶ್ರಯಣಾತ್" "ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ "ಅಮುಖ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - ॥ तन्निष्ठस्य मोक्षोपदेशात् ॥ ७ ॥

न हि गौणात्मनिष्ठस्य मोक्षः ।

ಸತ್ವಾದಿಗುಣದಿಂದ ಬದ್ಧನಾದವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಸತ್ವಾದಿಗುಣರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯಲಾರದು.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಕೂಡುತ್ತದೆಂದು ಉಪಪಾದಿಸಲು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಮೂಲಕವೇ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ = ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ; ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ = ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ (ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಜೀವನಲ್ಲ).

ಆತ್ಮನಿಷ್ಟನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಜೀವನೇಕೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು 'ನಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೌಣಾತ್ಮನಿಷ್ಟಸ್ಯ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧನಾದವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಃ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣವಿಲ್ಲದ ಮೋಕ್ಷವು, ನ ಹಿ = ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲಷ್ಟೆ.

ಪ್ರಾಕೃತಗುಣ ರಹಿತನಾದವನನ್ನೇ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘यस्यानुवित्तः प्रतिबुद्ध आत्मा अस्मिन् सन्दोधे^(१) गहने प्रविष्टः ।

स विश्वकृत् स हि सर्वस्य कर्ता तस्य लोकः स उ लोक एव ॥’

(ಬೃ.ಉ. ೬-೪-೧೩.)

इत्यात्मानं मोक्ष उपदिश्यते ।

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಅರ್ಧ ಜೀವನ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾವ ಭಕ್ತನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಭಕ್ತನು ಕೃತಕೃತ್. ಆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೋಕವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೆಂದು ಏನು ಆಧಾರ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ, ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ ಜೀವನ, ಸಂದೋಧೇ = ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ, ದೇಹದ, ಗಹನೇ = ಗಂಭೀರವಾದ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಯಸ್ಯ = ಯಾವ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ಆತ್ಮಾ = ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ, ಆತ್ಮಾ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ, ಅನುವಿತ್ತಃ = ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೋ, ಸಃ = ಆ ಭಕ್ತನು, ವಿಶ್ವಕೃತ್ = ಕೃತಕೃತ್ನು, ಸಹಿ = ಆ ಜೀವನೇ ಸರ್ವಸ್ಯ = ಸಕಲಕ್ಕೂ, ಕರ್ತಾ = ಕರ್ತೃವು ತಸ್ಯ = ಆ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ಸ ಉ ಲೋಕಃ = ಅವನ ಲೋಕವೇ, ಭವತಿ = ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ = ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಃ = ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾ-ವಿಭಾವವು, ಉಪದಿಶ್ಯತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

(೧) ಸಂದೋಹೇ - ‘ಸಂದೋಹೇ’ ಎಂಬುದು ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠ; ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ‘ಸಂದೋಧೇ’ ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ‘ಸಂದೋಧೇ’ ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘दृह प्रपूणे’ इति धातोः ‘दादे धातोर्धः’ इति हकारस्य घकारे कृते सन्दोह एव सन्दोहः’
- (गुर्वर्थदीपिका)

'ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ಇರುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಪುನರುಕ್ತ' ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಶುದ್ಧಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಶುದ್ಧ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಗೌಣೇ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಜೀವನಲ್ಲಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ಗೌಣಾತ್ರಯಣಾತ್" "ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ "ಅಮುಖ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

'ತನ್ನಿಷ್ಠ ಸ್ವ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - ॥ तन्निष्ठस्य मोक्षोपदेशात् ॥ ७ ॥

न हि गौणात्मनिष्ठस्य मोक्षः ।

ಸತ್ವಾದಿಗುಣದಿಂದ ಬದ್ಧನಾದವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಸತ್ವಾದಿಗುಣಶೂನ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯಲಾರದು.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಕೂಡುತ್ತದೆಂದು ಉಪಪಾದಿಸಲು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಮೂಲಕವೇ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನಿಷ್ಠ ಸ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ತನ್ನಿಷ್ಠ ಸ್ವ = ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ; ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ = ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ (ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಜೀವನಲ್ಲ).

ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಜೀವನೇಕೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು 'ನಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೌಣಾತ್ಮನಿಷ್ಠ ಸ್ವ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧನಾದವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಃ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣವಿಲ್ಲದ ಮೋಕ್ಷವು, ನ ಹಿ = ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲಷ್ಟೆ.

ಪ್ರಾಕೃತಗುಣ ರಹಿತನಾದವನನ್ನೇ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘यस्यानुवित्तः प्रतिबुद्ध आत्मा अस्मिन् सन्दोहे^(१) गहने प्रविष्टः ।

स विश्वकृत् स हि सर्वस्य कर्ता तस्य लोकः स उ लोक एव ॥’

(ಬೃ.ಉ. ೬-೪-೧೩.)

इत्यात्मानं नष्टः मोक्ष उपदिश्यते ।

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಅರ್ಥ: ಜೀವನ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾವ ಭಕ್ತನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಭಕ್ತನು ಕೃತಕೃತ್ಯ. ಆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೋಕವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಆತ್ಮನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೆಂದು ಏನು ಆಧಾರ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ, ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ ಜೀವನ, ಸಂದೋಹೇ = ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದವಾದ, ದೇಹದ, ಗಹನೇ = ಗಂಭೀರವಾದ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಯಸ್ಯ = ಯಾವ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ಆತ್ಮಾ = ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ, ಆತ್ಮಾ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ, ಅನುವಿತ್ತಃ = ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೋ, ಸಃ = ಆ ಭಕ್ತನು, ವಿಶ್ವಕೃತ್ = ಕೃತಕೃತ್ಯನು, ಸಹಿ = ಆ ಜೀವನೇ ಸರ್ವಸ್ಯ = ಸಕಲಕ್ಕೂ, ಕರ್ತಾ = ಕರ್ತೃವು ತಸ್ಯ = ಆ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ಸ ಉ ಲೋಕಃ = ಅವನ ಲೋಕವೇ, ಭವತಿ = ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಃ = ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಃ = ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾ-ವಿಭಾವವು, ಉಪದಿಶ್ಯತೇ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

(१) सन्दोहे' - 'संदोहो' ಎಂಬುದು ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠ; ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'संदोहो' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'संदोहो' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'दृह प्रपूणे' इति धातोः 'दादे धातोर्धः' इति हकारस्य घकारे कृते सन्दोह एव सन्दोहः' - (गुर्वर्थदीपिका)

ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆತ್ಮನು

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ - 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ'

ಮತ್ತು 'ಈ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದವನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ'

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಕೂಡುತ್ತದೆ ಹೊರತು ಜೀವನಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ತನ್ನಿಷ್ಟ್ಯ' ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಾದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ -
ಆಯಂ = ಈ, ಆತ್ಮಾ = ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದವನು, ಬ್ರಹ್ಮ = ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು. (ಮಾ.ಉ. ೧-೨, ಬೃ.ಉ. ೪-೫-೧೯)

ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಭಾಗವತದ ಆಧಾರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

'ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्द्यते ॥'

'दत्तं दुर्वासिसं सोममात्मेशब्रह्मसम्भवान् ॥',

ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದವನು 'ಬ್ರಹ್ಮ' 'ಪರಮಾತ್ಮಾ' 'ಭಗವಾನ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

'ದತ್ತ' ಎಂಬ ಭಗವಂತನ ರೂಪವನ್ನು, ದುರ್ವಾಸ ಋಷಿಗಳನ್ನು, ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅನಸೂಯಾದೇವಿಯು ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಳು. ಈ ಮೂವರು ಪರಮಾತ್ಮ, ರುದ್ರ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮರ ಸ್ವರೂಪರು' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಾಖ್ಯಾಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ = ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು, ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ = ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು, ಭಗವಾನಿತಿ = ಭಗವಂತನೆಂದು, ಶಬ್ದತೇ = ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂದು ಮಾಂಡೂಕ-ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (ಭಾಗ. ೧-೨-೧೧)

ದತ್ತಂ = ದತ್ತನಾಮಕನನ್ನು, ದುರ್ವಾಸಂ = ದುರ್ವಾಸ ಯಕ್ಷಿಗಳನ್ನು,
ಸೋಮಂ = ಚಂದ್ರನನ್ನು, ಅನಸೂಯಾದೇವಿಯು ಪಡೆದಳು. ಈ
ಮೂವರು, ಆತ್ಮಶಬ್ದವ್ಯಾಸಂಭವಾನ್ = ಪರಮಾತ್ಮ, ರುದ್ರ,
ಚತುರ್ಮುಖದೇವರ ಸ್ವರೂಪರು ಎಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (ಭಾಗ. ೪-೧-೧೫)

ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಆಧಾರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಭ್ಯಾಸ -

‘चेतनस्तु द्विधा प्रोक्तो जीव आत्मेति च प्रभो ।

जीवा ब्रह्मादयः प्रोक्ता आत्मैकस्तु जनार्दनः ॥

इतरेष्वात्मशब्दस्तु सोपचारोऽभिधीयते ।

तस्याऽत्मनो निर्गुणस्य ज्ञानान् मोक्ष उदाहृतः ॥

सगुणास्त्वपरे प्रोक्तास्तज्ज्ञानान्नैव मुच्यते ।

परो हि पुरुषो विष्णुस्तस्मान् मोक्षस्ततः स्मृतः ॥’ इति पात्रे ॥

“ಚೇತನಪದಾರ್ಥವು ಜೀವ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮರೇ
ಮೊದಲಾದವರು ಜೀವರುಗಳು; ಜನಾರ್ದನನು ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಗೌಣವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನೂ
ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದ
ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು
ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪುರುಷನಾಮಕನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾವಿಭಾವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಅವನಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ” ಎಂದು
ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಪ್ರಭೋ = ಎಲೈ ಪ್ರಭುವೇ!, ಚೇತನಸ್ತು = ಚೇತನ-
ಸಮುದಾಯವಾದರೋ, ಜೀವಃ = ಜೀವನೆಂದು, ಆತ್ಮಾ = ಆತ್ಮನೆಂದು,
ದ್ವಿಧಾ = ಎರಡು ರೂಪವಾಗಿ, ಪೋಕ್ಷಃ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ

= ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದವರು, ಜೀವಾಃ = ಜೀವರುಗಳೆಂದು,
 ಜನಾರ್ದನಃ = ವಿಷ್ಣುವು, ಏಕೈವ = ಒಬ್ಬನೇ, ಆತ್ಮಾ =
 ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಎಂದು, ಪ್ರೋಕ್ತಃ = ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ,
 ಇತರೇಷು = ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾದರೋ,
 ಸೋಽಪಚಾರಃ = ಗೌಣವಾಗಿಯೇ, ಅಭಿಧೀಯತೇ = ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
 ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನಾದ, ಆತ್ಮನಃ = ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೂ
 ಆದ, ತಸ್ಯ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ, ಜ್ಞಾನಾತ್ = ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಮೋಕ್ಷಃ =
 ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾವಿಭಾವವು, ಆಗುತ್ತದೆಂದು, ಉದಾಹೃತಃ =
 ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಅಪರೇ = ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳು,
 ಸಗುಣಾಃ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧರೆಂದು, ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ,
 ತಜ್ಞಾನಾತ್ = ಅಂತಹ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳ ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಸೈವ
 ಮುಚ್ಯತೇ - ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಪುರುಷಃ =
 ಪುರುಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ, ವಿಷ್ಣುಃ = ವಿಷ್ಣುವೇ, ಪರಃ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನು,
 ತಸ್ಮಾತ್ ಹಿ = ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಮೋಕ್ಷಃ = ಸ್ವರೂಪಾನಂದಾವಿಭಾವವು,
 ತತಃ = ಅವನ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು, ಸ್ಕೃತಃ =
 ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಪಾದ್ಯೇ = ಪಾದ್ಯಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
 ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ-
 ನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿಃ -

॥ ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ ॥

ಯುಕ್ತಯಂತರೇಣ ತ್ರಿಗುಣಾತಿತಸ್ಯ ಔಪನಿಷದಾತ್ಮತ್ವಂ ಸಾಧಯತ್ ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ
 ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯೇತ್ಯಾದಿನಾ ॥ 'ಯಸ್ಯ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರಯಮर्थಃ - ಯಸ್ಯ

ನಿರಂತರೋಪಾಸಕಸ್ಯಾನುವಿತ್ತೋ ಜ್ಞಾತಃ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಃ ಆತ್ಮಾ ದಹರಾಕಾಶಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಸರ್ವಕೃತ್
ಯಃ ಸ ಹಿ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕರ್ತಾ । ಅತಃ ಸ್ವವೇತ್ತಾರಂ ಕೃತಕೃತ್ಯಂ ಕರೋತಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ।
ತಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ಯೋ ವೈಕುಣ್ಠಾದಿಲೋಕಃ ಸ ಏವ ತದ್ ವೇತುಲೋಕ ಇತಿ ।

ಬೇರೆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಇದೇ ಮೊದಲಾದುದರಿಂದ. 'ಯಸ್ಯ' ಎನ್ನುವ ಶ್ರುತಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ - 'ಯಸ್ಯ' = ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ, 'ಅನುವಿತ್ತಃ' = ತಿಳಿದ, ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಃ = ಸ್ವಪ್ರಕಾಶನಾದ 'ಆತ್ಮಾ' = ಆತ್ಮನು, (ಅಸ್ಮಿನ್ ಗಹನೇ ಸಂದೋಹೇ), ದಹರಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾದ ಸರ್ವಕೃತ್ (ವಾಯುವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು) ಯಾವನು ಇದ್ದಾನೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದವನನ್ನು ಕೃತಕೃತ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ - ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಯಾವ ಲೋಕವಿದೆಯೋ ಅದೇ ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದವನ ಲೋಕವು ಎಂದು.

ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶದ ಬಲದಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

ಸತ್ತರ್ಕದ್ವಿಪಾಕಿಃ - ಏತದುಕ್ತಂ ಭವತಿ । ಯನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯಾತ್ರ ಮೋಕ್ಷ ಉಪದಿಶ್ಯತೇ
ಸೋಽತ್ರೋಚ್ಯಮಾನ ಆತ್ಮಾ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತಃ ಸ್ವಯಂಭವತ್ । ನ ಹಿ ಗುಣಬದ್ಧಾತ್ಮನಿಷ್ಟಸ್ಯ
ಮೋಕ್ಷ ಉಪಪದ್ಯತೇ । ಸ್ವತಃತ್ರಿಗುಣಾತೀತಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷದಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಾತ್ಮಶಾಬ್ದ ಇತ್ಯತ್ರ
ಶ್ರುತಿಪುರಾಣವಚನಾನ್ಯಾಹ - ಅಯಮಿತಿ ॥

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ - ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ರತನಾದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹ ಆತ್ಮನು ಸತ್ವಾದಿ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಆತ್ಮನೇ ಆಗಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸತ್ವಾದಿ ಗುಣಬದ್ಧನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ರತನಾದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಎನ್ನುವುದು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ.

ಸ್ವತಃ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೇ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದವು ಕೂಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ, ಪುರಾಣಗಳ ವಚನಗಳನ್ನು 'ಅಯಂ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಗವತ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮಪುರಾಣ ವಚನಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸತ್ತಕದಿಪಾವತಿ: -

ಅನಸೂಯಾ ತಥೈವಾತ್ರೇರ್ಜ್ಞೇ ಪುತ್ರಾನಕಲ್ಮಶಾನ್ ।
ದತ್ತಂ ದ್ವಾಸಸಂ ಸೋಮಮಾತ್ಮೇಶಬ್ರಹ್ಮಸಮ್ಮವಾನ್ ॥

ಇತ್ಯಾದಿಭಾಗವತವಾಕ್ಯೇ ಶರ್ವಪಿತಾಮಹೌ ಪೃಥಙ್ನಿರ್ದಿಶ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರೇವಾತ್ಮಶಬ್ದೇನ
ನಿರ್ದೇಶಾತ್ ತಸ್ಯ ಗುಣಬದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಾಥವಾಚಕತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕತ್ವಂ ಚ ಸಿದ್ಧಯತಿ ।

ಸ್ವತಸ್ವಿಗುಣವರ್ಜಿತತ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಶ್ಚ ಭಾಗವತ ಏವೋಕ್ತ: ।

ಹರಿರ್ಹಿ ನಿರ್ಗುಣ: ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪುರುಷ: ಪ್ರಕೃತೇ: ಪರ: ।
ಸ ಸರ್ವದೃಗುಪದ್ರಶಾ ತಂ ಭಜನ್ ನಿರ್ಗುಣೋ ಭವೇದಿತಿ ॥

ಅನಸೂಯಾ ತಥೈವಾತ್ರೇರ್ಜ್ಞೇ ಪುತ್ರಾನಕಲ್ಮಶಾನ್ ।

ದತ್ತಂ ದ್ವಾರ್ವಾಸಸಂ ಸೋಮಮಾತ್ಮೇಶಬ್ರಹ್ಮಸಂಭವಾನ್ ॥

ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ
ಹೇಳಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಗುಣಬದ್ಧರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ವಾಚ್ಯರಲ್ಲವೆಂದು
ವಿಷ್ಣುವೇ ವಾಚ್ಯನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವತಃ ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣವಿಹೀನತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ
ರತನಾದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಭಾಗವತದಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಹರೀರ್ಹಿ ನಿರ್ಗುಣ: ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪುರುಷ: ಪ್ರಕೃತೇ: ಪರ: ।

ಸ ಸರ್ವದೃಗುಪದ್ರಶಾ ತಂ ಭಜನ್ ನಿರ್ಗುಣೋ ಭವೇದಿತಿ ॥

ಎಂದು.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

‘ನ ಹಿ ಗೌಣಾತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಃ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತನ್ನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ । ತस्ಮಿನ್ನಿಕ್ಷಣೀಯತ್ವೇನೋಕ್ತ
ಆತ್ಮನಿ ನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾच्च ಸ ನಿರ್ಗುಣ: । ನ ಹಿ ಶಬಲಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ
ಜೀವನಿಷ್ಠಸ್ಯ ವಾ ಮೋಕ್ಷರತನ್ಮತೇಽಪಿ ।

‘ತನ್ನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ‘ನ ಹಿ ಗೌಣಾತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಃ’
ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಯಾವ
ಭಕ್ತನು ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವೇನ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೋ, ಆ
ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣಾತೀತನಾದ
ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಶಬಲಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠನಾದವನಿಗೆ ಅಥವಾ
ಜೀವನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠನಾದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಆದ್ವೈತಿಕಳೂ ಕೂಡ ಅಂಗೀಕಾರ
ಮಾಡಿಲ್ಲ.

‘ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯಸ್ಯೇत्याದೇರಯಮರ್ಥ: । ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ಆತ್ಮಾ ಯಥಾವಜ್ಞಾತ: ।
‘ಸಂದೋಹ:’ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಂಜ್ಞಾತ: । ಸಂದುಹ್ಯತೇಽನೇನ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಇತಿ ವಾ ಸಂದೋಹೋ ದೋಹ: ।
ತಸ್ಮಿನ್ನಾಭಿರೇ ಪ್ರವಿಷ್ಟ: । ಸ ‘ವಿಶ್ವಕೃತ್’ ಕೃತಕೃತ್ಯ: । ಕುತ: ? ಸ ಹಿ ಪರಮಾತ್ಮಾ
ಪ್ರಸನ್ನ: ಸರ್ವಶಕ್ತಿ: ಸರ್ವಮಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಿನ: ಕಾರ್ಯಂ ಕರೋತಿ । ‘ತಸ್ಯ’ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ಯೋ
‘ಲೋಕ:’ ಸ್ಥಾನಂ, ತದೇವ ಹ್ಯಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಂ ಭವತಿ ।

‘ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - ಯಸ್ಯ = ಯಾವ ಭಕ್ತನಿಗೆ,
ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಃ = ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ, ಆತ್ಮಾ = ಆತ್ಮನು, ಅನುವಿತ್ತಃ = ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ
ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೋ, ಸಂದೋಹಃ = ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಘಾತರೂಪವಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ

ಅಥವಾ 'ಸಂದುಹ್ಯತೇ ಅನೇನ ಇತಿ ಸಂದೋಹಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಯಾವ ದೇಹವು ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೋ, ಅಂತಹ ದೇಹದಲ್ಲಿ, ಗಹನೇ = ಗಂಭೀರವಾದ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ = ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಃ = ಅಂತಹ ಭಕ್ತನು ವಿಶ್ವಕೃತ್ = ಕೃತಕೃತ್ಯನು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಹಿ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ, ಸರ್ವಸ್ಯ = ಸಕಲಕ್ಕೂ, ಕರ್ತಾ = ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಕರ್ತೃವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತಸ್ಯ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಯೋ ಲೋಕಃ = ಯಾವ ಸ್ಥಾನವಿದೆಯೋ, ಅದೇ ಸ್ಥಾನವು ಸ ಉ ಲೋಕ ಏವ = ಜ್ಞಾನಿಯ ಸ್ಥಾನವೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತದೆ.

'ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೇನ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಸ್ತುತೇ ವಿಷ್ಣೌ 'ಗೌಣಶ್ಚೇನಾಽತ್ಮಶಬ್ದಾತ್' ಇತ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಃ ಪ್ರಯುಕ್ತಃ । ಅಸ್ಯ ಶಬ್ದತ್ರಯಸ್ಯೈಕಾರ್ಥತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಮಾಹ - 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಂ ಭಾಗವತವಚನಂ ಚ ।

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರಸಕ್ತನಾದನು. ಅವನನ್ನೇ 'ಗೌಣಶ್ಚೇನಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ, ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಶಬ್ದಗಳು ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎನ್ನಲು 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಭಾಗವತವಚನವನ್ನು ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಆತ್ಮನೇ ದತ್ತ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಸ್ವಾರಸ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ -

“ವದಂತಿ ಯತ್ತತ್ವವಿದಸ್ತತ್ವಂ ಯಜ್ಞಾನಮದ್ವಯಮ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಭಗವಾನಿತಿ ಶಬ್ದಯತೇ” ಇತಿ ॥

“अनसूया तथैवात्रेर्जज्ञे पुत्रानकल्मषान् ।

दत्तं दुर्वाससं सोममात्मेशब्रह्मसम्भवान्” इति च ॥

ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಾವ ಒಂದೇ ಒಂದು ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೋ, ಅದು ಬ್ರಹ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ, ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅನಸೂಯಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿಮಹರ್ಷಿಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ಮೂರುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ದತ್ತ, ದೂರ್ವಾಸ, ಸೋಮ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆತ್ಮ, ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪುರಾಣದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಹೇಳದೇ ಆತ್ಮನೇ ದತ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಐದು ಪ್ರಮೇಯಗಳು

तत्त्वप्रदीपः - विष्णोरात्मत्वं, ब्रह्मरुद्रादीनाममुख्यात्मत्वं, तस्य सत्त्वादिगुणवर्जितत्वं, सर्वोत्तमत्वं, तज्ज्ञानान्मोक्षं पाद्वचनेनापि साधयति ॥

ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಒಟ್ಟು ಐದು ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರು. ೧. ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ೨. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ೩. ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ವಾದಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ೪. ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದವನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ೫. ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು. ಈ ಐದು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪಾದ್ಮಪುರಾಣವು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು 'ಚೇತನಸ್ತು' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಜೀವನಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವಾತ್ಮಾಶಬ್ದೋ ಮುಖ್ಯತಃ ಏವ ಗೌಣಪರ ಇತಿ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ | ನ ಚೋಕ್ತಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿ ವಿರೋಧಃ | ತತ್ರ ಆತ್ಮಶಬ್ದೋ ವಿಷ್ಣೌ ಮುಖ್ಯೋ ಜೀವೇಷ್ವಮುಖ್ಯ ಇತ್ಯನುಕ್ತೇಶ್ಚೇತನಾಚೇತನವಿಷಯತ್ವಸಮ್ಮಭಾವಾತ್ | ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತೇರಾರ್ಜವಸಮ್ಮಭಾವಾತ್ | ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾದೇಃ ಸ್ವಭಾವವಿಷಯತ್ವೋಪಪತ್ತೇಃ, ಇತ್ಯಾಶಂಭಂ ಪರಿಹೃತುಂ ಸೂತ್ರಂ ಪಠತಿ - ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯೇತಿ || ನಾತ್ಮಶಬ್ದೋ ಗೌಣೋ ಮುಖ್ಯ ಇತಿ ಯುಕ್ತಮ್ | ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಪುರುಷಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾದಿತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ |

ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಗೌಣನಾದ ಜೀವನನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಬಾರದು? ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಎಷ್ಟುಎನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಜೀವನಲ್ಲಿ ಅಮುಖ್ಯವೆಂದೇನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳು ಕೇವಲ ಚೇತನಾಚೇತನವಿಷಯಪರವಾಗಿವೆ. 'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪ ಎಂದು ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಗೆ ಸರಳವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾದಿಗಳು ಸಹಜವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಿರ್ದೋಷತ್ವವು ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

"ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವುದರಿಂದ" ಎಂಬುದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥ.

ಜೀವನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಃಪಿ ಕುತೋಽಸೌ ನ ಗೌಣಃ? ಇತ್ಯತಃ ಆಹ - ನ ಹೀತಿ || ಗುಣಬದ್ಧಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಾದ್ ಗುಣನಿವೃತ್ತಿರೂಪಮೋಕ್ಷೋ ನ ಯುಕ್ತ

ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಕೋಸಾತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಃ? ಇತ್ಯತಸ್ತಮಾಹ - ಯಸ್ಯೇತಿ ॥
'ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್, ಸ ವಾಯುಕರ್ತಾಃ? ಸರ್ವಶೋಽಸ್ಮಿನ್ ದೇಹೇ ಗುಹಾಸ್ಯಾನೇ ಪ್ರವಿಷ್ಯ ಆತ್ಮಾ
ಯೇನೋಪಾಸಕೇನ ಜ್ಞಾತೋ ಭವತಿ, ತಸ್ಯೋಪಾಸಕಸ್ಯ ಸ ವಿಷ್ಣುಲೋಕ ಏವ ಲೋಕೋ ಭವಾತ್'
ಇತ್ಯಾತ್ಮನಿಷ್ಠಪುರುಷಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷ ಉಪದಿಶ್ಯತೇತತೋ ನಾತ್ಮಶಬ್ದೋ ಗೌಣಪರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಪುರುಷನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಗೌಣಾತ್ಮನನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನಹಿ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರಾಕೃತಗುಣದಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯಲಾರದು' ಎಂದರ್ಥ. ಹಾಗಾದರೆ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವವನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಮೋಕ್ಷವು ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಯಸ್ಯ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ವಾಯುವನ್ನು ಸಹ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಆತ್ಮನನ್ನು ಯಾರು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ' ಹೀಗೆ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಪುರುಷನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಗೌಣನಾದ ಜೀವನನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಥವೇನು?

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಆತ್ಮಶಬ್ದೋ ವಿಷ್ಣಾವಿವೇಕ ನ ತೀರ್ಥವಿವೇಕ
ಸ್ಪಷ್ಟಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಶ್ಚಾಽಽಹ - ಅಯಮಿತಿ ॥ ಕುತಸ್ತಸ್ಯೈವಾತ್ಮತ್ವಂ ನಾನ್ವೇಷಾಮ್ ಇತ್ಯಾ
ಆಹ - ತಸ್ಯೇತಿ ॥ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಾನುಮೋಕ್ಷೋ 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಇತ್ಯಾದಾವುದಾಹಾರಃ, ಅತಃ
ನಾತ್ಮಶಬ್ದೋ ವಿಷ್ಣೋರನ್ಯತ್ರ । ತಸ್ಯೈವ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವಸಮ್ಮಭಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುಪರವೇ ಆಗಿದೆ ಹೊರತು ಜೀವಪರವಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು "ಅಯಂ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿಷ್ಣುವೇ ಏಕೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬೇಕು, ಉಳಿದವರು ಎಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ತಸ್ಯ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ

ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಉಪಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವವು ಬರಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದರ್ಥ.

ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವ ನಿಶ್ಚಯ ಹೇಗೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಃಪಿ ಕೃತೋ ನೇತರೇಷಾಮಾತ್ಮತವಮ್ ? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಸಗುಣಾ ಇತಿ ॥ ವಿಷ್ಣೋರ್ನಿಗುಣತ್ವೇನಾಸ್ತು ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವಸಮ್ಮಾವನಾ, ನಿಶ್ಚಯಸ್ತು ಕೃತಃ? ಇತ್ಯತ ಆಹ - ಪರೋ ಹೀತಿ ॥ 'ಪರಃ' ಸ್ವತನ್ತ್ರಃ ॥೨॥

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶವಿದ್ದರೂ ಇತರರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮತ್ವವು ಏಕೆರಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ಸಗುಣಾಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವವು ಬರುತ್ತದೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಸಂಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವವಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ಪರೋ ಹಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪರಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಸ್ವತಂತ್ರ' ಎಂದರ್ಥ.

ಭಾವದೀಪ

'ಆರ್ಜವ' ಪದದ ಅರ್ಥ

ಭಾವದೀಪಃ - ॥ ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ ॥

ಆರ್ಜವೇತಿ ॥ 'ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮಶಬ್ದಯೋಶ್ಚೇತನಾಚೇತನವಿಷಯತಯಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ತದಬಾಧನಾದ್ ರೂಪಶಬ್ದೇ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪೈಕಾರ್ಥತ್ವಸಮ್ಮಾವೇನಾನ್ಯೇಕಾರ್ಥತ್ವಸ್ಯಾಕಲ್ಪನಾಚ್ಚ । ತದ್ವಿಷಯತ್ವೇ 'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ' ಇತಿ ಶ್ರುತೇರಾರ್ಜವಂ ಸಮ್ಮವತಿ' ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಸ್ವಭಾವೇತಿ ॥ ಜೀವೇಪಿ ದುಃಖಾದಿದೋಷ ಔಪಾಧಿಕ ಇತಿ ಭಾವಃ ।

" 'ಆತ್ಮ' ಮತ್ತು 'ಅನಾತ್ಮ'ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ 'ಚೇತನ' ಮತ್ತು 'ಅಚೇತನ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಾಧಿಸದೆ ರೂಪಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪವಾದ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅನೇಕಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ

ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದರೆ 'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಬಳಸುವುದಾಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ'' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು 'ಆರ್ಜವ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಸ್ವಭಾವ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದುಃಖಾದಿರೋಷಗಳು ಉಪಾದಿಯಿಂದ ಬಂದಿರುವವು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸಗುಣನು ಈಕೃಣೀಯನಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - 'ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷ ಉಪದಿಶ್ಯತೇ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಹೇತುಗರ್ಭಮಿತಿ ಮತ್ವಾ ಯೋಗಸಾಧ್ಯಮಧ್ಯಾಹೃತ್ಯಾರ್ಥಮಾಹ - ನಾತ್ಮೇತಿ || ಆತ್ಮೇತಿ || एतेन सौत्रतच्छब्दः पूर्वसूत्रप्रकृतात्म(पर इति) परामर्शीति दर्शितम् । अत्र यद्यपि तस्मिन् ईक्षणीयत्वेनोक्ते आत्मनि निष्ठस्य मोक्षोपदेशाच्च निर्गुण इत्यादिना तत्त्वप्रदीपे । 'तथा नन्वीक्षणीयत्वेन वाच्यत्वं मायाशबलस्य ब्रह्मणो न शुद्धस्य' इत्याशङ्कापरिहारकत्वेन तावद् 'गौणइचेत्' इति; 'तन्निष्ठस्य' इति च सूत्रद्वयमिति सन्न्यायरत्नावल्यां चेक्षणीयस्य सगुणत्वनिरಾसपरत्वेन सूत्रद्वयं व्याख्यातम् ।

ತಥಾಪಿ ಜೀವೇಪ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದೋ ಮುಖ್ಯೋಽಸ್ತಿವಿತಿ ಶಂಕಾನಿರಾಸಕಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯಾಭಾವಾದತ್ರ ಟೀಕಾयां ತನ್ನಿರಾಸಕತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ । ಅತ एव प्रागुक्तश्रुतिस्मृती नोक्तशङ्कानिरासिके इति दर्शितम् । अस्मिन् पक्षे चशब्दाकर्षो न कार्य इति भावः ।

'ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಃ ಉಪದಿಶ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವಾಕ್ಯವು ಹೇತುಗರ್ಭವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು "ನಾತ್ಮ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಆತ್ಮ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತಚ್ಛಬ್ದದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'ತಸ್ಮಿನ್' = ಈಕೃಣೀಯತ್ವದಿಂದ ಉಕ್ತನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠನಾದವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಿರ್ಗುಣ ಆತ್ಮನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು'

ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ; ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ 'ಈಕ್ಷಣೇಯತ್ವದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ಮಾಯಾಶಬಲನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಹೊರತು, ಶುದ್ಧನಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಗೌಣಶ್ಚೇತ್' ಎಂಬ ಮತ್ತು 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಎಂಬ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳು ಹೊರಟಿವೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಈಕ್ಷಣೇಯನಾದವನಿಗೆ ಸಗುಣತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಜೀವನಲ್ಲೂ ಆತ್ಮಶಬ್ದ ಮುಖ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ನ್ಯಾಯಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಆಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಸ್ವೃತಿಗಳು ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜೀವನು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ ಮತ್ತು ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಚತುರ್ವಿಧವನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - ಹಾಗಾದರೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಏನು ಅರ್ಥ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಚೇತನ' ಎಂದು ಉತ್ತರ. ಈ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಏನು ನಿಯಾಮಕವೆಂದರೆ 'ತಥಾಚ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರ. ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಚೇತನಾಚೇತನಪರತ್ವವಾದರೆ, ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ಚೇತನಾಚೇತನಪರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಅರ್ಥವು ಅಬಾಧಿತವಾಗಿದೆ. ರೂಪಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮಾವೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ನೇರವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಚೇತನಮಾತ್ರ ಪರವಾಗಿದ್ದರೆ 'ಯತ್ತ್ವ ದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅನುಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ 'ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾದೇಃ ಸ್ವಭಾವ' ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದುಃಖಾದಿದೋಷಗಳು ಔಪಾಧಿಕವಾಗಿವೆ ಎಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗೌಣಪದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೇನು?

ಭಾವದೀಪಃ - तथा चास्मिन् पक्षे भाष्योक्तश्रुतिस್ಮृत्योः 'आत्मशब्दात्' इत्युक्तहेतुदाढ्यानापाकत्वाद् भाष्ये पूर्वं तदुक्तिर्व्यर्थेति न शङ्क्यम् ।

ತನ್ನಿಷ್ಟಸೂತ್ರೋಕ್ತದಿಶಾ ಮುಕ್ತಿಹೇತುಜ್ಞಾನವಿಷಯಸ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ತಸ್ಯ ಚ ನಿರ್ಗುಣ
 ಏವ ಸಮ್ಮವಾತ್ ತದ್ವಶೇನ 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಪಷ್ಟಶ್ರುತ್ಯಾದಿವಶೇನ ಚ
 ಪ್ರಾಗುಕ್ತಶ್ರುತಿರಸ್ಮೃತಿ ಚೇತನಾಚೇತನಪ್ರಸಿದ್ಧಿವಾಧೇನ ಜೀವಪರವಿಷಯೇ ಸ್ಯಾತಾಮ್ ಇತಿ
 ತಯೋರಪ್ಯರ್ಥನಿರ್ಣಯಾಯ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಾತ್ | ಗುಣಬದ್ಧೇತಿ || ಏತೇನ ಸೂತ್ರೇ
 ಗೌಣಪದಪ್ರಯೋಗಕೃತ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತೀಕೃತಮ್ |

ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತವಾದ ಶ್ರುತಿಸ್ವೃತಿಗಳು 'ಆತ್ಮಶಬ್ದಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ
 ಹೇಳಿದ ಹೇತುವಿಗೆ ದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ
 ಶ್ರುತಿಸ್ವೃತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ವೃಥಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಂಕೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ
 'ತನ್ನಷ್ಟ'ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯ' ಎಂದು
 ಅರ್ಥವಾಗುವುದರಿಂದ, ಈ ಅರ್ಥವು ನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತು
 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಸ್ವೃತಿಗಳು ಆತ್ಮ ಮತ್ತು
 ಅನಾತ್ಮರಿಗೆ ಚೇತನ ಮತ್ತು ಅಚೇತನ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಾಧಿಸಿ 'ಜೀವ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ'
 ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಆ ಶ್ರುತಿಗಳ ಅರ್ಥನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೂ
 ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. "ಗುಣಬದ್ಧ"
 ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗೌಣಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು
 ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು.

'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - 'ರೂಪೋಪನ್ಯಾಸಾಚ್' ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ 'ವಿಶ್ವೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಗ್ರಿ:' ಇತಿ
 ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಶ್ರುತಾವಿವ ವಿಶ್ವಶಬ್ದೋ ವಾಯುಪರಃ^(೧) | ಅತೋ ನ ಪುನರುಕ್ತಿರिति ಮತ್ವಾಽಽಹ
 - ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾ(ದ್ವಾ)ತ್ಸ ವಾಯುಕರ್ತೇತಿ || 'ಪ್ರತಿಬುಧ್ಧ'ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ ಸರ್ವಜ್ಞ ಇತಿ |

(೧) ವಿಶತಿ ದೇಹಿನಾಂ ಹೃದಯಗುಹಾಂ ವಾತಿ ಚ ಇವಾಸೋಚ್ಚಾಸಾದಿರೂಪೇಣೇತಿ ವಿಶವ ಇತಿ ಭಾವೇನ ವಿಶ್ವಕೃತ್
 ಶಬ್ದಾರ್ಥಮಾಹ - ವಾಯುಕರ್ತೇತಿ ||

- (ಗುರ್ದೀಪಿಕಾ)

‘ಸಂದೋ’ಪದಾರ್ಥೋ ‘ದೇಹ’ ಇತಿ । ಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಂಜ್ಞಾತತ್ವಾತ್ ತಸ್ಯೇತಿ ಭಾವಃ ।
 ‘ಗಹನ’ಪದಾರ್ಥೋ ‘ಗುಹಾಸ್ಯಾನ’ ಇತಿ । ‘ಯಸ್ಯ’ ಇತ್ಯಸ್ಯ ‘ಯೇನ’ ಇತಿ ।
 ‘ಮತಿಬುದ್ಧಿಪೂಜಾರ್ಥೇಭ್ಯಃ’ ಇತಿ ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥಕಕ್ತಪ್ರತ್ಯಯೇ ‘ಕ್ತಸ್ಯ ಚ ವರ್ತಮಾನೇ’ ಇತಿ
 ಷष्ಠಿ । ‘ಅನುವಿತ್ತ’ ಇತ್ಯಸ್ಯ ‘ಜ್ಞಾತ’ ಇತಿ । ‘ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾತೋ ನಿಯತಬುದ್ಧೋ
 ಭಗವಾನ್’ ಇತಿ ಬೃಹದ್ರಾಘ್ಯೋಕ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ ।

‘ರೂಪೋಪನ್ಯಾಸಾಚ್ಚ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ವಿಶ್ವೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋಗ್ನಿಃ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ
 ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ವಿಶ್ವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಯು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ
 ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ “ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಸ ವಾಯುಕರ್ತಾ” ಎಂಬುದಾಗಿ
 ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಪ್ರತಿಬುದ್ಧ’ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ‘ದೇಹವು
 ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಸಂಘಾತವಾದ್ದರಿಂದ ‘ದೇಹ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂದೋಹ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು
 ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಗುಹಾಸ್ಯಾನ’ ಎಂಬುದು ‘ಗಹನ’ ಪದದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ‘ಯಸ್ಯ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ
 ‘ಯೇನ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ‘ಮತಿಬುದ್ಧಿಪೂಜಾರ್ಥೇಭ್ಯಃ’ ಎಂಬ
 ಸೂತ್ರದಿಂದ ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೃಪ್ರತ್ಯಯ ಇರುವುದರಿಂದ ‘ಕೃಷ್ಯ ಚ ವರ್ತಮಾನೇ’
 ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿ ಬಂದಿದೆ. ‘ಅನುವಿತ್ತ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ಜ್ಞಾತ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.
 ಇದನ್ನು ಬೃಹದ್ರಾಘ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾತೋ ನಿತ್ಯಬುದ್ಧೋ ಭಗವಾನ್’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ
 ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - ‘ಗುಣಬದ್ಧ’ ಎಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ
 ಪೂರ್ವಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಜೀವ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ‘ಗೌಣ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.
 ಕಃ = ಎಲ್ಲಿರುವ ‘ವಿಶ್ವಕೃತ್’ = ವಾಯುಕರ್ತಾ, ಎಂದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ವಿಶಿತಿ ಎಂದರೆ ಜೀವನ
 ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಮತ್ತು ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸವೇ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಿಂದ
 ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾನೆಂದು ಯೋಗದಿಂದ ಮತ್ತು ‘ವಿಶ್ವೋ ವಾಯುಃ ಸಮುಮದ್ವಿಷ್ಟ’
 ಎಂಬ ವಚನವು ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ‘ವಿಶ್ವೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಶಬ್ದಕ್ಕೆ
 ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಸರ್ವಸ್ಯ ಕರ್ತಾ’ ಎಂಬುದರಿಂದ
 ಪುನರುಕ್ತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಪ್ರತಿಬುದ್ಧ’ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂದು. ‘ಸಂದೋಹೇ’

ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೇಹ ಎಂದರ್ಥ. ಇದು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವದ ಸಮೂಹರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ 'ಗಹನ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗುಹೆ ಎಂದರ್ಥ. 'ಯಸ್ಯ' ಎಂದರೆ 'ಯೇನ' ಎಂದು. 'ಅನುವಿತ್ತ' ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾತ ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಪ್ರತಿಬುದ್ಧ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವ. 'ಉಲೋಕ' ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಉ' ಕಾರಕ್ಕೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಂದರ್ಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾದವನ ಲೋಕ 'ಉಲೋಕ' ಎಂದು.

'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - ಶ್ರುತಿस्ಮृतीश्चाಹೇತಿ || 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಃ | 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ 'ದತ್ತಮ್' ಇತಿ ದ್ವೇ ಭಾಗವತಸ್ಯ, 'ಚೇತನಸ್ತು' ಇತಿ ಪಾದ್ವಿತಿ ತಿಸ್ರಃ ಸ್ಮೃತಯ ಇತಿ ಸೂಚಿತಮ್ | 'ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸರ್ವಜೀವಾನಾಂ ಹಿತಾಹಿತಪ್ರವೃತ್ತಾವಸ್ವಾತನ್ತ್ರಾನುಭವೇನ ತೇಷಾಮಾಧಾನಾದಿಕ್ರತೃತ್ವೇನ ಅಸ್ತಿ ಕಞ್ಚಿತ್ ತೇಷಾಂ ಶರೀರೇಷು' ಇತ್ಯನುಮಾನ- ಸಿದ್ಧಮಾಧಾನಾದಿಕ್ರತಾರಮಯಮಾತ್ಮೇತ್ಯುದ್ವಿಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವೋಕ್ತಿರिति ಮಾಣ್ಡೋಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯದಿಶಾ ಶ್ರುತೃರ್ಥೋ ಧ್ಯೇಯಃ |

"ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀಶ್ಚಾಹ" ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು; 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತು 'ದತ್ತಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಗವತದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು, 'ಚೇತನಸ್ತು' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾದ್ವಾಸ್ಮೃತಿಯು; ಹೀಗೆ ಮೂರು ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವರಿಗೆ ಹಿತಾಹಿತಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅನುಭವವಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಹಿತಾಹಿತಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಅವರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾದ ಆದಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ತೃವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು 'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ, 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ". ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾಂಡೂಕೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು.

ಆತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನೇ

ಭಾವದೀಪ: -

‘ವದಂತಿ ತತ್ ತತ್ವವಿದಸ್ತತ್ವಂ ಯಜ್ಞಾನಮದ್ವಯಮ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ^(೧)’

ಇತ್ಯತ್ರ ಮುಖ್ಯಾತ್ಮೇತಿ ಶಬ್ದತ ಇತ್ಯರ್ಥ: ॥

‘ಅನಸೂಯಾ ತಯೈವಾತ್ರೇಣೈ ಪುತ್ರಾನಕಲ್ಮಷಾನ್ ।

ದತ್ತಂ ದುರ್ವಾಸಸಮ್...’

ಇತ್ಯತ್ರ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಸ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಿತವಿಷ್ಣವವತಾರತ್ವಮುಕ್ತಮ್ । ‘ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನಾವತಾರೋಽಸ್ತಿ ಸನ್ನಿಧಾನಂ ತು ಕೇವಲಮ್’ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಶಾತ್ ಸೋಮಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾವೇಶಾವತಾರತ್ವಂ ಜ್ಞೇಯಮ್ । ಜಙ್ಘೇ ಜನಯಾಮಾಸೇತ್ಯರ್ಥ: । ಸೋಪಚಾರ ಇತಿ ಪ್ರಾಗ್ವದರ್ಥ: । ಸ್ಮೃತೌ ‘ತಜ್ಞಾನಾನಾನ್ವೇವ ಮುಚ್ಯತೇ’ ಇತ್ಯಸ್ಯ ‘ಗುಣಬದ್ಧ’ ಇತ್ಯಾದಿ-
ಟೀಕೋಕ್ತಯುಕ್ತೇರೇವೇತಿ ಭಾವೋ ಜ್ಞೇಯ: ॥೭॥

‘ವದಂತಿ ತತ್ ತತ್ವವಿದಃ ತತ್ವಂ ಯಜ್ಞಾನಮದ್ವಯಮ್ ।

ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ’’

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಮುಖ್ಯಾತ್ಮ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

‘ಅನಸೂಯಾ ತಥೈವಾತ್ರೇಣೈವಾಪ್ನೋತು ಪುತ್ರಾನಕಲ್ಮಷಾನ್ ।

ದತ್ತಂ ದುರ್ವಾಸಸಮ್’’

(೧) ವಿಷ್ಣೋರಾತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮಪದಸಹಿತಸ್ಮೃತ್ಯುಪಾಧಾನಸ್ಯ ಕಥಮುಪಯೋಗ ಇತಿ चेदित्थं यथा राजत्वजात्याक्रान्तेषु महत्त्वाभिधायकं महाराजपदं राजत्वे तस्य मुख्यतायां च प्रमाणं तथा परमात्मपदमपि विष्णोरात्मत्वे तस्य भगवत्येव मुख्यत्वे च प्रमाणमिति सुतरां प्रकृतोपयोगित्वम् ।

— (गुर्वर्थदीपिका)

ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ದತ್ತಾತ್ರೇಯನು ಆತ್ಮಶಬ್ದಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನಾವತಾರೋಽಸ್ಮಿ ಸನ್ನಿಧಾನಂ ತು ಕೇವಲಮ್' ಎಂಬ ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯದಂತೆ ಸೋಮನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಆವೇಶಾವತಾರತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಜಜ್ಞೇ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಹುಟ್ಟು ನೀಡಿದಳು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. 'ಸೋಪಚಾರಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ 'ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯ ಆಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಚಾರ' ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ 'ತಜ್ಞಾನಾನ್ನೈವ ಮುಚ್ಯತೇ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಗುಣಬದ್ಧ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ' ಎಂಬುದು ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯವು. 'ಅನಸೂಯಾ ತಥೈವಾತ್ರೇಃ ಜಜ್ಞೇ ಪುತ್ರಾನಕಲ್ಮಷಾನ್ ದತ್ತಂ' ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಭಾಗವತವಾಕ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯನನ್ನು ಆತ್ಮಶಬ್ದಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನಾವತಾರೋಽಸ್ಮಿ ಸನ್ನಿಧಾನಂ ತು ಕೇವಲಂ' ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಕ್ಯಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಸೋಮನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಆವೇಶಾವತಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಜಜ್ಞೇ' ಎಂದರೆ ಜನಿಸಿದನು ಎಂದರ್ಥ.

'ಚೇತನಸ್ತು ದ್ವಿಧಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜೀವ ಶಬ್ದವು 'ಜೀವೇಶಯೋಃ ಭಿಧಾ ಚೈವ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳಂತೆ ಅಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಚೇತನಪರ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಮಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಜೀವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯಃ' ಇದನ್ನು ಅನುಪಪನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ ಗರ್ಭಂ ದಧಾಮ್ಯಹಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

'ಹೇಯತ್ವಾಪಚನಾಚ್ಛ' ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - ॥ हेयत्वावचनाच्च ॥ ८ ॥

'तमेवैकं जानथ आत्मानमन्या वाचो मुञ्चथ^(१)ऽमृतस्यैष सेतुः'

(ಮೈ. ತ. ೨-೨-೧.)

इत्यन्येषां हेयत्ववचनादस्याहेयत्ववचनान्न गौण आत्मा ॥

ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಇತರ ಜೀವಸಮುದಾಯದ ಹೊಗಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಕಲಜೀವರಾಶಿಗಳು ಹೇಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ವಿಷ್ಣುವೊಬ್ಬನೇ ಅಹೇಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ತಮೇವ = ಆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ, ಏಕಂ = ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ, ಆತ್ಮಾನಂ = ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು, ಜಾನಥ = ತಿಳಿಯಿರಿ, ಅನ್ಯಾಃ = ಜೀವರ ಬಗ್ಗೆ, ವಾಚಃ - ಹೊಗಳುವಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ಮುಂಚಫ = ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ, ಏಕೆಂದರೆ ಏಷಃ - ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಅಮೃತಸ್ಯ = ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ, ಮುಕ್ತರಿಗೆ, ಸೇತುಃ = ಮುಖ್ಯಾಶ್ರಯನು, ಇತಿ = ಹೀಗೆ (ಮುಂಡಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ), ಅನ್ಯೇಷಾಂ = ಉಳಿದ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೆ, ಹೇಯತ್ವಪಚನಾತ್ = ತ್ಯಾಜ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಅಸ್ಯ = ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಅಹೇಯತ್ವಪಚನಾತ್ = ಅಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ,

- (೧) 'ವಿಮುಂಚಥ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠ. ಆದರೆ 'ಮುಂಚಥ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನಪಾಠ. ಹನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಎರಡು ಪಾದಗಳುಳ್ಳ 'ತಿಷ್ಠಪ್' ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ತ್ವತಿಯು ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಆತ್ಮಾನಂ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಹನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಎರಡು ಪಾದವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು 'ವಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.

ಗೌಣಃ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನು, ಸ ಆತ್ಮಾ = ಆತ್ಮಶಬ್ದ-
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

‘ತಮೇವೈಕಮ್ ಜಾನಥ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

॥ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ ॥

ಪುನರಪಿ ಯುಕ್ತಯಂತರೇಣ ಸ್ವತಃ ತ್ರಿಗುಣಾತಿತಸ್ಯೈವೋಪನಿಷದಾತ್ಮತ್ವಂ ಸಾಧಯತ್
ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಚಛೇ - ಹೇಯತ್ವೇತ್ಯಾದಿನಾ ॥ ‘ತಮೇವೈಕಮ್’ ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ‘ಜಾನಥ
ಮುಶ್ವಥ’ ಇತಿ ವ್ಯಾಪಾರೋಪಲಕ್ಷಣರೂಪೋ ವಿಧ್ಯರ್ಥೋಪದೇಶಸ್ತೇನ ಸ್ಮರಣವಚನಶ್ರವಣಾದಿರೂಪಂ
ವ್ಯಾಪಾರಮಾತ್ಮವಿಷಯಂ ಕುರುತಾನಾತ್ಮವಿಷಯಂ ತ್ಯಜತೇತ್ಯರ್ಥಃ ಭವತಿ । ತತ್ರಾನಾತ್ಮಾ
ತ್ರಿಗುಣಬದ್ಧಃ ಆತ್ಮಶಬ್ದೋಕ್ತಃ ಸ್ವತಃತ್ರಿಗುಣವರ್ಜಿತೋ ಯೋಗ್ಯತಾವಶಾತ್ ಸಿದ್ಧಯೇತ್ ।

ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ

ಪುನಃ ಬೇರೆ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವತಃ ತ್ರಿಗುಣಾತಿತನಾದವನಿಗೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ
ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
‘ಹೇಯತ್ವ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ‘ತಮೇವೈಕಂ’ ಎನ್ನುವ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾನಥ, ಮುಂಚಥ ಎಂದು
ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ (ಕ್ರಿಯಾ) ಉಪಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿಧ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ
ಆತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಸ್ಮರಣೆ, ವಚನ, ಶ್ರವಣಾದಿರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ‘ಕುರುತ’
ಮಾಡಿರಿ. ಅನಾತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಸ್ಮರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿರಿ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ
ಅನಾತ್ಮನೆಂದರೆ ತ್ರಿಗುಣಬದ್ಧನಾದವನು. ಆತ್ಮನೆಂದರೆ ಸ್ವತಃ ತ್ರಿಗುಣವರ್ಜಿತ ಎಂದು
ಯೋಗ್ಯತಾಬಲದಿಂದ (ಪ್ರಸಂಗ) ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ತಿಳಿಯಿರಿ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಲಿ: - ಗುಣಬದ್ಧಸ್ಯಾಪಿ ವಿರಿಚ್ಛಾದೇ: ಪುರುಷೋತ್ತಮಶೇಷತ್ವೇನ
ಸೇವ್ಯತ್ವೇಪಿ ಪ್ರಧಾನತಯಾ ಹೇಯತ್ವಮಸ್ತೀತ್ಯದೋಷ: । एतच्च 'तमेवैकं प्रधानं जानथ'
इति व्याख्यानादवगम्यते । एकशब्दस्य प्रधानेपि प्रयोगदर्शनात् । "किमेकं
दैवतं लोके" इत्यादौ । अत्र चैकशब्दस्य प्रधानविषयत्वं 'दैवतं देवतानां च'
इति परिहारवचनादवगम्यते। अन्यथा त्वेकशब्दो व्यर्थः स्यात् । न हि
किञ्चिदनेकत्वविशिष्टं दैवतमस्ति लोके येनैकत्वसङ्ख्याविशिष्टं दैवतं पृच्छयेत ।

ಗುಣಬದ್ಧರಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸೇವಕರು
ಎಂದು ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವವರಾದರೂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೇನ ಹೇಯತ್ವವು ಇರುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ.
ಇದು ತಮೇವೈಕಂ = ಅವನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನನನ್ನಾಗಿ, ಜಾನಥ = ತಿಳಿಯಿರಿ ಎನ್ನುವ
ವಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಧಾನ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಏಕ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡಿದೆ.
ಉದಾ: 'ಕಿಮೇಕಂ ದೈವತಂ ಲೋಕೇ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಏಕ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ
ಎಂದು 'ದೈವತ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮುಂದಿನ
ವಾಕ್ಯವಿರುವ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏಕ ಶಬ್ದವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕತ್ವಸಂಖ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ದೇವತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಏಕತ್ವವಿಶಿಷ್ಟ
ದೇವತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು.

ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಸಂಧಿ ಮಾಡದೆ 'ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯ

ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಛ । तमेवैकं जानथ आत्मानं प्रधानं
जानथ । अत्र विवृति: सर्वतो विलक्षणत्वप्रदर्शनार्था: । अन्यविषया वाचा:
'अन्या वाच:।' अमृतस्याऽश्रय इति मुक्ताश्रय इति श्रुत्यर्थ: । अस्यां
श्रुतावन्येषां हೇयत्ववचनादस्य दृश्यस्याऽत्मनोऽहೇयत्ववचनाच्च नायं गौण: ॥

'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಛ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು 'ತಮೇವೈಕಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖದ ಮೂಲಕ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯ-ನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು 'ಜಾನಥಾತ್ಮಾನಂ' ಎಂದು ಸಂಧಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೂ ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ 'ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ' ಎಂದು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲೊಂದು ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ.

'ಅನ್ಯಾ ವಾಚಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುವಿಷಯಕವಾದ ಮಾತುಗಳು ಎಂದರ್ಥ. 'ಅಮೃತಸ್ಯ ಸೇತುಃ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದರ್ಥ.

ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಜ್ಞಾನವಿಷಯನಾದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಗೌಣಾತ್ಮನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಹೇಯನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಆತ್ಮನಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - युक्त्यन्तरेणाप्यात्मशब्दस्य गौणपरत्वं पराकुर्वत् सूत्रमुपन्यस्य व्याचष्टे - हेयत्वेति ॥

ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜೀವಪರತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ "ಹೇಯತ್ವ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

'ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ' ಎನ್ನಲು 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೇ ಆಧಾರ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - यदि आत्मशब्दो गौणपरस्तर्हि "तमेवैकम्" इति श्रुत्युक्तात्माऽपि गौणः स्यात् । न चास्त्विति वाच्यम् । तथा सति हेयत्वप्रसङ्गात् । न चास्य हेयत्वमुच्यते । प्रत्युत 'जानथ'

ಇತ್ಯಸ್ಯಾಹೇಯತ್ವವಚನಾತ್ । ನ ಚ ಗೌಣಸ್ಯಾಪ್ಯಹೇಯತಾ । “ಅನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಚ್ಛಯ”
 ಇತಿ ಗೌಣಾತ್ಮನೋ ಹೇಯತ್ವವಚನಾತ್ । ಅತಃ, ನ ಗೌಣ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯಃ, ಕಿಂತು
 ನಿರ್ಗುಣ ಏವೇತ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಾದೀಕ್ಷತಿಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತೋಽಪಿ ಸ ಏವ, ತಸ್ಯ ಚೇಕ್ಷತ್ಯನ್ಯಥಾನುಪ-
 ಪತ್ಯಾವಾಚ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಭಾವಃ ।

ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಜೀವಪರವಾದರೆ ಆವಾಗ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ
 ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮನು ಜೀವನೇ ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ
 ಆ ಆತ್ಮನು ಹೇಯನಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿಯು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು
 ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ 'ಜಾನಥ' ಎಂದು ಅಹೇಯತ್ವವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಿಗೂ ಅಹೇಯತ್ವವು ಬರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಅನ್ಯಾ
 ವಾಚೋ ವಿಮುಚ್ಛಯ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಗೌಣಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳಿದೆ.
 ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ
 ನಿರ್ಗುಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಿ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ
 ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರೋತ್ಪದ ಅನ್ಯಥಾನುಪ-
 ಪತ್ತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಕೂಡುತ್ತದೆ (ವಾಚ್ಯತ್ವಮ್ ಅನ್ಯಥಾ ಈಶ್ವರೋತ್ಪದಂ
 ನೋಪಪದ್ಯತೇ).

ಆತ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥ ಜೀವ ಎನ್ನಲು ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನ ಚ ವಾಚ್ಯಂ ಸಗುಣಪರೋಽಪ್ಯತ್ಮಶಬ್ದೋ
 ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವಾಹೇಯತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ನಿರ್ಗುಣಲಿಕ್ಷಾಭ್ಯಾಮಪಹೀಯತ ಇತಿ । ತಸ್ಯ ಮುಖ್ಯತೋ
 ಜೀವಾಚಿತ್ವ ಏವ ಮಾನಾಭಾವಾತ್ ॥೮॥

ಜೀವಪರವಾದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಅಹೇಯತ್ವಗಳೆಂಬ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮಣ್ಣ
 ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ
 ಜೀವನನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆನ್ನಲು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ.

ಭಾವದೀಪ

ಸೂತ್ರದ ಚ ಶಬ್ದಾರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - ॥ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್ ॥ ಸೌತ್ರ'ಚ'ಶಬ್ದಾನುರೋಧಾದಾಹ -
ಯುಕ್ತಯಂತರೇಣೇತಿ ॥ ಭಾಷ್ಯೇ "ಆತ್ಮಾ ಗೌಣೋ ಜೀವೋ ನ ಅಸ್ಯ 'ತಮೇವ'
ಇತ್ಯುಕ್ತಾತ್ಮನ ಅಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್" ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ವೈಯಧಿಕರಣ್ಯಂ ನಿರಸ್ಯನ್ ಯೋಜಯತಿ
- ಯದೀತಿ ॥ ನ ಚಾಸ್ಯೇತಿ ॥ ಏತೇನ 'ಆತ್ಮಾ ಗೌಣೋ ನ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್ ।
ಅನ್ಯಥಾ ತದ್ವಚನಪ್ರಸಕ್ತಃ' ಇತಿ ಸೂತ್ರಂ ಯೋಜಿತಮ್ । ಭಾಷ್ಯಂ ಸೂತ್ರಶೇಷತಯಾ ಸಂಭವಯತಿ
- ಪ್ರತ್ಯುತೇತಿ ॥ ಜಾನಥ ಜಾನೀತೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಸ್ಯೇತಿ ॥ 'ತಮೇವ' ಇತಿ ಶ್ರುತುಕ್ತಾತ್ಮನ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

॥ ಹೇಯತ್ವಪಚನಾಚ್ಚ ॥

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಚಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ "ಯುಕ್ತಂತರೇಣ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯ
ಹೊರಟಿದೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮಾ ಗೌಣೋ ಜೀವೋ ನ ಅಸ್ಯ ತಮೇವೇತ್ಯುಕ್ತ ಆತ್ಮನಃ
ಅಹೇಯತ್ವಪಚನಾತ್' ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದರೆ ಬರಬಹುದಾದ ವೈಯಧಿಕರಣ್ಯ-
ರೂಪದೋಷವನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಯದಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು
ಯೋಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ನ ಚಾಸ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳದೇ
ಇರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಗೌಣನಲ್ಲ; ಒಂದು ವೇಳೆ ಗೌಣನಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು'
ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲಾಗಿದೆ.

"ಪ್ರತ್ಯುತ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂತ್ರಶೇಷರೂಪವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಜಾನಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಜಾನೀತ' 'ತಿಳಿಯಿರಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ಅಸ್ಯ"
ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ತಮೇವ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮನಿಗೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

'ತಮೇವೈಕಂ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - 'ಅನ್ಯೇಷಾಮ್' ಇತ್ಯಾದೇರುಪಯೋಗಮಾಹ - ನ ಚೇತಿ ॥ ಅನ್ಯಾಃ =
ಅನ್ಯವಿಷಯಾಃ । ಸಾಧ್ಯಾಂಶಂ ವ್ಯನಕ್ತಿ - ಅತ ಇತಿ ॥ 'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಹೇಯತ್ವ-

ವಚನಾನ್ಯಹೇಯತ್ವವಚನಾನಾಂ ಸತ್ವಾತ್' इत्यर्थः । 'श्रुतौ जानथ आत्मानम् इति विवृत्त्या निर्देशस्तु तस्य सर्ववैलक्षण्यज्ञापनार्थः' इति तत्त्वप्रदीपोक्तिः । 'विश्लिष्टार्थे च विश्लिष्टम्' इति क्रमभाष्योक्तिः ।

'विवृतावपि सर्गः स्यात् संहितायां च यत्र हि ।

समानोत्तमहीनत्वमुच्यते वस्तुनोऽञ्जसा ॥'

इति ऐतरेयभाष್ಯोक्तेः ।

"ನಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಅನ್ಯೇಷಾಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಎವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ 'ಅನ್ಯಾಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಅನ್ಯವಿಷಯಗಳು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

"ಅತಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಸಾಧ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಹೇಯತ್ವ ಅವಚನ, ಅಹೇಯತ್ವವಚನ, ಅನ್ಯಹೇಯತ್ವವಚನ ಇವುಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಧಿ ಮಾಡದೆ ಈ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಯೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ಸರ್ವವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬುಗ್ಗಾಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ವಿಶ್ಲಿಷ್ಟಾರ್ಥೇ ಚ ವಿಶ್ಲಿಷ್ಟಮ್' ಎಂಬ ನಿಯಮವು ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಐತರೇಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ -

'ವಿವೃತ್ತಾವಪಿ ಸರ್ಗಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಚ ಯತ್ರ ಹಿ ।

ಸಮಾನೋತ್ತಮಹೀನತ್ವಮುಚ್ಯತೇ ವಸ್ತುನೋಽಂಜಸಾ ॥'

(ಯಾವ ಎರಡು ಪದಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಹಿತ ಆಗಲೇ ಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ, ಅಂದರೆ ಸಂಧಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಎರಡು ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಾಗದೇ ಇದ್ದರೆ ಆ ಪದದಿಂದ ಹೇಳುವ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಲೀ ಉತ್ತಮವಾಗಲೀ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಅಂತಹ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗವು ಇದ್ದರೆ ಸಮಾನೋತ್ತಮರು ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂಶವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ಶಬ್ದನಿರ್ಣಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೃಶ್ಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷಯವಾಕ್ಯ

ಭಾವದೀಪ: - ಭಾಷ್ಯ 'ಸೇತು:' ಇತ್ಯಂತೋಕ್ತಿस्तು ಹೇತವಾವಚನಾದಿಹೇತುತ್ರಯವದಮೃತ-
ಸೇತುತ್ವಲಿಂಗಸ್ಯಾಪಿ 'ಮುಕ್ತೋಪಸೃಪ್ಯ' ಇತ್ಯತ್ರ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಸ್ಯಾನುಸಂಧಾನಾಯ ।
ईक्षणीयत्वात्मशब्दतन्निष्ठमोक्षोपदेशहेयत्वावचनानां एकत्रैकवाक्ये सद्भाव-
सूचनाय वा । अत एव वक्ष्यति टीकायां मोक्षदातृत्वेति । तेन
'पुरुषमीक्षते' इत्यत्रेक्षणम्, 'आत्मानं पश्येत्' इत्यादावात्मपदम्,
'यस्यानुवित्त:' इत्यत्र मोक्षोपदेश:, 'आत्मानं जानथ' इत्यत्राहेयत्व-
वचनमिति व्यधिकरणमिति निरस्तम् । एकत्रैव तेषां सत्वात् । अस्यैव
वाक्यस्य चतु:सूत्र्यामुदाहार्यत्वेऽपि यावद् दृश्यत्वपरं वाक्यं तावत्
सर्वमपीह विषय इति दर्शयितुं नानावाक्योक्ति: ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಸೇತು:' ಎಂಬುದರ ತನಕ ಆ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು
ಉದಾಹರಿಸಿರುವುದು ಹೇಯತ್ವಾವಚನವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ಹೇತುಗಳಂತೆ ಅಮೃತಸೇತುತ್ವ-
ರೂಪವಾದ ಹೇತುವೂ ಕೂಡ 'ಮುಕ್ತೋಪಸೃಪ್ಯ' ಎಂಬ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಂಶವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಥವಾ
ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವ, ಆತ್ಮಶಬ್ದ, ತನ್ನಿಷ್ಠಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶ ಮತ್ತು ಹೇಯತ್ವಾವಚನ ಎಂಬ ನಾಕು
ಹೇತುಗಳು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸೂಚನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮೋಕ್ಷದಾತೃತ್ವ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಮುಂದೆ
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ 'ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣವು, 'ಆತ್ಮಾನಂ
ಪಶ್ಯೇತ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮ'ಪದವು, 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ
'ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶವು', 'ಆತ್ಮಾನಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅಹೇಯತ್ವವು ಹೀಗೆ ಈ ನಾಕು
ಹೇತುಗಳೂ ಕೂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ
ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ನಾಕು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಹೇತುಗಳೂ ಕೂಡ ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಇದೇ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ನಾಕು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ
ಉದಾಹರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ದೃಶ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಯಾವೆಲ್ಲಾ ವಾಕ್ಯಗಳು ಇವೆಯೋ ಆ

ಎಲ್ಲಾ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - 'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸ ವಿತಸ್ತಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಮಾತ್ರ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. 'ಆತ್ಮನ್ಯೇವಾತ್ಮಾನಮ್' 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವ ಹೇಳುವ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳೂ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ನಾಕೂ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರುತಿಗಳು ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವ ಹೇಳುವುದೇ ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಕ್ಷಣಕರ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಲು ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವ ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ವಿಷಯವಾಕ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆವಾಗ ಈಕ್ಷಣಕರ್ಮತ್ವವು ಬಹುಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಮೇಯ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಸಕಲಹೇತುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಮತ್ತೊಂದು ಲಾಭ ನಿರ್ಗುಣನಿಗೆ ಸಾಧಕವಾಗಿ ಪರಾತ್ಪರತ್ವಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪುರುಷಾದಿಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' ಎಂದಿದೆ. ಅದೇ ಶಬ್ದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದು ಶ್ರುತ್ಯನುಗಮ ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ತಮ್' ಪದದ ಸ್ವಾರಸ್ಯ

ಭಾವದೀಪ: - ಶ್ರುತೌ 'ತಮ್' ಇತ್ಯनेन 'यस्मिन् द्यौ पृथिवीचान्तरिक्षं' इत्युक्तब्रुम्वाधायतनं परामृश्यते । तस्य च ब्रह्मत्वं 'ब्रुम्वाधायतनं स्वशब्दात्' इत्यत्र वक्ष्यते ।

'ತಮೇವೈಕಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ತಮ್' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ 'ಯಸ್ಮಿನ್ ದೌ ಪೃಥಿವೀಚಾಂತರಿಕ್ಷಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ದ್ಯುಃಪ್ರಾನ್ಯಾಯತನ' ಎಂಬ ಅಂಶವು ಅಂದರೆ 'ಆಕಾಶಪೃಥ್ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವುದು' ಎಂಬ ಅಂಶವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಆಶ್ರಯನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು 'ದ್ಯುಃಪ್ರಾನ್ಯಾಯತನಂ ಸ್ವಶಬ್ದಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟ

ಭಾವದೀಪ: - ನನ್ವೇವಂ 'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಅತ್ರತ್ಯಾತ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೌ ಮುಖ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ 'ಮುಕ್ತೋಪಸೃಪ್ಯವ್ಯಪದೇಶಾತ್' ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ ಕಥಮನ್ಯ-
ಪರತ್ವಮಾಶಂಕಯ ಮುಕ್ತಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವೇನೋದ್ಧಾರಃ? ಇತಿ चेन्न । विष्णावेवात्मशब्दस्य
मुख्यत्वेऽपि जायमानत्वरूपलिङ्गेनामुख्यवृत्त्या अन्यपरत्वे शङ्किते अमृत-
सेतुत्वरूपलिङ्गेनोद्वारः । एवं च हेयत्वावचनादिकं च तत्राप्यनुसन्धेयम् ।
तथा च हेयत्वावचनादिहेतुचतुष्टयेनात्रात्मशब्दो जीवे मुख्यो नेति । तत्र
तु 'अमृतसेतुत्वादिभिरेतैरेव हेतुभिरमुख्यवृत्त्याऽपि जीवपरो नेत्युच्यते'
इति व्युत्पादनभेदादपौनरुक्त्यम् । एवं चात्र (तत्र) तत्रचोक्त-
युत्स्याऽऽत्मशब्दस्य विष्णौ मुख्यत्वे तात्पर्ये च सिद्धे तेनात्मशब्दादिना
प्राणभृत् जीवो न द्युभ्वाद्यायतनमिति वक्ष्यत इति न कोऽपि दोषः ॥८॥

ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ಶಂಕೆ ಬರಬಹುದು. 'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನ ಮಾಡಿದ್ದರೆ 'ಮುಕ್ತೋಪಸೃಪ್ಯವ್ಯಪದೇಶಾತ್' ಎಂಬ ಮುಂದೆ ಬರಲಿರುವ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಶಂಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಪ್ರಾಪ್ಯತ್ವರೂಪ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಈ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಸೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಜಾಯಮಾನತ್ವರೂಪವಾದ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಅಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ಯಪರತ್ವವು ಶಂಕಿತವಾದಾಗ ಅಮೃತಸೇತುತ್ವರೂಪವಾದ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಆ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾದಿಹೇತುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಹೇಯತ್ವಾವಚನವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಕು ಹೇತುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಜೀವನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅಮೃತಸೇತುತ್ವಾದಿ ಇದೇ ಹೇತುಗಳಿಂದ ಅಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಜೀವಪರವಾಗಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಿರುವ ಸಮರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಭೇದ ಇರುವುದರಿಂದ ಪುನರುಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ

ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯತ್ವವು ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾದ ನಂತರ ಅದೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇತುವನ್ನಾಗಿಸಿ ಜೀವನು ದ್ಯುಭಾಷ್ವಾದ್ಯಂತನನು ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - ॥ स्वाप्ययात् ॥९॥

‘पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥’ (बृ. उ. ५-१-१.)

‘स आत्मन आत्मानमुद्धृत्यात्मन्येव विलाययत्यथात्मैव भवति’ ।

‘(ವಿಷ್ಣುವಿನ) ಮೂಲರೂಪವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ, ಅವತಾರರೂಪವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಪೂರ್ಣವೇ ಆದ ಅವತಾರರೂಪವು ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವತಾರರೂಪವು ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಂಡು ಮೂಲರೂಪವಷ್ಟೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ’

‘ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರರೂಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯ ಹೊಂದಿಸುತ್ತಾನೆ’

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ಅದಃ - ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮೂಲರೂಪವು, ಪೂರ್ಣಃ = ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಉದಂ = ಈ ಅವತಾರರೂಪವು, ಪೂರ್ಣಂ = ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣಾತ್ = ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ, ಪೂರ್ಣಂ = ಪೂರ್ಣವೇ ಆದ ಅವತಾರರೂಪಗಳು, ಉದಚ್ಯತೇ = ಹೊರಬರುತ್ತವೆ.) ಪೂರ್ಣಸ್ಯ = ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲರೂಪವು, ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ = ಪೂರ್ಣವಾದ ಅವತಾರರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪೂರ್ಣಮೇವ =

ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ, ಅವಶ್ಯತೆ = ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಹೀಗೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ). (ಬೃ.ಉ. ೫-೧-೧)

ಸಃ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಆತ್ಮನಃ = ತನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಆತ್ಮಾನಂ = ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳನ್ನು, ಉದ್ಭವಾತ್ = ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿ, ಆತ್ಮನೇವ = ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ, ವಿಲಾಯಯತಿ = ಲೀನಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಥ = ಅನಂತರ, ಆತ್ಮೇವ ಭವತಿ = ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಆತ್ಮನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ.'

ತನ್ನಲ್ಲೇ ಲಯ ಹೊಂದುವವನು ವಿಷ್ಣು ಮಾತ್ರ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಮ್ -

‘ಸ ದೇವೋ ಬಹುಧಾ ಭೂತ್ವಾ ನಿರ್ಗುಣಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
 ಏಕೀಭೂಯ ಪುನಃ ಶೇತೇ ನಿರ್ದೋಷೋ ಹರಿಸಾದಿಕೃತ್ ||’ ಇತ್ಯಾದಿ
 ಸ್ವಸೈವ ಸ್ವಸ್ಥಿತ್ರಯವಚನಾತ್ |
 ನ ಹಿ ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ ಗೌಣಾತ್ಮನಿ ಲಯಃ || ೧ ||

‘ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ ಪ್ರಳಯೋದಕದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಎಲ್ಲವಿಧ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ ಹೊರತಾಗಿ ಗೌಣನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಲಯವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಸಃ ದೇವಃ = ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಬಹುಧಾ ಭೂತ್ವಾ = ಅನಂತರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದವನಾಗಿ, ನಿರ್ಗುಣಃ = ಪ್ರಾಕೃತ-ಗುಣರಹಿತನಾಗಿ, ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ = ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ, ಪುನಃ = ಮತ್ತು, ಏಕೀಭೂಯ = ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ, ಶೇತೇ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಾನೆ. ಸಃ = ಅಂತಹ ಪುನಃ = ಶ್ರೀಹರಿಯು, ನಿರ್ದೋಷಃ = ದೋಷವಿರೂಪನೂ, ಅದಿಕೃತ್ = ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತನೂ, ಇತಿ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸ್ವಪ್ನಿನ್ = ತನ್ನಲ್ಲಿ, ಸ್ವಪ್ನ = ತನ್ನ, ಅಪ್ಯಯಪಚನಾತ್ = ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, (ಜೀವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ); ಗೌಣಾತ್ಮನಿ = ಪ್ರಾಕೃತಗುಣವುಳ್ಳ ಜೀವನಲ್ಲಿ, ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ = ಸಕಲದೋಷ-ವಿದೂರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಲಯಃ = ವಕ್ಯವು, ನ ಓ = ಎಂದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನೇ ಆತ್ಮನೆನ್ನಲು ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

॥ ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್ ॥ ಹೇತುಂತರೇಣ ತ್ರಿಗುಣಾತಿತಸ್ಯೈವ ವೇದೋಕ್ತಾತ್ಮಶಬ್ದತ್ವಂ
ಸಾಧಯತ್ ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಚಕ್ಷೇ - ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾದಿತ್ಯಾದಿನಾ ॥

ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್

ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಿಗೇ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ಆತ್ಮ' ಶಬ್ದವು ಕೂಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರ ಮತ್ತು ಲಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಅಯಮर्थ: । ದೀಪಾದ್ ದೀಪಾಂತರಾಣಿವ
ಮೂಲರೂಪಾದವತಾರಾನುತ್ಥತೈರೇಕೀಭೂಯ ಮಹಾಪ್ರಲಯೇ ವರ್ತಮಾನೋ ಯೋ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ 'ಪೂರ್ಣಸ್ಯ
ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೌ ಸ ತ್ರಿಗುಣತತ್ಕಾರ್ಯಲಯ ವಿಶಿಷ್ಟಮಾಣತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಗುಣಾತಿತ
ಏವ ಭವೇತ್ । ನ ಚಾಪಿ ತ್ರಿಗುಣಸಂವಲಿತೋ ಅಸ್ಮಾದನ್ಯಃ ತ್ರಿಗುಣಾತಿತ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ ।

ಇಷ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಒಂದು ದೀಪದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ದೀಪ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರರೂಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿ ಪುನಃ ಲೀನಗೊಳಿಸಿ ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ

ಇರುತ್ತಾನೆಂದು 'ಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ' ಎನ್ನುವ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ ಅಂತಹ ತ್ರಿಗುಣ ಮತ್ತು ತತ್ಕಾರ್ಯ ಲಯದಲ್ಲಿ (ಲಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ಇರುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನೇ ಆಗಬೇಕು.

ತ್ರಿಗುಣಯಲ್ಲಿ ಗುಣಾತೀತನ ಲಯ ಕೂಡದು

ಸತ್ತರ್ಕದಿಪಾವಲಿ: - ತ್ರಿಗುಣಾತಿತಸ್ಯ ತ್ರಿಗುಣಸಂವಲಿತೇ ಲಯಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ನ ಚ ತದ್ವುಕ್ತಮ್ । ನೈವ ತೌ ದ್ವಾವನನ್ಯಲಿಂಗೌ ಮಹಾಪ್ರಲಯೇ ಯುಜ್ಯೇತೇ । 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಇದಮೇಕ ಏವಾಗ್ರ ಆಸೀತ್ ನಾನ್ಯತ್ ಕಿञ್ಚನ ಮಿಥತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧಾತ್ । ಆತ್ಮಶಬ್ದಶ್ಚ ವಿಷ್ಣವೈಕವಾಚೀತ್ಯುಕ್ತಮ್ ।

ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರುವವನೂ ತ್ರಿಗುಣಬದ್ಧನೇ. ಅವನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಿಗೆ ತ್ರಿಗುಣ ಬದ್ಧನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದದೆ ಇರುವರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ "ಆತ್ಮಾ ವಾ ಇದಮೇಕ ಏವಾಗ್ರ ಆಸೀತ್ ನಾನ್ಯತ್ ಕಿಂಚನ" ಎನ್ನುವ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

'ಪೂರ್ಣಮದಃ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್ ।

“ಪೂರ್ಣಮದಃ ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣಾತ್ ಪೂರ್ಣಮುದ್ವಿಚ್ಯತೇ ।

ಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾವಶಿಷ್ಯತೇ”

ಇತಿ । ಪೂರ್ಣಮದೋ, ಮೂಲರೂಪಮ್ । ಪೂರ್ಣಮಿದಮವತಾರರೂಪಮ್ । ಅಮುಷ್ಮಾದಿದಂ ಸಂಖ್ಯಾಮಾತ್ರೇಣ 'ಉದಚ್ಯತೇ' ಉದ್ರಿಚ್ಯತೇ, ಏಕಮೇವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕಂ ಭವತಿ, ವಿಶೇಷಾದೇವ । ಸ್ವಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಸ್ಯ, ಪೂರ್ಣಮಿದಮವತಾರರೂಪಮಾದಾಯ ತನ್ಮೂಲರೂಪಮೇವಾವಶಿಷ್ಯತೇ । ಸ್ವಸ್ಯೈವಾವತಾರರೂಪಸ್ಯ ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಮೂಲರೂಪೇಽಪ್ಯಯ ಉಚ್ಯತೇ । ನ ಹಿ ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ ಗೌಣಾತ್ಮನಿ ಲಯಸ್ತೈರಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ ॥

'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು 'ಪೂರ್ಣಮದಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಪೂರ್ಣಮದಃ ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣಾತ್ಪೂರ್ಣಮುದಚ್ಯತೇ ।

ಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾವಶಿಷ್ಯತೇ ॥

ಎಂಬುದು ಪೂರ್ಣವಾಠ.

ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಅವತಾರ ರೂಪವು ಕೇವಲ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವ ವಸ್ತು ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ವಿಶೇಷದ ಬಲದಿಂದ ಇದು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನಃ ಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಅವತಾರರೂಪವು ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದಿದಾಗ ಮೂಲರೂಪ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಸಂಖ್ಯೆಯು ಒಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಉದ್ಭವವಾದ ಅವತಾರ ರೂಪವು ತನ್ನ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದುತ್ತದೆಂದು ಶ್ರುತಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧನಿಗೆ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು ಹೊರತು, ಶುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧನಿಗೆ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದು. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ನಿರ್ದೋಷನಿಗೆ ಗೌಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾರರು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಪೂರ್ಣಸ್ಯ ಪೂರ್ಣಮಾದಾಯ ಪೂರ್ಣಮೇವಾವಶಿಷ್ಯತೇ'

ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಾಠ. ಇದರ ಪೂರ್ಣವಾಠವನ್ನು ತತ್ವಪ್ರದೀಕಾರರು

'ಪೂರ್ಣಮದಃ ಪೂರ್ಣಮಿದಂ ಪೂರ್ಣಾತ್ಪೂರ್ಣಮುದಚ್ಯತೇ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಸ ಆತ್ಮಾನಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠವಿದೆ. ಆದರೆ 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬುದು ಅಪಪಾಠ. 'ವಿಲಾಯಯತಿ' ಎಂಬುದೇ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಪಾಠ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿಲಾಯಯತಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು 'ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಯಾವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ನಿಗುಣನೇ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಯುಕ್ತಿಯಂತರೇಣಾಪಿ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ವಾಚ್ಯತ್ವಂ
ಪ್ರತಿಪಾದಯತ್ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾದಿತಿ ||

ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - 'ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ಭಗವಂತನು ಎಂದೆಂದೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಅದೋ ಮೂಲರೂಪಂ ಪೂರ್ಣಂ ಇದಮವತಾರರೂಪಂ ಚ ಪೂರ್ಣಂ, ತತ್ಪೂರ್ಣಂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲೇ ಪೂರ್ಣಾನ್ಮೂಲರೂಪಾದುದ್ವಯತೇ । ಪ್ರಲಯೇ ಚ 'ಪೂರ್ಣಸ್ಯ' ಸ್ವಸ್ಯ 'ಪೂರ್ಣಂ' ಅವತಾರರೂಪಂ ಸ್ವೀಕೃತ್ಯೈಕೀಭೂಯ ಮೂಲರೂಪಮನ್ಯತ್ರಾಲೀನಂ ಸ್ವಯಮವಶಿಷ್ಯತ ಇತಿ, ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯೈವ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದ್ ಭವತ್ಯೇವಾಸೌ ವಾಚ್ಯಃ । ನ ಚಾಯಂ ಗೌಣಃ । ಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಥಿಮಿನ್ಮನ್ಯಯಾಚ್ಛೇ । ಗೌಣಸ್ಯಾಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ಮನ್ಯಯಾಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ ।

" 'ಅದಃ' ಎಂದರೆ ಮೂಲರೂಪವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. 'ಇದಮ್' ಎಂದರೆ ಅವತಾರರೂಪವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಪೂರ್ಣವೇ ಆದ ಅವತಾರರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ಣವೇ ಆದ ಮೂಲರೂಪವು ಪೂರ್ಣವೇ ಆದ ಅವತಾರರೂಪದಿಂದ ಐಕ್ಯಹೊಂದಿ ಆ ಮೂಲರೂಪವು ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ತಾನೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ." ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಆತ್ಮನು ಜೀವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. 'ಪೂರ್ಣಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಅಪ್ಯಯತ್ವ' ಈ ಎರಡು ಯುಕ್ತಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ ಕೂಡುತ್ತವೆ ಹೊರತು ಜೀವನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಜೀವನು ಅಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ'.

ಲಯವು ಯಾರಲ್ಲಿ?

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವಯಂ ಸ್ವಾಪ್ಯಯವಾನನ್ಯತ್ರಾಲಿನೋಽಪಿ ಗೌಣಃ ಸ್ಯಾತ್, ನಿರ್ಗುಣೋಽನ್ಯೋಽಸ್ತೀತಿ चेन्न । यद्ययं स्वाप्ययवान् गौणस्तर्ह्ययं निर्गुणश्चोभौ प्रलये लयहीनौ तिष्ठत उतैकस्मिन्नन्यस्य लयो भवति ? नाद्यः, 'इदं वाग्ने नैव किञ्चनासीत्' इत्यादिश्रुतिविरोधात्^(१) । द्वितीयेऽपि न तावद्गौणस्य निर्गुणे लयः । तस्य स्वाप्ययेनावस्थानाभ्युपगतेः । तथा च निर्गुणस्य सगुणे लयः वक्तव्यः ।

ಸ್ವತಃ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯ ಹೊಂದುವ ಆತ್ಮನು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದದಿದ್ದರೂ ಗೌಣಾತ್ಮ ಏಕಾಗಬಾರದು? ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪರಮಾತ್ಮನಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು

(१) ಶ್ರುತಿವಿರೋಧಾತ್ ಇತ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್ । पूर्णमेवेत्येवकारेण द्वयोः प्रलयेऽवस्थानानुपपत्तेरिव । यद्यपि प्राक् सूत्रकृतैव सूचितश्रुत्युक्तत्वादिति सूत्रंऽपि निर्गुणत्वस्य श्रुतत्वमुदितं तथाऽपि स्वाप्ययस्य निर्गुणादन्यत्रायोगादार्थिकमेव श्रुतत्वं न साक्षात् । उत्तरत्र 'श्रुतत्वात्' इति सूत्रे तु साक्षात् निर्गुणस्यैव श्रुतत्वम् । अतो न सूत्रयोः पौनरुक्त्यमिति भावेन प्रथमत एव सूत्रसूचितश्रुतिमुदाहृत्य 'निर्गुणश्च' इति श्रुतत्वादित्याह भगवान् भाष्यकारः ।

- (ಗುರ್ದಿಪಿಕಾ)

ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಒಂದುವೇಳೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದುವವನು ಗೌಣಾತ್ಮನೆಂದರೆ ಆ ಗೌಣಾತ್ಮನು ಮತ್ತು ನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮನು ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದದೇ ಇರಬೇಕಾದೀತು. ಅಥವಾ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದೀತು. ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ 'ಇದಂ ವಾಽಗ್ರೇ ನೈವ ಕಿಂಚನಾಸೀತ್' (ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ) ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಗೌಣಾತ್ಮನ ಲಯವು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಗೌಣಾತ್ಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕಾರನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನಿಗೆ ಸಗುಣನಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಇದು ಅಭ್ಯುಚ್ಚಯ ಯುಕ್ತಿ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಅಸ್ತಿತ್ವತಿ ಚೇತ್ತತ್ರಾಹ - ನ ಹೀತಿ ॥ ಗೌಣಾತ್ಮನಿ ಜೀವೇ 'ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ' ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನೋ ಲಯೋ ನೋಪಪದ್ಯತೇ । 'ಯತ್ಪ್ರಯಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿವಿರೋಧಾತ್ । ಅತೋಽಯಮನನ್ಯಲಿಂಗೋ ನಿರ್ಗುಣ ಉಪಪದ್ಯತೇ । ತಸ್ಯ ಚ ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತತ್ವೇನ ವಾಚ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಭಾವಃ । ಯಥಾಪಿ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ವಾಚ್ಯತ್ವೇಽಭ್ಯುಚ್ಚಯಯುಕ್ತಿಃ । ತಥಾಪಿ 'ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತತ್ವಾच्च ನಿರ್ಗುಣೋ ವಾಚ್ಯಃ' ಇತಿ ಬಹಿರೇವೋಕ್ತೇ (ವೋಕ್ತ್ವಾ) 'ಕೃತೋಽಯಂ ನಿರ್ಗುಣಃ' ಇತಿ ಶಿಕ್ಷಾಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ ಸೂತ್ರಸ್ಯ, ತತ್ರ ಭಾಷ್ಯೇ ಚ ಚಶಬ್ದಾಭಾವಃ । ಅತ್ರ ಗೌಣಾದಿವ್ಯಪದೇಶಃ ಸತ್ತ್ವಾದಿಧರ್ಮವತ್ವವಿಷಯ ಏವೇತಿ ಸೂತ್ರನಾಯ 'ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ' ಇತಿ ॥೯॥

ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳೋಣವೆಂದರೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು "ನ ಹಿ" ಎಂದು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೌಣಾತ್ಮನು = ಗೌಣಾತ್ಮನಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ, ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ = ದೋಷರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ನಹಿ = ಯುಕ್ತವಲ್ಲವಷ್ಟೇ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಯತ್ ಪ್ರಯಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನು ಬೇರಲ್ಲಿಯೂ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವಸ್ತುತಃ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಯು 'ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಆತ್ಮನು ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯುಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾಚ್ಚ' ಎಂದು ಚಕಾರವಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೂ 'ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಿರ್ಗುಣನು ವಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಹೊರಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಆತ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಹೇಗಾಗುತ್ತಾನೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ. ಈಕ್ಷಿತ್ವತ್ವವು ವಾಚ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಸಾಧಕವಾಗಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆ ಸ್ವಾಪ್ನಯಹೇತುವು ನೇರವಾಗಿ ಸಾಧಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾಗಲೀ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಧಿಕಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಚ'ಶಬ್ದವನ್ನು ಹಾಕಿಲ್ಲ.

ಸತ್ವಾದಿ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಬದ್ಧವಾದ ಜೀವನನ್ನೇ 'ಗೌಣ' ಪದದಿಂದ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. 'ನಿರ್ಗುಣ' ಏಂದ ದೋಷಗಳೆನಿಸಿದ ಸತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಲ್ಲದವನನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೇ 'ನಿದೋಷಸ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವದೀಪ

'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್' ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

भावदीपः - ॥ स्वाप्ययात् ॥ 'श्रुत्युक्तत्वाच्च' इत्यध्याहरिष्यमाणहेतु-
वाक्ये चशब्दादाह - युक्त्यन्तरेणेति ॥ न 'केवलमीक्षणीयत्वयुक्त्या'
इत्यर्थः । 'अवतारा महाविष्णोः सर्वे पूर्णा प्रकीर्तिताः'
इत्यादिबृहद्भाष्यदिशाऽर्थमाह - अदो मूलेति ॥ एतेन 'स आत्मनः' इति
श्रुतिः, 'स देवो बहुधा' इति स्कान्दस्मृतिरपि व्याख्यातप्राया ।

ಈ ಸೂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಹೇತುವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಹೇತುವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಶಬ್ದವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಯುಕ್ತಂತರೇಣ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ. 'ಯುಕ್ತಂತರೇಣ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಕೇವಲ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವರೂಪವಾದ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲ' ಎಂದು ಅರ್ಥ.

‘ಪೂರ್ಣಮದಃ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗೆ ‘ಅವತಾರಾ ಮಹಾವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೇ ಪೂರ್ಣಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ’ (ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅವತಾರಗಳೂ ಕೂಡ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅವತಾರಗಳು) ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ “ಅದೋ ಮೂಲರೂಪಮ್” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ‘ಸ ಆತ್ಮನಃ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು, ‘ಸ ದೇವೋ ಬಹುಧಾ’ ಎಂಬ ಸ್ಥಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಹುಶಃ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

‘ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್’ ಎಂಬ ಪದಾಧ್ಯಹಾರ

ಭಾವದೀಪಃ - ‘ಆದಿಕೃತ್ ಇತಿ’ ಇತ್ಯನಂತರ ‘ಸ್ವಸ್ಯ’ ಇತ್ಯತಃ ಪ್ರಾಗ್ಧ್ಯಾಹಾರ್ಯಮಾಹ - ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತತ್ವಾದಿತಿ || ‘ಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಯುಕ್ತತ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತತ್ರ ತದಶಬ್ದಂ ನೇತ್ಯಾಥಸೂತ್ರಾದನುವೃತ್ತಸಾಧ್ಯಾಂಶಸ್ಯ ಫಲಿತಾರ್ಥಮಾಹ - ಭವತ್ಯೇವಾಸೌ ವಾಚ್ಯ ಇತಿ || ಭಾಷ್ಯಶೇಷಂ ಯೋಜಯತಿ - ನ ಚಾಯಮಿತಿ || ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿತಿ || ‘ಪೂರ್ಣಮ್’ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಯುರೋಧಾದಯಂ ಹೇತುರೂಕ್ತಃ | ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯಾಭ್ಯಾ-ಮುಕ್ತಮುಪಲಕ್ಷಣಮಿತಿ ಭಾವಃ |

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಆದಿಕೃತ್ ಇತಿ’ ಎಂಬ ಪದದ ಅನಂತರ ‘ಸ್ವಸ್ಯೇವ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಹೇತುವಾಕ್ಯವನ್ನು “ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್” ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ‘ತತ್ ಆಶಬ್ದಂ ನ’ ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಾಧ್ಯದ ಅಂಶಕ್ಕೆ ನಿರ್ಣಯರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಭವತ್ಯೇವಾಸೌ ವಾಚ್ಯಃ” ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅಂಶವನ್ನು ‘ನ ಚಾಯಂ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಯೋಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಅಯಂ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಉಕ್ತನಾದವನು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ‘ಪೂರ್ಣಂ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ‘ಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸೂತ್ರದ ಸ್ವತಃಬೃಹಕ್ಕೆ ಎರಡರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ ॥ ಸೂತ್ರೇ 'ಸ್ವ'ಇತಿ ತನ್ತ್ರಮ್ । 'ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತೋ ನ ಗೌಣ:' ಇತಿ ಸಾಧ್ಯಂ ಯೋಜ್ಯಮಿತಿ ದರ್ಶಿತಮ್ । ಪೂರ್ಣತ್ವಲಿಂಗಸ್ಯೋಪಲಕ್ಷಣತ್ವಾದಾद्य-ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಿ: । ತತ್ರ ಲಯಸ್ಯಾಸ್ಕುಟತ್ವಾದ್ ದ್ವಿತೀಯಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಿ: । ತತ್ರ ಲಯಸ್ವರೂಪಾದಿ ವಿವಿಚ್ಯ ವಕ್ತುಂ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಿ: । ಸ್ಕಾಂದವಚನೇನಾಪಿ ಸ್ವಸ್ಯೈವಾವತಾರರೂಪಸ್ಯ ನಿರ್ದೋಷಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಮೂಲರೂಪೇ ಅಪ್ಯಯ ಉಚ್ಯತೇ ಇತಿ ತತ್ವಪ್ರದೀಪೋಕ್ತೆ: ।

"ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಶಬ್ದವು ತಂತ್ರರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಆ ಪದವನ್ನು ಎರಡು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವನು ಗೌಣನಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣತ್ವರೂಪವಾದ ಹೇತುವು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾದುದರಿಂದ 'ಪೂರ್ಣಮದಃ' ಎಂಬ ಮೊದಲಿನ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಸ ಆತ್ಮನಃ' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಲಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಾನವಚನದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ತನ್ನದೇ ಅವತಾರರೂಪಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - ಅಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿತಿ ॥ 'ತಥಾಽನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಭಾವ: । ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ ॥ 'ಯತ್ ಪ್ರಯನ್ತಿ' ಇತ್ಯಾದೇರಿತಿ ಭಾವ: । ಏತೇನ 'ಶ್ರುತತ್ವಾच्च' ಇತಿ ವಕ್ಷ್ಯमाणೇನಾಪೌನರುಕ್ತಂ ದರ್ಶಿತಮ್ । ಇಹ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಂ ಪೂರ್ಣತ್ವಸ್ವಾಪ್ಯಯಾದಿಲಿಂಗಾಯತ್ತಮ್ । ತತ್ರ ತು 'ನಿರ್ಗುಣಇಚ' ಇತಿ ಸಾಕ್ಷಾದೇವೇತಿ ಭೇದಾತ್ ।

"ಅಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಅಪೂರ್ಣ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುಭವಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. "ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಯತ್ಪ್ರಯಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದರಿಂದ 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುಂದೆ

ಹೇಳಿರುವ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪುನರುಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ 'ನಿರ್ಗುಣನನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ' ಎಂಬ ಅಂಶವು 'ಪೂರ್ಣತ್ವ, ಸ್ವಾಪ್ನಯ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹೇತುಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ (ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ ಎಂಬಲ್ಲಿ) 'ನಿರ್ಗುಣತ್ವ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸೂತ್ರಗಳ ಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ - ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಹೇತುವಿನಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವ ಹೇತುವು ಪಕ್ಷದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸಗುಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧಿದೋಷ ಬಂದರೆ ದ್ವಿತೀಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಬಲದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಶಬ್ದವೆಂಬ ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಿಶಂಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಕನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳು ಹೊರಟಿವೆ.

'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ನಾಕನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೂ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ. 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಜೀವಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಪರಂಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ಆಶಂಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ 'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು 'ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಾದರೆ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅಹೇಯತ್ವವಚನವು ಕೂಡದಿರಬೇಕಾದೀತು' ಎಂದು ಹಿಂದಿನ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ನಿರ್ಗುಣಪರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇತುತ್ವಸೂತ್ರವನ್ನು 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಭಾವರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅನಂತರ ಹೇಳಿದ್ದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮುಂದಿನದ್ದು ಸ್ವಾಪ್ನಯಸೂತ್ರ. ಇದು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪರಂಪರಯಾ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಚ' ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ದೋಷವಲ್ಲವೆಂದು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - "ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾಚ್ಚ ನಿರ್ಗುಣೋ ವಾಚ್ಯಃ ಇತಿ ಬಹಿರೇವೋಕ್ತೇ ಕುತೋಯಂ ನಿರ್ಗುಣಃ? ಇತಿ ಶಂಕಾಪರಿಹಾರಾತ್ಕೃತತ್ವತ್ರ ಚ ತಬ್ಬಾಭಾವಃ" 'ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನು ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಇವನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಎಣಾಗಬೇಕು? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಪ್ನಯಹೇತು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಚ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲ' ಎಂದು

ಹೇಯತ್ವಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಿದೆ. 'ಆತ್ಮಾನಮ್ ವಿಲಾಯಯತಿ' ಎಂದು ಆತ್ಮನು ನಾಶಿಯೆಂದು ಹೇಯತ್ವ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಹೇಯತ್ವದ ಅವಚನವು ಅಸಿದ್ಧವೆಂಬ ಶಂಕೆ ಬಂದರೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಶವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸ್ವಾಪ್ನಯಸೂತ್ರ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಿರ್ಗುಣನು ವಾಚ್ಯನಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಹೇತುವನ್ನು ಟೀಕೆಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರವೆಂಬುದು ಟೀಕೆಗೆ ಸಮುತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಆರನೆಯ ಗತಿಸೂತ್ರವು ಸ್ವಾಪ್ನಯಾದಿಗಳು ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲೂ ಇರಬಹುದು? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಪ್ನಯಸೂತ್ರದ ಅನಂತರ ಹೇಳಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಏಳನೆಯ 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ' ಸೂತ್ರವು ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯವು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಹೊರಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊನೆಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಗತ

ಭಾವದೀಪ: - 'ನಹಿ' ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಸಜ್ಜತೃಪ್ರತಿತೇಸ್ತಾಮಾಹ - ನನ್ವಿತಿ ॥
ಯತ್ಪ್ರಯಂತೀತ್ಯಾದೀತಿ ॥ 'ಅತ್ರ ಯತ್ ಪ್ರಯಂತಿ ಭೂತಾನಿ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಸರ್ವಜೀವಾನಾಂ
ನಿರ್ದೋಷ ಏವ ಲಯೋಕ್ತೆ:' ಇತಿ ಭಾವ: । ಶ್ರುತೃಕ್ತವೇನ = ಶ್ರುತಿಃಸ್ಮೃತೃಕ್ತವೇನೇತ್ಯರ್ಥ: ।
ವಾಚ್ಯತ್ವಮಿತಿತಿತಿ ॥ 'ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶ್ರುತೃಕ್ತವಂ ತು ನಿರಸಿಷ್ಯತೇ' ಇತಿ ಭಾವ: ।
'ಸೂತ್ರೇ ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾಚೇತಿ ಸ್ಯಾತ್' ಇತ್ಯಾಶಾಙ್ಕಾಂ ನಿರಸಯತಿ - ಯಚಿಪೀತಿ ॥
ಶ್ರುತೃಕ್ತವಾಚೇತಿ ॥ 'ಶ್ರುತಿಃಸ್ಮೃತೃಕ್ತವಾಚಿ' ಇತ್ಯರ್ಥ: ।

"ನನು" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ 'ನ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದ ಸಂಗತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಯತ್ಪ್ರಯಂತಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಕ್ಕೆ "ಯತ್ ಪ್ರಯಂತಿ ಭೂತಾನಿ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ನಿರ್ದೋಷನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲೇ ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ" ಎಂದರ್ಥ. "ಶ್ರುತೃಕ್ತತ್ವೇನ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ವಾಚ್ಯತ್ವಮ್" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶ್ರುತೃಕ್ತವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿರಾಸ ಮಾಡಲಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾಚ್ಛ' ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಚ'ಶಬ್ದವು ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು 'ಯದ್ಯಪಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾಚ್ಛ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ವೈಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧಿಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ಸೂತ್ರಗಳು

ಭಾವದೀಪ: - ನನು ಶ್ರುತಿस्ಮृत्यುಕ್ತತ್ವಂ ನಾಮ ತಜ್ಞನೃಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವಮೇವ । ತಥಾ ಚ ಶ್ರುತುಕ್ತತ್ವಾದಿತೃಪ್ತಸ್ಯ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವಾಚ್ಛ ನಾಽಶಬ್ದಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತೃಪ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಯಮೇವಾರ್ಥಃ 'ಇಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಇತ್ಯತ್ರೋಕ್ತಃ । ತತ್ರಾಪಿ 'ಉಪನಿಷದಾಘೇಕಜನ್ಯೇಕ್ಷಣಕರ್ಮತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಶಬ್ದಂ ನ' ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದಿತಿ ಚೇತ್, ಮೈವಮ್ । 'ತತ್ರಾಘಸೂತ್ರೇ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಶಬ್ದಜನ್ಯೇಕ್ಷಣಕರ್ಮತ್ವಹೇತುಕೌ ತಸ್ಯಾಸಿಫ್ಛಿ- ನಿರಾಸಾಯೋಕ್ತೇಕ್ಷಣ ವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಗೌಣಪರತಯೋತ್ಪನ್ನವ್ಯಾಧಿಕರಣಾಸಿಫ್ಛಿಶಿಙ್ಕಾ ತ್ರಿಭಿಃ ಸೂತ್ರೈಃ ಪರಂಪರಯಾ ಪರಿಹತಾ । ಅತ್ರ ಪುನರ್ನಿಗುಣಸ್ಯೈವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಸಾಧಾರಣ- ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾದಿರೂಪನಿರವಕಾಶಾಲಿಙ್ಗೇಣ ಉಪೇತತಯಾ ಗೌಣಪರತ್ವಶಿಙ್ಕಾನಾಸ್ಪದವಾಕ್ಯ- ವಿಶೇಷಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವರೂಪಶ್ರುತತ್ವಹೇತುನಾ ಶುಭ್ರಂ ವಾಚ್ಯಮೇವೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ' ಇತಿ ನ ಕೋಽಪಿ ದೋಷಃ ।

ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರಬಹುದು. ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತತ್ವಂ ಎಂದರೆ ಆ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಾಗಿರುವುದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಹಾಗಾಗಿ 'ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾಚ್ಛ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವು ಆಶಬ್ದನಲ್ಲ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ 'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಉಪನಿಷದಾದಿಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಆಶಬ್ದನಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರವು ಗತಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ?

ಈ ಶಂಕೆಯು ಸರಿಯಲ್ಲ. 'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವರೂಪವಾದ ಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಆ ಹೇತುವಿಗೆ ಅಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಸೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಈಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಈ ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ ವೈಶ್ವೇತಯ ಗೌಣನೂ ಆಗಬಹುದು ಎಂಬ ವೈಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧಿಯ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೂರು

ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾದರೂ "ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ವಾಪ್ನಯಾದಿ ರೂಪವುಳ್ಳ ನಿರವಕಾಶಹೇತು ಇರುವುದರಿಂದ ಗೌಣಪರ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದ ವಿಶೇಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶ್ರುತತ್ವ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗತಾರ್ಥತಾದೋಷವು ಬರಲಾರದು.

ಕೆಲವರು ಮಾಡುವ ಪುನರುಕ್ತಿಪರಿಹಾರ

ಭಾವದೀಪ: - केचित्तु आद्यसूत्रे प्रत्यक्षाद्यवैद्यत्वे सति ईक्षणीयत्वादिति हेतुना वाच्यं ब्रह्मेत्युक्तम् । अत्र तु श्रुत्युक्तत्वात् श्रुत्यादिजन्यज्ञान-विषयत्वात् तस्य लक्षणादिनानुपपत्तेरशब्दं न किन्तु वाच्यमेवेत्युच्यत इति भेदात् । एवं श्रुतत्वाच्चेत्यनेनाप्यस्य साक्षात्त्वासाक्षात्त्वाभ्यां भेदो ज्ञेयः ।

निर्दोषस्येतीति ॥ 'सत्त्वादिगुणरूपदोषहीनस्य' इत्यर्थः । अन्यथा 'निर्गुणस्य' इत्यवक्ष्यदिति भावः ॥९॥

ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೀಗಿದೆ - "ಮೊದಲ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದ್ಯವೈದ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್' (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಎಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್' ಎಂದರೆ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಅಶಬ್ದನಲ್ಲ; ಹೊರತು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದರಿಂದ ಗತಾರ್ಥತ್ವವು ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಶ್ರುತತ್ವಹೇತುವಿನಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಇಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಶ್ರುತತ್ವರೂಪಹೇತುವಿನಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು." ಎಂದು.

"ನಿದೋಷಸ್ಯ ಇತಿ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸತ್ವಾದಿಗುಣರೂಪವಾದ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಅರ್ಥದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ' ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಟೀಕಾರಾರ್ಹವೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् - न च कासुचिच्छास्वास्वन्यथोच्यते ॥

॥ गतिसामान्यात् ॥ १० ॥

‘सर्वे वेदा युक्तयः सुप्रमाणा ब्राह्मं ज्ञानं परमं त्वेकमेव ।

प्रकाशयन्ते न विरोधः कुतश्चिद् वेदेषु सर्वेषु तथेतिहासे ॥’

इति पैङ्गिश्रुतेर्ಗತೀಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಮ್ಯಮೇವ ॥

‘ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೆಲವು ವೇದಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದು’ ಎಂದು ಶಂಕಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳು ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಲು ‘ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ.

“ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಎಲ್ಲ ಋಗಾದಿವೇದಗಳು, ಸ್ತೋತ್ರಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಒಂದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಎಲ್ಲ ಋಗಾದಿವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.” ಹೀಗೆ ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವೇದದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ ಹೊರತು ಒಂದು ಕಡೆ ರುದ್ರನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇದ-
ಭಾಗಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು, ಆದರೆ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದ ಇನ್ನೂ
ಅನೇಕ ವೇದಭಾಗಗಳಿಂದ ರುದ್ರಾದಿಗಳೇಕೆ ವಾಚ್ಯರಾಗಿರಬಾರದು?
ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಸುಚಿತ್ ಶಾಖಾಸು = ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ಕೆಲವು ವೇದಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಅನ್ಯಥಾ = ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು,
ನ ಚ ಉಚ್ಯತೇ = ಸರ್ವಥಾ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ =
ಸಕಲವೇದಭಾಗಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಏಕವಿಷಯತ್ವ -
ವಿರುವುದರಿಂದ.

ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ = ಸಕಲ ಋಗಾದಿಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಸುಪ್ರಮಾಣಾಃ =
ಪರಮಪ್ರಮಾಣಗಳ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದ, ಯುಕ್ತಯಃ = ಸತ್ಪರ್ಕಗಳು,
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ, ಪರಮಮ್ - ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಜ್ಞಾನಂ
= ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಏಕಮೇವ = ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಯಂತೇ
= ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ತಥಾ = ಹಾಗೆಯೇ, ಸರ್ವೇಷು = ಎಲ್ಲಾ,
ವೇದೇಷು = ಋಗಾದಿವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಇತಿಹಾಸೇ = ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ,
ವಿರೋಧಃ = ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧವು, ನ ಕುತ್ಪುತ್ = ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ
ಇಲ್ಲ. ಇತಿ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಪೈಂಗಿಶ್ರುತೇಃ = ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿ
ಇರುವುದರಿಂದ, ಗತೇಃ = ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ
= ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಸಾಮ್ಯಮೇವ = ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಸತ್ಪರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಸಕಲ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾನ ಒಂದೇ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾರ್ಥಸ್ಯ ಶಾಖಾಂತರೇ ಅನ್ಯಥೋಕ್ತಿಸಮ್ಮಾವನಯಾಽನಿಶ್ಚಿತತತ್ವಶಂಕಾಂ ಪರಿಹರತ್
ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಗತೀತ್ಯಾದಿನಾ || ಸರ್ವಜ್ಞೇನ ಭಗವತಾ ಸೂತ್ರಕಾರೇಣ
ಸರ್ವವೇದಾನಾಂ ವೃತ್ತೌ ವಿಷ್ಣೌ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯೋಕ್ತತ್ವಾತ್ | 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ'
ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಬಲಾಚ್ಚ ತಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತತತ್ವಾನ್ನಾದೃಶಶಾಖಾವಚನಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಂವಲಿತ-
ಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ ಶಂಕನೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ (ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವ) ಅರ್ಥವು
(ವಿಷಯವು) ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರಬಹುದು ಎಂಬ
ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ಗತಿ'
ಎನ್ನುವುದರಿಂದ, ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಸಕಲವೇದಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು

ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು "ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಬಲದಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನಾವು ನೋಡದ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಬಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಗುಣಬದ್ಧನು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಮತ್ತೊಂದು ವೇದದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲಾರ

तत्त्वप्रदीपः - न च सगुणं निर्गुणं चेति द्विविधं ब्रह्म वेदेषु प्रतिपाद्यत
इत्याह - न च कासुचिदिति ॥

ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ । ಸುಪ್ರಮಾಣಾಃ ಸುಪ್ತ ಪ್ರಮಾಣಾಃ ಸುಪ್ತ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಸಹಿತಾಃ ।
ಪ್ರಕಾಶಯಂತೆ ಉತ್ಪಾದಯಂತಿ । ಗತೇಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಮ್ಯಮೇವ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸರ್ವವೇದೇಷು
ಸಾಮ್ಯಮೇವ । ಗುಣಾನಾಮನನ್ಯಥೋಕ್ತಯಾ ಸಾಮ್ಯಮ್ । ನಹೋಕ್ತ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಕಮುಕ್ತವಾಃ-
ನ್ಯತ್ರಾಜ್ಞಾನದುಃಖಾದಿರೂಪತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಉಚ್ಯತೇ ।

ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸಕಲವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯತನಕ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದಿರಿ.
ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಗುಣ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಗುಣನೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಈ ಎರಡು
ಬಗೆಯ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕೂಡ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನ ಚ ಕಾಸುಚಿತ್'
ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪೈಂಗಳಿಶ್ರುತಿಯನ್ನು
ಉದಾಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಸುಪ್ರಮಾಣಾಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ
ಎರಡರ್ಥ. 'ವೇದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು' ಎಂದರ್ಥ.
'ಯುಕ್ತಯಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಶೇಷಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳ
ಬೆಂಬಲವಿರುವ 'ಎಂದರ್ಥ. (ಯುಕ್ತಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯಮಾಣಗಳ
ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಸೂಚಿಸಿದೆ.) 'ಪ್ರಕಾಶಯಂತೇ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ

ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ = ಸಕಲ ಋಗಾದಿಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಸುಪ್ರಮಾಣಾಃ =
ಪರಮಪ್ರಮಾಣಗಳ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದ, ಯುಕ್ತಯಃ = ಸತ್ತರ್ಕಗಳು,
ವ್ಯಾಪ್ತಂ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ, ಪರಮಮ್ = ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಜ್ಞಾನಂ
= ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಏಕಮೇವ = ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಯಂತೇ
= ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ತಥಾ = ಹಾಗೆಯೇ, ಸರ್ವೇಷು = ಎಲ್ಲಾ,
ವೇದೇಷು = ಋಗಾದಿವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಇತಿಹಾಸೇ = ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ,
ವಿರೋಧಃ = ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧವು, ನ ಕುತಃ = ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ
ಇಲ್ಲ, ಇತಿ = ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಪೈಂಗಿಶ್ರುತೇಃ = ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿ
ಇರುವುದರಿಂದ, ಗತೇಃ = ಸಕಲವೇದಗಳಿಂದ ದೂರೆಯುವ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ
= ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಸಾಮ್ಯಮೇವ = ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಸಕಲ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾನ ಒಂದೇ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ಪ್ರಾಗುಕ್ತಾರ್ಥಸ್ಯ ಶಾಖಾಂತರೇ ಅನ್ಯಥೋಕ್ತಿಸಮ್ಮಾವನಯಾಽನಿಶ್ಚಿತತತ್ವಶङ್ಕಾಂ ಪರಿಹರತ್
ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಗತೀತ್ಯಾದಿನಾ || ಸರ್ವಜ್ಞೇನ ಭಗವತಾ ಸೂತ್ರಕಾರೇಣ
ಸರ್ವವೇದಾನಾಂ ವೃತ್ತೌ ವಿಷ್ಣೌ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯೋಕ್ತತ್ವಾತ್ । 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ'
ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಬಲಾच्च ತಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತತ್ವಾನ್ನಾದೃಶಶಾಖಾವಚನಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸಂವಲಿತ-
ಪ್ರತಿಪಾದಕಂ ಭವಿಷ್ಯतीತಿ ಶङ್ಕನೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ (ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ಯ) ಅರ್ಥವು
(ವಿಷಯವು) ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರಬಹುದು ಎಂಬ
ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ಗತಿ'
ಎನ್ನುವುದರಿಂದ, ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಸಕಲವೇದಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು

ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು "ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಬಲದಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನಾವು ನೋಡದ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಗುಣಬದ್ಧವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಮತ್ತೊಂದು ವೇದದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಸಗುಣಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದೇಷು ಪ್ರತಿಪಾಘತ
ಇತ್ಯಾಹ - ನಚ ಕಾಸುಚಿದಿತಿ ||

ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ । ಸುಪ್ರಮಾಣಾಃ ಸುಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಾಃ ಸುಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಸಹಿತಾಃ ।
ಪ್ರಕಾಶಯಂತೆ ಉತ್ಪಾದಯಂತಿ । ಗತೇಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಮ್ಯಮೇವ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸರ್ವವೇದೇಷು
ಸಾಮ್ಯಮೇವ । ಗುಣಾನಾಮನನ್ಯಯೋಕ್ತಿಯಾ ಸಾಮ್ಯಮ್ । ನಹ್ಯೇಕತ್ರ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಕಮುಕ್ತವಾಃ-
ನ್ಯತ್ರಾಜ್ಞಾನದುಃಖಾದಿರೂಪತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಉಚ್ಯತೇ ।

ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸಕಲವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯತನಕ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದಿರಿ.
ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಗುಣ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಗುಣನೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಈ ಎರಡು
ಬಗೆಯ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕೂಡ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನ ಚ ಕಾಸುಚಿತ್'
ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪೈಂಗೆಶ್ರುತಿಯನ್ನು
ಉದಾಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಸುಪ್ರಮಾಣಾಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ
ಎರಡರ್ಥ. 'ವೇದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು' ಎಂದರ್ಥ.
'ಯುಕ್ತಯಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಶೇಷಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳ
ಬೆಂಬಲವಿರುವ 'ಎಂದರ್ಥ. (ಯುಕ್ತಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಪ್ರಮಾಣಗಳ
ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಸೂಚಿಸಿದೆ.) 'ಪ್ರಕಾಶಯಂತೇ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ

ಎಂದರ್ಥ. ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೇದೇತಿಹಾಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ಸಾಮ್ಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗುಣಗಳು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಒಂದೆಡೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅಜ್ಞಾನದುಃಖಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಾಖೆಯಲ್ಲೂ ನಿರ್ಗುಣನೇ ವಾಚ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನು 'ಅಸ್ತ್ವೇವಂ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ವಾಚ್ಯತ್ವೋಪಪತ್ತೌ ಯುಕ್ತಂ ತಸ್ಯ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಮ್, ತच्च प्रसिद्धशाखासूपक्रमादिविचारेऽस्तु ब्रह्मणः कारणत्वेन प्रतिपाद्यत्वम् । अप्रसिद्धशाखासु पुनरन्योऽपि कारणतयोच्यताम् ? तासामानन्त्येनाऽनिश्चयात् इत्यत आह - न चेति ॥ तत्र हेत्वाकङ्क्षायां सूत्रमुपन्यस्य व्याचष्टे - गतीति ॥

ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ಸಿದ್ಧನಾದರೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವೇದಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಾದಿಷಡ್ವಿಧತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ಕಾರಣನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವೇದಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಜಗತ್ಕಾರಣನೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಿರಬಾರದು? ಏಕೆಂದರೆ ವೇದಶಾಖೆಗಳು ಅನಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವೇದಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗದಷ್ಟೇ? ಈ ಗೊಂದಲದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ "ನ ಚ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಹೊರಟಿದೆ.

ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳೇಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿರಬಾರದು? ಎಂದು ಹೇತುವಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಬಂದರೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಗತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - सर्वे वेदाः, सुष्ठु प्रमाणं मूलभूतं यासां ता युक्तयः, इतिहासश्च ब्रह्मविषयमेकविधमेव ज्ञानमुत्पादयन्ति । न पुनर्वेदादिषु कश्चिद्विरोधोऽस्तीति श्रुत्या स्वयमेव सर्वशाखाद्युत्पाद्यज्ञानस्यैकविधत्व-
कथनान्न^(१) कासुचिच्छाखासु अन्यथोच्यत इत्यर्थः । एवं ब्रह्मणोऽवाच्यत्वं निराकृत्य तदेव शास्त्रयोनीत्युक्तम् ॥१०॥

ಸಕಲವೇದಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ, ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳು, ಇತಿಹಾಸಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊರತು ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಿರೋಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರುತಿಗಳು ಸ್ವತಃ ವೇದವೇ ಸಕಲಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಉಳಿದ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಅವನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸದಾಯಿತು.

ಭಾವದೀಪ

ವೇದಗಳಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದೇ

भावदीपः - ॥ गतिसामान्यात् ॥ सर्वशास्त्रयोनित्वसाधकगतिसूत्र-
सम्बन्धभाष्यमवतारयन्नेव व्यनक्ति - नन्वस्त्वेवमिति ॥
भाष्यस्थान्यथापदार्थमाह - अन्योऽपीति ॥ तथा चातिव्याप्तं लक्षणमिति
भावः । 'अनन्ता वै वेदाः' इति श्रुतेराह - आनन्त्येनेति ॥ 'तथेतिहासः'

(१) विचित्रानन्तवाक्यैरेकज्ञानजननायोगात् । एकविधमित्युक्तम् । तच्चैकविधत्वं
प्रकारैक्यस्याप्ययोगात् एकवाक्यस्यापरवाक्यानुकूलार्थकत्वमेव इति ज्ञेयम् ।

- (गुर्वर्थदीपिका)

इत्युपरिश्रवणादाह - इतिहासश्चेति ॥ वेदादिष्विति ॥ प्रागुक्तयुक्तयः
इतिहासश्चादिपदार्थः । तेन 'श्रुतौ वेदेषु युक्तिषु इतिहासे च' इत्यर्थो
दर्शितः । 'कथनात्' इत्यनेन 'सूत्रे गतिसामान्यश्रवणात्' इत्यर्थः
सूचितः ॥१०॥

॥ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ॥ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಸಾಧಕವಾದ ಗತಿಸೂತ್ರದ ಅವತರಣಕಾರೂಪವಾದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅವತಾರಮಾಡುತ್ತಲೇ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು
"ನನ್ನನ್ನು ವಿವರಿಸು" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಅನ್ಯೋಽಪಿ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ
ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ಯಥಾವದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣವು ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ
ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. 'ಅನಂತಾ ವೈ ವೇದಾಃ' (ವೇದಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ) ಎಂಬ
ಶ್ರುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ "ಅನಂತ್ಯೇನ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ತಥೇತಿಹಾಸಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ "ಇತಿಹಾಸಶ್ಚ" ಎಂಬುದಾಗಿ
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ವೇದಾದಿಷು" ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಆದಿ'ಪದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ
ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಯುಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಎಂಬ
ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು. 'ಕಥನಾತ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಶ್ರವಣ'
ಇರುವುದರಿಂದ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् -

‘एको देवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा ।
कर्माध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षी चेता केवलो निर्गुणश्च’ ।
इति - श्रुतत्वाच्च ॥ ११ ॥

ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲ. "ಪ್ರಧಾನನಾದವನು ಕ್ರೀಡಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನು, ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತನು, ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನು, ಜೀವರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನು, ಕರ್ಮಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೇರಕನು, ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವವನು, ಜ್ಞಾನರೂಪನು, ಜಡದಿಂದ ಅಮಿಶ್ರಿತನು, ಪ್ರಾಕೃತಸತ್ತಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಎದೂರನು" ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನಂತಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ = ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ (ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ) ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಲ್ಲ.

ವಿಕಃ = ಪ್ರಧಾನನಾದವನು, ದೇವಃ = ಕ್ರೀಡಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾದವನು, ಸರ್ವಭೂತೇಷು = ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಲ್ಲಿ, ಗೂಢಃ = ಅಂತರ್ಯಾಮಿ-ಯಾದವನು, ಸರ್ವವ್ಯಾಪೀ = ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದವನು, ಸರ್ವಭೂತಾಂತರಾತ್ಮಾ = ಸಕಲಚೇತನವರ್ಗಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನಾದವನು, ಕರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷಃ = ಸಕಲಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕನು, ಸರ್ವಭೂತಾಧಿವಾಸಃ = ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನು, ಸಾಕ್ಷೀ = ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುವವನು, ಚೇತಃ = ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನು, ಕೇವಲಃ = ಜಡದಿಂದ ಅಮಿಶ್ರಿತನು, ನಿರ್ಗುಣಃ = ಪ್ರಾಕೃತಸತ್ತಾದಿಗುಣರಹಿತನು" ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. (ಶ್ಲೋ ೬-೧೧)

ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾ ಕೂಡದು

ब्रह्मसूत्रभाष्यम् — न ह्यशब्दः श्रूयते । न चाप्रसिद्धं कल्प्यम् । सर्वशब्दावाच्यस्य लक्षणाऽयुक्तेः ॥५॥

॥ इतीक्षत्यधिकरणम् ॥

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ಯಾವುದೇ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದು ತಪ್ಪು. ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾದವನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಾಚ್ಯನೇಕಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಶಬ್ದಃ = ಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯನಾದವನು, ನಹಿ ಶ್ರುತೀತೇ = ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲಾರ,

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಏಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬಾರದು? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಮ್ = ಅತ್ಯಂತ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು, ನ ಚ ಕಲ್ಪಮ್ = ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು.

ಗಂಗಾಪದದಿಂದ ಅವಾಚ್ಯವಾದ ತೀರವು ಗಂಗಾಪದದಿಂದಲೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಕಂಡಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯಸ್ಯ = ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯವಾಗದ ವಸ್ತುವಿಗೆ, ಲಕ್ಷಣಾ = ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು, ಅಯುಕ್ತೇಃ = ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಉಲ್ಲಿಂಗ ಈಕತ್ಯಧಿಕರಣಾಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಅನ್ಯನು ವಾಚ್ಯನಾದರೆ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ ॥ 'ತ್ರಿಗುಣಾತಿತ ಏವೋಪನಿಷದ್ವಾಚ್ಯಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ' ಇತ್ಯೇತದ್ ಹೇತುಂತೇನ ಸಾಧಯತ್, ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛೇತ್ಯಾದಿನಾ ॥ 'ಸಾಕ್ಷಿ ಚೇತಾ ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಇತ್ಯಸ್ಯಾಂ ಶ್ರುತೌ ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದೇನೋಕ್ತತ್ವಾತ್ ನ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತೋ ವಿಷ್ಣುಃತ್ರಿಗುಣಸಂಬಲಿತೋ ವಿರೋಧಾತ್ । ತ್ರಿಗುಣಾತಿತಸ್ಯಾವಾಚ್ಯತ್ವೇ ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದೇನ ಶ್ರವಣಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ । ನ ಚಾವಾಚ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ವಿರೋಧಾತ್ ನ ಚಾವಾಚ್ಯಂ ಗುಣಾತಿತಮತ್ರ ಶಬ್ದೈರ್ದೀಕ್ಷಯತ

ಇತಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ । ಸರ್ವಶಬ್ದಾಚ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾಯೋಗಾತ್ । ತೀರಾದಿಶಬ್ದಾಚ್ಯಸ್ಯೈವ
ಲೋಕೇ ಗಜಾದಿಶಬ್ದಲಕ್ಷ್ಯತ್ವದರ್ಶನಾತ್ । ಗಜಾಪದಾಚ್ಯಸ್ಯಾಗಜಾತ್ವವತ್ ಆತ್ಮಶಬ್ದ-
ಲಕ್ಷ್ಯಪದೇನಾಚ್ಯತ್ವೇ ಗುಣಾತಿತಸ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ಅತಃಪ್ರಗುಣವರ್ಜಿತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ
ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯೇ ಜಗತ್ಕರ್ತರಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದಮುಖ್ಯಾರ್ಥೇ ನಿಖಿಲಶ್ರುತಿನಾಂ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಾ
ಸಮನ್ವಯೋ ನಾನುಪಪನ್ನ ಇತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ ।

॥ ಇತಿ ಶ್ರೀಪನ್ನಾಭತೀರ್ಥವಿರಚಿತ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಲಿಯಾಮ್ ಇಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣಮ್ ॥

ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಪರಮಾತ್ಮ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ
ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ "ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ" ಎಂದು. 'ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತಾ ಕೇವಲೋ
ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಎನ್ನುವ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ತ್ರಿಗುಣಸಂವಲಿತ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು
ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನು ಅವಾಚ್ಯನಾದರೆ 'ನಿರ್ಗುಣ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅವನ ಶ್ರವಣ
ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅವಾಚ್ಯನಾದವನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ
ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಅವಾಚ್ಯನಾದ
ಗುಣಾತೀತನಾದವನು ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷಣಯಾ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.
ಎಂದರೆ ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.
ತೀರಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾದ ತೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳೇ ಗಂಗಾದಿ ಪದಲಕ್ಷ್ಯಗಳಾಗಿ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ. 'ಗಂಗಾ' ಪದ ಅವಾಚ್ಯವಾದುದು ಹೇಗೆ ಗಂಗೆಯಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆ
'ಆತ್ಮ'ಶಬ್ದದಿಂದ ಗುಣಾತೀತನು ಅವಾಚ್ಯನಾದರೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಎಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಜಗತ್ಕರ್ತೃವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ-
ನಾದ್ದರಿಂದ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವು ಅನುಪಪನ್ನವಾದುದಲ್ಲ.

॥ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಲಿಯಲ್ಲಿ

ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು ॥

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

'ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತಾ' ಶ್ರುತಾರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥಾನಭೇದಽಪಿ ಭೇದರಹಿತ ಏಕ: । ಛೋತನಾತ್ ದೇವ: । ದೇಶತ: ಕಾಲತೋ ಗುಣತೋ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿತಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ । ಅಂತ:ಸ್ಥಿತವಾ, ಆ ಸಮ್ಯಕ್ ತನ್ನಿಯಂತಾ ಚ ಮಾತಾ ಚೇತ್ಯಂತರಾತ್ಮಾ, ಆದಾನಾದಿಕರ್ತೃತ್ವಾದ್ವಾ । ಕರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷ: ಕರ್ಮಾಧಿಪತಿ: ಪ್ರವರ್ತಕ: । ಉಪಯಸ್ಯಾಕ್ಷಾಣೀಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವರ್ತಂತ ಇತಿ 'ಅಧ್ಯಕ್ಷ:' ।

'ಏಕೋ ದೇವಃ' ಎಂಬ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ - 'ಸರ್ವಭೂತ' ಪದಕ್ಕೆ ಸಕಲ ಜೀವಜಾತರೆಂದರ್ಥ. 'ಭೂತ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪಂಚಭೂತಗಳೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತ ನಿರಂತರ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನರಾದ ಜೀವರನ್ನಷ್ಟೇ ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸಕಲ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಏಕಃ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸಕಲಭೂತಗಳೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದವನಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧಿಷ್ಠಾನವು ಭಿನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಆಧೇಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಕೂಡ ಭಿನ್ನನಾಗಬೇಕಲ್ಲವೇ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಈಗ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾರಿಗೂ ಕೂಡ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು 'ಗೂಢಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಸಹ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು 'ದೇವಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವನು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ' ಎಂಬ ಪದವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲ ದೇಶದಿಂದ, ಸಕಲ ಕಾಲದಿಂದ, ಸಕಲ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಕಾರಣ 'ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಇದ್ದ ಮೇಲೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವುದು ಏಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಸರ್ವಭೂತಾಂತರಾತ್ಮ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಪದವು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಕಲ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಆ ಸಮ್ಯಕ್ ತನ್ನಿಯಂತಾ ಚ ಮಾತಾ ಚೇತ್ಯಂತರಾತ್ಮಾ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಜೀವನು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅಥವಾ ಆಡುನಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ

ಕರ್ತೃವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ 'ಅಂತರಾತ್ಮ' ಎನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು 'ಕರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರವರ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ಅಧ್ಯಕ್ಷ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಉಪರಿ ಅಸ್ಯ ಆಕ್ಷಣ ಇತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಜೀವನು ಮಾಡುವ ಸಕಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ 'ಸಾಕ್ಷೀ'

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಧಿವಾಸ: । ಸಾಕ್ಷಾದೀಕ್ಷತ ಇತಿ ಸಾಕ್ಷೀ । ಸಾಕ್ಷಾದೀಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಾಕೃತಜ್ಞಾನೇನಾಪಿ ಭವತೀತಿ ತನ್ನಿವೃತ್ಯರ್ಥಂ ಚೇತೇತಿ । ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಇತ್ಯರ್ಥ: । ಕೇವಲೋಽವಿಮಿಶ್ರ: ಸಮಾಧಿಕರಹಿತೋ ವಾ ।

ಸಕಲಭೂತಗಳ ಒಳಗೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸಕಲಭೂತಗಳೇ ಇವನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಸರ್ವಭೂತಾಧಿವಾಸಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಸಕಲಭೂತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಇವನು ಅಧಿಷ್ಠಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು 'ಸಾಕ್ಷೀ' ಎಂಬ ಪದವು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ನೇರವಾಗಿ ನೋಡುವಿಕೆಯು ಪ್ರಾಕೃತಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಈಕ್ಷಣವು ಅಪ್ರಾಕೃತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು 'ಚೇತಾ' ಎಂಬ ಪದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಅವನ ಈಕ್ಷಣವು ಚೈತನ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅಪ್ರಾಕೃತವಾಗಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇಂಥ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೇವಲನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗುಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಅಥವಾ ಇವನಿಗೆ ಸಮನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಧಿಕನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ.

'ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ದಲಕೃತ್ಯ ವಿಚಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಕೇವಲಚೈತನ್ಯೇನೇಕ್ಷಣಮಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಸ್ಥಸ್ಯ ಯೋಗಿನೋಽಪಿ ಭವತಿ । ಸ ಹಿ ಸ್ವರೂಪಚೈತನ್ಯೇನೈವಾಽತ್ಮಾನಮೀಶ್ವರಂ ಚ ಯೋಗಸ್ಥ: ಪಶ್ಯತಿ । ನ ಚ

ತದಾ ಗುಣಾಭಿಮಾನಿ । ಸಾ ತುರ್ಯಾವಸ್ಥಾ ನಾಮ । ತಥಾಪಿ ಸಗುಣ ಏವಾಸೌ ।
 ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽಪ್ರನಶ್ಚತ್ವಾತ್ । ತದ್ವ್ಯಾವೃತ್ಯರ್ಥೋ ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದಃ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣನಿವೇಶಾತ್ಮಕಃ ।
 ಏಕತ್ವಾದಿಶಬ್ದೇರನೇಕಗುಣತ್ವಪ್ರತಿತೇರ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗುಣನಿವೇಶಃ ।

'ಸಾಕ್ಷೀ', 'ಚೇತಾ', 'ಕೇವಲಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಯೋಗಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇರುವ ಕಾರಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಯೋಗಿಯು ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಕೂಡ ಉಪರತ ಮಾಡಿ, ಜೀವಸ್ವರೂಪವಾದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ನೇರವಾಗಿ ಆತ್ಮನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳ ಸಂಪರ್ಕವೇ ಅವನಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ 'ತುರ್ಯಾವಸ್ಥೆ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂಥ ಯೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿತ್ವ, ಚೇತನತ್ವ, ಕೇವಲತ್ವಗಳು ಬರುತ್ತವಲ್ಲವೇ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು 'ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯೋಗಿಯು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಇನ್ನೂ ಸಹ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯೋಗಿಯನ್ನು ವ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಬಾರದೆಂದರ್ಥ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ಇದೇ ಶ್ರುತಿಯು 'ಏಕಃ' 'ದೇವಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡಿದೆ.

ಆತಬ್ಬನು ಶ್ರುತನಾಗಲಾರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - एवं ಶ್ರುತವಾಚ ನ ಗೌಣಃ ಆತ್ಮಾ ।

ನಾಪ್ಯಶಬ್ದಃ । ನಹ್ಯಶಬ್ದಃ ಶ್ರುಯತೇ । ಅಶಬ್ದೇಽಪಿ ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶ್ರುತಿವಿವರ್ತತ ಇತ್ಯತ
 ಆಹ - ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿತಿ ।

ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಗೌಣನಾದವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರುತನಾದ್ದರಿಂದ ಗೌಣಾತ್ಮನು ಆತ್ಮಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಇದನ್ನು 'ನಹಿ ಅಶಬ್ದಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರು ಅಶಬ್ದನೋ, ಅವನು ಶ್ರುತನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಶಬ್ದನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬಹುದು. ಶ್ರುತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲದ ವಸ್ತುವಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

'ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಯಮರ್ಥ: - ನಚಾವಾಚ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತೀತಿ ಶಕ್ಯಂ ಕಲ್ಪಯಿತುಂ, ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ । ಅವಾಚ್ಯೇ ಶಬ್ದಸ್ಯ ವೃತ್ಯಭಾವಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾನಭ್ಯುಪಗಮಾच्च ।

'ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್' ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿಗೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು -

೧. ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಥ ಅವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಾಚ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - न च सगुणं ब्रह्म वाच्यं, निर्गुणं लक्ष्यमिति कल्प्यम् । अप्रसिद्धत्वादेव । नह्यनिर्वाच्यं मायाशबलं ब्रह्म जगत्कारणं प्रसिद्धम् । न च ज्ञानानन्दादिगुणशून्यं निर्गुणं शुद्धं ब्रह्म प्रसिद्धम् ।

೨. ಸಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ? ಹೀಗೆ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನಿರ್ವಾಚ್ಯನಾದ ಮಾಯಾಶಬಲನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಶೂನ್ಯನಾದ ನಿರ್ಗುಣನು ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನच तस्य निर्गुणस्य लक्ष्यत्वम् । वाच्यसम्बन्धायत्तायाः
लक्षणावृत्तेः असङ्गे तस्मिन्नसम्भवात् । अविद्यासङ्कल्पितसम्बन्धाभ्युपगमे,
सगुणत्वप्रसङ्गात् ।

೩. ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವುದೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೂ ಕೂಡ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ವಾಚ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಅಸಂಗನಾದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯಪದಾರ್ಥದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇವನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವಿದ್ಯಾಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅವನು ಸಗುಣನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು, ನಿರ್ಗುಣನಾಗಲಾರ.

ನಾಕನೆಯ ಅರ್ಥ

तत्त्वप्रदीप: - नचावाच्यं वेदसमन्वयसिद्धमिति कल्प्यम् ।
सर्वशब्दावाच्यस्य लक्षणायुक्तेः ।

೪. ಅವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾದವನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ಅಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವಾಚ್ಯವಾದದ್ದು ಲಕ್ಷಣಾ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಹ್ಯವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಂ ದೃಶ್ಯಮ್ । ವಾಚ್ಯಮೇವ ಶಬ್ದಾಂತರೇಣ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ಯಥಾ ಮತ್ತಾದಿಶಬ್ದೈಃ ಪುರುಷಾದಯಃ । ವಾಚ್ಯತ್ವೇ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಗಮ್ಯತ್ವಾಪಾತ ಇತಿ ಚೇತ್ ।

ಅವಾಚ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ವಾಚ್ಯವಾದದ್ದು ಮಾತ್ರ ಮತ್ತೊಂದು ಶಬ್ದದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆ - ಮಂಚಾದಿಶಬ್ದದಿಂದ ಪುರುಷರು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪುರುಷರು 'ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ - ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ವಾಚ್ಯನೆಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಗಮ್ಯನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೇ?

ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಗಮ್ಯವಾದದ್ದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ, ಧರ್ಮಾದಿವದಗಮ್ಯತ್ವೋಪಪತ್ತೇಃ । ಸಮಾನಶ್ರಾಯಂ ನ್ಯಾಯೋ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಪಕ್ಷೇಽಪಿ । ಮಾನಾಂತರವೇದ್ಯಮೇವ ಹಿ ತೀರಾದಿಕಂ ಲಕ್ಷ್ಯಮೀಕ್ಷಾಮಹೇ ।

ಉತ್ತರ - ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಗಮ್ಯವಾದದ್ದು ಮಾತ್ರ ವಾಚ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಗಮ್ಯವಾಗದೇ ಇರುವುದು ವಾಚ್ಯವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಯಮವೇ ತಪ್ಪು. ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ವಾಚ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಗಮ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂದೇನಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಗಮ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕೂಡ ವಾಚ್ಯನಾಗಬಹುದು. ಮತ್ತು ಲಾಕ್ಷಣಿಕವಾದದ್ದೂ ಕೂಡ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರ ಗಮ್ಯವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣಾಂತರ ಗಮ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಲಾಕ್ಷಣಿಕವೂ ಕೂಡ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಗಮ್ಯವೇ ಆದ ತೀರಾದಿಗಳು ಲಾಕ್ಷಣಿಕವಾಗುವುದನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಐದನೆಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತस्मान्न ತस्ಮಿನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಲಕ್ಷಣಯಾಽಪಿ ಶಬ್ದೋ
ವರೀವರ್ತೀತ್ಯಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯಮ್ । ಏವಂ, ನ ಕಯಾಚಿದಪಿ ವಿಧಯಾ ತಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಃ ।
ಅತಃ ಏವ ಚೈತದಾಹ - ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿತಿ ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ನೀವು ಹೇಳುವ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳು
ಸಮನ್ವಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅವಾಚ್ಯನಾದ
ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು
'ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಅದ್ವೈತದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿವೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು ಹಂತ ! ಏವಂ ತರ್ಹಿ, ಪ್ರಕಟಮೇತಾನಿ ಸೂತ್ರಾಣಿ ಬ್ರಹ್ಮಾವಾಚ್ಯತ್ವ-
ಪಕ್ಷಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭೂತಾನಿ, ಯಾವತಾಽತ್ರ ತತ್ಪಕ್ಷೀಯಾಃ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೀಕ್ರಿಯಂತಿ ಇತಿ ಕಿಮಿದಮಿಹ
ಕುತುಹಲಮ್ ? ಪ್ರತಿಯಂತೇ ಹಿ ತನ್ನಿರಾಕರಣಪರಾಣಿ ಮುಖತಃ ಏವ ಕಾತ್ಸರ್ಯೇನ ।

ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಷಯ ಎಂದರೆ ! ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ
ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೋ, ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ
ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೊರಟಿವೆ.
ಇನ್ನೂ ಕುತೂಹಲ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳು ನೇರವಾಗಿಯೇ
ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.^(೧)

(೧) ಶ್ರೀ ತಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅರ್ಥಭಾಗವನ್ನು ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದಿದ್ದರು.
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಗ್ರಂಥವು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ತಾವು ಯಾವ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದರೋ,
ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ದೋಷವಿದೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ
ಅದ್ವೈತಮತದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿವೆ ಎಂಬ ಹೊಸ ಅರ್ಥಗಳು ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆದವು.
ಈ ಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಪ್ರತಿಯೊಂದು
ಸೂತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವರಸವಾಗಿ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು.

ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಥಾಹಿ -

“ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ” ಇತಿ ಸೂತ್ರೇ ತಾವದ್ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ವಿಷಯ: । ಸಾ ಕಿಂ ಕರ್ಮಯಾ ನವೇತಿ ಸಂದೇಹ: । ತತ್ರ ತಾವದಾಚಕ್ಷತೇ - ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ನ ಕರ್ಮಯಾ, ಅವಿಷಯತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣ: । ವಿಷಯಭೂತೇ ಹಿ ವಸ್ತುನಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದಯೋ ಘಟೇನ್ । ವಿಷಯತ್ವೇ ತು ಘಟಾದಿವದಬ್ರಹ್ಮತ್ವಪ್ರಸಕ್ತೋ ದುಷ್ಪರಿಹರ: ।

‘ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ’ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕರ್ಮವ್ಯವೋ, ಅಲ್ಲವೋ ? ಎಂಬುದು ಸಂದೇಹ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಹೀಗಿದೆ - ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಷ್ಟೇ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವಿಷಯನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಘಟಾದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅಬ್ರಹ್ಮ ಆಗಿವೆಯೋ, ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಕೂಡ ಅಬ್ರಹ್ಮನಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ಕಿञ್ಚಿತ್ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಪ್ರೇಕ್ಷಾಮಹೇ । ನಹಿ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಕದಾಚಿದಪಿ ತಿರೋಭಾವ: ।

ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ತಿರೋಹಿತನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಿರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚಾಜ್ಞಾನಾತ್ ಸ ಸಮ್ಮಾನ್ಯತೇ । ಅಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸತ್ಯತ್ವೇ ಶ್ರುತ್ಯುದಿತಾದ್ವೈತಹಾನೇ:, ನಿವೃತ್ಯಯೋಗಾಚ್ಚ,

ಅಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪತ್ವವು ತಿರೋಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೇ?

ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗದು. ಅಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ 'ವಿಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಅದ್ವೈತದ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನದ ನಿವೃತ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಭ್ರಮಮಾತ್ರಾದಜ್ಞಾನಸಂಧಾವೋಽಭ್ಯುಪಗಂತವ್ಯ: । ನ ಚ ಸ ಘಟನಾಮಾಡೀಕತೇ । ನಹಿ ಶಶ್ವತ್ ವಿಜ್ಞಾನರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವತೋ ಭ್ರಾಂತಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ । ನ ಚ ಜೀವಸ್ಯ ಭ್ರಮಾದಜ್ಞಾನಸಂಧಾವ: ಸಂಬೋಭವೀತಿ । ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯ ತತ್ವತೋಽಭಾವಾತ್ ।

ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಅಜ್ಞಾನದ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಭ್ರಮೆಯಿಂದಷ್ಟೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಭ್ರಾಂತನಾದನೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಜೀವನ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಸಹ ಕೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತನಾದ ಜೀವನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮತ್ತು ಜೀವನಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅನಾರಂಭಣೀಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದೇವಮಧಿಕಾರಿವಿಷಯಪ್ರಯೋಜನಾಧನುಪಲಮ್ಭಾನ್ ಸುಘಟತ್ವ-
ಬುದ್ಧಿವಾಃಸರ್ಮಮಣಿವಾಃಸೌ ಮೀಮಾಂಸೇತಿ ಸಸರ್ಮಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತಂ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಂ ಪ್ರತಿಕ್ಷಿಪತಿ-
ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೇತಿ ।

ಹೀಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ, ವಿಷಯ, ಪ್ರಯೋಜನ ಸಂಬಂಧಗಳು ಕೂಡುತ್ತಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸುಘಟತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಆರಂಭ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ

ಸ್ವಯಂ ಉತ್ತೇಕಿತವಾದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ.

ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯತ ಏವ ಸರ್ವಸ್ಯಾಽಶೀರ್ದು:ಖಂ ನಾನುಭೂಯಾಸಮ್, ಸುಖಮಾಪ್ರವಾನೀತಿ।
ಅತೌ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ । ನಹಿ ತಾಮನ್ತರೇಣ ತಯೋರತ್ಯಂತಪರಿಹಾರಪ್ರಾಪ್ತೀ
ಸ್ಯಾತಾಮ್ । ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸಮನಂತರಸಮುದ್ಭೂತಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಸಂಜ್ಞಾತಪ್ರಸಾದಪರಮಪುರುಷಾನು-
ಗೃಹೀತೌ ಹಿ ಜೀವ: ಸಕಲಪರಿಕ್ಲೇಶಪ್ರಹಾಣೇನ ಪ್ರಭೂತಾನಂದಾನುಭವೋಽವತಿष्ठತೇ ।

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಗೂ ನನಗೆ ದುಃಖದ ಅನುಭವವಾಗಬಾರದು, ಸುಖವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದ ಹೊರತು ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ, ದುಃಖದ ನಿವೃತ್ತಿಯೂ ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಸಾದರೂಪವಾದ ಪರಮಪುರುಷನ ಅನುಗ್ರಹವು ಜೀವನಿಗಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಕಲವಿಧವಾದ ಕಷ್ಟಗಳ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅನಂತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಜೀವನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಿಷಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ चाविषयत्वं ब्रह्मणः । 'सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति'
'वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः' इत्यादि श्रुतिस्मृतिभिर्विषयत्वावधारणात् ।

ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' 'ವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಹಮೇವ ವೇದ್ಯಃ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವಿಷಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಈಗಾಗಲೇ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಏಕೆ ವಿಷಯನಾಗಲಾರ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಪಿ ಚಾಯಮವಿಷಯತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನಪ್ರಯಾಸ: किं ब्रह्मणि स्यादाहोस्विन्नेति वक्तव्यम् ।

ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಪ್ರಯಾಸವನ್ನು ನೀವು ಪಡುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಈ ಪ್ರಯಾಸವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರೋ? ಅಥವಾ ಬೇರೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರೋ ? (ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲೋ ? ಅಥವಾ ಬೇರೆ ವಿಷಯದಲ್ಲೋ ? ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯ.)

ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಿಷಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यदि तावदाद्यं पक्षमुत्प्रेक्ष्येत, न तर्हि ब्रह्मणो विषयत्वं प्रत्याख्यातं स्यात् । प्रत्युतान्वाख्यातमेव स्यात् । अविषयत्वप्रतिपादन-प्रतिज्ञा च हीयेत । तद्विषयत्वाङ्गीकारात् ।

ಒಂದು ವೇಳೆ ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಉತ್ತೇಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಈಗ ವಿಷಯನಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತು ವ್ಯಾಹತವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹೊರತು ಅನ್ವಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಈಗ ಹಾನಿಯಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಒಪ್ಪಿರುತ್ತೀರಿ.

ವಿಷಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿಷಯನಾಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अथान्यतरं पक्षं मान्यं मन्येत, एवमपि सैव विषयता द्रढिमानमानीता । तदुपपादकान् परुषान् प्रत्यपि तदप्रत्यादेशात् । प्रत्यादेश: क्रियमाणस्त्वविषयीकुर्वन् ब्रह्म न स्वोत्पत्तिमेव लभेत ।

ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾರೋ ವಿಷಯ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಆವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಿಷಯತ್ವವು ದೃಢವಾಗಿಯೇ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ವಿಷಯನಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೋ, ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ನೀನು ಪ್ರತ್ಯಾದೇಶ (ನಿರಾಕರಣೆ) ಮಾಡಬೇಕು. ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಬೇರೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಆವಾಗ ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನಿರಾಕರಣೆಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಿಷಯ ಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಿರಾಕರಣೆ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನೀವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ವಿಷಯ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಾದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ನಿರಾಕರಣೆ ಏಕೆ ಮಾಡಬೇಕು?

ಜಾತಿ ಎಂಬ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿ ಎಂಬ ತಿರೋಮಣಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाच स्वव्याहतिख्याहता तस्य जातिजाताकरस्य शिरःशेखरीभूता भाति ।

ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರಂಕುಶವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಜಾತಿ ಎಂಬ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನೀನು ನಿಧಿಯಾಗಿರುವಿ. ಇಂಥ ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಈಗ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿ ಎಂಬ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನವು ತಿರೋಮಣಿಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಬಿಡಲಾಗದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अथ सर्वथाऽपि विषयत्वनिषेधे सत्यविषयत्वमत्राऽपततीति मतम्, अविषयत्वधर्माङ्गीकारे विषयत्वस्य कोऽपराधः ?

ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯತ್ವವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಅವಿಷಯತ್ವವು ಸಹಜವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದ್ದಲ್ಲವೇ?

'ಅವಿಷಯತ್ವ' ಎಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ 'ವಿಷಯತ್ವ' ಎಂಬ ಧರ್ಮವು ಯಾವ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದೆ ?

ಅವಿಷಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಸ್ತವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚಾವಿಷಯತ್ವಂ ಚಾಧ್ಯಸ್ತಮಿತಿ ಯುಕ್ತಂ ವಕ್ತುಮ್ । ಭಾವಾಭಾವ-
ರೂಪಯೋರ್ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಯೋರ್ಧೈಕಸ್ಯೈವೈಕತ್ರಾಧ್ಯಾಸಾಸಿದ್ಧಿಃ । ನ ಹಿ ರಜತತ್ವಾಧ್ಯಾ-
ಸಾಧಿಷ್ಠಾನೇ ಶ್ರುತಿಕಾಡಾವರಜತತ್ವಾಧ್ಯಾಸೋಽಧ್ಯವಸೀಯತೇ । ಅಪರಧಾನೇದಂ ರಜತ-
ಮಿತೃದೀಯಮಾನಂ ಮಾನಮಪ್ಯಮಾನತಾಮಾನೀಯತೇ ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಅವಿಷಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಸ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ?

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಅವಿಷಯತ್ವವು ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ವಿಷಯತ್ವವು ಯಥಾರ್ಥವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವಾಭಾವ ಎಂಬ ವಿರುದ್ಧಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಅಧ್ಯಸ್ತ ಎನ್ನಬಹುದು. ಎರಡನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಅವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ, ವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ರಜತತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಶುಕ್ತಿಯು ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಶುಕ್ತಿಯು ಪುನಃ ಅರಜತತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಶುಕ್ತಿಯು ರಜತತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅರಜತತ್ವದ ಅಧ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗುವುದಾದರೆ, 'ಇದಂ ರಜತಮ್' ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಬಾಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೋ, ಅದರಂತೆ 'ನೇದಂ ರಜತಮ್' ಎಂಬುದೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಇದಂ ರಜತಮ್' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತೋರಿರುವ ರಜತತ್ವವು ಅಧ್ಯಾಸವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, 'ಇದಂ ರಜತಮ್' ಎಂಬುದು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ 'ನೇದಂ ರಜತಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅರಜತತ್ವವು ಅಧ್ಯಸ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಇದೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಬೇಕಾದೀತು.

ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಾವಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಗತಿಯಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚ ವಚನಂ ಸಧೀಚೀನಮ್ಭಾವಧರ್ಮಾಣಾಮೇವ ವಿಷಯತ್ವಾದೀನಾಮ-
ಭಾವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಬ್ರೂಮೋ ನ ಪುನರಭಾವರೂಪಾಣಾಮವಿಷಯತ್ವಾದೀನಾಮಪೀತಿ ।
ಅವಿಷಯತ್ವಯೋಗಸ್ಯ ಭಾವಧರ್ಮಸ್ಯಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಭಾವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮಗಳೆನಿಸಿರುವ ವಿಷಯತ್ವ ಮೊದಲಾದವನ್ನು
ನಾವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಹೊರತು, ಅಭಾವರೂಪವಾದ ಅವಿಷಯತ್ವ
ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಸ್ತವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯತ್ವಾದಿ
ಭಾವಪದಾರ್ಥಗಳಷ್ಟೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಿಷಯತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಅಭಾವರೂಪವಾದ
ಧರ್ಮಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ ?

ತತ್ವಜ್ಞಾದಿಗಳು - ವಿಷಯತ್ವ ಎಂಬ ಭಾವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ನೀವು
ಒಪ್ಪಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವಿಷಯತ್ವದ ಸಂಬಂಧ ಎಂಬ ಭಾವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು
ನೀವು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು.

ಅದ್ವೈತಮತ ನಿರಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ತಿಳಿಯಿರಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಯಾ ಪುನರವಿಷಯತ್ವಯುಕ್ತಿರಕ್ತಾ ಸಾಽನುಭವಾನುಮಾನಾಗಮವಿರೋಧಾದ
ಮಾನಮ್ । ಏತಸ್ಯ ವಿಷಯತ್ವೇ ಪಟಾದಿವದಘಟತ್ವಪ್ರಸಕ್ತಃ ಇತಿವದಿತ್ಯಾಸ್ತಾಮಯಮವಿಷಯತ್ವ-
ನಿರಾಕರಣವಿಸ್ತರಃ ।।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವಿಷಯನಾಗುವುದಾದರೆ, ಘಟದಂತೆ
ಅಬ್ರಹ್ಮನಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದಲ್ಲವೇ?

ತತ್ವಜ್ಞಾದಿಗಳು - ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಈ ಯುಕ್ತಿಗೆ ಅನುಭವವಿರೋಧ,
ಅನುಮಾನವಿರೋಧ, ಅಗಮವಿರೋಧಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಯುಕ್ತಿಯು
ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಪಟವು ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅಘಟವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಘಟವೂ
ಕೂಡ * ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅಘಟವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಆವಾದನೆ

ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಅವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ನಿರಾಕರಣೆಯು ಕೇವಲ ದಿಕ್ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

'ಅದ್ವಿತೀಯ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ವಾಚ್ಯಮದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತದ್ವಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಾದೇ: ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮಿತಿ । ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಸಿದ್ಧವಸ್ತುಭೇದಸ್ಯಾನಪಲಪನೀಯತ್ವಾತ್ । ನಚ ಸಜಾತೀಯಾದಿಭೇದರಾಹಿತ್ಯಮದ್ವಿತೀಯತ್ವಂ; ಕಿಂತು ಸಮಾಧಿಕರಾಹಿತ್ಯಮೇವ । ತಸ್ಮಾದ-ಜ್ಞಾನಸತ್ಯತ್ವೇಽಪ್ಯದ್ವೈತಹಾನಿಭಯಭರೇಣ ನ ಮನ: ಖೇದನೀಯಮ್ ॥

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಬ್ರಹ್ಮನು ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಇದು ತಪ್ಪು. ಬ್ರಹ್ಮನಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವೆನ್ನುವುದಾದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಪರಸ್ಪರಭೇದವನ್ನು ಅಪಲಾಪ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಮಾಣಸಮ್ಮತವಾದದ್ದನ್ನು ಅಪಲಾಪ ಮಾಡಬಾರದು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಸಜಾತೀಯ - ವಿಜಾತೀಯ ಭೇದರಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೇ?

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಇದು ತಪ್ಪು. ತನಗೆ ಸರಿಸಮಾನನಾದ ಅಥವಾ ತನಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅದ್ವಿತೀಯ ಪದವಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅದ್ವಿತೀಯನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪದಾರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯವಾದರೂ ಕೂಡ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಳವಳ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅಜ್ಞಾನ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದರೇನು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯದಪ್ಯವಾದಿ - ಅಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸತ್ಯತ್ವೇ ನಿವೃತ್ತ್ಯಯೋಗಾನ್ಮಿಥ್ಯೈವಾ-
ಜ್ಞಾನಮಿತಿ, ತದಪಿ ನ ಘಟನಾಮಞ್ಚತಿ । ಸತ್ಯಸ್ಯೈವ ನಿವೃತ್ಯುಪಪತ್ತಿಃ । ಮಿಥ್ಯಾಭೂತಸ್ಯ
ನಿತ್ಯನಿವೃತ್ತತ್ವಾನ್ ಕಾದಾಚಿತ್ಕನಿವೃತ್ತಿಃ । ನಚ ಮಿಥ್ಯಾಶಬ್ದಸ್ಯಾರ್ಥಾಂತರಮಭಿಧೀಯತೇ ।
ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಚನಸ್ಯ ಸ್ವವ್ಯಾಹತತ್ವೇನಾನುತ್ತರಾವಸರದತ್ವಾತ್ ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಅಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯವೆನ್ನುವುದಾದರೆ ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ
ಅನುಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಅಯುಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು
ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಈ ವಾದವೂ ಕೂಡ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ
ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಿವೃತ್ತವೇ
ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಮಿಥ್ಯಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಸತ್ಯವೆಂಬರ್ಥವು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ.
'ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ' ಎಂಬುದು ಮಿಥ್ಯಾಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - 'ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಅಸತ್' ಎಂದರ್ಥ. ಪುನಃ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವನ್ನೇ
ಹೇಳಿದರೆ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಾಯಿಯಿಂದ
ಹೇಳಲಾಗದೆ ಮೌನ ವಹಿಸಬೇಕು.

ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಭೇದವಿದ್ವೇಷದೋಷವಿಷದೂಷಿತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯಚ್ಚೋಕ್ತಂ - ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಜೀವಸ್ಯೈವಾಭಾವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮೈವಾಜ್ಞಂ
ಭವೇದಿತಿ, ತದಪಿ ಭೇದವಿದ್ವೇಷದೋಷವಿಷದೂಷಿತತ್ವಾತ್ ಪ್ರಮುಖಿತಶೇಷಮುಷಿಗುಣೋನ್ಮೇಷೈರಭಿಲಾಙ್ಗಿತ-
ಮಿತಿ ಮನೀಷಿಣೋ ಮನ್ಯಂತೇ ॥

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾದ ಜೀವನೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಮಾಯಾವಾದಿಯ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಭೇದದ ಮೇಲಿನ ಅತಿಯಾದ ದ್ವೇಷವೆಂಬ ದೋಷದ ವಿಷದಿಂದ ದೂಷಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಗುಣದ ವಿಕಾಸದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಲಿಶರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಅಜ್ಞಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ; ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಜನರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ (ಪ್ರಮುಷಿತ = ದೂರವಾದ, ಶೇಮುಷಿ = ಪ್ರಜ್ಞಾ ಎಂಬ, ಗುಣ = ಗುಣವೆಂಬ, ಉನ್ಮೇಷೈಃ = ವಿಕಾಸದಿಂದ)

ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಭೇದದ ಘೋಷಣೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ಚೇತನಶ್ಚೇತನಾನಾಮೇಕೋ ಬಹುನಾಂ ಯೋ ವಿಧಧಾತಿ ಕಾಮಾನ್' 'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇರ್ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಭೇದಾವಗಮಾತ್ ।

'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ಚೇತನಶ್ಚೇತನಾನಾಮೇಕೋ ಬಹುನಾಂ ಯೋ ವಿಧಧಾತಿ ಕಾಮಾನ್' 'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಜೀವ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಭೇದವಿದೆಯೆಂದು ಸಾರುತ್ತಿವೆ.

ಅಭೇದ ನಿರಾಸಕ್ಕಾಗಿ 'ಅತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಶಕ್ತುನಿಸ್ತ್ವಾದಿತ್ವಾಂತನವಕೇನ 'ಅತತ್ತ್ವಮಸ್ಯತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಇತಿ ತತತ್ತ್ವಮಾಪನೋದೇನ ನವಕೃತ್ವ: ಸತಾತ್ಪಯಿ ಭೇದಪಶೋಚ ॥

ಮತ್ತು ಶಕ್ತುನಿಸೂತ್ರದ ಒಂಬತ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದ 'ಅತತ್ತ್ವಮಸಿ ಅತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಶ್ಲೇಷಕೇತುವಿನ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಒಂಬತ್ತು ಬಾರಿ ಶ್ರುತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನಾಗಿ, ಭೇದವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಲು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಭೇದವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯವು ಅಪ್ರಮಾಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಥೋಚ್ಯತ - ಜೀವೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ, ಚೇತನತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮವದಿತಿ; ತದನುಭವಾದಿವಿರೋಧಾತ್ ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಮ್ । ತಸ್ಮಾದಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋ ಜೀವ: ।

ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಐಕ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು - 'ಜೀವ: ಬ್ರಹ್ಮ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ, ಚೇತನತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮವತ್', ಬ್ರಹ್ಮನು ಚೇತನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಜೀವನೂ ಸಹ ಚೇತನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಬೇಕು ಎಂದು. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಅನುಮಾನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಭವವಿರೋಧ, ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅನುಭವಬಾಧ, ಶ್ರುತಿಬಾಧ ಮೊದಲಾದ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಗಳಿಂದ ದುಷ್ಪವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಜೀವನು ಸತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು.

ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಯ ಚಾಜ್ಞಾನಿನೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ವಿಜ್ಞಾಯಮಾನೇ ಸರ್ವಜ್ಞೇ ಹ್ರಾವಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿ:, ಪರಮಸುಖಾವಾಪಿರिति ಸಕಲಮನಾಕುಲಮ್ ।

ಅಂತಹ ಜೀವನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಜೀವನಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಸುಖರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಆರಂಭಣೀಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ತತ್ವವಾದವನ್ನು ದೋಷಗಳು ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದಲೂ ನೋಡಲಾರವು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅತ: ಕರ್ತವ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ । ತದುಪನ್ಯಸ್ತೋ ವಿಷಯಾಥಭಾವದೋಷಸ್ತತ್ಪಕ್ಷ ಏವಾಕರ್ತವ್ಯತಾಂ ವಿಧತ್ತೇ । ನಾಸ್ಮತ್ಪಕ್ಷಂ ಕಟಾಕ್ಷೇಣಾಪಿ ವೀಕ್ಷಿತುಂ ಕ್ಷಮತೇ ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸವು ಕರ್ತವ್ಯವಾಯಿತು. "ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಷಯಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ" ಇತ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಅಕರ್ತವ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಹೊರತು, ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ನಮ್ಮ ತತ್ವವಾದವನ್ನು ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದಲೂ ನೋಡಲು ಅವುಗಳು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ದೌರ್ಘಟ್ಯವು ಭೂಷಣವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ತಸ್ಯ ದುರ್ಘಟಾಽಪಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಽಽರಮ್ಭಣೀಯಾ ।
ಅವಾಸ್ತವತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅರಂಭಣೀಯವಾಗಿದೆ. ವಿಷಯಾದಿಗಳ ದೌರ್ಘಟ್ಯವು ನಮಗೆ ದೋಷವಲ್ಲ.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ವಿಷಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಅವಸ್ತವ ತಾನೆ !

ದೌರ್ಘಟ್ಯವೇ ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ದುರ್ಘಟವಾಗಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನನು ಹಂತ ! ಇದಮಿಯಂತಂ ಕಾಲಂ ನ ಜಾನೀಷೇ ಯದಿಹ
ವಯಮಿದಮಖಿಲಮತ ಏವ ದುರ್ಘಟತ್ವಾದವಿಚಾಮಯಂ ಪ್ರತಿಪಚಾಮಹ ಇತಿ । ತತ್ರ ಪೃಚ್ಛಾಮಃ ।
ಕಿಮೇಶಾ ಭಾಷಿತಾ ಯುಕ್ತಿಃ ಸುಘಟಾ, ಕಿಂವಾ ದುರ್ಘಟೇತಿ ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಅಯ್ಯೋ ! ಇಷ್ಟು ಕಾಲದ ತನಕ ನಿಮಗೆ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಅರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಸಕಲ ವಾದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಕಲ ಜಗತ್ತು ದುರ್ಘಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳು ! ನಿನಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ - 'ಇದಮಖಿಲಂ ಅವಿದ್ಯಾಮಯಂ ದುರ್ಘಟತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿ. ಈ ಯುಕ್ತಿಯು ಸುಘಟವೋ, ಅಥವಾ ದುರ್ಘಟವೋ? ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಉತ್ತರಿಸು.

ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ ಯುಕ್ತಿಯೂ ಸತ್ಯವಾದೀತು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ತಾವತ್ ಸುಘಟತಾ ಜಾಘರೀತಿ; ಸತ್ಯತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ಮವತ್ ।
ಸುಘಟಸ್ಯಾಪಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವೋರರೀಕಾರೇ, ಆತ್ಮನೋಽಪಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮನಿವಾರಿತಮಾಪೇತ್ ।

ಯುಕ್ತಿಯು ಸುಘಟವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸುಘಟನಾದ ಆತ್ಮನು ಹೇಗೆ ಸತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅದರಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮತದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದದ್ದೆಲ್ಲವು ದುರ್ಘಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಈ ಯುಕ್ತಿ ಸುಘಟ ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ ಸತ್ಯವಾದೀತು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಯುಕ್ತಿಯು ಸುಘಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಹಾಗಾದರೆ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ಸುಘಟನಾದ್ದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಯಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳೋ.

ದೌರ್ಘಟ್ಯವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಪ್ರಯಾಸ ಬಿಡು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಭೇದಪ್ರಪಂಚದೈರ್ಘ್ಯಾಪಾದನಾಯಸಾಽಪಿ ವ್ಯರ್ಥ: ಸ್ಯಾತ್ । ಸೌಘಟ್ಯೇಽಪಿ ವೈತಥ್ಯಸೌಲಭ್ಯಾತ್

ಮತ್ತು ಭೇದಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದೌರ್ಘಟ್ಯವನ್ನು ಆಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯಾಸವೂ ಕೂಡ ವ್ಯರ್ಥ. ಸುಘಟವಾಗುವುದಾದರೂ ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾಗುವುದಾದರೆ ಭೇದಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದೌರ್ಘಟ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಪ್ರಯಾಸವನ್ನು ಏಕೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವಿ ?

ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಅದ್ವೈತಿ ಸ್ವಪ್ರಾಘಾತ ಎಂಬ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಯೋಗದೋಷಪರಿಜಿಹಿರೀಯಾ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಸಾಧನೇ ಯುಕ್ತಿರ್ದುರ್ಘಟೇತಿ ಮನ್ವೀತ, ತರ್ಹಿ ನ ಸಾ ತತ್ಸಾಧಯೇತ್; ತತ್ಸಾಧನೇ ದುರ್ಘಟತ್ವಾತ್ । ಕೌ ನು ಖಲು ಲೋಕೇ ಘಟನಾಪರಪರ್ಯಾಯಾಂ ಯುಕ್ತಿಂ ನಿಜಾಮಪೇತತ್ರಪೌ ದುರ್ಘಟಾಂ ಬ್ರೂವೀತ ಸ್ವವ್ಯಾಘಾತ-
ಧ್ವಜಧರಮೇನಮೇಕಮೃತೇ ?

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು - ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಯುಕ್ತಿಗೆ ದೌರ್ಘಟ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸುಘಟವೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಲಾರೆವು.

ತತ್ವವಾದಿಗಳು - ಸರಿ.. ಸರಿ.. ಹಾಗಾದರೆ ದುರ್ಘಟವಾದ ಯುಕ್ತಿಯು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಅದು ದುರ್ಘಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಯುಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಸುಘಟ' ಎಂದರ್ಥ. ಸುಘಟವಲ್ಲ ಅದರೂ ಯುಕ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸ್ವವ್ಯಾಘಾತ ಎಂಬ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವವ್ಯಾಘಾತ ಎಂಬ ಧ್ವಜಸ್ತಂಭವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಮಾಯಾವಾದಿಯಾದ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ತಾನೇ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾರೆ. ('ಅಪೇಕ್ಷತಪಃ' ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದ, 'ಸ್ವವ್ಯಾಘಾತಧ್ವಜಧರಂ' ಸ್ವವ್ಯಾಘಾತ ಎಂಬ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ)

ತತ್ವವಾದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾತ್ರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - उक्तन्यायेन मिथ्यात्वमपि जगतस्सुघटं चेन्न कल्पनीयम्।
दुर्घटं चेत्तदा तस्य सत्यत्वमेव । तस्मादस्माकमेव जिज्ञासाऽऽरम्भणीयेति
सिद्धम् ॥

ಓ ಮಾಯಾವಾದಿ ! ಹಿಂದಿನ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ಒಪ್ಪಿದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವೂ ಕೂಡ ಸುಘಟವೋ ? , ದುರ್ಘಟವೋ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸು. 'ಸುಘಟ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ದುರ್ಘಟ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ದುರ್ಘಟವಾದಾಗ ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಅರಂಭಣೀಯವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಅನಾರಂಭಣೀಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

‘ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ’ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಇದಮಿದಾನಿಂ ಚಿಂತಯತೇ - ಕಿಂ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ಗುಣಮುತ ಸಗುಣಮಿತಿ।
ಭೇದೇ ಚಾಭೇದೇ ಚ ಗುಣಗುಣಿಭಾವಸ್ಯಾಯುಕ್ತತ್ವಾತ್; ಭೇದಾಭೇದಪಕ್ಷಸ್ಯ ಸ್ವವ್ಯಾಹತತ್ವಾತ್;
‘ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ’ ಇತಿ ಶ್ರುತೇಶ್ಚ; ನಿರ್ಗುಣಮೇವ ತದಿತಿ ಕೇಚಿದ್‌ಚೀರೆ ।

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದದ್ದು, ‘ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ. ಇದೂ ಸಹ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ- ಬ್ರಹ್ಮವು ನಿರ್ಗುಣವೋ ? ಸಗುಣವೋ ? ಸಗುಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಂದ ಭೇದವಿದೆಯೋ ? ಅಭೇದವಿದೆಯೋ ? ಭೇದವಿರುವುದಾದರೆ ಗುಣಗುಣಿಭಾವವೇ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇರು ಹಾಗೂ ಮಂದರಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಗುಣಗುಣಿಭಾವ ಪರಸ್ಪರ ಹೇಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ? ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಗೂ, ಗುಣಗಳಿಗೂ ಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಗುಣಿಭಾವವು ಅನುಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭೇದವಿದೆ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಗುಣವು ಗುಣಿಗಿಂತ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಗುಣಗುಣಿಭಾವವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ತನಗೆ ತಾನು ಎಂದೂ ಸಹ ಗುಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ ? ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಎಂದು, ಅಥವಾ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಇದು ಸ್ವವ್ಯಾಹತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಗುಣವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಅಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಪುನಃ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವಿಧಾನ ಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮವು ನಿರ್ಗುಣವಾಗಿದ್ದಾನೆಂದೇ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ರ ಸೂತ್ರಮವತಾರಯತಿ - ಜನ್ಮಾद्यस्य यत इति । यतोऽस्य जगतो जन्मस्थितिनाशनियमनादयः तत्स्रष्टृपातृसंहर्तृनियन्तृत्वादिगुणगण-
लक्षितं ब्रह्म जिज्ञास्यमिति ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಈ ಆಕ್ಷೇಪದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿಯೇ 'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಹೊರಟಿದೆ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಜನ್ಮ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶ, ನಿಯಮನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆಯೋ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಗುಣನೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಡುವುದರಿಂದ 'ಸೃಷ್ಟತ್ವ' ಎಂಬ ಗುಣವು, ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ಪಾತ್ಯತ್ವ' ಎಂಬ ಗುಣವು, ನಾಶ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ಸಂಹರ್ತೃತ್ವ' ಎಂಬ ಗುಣವು, ನಿಯಮನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ನಿಯಂತ್ರತ್ವ' ಎಂಬ ಗುಣವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಉಪಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳೇ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಶೇಷ ಬಲದಿಂದ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಸುಲಭ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - “ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ” “ಯೋ ನ: ಪಿತಾ ಜನಿತಾ ಯೋ ವಿಧಾತಾ” ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇ: ।

ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ' 'ಯೋ ನ: ಪಿತಾ ಜನಿತಾ ಯೋ ವಿಧಾತಾ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತವೆಂಬುದು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಮುಖ್ಯಪ್ರಶ್ನೆ. ಆದರೆ ವಿಶೇಷ ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಗುಣಭಾವವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೂಡಿಸಬಹುದು.

ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪಿಗೆ ಅಭೇದವು ಸರ್ವಸಿದ್ಧ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಗುಣಗುಣಿಭಾವಸ್ತವೇಕತ್ರೈವ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವಿಶೇಷಾಘೃಯತೇ । ಭೇದಭೇದಿ-
ಭಾವವತ್ ಸ್ವರೂಪಸ್ವರೂಪಿಭಾವವಚ್ಚ ।

ಒಬ್ಬನೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ :- ಪಟಭೇದವು ಘಟದಲ್ಲಿದೆ. ಪಟಭೇದಕ್ಕೆ ಘಟವು ಭೇದಿಯಾಗಿದೆ. ಪಟಭೇದವು ಭೇದಿಯಾದ ಘಟಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಭೇದಭೇದಿಭಾವವು ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು

ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಘಟಸ್ವರೂಪವು 'ಘಟ' ಎಂಬ ಸ್ವರೂಪಿಗಿಂತ ಅಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವರೂಪಸ್ವರೂಪಿಭಾವವು ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದಂತೆ ಗುಣಗುಣಭಾವವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವಂ ವಾಚ್ಯಮ್ । ಅಖಂಡವಾಕ್ಯಾರ್ಥಖಂಡನ-
ಪ್ರಸಕ್ತಾತ್ । ಸವಿಶೇಷತ್ವ ಎವ ಹಿ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿಪದಾನಾಮಪುನರುತ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ
ಸಮ್ಮವತಿ, ಅಪರಥಾ ಬ್ರಹ್ಮಪದೇನೈವ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧಿಃ, ಪದಾಂತರಾಣಾಂ ವೈಯರ್ಥ್ಯಂ ಪ್ರಸಜ್ಯೇತ ।

ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.
ವಿಕಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಾಗಿದ್ದಾನಲ್ಲವೇ?

ಹೀಗೆ ಆಶಂಕಿಸಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸವಿಶೇಷನೆಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವ ಅಖಂಡವಾಕ್ಯಾರ್ಥವೇ ನಾಶವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ - ಬ್ರಹ್ಮನು ಸವಿಶೇಷನಾದಾಗ ಮಾತ್ರ 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಮ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳಿಗೆ ಪುನರುಕ್ತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಸವಿಶೇಷತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವಾಗ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ ಉಳಿದ ಪದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ.

ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಪುನರುಕ್ತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸತ್ಯಾದಿಶಬ್ದಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾಃ ಸ್ಯುಃ, ನಿರ್ವಿಶೇಷೈಕಾರ್ಥವೃತ್ತಿತ್ವಾತ್ ।
ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವಚನಾದೇವ ಸವಿಶೇಷತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ; ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವಿಶೇಷಾಭ್ಯುಪಗಮಾತ್ ।

ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಪದಗಳೂ 'ನಿರ್ವಿಶೇಷನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳೆಂದಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಮತ್ತು 'ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ

ಸವಿಶೇಷತವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ 'ನಿರ್ವಿಶೇಷತ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ.

ನಿರ್ವಿಶೇಷತವು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ವಾಚ್ಯಂ ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವಂ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಮೇವ ಕೇವಲಂ, ನ ವಿಶೇಷ ಇತಿ । ತಥಾ ಸತಿ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾವೃತ್ತಿವಿಶೇಷಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ।
ನಚ ತಥಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ।

'ನಿರ್ವಿಶೇಷತ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ?

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಈ ಸಮರ್ಥನೆಯೂ ಕೂಡ ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನೇ ಎರಡು ಬಾರಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. 'ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಗಳಾಗುತ್ತವೆಂಬ ದೋಷವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಕೂಡ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಅಲ್ಲದವನು ಎಂದರ್ಥ. ಪುನಃ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಈ ಮಾತೂ ಕೂಡ ಸ್ವವ್ಯಾಹತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಓ ಅದ್ವೈತಿ ! 'ಜಾತಿ' ಎಂಬ ದೋಷವನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಮುದ್ದಿಸಬೇಡ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದ್ "ಅಹಂ ಮೌನಿ" ಇತಿವಾದಿವದಯಮಹೋ ಮೋಹಾನ್ಮುಹುರ್ಮುಹರಪಿ ತಾಮೇವ ಜಾತಿಂ ನಿರ್ವಿಶಿಷ್ಟಮಜ್ಞಮಾರೋಹಯತಿ, ಯಾಮಿಹ ತಜ್ಞನ್ಮಲಕ್ಷಣಸ್ಥಿತವಿಶೇಷಜ್ಞಾ ದೋಷಜ್ಞಾ ದೋಷಶರೀರಾಂ ದ್ವಾರದೇವ ಪರಿಹರಂತಿ । ತಸ್ಮಾದುಕ್ತಯುಕ್ತಿಬಲೇನ ಸವಿಶೇಷತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಗುಣವತ್ತ್ವವಾದ ಏವ ಗುಣವಾನ್ ।

ಆದ್ದರಿಂದ 'ಅಹಂ ಮೌನಿ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂರ್ಖನಂತೆ ಅದ್ವೈತಿಯ ಮಾತು ಸ್ವವಾಹ್ಯತೆಗೆ ಜ್ವಲಂತ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಷಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ

ಯಾವುದಿದೆ ! ಯಾವ 'ಜಾತಿ'ಯೆಂಬ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆ ದೋಷದ ಹುಟ್ಟಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ, ಅದರ ಇರುವಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ದೋಷಜ್ಞರು ದೋಷವೇ ಶರೀರವಾಗಿವುಳ್ಳ ಜಾತಿಯನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೋ, ಅಂಥ ಜಾತಿಯನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಯು ಮೋಹದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೇ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅನೇಕ ಯುಕ್ತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಎಂಬ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ನಮ್ಮ ವಾದವೇ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಮಾಯಾವಾದಿಯ ವಾದ ಗುಣವಿಲ್ಲದ್ದು.

ತತ್ವವಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾಯಿತು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - या चोपन्यस्ता निर्गुणत्वे श्रुतिः, सा प्राकृतगुणविरहाया।
तस्मात् प्रथमसूत्रे जिज्ञास्यत्वेन प्रतिज्ञातं ब्रह्म स्रष्टृत्वादिगुणगणलक्षितमनेन
सूत्रेणेत्यनवयम् ॥

ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದಿಗಳು ಯಾವ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ನೀಡಿದರೋ, ಆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿತ್ವಾದಿಗುಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರವು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಿತು. ತತ್ವವಾದಿಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಕಲದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು.

'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - जगत्कारणं ब्रह्म विषयः । तत्किं तत्त्वमुतातत्त्वमिति
संशय्यते । “न तस्य कार्यं करणं च विद्यते” “निष्कलं निष्क्रियं शान्तम्”
“अप्राणो ह्यमनाः शुभ्रः” इत्यादिश्रुतेर्न तत्त्वस्य कार्यकरणबुद्धिः ।

कर्तृत्वाद्यभावात् । कारणस्य च तदपेक्षणां जगत्कारणं तत्त्वमिति पूर्वपक्षे प्राप्ते प्रतिविधीयते शास्त्रयोनित्वादिति ।

ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಥಾರ್ಥವೋ? ಅಥವಾ ಅಯಥಾರ್ಥವೋ ? ಎಂಬುದು ಸಂಶಯ. ಅಯಥಾರ್ಥವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಅದು ಹೀಗೆ - 'ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ' 'ಯಥಾರ್ಥನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಕಾರಣನಾಗಲಾರ'. 'ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ ಶಾಂತಮ್' 'ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿಷ್ಕಲನು, ಕ್ರಿಯೆಯಿಲ್ಲದವನು, ಶಾಂತಸ್ವರೂಪನು'. 'ಅಪ್ರಾಣೋ ಹ್ಯಮನಾಃ ಶ್ರುಭಃ' 'ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಲ್ಲದ ಶುಭ್ರನಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮ'. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತ್ವವಾಗಲೀ, ಕಾರಣತ್ವವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾವುದು ತತ್ತ್ವವೋ, ಅದಕ್ಕೆ 'ಇದು ಕಾರ್ಯ, ಇದು ಕಾರಣ' ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳೇ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ. ಕಾರಣವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲದರ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನೀವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಅಂಥ ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಶಬಲ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ.

ಮಾಯಾವಾದ ಮತ ನಿರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರ

तत्त्वप्रदीपः - जगत्कारणं ब्रह्म तत्त्वमेव । “सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म” “तस्माद्वा एतस्मादात्मन आकाशः सम्भूतः” “स कारणं कारणाधिपाधिपः” “यदा पश्यः पश्यते रुमवर्णं कर्तारं” “स इमाँल्लोकानसृजत” “एतस्मात् जायते प्राणो मनः सर्वेन्द्रियाणि च ; खं वायुः” इत्यादिशास्त्रगम्यत्वात्तस्य । न खलु शास्त्रगम्यमतत्वं वक्तुं पार्यते ।

ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಥಾರ್ಥವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' 'ಬ್ರಹ್ಮನು ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನು, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನು, ಅನಂತ ಸ್ವರೂಪನು' 'ತಸ್ಮಾದ್ವಾ ಏತಸ್ಮಾದಾತ್ಮನ ಆಕಾಶಃ ಸಂಭೂತಃ'

'ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆಕಾಶವು ಹುಟ್ಟಿತು' 'ಸ ಕಾರಣಂ ಕಾರಣಾಧಿ-
ಪಾಧಿಪಃ' 'ಸಕಲ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಯಾರು ಅಧಿಪತಿಗಳಿದ್ದಾರೋ, ಅವರಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾದ
ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನು'. 'ಯದಾ ಪಶ್ಯಃ ಪಶ್ಯತೇ ರುಗ್ಮವರ್ಣಂ ಕರ್ತಾರಂ' ರುಗ್ಮವರ್ಣದ
ಜಗತ್ಕರ್ತೃವನ್ನು ಯಾವಾಗ ನೋಡುವನೋ, 'ಸ ಇಮಾಲೋಕಾನಸೃಜತ' 'ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು
ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದನು. "ಏತಸ್ಮಾತ್ ಜಾಯತೇ ಪ್ರಾಣೋ ಮನಃ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ
ಖಂ ವಾಯುಃ' 'ಈ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಕಾಶ,
ವಾಯು ಎಲ್ಲವೂ ಹುಟ್ಟಿ ಪಡೆದವು'. ಹೀಗೆ ಸಚ್ಚಾಸ್ತದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಥಾರ್ಥವೆಂದು
ಜಗತ್ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೋ
ಅವನನ್ನು ಅಯಥಾರ್ಥ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಲ್ಲ.

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅತತ್ವಾವೇದಕವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನ ಚ ವಾಚ್ಯಮೇವಂವಾದಿವಾಕ್ಯಂ ವೈದಿಕಮಪಿ ದ್ವೈತಗೋಚರತ್ವಾದ-
ತತ್ವಾವೇದಕಮಿತಿ । ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ತತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಾವಗಮಾತ್ ।

ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳು ವೈದಿಕವಾದರೂ
ಕೂಡ ದ್ವೈತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅತತ್ವಾವೇದಕಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ
ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮುಖ್ಯತತ್ಪರ್ಯ
ದ್ವೈತದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅತತ್ವಾವೇದಕವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಮುಖ್ಯತತ್ಪರ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ಸಕಲಜಗತ್ಸಮ್ಮವಸಂರಕ್ಷಣಸಂಹಾರೈಕಕರ್ತೃತ್ವೇನಾಖಿಲೋತ್ಕರ್ಷವತಿ
ವಾಸುದೇವೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಪರ್ಯವಸೀಯತೇ ವೇದಾನಾಮ್ ।

ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ರಕ್ಷಣೆ, ಸಂಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಕರ್ತೃವಾಗಿ ಸಕಲ
ಜೀವ-ಜಡ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿ ಸಕಲವೇದಗಳು ಮುಖ್ಯತತ್ಪರ್ಯವನ್ನು
ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷೇ ದೇವದೇವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಂ ನೈವಚಾನ್ಯತ್ರ ಸತ್ಯಮ್ ।' 'ಅತೋಽस्ಮಿ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಪ್ರಥಿತ: ಪುರುಷೋತ್ತಮ:' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಭ್ಯ: । ವೇದತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥೋ ಹಿ ತತ್ವಂ ನಾಮ । ವಿಪ್ರತಿಷಿಢ್ಢಂ ಚೇದಮಾಗಮ: ಪ್ರಮಾಣಮತತ್ವವೇದಕಮಿತಿ ।

'ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷೇ ದೇವದೇವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯಂ ನೈವಚಾನ್ಯತ್ರ ಸತ್ಯಮ್' ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಮನಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳು ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವಾದ ವಿಚಾರ. 'ಅತೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಪ್ರಥಿತ: ಪುರುಷೋತ್ತಮ:' 'ಲೌಕಿಕವಾದ, ವೈದಿಕವಾದ ಶಬ್ದಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಮನೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ' - ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ವೇದಗಳ ನಿಜವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುತ್ತದೋ, ಅದೇ ತತ್ವ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಅತತ್ವದಲ್ಲಿ ವೇದತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸ್ವವ್ಯಾಹತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಮವು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿ, 'ಅತತ್ವಾವೇದಕ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪುನಃ ಜಾತಿ ಎಂಬ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಪ್ರಾಕೃತಕಾರ್ಯಕಾರಣಾಥಭಾವೇಪಿ ನ ಬ್ರಹ್ಮಣ: ಕಾರಣತ್ವವಿರೋಧ: । 'ಪರಾಽಸ್ಯ ಶಕ್ತಿರ್ವಿವಿಧೈವ ಶ್ರೀಯತೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾ ಚ' 'ಯ: ಸರ್ವಜ್ಞ: ಸರ್ವವಿತ್' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇ: ।

ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳಿದ್ದರೂ ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಪರಾಽಸ್ಯ ಶಕ್ತಿರ್ವಿವಿಧೈವ ಶ್ರೀಯತೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೀ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾ ಚ' 'ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿಯು ಬಗೆ ಬಗೆಯಾಗಿ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅವನ

ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿವೆ'. 'ಯಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವವಿತ್' 'ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಯಥಾರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ ಶಾಂತಮ್' ಇತಿ ಶ್ರುತಿಶ್ಚ ನ ವಿರುದ್ಧಯತೇ । ಕಲಾರಹಿತತ್ವಾದಕ್ರಿಯಮಾಣತ್ವಾच्च ಬ್ರಹ್ಮಣಃ । ತಸ್ಮಾಜ್ಜಗತ್ಕಾರಣಂ ತತ್ವಮೇವೇತಿ ಸ್ಥಿತಮ್ ॥

'ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ ಶಾಂತಮ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧವೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. 'ನಿಷ್ಕಲ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ, 'ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದರ್ಥ. 'ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಂದ ಇವನು ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿಲ್ಲ' ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಮೇಯವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಮಾಯಾವಾದ ನಿರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಾಕನೆಯ ಸೂತ್ರ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಜಗತ್ಕಾರಣಸ್ಯ ತತ್ವಭಾವಪ್ರದರ್ಶನೇನೈವ ತದೇವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯ-
ಮಿತ್ಯುಪಕ್ಷಿತಮ್ । ತತ್ ಸ್ಪಷ್ಟಮಿದಾನಿಮಾಚಛೇ - ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾದಿತಿ ।

ಜಗತ್ಕಾರಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಥಾರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವನೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿ-
ಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ದ್ವಿ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ, ಮೃತಂ ಚಾಮೃತಂ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇರ್ಮಾತೃಶಬಲಂ ಶುಭ್ರಂ ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಚಾಽವಿಚಾಽವಸ್ಥಾಭೇದೇನ ।

ತದುಭಯಮಪಿ शास्त्रात् सिद्धयतीति प्राप्त आह - यज्जिज्ञास्यं जगत्कारणत्वलक्षणं तत्त्वभूतं ब्रह्म, तदेव सर्ववेदसमन्वयादवगम्यते ।

'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ, ಮೂರ್ತಂ ಚಾಮೂರ್ತಂ ಚ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೀಗಿದೆ - ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮ, ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಎರಡು ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವಿದ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ವಿದ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾನೆ ಎಂದು. ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಯಥಾರ್ಥನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿದ್ದಾನೋ, ಅವನೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಮಾಯಾ ಎಂದರೇನು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नहि मायाशबलं नामास्ति, प्रमाणाभावात् । न च मायिनामभिमतता माया प्रमाणपद्धतिमध्यास्ते । या तु वैदिकपौराणिकवचन-गृहीता माया, सा भगवदिच्छा ।

ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮನಿದ್ದಾನೆಂಬುದೇ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ. ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ ಮಾಯಾ ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವೇದ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಪದವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಭಗವದಿಚ್ಛೆ ಎಂದಷ್ಟೇ ಅರ್ಥ.

ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಮಾಯಾ'ಪದದ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाचोक्तं स्कान्दे -

“महामायेत्यविद्येति नियतिर्मोहिनीति च ।

प्रकृतिर्वासनेत्येवं तवेच्छाऽनन्त कथ्यते” इति ।

ಸಾ ಚ ಜ್ಞಾನರೂಪಾ । “ಮಾಏತಿ ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರಕೃಠಂ ಹಿ ಮಯಾಭಿಧಮ್” ಇತಿ ವಚನಾತ್ ।

ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣವು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ -

‘ಮಹಾಪ್ರಾಣೇತ್ಯವಿದ್ಯೇತಿ ನಿಯತಿರ್ಮೋಹಿನೀತಿ ಚ ।

ಪ್ರಕೃತಿವಾಸನೇತ್ಯೇವಂ ತವೇಚ್ಛಾನ್ತಂ ಕಥ್ಯತೇ” ॥

ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಹಾಪ್ರಾಣ, ಅವಿದ್ಯಾ, ನಿಯತಿ, ಮೋಹಿನಿ, ಪ್ರಕೃತಿ, ವಾಸನ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ಮಾಯೇತಿ ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರಕೃಷ್ಣಂ ಹಿ ಮಯಾಭಿಧಮ್’ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಕೃಷ್ಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ‘ಮಾಯಾ’ ಎಂದು ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಮಾಯೆಯು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ಸಾ ಮಿಥ್ಯಾ, ತದಭಿವ್ರತ್ವಾತ್ । ನಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾದಯಸ್ತದ್ವಚಿತ್ತಿರೇಕಿಣಿ ಭವಿತುಮರ್ಹಂತಿ । ‘ಸೋಽಭಿಧ್ಯಾ ಸ ಜ್ಞತಿ:’ ‘ವಿಜ್ಞಾನಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇ: । ಯಾ ಚ ಕಚಿಜ್ಞಗದುಪಾದಾನಾತ್ಮಿಕಾ ಮಾಯಾ ಶ್ವಯತೇ ಸ್ಮರಯತೇ ವಾ ಸಾಽಪಿ ನಾನಿರ್ವಾಚ್ಯಾ; ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾದೇವ ।

ಭಗವದಿಚ್ಛಾರೂಪವಾದ ಈ ಮಾಯೆಯು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಭಗವದಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಭಗವದಭಿನ್ನವಾದ ಜ್ಞಾನ, ಇಚ್ಛಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಭಗವಂತನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ‘ಸೋಽಭಿಧ್ಯಾ ಸ ಜ್ಞತಿ:’ ‘ವಿಜ್ಞಾನಮಾನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಇಚ್ಛಾ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ.

ಮಾಯಾವಿಪ್ರಬ್ರಹ್ಮನು ಗಗನಕುಸುಮ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದನಿರ್ವಾಚ್ಯಭೂತಾಯಾ ಮಾಯಾಽಯಾ ಮನೋರಥಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ ಗಗನನಹಿನಿಸದೃಶಂ ಮಾಯಾಶಬಲಂ ಬ್ರಹ್ಮ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಹೇಳುವ ಅನಿರ್ವಾಚ್ಯಭೂತವಾದ ಯಾವ ಮಾಯೆಯಿದೆಯೋ, ಅದು ಕೇವಲ ನಿಮ್ಮ ಮನೋರಥ ಮಾತ್ರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಗಗನಕುಸುಮದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ತಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಹ್ಮರಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಯಾಭಿಧಾಯಕಂ ವಚನಮುಪಲಭಾಮಹೇ । ಯತ್ಪುನರಪ್ಯನ್ಯಸ್ತಂ
'ದ್ವಿ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಇತ್ಯಾದಿ, ತತ್ರ ಮूर्ತಶಬ್ದಶಬ್ದಿತಂ ತು ಪೃಥಿವ್ಯಸೇಜಃ । ಅಮूर्ತಂ
ವಾಯ್ವಂತರಿಕ್ಷಮ್ ।

ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಬ್ರಹ್ಮರು ಇದ್ದಾರೆಂದು ಯಾವ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. 'ದ್ವೇ ವಾವ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಾದ ನೀವು ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ನೀವು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೂರ್ತ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿ, ಅಪ್, ತೇಜಸ್ಸುಗಳು, ಅಮೂರ್ತ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವಾಯು ಹಾಗೂ ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಮುರಾರಿಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಇಹ ಹಿ, ಹರಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಹರಿಹೃದಹನಪವನಾದಿಭಿರಮರವರೈ-
ರಹರಹರಿತಮಹೀಯಮಾನಮಹಿಮಾ ಮುರಮಥನೋ ರೂಪ್ಯತೇ ।

ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ, ಇಂದ್ರ, ವಾಯು ಮೊದಲಾದ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದ ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಮುರಾರಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮೂರ್ತ-ಅಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದಸ್ಯೇದಮುಭಯಮಪಿ ರೂಪಮಿತಿ ಭण್ಯತೇ, ಪ್ರತಿಮಾತ್ವೇನ ।
ಅಪರಥಾ, ರೂಪಶಬ್ದೋಽಪಾರ್ಥಃ ಸ್ಯಾತ್ । ಅಚೇತನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪತ್ವಾಸಮ್ಮಭಾವಾತ್ ।
ತಸ್ಮಾಚ್ಚಕ್ಷುರ್ಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮನ್ವಯಾವಗಮ್ಯಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂರ್ತ ಹಾಗೂ ಅಮೂರ್ತಗಳೆರಡೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಮಾಸ್ಥಾನ-
ದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ರೂಪಶಬ್ದವು ಅಪಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಚೇತನ-
ಪದಾರ್ಥವು ಚೇತನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುದ್ಧನಾದ
ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ನಿರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಯೋತ್ತರಾಧಿಕರಣೇ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯ: । ತದ್ವಿ ಪೂರ್ವಸೂತ್ರೇ
ಸಮನ್ವಯಗಮ್ಯತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಮ್ । ತಚ್ಚಬ್ದಗೋಚರೋ ವಾ ನವೇತಿ ಸಂದೇಹ: ।
ವಾದಿವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿರೇವಾತ್ರಾಪಿ ಸಂಶಯಕಾರಣಮ್ ।

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದ ಮುಂದಿನ ಈ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ
ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ?
ಎಂಬುದೇ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಸಂದೇಹ. ವಾದಿ-ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೇ
ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಕೇಚಿದಶಬ್ದಗೋಚರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರುವಂತಿ । 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ'
'ಯದ್ವಾಚಾಽನಭ್ಯುದಿತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿನಿ ವಾಕ್ಯಾನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಮ್ । ನ ಚ ಮುಖ್ಯೇ
ಸಮ್ಮಭವತ್ಯಮುಖ್ಯೋಽರ್ಥೋ ಗ್ರಾಹ್ಯ: । ಯೇನೈವಾಪುನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಾನಾಮನ್ಯಮರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಪಥೇಮಹಿ ।

ಕೆಲವರು ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' 'ಯದ್ವಾಚಾಽನಭ್ಯುದಿತಮ್' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ
ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವಾಗ,
ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹು-
ದೆಂದಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಉಪನಿಷತ್ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು
ತಿಳಿಯಬಹುದಿತ್ತು.

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ चान्योऽर्थः प्रतीतिपथमवतरति । न चैतावता
ब्रह्मप्रतिपादकानां शब्दानामानर्थक्यप्रसङ्गः । लक्षणया हि वृत्त्या
तत्प्रतिपादयन्ति वेदान्ताः ।

ಮತ್ತು 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥದ
ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಕೂಡ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು
ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವೈಯರ್ಥ್ಯದೋಷ ಬರುತ್ತದಲ್ಲವೇ?
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವೇದಾಂತಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬಿಟ್ಟು ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬೇಡ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - नच वचनीयं सम्भवति मुख्ये नामुख्यकल्पना न्याय्येति।
असम्भवादेव ब्रह्मणि मुख्यवृत्ते: शब्दानाम् ।

ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳಲು ಬರುವಾಗ,
ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ
ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಕಾರಣ, ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಐದು ಕಾರಣಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - षष्ठीगुणक्रियाजातिरूढयो हि शब्दप्रवृत्तिहेतवः ।

ಏಕೆಂದರೆ ಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ - ೧. ಷಷ್ಠೀ, ೨. ಗುಣ, ೩. ಕ್ರಿಯಾ, ೪. ಜಾತಿ, ೫. ರೂಢಿ
ಈ ಐದು ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

(ಸಂಬಂಧವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ 'ಷಷ್ಠೀ' ಎಂದು, ಶುಕ್ಲ-ಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ
'ಗುಣ' ಎಂದು, ಪಾಚಕ-ವಾಚಕ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ 'ಕ್ರಿಯಾ' ಎಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ 'ಜಾತಿ' ಎಂದು ದೇವದತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ 'ರೂಢಿ' ಎಂದು
ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಷಡ್ವಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಸಂಭಾವಿತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನ ಚ ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯುಪಲಭ್ಯಂತೇ । ನ ತಾವಚ್ಛೇಷಿ ಸಮ್ಮಾಖ್ಯತೇ ।
ಸಮ್ಮಾಖ್ಯೇ ಹಿ ಸಾ ವರೀವರ್ತಿ । ತಂ ಚ, 'ಅಸಂಖ್ಯೋ ಹ್ಯಯಂ ಪುರುಷ:' ಇತ್ಯಾದಿಕೋಪನಿಷದೇವ
ವಿರುಣಾಢಿ ।

ಈ ಐದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ.
ಮೊದಲನೆಯ 'ಷಡ್ವಿ' ಎಂಬ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಸಂಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ
ಯಾವುದಾದರೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೆ ಆವಾಗೆ ಷಡ್ವಿಯನ್ನು ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವೆನ್ನಬಹುದಿತ್ತು.
ಆದರೆ 'ಅಸಂಗೋ ಹ್ಯಯಂ ಪುರುಷ:' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಯಾವುದರ ಸಂಬಂಧವೂ
ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿರೋಧ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಗುಣವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಸಂಭಾವಿತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಇತ್ಯಾದಿವೇದವಾದೈರ್ನಿರಸ್ತತ್ವಾತ್
ಸಮಸ್ತಗುಣಸ್ಯ ಗುಣಾಭ್ಯುಪಗಮೋ ನ ಗುಣಮಾವಹತಿ ।

ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಗುಣಗಳನ್ನು 'ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ
ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದೂ ಕೂಡ ಗುಣವಲ್ಲ. (ಗುಣಗಳನ್ನು
ಒಪ್ಪಬಾರದು.)

ಕ್ರಿಯೆ ಹಾಗೂ ಜಾತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಸಂಭಾವಿತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಮ್' ಇತಿ ಚ ಕ್ರಿಯಾಽಸ್ಯ ನಿಷಿದ್ಧವತೇ ।
ಜಾತಿಸ್ತು ಬಹುವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠಾ ಪರಮಾತ್ಮನೃದ್ವಿತೀಯೇ ದೂತೋ ನಿವಾರಿತಾ ।

'ನಿಷ್ಕಲಂ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಯೆಯು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ
ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಜಾತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವಂತಿಲ್ಲ.
ಬ್ರಹ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಜಾತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದಿತ್ತು.

ರೂಢಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಸಂಭಾವಿತವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಸಙ್ಕೇತಕರ್ತೃಣಾಂ ಬಹುಲಪ್ರಯೋಕ್ತೃಣಾಂ ಚಾಭಾವತ್ ರೂಢಿರಪಿ ನೈನಮಾರೋಢುಮರ್ಹತಿ। ಅತಃ ನ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯೇತಂ ಪಕ್ಷಂ ಪ್ರತೀಕ್ಷೇಮು ಇಕ್ಷತೇನಾಶಬ್ದಮಿತಿ ಭಗವಾನ್ ಸೂತ್ರಕಾರ ಆಹ -

ರೂಢಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗದು. ರೂಢಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಅನೇಕ ಜನರಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅನೇಕರು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ರೂಢಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಆರೂಢಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವ ಆದ್ವೈತಿಗಳ ಪಕ್ಷವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು 'ಈಕ್ಷತೇನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಜಾತಿ, ರೂಢಿಗಳು ಅಸಂಭಾವಿತವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಸ ಏತಸ್ಮಾಜ್ಜೀವಧನಾತ್ ಪರಾತ್ಪರಂ ಪುರಿಶಯಂ ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' 'ಯದೈನಮನು-ಪಶ್ಯಂತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ದೇವಮಂಜಸಾ' 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅರೇ ದೃಷ್ಟವ್ಯಃ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲು ಸರ್ವಥಾ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

'ಸ ಏತಸ್ಮಾಜ್ಜೀವಘನಾತ್ ಪರಾತ್ಪರಂ ಪುರಿಶಯಂ ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' 'ಯದೈನಮನು-ಪಶ್ಯಂತ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ದೇವಮಂಜಸಾ' 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಅರೇ ದೃಷ್ಟವ್ಯಃ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲು ಸರ್ವಥಾ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಏಷು ಹಿ ವಾಕ್ಯೇಷು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಮೀಕ್ಷಣಂ ಪ್ರತೀಯತೇ । ನಚಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ವಸ್ತುನ ಆಗಮಮನ್ತರೇಣೀಕ್ಷಣೀಯತ್ವಂ ಸಂಭವತಿ । ಔಪನಿಷದತ್ವಂ ಚ ತಸ್ಯಾವಗಮ್ಯತೇ । 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ' 'ವೇದಾ ಹೇವೈನಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಬಲಾತ್ । ಅತಃ ಇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಶ್ರವಣಾಚ್ಛಬ್ದ ವಾಚ್ಯಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ॥

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈಕ್ಷಣೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು (ಜ್ಞಾನವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೆ.) ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಗಮಬಿಟ್ಟು, ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನಾದರೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾಃ' 'ವೇದಾ ಹ್ಯೇವೈನಮ್' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗಮ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅವಾಚ್ಯಪದದ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಬಲಾದವಾಚ್ಯತ್ವ-
ಮುಪಪಾದಿತಮಿತಿ चेद् दुरुपपादमेवैतन्मन्यामहे । अवाच्यत्वादिशब्दोऽप्रसिद्धत्वा
देव हि युज्यते । 'अप्रसिद्धेराच्यं तत्' इत्यादे: ।

'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. 'ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೇರವಾಚ್ಯಂ ತತ್' ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अद्भुतमपि चावाच्यमिति लौकिका वदन्ति ।
तस्मादवाच्यत्वादिवचनानामेवमेवाभिसन्धिः । अन्यथा, 'यतो वाचो
निवर्तन्ते' इत्यत्र यत्पदाविषयत्वाद् ब्रह्मणस्तस्यावाच्यत्वं न वेदोदितं स्यात्।

ಅದ್ಭುತನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಲೌಕಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ

'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯತ್ಪದದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನಾಗದ ಕಾರಣ, ಅವನಲ್ಲಿ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಪ್ರಮಾಣಾಭಾಸಗಳೆಂಬ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡನು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಪಿಚ, ಬ್ರಹ್ಮಾवाच्यमिति वदन् वादी, ब्रह्म वक्ति वा न वेति विकल्पयाम: । यद्याद्यपक्षकक्षीरकारस्तर्ह्यवाच्यत्वं विवदिषतोऽस्मदभिमत-वाच्यत्वानुमोदनात् स्वव्याहृत्यादिनिग्रहमहाग्राहग्रस्ततया पृथुलकथाप्रपथसागरे प्रमाणतर्कतदाभासवीचीतरङ्गमालाजालावलोलिते निमज्जतो वादिनो निर्णयपारदर्शनं दुःशकं प्रसज्येत ।

ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೋ, ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಅನುಮೋದನೆ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವವಾಕ್ಯತೆ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮೊಸಳೆಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು, ವಿಶಾಲವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಕಥಾ ಎಂಬ ಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾಸ, ತರ್ಕಾಭಾಸಗಳೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಅಲೆಗಳ ಮಲೆಗಳ ಸುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಮುಳುಗಿ, ಮುಳುಗಿ ಎಳುತ್ತಿರುವ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ತತ್ವನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ದಡವನ್ನು ಕಾಣುವುದೇ ಬಲುಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - अथ द्वितीये पक्षे पक्षपातं करोति, तदा कस्य वाच्यत्वमयं प्रतिजानीते ? नह्यनभिधीयमानस्य धर्मिणो धर्मविधानमुपपद्यते ।

ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅವಾಗ ಯಾರನ್ನು ಕುರಿತು ವಾಚ್ಯತ್ವದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ? ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗದ ಧರ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ ?

‘ಮೇ ಮಾತಾ ವಂಧ್ಯಾ’ ಎನ್ನುತ್ತಿರುವನು ಮಾಯಾವಾದಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಕಿञ्च, ब्रह्मशब्दोऽपि लक्षयति केवलं न पुनर्ब्रवीतीति चेत्, किं तल्लक्ष्यमिति वक्तव्यम् । येनकेनापि वचनेनाभिधीयमाने, नावाच्यत्वं स्यात् । अतो ‘माता मे वन्ध्या’ इति वदत्यन्तविरुद्धोऽयमीदृशः प्रलापः ।

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಹೊರತು, ಶಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಉತ್ತರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಯಾವುದು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗುರುತಿಸಿದರೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವು ಭಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಮೇ ಮಾತಾ ವಂಧ್ಯಾ’ ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆ ಮಾಯಾವಾದಿಯ ಮಾತು ಅತ್ಯಂತ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕೇವಲ ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಬಲು ಚತುರರು.

‘ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ’ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಲು ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ

ಕಿವಿನೋವು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - यदपीदमुदितं षष्ठ्यादीनां मुख्यवृत्तिहेतूनामभावादशब्दं ब्रह्मेति च, तदपि निखिलवेदवाक्यसमन्वयपरिनिर्णीयमानपरमपुरुषगत-गुरुतरगुणगणागण्यताकर्णनं कर्णशूलमिव दुःसहमसहमानानां स्वमतमान-दुर्बलानां बालिशानामिवाऽक्रोशमात्रमुत्पश्यामः ।

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವಾಗ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು ಷಷ್ಠೀ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಜಾತಿ, ರೂಢಿ ಮೊದಲಾದವು. ಇವುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇದು ಕೇವಲ ದುರಾಗ್ರಹ ಪೀಡಿತವಾದದ್ದು, ಸಮಸ್ತ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು

ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಕಿವಿಗೆ ನೋವು ಬಂದವನು ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಲು ಕಷ್ಟಪಡುವಂತೆ ಕೇಳಲು ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಮತದ ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೀಗೆ ನಾಟಕವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಮತದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಲ್ಲದೇ ದುರ್ಬಲನಾಗಿ ಬಾಲಿತನಾಗಿ ಅಕ್ರೋಶವನ್ನಷ್ಟೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಯ: ಸರ್ವಜ್ಞ: ' 'ಏಷ ಸರ್ವೇಶ್ವರ ಏಷ ಭೂತಾಧಿಪತಿ: ' 'ಗುಣಾಶ್ರುತಾಸ್ಸುಪಿರುಕ್ಷಾಶ್ಚ ದೇವ' 'ಅಥೈನಮಾಹು: ಸತ್ಯಕರ್ಮೇತಿ' 'ಸತ್ಯಂ ಹ್ಯೇವೇದಂ ವಿಶ್ವಮಸೌ ಸೃಜತೇ' 'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ಚೇತನಶ್ಚೇತನಾನಾಂ' 'ಕಞ್ಚಂದ್ರಸಾಂ ಯೋಗಮಾವೇದ ಧೀರ' 'ವಚಸಾಂ ವಾಚ್ಯಮುತ್ತಮಮ್' ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿಭ್ಯ: ಸಮ್ಬಂಧಗುಣಕ್ರಿಯಾಜಾತಿಯೋಗರೂಢಿ-ಸಮ್ಮವಾತ್ ।

'ಯ: ಸರ್ವಜ್ಞ:' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. 'ಯ: ಸರ್ವಜ್ಞ:' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸಾರ್ವಜ್ಞವನ್ನು 'ಏಷ ಸರ್ವೇಶ್ವರ ಏಷ ಭೂತಾಧಿಪತಿ:' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವ, ಸರ್ವನಿಯಾಮಕತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು, 'ಗುಣಾ: ಶ್ರುತಾ: ಸುವಿರುದ್ಧಾಶ್ಚ ದೇವೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು 'ಅಥೈನಮಾಹು: ಸತ್ಯಕರ್ಮೇತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಮತ್ತು 'ಸತ್ಯಂ ಹ್ಯೇವೇದಂ ವಿಶ್ವಮಸೌ ಸೃಜತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು, 'ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ಚೇತನಶ್ಚೇತನಾನಾಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಜಾತಿಯನ್ನು, 'ಕಶ್ಚಂದ್ರಸಾಂ ಯೋಗಮಾವೇದ ಧೀರ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸಕಲ ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳ ರೂಢಿಯನ್ನು 'ವಚಸಾಂ ವಾಚ್ಯಮುತ್ತಮಮ್' ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯು ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಬಂಧ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಜಾತಿ, ಯೋಗ, ರೂಢಿ ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸಂಬಂಧಾದಿಗಳೆಲ್ಲದೇ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ಕೂಡದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಚ ವೇದಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿತ್ವಮ್ । ತತ್ವಮಸಿವಾಖ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ತಥಾತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ಅಪಿಚ, ಷಷ್ಠಿಗುಣಕ್ರಿಯಾಜಾತಿರೂಢಯೋ ಹಿ ಶಬ್ದವೃತ್ತಿಹೇತವ: ।

ತೇಷಾಮನ್ಯತಮೋಽಪಿ ನಾತ್ಮನೀತಿ ಚೇನೈಷ ಲಕ್ಷ್ಯಃ । ನಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಾದಿಭಿರ್ವಿನಾ
ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿರ್ದೃಶಾ ।

ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ
ವಾಕ್ಯವೂ ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾಭೋಧಕವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಷಷ್ಠೀ, ಗುಣ,
ಕ್ರಿಯಾ, ಜಾತಿ, ರೂಢಿ ಇವುಗಳು ಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ
ಸಹ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಆತ್ಮನು ಲಕ್ಷ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಕೂಡ ಹೇಳಲು
ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಬಂಧಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಅವಾಚ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ನಚಾವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಮ್ । ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷೋಽಪಿ ನಾವಾಚ್ಯೋ
ಲಕ್ಷ್ಯತೇ । ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ । ವಿವಿಚ್ಛಾನಭಿಧಾನಂ ತು
ವಿವೇಕಾಪರಿಜ್ಞಾನನಿಬಂಧನಮೇವ, ನ ಪುನರವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ।

ಅವಾಚ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷವು ಶಬ್ದದಿಂದ
ಅವಾಚ್ಯವಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಅದೂ ಸಹ
ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಆ ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷವನ್ನು
ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದ ನಮ್ಮಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ
ಹೊರತು, ಅವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲ್ಲ.

ಅವಾಚ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪಃ - ವದಂತಿ ಚ ತದ್ವಿದೋ ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷಾನ್ ವಿವಿಚ್ಯ -

“ವಿಶದಂ ಕ್ಷೀರಮಾಧುರ್ಯಂ ಸ್ಥಿರಮಾಜ್ಯಸ್ಯ ತೀಕ್ಷ್ಣಕಮ್ ।

ಗುಡಸ್ಯ ಪನಸಾದಿನಾಂ ನಿರ್ಹಾರೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥” ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂದಶಾಸ್ತ್ರೇ ।

ತಸ್ಮಾನ್ನಾವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಮಿತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ ॥

ಆದರೆ ಪಾಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರು ಮಾಧುರ್ಯವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿ, ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಾಕಶಾಸ್ತ್ರದ ವಾಕ್ಯ ಹೀಗಿದೆ -

'ವಿರದಂ ಕ್ಷೀರಮಾಧುರ್ಯಂ ಸ್ಥಿರಮಾಜ್ಯಸ್ಯ ತೀಕ್ಷ್ಣಕಮ್ |

ಗುಡಸ್ಯ ಪನಸಾದೀನಾಂ ನಿರ್ಹಾರೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ||

ಕ್ಷೀರಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ 'ವಿಶದ' ಎಂದು, ಆಜ್ಯದ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ 'ಸ್ಥಿರ' ಎಂದು, ಗುಡದ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ 'ತೀಕ್ಷ್ಣಕ' ಎಂದು, ಹಲಸುಹಣ್ಣಿನ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ 'ನಿರ್ಹಾರೀ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯದಪೀದಮಧಿಕರಣಂ ಸಾಂಖ್ಯಪರಿಕಲ್ಪಿತಪ್ರಧಾನಶಾಬ್ದತ್ವ-
ನಿರಾಕರಣಪರಮಪರೇ ಮನ್ಯಂತೇ | ತದಪಿ ಮುಖತ: ಪೌರ್ಯಾಪರ್ಯಾನುಸಂಧಾನಾಚ್ಚ ಸುಪ್ರತೀತಂ
ಸ್ವಮತನಿರಾಸಮಾತ್ರಪರತ್ವಂ ಸೂತ್ರಾಣಾಂ ಸಂವರೀತುಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತಮ್; ನ ಪುನ: ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯ-
ಪರ್ಯಾಲೋಚನಯೇತಿ ನ ಬಹು ಮನ್ಯಾಮಹೇ |

ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರಧಾನವು, ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣವು ಹೊರಟಿದೆ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ಸಹ ಅಸಾಧುವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮಾಯಾವಾದಮತದ ನಿರಾಸಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಿವೆ. ಮತ್ತು ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿದಾಗಲೂ ಮಾಯಾವಾದಮತದ ನಿರಾಕರಣೆಗೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಿವೆ ಎಂಬುದು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಸಾಂಖ್ಯಮತದ ನಿರಾಕರಣೆಗೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಿದೆ ಎಂದು ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಹೊರತು, ಸೂತ್ರದ ನಿಜವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಮಾಡಲು ಅವರು ಹೊರಟಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮತವನ್ನು ನಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾರವು)

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಲಾಪ ಹುಚ್ಚರ ಸಂತೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಹಿ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಯಾನಾಂ प्रधानस्याशब्दत्वं सिद्धम् । सिद्धवदेव च तैः 'अशब्दं हि तत्' इति हेतुत्वेनोच्यते । अतः प्रकृताननुसारित्वाच्चायं प्रलापो महोन्मत्तानामिवावभाति ।

ಪ್ರಧಾನವು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಾಂಖ್ಯರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಈ ಮಿಂಡನೆಯು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಅನನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಪ್ರಲಾಪವು ದೊಡ್ಡ ಹುಚ್ಚರ ಮಾತಿನ ಸಂತೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ರಾಬ್ಬತ್ತ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - प्रधाने त्वसमन्वय उपरिष्ठात् प्रतिपादयिष्यते सूत्रकारेणैव- 'ईक्षतिकर्मव्यपदेशात् सः' 'न च स्मार्तम्' 'आनुमानिकम्' इत्यादिसूत्रेषु । तस्मात् 'ईक्षतेर्नाशब्दम्' इति ब्रह्मणोऽशब्दत्वमेव निराक्रियते ॥

ಪ್ರಧಾನವು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ಈಕ್ಷತಿಕರ್ಮವ್ಯಪದೇಶಾತ್ ಸಃ' 'ನ ಚ ಸ್ಮಾರ್ತಮ್', 'ಅನುಮಾನಿಕಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಹೊರಟಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೇ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದೆ ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಒಪ್ಪನ ಅಶಬ್ಬತ್ತದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - इतश्च तदेवाभ्युपगन्तव्यम् । अन्वयो हि नाम शब्दानां मुख्यवृत्तिः । समन्वयस्तु परममुख्यवृत्तिः ।

ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಶಬ್ದತ್ವದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಈಶ್ವರತ್ವದಿಹರಣೆ ಹೊರಟದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು. 'ಅನ್ವಯ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಶಬ್ದಗಳ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿ' ಎಂದರ್ಥ. 'ಸಮನ್ವಯ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿ' ಎಂದರ್ಥ.

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವೂ ಕೂಡ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತ್ರ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನನ್ವಯವಾದಿನೋಽನ್ವಯಮಾತ್ರಪ್ರತಿಜ್ಞಾನೇಽಪಿ ಸಂಸ್ಥಮಾರಂಭಂತೇ । ಕಿಂ ಪುನಃ ಸಮನ್ವಯಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಮ್ ? ಅತಃ "ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್" ಇತಿ ಸಮನ್ವಯಂ ಸೂತ್ರಿತಮಾಕರ್ಷ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮವಾಚ್ಯತ್ವವಾದಿನಃ ಪ್ರತ್ಯವತಿष्ठಂತೇ ।

ಹೀಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಶಬ್ದಗಳ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ದ್ವೇಷವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಸಮನ್ವಯದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮತ್ತೆಷ್ಟು ದ್ವೇಷ ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸಮನ್ವಯ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಸೆಟೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಯಾವತ್ ತದಭಿಮತಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಶಬ್ದತ್ವಂ ನ ನಿರಾಕೃತಂ, ತಾವದನ್ವಯೋಽಪಿ ದೂರಸ್ಥಃ । ಕಿಮುತ ಪುನಃ ಸಮನ್ವಯಸ್ಸನಿಧಿಯೇತ । ಅತಃ ಮುಖತ ಏವ ತನ್ಮತವ್ಯುದಾಸೇನ ಸಮನ್ವಯಪ್ರಾಪ್ಯಸಂಭವಾಶಙ್ಕಾಮುಚ್ಚಿನತ್ಯನೇನಾಧಿಕರಣೇನೆತಿ ಖ್ಯಾಯತೇ ॥

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಶಬ್ದತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ಅನ್ವಯವೇ

ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಮನ್ವಯದ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣವು ನೇರವಾಗಿಯೇ ಮಾಯಾವಾದ ಮತದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ. ಸಮನ್ವಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಾದಿ ಮಾಡಿರುವ ಅಸಂಭವಾಶಂಕೆಯನ್ನು ಬುಡಸಹಿತ ಕಿತ್ತುಹಾಕುತ್ತದೆ ಈ ಅಧಿಕರಣ.

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣೇ ತು, ಅಜ್ಞಮಯಾಜ್ಞಾನಂದಮಯಾಂತಮಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಕೌಶಿಪಶ್ಚಕಮತ್ಯಂತಹೇಯಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಂದಮಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಮುಪದಿದಿಕ್ಷುಣಿ 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಸ್ವಯಮೇವ ಮಾಯಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷೀಚಕಾರ । ಅನಯೈವ ದಿಶಾ ಉತ್ತರಸೂತ್ರೇಷ್ವಪಿ ಸುಖತರಮೂಹನೀಯೋಽಯಂ ನ್ಯಾಯಃ । ಪ್ರಕಟಭಾವಾತ್ ಗ್ರಂಥಬಾಹುಲ್ಯಮಭ್ಯಾಶ್ಚೈವಮುಪರಮ್ಯತೇ ॥

ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ಅನಂತರ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವು ಹೊರಟಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಮಯಾವಾದಿಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ ನಿರಾಕರಣೆಗೋಸ್ಕರವೇ ಹೊರಟಿದೆ. ಅನ್ನಮಯದಿಂದ ಆನಂದಮಯದ ತನಕ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪವಲ್ಲ ಹೊರತು, ಐದು ಪೋಶಗಳಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಹೇಯವಾದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಹೊರಟಿವೆ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಯೇ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವು ಹೊರಟಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಯಾವಾದಮತದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವರು ಸುಖವಾಗಿ ಊಹೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಬಾಹುಲ್ಯದ ಭಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಯುಕ್ತಂತರದಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಪುನಃ ಸಿಂಹಾವಲೋನನ್ಯಾಯೇನ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಾಚ್ಯತ್ವಂ
ಯುಕ್ತಯಂತರೇಣ ಪ್ರತಿಪಾದಯತ್ಸೂತ್ರಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ತದ್ವಾಚ್ಯಶ್ರುತಿಮೇವೋದಾಹರತಿ -
ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛೇತಿ ॥ 'ಏಕಃ' प्रधानಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಗುಣತಯಾಽವಸ್ಥಿತಃ । ನ ಕೇವಲಂ
ಸರ್ವಭೂತೇಷು, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಚ । ನ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಸ್ಥಿತಿಮಾತ್ರಂ, ಸರ್ವಭೂತಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಚ ।
'ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ' ಅಧಿಪತಿಃ । ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಾಶ್ರಯಃ । ಸರ್ವಂ ಸಾಕ್ಷಾದೀಕ್ಷತ ಇತಿ ಸಾಕ್ಷಿ ।
'ಚೇತಾ' ಜ್ಞಾನರೂಪಃ । 'ಕೇವಲಃ' ಜಡಾಮಿಶ್ರಃ । 'ನಿರ್ಗುಣಃ' ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಹೀನ ಇತಿ
ಶ್ರುತೌ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ, ನಾಸಾವಶಬ್ದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಪುನಃ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ
ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ, ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾದ
ಶ್ರುತಿಯನ್ನು "ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಃ = ಪ್ರಧಾನನು
ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಗುಣಃ = ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು;
ಸರ್ವಭೂತಾಂತರಾತ್ಮಾ = ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಇರುವವನಲ್ಲದೆ, ನಿಯಾಮಕ-
ನಾಗಿರುವವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ = ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಅಧಿಪತಿ. ಸರ್ವಭೂತಾಧಿವಾಸಃ = ಸರ್ವಭೂತಗಳಿಗೆ
ಆಶ್ರಯನಾದವನು. ಸಾಕ್ಷೀ = ಸರ್ವವನ್ನೂ ನೋಡುವವನು ನೋಡುತ್ತಿರುವವನು. ಚೇತಾ =
ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನು, ಕೇವಲಃ = ಜಡದಿಂದ ಅಮಿಶ್ರಿತನು. ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣರಹಿತನು, ನಿರ್ಗುಣಃ =
ಹೀಗೆ ನಿರ್ಗುಣಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು
ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಲಾರ.

ಪದ ಅವಾಚ್ಯನಿಗೆ ಲಕ್ಷಣ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಶ್ರುತತ್ವೇಽಪ್ಯಶಬ್ದಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಇತ್ಯತ ಆಹ -
ನ ಹೀತಿ ॥ ಅಶಬ್ದಸ್ಯಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶ್ರುತತ್ವಂ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತ ಆಹ -

ನ ಚೇತಿ ॥ ಅವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ । ನಾಪ್ರಸಿದ್ಧಮವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ
ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಂ ಕಲ್ಪಯಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ।

ನನು ಗಣಾಪದಾಽವಾಚ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ತೀರಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಿತಿ ವೇದಾವಾಚ್ಯಸ್ಯಾಪಿ
ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಲ್ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಂ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತ ಆಹ - ಸರ್ವೇತಿ ॥ ಭವೇದೇವ
ತೀರಾದೇರ್ಗಣಾದಿಪದಾವಾಚ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಂ, ಪದಾಂತರವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ನ ತು ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ।
ತಸ್ಯ ಸರ್ವಶಬ್ದಾವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ । ಸರ್ವಶಬ್ದಾವಾಚ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಲಕ್ಷಣಾಃ, 'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ನ
ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಕೇನಾಪಿ ಪದೇನಾವಾಚ್ಯತ್ವಾದ್ ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ ತೀರವತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ।
ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಲಕ್ಷಣಾಯೋಗ್ಯತ್ವಾನ ಸಪಕ್ಷಸತ್ವಮ್ ।

ಪೃಂಗಿತೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಏಕೆ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಬಾರದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ
'ನಹಿ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ
ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ನಚ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ಅವಾಚ್ಯಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ 'ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವ್ಯವಸ್ಥಾವಾದವನ್ನು
ಅವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು' ಎಂದರ್ಥ.

ಗಂಗಾಪದದಿಂದ ಅವಾಚ್ಯವಾದ ತೀರಕ್ಕೆ ಗಂಗಾಪದದ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.
ಅದರಂತೆ ವೇದಾವಾಚ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ವೇದಗಳಿಂದಲೇ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಬಾರದು?
ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಸರ್ವ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತೀರಾದಿಗಳು ಗಂಗಾಪದದಿಂದ
ಅವಾಚ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಗಂಗಾಪದದಿಂದಲೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತೀರವು ಗಂಗಾಪದದಿಂದ
ಅವಾಚ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ತೀರಪದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ
ಹೇಳಲಾಗದು. ಅವನು ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ
ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷಣಾವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. 'ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ನ
ಲಕ್ಷ್ಯಮ್' ಕೇನಾಪಿ ಪದೇನ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ ತೀರವತ್' (ಯಾವುದೇ ಪದದಿಂದ
ವಾಚ್ಯವಾಗದ್ದು ಯಾವುದೇ ಪದದಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ತೀರವೆಂಬ ವೈತಿರೇಕ-

ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರುವುದರಿಂದ) ಎಂಬ ಯುಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದರ್ಥ. ಸಕಲಪದಾರ್ಥವು ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡಲು ಆಯೋಗ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಪಕ್ಷವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ವಾಚ್ಯವಾದದ್ದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನು ವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಲಕ್ಷಣಾಯಾಂ ಕಥಮುಪಯೋಗಿ? येन तदभावेन लक्षणाऽयोगः । किं प्रयोजकान्तरमाशङ्कसे ? प्रयोजकत्वप्रकारमेव वा पृच्छसि?

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಇದು ಹೇಗೆ ಸರಿ? ಏಕೆಂದರೆ ವಾಚ್ಯತ್ವದ ಅಭಾವದಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯ ಅಭಾವವನ್ನಾದರೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯೋಜಕವನ್ನು ನೀವು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರೋ? ಅಥವಾ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರೋ?

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಹೊರತಾದ ಪ್ರಯೋಜಕವಿಲ್ಲ

तत्त्वप्रकाशिका - नाद्यः । केवलान्ययिनि केवलव्यतिरेकिणि चोपाधिशिङ्गानुदयात् । केवलान्वयिनि साध्याभावाभावेन तदविनाभाव्य-भावत्वाभावात् । केवलव्यतिरेकिणि च सपक्षाभावेन व्याप्त्यनिश्चयात् ।

ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷವು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕೇವಲಾನ್ವಯ ಮತ್ತು ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ ಅನುಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಶಂಕಿಸುವುದೇ ತಪ್ಪು. ಕೇವಲಾನ್ವಯ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಧ್ಯಾಭಾವದಿಂದ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗದು. ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕಿ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಿನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿದರಣೆ - ಅವಾಚ್ಯನಾದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡಲು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ವಿಕಲ್ಪ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಖಂಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡಲು ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಪ್ರಯೋಜಕವಲ್ಲ ಬೇರೆಯೇ ಪ್ರಯೋಜಕವೆಂಬುದು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ ? ಅಥವಾ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ ? ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜಕದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಈ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.

“ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಭವತಿ, ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಾ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್” ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇವಲಾನ್ವಯ ಹೇತುಕವಾದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ, ಹೇತುವಾಚಕದ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯೋಜಕವೆನ್ನಲು ಉಪಾಧಿಕಂಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಚ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದ ಕಡೆ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಯೋಜಕವಿರುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಯೋಜಕವಿರುವುದರಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಾದರೆ, ವಾಚ್ಯತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾದದ್ದನ್ನು ಪ್ರಯೋಜಕವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಅಭಾವವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವೇ ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿದೆ ಹೊರತು, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಪ್ರಯೋಜಕವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

‘ಬ್ರಹ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ನಭವತಿ ಶಬ್ದೈಃ ಅವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ ಹೇತುಕವಾದ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ ಈ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವದ ಅಭಾವವು ನಿರ್ಧಾರವಾದ ಒಂದು ಸಪಕ್ಷವನ್ನೇ ತೋರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವದ ಅಭಾವ ಹಾಗೂ ವಾಚ್ಯಕತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಉಪಾಧಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯದ ಜೊತೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಪಾಧಿಯೆಂದೆ ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವಾಚ್ಯಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ದ್ವಿತೀಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತೀವೇತಿ ಬ್ರೂಮಃ । ಕಿಂ ನಿಬಂಧನಾಽಸಾವಪಿ ?
ಇತಿ चेತ್, ದ್ರವ್ಯತ್ವಸಂಯೋಗಿತ್ವಾದಿ^(೧) ಕಿಂ ನಿಬಂಧನಾ ? ಅವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಾಯಾಂ ಕಿಂ
ಲಕ್ಷ್ಯಮ್ ? ಇತಿ ಪ್ರಶ್ನಸ್ಯ ನಿರುತ್ತರತ್ವಾತ್ ।

ಎರಡನೇ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವು ಅಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ
ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ? ಎಂದರೆ
"ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಗ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಏನು ಕಾರಣವಿದೆ? ಎಂದು ನಾವೂ
ಕೇಳುತ್ತೇವೆ" ಎಂದು. ಅವಾಚ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ
ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದು.

ವಿವರಣೆ - ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುತ್ತದೆ
ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ತಾಳಿದರೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತೇವೆ -
ಧೂಮವು ಅಗ್ನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಲು ಧೂಮ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳಿಗಿರುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಹೇಗೆ
ನಿಯಾಮಕವೋ, ಅದರಂತೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಲು
ಅವುಗಳಿಗಿರುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೇ ನಿಯಾಮಕವಾಗಿದೆ. ಧೂಮ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವು
ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ
ವಾಚ್ಯತ್ವ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವೇ ಕಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ
ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ಸಮಂಜಸವಾಗುತ್ತದೆ ?

ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಗಿತ್ವಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು
ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದು ಸಂಯೋಗಿಯು ಅದು ದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ
ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಗಿತ್ವಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವು ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ
ಕೂಡ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಏನು ನಿಯಾಮಕ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ
ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಗಿತ್ವಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ

(೧) ದ್ರವ್ಯತ್ವಸಂಯೋಗಿತ್ವಾದಿ ಇತ್ಯತ್ರಾದಿಪದೇನ ರಸತ್ವರೂಪತ್ವಯೋಗ್ರಹಣಮ್ ।

-(ಗುರ್ದೇಶದೀಪಿಕಾ)

ಸಂಯೋಗಿತ್ವವು ದ್ರವ್ಯತ್ವವಿತಿಷ್ಠವಾಗದೇ ಇರಬೇಕಾದೀತು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಾಧಕ ತರ್ಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಈ ಬಾಧಕ ತರ್ಕವೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಾಧಕ ಇರುವುದರಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಇದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಲಕ್ಷ್ಯ-ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಪದವು ವಾಚಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನ ಚ ತದೇವ ಪದಂ ವಕ್ತುಂ ಯುಕ್ತಮ್ । ನ ಹಿ ಗಣ್ಣಾಪದೇನ ಕಿಂ
ಲಕ್ಷ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಸನಸ್ಯ ಗಣ್ಣೀವೇತ್ಯುತ್ತರಮ್ । ಅಥ ತತ್ರ ಪದಾಂತರಮ್ । ತೇನಾಪಿ ಕಿಂ ಲಕ್ಷ್ಯಮ್
ಇತಿ ಪ್ರಸನಸ್ಯೋತ್ತರಾಭಾವಾತ್ । ಅಥ ಕಿಂಚಿತ್ಪದಮಸ್ತಿ ವಾಚಕಮಿತಿ चेत् । ಕಿಂ
ಪದಾಂತರೇಣಾಪರಾಧಮ್ । ^(೧)ಲಕ್ಷ್ಯಪರಪದಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಪರಸ್ಯ(ಪರತ್ವೇನ) ವಾಚಕತ್ವಂ
ಯುಕ್ತಮ್ ।

'ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಪದವೇ ಲಕ್ಷ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಗಂಗಾಪದದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಗಂಗೆಯೆಂದು ಯಾರೂ ಉತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಪದವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಪುನಃ ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದು? ಎಂದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪದವು ವಾಚಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಬೇರೆ ಪದಗಳಾದರೂ ಏನು ಅವಿವಾಧ ಮಾಡಿವೆ? ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪದಕ್ಕೆ ವಾಚಕತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ವಿದರಣೆ - ಅವಾಚ್ಯವಾದ ಪದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡುವುದಾದರೆ 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯಪದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ? ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದು. ಸತ್ಯಪದದಿಂದ ಸತ್ಯವೇ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. 'ಗಂಗಾಯಾಂ ಘೋಷಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಪದದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಗಂಗೆಯೆಂದು ಯಾರೂ

(೧) ಲಕ್ಷ್ಯಪರಪದಭೇದ - ಈ ಪ್ರತೀಕಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಗುರ್ವರ್ಥದೀಪಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಸತ್ಯ ಪದದಿಂದ ಯಾವುದು ಲಕ್ಷ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬೇರೆ ಪದದಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುವುದಾದರೆ, ಆ ಪದಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಲು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಾಚಕಪದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಒಂದು ಪದ ವಾಚಕವಾದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಪದಗಳು ಏಕೆ ವಾಚಕಗಳಾಗಲಾರವು ? ಹೀಗೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ ಹೊರತು, ನಿಮ್ಮಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡುವ ಪದಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಬೋಧಕತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಪದಾಂತರಾಣಾಂ ಗುಣಾಭಿಧಾಯಿನಾಂ ನಿರ್ಗುಣೇ ವೃತ್ತೌ ಲಕ್ಷಣೈವ ಶರಣಮ್ ? ಇತಿ चेन्न । ಲಕ್ಷಣಪದಾನಾಮಪಿ ಲಕ್ಷ್ಯಗತವಿಶೋಧಾವಲಮ್ಬೇನ ವಾಚಕತ್ವೋಪಪತ್ತೇ ।

ಬೇರೆಲ್ಲ ಪದಗಳು ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಆ ಪದಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಗುಣದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು. ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡುವ ಪದಗಳಿಗೂ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷಧರ್ಮದ ಅವಲಂಬನೆಯೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ವಾಚಕತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ವಿವರಣೆ - ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪದವು ಕೇವಲ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಚಕವಾಗಬಹುದು. ಗುಣವಾಚಕವಾದ ಲಕ್ಷಣಪದಗಳು ನಿರ್ಗುಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳು ಲಕ್ಷ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಬೇಕು. ಆವಾಗ ಆ ಶಬ್ದಗಳು ವಾಚಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪಬೋಧಕವಾದರೆ ಪರ್ಯಾಯತ್ವ ದೋಷ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಲಕ್ಷಣಪದಾನಾಂ ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಪರತೇತಿ चेन्न । प्रयोजनबाहुल्याद पर्याययतेति चेन्न, वाच्यविशेषराहित्ये प्रयोजनशतेनाऽपि पर्यायिताऽपरिहारात् ।

ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡುವ ಪದಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪಬೋಧಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಬಾರದು. ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಪದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರ್ಯಾಯಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಜನವಿರುವುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳಾಗಲಾರವು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ವಾಚ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ನೂರಾರು ಪ್ರಯೋಜಕಗಳಿದ್ದರೂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ - ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಮ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ಶಂಕಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ಈ ಪದಗಳು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನಷ್ಟೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಪದಗಳು ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ, ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳಾಗುತ್ತವೆ. 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಸತ್ಯ ಅಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಜ್ಞಾನ ಪದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಅನಂತ ಪದಕ್ಕೆ ಸಾಂತವಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಅಸತ್ಯತ್ವಾದಿಗಳ ವೃತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿಲ್ಲದಾಗ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿದ್ದರೂ ಪರ್ಯಾಯತಾದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - स्वरूपमात्रकथनस्य प्रश्नानानुगुण्याच्च । न हि स्वरूपमज्ञात्वा 'कश्चन्द्रः?' इति प्रश्नो युज्यते । अतो न लक्षणपदानामपि लक्षकत्वमित्यस्त्येव वाच्यत्वस्य लक्षणोपयोगः ।

ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಅನೇಕ ಪದಗಳಿಂದ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅನುಗುಣವೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಚಂದ್ರನ ಸ್ವರೂಪವೇ ತಿಳಿಯದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 'ಯಾರು ಚಂದ್ರ?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾರ. ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಪದಗಳಿಗೂ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ - ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದವನು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವುದರಿಂದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಶಾಂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಎಂತಹ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವನು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಘಟದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಾಗ ಘಟದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಹೇಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅದರಂತೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಲಾಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಪದಗಳೂ ಕೂಡ ವಾಚಕವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿವಾದ್ಯನೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಲು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ಕಾರಣನೆಂದು ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ತस्माತ್ वाच्यत्वाद् ब्रह्मणोऽखिलजगत्कारणतया
शास्त्रयोनिता युक्तेति लक्षणं नातिव्याप्तम् । ततश्च तद्युक्तब्रह्मणो
विष्णुत्वायುಕ್ತैव तज्जिज्ञಾसेति सिद्धम् ॥११॥

ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತಜಗತ್ಕಾರಣ-
ನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿವಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನ
ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಲಕ್ಷಣದಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಿಷ್ಣುವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಯುಕ್ತವೇ
ಆಗಿದೆ''.

॥ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ವಯತೀರ್ಥಮುನಿಗಳಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಟೀಕೆಯ
ಕನ್ನಡಾನುವಾದವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ॥

॥ ಪಾದಪೀಠವೆನಿಸಿದ ಪಂಚಾಧಿಕರಣಗಳು ಸಮಾಪ್ತವಾದವು ॥

ಭಾವದೀಪ

'ಏಕೋ ದೇವಃ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - ॥ ಶ್ರುತತ್ವಾच्च ॥ ಶ್ರುತಿಮೇವೇತಿ ॥ ಏವಕಾರೋ ನ ತ್ವರ್ಮಮಿತ್ಯಾಚಶ್ಚೇ ।
 ತೇನ 'एको देवः' इति श्रुतिरिति सूचितम् । इतिशब्दान्तभाष्यस्य
 सूत्रेणान्वयः । भाष्ये 'केवलो निर्गुणश्च' इत्येतावदेव वाच्ये 'एको देवः'
 इत्यादिविशेषोक्तिर्गुणपदेन सत्त्वादिरेव ग्राह्यो न धर्ममात्रं धर्मविधायक-
 पूर्ववाक्यविरोधादित्यभिप्रायेणेति मत्त्वा पदानां पौनरुक्त्यनिरासायार्थमाह
 - एकः प्रधान इत्यादिना ॥ जडामिश्रः = प्राकृतदेहहीनः । 'तत्र हेतुः
 निर्गुण इति' व्यक्तं कर्मनिर्णयटीकायाम् ।

'ಶ್ರುತಿಮೇವ' ಎಂಬ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಏವ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಶ್ರುತಿಯನ್ನೇ ಅಂದರೆ ಅರ್ಥವನ್ನಲ್ಲ
 ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ಏಕೋ ದೇವಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಉದಾಹೃತಪ್ರಮಾಣವು
 ಶ್ರುತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಇತಿ'ಶಬ್ದದ ವರೆಗಿನ ಅಂಶವನ್ನು
 ಸೂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಎಂಬಷ್ಟೇ ಅಂಶವನ್ನು
 ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ 'ಏಕೋ ದೇವಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ
 ಗುಣಪದದಿಂದ ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಗಳನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಹೊರತು ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನಲ್ಲ ಎಂದು
 ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿರೋಧ
 ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಪದಗಳಿಗೆ
 ಪುನರುಕ್ತಿ ಬರದಂತೆ "ಏಕಃ ಪ್ರಧಾನಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.
 'ಜಡಾಮಿಶ್ರಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಾಕೃತದೇಹದಿಂದ ಹೀನನಾದವನು' ಎಂದರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ (ಜಡಾಮಿಶ್ರಃ
 ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) ಹೇತುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ
 'ನಿರ್ಗುಣಃ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಕರ್ಮನಿರ್ಣಯಾಚಾರಿಯಲ್ಲಿ
 ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಲಕ್ಷಣಾದೀನ

ಭಾವದೀಪ: - ಭಾಷ್ಯ 'ಶ್ರುತೌ' ಇತಿ, 'ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ' ಇತಿ ಚ ಪದದ್ವಯಂ ಯೋಜ್ಯಮಿತಿ ಮತ್ವಾಽನ್ವಯಮಾಹ - ಇತಿ ಶ್ರುತಾವಿತಿ || ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛೇತಿ || 'ನ ಕೇವಲಮೀಕ್ಷತೇ: ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾಚ್ಛ ಇತ್ಯುಕ್ತಹೇತುರ್ದ್ವಯೇನ' ಇತ್ಯರ್ಥ: | ಅತ್ರಾಪಿ 'ತತ್ ನಾಶಬ್ದಮ್' ಇತ್ಯಾಽಪಿ ಸೂತ್ರಾದನುವರ್ತಮಿತ್ಯುತ್ತರಭಾಷ್ಯೇಣ ಸೂಚನಾದಾಹ - ನಾಶಾಶಬ್ದ ಇತ್ಯರ್ಥ ಇತಿ ||

ಭಾಷ್ಯ 'ಲಕ್ಷಣಾಽಯುಕ್ತೇ:' ಇತ್ಯತ್ರ ಲಕ್ಷಣಾಯಾ ಅಪುರ್ಣಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯಾಹ - ಲಕ್ಷಣಾಯಾ ಇತಿ || ಕೇನಾಪಿತಿ || ಏತೇನ ಭಾಷ್ಯೇ ಸರ್ವಶಬ್ದಾದವಾಚ್ಯಸ್ಯೇತಿ ಪೂರ್ವಭಾಗೋ ಹೇತುಸಮರ್ಪಕ ಇತಿ ಸೂಚಿತಮ್ | ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣೇತಿ || 'ಯಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಂ ತತ್ ಕೇನಾಪಿ ಪದೇನ ವಾಚ್ಯಂ ಯಥಾ ತೀರಾದಿ' ಇತ್ಯರ್ಥ: | ಲಕ್ಷಣೇತಿ || 'ಲಕ್ಷಣಾಂ ಪ್ರತಿ ಯೋಗ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯರ್ಥ: |

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರುತೌ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತು 'ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ' ಎಂದು ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಇತಿ ಶ್ರುತೌ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಜ್ಞಾನವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ಕೂಡ 'ತತ್ ನ ಅಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಅಂಶವು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದೆ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ನಾಸೌ ಅಶಬ್ದ: ಇತ್ಯರ್ಥ:' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಲಕ್ಷಣಾಽಯುಕ್ತೇ:' ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಲಕ್ಷಣಾವು ಯುಕ್ತವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಲಕ್ಷಣಾಯಾ:" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಕೇನಾಪಿ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ 'ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಸರ್ವಶಬ್ದಾವಾಚ್ಯಸ್ಯ' ಎಂಬ ಪೂರ್ವ ಅಂಶವು ಹೇತುವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. "ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ" ಎಂಬ ಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಯಾವುದು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ:

ಇದಕ್ಕೆ ತೀರಾದಿಗಳು ದೃಷ್ಟಾಂತ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. "ಲಕ್ಷಣಾಯೋಗ್ಯತ್ವಾತ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಅಸಾಧಾರಣ ಅನ್ವೇಷಾಂತಿಕ ಇಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - ನ ಸಪಕ್ಷಸತ್ವಮಿತಿ ॥ 'ಸತಿ ಸಪಕ್ಷೇ ತತ್ರಾವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುರಸಾಧಾರಣಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇರಿಹ ನಿಶ್ಚಿತಸಾಧ್ಯವತಃ ಸಪಕ್ಷಸ್ವೈವಾಭಾವಾತ್ ನಾಸಾಧಾರಣ ಇತಿ ಭಾವಃ । ಕೇವಲಾನ್ವಯಿನೀತಿ ॥ ದೃಷ್ಟಾಂತತ್ವೇನ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಚ್ಯಂ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತಕೇವಲಾನ್ವಯ್ಯುಪಯೋಗತಯಾ ವಾ ತದ್ಭುಕ್ತಿಃ । ತದ್ ವ್ಯನಕ್ತಿ - ಕೇವಲೇತಿ ॥ ತದವಿನಾಭಾವೀತಿ ॥ 'ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಾವಿನಾಭೂತಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿನಿ ಎವ ಉಪಾಧಿತತ್ವಾತ್' ಇತಿ ಭಾವಃ । 'ಸಾಧ್ಯಾವಿನಾಭೂತಾಭಾವೀ ಸ ಉಪಾಧಿರ್ಯದತ್ಯಯಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತೇಃ ।

"ನ ಸಪಕ್ಷಸತ್ವಮ್" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ 'ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷವಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಹೇತುವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಅನುಮಾನವು ಅಸಾಧಾರಣ ಎಂಬ ದೋಷವುಳ್ಳದ್ದು' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳ ಸಪಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅಸಾಧಾರಣರೂಪವಾದ ದೋಷವಿಲ್ಲ - ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತರೂಪವಾಗಿ ಅಥವಾ 'ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಚ್ಯಂ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಕೇವಲಾನ್ವಯ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿ ಎಂಬಂತೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು "ಕೇವಲ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ತದವಿನಾಭಾವಿ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ 'ಸಾಧ್ಯಭಾವವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಇರುವ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಪ್ರತಿಯೋಗಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನೇ ಉಪಾಧಿ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದನ್ನು 'ಸಾಧ್ಯಭಾವಾವಿನಾಭಾವೀ ಸ ಉಪಾಧಿರ್ಯದತ್ಯಯಃ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ.

ವಿಪಕ್ಷ ಬಾಧಕತರ್ಕವಿರುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠ

ಭಾವದೀಪ: - ವ್ಯಾಪ್ತೀತಿ ॥ 'ಸವ್ಯಾಪಕತ್ವಾನಿಶ್ಚಯಾತ್' ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ದ್ವಿತೀಯ ಇತಿ ॥ 'ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಪ್ರಕಾರಪ್ರಶ್ನ' ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಾದೇವ ಧೂಮ್ರಾದಾವಿವ ವ್ಯಾಪ್ತಿನಿಬಂಧನತ್ವಂ ಮತ್ವಾ ಪೃಚ್ಛತಿ - ಕಿಂ ನಿಬಂಧನೇತಿ ॥

ತಥಾತ್ವೇ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾದೌ ತದಭಾವಾತ್ ಸಾ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಭಾವೇನಾಹ - ದ್ರವ್ಯತ್ವೇತಿ ||
 ಸಂಯೋಗಿತಾಯಾಃ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾವಚ್ಛೇದ್ಯತ್ವಹಾನಿರೇವ ವಿಪಕ್ಷೇ ಬಾಧಿಕಾ ತಯೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿನಿಬಂಧನಂ
 चेत् तर्हीहापि किं तत्? इत्यनवस्थितिरित्यनुभाष्योक्तानवस्था विपक्षे
 बाधिकेति तां व्यनक्ति - अवाच्यस्येति || वाच्यसम्बन्धितया ज्ञातस्यैव
 लक्ष्यत्वादौप-निषदस्य चाशब्देनाज्ञानात् किं लक्ष्यमिति प्रश्नो निरुत्तरः
 स्यादित्यर्थः ।

“ವ್ಯಾಪ್ತಿನಿಶ್ಚಯಾತ್” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಕೃತ್ಯವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ‘ದ್ವಿತೀಯೇ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. “ಕಿಂ ನಿಬಂಧನಾ” ಎಂಬ ಅಂಶವು ‘ಧೂಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ?’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನರೂಪವಾಗಿದೆ. ನಾವು ಲಕ್ಷಣಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜಕ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ನೀವು ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಮೂಲ ಯಾವುದು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಿರಾದರೆ ‘ದ್ರವ್ಯತ್ವ, ಸಂಯೋಗಿತ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವರೂಪವಾದ ಮೂಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇರಬೇಕಾದೀತು’ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ “ದ್ರವ್ಯತ್ವ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ. ‘ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಸಂಯೋಗಿತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೇ ಹೋದರೆ ಸಂಯೋಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯತ್ವವಚ್ಛೇದ್ಯತ್ವವು ಹೊಂದದೇ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು’ ಎಂಬ ಅನಿಷ್ಠಾಪತ್ತಿರೂಪವಾದ ಬಾಧಕವು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರಡರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದೇ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅನುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ‘ಕಿಂ ತದಿತ್ಯನವಸ್ಥಿತಿಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನವಸ್ಥಾರೂಪವಾದ ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಾಧಕವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು “ಅವಾಚ್ಯಸ್ಯ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಯಾವುದು ವಾಚ್ಯಸಂಬಂಧಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದೆಯೋ ಅದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನಿವಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಗಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಶಬ್ದನಾದುದರಿಂದ ಅವನ ಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯಯಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉತ್ತರವಿಲ್ಲದೇ ಉಳಿದು ಬಿಡುತ್ತದೆ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಲಕ್ಷಣಾ ಒಪ್ಪುವವರಿಗೆ ಅನವಸ್ಥಾ

ಭಾವದೀಪ: - ನನು ಕುತೋ ನಿರುತ್ತರತ್ವಂ ತಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಯಜ್ಞಾಕ್ಷಣಿಕಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ತದೇವ ಪದಂ ವಾ ಪದಾಂತರಂ ವೋತ್ತರಮುಚ್ಯತ ಇತ್ಯಂತೋ ನ ದ್ವಯಮಪೀತಿ ಕ್ರಮೇಣೋಪಪಾದಯತಿ - ನ ಚ ತದೇವೇತ್ಯಾದಿನಾ || ಉತ್ತರಮಿತಿ || 'ತದರ್ಥಸ್ಯೇವಾಜ್ಞಾನಾತ್' ಇತಿ ಭಾವ: | ನನು ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪಲಕ್ಷಣವಾಕ್ಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಪಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಪದಂ ವಾಚಕಮ್ | ಸತ್ಯಾದಿ ಪದಾನಿ ಲಾಕ್ಷಣಿಕಾನೀತಿ ಶಿಕ್ಷತೇ - ಅಥ ಕಿಂಚಿದಿತಿ || 'ತಥಾ ಚ ನಾನವಸ್ಥಾ' ಇತಿ ಭಾವ: |

ಇಲ್ಲಿ ನಿರುತ್ತರತ್ವವು ಹೇಗೆ? ಏಕೆಂದರೆ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯಾವುದು ಲಾಕ್ಷಣಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅದೇ ಪದವನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಪದವನ್ನಾಗಲೀ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಈ ಎರಡೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲೆಂಬುದಾಗಿ "ನ ಚ ತದೇವ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಇತ್ಯುತ್ತರಮ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಗಂಗಾ ಪದದ ಅರ್ಥವೇ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಗಂಗಾಪದದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯ ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಗಂಗಾಪದವನ್ನೇ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪವಾದ ಲಕ್ಷಣವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಪದವು ವಾಚಕವೇ ಆಗಿದೆ; ಸತ್ಯಾದಿಪದಗಳು ಲಾಕ್ಷಣಿಕಪದಗಳು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು "ಅಥ ಕಿಂಚಿತ್" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಹೀಗೆ ವಾಚಕವಾದ ಒಂದು ಪದ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾರೂಪದೋಷಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಪದವನ್ನೇ ವಾಚಕ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಉಳಿದ ಪದಗಳು ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಪದಗಳು ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ, ಈ ಪದಗಳೂ ಕೂಡ ವಾಚಕವೇ ಆಗಲಿ ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯಪದವು ವಾಚಕ, ಬ್ರಹ್ಮಪದವು ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದು ವಾಚಕ? ಯಾವುದು ಲಾಕ್ಷಣಿಕ? ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾರೂಪದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ.

ವಾಚಕತ್ವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನವಸ್ಥಾ ಇಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - ನನು ವಾಚಕಪದಸ್ಯಾಪಿ ಗೃಹೀತಶಕ್ತಿಕಸ್ಯೈವ ಬೋಧಕತ್ವಾಜ್ಞಾತ ಏವಾರ್ಥೇ ಶಕ್ತೇರ್ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವೇನ ಕಿಮಸ್ಯ ವಾಚ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಪಯವಸಾನೇನಾನವಸ್ಥಾ ಇತಿ

चेन्न । अभिमान्यधिकरणे 'शास्त्रोक्तवस्तुनश्चैव व्युत्पत्तिः शास्त्रलिङ्गतः' इत्यनुव्याख्यानसुधयोरुक्तदिशा यौगिकानां पदानां वाक्यतुल्यतया पृथक्सङ्गतिग्रहानपेक्षणात् । एवं च प्रागभिप्रेतकेवलान्वयिन्यनवस्थारूप-
 तर्कपराहतिरपरास्तेति बोध्यम् । लक्ष्यस्वरूपमात्रपरस्यापि प्रवृत्तिहेतु-
 विशेषाभावेन न तस्यापि वाचकत्वम् । तथाप्यभ्युपेत्य लक्षणपदानां
 तत्साधयति - लक्षणेति ॥

ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರಬಹುದು. ವಾಚಕವಾದ ಪದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಶಕ್ತಿಗ್ರಹಣ ಆದ ನಂತರವೇ ಬೋಧಕತ್ವವು ಇರುವುದರಿಂದ, ಆ ಶಕ್ತಿಯಾದರೂ ಜ್ಞಾತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದರಿಂದ 'ಈ ಪದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾದುದು ಯಾವುದು?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉಳಿದೇ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾ ಇದ್ದೇ ಇದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಅಭಿಮಾನ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಸ್ತುನಶ್ಚೈವ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ ಶಾಸ್ತ್ರಲಿಂಗತಃ' ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಯೌಗಿಕವಾದ ಪದಗಳಿಗೆ ವಾಕ್ಯಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಂಗತಿಗ್ರಹಣವು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ 'ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಚ್ಯಂ ಲಕ್ಷ್ಯತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಕೇವಲಾನ್ವಯ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನವಸ್ಥಾರೂಪವಾದ ತರ್ಕದಿಂದ ಬಾಧಕವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪದವು ಲಕ್ಷ್ಯಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡದೇ ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ವಾಚಕತ್ವವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷಣಪದಗಳಿಗೆ "ಲಕ್ಷಣಾ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಾಚಕತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ದೋಷಗಳಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿವಾಕಿಕೊಂಡ ಅದ್ವೈತಿಗಳು

भावदीपः - ननु -

लक्ष्यार्थभेदाभावेऽपि व्यवच्छेद्यविभेदतः ।

विज्ञानानन्दपदयोः पर्यायव्यर्थते कुतः ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತೆ: 'ಸತ್ಯಾದಿಪದಾನಾಮನೃತಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಿಬೋಧ: ಪ್ರಯೋಜನಮಸ್ತಿ' ಇತಿ
ಶಕ್ತೇ - ಪ್ರಯೋಜನೆತಿ || ತದುಕ್ತಮನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ -

ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿಕೇಪ್ಯೇವಂ ನ ವ್ಯಾವೃತ್ತಾ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ |

ವ್ಯಾವೃತ್ತಸ್ಯಾವಿಶೇಷತ್ವೇ ತದಖಂಡಂ ಚ ಖಂಡಿತಮ್ ||' ಇತಿ |

ಪ್ರಶ್ನೇತಿ || 'ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಪ್ರೋತಿ ಪರಮ್' ಇತ್ಯುಕ್ತೌ 'ಕಿಂ ಬ್ರಹ್ಮ?' ಇತಿ ಲಕ್ಷಣಪ್ರಶ್ನೇ
'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ ಲಕ್ಷಣವಾಕ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತೇರಿತಿ ಭಾವ: |
'ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರ ಏವ ಪ್ರಶ್ನೋಽಸ್ತು' ಇತ್ಯತ ಆಹ - ನ ಹೀತಿ ||

ಇಲ್ಲಿ

"ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಭೇದಾಭಾವೇಽಪಿ ವ್ಯವಚ್ಛೇದ್ಯವಿಭೇದತಃ |

ವಿಜ್ಞಾನಾನಂದಪದಯೋಃ ಪರ್ಯಾಯವ್ಯರ್ಥತೇ ಕುತಃ ||

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸತ್ಯಾದಿಪದಗಳಿಗೆ ಅಸತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನ
ಎಂಬುದಾಗಿ "ಪ್ರಯೋಜನ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶಂಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

"ವಾಚ್ಯವಿಶೇಷ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ವಾಚ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡದೇ
ಇದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದ್ದರೂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು
ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು

'ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿಕೇಪ್ಯೇವಂ ನ ವ್ಯಾವೃತ್ತಾಪ್ರಯೋಜನಮ್' |

ವ್ಯಾವೃತ್ತಸ್ಯಾವಿಶೇಷತ್ವೇ ತದಖಂಡಂ ಚ ಖಂಡಿತಮ್ ||'

ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಪ್ರಶ್ನ" ಇತ್ಯಂತದಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಪ್ರೋತಿ ಪರಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಾಗ 'ಈ ಬ್ರಹ್ಮ
ಯಾರು?' ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಲಕ್ಷಣವಾಕ್ಯವು
ಅಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು - ಎಂದು
ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಬಾರದು? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ನ ಹಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ.

ಅಧಿಕರಣದ ಫಲ

ಭಾವದೀಪ: - ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥ ಫಲೋಕ್ತಯಾ ಉಪಸಂಹರತಿ - ತಸ್ಮಾದಿತಿ ||
 ಇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಯುಕ್ತನುಗೃಹೀತವಾಚ್ಯತ್ವಬೋಧಕಶ್ರುತಿರ್ಮೃತೀಕರೂಪಶ್ರುತತ್ವ
 ರೂಪಸಾಧಕಸದ್ಭಾವಾದಿತಿ ಇಕ್ಷತೇರಿತ್ಯಾಶ್ರುತಹೇತ್ವರ್ಥಾನುವಾದಃ^(೧) । ತತ್ಸಿದ್ಧಿಂ ನಾಶಬ್ದಂ
 ಹಿ ತದಿತಿ ಸಾಧ್ಯಾಂಶಾರ್ಥ ಹೇತುಕೃತ್ಯ ಫಲಮಾಹ - ವಾಚ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿನಾ|| ಅತ್ರ
 ಸೂತ್ರಾಣಾಂ ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯಬೀಜಂ ಟೀಕಾಃ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಮವತಾರಿಕಾದಿಭಿರೇವೋಪಲ(ಭ್ಯ)ಕ್ಷ್ಯತೇ।
 ಸ್ಪಷ್ಟೀಕೃತಂ ಚ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಮ್ ।

"ತಸ್ಮಾದ್" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಫಲಿತವಾದ
 ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಯುಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಅನುಗೃಹೀತವಾದ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಶ್ರುತಿಸ್ವರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಕೃತ್ತ್ವ ಎಂಬ
 ಶ್ರುತತ್ವರೂಪ ಹೇತು ಇರುವುದರಿಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ
 ಸೂತ್ರಗತ ಹೇತುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ('ತಸ್ಮತ್' ಎಂಬುದಾಗಿ) ಇಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ
 ಹೇತುವಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ 'ನ ಅಶಬ್ದಂ ಹಿ ತತ್' ಎಂಬ ಸಾಧ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ
 ಹೇತುವಾಗಿ ಸಿಕೊಂಡು ಇದರಿಂದ ಬಂದ ಫಲಿತಾಂಶವನ್ನು 'ವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ
 ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(೧) ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ - ತಸ್ಮಾದಿತಿ || ತತ್ರಾಥಸೂತ್ರೇ ಸಾಕ್ಷಾದ್ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಾಧಕೇಕ್ಷಣೀಯ-
 ತ್ವೋಕ್ತಿಃ । ದ್ವಿತೀಯೇ ತಸ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಶಿಕ್ಷಣನಿರಾಸಾಯ ಆತ್ಮಶಬ್ದರೂಪಹೇತುಕ್ತಿಃ । ತೃತೀಯೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ
 ಗೌಣಪರತ್ವನಿರಾಸಾಯ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶೋಕ್ತಿಃ । ಚತುರ್ಥೇ ತತ್ರೈವ ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯಸ್ಯ
 ಅಹೇತುತ್ವವಚನಂ ಹೇತುತ್ವವಚನೋಕ್ತಿಃ । ಪಂಚಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಾಧಕಶ್ರುತಕೃತ್ತ್ವಸ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಪರಿ-
 ಹಾರಾಯ ಸ್ವಾಪ್ಯಯವಚನೋಕ್ತಿಃ । ಷಷ್ಠಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರಗತಸಂಶಬ್ದಾರ್ಥಸಮರ್ಪಣಮ್ । ಸಪ್ತಮೇ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಾಧಕ-
 ಶ್ರುತತ್ವರೂಪಹೇತುಕ್ತಿಃ । ತಸ್ಯಾಂ ಇತ್ಯನ್ಯಾನುಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಸ್ಯಾಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್
 ಇತಿ ದ್ರಶ್ಯಮ್ ।

-(ತತ್ವಸುಬೋಧಿನಿ)

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅವತರಣಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮಾನುಜಮತ ನಿರಾಸ

ಭಾವದೀಪ: - यदत्र केनचिद् रामानुजीयेन पाराशर्यविजये सूत्राक्षराणां स्वमते स्वारस्यमस्मन्मतार्थे चास्वारस्यमुत्प्रेक्षितम् । तदसमञ्जसम् ।

‘प्रतिसूत्रं प्रकाशयेते घटनाघटने मया ।

स्वीयान्यपक्षयोः सम्यग् विदां कुर्वन्तु सूरयः ॥’

इति प्रतिज्ञाय तथैव प्रतिसूत्रं चन्द्रिकायां प्रतिपादितत्वात् ।

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜೇಯ ಮತದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ‘ಪಾರಾಶರ್ಯವಿಜಯ’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತದಂತೆ ಸೂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮತದಂತೆ ಅಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತೇಕ್ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯೇತೇ ಘಟನಾಘಟನೇ ಮಯಾ ।

ಸ್ವೀಯಾನ್ಯಪಕ್ಷಯೋಃ ಸಮ್ಯಗ್ ವಿದಾಂ ಕುರ್ವಂತು ಸೂರಯಃ ॥

ಬೃಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವೆಂದು ಪರಕೀಯಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಇದನ್ನು ವಿವೇಕದಿಂದ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

‘ಈಕೃತೇರ್ನಾರಬ್ಧಮ್’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನಿರಾಕರಣೆ

ಭಾವದೀಪ: - किञ्च । यदुक्तमाद्यसूत्रे ज्ञानादित्येव वाच्यम् । नन्वीक्षतेरिति । ज्ञानकर्मत्वस्य हेतुत्वेनेक्षणपर्यन्तत्वस्य व्यर्थत्वादिति । तन्न । तस्यैव तदर्थत्वात् । ‘पुरुषमीक्षते’ इति श्रुत्यनुसारार्थत्वात् ।

ಶ್ರುತಾವೀಕ್ಷತ ಇತ್ಯೇತದೌಪದೇಶಿಕಜ್ಞಾನಪರಮಿತಿ ಸೂಚನಾರ್ಥತ್ವಾಚ್ಛ ।

यद्यप्यशब्दम् इति पदं शब्दगुणकं नेत्यर्थस्यैवोपस्थापकं न तु वाच्यं नेत्यर्थस्य 'अशब्दमस्पर्शम्' इति श्रुतौ स्पर्शादिगुणराहित्यप्रायपाठादिति । तदपि न । अशब्दमित्यादेरवाच्यार्थतायाः द्वयर्थतायाः टीकायामेवोक्तत्वात् । परैस्तथा व्याख्यानाच्च ।

ಅಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು -- ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಬದಲು 'ಜ್ಞಾನಾತ್' ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವವೇ ಅಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಕ್ಷಣಾತ್ ಎಂಬಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೇತುವನ್ನು ಎಳೆದಿದ್ದು ವೈರ್ಥವಾಗಿದೆ' - ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬ ಹೇತುವಿಗೆ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮತ್ವ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಅಲ್ಲದೇ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬ ಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ " ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಈಕ್ಷತೇ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಪದೇಶದಿಂದ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದೂ ಕೂಡ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು -- 'ಅಶಬ್ದಂ' ಎಂಬ ಪದವು 'ಶಬ್ದವೆಂಬ ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಆ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನಷ್ಟೇ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ; ಹೊರತು ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ ವಾಚ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಅಶಬ್ದಮಸ್ಪರ್ಶಮ್' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಶವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಯವಾಠಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ 'ಅಶಬ್ದಂ' ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು - ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. 'ಅಶಬ್ದಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ 'ಅವಾಚ್ಯಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪರರೂ ಕೂಡ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಾನ್ಯ

भावदीपः - यदपि 'गौणश्चेत्' इति सूत्रे जीव एव दृश्यो न ब्रह्मेति शङ्का ब्रह्मणो दृश्यत्वादृश्यत्वाभ्यां व्याहृत्या नोदेतुमर्हतीति तदपि परेण स्वतःसिद्धब्रह्मणः स्वव्यतिरिक्तसंवित्कर्मत्वानङ्गीकारेण तदीयशङ्काया एव

ಸೂತ್ರೇನುಪಾದಾದಿತೀಯಾಘ್ನಮ್ । ಅಧಿಕಂ ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರಕಾಶೋಽಸ್ಮಾಭಿಃ ಕೃತಂ ಧ್ಯೇಯಮ್ ।
ಯದಪಿ ಕೇನಚಿತ್ ಶೈವೇನ ಪಶ್ಚಾದಿಹರಣಿಪ್ರಮೇಯದೃಷಣಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತಂ ತದಪಿ
ಗುರುಪಾದಕೃತಕಂಠಕೋದ್ಧಾರೇ ನಿಪುಣತರಂ ನಿರಸ್ತಮ್ । ತಸ್ಮಾತ್ -

ದೇವೋತ್ತಮೈರಾಲಿನೀಯೋ ಭಾಷ್ಯಕಾರನಿರೂಪಿತಃ ।

ಸೂತ್ರಾರ್ಥೋನೇಕಮಾನೇತಃ ಸರ್ವೈಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಬುಭುಷುಃ ॥

'ಗೌಣಶ್ಚೇತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ - 'ಜೀವನೇ ದೃಶ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲ' ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು
ಸರಿಯಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನು ದೃಶ್ಯನು, ಅದೃಶ್ಯನು ಎನ್ನುವ ಉಕ್ತಿಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.
ಅದೂ ಕೂಡ ಪರರಿಂದ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ತನಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ಮತ್ವವನ್ನು
ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಶಂಕೆಯನ್ನೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬೀ
ರೀತಿಯಾಗಿ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಾವೇ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ.
ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಶೈವನು ಪಂಚಾಧಿಕರಣದ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ದೂಷಣಮಾಡಲೆಂದು ಉತ್ತೇಕ್ಶ
ಮಾಡಿದ್ದಾನೋ ಅದೂ ಕೂಡ ಗುರುಗಳು ರಚಿಸಿದ 'ಕಂಟಕೋದ್ಧಾರ'ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ
ನಿರಾಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ -

ದೇವೋತ್ತಮೈರ್ಲಾಲಿನೀಯೋ ಭಾಷ್ಯಕಾರನಿರೂಪಿತಃ ।

ಸೂತ್ರಾರ್ಥೋನೇಕಮಾನೇತಃ ಸರ್ವೈಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಬುಭುಷುಃ ॥

ಎಲ್ಲಾ ಸಂಶಯಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರ ನೀಡುವ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ. ಇದು ಸರ್ವಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಂದಲೂ
ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅತ್ಯಂತ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾದವರಿಗೂ ಕೂಡ ಇದು ಅತ್ಯಂತ
ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಓದಿ ಧನ್ಯರಾಗಬೇಕು.

॥ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದ್‌ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಭಾವದೀಪದ ಈಶ್ವರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ
ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವು ಮುಗಿಯಿತು ॥

* * * * *

॥ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವೇಶಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವತ್ಯಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರಗಳು

॥ ಶ್ರೀ: ॥

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ತನ್ತ್ರದೀಪಿಕಾ

ईक्षत्यधिकरणम् - ५

॥ ईक्षतेर्नाशब्दम् ॥ १-१-५

अत्र नये संशब्दोक्तवाच्यत्वं सर्वशास्त्रयोनित्वं च समर्थ्यते । तदिति वर्तते । न विद्यते शब्दः वाचकः यस्य तदशब्दं अवाच्यम् । ईक्षतेरिति धातुनिर्देशेन तदर्थः ईक्षणं लक्ष्यते । तस्य च असम्बद्धस्य अहेतुत्वात् सम्बन्धस्य च कर्तृत्वादिरूपस्य श्रुत्यननुगमेन विपक्षे बाधकाभावप्रसङ्गेन च अयोगात् क्रियाकर्मभावस्यैव सिद्धिः । ईक्षतेः ईक्षणीयत्वात् तद्ब्रह्म अशब्दं न किंतु वाच्यमेव इत्यर्थः । न च असिद्धो हेतुः । “पुरिशयं पुरुषं ईक्षते” इति श्रुतेः । न चाप्रयोजकत्वम् । अक्षानुमानावेद्यस्य शब्दात् ईक्षणं वचनवृत्तिमन्तरा न युक्तमिति तात्पर्यात् । न अशब्दं ईक्षतेरिति वाच्ये ईक्षतेरित्याद्युक्तिरनियमसूचानार्था । आमनन्ति कस्मात् उच्येत ब्रह्मेति वाच्यत्वश्रुत्यादिसत्त्वेऽपि तस्य अवाच्यत्वश्रुत्यादिना प्रतिरुद्धत्वेन अनिर्णायकत्वाच्छब्दात् नाशब्दं इत्यनुत्त्वा तदनुग्राहकन्याय एव ईक्षणीयत्वमुक्तम् । तेन श्रुतिप्राप्तं युक्तिमात्रात् कथं निरस्यमिति प्रत्युक्तम् । अवाच्यमिति वाच्ये अशब्दमित्युक्तिः अशब्दमस्पर्शमिति

ಶ್ರುತ್ಯನುಗಮಾಯ । ईक्षतेर्वाच्यमिति वाच्ये अशब्दं नेत्युक्तिः वाच्यत्वविधिः
अवाच्यत्वनिरासश्च श्रुत्यर्थाभ्यां कृतो यथा स्यादिति ।

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದ 'ಸಮ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಿದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ 'ತತ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಶಬ್ದ ಎಂದರೆ ವಾಚಕವಾಗಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಶಬ್ದ ಇಲ್ಲವೋ ಅದು ಅಶಬ್ದ ಅಂದರೆ ಅವಾಚ್ಯ ಎಂದರ್ಥ. 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂದು ಧಾತುವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಅರ್ಥವಾದ ಈಕ್ಷಣ(ಜ್ಞಾನ)ವನ್ನು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅದು ಕೂಡ (ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ) ಸಂಬಂಧಪಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಈ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಶ್ರುತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಏಕಾರ್ಥ್ಯ ಬರುವುದಿಲ್ಲ (ಅನನುಗಮವಾಗುತ್ತಿದೆ) ಹಾಗಾದಾಗ ಈಕ್ಷಣಕರ್ತೃತ್ವ ಇದ್ದರೂ ಅಶಬ್ದ ಏಕಾಗಬಾರದು? ಎಂದು ಅಪ್ರಯೋಜಕಶಂಕೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅನುಕೂಲತರ್ಕ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 'ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ಮಭಾವ'ರೂಪವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆಗ ಈಕ್ಷತೇಃ = ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ್ದರಿಂದ. ತತ್ = ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಶಬ್ದಂ ನ = ಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯನು ಅಲ್ಲ; ಕಿಂತು ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನೇ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಹೇತುವೇ ಅವ್ಯಸಿದ್ಧ ಎಂದು ಹೇಳಬಾರದು. "ಪುರಿತಯಂ ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ" ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ. ಹೇತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಹೇತುವು ಅಪ್ರಯೋಜಕ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. (ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವಿದ್ದರೂ ಶಬ್ದ ಅವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿರಲಿ ಎಂದು). ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನಗಳಿಂದ ಅವೇದ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಈಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ "ಅಶಬ್ದಮ್ ಈಕ್ಷತೇಃ" ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. (ಮೊದಲು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ತಾರ್ಕಿಕರ ನಿಯಮ) ಆದರೂ "ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಆ ರೀತಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಲು.

'ಆಮನಂತಿ', 'ಅಥ ಕಸ್ಮಾದುಚ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿರೋಧವಿರು-

ವುದರಿಂದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 'ಶಬ್ದಾತ್ ನ ಅಶಬ್ದಮ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವಾಚ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ವಿವಕ್ಷೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವಾದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅವಾಚ್ಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ 'ಅಶಬ್ದಮ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಏಕೆ ಎಂದರೆ 'ಅಶಬ್ದಮಸಪರ್ಶಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅನುಗಮಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು.

'ಈಕ್ಷತೇರ್ವಾಚ್ಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೂ 'ಅಶಬ್ದಂ ನ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ವಿಧಾನಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಸಮಾಡುವುದು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಶ್ರುತಿ (ಶಬ್ದ), ಅರ್ಥ (ತಾತ್ಪರ್ಯ) ಇವೆರಡರಿಂದ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ.

॥ ಗೌಣಶ್ಚೇನಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ॥ ೧-೧-೬

उक्तमाक्षिप्य समाधत्ते - गौणश्चैनात्मशब्दात् ॥ पुरुषमीक्षत इत्यादावीक्षणीयः त्रिगुणबद्धो जीवः, न विष्णुरत ईक्षणीयत्वं तत्रासिद्धिरिति चेन्न । 'आत्मानं पश्येत्' इत्यादौ ईक्षणीये आत्मपदश्रवणात् । उपलक्षणमेतत् । पुरुषब्रह्मादिशब्दादित्यर्थः । प्राक् तदित्यन्वयाय अशब्दम् इत्युक्तावपि इह आत्मपदान्वयाय गौण इति पुनर्निर्देशः ॥

ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. 'ಗೌಣಶ್ಚೇನಾತ್ಮಶಬ್ದಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ.

'ಪುರುಷಮೀಕ್ಷತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವೇನ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವನು (ಸತ್ಯಾದಿ) ತ್ರಿಗುಣಬದ್ಧನಾದ ಜೀವನೇ ಹೊರತು ವಿಷ್ಣುವಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಸಿದ್ಧ ಎಂದರೆ, 'ಆತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯೇತ್' ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ. ಅಸಿದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ. 'ಆತ್ಮಶಬ್ದ' ಎಂಬುದು ಉಪಲಕ್ಷಣ; 'ಪುರುಷ' ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತತ್' ಎಂಬ ಪದದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಲು 'ಅಶಬ್ದಮ್' ಎಂದು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಈ

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಪದದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ 'ಗೌಣಃ' ಎಂದು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

॥ ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ ॥ ೧-೧-೭

ನನು ತಥಾಪಿ ಜೀವಃ ಕಿಂ ನ ಇತ್ಯತಃ ಆಹ - ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ ॥
ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ = ಆತ್ಮನಿಷ್ಟಸ್ಯ । 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ ಪ್ರತಿಬುಧ್ಧ ಆತ್ಮಾ, ತಸ್ಯ ಲೋಕಃ
ಸ ಉ ಲೋಕ ಏವ' ಇತಿ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್ ನ ಗೌಣಃ ಆತ್ಮಶಬ್ದೇನೋಕ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।
ಗೌಣಜ್ಞಾನಾತ್ ಗುಣನಿವೃತ್ತಿರೂಪಮುಕ್ತಿಯೋಗಾದಿತಿ ಭಾವಃ । ಅತಃ ಏವ ಪ್ರಾಗ್ ಜೀವ
ಇತಿ ವಾಚ್ಯೇ ಗೌಣ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಃ ॥

ಆತ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿದ್ದರೂ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ಜೀವ ಎಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಬಾರದು?
ಎಂದರೆ 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ = ಆತ್ಮನಿಷ್ಟನಾದವನಿಗೆ, 'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ ಪ್ರತಿಬುಧ್ಧ ಆತ್ಮಾ ತಸ್ಯ ಲೋಕಃ ಸ ಉ ಲೋಕ
ಏವ' ಎಂದು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಜೀವನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು.
ಗೌಣನಾದ ಜೀವನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಗುಣನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಯು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು
ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಜೀವ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿದ್ದರೂ ಜೀವನನ್ನು 'ಗೌಣ'
ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

॥ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾच्च ॥ ೧-೧-೮

ಇತಶ್ಚ ನ ಗೌಣಸ್ತಥೇತ್ಯಾಹ - ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾच्च ॥ 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನತ
ಆತ್ಮಾನಮ್ ಅನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಚ್ಛತ' ಇತಿ ಆತ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್
ಪ್ರತ್ಯುತಾಹೇಯತ್ವಾವಚನಾತ್ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ । ಸುಧಾರ್ಥಾಂ ತು
ಗೌಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಮಾಯಾಶಬಲಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವಮುಪೇತ್ಯ ಸೂತ್ರತ್ರಯಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ । ತತ್ವಪ್ರದೀಪ
ಸನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲಿಯಸ್ತು ನ ಕೇವಲಮಾತ್ಮಶಬ್ದಾದಿಬಲಾದೀಕ್ಷಣೀಯೋ ನ ಗೌಣಃ । ಕಿಂತು
'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯೋಕ್ತಹೇತುಭ್ಯಾಮಪೀತಿ 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿಸೂತ್ರದ್ವಯ-
ಮನ್ಯಥಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ ॥

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮ ಪದದಿಂದ ಗೌಣನು (ಜೀವನು) ವಾಚ್ಯನಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ ಅನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಂಚಥ' ಎಂದು ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು (ಬಿಡುವಿಕೆ) ಹೇಳಿದ ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಹೇಯತ್ವವನ್ನು (ಸ್ವೀಕರಿಸುವಿಕೆ) ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮ ಶಬ್ದಾರ್ಥಭಿನ್ನವಾದುದಕ್ಕೆ ಹೇಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಜೀವನು ಆತ್ಮಪದವಾಚ್ಯನಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಸುಧಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗೌಣಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮಾಯಾಶಬಲಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಿಂದಿನ ಮೂರು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪ, ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಳಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಬಲದಿಂದ ಈಕ್ಷಣೀಯನಾದವನು ಗೌಣನು ಅಲ್ಲ ಎಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; 'ತನ್ನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹೇತುಗಳಿಂದಲೂ ಎಂದು 'ತನ್ನಿಷ್ಠಸ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

इतश्च निर्गुणो वाच्य इत्याह -

॥ स्वाप्ययात् ॥

'नाशब्दम्' इति वर्तते । निर्गुणमिति च प्रकृतम् । 'आत्मन्येवात्मानं विलापयति' इति श्रुत्युक्तत्वाच्च निर्गुणं ब्रह्म नाशब्दं किन्तु वाच्यमेवेति बहिरेव योज्यम् । कुतोऽयं श्रुत्युक्तो निर्गुण इति चेत् स्वाप्ययात् । स्वेति तन्त्रम् । स्वस्य स्वस्मिन् अप्ययवचनादिति योज्यम् । एवं च स्वाप्ययाच्चेति स्यादिति नाशङ्क्यम् ।

ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನು ವಾಚ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಸ್ವಾಪ್ಯಯಾತ್' ಎಂದು.

'ನ ಅಶಬ್ದಮ್' ಎಂದು ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ನಿರ್ಗುಣಂ' ಎಂದು ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಂ ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನು ಅಶಬ್ದನಲ್ಲ ಕಿಂತು ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹೊರಗೆ

ಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವನು ನಿರ್ಗುಣನೇ ಏಕೆ ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್ ಎಂದು ಉತ್ತರ. 'ಸ್ವ' ಎಂಬುದನ್ನು ತಂತ್ರದಿಂದ ಆವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ತಸ್ಮಿನ್ = ತನಗೆ, ಸ್ವಸ್ಯ = ತನ್ನಲ್ಲಿ, ಅಪ್ಯಯವಚನಾತ್ = ಲಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಸೂತ್ರವು 'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾಚ್ಚ' ಎಂದಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತೊಂದು ಹೇತು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಹಾಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಆತ್ಮಾನಂ ವಿಲಾಪಯತಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ನಿರ್ಗುಣ ಏಕೆ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಸೂತ್ರವಿನ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

॥ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ॥

ಶಾಖಾಂತರೇಷು 'ರುದ್ರಾದಿ ಜಗದ್ವೇತುತ್ವೇನ ಉಚ್ಯತಾಮ್' ಇತ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಂ ವಿಷ್ಣೋರೇವೇತ್ಯಾಹ - ॥ ೐ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ೐ ॥ 'ತತು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ' ಇತಿ ವರ್ತತೆ । ಗತೇಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋತ್ಪಾದಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಸಮಾನತ್ವಾತ್ ಏಕರೂಪತ್ವಶ್ರವಣಾತ್ 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ' ಇತ್ಯಾದೌ ತದೇವ ವಿಷ್ಣವಾಖ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮೇವ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವೇನ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವನ್ಯತ್ರ ಅನ್ಯಥಾ ಉಚ್ಯತೆ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ವೃತ್ಯಂತರಂ ತು ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾನುಮಾನಾತ್ ಇತಿ । ಸೂತ್ರಕೃತ್ ನಿರ್ಣಿತಶಾಖಾದೃಶಾಂತೇನ ಶಾಖಾತ್ವೇನ ಹೇತುನಾ ಶಾಖಾಂತರೇಪ್ಯೇತದನುಮಾನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಚಂದ್ರಿಕಾಢಾಂ ತು ಆತ್ಮಶಬ್ದೋಪದೇಶಹೇಯತ್ವಾನುಕ್ತಿರ್ವಾಪ್ಯಯಾಃ ಶಾಖಾಂತರೇ ಗೌಣಾತ್ಮನ್ಯಪಿ ಸ್ಫುರಿದ್ಯವತಾರ್ಯ ಗತೇಃ ಸರ್ವತ್ರೈಕರೂಪ್ಯಮೇವೇತ್ಯಪ್ಯರ್ಥ ಉಕ್ತಃ ।

ವೇದಗಳ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ಹೇಳಿರುವಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಸಂದೇಹ ಬಂದರೆ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ವಿಷ್ಣುವಿಗೇ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ.

ತತ್, ತು, ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿ ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಗತೇಃ = ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನವು. ಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ = ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ (ಏಕರೂಪದಿಂದ) "ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯುಕ್ತಯಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ತದೇವ = ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಕಾರಣತ್ವೇನ (ಜಗತ್ಕಾರಣನಾಗಿ) ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ, ಹೊರತು ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೀಗಿದೆ - ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ = ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯದ (ಜ್ಞಾನದ ಏಕರೂಪತೆಯ) ಅನುಮಾನದಿಂದ ಎಂದು. ಸೂತ್ರಕಾರರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಶಾಖೆಯ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಶಾಖಾತ್ವಹೇತುವಿನಿಂದ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನು (ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಪಾರಣತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ) ಅನುಮಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿಯಾದರೂ "ಆತ್ಮ ಶಬ್ದ, ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಹೇಯತ್ವಾನುಕ್ತಿ ಸ್ವಾಪ್ಯಯ, ಇವುಗಳು ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಗೌಣಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವತರಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

॥ ಶ್ರುತತ್ವಾच्च ॥(೧-೧-೧೧)

ಇತಶ್ಚ ನಿರ್ಗುಣಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಚ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ - ॥ ಶ್ರುತತ್ವಾच्च ॥ 'ತತ್ ನಾಶಬ್ದಮ್' ಇತಿ ವರ್ತತೆ । 'ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ' ಇತಿ ಪ್ರಕೃತಮ್ । 'ಕೇವಲೋ ನಿರ್ಗುಣಶ್ಚ' ಇತಿ ಸತ್ವಾದಿಗುಣಹೀನಸ್ಯ ಶ್ರುತತ್ವಾच्च ತತ್ ನಾಶಬ್ದಮಿತ್ಯರ್ಥಃ । ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶ್ರುತತ್ವಸ್ಯ ಅನವಸ್ಥಾದುಃಸ್ಥತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ ॥೫॥

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಾಚ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತತ್ ನಾಶಬ್ದಮ್ ಎಂದು ಅನುವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೇವಲಃ, ನಿರ್ಗುಣಃ ಎಂದು ಸತ್ವಾದಿಗುಣಹೀನನು ಶ್ರುತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತತ್ = ಆ ಆತ್ಮಶಬ್ದೋಕ್ತವಾದ ವಸ್ತುವು ಅಶಬ್ದವಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶ್ರುತತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

(ಅನವಸ್ಥಾದೋಷವು ತತ್ವಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ)

ಪ್ರೇರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಪ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಈಚ್ಛತ್ಯಭಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ

ಮತ್ತು
ವಿಮರ್ಶೆ

ಸಾಂಖ್ಯರು ಪ್ರಧಾನವನ್ನೇ ಜಗತ್ಕಾರಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಸತ್' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗದು. ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದ. ಸಾಂಖ್ಯಮತ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು.

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಧಿಕರಣಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು -

- ೧) ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಧಿಕರಣಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಈಕೃತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದು ಅನುಚಿತವಲ್ಲವೇ?
- ೨) ಪ್ರಧಾನವು ಪರಿಣಾಮಿಯಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಆಗಬಹುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಧಾನವು ಪರಿಣಾಮಿಯೆಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ಕರ್ತಾ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತವೆ?
- ೩) 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಅಖಂಡಚಿನ್ಮಾತ್ರಪರವೆನ್ನುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಈಕ್ಷಣವೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಪ್ರಧಾನವನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಇದು ಹೇಗೆ?
- ೪) 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯವೇ ಸೂತ್ರದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೆ 'ಸದೀಕ್ಷತೇ' ಎಂದು ಸೂತ್ರವಿರಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?
- ೫) ನಿಮ್ಮ ಮತದಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಮತ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಚತುರ್ಥಪಾದ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಈ ಅಧಿಕರಣವನ್ನೂ ಅಲ್ಲೇ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ 'ಅಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ
ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ನಿರಾಕರಣೆ

ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿವೆ.

- * ಪ್ರಧಾನವು ಜಗತ್ಕಾರಣವಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಅಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇತುವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಶಬ್ದವನ್ನು ಅಸಿದ್ಧವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಈಕ್ಷಿತ್ವವೆಂಬ ಹೇತುವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಈಕ್ಷಿತ್ವಹೇತುವು ನಾರಾಯಣನಲ್ಲದ್ದರೆ ಕಾರಣತ್ವಾಭಾವವೆಂಬ ಸಾಧ್ಯವೂ ನಾರಾಯಣನಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕರಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಅಶಬ್ದವು ಹೇತು ಜಗತ್ಕಾರಣವೆಂಬ ಪಕ್ಷದಲ್ಲೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹೇತುವೆಂದಿಲ್ಲ ಬರುತ್ತದೆ.
- * ಪ್ರಧಾನವು ಅಶಬ್ದವೆಂದರೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮತದ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಧಾನವು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ಸಕಲಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅವಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಮತ್ತು 'ಮಾಯಾಂತು ಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಯಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಧಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆನ್ನುತ್ತೀರಿ.
- * ಪ್ರಧಾನವು ಅಶಬ್ದವೆಂದರೆ ಶಬ್ದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಗಮ್ಯವೆಂಬರ್ಥವನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಲಾಗದು. ಮತ್ತು ಇದು 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಧಾನವು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
- * ಪ್ರಧಾನವು ಅಶಬ್ದವೆಂದರೆ - ಸ್ವಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಪ್ರಧಾನವು ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ನೀವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ.

'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತಪ್ಪು.

- * 'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೂ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ಈಕ್ಷಿತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಇದರರ್ಥ. ಆದರೆ ಈಕ್ಷಿತ್ವವನ್ನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶಿಷ್ಟನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲೂ ಈಕ್ಷಿತ್ವ ಬರುತ್ತದೆ.
- * ಈಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ 'ತನ್ನಿಷ್ಟಸ್ಯ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತತ್ಪದದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

- * 'ಗೌಣಶ್ಚೇತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಶಬ್ದವೆಂಬ ಹೇತುವು ಈಕ್ಷತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ, ಹೊರತು ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- * ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟಶಬ್ದದಿಗೆ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ, ಅದೇ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಬಲದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಜೀವರಿಗೂ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು.
- * ಹೀಗೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ.

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ

ರಾಮಾನುಜರ ಅಧಿಕರಣರಚನೆ ಮತ್ತು ನಿರಾಕರಣೆ

ರಾಮಾನುಜರು ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅದ್ವೈತ ಮತದ ನಿಲುವನ್ನೇ ತಾಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಧಾನವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣವೆಂದು ಸಾಂಖ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವ ರಾಮಾನುಜರು ಅದ್ವೈತಿಗಳಂತೆ ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಸವಾಲುಗಳಿಂದ ಸೋಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

- * ಸಾಂಖ್ಯಮತ ನಿರಾಕರಣೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂಗತ
- * ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ಮತ್ತು ಉಪಾದಾನತ್ವವನ್ನು ನೀವೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವಾಗ ಅದನ್ನೇಕೆ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತೀರಿ?
- * ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ಉಪಾದಾನತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುವುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಏನೂ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.
- * 'ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಷ್ಟೇ ಪ್ರಧಾನವು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಬಾಗದು. ಸಕಲ ಕಾರಣವಾಕ್ಯಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮಪರವಾಗಿವೆಯೆಂದು ನೀವೇ ಒಪ್ಪಿದ್ದೀರಿ.

- * ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಶಾಸ್ತ್ರೈಕಸಮಧಿಗಮ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು. ತತ್ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೂ ಈ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.
- * ಪ್ರಧಾನವು ಈಶ್ವರನಿಂದ ನಿಯಮ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಂತರ್ಯಾಮ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧಿಕರಣ ವೃಥಾ.
- * ಸಾಂಖ್ಯನು ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನಾಗಲೀ ಕರ್ತೃತ್ವವಿಶಿಷ್ಟವಾದಉಪದಾನತ್ವವನ್ನಾಗಲೀ ಅಂಗೀಕರಿಸದಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ?
- * ಸಾಂಖ್ಯಸ್ಮೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಗಳು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವೇದಾಂತವಿಚಾರವು ಅನಾರಂಭಣೀಯವೆಂದೇ ನೀವು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕರಣಗಳಂತೆ ಇದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಾರಂಭಸಾಧಕವೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಹತ್ತಾರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರಗಳು ರಾಮಾನುಜರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ, ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾದಳಿ, ತತ್ವಪ್ರದೀಪ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ, ಭಾವದೀಪ ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವು ಹಾಗೂ ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತತ್ರಯ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು

॥ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥

॥ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಹಯಗ್ರೀವೋ ವಿಜಯತೇತಮಾಮ್ ॥

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ
ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ
ತತ್ವಪ್ರದೀಪ
ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ
ಭಾವದೀಪ

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರದೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ
ಮತ್ತು
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಜೊತೆ ಮತ್ತೆಯ ವಿಮರ್ಶೆ

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

॥ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಮದ್‌ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

॥ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ॥

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ

ब्रह्मसूत्रम् — ॥ आनन्दमयोऽभ्यासात् ॥ १२ ॥

ಅನುವಾದ - ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಹೊರತು ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲ.

“ಆನಂದಮಯಃ” ಆನಂದಮಯಾದಿಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಹೊರತು ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಭ್ಯಾಸಾತ್ = ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥ.

* * * *

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

भाष्यम् — तमेव समन्वयं प्रकटयति — 'आनन्दमयोऽभ्यासात्' इत्यादिना
समस्तेनाध्यायेन प्रायेण ।

'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ
'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಪೂರ್ಣವಾದ
ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ವಿತರಿಸಿರುವುದು.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಅಧ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಒಲವಾಗಿರುವ
ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.
ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದು ಏನೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ
ಉಳಿದ ಅಧ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಪಾದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ
ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ತಮೇವ ಸಮನ್ವಯಂ - ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ
ಸಮಸ್ತಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಎಂದು
ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಮನ್ವಯದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೇ,
'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿನಾ = ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಸಮಸ್ತೇನ = ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ,
ಅಧ್ಯಾಯೇನ = ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ, ಪ್ರಾಯೇಣ = ಬಹುತೇಕವಾಗಿ
(ವೇದಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಅಪಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು),
ಪ್ರಕಟಯತಿ = ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಾದಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆ

भाष्यम् - अन्यत्रप्रसिद्धानां शब्दानां परमात्मनि समन्वयः प्रदर्श्यतेऽस्मिन्
पादे । नान्यथा, तददृष्टेः ।

(ದೇಹಲೀದೀಪನ್ಮಾಯದಿಂದ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವು ಅನುವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.)
ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ
ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೊರತು ಬೇರೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳುವಂತೆ ಪಾದಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು
ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮವು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - - ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಥಮಾಭ್ಯಾಸವು
ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ
ಪಾದಭೇದವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಲು ಏನು ಕಾರಣ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ
ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಾಂತರಭೇದವು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಪಾದಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು
ಪ್ರಥಮಪಾದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ಅನ್ಯತ್ರ = ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬೇರೆ ಕಡೆ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ = ಶ್ರುತಿ
ಹಾಗೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಶಬ್ದಾನಾಂ = ಆನಂದ, ಆಕಾಶ
ಮೊದಲಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ, ಸಮನ್ವಯಃ = ಉಪಕ್ರಮಾದಿ
ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವು, ಅಸ್ಮಿನ್ = ಈ, ಪಾದೇ =
ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ, ಪ್ರದರ್ಶ್ಯತೇ = ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅನ್ಯಥಾ =
ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಹೇಳಿಕೆಯು, ಸ = ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ತತ್ = ಇತರರು
ಹೇಳಿದ ಪಾದಾರ್ಥದ ಕ್ರಮವು, ಅದೃಷ್ಟೇಃ = ಈ ಅಭ್ಯಾಸದ
ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ.

ಆನಂದಮಯಾದಿಕರಣದ ಗುರಿ ಏನು ?

भाष्यम् - ब्रह्मजिज्ञासा कर्तव्येत्युक्तम् । तच्च ब्रह्म 'ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा'
(तै.२-५-२) इत्यानन्दमयावयवरूपं प्रतीयते । न ह्यवयविनं विना

अवयवमात्रस्य ज्ञेयतेत्यत आह -

सूत्रम् - ॥ आनन्दमयोऽभ्यासात् ॥

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮನು ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವಯವಿಯೆನಿಸಿದ ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವಯವ ಎನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಲು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - "ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್" = ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ -- ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಏನು ಸಂಗತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವ್ಯವಹಿತವಾದ ಪೂರ್ವಾಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವ್ಯವಹಿತವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಷಯದಿಂದ ಆನಂತರ್ಯ-ಸಂಗತಿಯೆನಿಸಿದ ಆಕ್ಷೇಪಿಕೇಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು, ಕರ್ತವ್ಯಾ = ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕು. ಇತಿ = ಹೀಗೆ, ಉಕ್ತಮ್ = ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು. ತಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮ = ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಾದರೋ 'ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಇತಿ = ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಎಂಬ ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಆನಂದಮಯಅವಯವರೂಪಂ . ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವವೆಂದು, ಪ್ರತೀಯತೇ = ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಅವಯವಿನಂ ವಿನಾ = ಪೂರ್ಣದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವಯವಮಾತ್ರಸ್ಯ = ದೇಹದ ಒಂದು ಏಕದೇಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಜ್ಞೇಯತಾ = ತಿಳಿಯುವುದು, ನಃ = ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ. ಇತ್ಯತಃ = ಈ ಶಂಕೆಯು ಬರುತ್ತಿರಲು,

ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ಆನಂದಮಯಃ = ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಭ್ಯಾಸಾತ್ = ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ.

ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

भाष्यम् – आनन्दमयो ब्रह्मादिः प्रकृतिर्विष्णुर्वा । ब्रह्मशब्दाद् हिरण्यगर्भस्य प्राप्तिः । शतानन्दनाम्ना च ।

ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೋ, ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯೋ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೋ, ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣುವೋ? ಎಂದು ಸಂಶಯ. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಬಲದಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆನಂದಮಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳುವ 'ಶತಾನಂದ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಚತುರ್ಮುಖನಿಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಸಂಗತಿ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕರಣದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಆನಂದಮಯಃ = ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದವನು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಃ = ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದ ಜೀವರಾಶಿಯೋ, ವಾ = ಅಥವಾ, ಪ್ರಕೃತಿಃ = ಜಡಪ್ರಕೃತಿ ಅಥವಾ ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯೋ (ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೋ), ವಾ = ಅಥವಾ, ವಿಷ್ಣುಃ = ವಿಷ್ಣುವೋ?

ಯುಕ್ತಬದ್ಧವಾದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಿರುವುದರಿಂದ, ಒರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ = ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ = ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಚ = ಮತ್ತು, ಶತಾನಂದನಾಮ್ನಾ = ಶತಾನಂದನೆಂಬ ಹೆಸರಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ.

ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಆನಂದಮಯರೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

भाष्यम् - अष्टमूर्तित्वात् सूर्ये प्रोक्तत्वाच्च रुद्रस्य । एवमन्येषामपि ।

ಅಥವಾ ರುದ್ರನೂ ಆನಂದಮಯನಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಆನಂದಮಯಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ 'ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಿತ್ಯೇ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವು ರುದ್ರನ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರುದ್ರನೇ ಆನಂದಮಯನು.

ಅಥವಾ ಇಂದ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಆನಂದಮಯರಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಸೂರ್ಯನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ-

'ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಿತ್ಯೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯ = ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ, ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ = ಆನಂದಮಯನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿತ್ವಾಚ್ಚ = ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಸೂರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ರುದ್ರಸ್ಯ = ರುದ್ರನಿಗೆ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ = ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ - ಏವಮ್ = ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಸ್ಥಿತ್ವ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಅನ್ಯೇಷಾಮಪಿ = ಇಂದ್ರ ; ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗೂ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ = ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ಕೂಡುತ್ತದೆ.

ನಾಕನೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

भाष्यम् - 'मम योनिर्महद् ब्रह्म' (भ. गी. १४-३.) इति ब्रह्मशब्दात्, बहुभावाच्च प्रकृतेः ।

ನಾಕನೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ - ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಧವಾಚ್ಯಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಧವು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯಳು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೇ ಆಗಬೇಕು. ಮತ್ತು 'ಬಹು ಸ್ಯಾಮ್ ಪ್ರಜಾಯೇಯ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕಪದಾರ್ಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯವು ರೂಪಗೊಂಡಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಅಂತಹ ಸ್ಥೂಲರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಗೆ ನಿಯಾಮಕಳಾದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೂ ಕೂಡ ಬಹುರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯರಬ್ಧಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಳು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾಳೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಯುಕ್ತಿಬದ್ಧವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಹೀಗಿದೆ -

'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ = 'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ ಗರ್ಭಂ ದಧಾಮ್ಯಹಮ್' ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ, 'ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಧಾತ್' = ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಧವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಚ = ಮತ್ತು, ಪ್ರಕೃತೇಃ = ಚಿತ್ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ, ಬಹುಭಾವಾತ್ = ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಬಹುರೂಪತೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಆನಂದಮಯ ಎನಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತೇಃ = ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾವಾತ್ = ಬಹುಭವನವಿರುವುದರಿಂದ, ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯು ಆನಂದಮಯ ಎನಿಸಬಹುದು.

ಐದನೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

भाष्यम् — 'बृह जातिजीवकमलासनशब्दराशिषु' इति ब्रह्मशब्दादेव सर्वजीवानाम्
अन्नमयत्वादेश्च ।

ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಧವು ಬೃಹದಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಬೃಹದಾತುವಿಗೆ ಜಾತಿ, ಜೀವ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ, ಶಬ್ದರಾಶಿ(ದೇವ) ಇಷ್ಟು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತ

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಸಕಲಜೀವರನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಅನ್ನವಿಕಾರವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜೀವನಿಗೆ ಈ ಅರ್ಥವು ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಆನಂದಮಯನು ಜೀವನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಯುಕ್ತಿಬದ್ಧವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಹೀಗಿದೆ —

'ಬೃಹ ಚಾತಿಜೀವಕಮಲಾಸನಶಬ್ದರಾಂಷು' ಇತಿ = ಬೃಹಧಾತುವಿಗೆ ಚಾತಿ ಜೀವ, ಕಮಲಾಸನ, ಶಬ್ದರಾತಿ ಇಷ್ಟು ಅರ್ಥಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾದೇವ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಬಲದಿಂದಲೇ, ಸರ್ವಜೀವಾನಾಮ್ = ಸಕಲಜೀವರುಗಳು (ಪ್ರಾಪ್ತಃ = ಪ್ರಸಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.) ಚ = ಮತ್ತು, ಅನ್ನಮಯತ್ವಾದೇಃ = ಅನ್ನವಿಕಾರವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ಆನಂದಮಯರು ಜೀವರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ

नाण्डम् - तथाऽपि न त आनन्दमयशब्देनोच्यन्ते । किन्तु, विष्णुरेव ।

ಇತರರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರೆನ್ನಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದರೂ, ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ಅವರು ವಾಚ್ಯರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊರತಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಈ ಎಲ್ಲ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ತಥಾಽಪಿ = ಹೀಗೆ ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯಪದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ಬರಲು ಕಾರಣವಿದ್ದರೂ, ತೇ = ಅವರು, ಆನಂದಮಯಶಬ್ದೇನ = ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ, ನ ಉಚ್ಯಂತೇ = ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಲ್ಲ. ಕಿಂತು = ಹೊರತಾಗಿ, ವಿಷ್ಣುರೇವ = ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯಪದ ವಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾಷ್ಯಮ್ - 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್' (ಮಹಾನಾ. ೧-೬.)

'ಏತಮೇವ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ' (ಘೆ.ಆ. ೩-೨-೩-೧೨.)

'ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಃ ಪರೇ ವಿಷ್ಣೌ ನಾನ್ಯತ್ರ ಕಚಿದಿಷ್ಯತೇ |

ಅಸಂಪೂರ್ಣಾಃ ಪರೇ ಯಸ್ಮಾದುಪಚಾರೇಣ ವಾ ಭವೇತ್ ||',

'ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಭಗವಾನಿತಿ ಶಬ್ದಯತೇ |', (ಭಾಗವತೇ ೧-೨-೧೧)

'ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೂಲಮನ್ತ್ರೇಣ ವಾ ಯತಿಃ |' (ವ್ಯಾಸಸ್ಮೃತಿ)

ಇತ್ಯಾದಿಷು ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್ |

'ಓಂ'ದೇ ಹೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು' ಎಂದು 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಮಹಾನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು 'ಏತಮೇವ' ಎಂದು ಐತರೇಯ ಆರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ 'ಈ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

'ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರಹ್ಮ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಹೊರತು ಇತರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಅತಿರಿಕ್ತವಾದ ಪದಾರ್ಥವು ಗುಣಪೂರ್ಣವಲ್ಲವೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರಹ್ಮಾಚ್ಯರು ಇತರರು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಹ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರಹ್ಮ-ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಬಹುದು' ಮತ್ತು 'ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದೂ ಭಗವಂತನೆಂದೂ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗಳು 'ಓಂ ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಓಂ' ಎಂಬ ನಾರಾಯಣಾಷ್ಟಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಣವದಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ್ವಾತ್ಯವಾದ ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ವ್ಯಾಸಸ್ಮೃತಿಯು ಹೇಳಿದೆ.

ಓಂಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಬಲದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರಹ್ಮ ಆವರ್ತನೆಯು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ರಹ್ಮಾಚ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು ಇತರರಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಅನೇಕಪ್ರಮಾಣ-ಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕವೀನಾಂ = ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ, ತದೇವ =

ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುವೇ, ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಮ್ = ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳಿದೆ.

'ಏತಮೇವ = ಈ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ, ಬ್ರಹ್ಮ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ = ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ'.

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಃ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು, ಪರಃ = ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ವಿಷ್ಣೋ = ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ (ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ), ಅನ್ಯತ್ರ - ಇತರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಚಿತ್ = ಎಂದೂ ಸಹ, ನ ಇಷ್ಟತೇ = ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಸ್ಮಾತ್ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಪರಃ = ಇತರರು, ಅಸಂಪೂರ್ಣಾಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣರಲ್ಲವೋ, (ತಸ್ಮಾತ್ = ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾಗುವುದಿಲ್ಲ), ಆದರೆ : ಉಪಚಾರೇಣ ವಾ = ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ, ಭವೇತ್ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾಗಬಹುದು.'

'ಏಹ್ಮತಿ = ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು, ಪರಮಾತ್ಮತೇತಿ = ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು, ಭಗವಾನ್ ಇತಿ = ಭಗವಂತನೆಂದು' ಶಬ್ದತೇ - ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ'.

'ಯತಿಃ = ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯು, (ಪ್ರಣವೇನ = ಓಂಕಾರದಿಂದ), ವಾ = ಅಥವಾ, ಮೂಲಪುಂತ್ಯೇಣ = ನಾರಾಯಣಾಷ್ಟಾಕ್ಷರಮಂತ್ರದಿಂದ, ವಾಕುದೇವಾತ್ಮಕಂ = ಮೋಕ್ಷದಾತೃವಾದ ವಾಸುದೇವರೂಪವನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮ - ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು, (ಆರಾಧಿಸಬೇಕು).

ಇತ್ಯಾದಿಪು = ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ, ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ = ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್ = ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವು (ಆವರ್ತನೆಯು) ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ

ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಇಲ್ಲ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: -

ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ || ೧೨ ||

ವೃತ್ತವರ್ತಿಷ್ಯಮಾಣಗ್ರಂಥಸಂಕ್ಲಿಪ್ತಮಾಹ - ತಮೇವೇತ್ಯಾದಿನಾ ।
ಸರ್ವವೇದಸಮನ್ವಯಪ್ರತಿಪಾದಕೇ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯೇ ತದ್ವಿಷಯೇ ವಾದರಾಜಾ ಇತ್ಯಾದಿಷು
ಕೇಶುಚಿತ್ತಸ್ತೇಷು ತತ್ಪ್ರತಿಪಾದನಾಭಾವಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರ್ಥಾಂತರಾನಿರೂಪಕಶಬ್ದಸಮನ್ವಯ-
ಪ್ರತಿಪಾದಕೇ ಪ್ರಥಮಪಾದೇ ಆನಂದಮಯಾದಿಶಬ್ದಾನಾಂ ಕೇಶಾಶ್ಚಿದರ್ಥಾಂತರಾನಿರೂಪಕಾಂ
ಸಮನ್ವಯಪ್ರತಿಪಾದನಾತ್ ಪ್ರಾಯೇಣೈತುಕ್ತಮ್ ।

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಇರುವ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಇರುವ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು 'ತಮೇವ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಕಲವೇದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 'ತದ್ವಿಷಯೇ ವಾದರಾಜಾಃ' ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಬೇರೆ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿರುವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ 'ಆನಂದಮಯ' ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವಿಭಾಗ ಅಸಾಧು

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ನ ಚ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಾನಾಮಸ್ಮಿನ್ ಪಾದೇ ಉಪರಿ
ಚಾಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಾನಾಂ ಸಮನ್ವಯೋಽಭಿಧೀಯತ ಇತಿ ಕಥನೀಯಮ್ । ಏತತ್ಕಥನಸ್ಯಾ-
ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಾತ್ । 'ಏತದಮೃತಮಭಯಮೇತದ್ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದೀನಾಮ್ ಉಪರಿತನಪಾದಾಧಿ-
ಕರಣೋದಾಹೃತವಾಕ್ಯಾನಾಮಪಿ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಾನಾಮೇವೋಪಲಕ್ಷ್ಯಾಪ್ತಾಹ - ನಾನ್ಯಥೇತಿ ।

ಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು (ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಎನೂ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು 'ಏತದಮೃತಮಭಯಮೇತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಪಾದಗಳ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಸ್ಪಷ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗವುಳ್ಳಂಥವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಎಂದು 'ನಾನ್ಯಥಾ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವತಾರಿಕೆ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಲಿ: - ನನ್ವಯಂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯೋ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತಯಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾ ಆನಂದಮಯ ಏವ ತस्ಮಿನ್ ಅಭಿಧಾತವ್ಯ: ನ ತು ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತಸ್ಯ 'ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಇತಿ ಆನಂದಮಯಾವಯವತ್ವಶ್ರವಣಾತ್ ಕೃತ್ಸಾನಂದಮಯಾವಯವಿನಂ ವಿಹಾಯ ನ ಹಿ ತತ್ಪುಚ್ಛರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ । ಆನಂದಮಯಸ್ಯ ತು ಕೃತ್ಸಸ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ತು ಪುಚ್ಛರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತಂ ಭವತ್ಯೇವೇತ್ಯಾಶಂಕಾಃ ಸೂತ್ರಮವತಾರ್ಯ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಆನಂದಮಯೋಭ್ಯಾಸಾದಿತೀದಿನಾ ॥

ನೀವು ಹೇಳಿದ ಶ್ರುತಿಯ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು, ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತಯಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಆನಂದಮಯನಲ್ಲೇ ಹೇಳಬೇಕು ಹೊರತು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ "ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವಯವಿಯಾದ ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನ ಅವಯವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಅವತರಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸೂತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ಆನಂದಮಯನು ಯಾರು ?

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಲಿ: - ಅಸ್ಮಿನ್ನಧಿಕರಣೇ ವಿಷ್ಣವಾಖ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾನಂದಮಯ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ । ಏಕಸ್ಯೈವ ಅವಯವಾವಯವಿಭಾವಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಆನಂದಮಯಪುಚ್ಛತಶ್ರವಣಂ ನ ವಿರುದ್ಧಮಿತಿ ವಶ್ಯತೀ । ಅತಃ ವಿಷ್ಣವಾಖ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿಖಿಲಶ್ರುತಿಸಮನ್ವಯಪ್ರತಿಜ್ಞಾ

ನಾನುಪಪನ್ನಾ ತೈತ್ತಿರೀಯಕೇ 'ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಅನ್ಯೋಂತರಾತ್ಮಾಽನಂದಮಯೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ
 ಆನಂದಮಯಮಧಿಕೃತ್ಯ 'ಅಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚೇದ್ವೇದ' ಇತಿ ಶ್ರವಣಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ
 ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ ಮಾನುಷಾಧಿಪಾದಿಷು ಶತೋತ್ತರಾದಿಷು ಅನ್ಯತ್ವೇನ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಯ
 'ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಆನಂದಃ' ಇತಿ
 ಶ್ರುತ್ಸಾಂಗತ್ವಾತ್ತತ್ತ್ವಾನಂದಮಯತ್ವಂ ಸಿಧ್ಯತಿ; 'ಪನ್ನಭೂಶ್ಚ ಶತಾನಂದಃ' ಇತ್ಯಭಿಧಾನಾತ್ ।

೮: ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆನಂದಮಯ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
 ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಾನೇ ಅವಯವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ತಾನೇ ಅವಯವವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
 ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವ ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಮುಂದೆ
 ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಕಲಶ್ರುತಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ
 ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಅನುಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

'ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆನಂದಮಯನು ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಆನಂದಮಯನನ್ನು
 ಕುರಿತು 'ಬ್ರಹ್ಮ ಚೇದ್ವೇದ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ನೂರು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು
 ಆನಂದತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ 'ತೇ ಯೇ ಶತಂ
 ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಆನಂದಃ' ಎಂದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ
 ಶತಾನಂದ ಎಂದರೆ 'ಪದ್ಮಭೂಶ್ಚ ಶತಾನಂದಃ' ಎಂದು ಕೋಶವಿರುವುದರಿಂದ
 ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೇ. ಆನಂದಮಯ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ರುದ್ರನು ಆನಂದಮಯ... ?

ಸತ್ತರ್ದೇವತಾಪಾತಿಃ - ಪ್ರಕೃತಸ್ಯಾನಂದಮಯಸ್ಯ 'ಋಷಾಪಾದಿತ್ಯೇ' ಇತ್ಯಾದಿತ್ಯಗತ್ವೇನ
 ಶ್ರವಣಾತ್ ಸ ರುದ್ರ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ । ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ರುದ್ರಮೂರ್ತಿಕಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವಾತ್ । 'ರುದ್ರಸಗ್ಂ
 ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ' ಇತ್ಯಾರಭ್ಯ -

'ಸೂರ್ಯೋ ಜಲಂ ಮಹಿ ಬಹ್ನಿರ್ವಾಯುರಾಕಾಶಮೇವ ಚ ।

ದೀಕ್ಷಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸೋಮ ಇತ್ಯೇತಾಸ್ತನವಃ ಕ್ರಮಾತ್' ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ ।

ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತನಾದ ಆನಂದಮಯನು 'ಯಶ್ಚಾಸಾವಾದಿತ್ಯೇ' ಎಂದು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ... ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ರುದ್ರನೇ ಎಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ರುದ್ರನ ಎಂಟು ಮೂರ್ತಿ (ಪ್ರತಿಮಾಸ್ಥಾನ)ಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಒಬ್ಬನು. ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ರುದ್ರನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿ 'ಸೂರ್ಯಂ ಜಲೋ ಮಹೀ ವಹ್ನಿರ್ವಾಯು-ರಾಕಾಶಮೇವ ಚ | ದೀಕ್ಷಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸೋಮ ಇತ್ಯೇತಾಸ್ತನವಃ ಕ್ರಮಾತ್ || (ಸೂರ್ಯ, ನೀರು, ಭೂಮಿ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ದೀಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಆನಂದಮಯರೆ ?

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಳಿ: - ಏವಮೇವ ಬೃಹಸ್ಪತಿರನ್ಯೋ ವಾಽನಂದಮಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ಶತೋತ್ತರಾನಂದಮಯತ್ವೇನ ಶ್ರೂಯಮಾಣತ್ವಾತ್ | 'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ ಗರ್ಭಿ ದಧಾಮ್ಯಹಮ್' ಇತಿ ಭಗವತಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಸ್ಯಾನಂದಮಯವಿಷಯತ್ವೇನ ಶ್ರುತಸ್ಯೈವ ಪ್ರಕೃತೌ ಪ್ರಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ಸೇವಾನಂದಮಯಃ ಸ್ಯಾತ್ | 'ಸೌಽಕಾಮಯತ ಬಹು ಸ್ಯಾಮ್' ಇತ್ಯಾನಂದಮಯಸ್ಯ ಬಹುಭಾವಶ್ರವಣಾಚ್ಚ ಪ್ರಕೃತಿರೇವಾಸೌ ತಸ್ಯಾ ಏವ ಮಹದಾದಿರೂಪೇಣ ಬಹುಭಾವಃ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧಃ |

ಹೀಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಆನಂದಮಯನಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ನೂರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆನಂದವುಳ್ಳವರು ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಥವಾ "ಮಮ ಯೋನಿಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ ಗರ್ಭಂ ದಧಾಮ್ಯಹಮ್" ಎಂದು ಭಗವಂತನು (ಕೃಷ್ಣನು) ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಆನಂದಮಯ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಬಹುದು.

"ಸೋಽಕಾಮಯತ ಬಹು ಸ್ಯಾಮ್" ಎಂದು ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ಬಹುಭಾವ(ಬಹಳರೂಪ ತಾಳುವಿಕೆ)ವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಶ್ರುತಿ, ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಹತತ್ತ್ವ ಮೊದಲಾದ ರೂಪದಿಂದ ಬಹುಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಜೀವ ಆನಂದಮಯನು ಆಗಬಹುದೆ ?

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಹಿ: - ಆನಂದಮಯವಿಷಯತ್ವೇನ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ ಜೀವೇಷ್ವಪಿ ವಿಯಮಾನತ್ವಾತ್ ತेषಾಂ ವಾಽಽನಂದಮಯತ್ವಮ್ । 'ಜಾತಿಜೀವಕಮಲಾಸನಶಬ್ದರಾಶಿಷು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ:' ಇತ್ಯಭಿಧಾನಾತ್ । 'ಎಷ ಪುರುಷೋಽನ್ರಸಮಯ: ಪ್ರಾಣಮಯೋ ಮನೋಮಯ:' ಇತ್ಯಾದಯೋ ಹಿ ಪ್ರಾಣಾದಿಸಮ್ಬಂಧಿತ್ವಾಜ್ಜೀವ ಏವ । ಅತಸ್ತತ್ಪ್ರಾಯಪಠಿತಾನಂದಮಯೋಽಪಿ ಪ್ರಿಯಮೋದಾದಿಸಮ್ಬಂಧಿಜೀವ: ಸ್ಪಾತ್ । ಇದಮೇವ 'ಆನಂದಮಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ:' ಇತ್ಯಾದಿನೋಕ್ತವಾ ತಥಾಪೀತ್ಯನೇನ ಪ್ರತಿಷೇಧತಿ ।

ಅಥವಾ ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜೀವನೆಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ. "ಜಾತಿಜೀವಕಮಲಾಸನಶಬ್ದರಾಶಿಷು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ:" ಎಂದು ಕೋಶವಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವರೂ ಆನಂದಮಯರಾಗಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ 'ಏಷ ಪುರುಷೋಽನ್ರಸಮಯ: ಪ್ರಾಣಮಯ ಮನೋಮಯ:' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವನೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಆನಂದಮಯನೂ ಪ್ರಿಯ, ಮೋದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಇದನ್ನೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ "ಆನಂದಮಯ: ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ, 'ತಥಾಪಿ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಮಾತ್ರ ಆನಂದಮಯ

ಸತ್ತರ್ಕದೀಪಾವಹಿ: - ವಿಷ್ಣುರೇವಾಯಮಾನಂದಮಯ: । ವಿಷ್ಣುವಾಚಿನೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಸ್ಯ ಆನಂದಮಯೇಽಭ್ಯಾಸಾತ್ । 'ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ । ಅಸದ್ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವೇದ ಚೇತ್ । ಅಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚೇದ್ವೇದ । ಸಂತಮೇನಂ ತತೋ ವಿದು:' ಇತ್ಯಾನಂದಮಯಂ ಪ್ರಕ್ರಮ್ಯ ಶ್ರುಯತೇ । ನ ಚಾತ್ರ

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾದೇವ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿನಾಮಾನಂದಮಯತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಥಿತಿರ್ವಾಚ್ಯಮ್ । ಮುಖ್ಯೇ ಸಮ್ಮವತ್ಯಮುಖ್ಯಕಲ್ಪನಾಯೋಗಾತ್ ವಿಷ್ಣಾವೇವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋ ಮುಖ್ಯೋ ನಾನ್ಯತ್ರ ಮುಖ್ಯ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಪುರಾಣವಾಕ್ಯೈರ್ದರ್ಶಯತಿ - ತದೇವೇತ್ಯಾದಿನಾ ।

‘ಬುದ್ಧ್ಯಾಽವಿಹಿಸನ್ ಪುಷ್ಪೈಃ ಪ್ರಣವೇನ ಸಮರ್ಚಯೇತ್ ।

ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ .....’

ಇತಿ ಏತದ್ವಚನಮ್ ।

ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೇಳುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ‘ಅಭ್ಯಾಸ’ವಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯ. ‘ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ । ಅಸದ್ ಬ್ರಹ್ಮತಿ ವೇದ ಚೇತ್ । ಅಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮತಿ ವೇದ ಚೇತ್ । ಸಂತಮೇನಂ ತತೋ ವಿದುಃ’ ಎಂದು ಆನಂದಮಯನ ವಿಷಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳೂ ಆನಂದಮಯ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬರುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯ; ಹೊರತು ಬೇರೆಕಡೆಯಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಪುರಾಣವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ ‘ತದೇವ’ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ.

“ಬುದ್ಧ್ಯಾಽವಿಹಿಸನ್ ಪುಷ್ಪೈಃ ಪ್ರಣವೇನ ಸಮರ್ಚಯೇತ್ ।

ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ..... ”

ಯತಿ ಆದವನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೆ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಣವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ವ್ಯಾಸಸ್ವಾಮಿಯ ವಾಕ್ಯ. ಇದರಿಂದ ‘ತದೇವ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಉಪಲಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರೀತಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳೇಕೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಮೇವೇತ್ಯಾದಿನೋತ್ತರಾಧಿಕರಣಜಾತಸ್ಯ ಸङ್ಗತಿಂ ದರ್ಶಯತಿ ।
ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರೇ ಯಸ್ಸಾಮಾನ್ಯೋಕ್ತಃ ಸಮನ್ವಯಃ ತಮೇವ ವಿಶೇಷತಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ವಚಯತೀತಿ ।

'ತಮೇವ ಸಮನ್ವಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಸಮಗ್ರ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕವಾದ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರೆ ಚ ಪ್ರಥಮಪ್ರತಿಜ್ಞಾತೇ ಪ್ರತ್ಯಾಧಿಕರಣಂ ಸङ್ಗತಿಃ ಸಮಸ್ತಿ ।

ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಪಂಚಾಧಿಕರಣಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಮೊದಲನೆಯದ್ದು 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯದ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿರುವ ಕಾರಣ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರೇ ಚ ತತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನಂತಗುಣತ್ವಪ್ರದರ್ಶನಾತ್ಪಾಂ ಚ ಗುಣಾನಾಮುತ್तरसूत्रैरनुवर्ण्यमानत्वात् ।

'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬುದು ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ. ಇದರಲ್ಲಿ 'ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವ' ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವ ಎಂಬ ಗುಣವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಗತವಾಗುವುದರಿಂದ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - शास्त्रयोनिस्त्रेणापि तत्र तत्र शास्त्रयोनित्व-
प्रसाधकानामधिकरणानामस्त्येव सङ्गतिः ।

'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವತ್' ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕವೇ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳು ಸಾಧಕವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳು ವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

तत्त्वप्रदीप: - समस्तेनाध्यायेन समन्वयं वक्ति । प्रायेणेति
देवताधिकरणादौ प्रासङ्गिकाधिकारादिविचारात्तत्र गत्यन्तराभावात् ।

ಸಮಗ್ರವಾದ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟವೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ

ಪ್ರೀತಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ

ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳೇಕೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಮೇವೇत्याದಿನೋತ್ತರಾಧಿಕರಣಜಾತಸ್ಯ ಸङ್ಗತಿಂ ದರ್ಶಯತಿ ।
ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರೇಣ ಯಸ್ಸಾಮಾನ್ಯೋಕ್ತಃ ಸಮನ್ವಯಃ ತಮೇವ ವಿಶೇಷತಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ವಚಯತೀತಿ ।

'ತಮೇವ ಸಮನ್ವಯಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಸಮಗ್ರ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕವಾದ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರೆ ಚ ಪ್ರಥಮಪ್ರತಿಜ್ಞಾತೇ ಪ್ರತ್ಯಾಧಿಕರಣಂ ಸङ್ಗತಿಃ ಸಮಸ್ತಿ ।

ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಪಂಚಾಧಿಕರಣಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಮೊದಲನೆಯದ್ದು 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯದ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿರುವ ಕಾರಣ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರೇಣ ಚ ತತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನಂತಗುಣತ್ವಪ್ರದರ್ಶನಾತ್ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಚ ಗುಣಾನಾಮುತ್ಸರಸೂತ್ರೇನುಪಾರ್ಥಮಾಪನತ್ವಾತ್ ।

'ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಎಂಬುದು ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ. ಇದರಲ್ಲಿ 'ಜಗತ್ಕರ್ತೃತ್ವ' ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವ ಎಂಬ ಗುಣವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಅನಂತಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಗತವಾಗುವುದರಿಂದ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - शास्त्रयोनिसूत्रेणापि तत्र तत्र शास्त्रयोनित्व-
प्रसाधकानामधिकरणानामस्त्येव सङ्गतिः ।

'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ. ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕವೇ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳು ಸಾಧಕವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಗತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳು ವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - समस्तेनाध्यायेन समन्वयं वक्ति । प्रायेणेति
देवताधिकरणादौ प्रासङ्गिकाधिकारादिविचारात्तत्र गत्यन्तराभावात् ।

ಸಮಗ್ರವಾದ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ

ಅಧಿಕರಣಗಳು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಿವೆ ಎಂಬುದು 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಏಕೆಂದರೆ ದೇವತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಪಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಎರಡು ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಅಧಿಕರಣಗಳು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆಯೂ ಅನ್ವಯ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಪ್ರಾಯೇಣಾನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಮಿತಿ ಚ ಸಮ್ಬಂಧ: ।

'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ದೆಹಲಿರೀಪನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಥಮವಾದವು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೊರಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬರ್ಥವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗೆ -

ಲಿಂಗ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಆನಂದಾದಿಗುಣವಾಚಿನಾಮಾನಂದಮಯಾದಿಗುಣಿವಾಚಿನಾಂ ಚ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಸಮನ್ವಯಸಿದ್ಧಿರ್ಯಥಾಮಾನಂದಮಯಾಧಿಕರಣೇ ಲಿಂಗವಿಚಾರಾದಿನ್ದ್ರಾಘ್ರಾದಿವಹುನಾಸ್ತಾಂ ಸಮನ್ವಯಸೌಲಭ್ಯಾಯೋತ್ತರೇಽಂತಸ್ಥತ್ವಲಿಂಗವಿಚಾರಾತ್ । ತಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರಾಯೇಣಾನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ನಾಮಶಬ್ದಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸಮನ್ವಯಂ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ನಿನ್ ಪಾದೇ ।

ಮೊದಲನೆಯ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವಾದ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಆನಂದ' ಮೊದಲಾದ ಗುಣವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ 'ಆನಂದಮಯ' ಮೊದಲಾದ ಗುಣವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ.

'ಆನಂದ' ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದೇ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಆನಂದಮಯ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು.

ಇದರಂತೆ ಮುಂದಿನ ಅಂತಸ್ಥತ್ವಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. 'ಅಂತಸ್ಥತ್ವ' ಎಂಬ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತಸ್ಥತ್ವಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡದೇ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದಿನ ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಮ್ ಶಬ್ದಾನಾಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - ಮುದ್ರಿತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಸಮಸ್ತೇನಾಧ್ಯಾಯೇನ ಪ್ರಾಯೇಣ | ಪ್ರಾಯೇಣ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಮ್' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. ಆದರೆ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಎರಡು ಬಾರಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಸಮಸ್ತೇನ ಅಧ್ಯಾಯೇನ ಪ್ರಾಯೇಣ' 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ದೆಹಲೀದೀಪನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಂಶವನ್ನು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ನಿಜವಾದ ಪಾಠವಲ್ಲವೆಂದು ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ - 'ಸಮಸ್ತೇನಾಧ್ಯಾಯೇನ ಸಮನ್ವಯಮ್ ವಕ್ತಿ-ಪ್ರಾಯೇಣೇತಿ | 'ಪ್ರಾಯೇಣ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಮ್ ಇತಿಚ ಸಂಬಂಧಃ' ಈ ಮಾತಿನಿಂದ 'ಅಧ್ಯಾಯೇನ' ಎಂಬುದರ ಅನಂತರವೇ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದವಿದೆ. 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಯಾವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರೂ ಕೂಡ ಎರಡು ಬಾರಿ 'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯ ಪಾದ ಏಕೆ ಹೊರಟಿತು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ವೃತ್ತಿಹೇತುನಾಂ ವಿಯಮಾನತ್ವಾಽಯೋಗವೃತ್ತ್ಯಾ ವೈದಿಕಪ್ರಯೋಗ-
ಬಾಹುಲ್ಯಾತ್ ವಿವಿಧವ್ಯಾ ಚೈವ ಪ್ರಥಮಪಾದೇ ಸಾಧಿತೇಽಪ್ಯನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಲಿಂಗೈಃ
ಸಾವಕಾಶತ್ವಂ ಶ್ರುತಿನಾಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ಲಿಂಗರೂಪಾಣಾಂ ದ್ವಿತೀಯೇ ಪ್ರದರ್ಶಯತೇ ।

ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಯೋಗವೃತ್ತಿಯಿಂದ
ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ವೈದಿಕ
ಪ್ರಯೋಗಬಾಹುಲ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು
ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ನಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ
ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಸಾವಕಾಶವಾದ
ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಎರಡನೆಯ ಪಾದ ಹೊರಟಿದೆ.
ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೂಡ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ
ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಸಾವಕಾಶವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತದೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತತಃಶ್ಚನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಪ್ರತೀಯಮಾನಾನಾಂ ಲಿಂಗಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ
ಸಮನ್ವಯಪ್ರದರ್ಶನೇನ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೌ ನಾಮ್ನಾಂ ರೂಢಿಯೋಗೌ ಬಲಿಷ್ಠೌ ಭವತಃ । ಅಥಾಪ್ಯುಭಯತ್ರ
ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಪ್ರತೀಯಮಾನಾನಾಂ ಲಿಂಗಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸಮನ್ವಯಪ್ರದರ್ಶನೇನ ಪೂರ್ವೋಕ್ತೌ ನಾಮ್ನಾಂ
ರೂಢಿಯೋಗೌ ಬಲಿಷ್ಠೌ ಭವತಃ ।

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಪ್ರತೀಯಮಾನವಾದ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ
ಮಾಡಿದಾಗ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನಾಮಾತ್ಮಕವಾದ ಮಹಾಯೋಗ
ಹಾಗೂ ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮೂರನೆಯ ಪಾದ ಏಕೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಅಥಾಪ್ಯುಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಪ್ರತೀಯಮಾನಾನಾಂ ನಾಮಲಿಂಗಾನಾಮನ್ಯತ್ರ
ವೃತ್ತಿಹೇತೋರಲ್ಪಸ್ಯಾಪಿ ನಿರಾಸೇನ ರೂಢೇಶ್ವಾಸಮ್ಬಂಧಿನ್ಯಾ ಆಭಾಸತ್ವೇನ ವಿಷ್ಣಾವೇವ
ಸಮನ್ವಯಂ ವಕ್ತಿ ತೃತೀಯಪಾದೇ ।

ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ತೋರುವಂತಹ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳು
ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಇರಲು ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು
ನಿರಾಸೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮತ್ತು ರೂಢಿಯು ಅಜ್ಞಾನರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು ಎಂಬುದಾಗಿ
ಆಭಾಸತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ
ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಪಾದವು ಹೊರಟಿದೆ.

ನಾಕನೆಯ ಪಾದ ಏಕೆ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - एवं वाक्यसमन्वये सिद्धे सति अवरादिपदानां
दोषादिवाचकत्वेन श्रुतिलिङ्गादिभिरन्यत्रैव प्रसिद्धानां सर्वेषामपि विष्णवेव
प्रवृत्तिं प्रतिपादयति चतुर्थे पादे इति पादसङ्ಗतिः ॥

ಹೀಗೆ ವಾಕ್ಯಸಮನ್ವಯವು ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ನಾಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. 'ಅವರ', 'ದುಃಖೀ' ಮೊದಲಾದ ದೋಷವಾಚಕವಾದ
ಶಬ್ದಗಳು ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ
ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಕನೆಯ ಪಾದವು ಹೊರಟಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದಗಳು ನಾಮಾತ್ಮಕ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.
ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗುಣವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳು ಗುಣವಾಚಕ ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉದಾ: -
ಪುರುಷ ಎಂಬ ಪದವು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ನಾಮಾತ್ಮಕ' ಎಂದು
ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣವಾದ
'ವಜ್ರೇ' 'ಸರ್ವಗತ' ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು 'ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ' ಎಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾದ ಸರ್ವಗತ, ಅತ್ಯತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಶೇಷಣವಾಚಕಪದವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ವಿಶೇಷ್ಯವಾಚಕವಾದ ಪದವೂ ಕೂಡ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದವನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿ, ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣವಾದ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧವಾಗದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯದ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಅತ್ಯಂತ ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಸಮಸ್ಯೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಎರಡು ಪಾದದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಗಮನವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲವೇ, ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ? ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪ ಬಂದರೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಮೂರನೆಯ ಪಾದ ಹೊರಡುವುದೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಪಾದವು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷ್ಯ, ವಿಶೇಷಣ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಮೂರು ಪಾದಗಳು ಹೊರಟಿವೆ. ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ 'ಅವರ', 'ದುಃಖಿ' ಮೊದಲಾದ ದೋಷವಾಚಕಶಬ್ದಗಳು ಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ಆಶಂಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾಕನೆಯ ಪಾದ ಹೊರಟಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾದತ್ರಯ ತಿಳಿಯಬಾರದು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ನಾನ್ಯಥಾ ತದದೃಶ್ಯಃ । ಅಯಂ ಭಾವಃ ನ ಮಾಯುಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ
ಪಾದಸಂಕ್ಲಿಪ್ತಿಯುಕ್ತಾ । ದ್ವಿತೀಯತೃತೀಯಪಾದಯೋರಭಯೋರಪ್ಯಸ್ಪೃಶ್ಚಕ್ಷುರ್ದೃಶ್ಯವೇ ಪಾದಭೇದಾಭಾವ-
ಪ್ರಸಂಗಾತ್ । ಗತ್ಯಂತರಾಭಾವಾಚ ।

'ನಾನ್ಯಥಾ ತದದೃಷ್ಟೇ' ಇತ್ಯಾಡಿ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಪಾದದ ಸಂಗತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಪಾದಸಂಗತಿಯನ್ನು ಯಾವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೋ, ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ತಪ್ಪು. ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳನ್ನೇ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದಾದರೆ, ಪಾದಭೇದಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣ? ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯೂ ಕೂಡ ಅದ್ವೈತಿಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ-ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತನ್ನಿಮಾದೃಶೇಶ್ಚ | ಪಾದಾಭಿಧಾನಾದಿಲಿಕ್ಷಾಭ್ಯ: ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪದೇಶೋಪ-
ಪತ್ತ್ಯಮ್ಬರಾಂತಧೃತ್ಯಾದಿಲಿಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವಾತ್ | ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರಣಾಭಿಧಾನಾದಿತ್ಯತ್ರ
ಪಾದಾಭಿಧಾನಾದಿತಿ ಹಿ ಪುನಃಕುರಿತೋಪನಿರ್ಭಯೇನ ಮಾಯಿನಾಽಭಿಹಿತಮ್ |

ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ, ದ್ವಿತೀಯಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮ-
ಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಎಂಬ ನಿಯಮವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಮೀರಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಹೀಗೆ-
ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪಾದಾಭಿಧಾನ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೋ, ಈ
ಲಿಂಗಗಳಿಗಿಂತಲೂ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗವು
ಅಂಬರಾಂತಧೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. 'ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರಣಾಭಿಧಾನಾತ್'
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಪಾದಾಭಿಧಾನಾತ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷದ ಭಯವನ್ನು
ಮಾಯಾವಾದಿಯು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಪಾದಾಭಿಧಾನಾತ್' ಎಂಬುದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ
ಲಿಂಗವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಲಿಂಗಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ
ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದಿದೆ. ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಲಿಂಗಗಳ
ಸಮನ್ವಯದ ಬದಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು
ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾದ ಸಂಗತಿಯ ನಿಯಮವು ಅದ್ವೈತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ
ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಅದ್ವೈತಿಗಳು ನಾಕನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ತೋರಿಸಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - चतुर्थपादस्य सङ्गत्यदर्शनाच्च तन्मते ॥

ಚತುರ್ಥಪಾದಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಕನೆಯ ಪಾದವು ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವದ ವಿಚಾರವೇ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

'ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ' ಎಂದರೆ ಪುಚ್ಛಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ब्रह्मजिज्ञासा कर्तव्येत्युक्तमित्यादिनाऽधिकरणमवतारयति। यजिज्ञासास्पत्वेन प्रतिज्ञातं तद् ब्रह्माऽनन्दमयावयवरूपं प्रतीयते तैत्तिरीयश्रुतौ।

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಅವತಾರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಯಿತೋ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಪುಚ್ಛಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದವಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - तथाहि - 'विज्ञानमयादन्योऽन्तर आत्माऽऽनन्दमय' इत्यादिनाऽऽनन्दमयं प्रस्तुत्य श्रूयते, 'तस्य प्रियमेव शिरः, मोदो दक्षिणः पक्षः, प्रमोद उत्तरः पक्षः, आनन्द आत्मा, ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा' इति । न ह्यवयविनं विनाऽवयवमात्रज्ञानेन पुरुषार्थः ।

'ಅನ್ನೋಽಂತರ ಆತ್ಮಾಽನಂದಮಯಃ' ವಿಜ್ಞಾನಮಯನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾದ ಆನಂದಮಯನ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿ ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ - 'ತಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಮೇವ ಶಿರಃ, ಮೋದೋ ದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷಃ, ಪ್ರಮೋದ ಉತ್ತರಃ ಪಕ್ಷಃ, ಆನಂದ ಆತ್ಮಾ, ಬ್ರಹ್ಮ ಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಅವನ ಶಿರಸ್ಸು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಪಕ್ಷವು ಮೋದವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಪಕ್ಷವು

ಪ್ರಮೋದವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನು ಆನಂದಮಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಪುಚ್ಛನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಪುಚ್ಛನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವಯವಿಯಾದ ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನಯವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಾಗಿ ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ತಸ್ಮಾದಸ್ಯಾವಯವೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ ಆನಂದಮಯೋ ವಿಚಾರ್ಯ: ಸ್ಯಾದಿತ್ಯತ
ಆನಂದಮಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ ಪ್ರಥಮತ: ಸಾಧನೀಯಮ್ । ತತ್ಸಾಧಯತಿ -
ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ॥

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾರ ಅವಯವನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅಂಥ ಆನಂದಮಯನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯಾದಿಗಳು

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಆನಂದಮಯೋ ವಿಷಯ:, ಸ ಸಂಶಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ: ಪ್ರಕೃತಿವಿಣ್ಣುರ್ವೇತಿ।
ಬ್ರಹ್ಮ ಆದಿರ್ಯಸ್ಯ ದೇವತಾಸಂಘಸ್ಯ ರುದ್ರಶಕ್ತಿಸ್ಕಂದಸೂರ್ಯವಿಭಾದಿ: ಸ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ: । ಅತ: ಸಂಶಯಾತ್ ವಿಚಾರ್ಯತೇ । ತತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ: ಪ್ರಕೃತಿರ್ವಾಽನಂದಮಯ ಇತಿ ಪೂರ್ವ: ಪಕ್ಷ: ।
ವಿಣ್ಣುರ್ವೇತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ: ॥

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನೇ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆನಂದಮಯ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾದವರು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೋ, ಪ್ರಕೃತಿಯೋ, ವಿಷ್ಣುವೋ ? ಎಂಬುದೇ ಸಂಶಯವಾಗಿದೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ:' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಆದಿ ಯಸ್ಯ ಸ:' ಎಂದು ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತಾಸಮೂಹವನ್ನೇ ವಿವಕ್ಷಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ರುದ್ರ, ಶಕ್ತಿ, ಸ್ಕಂದ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪತಿ ಇವೆರಲ್ಲರೂ ಆನಂದಮಯ-ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯನೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ.

ಶತಾನಂದನು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲವೇ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾದಿತ್ಯಾದಿನಾ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ 'ಶತಾನಂದ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ಇದು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಬ್ದವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನಂದಾಃ, ಸ ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಆನಂದಃ' ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ನೂರು ಆನಂದವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ಆನಂದವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖನೇ ಆನಂದಮಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು 'ಶತಾನಂದ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶ್ರುತಿಯು ಸೂಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ರುದ್ರನು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲವೇ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಸ ಯಶ್ಚಾಯಂ ಪುರುಷೇ ಯಶ್ಚಾಸಾವಾದಿತ್ಯೇ' ಇತಿ ಸೂರ್ಯ ಪುರುಷೇ ಚಾಽನಂದಮಯಸ್ಯ ಪ್ರೋಕ್ತವಾತ್ ರುದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ | ಅತಃ ಏವಾನ್ಯದೇವತಾನಾಂ ಚ |

'ಸ ಯಶ್ಚಾಯಂ ಪುರುಷೇ ಯಶ್ಚಾಸಾವಾದಿತ್ಯೇ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನಾದವನು ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡ ರುದ್ರನ ಅಧಿಷ್ಠಾನರು. ಆದ್ದರಿಂದ ರುದ್ರನೇ ಆನಂದಮಯನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ?

ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯು ಆನಂದಮಯ ಆಗಬಹುದೇ ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತಿ ಪ್ರಕೃತೇರಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾದತ್ರಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ಪ್ರಕೃತೇ: ಪ್ರಾಪ್ತಿ: । 'ಸೋಽಕಾಮಯತ, ಬಹು ಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ' ಇತ್ಯಾದೇರಾನಂದಮಯಸ್ಯ ಬಹುಭಾವಾಜ್ಞತಪ್ರಕೃತೇಶ್ಚ ಪರಿಣಾಮಮಾನಾಃ ಬಹುಭಾವಾತ್ತಸ್ಯಾಶ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ತಿ: ।

'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆನಂದಮಯನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಬಲದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಏಕೆ ಆನಂದಮಯವಾಗಬಾರದು ? ಅಥವಾ 'ಸೋಽಕಾಮಯತ, ಬಹು ಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ಬಹುಭವನವು ಶ್ರುತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಏಕೆ ಆನಂದಮಯವಾಗಬಾರದು ?

ಜೀವರು ಏಕೆ ಆನಂದಮಯರಾಗಬಾರದು ?

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - 'ಬೃಹ ಜಾತಿಜೀವಕಮಲಾಸನಶಬ್ದರಾಶಿಷು' ಇತಿ ಧಾತೋ: ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ-ವಾಚ್ಯತ್ವಾಜ್ಞಿವಮಾತ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ: ।

'ಬೃಹ ಜಾತಿಜೀವಕಮಲಾಸನಶಬ್ದರಾಶಿಷು' ಎಂಬ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಜೀವನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಜೀವರುಗಳೂ ಕೂಡ ಆನಂದಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸ್ಥಾಪನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - एवं प्राप्ते सिद्धान्तमारभते तथाऽपीत्यादिना ।

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲು 'ತಥಾಽಪಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವ್ಯಾಸಸ್ತೃತಿಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಆನಂದಮಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ

ತತ್ವಪ್ರದೀಪ: - ಏವಮಾದಿವಾಕ್ಯೇಷು ವಿಷ್ಣಾವೇವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯಾನಂದಮಯ-
ಶ್ರುತಾವಭ್ಯಾಸಾತ್ ವಿಷ್ಣೌ ತಾತ್ಪರ್ಯಾವಿಗಮಾದಾನಂದಮಯಶಬ್ದೇನ ವಿಷ್ಣುರೇವೋಚ್ಯತೇ ।

ಬುದ್ಧ್ಯಾಽವಿಹಿಸನ್ ಪುಷೈರ್ವಾ ಪ್ರಣವೇನ ಸಮರ್ಚಯೇತ್ ।

ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೂಲಮನ್ತ್ರೇಣ ವಾ ಯತಿ: ॥ ಇತಿ ವ್ಯಾಸಸ್ಮೃತಿ: ।

ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯತಿ ಆದವನು ಯಾರನ್ನೂ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡದೇ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಅಥವಾ
ಪ್ರಣವಮಂತ್ರದಿಂದ ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಆರ್ಚನೆ
ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಸಸ್ತೃತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಆನಂದಮಯ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ
ಮುಖ್ಯವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ
ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಚತುರ್ಮುಖ, ರುದ್ರ, ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿ,
ಜಡಪ್ರಕೃತಿ ಇವರುಗಳು 'ಆನಂದಮಯ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕ್ಯಚಿಂತನೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಅಥ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣೇನವಶೇಷಾತ್ ಕಿಮಧ್ಯಾಯಶೇಷೇಣ?
ಇತ್ಯತಃ ತತ್ಕೃತ್ಯಮಾಹ - ತಮೇವೇತಿ ॥ ಕೃತ್ಯಾಂತರಾಭಾವೇಽಪಿ 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್'

इत्युक्तमेवोपक्रमाद्यन्वयात् सम्यङ्निरूपणं शास्त्रीयशब्दानां प्रतिवाक्यग्रहणेन प्रकटयत्यनेनाध्यायेन सूत्रकारः । अन्यथा प्रतिज्ञामात्रस्यासाधकत्वेन 'अन्यदेव समन्वयात्' इत्यपि वक्तुं शक्यत्वादिति भावः ।

ಈಗ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ. ಹೇಳಲು ಏನೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗ ಏಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ತಮೇವ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಸ್ತುತಃ ಉಳಿದ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಸಹ 'ತತ್ತು ಸಮನ್ವಯಾತ್' ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನೇ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅಧ್ಯಾಯದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸಾಧಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಸಮನ್ವಯವೂ ಇದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೇಣ ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದರು?

तत्त्वप्रकाशिका - एतदधिकरणसङ्गतिशङ्कोत्थापनाय सूत्रोदाहरणम् ।
'चतुर्थपादे तु न समन्वयः' इत्येतदश्रद्धेयमिति भावेनोक्तम् - समस्तेनेति ।
'प्रायेण' इति देवताद्यधिकरणव्यावृत्तये ।

ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಸಂಗತಿ ಮತ್ತು ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉತ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನಂದಮಯನು ವಿಷಯನೆಂದು ತಿಳಿಯದೇ ಶಂಕೆಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಚತುರ್ಥಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಸಮಸ್ತೇನ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೋಸ್ಕರ "ಪ್ರಾಯೇಣ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಕು ಪಾದಗಳೇಕೆ?

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ತರ್ಹ್ನಧ್ಯಾಯಸ್ಯೈಕಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಪಾದಭೇದಃ ಕಿನಿಬನ್ಧನಃ
ಇತ್ಯತಃ 'ಸಮನ್ವಯೇಽಪ್ಯವಾಂತರಭೇದೇನ' ಇತಿ ಭಾವೇನ ಏತತ್ ಪಾದಪ್ರತಿಪಾಞ್ ದರ್ಶಯತಿ
- ಪ್ರಾಯೇಣೇತಿ ॥

ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮನ್ವಯವೆಂಬ ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
ಮಾಡುವುದಾದಲ್ಲಿ, ಪಾದಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಲು ಏನು ಕಾರಣ?
ಎಂದರೆ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವಾಂತರಭೇದವಿದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ
ಪಾದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯವನ್ನು "ಪ್ರಾಯೇಣ" ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮ ಪಾದದಲ್ಲಿ
ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸಕಲವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ನಾಕು ವಿದ್

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಶಬ್ದಾಸ್ತಾವಚ್ಚತುರ್ವಿಧಾಃ । ಅನ್ಯತ್ರೈವಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ,
ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ, ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ, ತತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಇತಿ । सर्वेऽपि नामलिङ्गात्मकतया
प्रत्येकं द्विविधाः । तेषु न तत्रप्रसिद्धानां समन्वयो वाच्यः । तेष्वन्यत्रैव
प्रसिद्धशब्दसमन्वयस्य प्रथममबुद्धिचारोहाच्चतुर्थे तदुक्तिः । उभयत्रप्रसिद्धानाम-
न्यत्रप्रसिद्धिपराकरणमात्रस्य, अन्त्यत्रप्रसिद्धानां तत्प्रसिद्धिनिराकरणपूर्वकं
भगवत्परत्वप्रतिपादनादमुख्यत्वेन प्राथम्यायोगात् तृतीये तदुक्तिः ।

ಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕುವಿಧ -

೧) ಅನ್ಯತ್ರೈವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದ - ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ದುಃಖೀ, ಅವರ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು.

೨) ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದ - ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೇರೆಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು.

೩) ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದ - ಲೋಕದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆಕಾಶ,
ಗಾಯತ್ರೀ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು.

೪) ತತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದ - ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷ್ಣು ನಾರಾಯಣ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿವೆ.

ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ್ದರಿಂದ ತತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯತ್ರೈವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಕೂಡಲೇ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಚತುರ್ಥಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ 'ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿ ಭಗವಂತನ ಪರವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಿದೆ.

ದ್ವರಿಂದ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಹೇಳದೆ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪಾದಕ್ರಮ ಸರಿಯಿಲ್ಲ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಅನ್ಯಪರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೆ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಾನಾಂ ಧರ್ಮವಾಚಿತ್ವಾತ್ ನಾಮಾತ್ಮಕೇಭ್ಯೋ ಧರ್ಮಿವಾಚಿಭ್ಯೋಽಮುಖ್ಯತ್ವೇನಾಪ್ರಾಥಮ್ಯಾತ್, ತತ್ಸಮನ್ವಯೋಕ್ತಿರ್ದ್ವಿತೀಯೇ। ತತೋಽನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ನಾಮಾತ್ಮಕಾನಾಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಭಗವತಿ ಸಮನ್ವಯಃ ಪ್ರದರ್ಶಯತೇಽಸ್ಮಿನ್ ಪಾದ ಇತಿ ಭಾವಃ । ಅತ್ರಾಂತಸ್ಥತ್ವಲಿಂಗಸಮನ್ವಯಪ್ರತಿಪಾದನಾತ್ - ಪ್ರಾಯೇಣೇತಿ ।

ಅನ್ಯೇ ತು ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠತಯಾ ಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಾನಾಂ ಪ್ರಥಮೇ, ದ್ವಿತೀಯತೃತೀಯಯೋರಸ್ಪಷ್ಟಾನಾಂ ಸಮನ್ವಯಃ ಪ್ರತಿಪಾಢಿತ ಇತ್ಯನ್ಯಥಾ ಪಾದಾರ್ಥನಾಚಕ್ಷತೇ; ತನ್ನಿರಾಚಕ್ಷೇ - ನಾನ್ಯಥೇತಿ ॥ 'ಏತದಮೃತಮಭಯೇತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯುತ್ತರಾಧಿಕರಣೋದಾಹೃತವಾಕ್ಯೇಷ್ವಪಿ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮ-ಲಿಂಗಾನಾಮುಪಲಬ್ಧೇನ ತನ್ನಿರಮಾದೃಶೇರ್ನಾನ್ಯಥಾ ಪಾದಾರ್ಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ।

ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಮಾತ್ಮಕ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಿದೆ. ಲಿಂಗರೂಪತಮ್ಗಳ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ 'ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ' ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಮರೂಪತಮ್ಗಳು ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ 'ನಾಮಾತ್ಮಕ' ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅಮುಖ್ಯ. ಧರ್ಮಿಯನ್ನೇ ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅಮುಖ್ಯವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಹೇಳಿದೇ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯದ ಜೊತೆಗೆ ಅಂತಸ್ಥಲಿಂಗವನ್ನೂ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ "ಪ್ರಾಯೇಣ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ನಾಮಪಾದ.

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು 'ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ದ್ವಿತೀಯ, ತೃತೀಯಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಾದಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪಾದವನ್ನು 'ನಾನ್ಯಥಾ' ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಏತದಮೃತಮಭಯಮೇತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದು ಮುಂದಿನ ಪಾದದ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆ ಮಾಡಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗವುಳ್ಳ ಶಬ್ದಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಪಾದನಿಯಮವು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಾದದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಾರದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಐದು ಬಗೆಯ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ನನ್ವತ್ರಾನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಂದಮಯನಾಘೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸಮನ್ವಯ-
ಸಮರ್ಥನಾದಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಾಯಪಾದಸಕ್ಲತಿಃ । ತಥಾಪ್ಯಾನಂದಮಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸಮರ್ಥನೇ
ಕಾ ಪೂರ್ವಸಕ್ಲತಿಃ? ಇತ್ಯತಃ ಶ್ರುತ್ಯಧಿಕರಣಸಕ್ಲತಿ ದರ್ಶಯತಿ - ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ॥

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ಆನಂದಮಯ' ಎಂಬ ನಾಮಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗತಿ, ಅಧ್ಯಾಯಸಂಗತಿ ಹಾಗೂ ಪಾದಸಂಗತಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ 'ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣುವೇ' ಎಂದು ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿ ಏನು? ಎಂದರೆ ಶ್ರುತಿಸಂಗತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕರಣಸಂಗತಿಗಳನ್ನು "ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರ್ಣನೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - 'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा' इति यस्य ब्रह्मणो जिज्ञासा कर्तव्यतयोक्ता, तच्च ब्रह्म तैत्तिरीयश्रुतावानन्दमयस्य पुच्छाख्यावयरूपं प्रतीयते - 'तस्माद्वा एतस्माद् विज्ञानमयात् अन्योऽन्तर आत्माऽऽनन्दमयः, तेनैष पूर्णः, स वा एष पुरुषविध एव, तस्य पुरुषविधताम्, अन्वयं पुरुषविधः, तस्य प्रियमेव शिरः, मोदो दक्षिणः पक्षः, प्रमोद उत्तरः पक्षः, आनन्द आत्मा, ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा' इति । अतः सङ्गतिसद्भावादानन्दमयस्य ब्रह्मत्वमत्र समर्थत इति भावः ।

"ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂದು ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಪುಚ್ಚನೆಂದು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ - "ತಸ್ಮಾದ್ ವಾ ಏತಸ್ಮಾದ್ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಾತ್ ಅನ್ಯೋಽನ್ತರ ಆತ್ಮಾಽನಂದಮಯಃ । ತೇನೈಷ ಪೂರ್ಣಃ । ಸ ವಾ ಏಷ ಪುರುಷವಿಧ ಏವ । ತಸ್ಯ ಪುರುಷವಿಧತಾಮ್ । ಅನ್ವಯಂ ಪುರುಷವಿಧಃ । ತಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಮೇವ ಶಿರಃ । ಮೋದೋ ದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷಃ । ಪ್ರಮೋದ ಉತ್ತರಃ ಪಕ್ಷಃ । ಆನಂದ ಆತ್ಮಾ । ಬ್ರಹ್ಮ ಪುಚ್ಚಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ॥" "ಆ ವಿಜಾಯ್ಞಾನಮಯನಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ಪ್ರಕಟನಾಗಿರುವನು. ಆದರೂ ಸಹ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು ಪೂರ್ಣನೇ ಆಗಿರುವನು. ಈ ಆನಂದಮಯನು ಪುರುಷಾಕಾರನಾಗಿರುವನು. ಇವನ ಪುರುಷಾಕಾರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು ಪುರುಷಾಕಾರನಾಗಿರುವನು. ಪ್ರಿಯವೇ ಅವನ ಶಿರಸ್ಸು, ಮೋದವೇ ಬಲಗೈ, ಪ್ರಮೋದವೇ ಎಡಗೈ, ಮಧ್ಯದೇಹವು ಆನಂದ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವನ ಪಾದ,

ಉಪಕಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಖವೇ 'ಪ್ರಿಯ'. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಖವು ಪ್ರಮೋದ, ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಸುಖವೇ ಆನಂದ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಪುಚ್ಛನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಗತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಭಾವ.

ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - तेन आनन्दमयेनैष विज्ञानमयो निश्चिद्व्रतया पूर्णः
स एष आनन्दमयः पुरुषाकार एव । तस्य आनन्दमयस्य पुरुषाकारतानुसारेण
अयं विज्ञानमयः पुरुषाकारस्तस्मादुद्भूतः । उपकारजं प्रियम् ।
प्रकृष्टाप्रकृष्टाविषयोत्थौ मोदप्रमोदौ । स्वरूपभूत आनन्दः । यद्वा श्रवणोत्थं
प्रियम् । दर्शनोत्थो मोदः । भोगोत्थः प्रमोदः । स्वरूपभूत आनन्दः ।
तत्तत्प्रवर्तकतया च तत्तद्व्यपदेश इति ।

ತೇನಾನಂದಮಯೇನ = ಆನಂದಮಯನಿಂದ, ವಿಷ್ಣುಃ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ = ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು, ನಿಶ್ಚಿದ್ರತಯಾ ಪೂರ್ಣಃ = ಪರಿಪೂರ್ಣನು; ಸ್ವ ವಿಷ್ಣುಃ = ಆ ಆನಂದಮಯನು ಪುರುಷಾಕಾರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಆನಂದಮಯನ ಪುರುಷಾಕಾರದ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು ಪುರುಷಾಕಾರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಿಯಂ = ಉಪಕಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸಂತೋಷ; ಮೋದಃ = ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸಂತೋಷ, ಮೋದಃ = ನೋಡುವುದರಿಂದ ಜನ್ಯವಾದ ಸುಖ, ಪ್ರಮೋದಃ = ಭೋಗದಿಂದ ಜನ್ಯವಾದ ಸುಖ, ಆನಂದ = ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಸುಖ, ಆನಂದಃ = ಈ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನಾದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಆಯಾ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣು ಆಗದಿದ್ದರೆ?

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ब्रह्मणोऽवयवत्वोक्तावपि किमर्थमानन्दमयस्य
विष्णुत्वसमर्थनम्? इत्यत आह - न हीति ॥ यद्यानन्दमयो ब्रह्मणोऽन्यस्तदा

ನ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸಮ್ಭವತಿ । ಅವಯವಿನ ಏವಾನಂದಮಯಸ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವಪ್ರಾಪ್ತೇಃ । ಅವಯವಿಜಿಜ್ಞಾಸಾಂ ವಿನಾ ಅವಯವಮಾತ್ರಜಿಜ್ಞಾಸಾಽಯೋಗಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಚ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಾ ನ ಹಾತುಂ ಶಕ್ಯಾ । ಅತಃ ಆನಂದಮಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರನ್ಯತ್ವೇ ನ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಯತೋಽತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾಸಿದ್ಧಿರ್ಯಮ್ 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾನಂದಮಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವಮಾಹ ಸೂತ್ರಕಾರ ಇತಿ ಭಾವಃ ।

'ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವ' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ "ನಹಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆನಂದಮಯನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನನಾದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆನಂದಮಯನು ಅವಯವಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವಯವಿಯಾದ ಆನಂದಮಯನೇ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವಯವಿಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಕೇವಲ ಅವಯವದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನನಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ 'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಚತುರ್ಮುಖನೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - एवं सङ्गतिमुक्त्वा विषयसंशयौ दर्शयति - आनन्दमय इति ॥ अत्राऽऽनन्दमयो विषयः । स किं ब्रह्मादिजीवसमूहः, उत चेतनप्रकृतिः अथाचेतना किं वा विष्णुः? । 'ब्रह्माणि जीवाः' 'मम. योनिर्महद्ब्रह्म' 'पञ्चभिः पञ्चभिर्ब्रह्म' इत्यादिना जीवादिषु ब्रह्मशब्दप्रयोगः सन्देहबीजमिति भावः ।

तत्र सयुक्तिकं पूर्वपक्षानाह - ब्रह्मशब्दादित्यादिना ॥ आनन्दमयमधिकृत्य 'अस्ति ब्रह्मेति चेद्वेद' इति हिरण्यगर्भनिष्ठब्रह्मशब्द-

‘ಸೂರ್ಯೋ ಜಲಂ ಮಹಿ ವನ್ಹಿರ್ವಾಯುರಾಕಾಶಮೇವ ಚ ।

ದೀಕ್ಷಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸೋಮ ಇತ್ಯೇತಾಸ್ತನವಃ ಕ್ರಮಾತ್’ ಇತಿ ।

एवमिन्द्रबृहस्पत्यादीनामपि सूर्याधिष्ठातृत्वादिनाऽऽनन्दमयत्वप्राप्तिः ।

ಅಥವಾ ರುದ್ರನು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ‘ಯಶ್ವಾಸಾವಾದಿತ್ಯೇ’ (ಆನಂದಮಯನು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ‘ಸೂರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ವಸ್ತುಗಳು ರುದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು (ಆವಾಸಸ್ಥಾನ)’ ಎಂದು ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. “ಸೂರ್ಯ, ನೀರು, ಭೂಮಿ, ವೃಕ್ಷ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ದೀಕ್ಷಿತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶರೀರಗಳು” ಎಂದು. ಹೀಗೆಯೇ ಇಂದ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದವರೂ ಕೂಡ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರೂ ಕೂಡ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಆನಂದಮಯವಾಗಬಹುದು

तत्त्वप्रकाशिका – चित्प्रकृतेर्वा आनन्दमयत्वप्राप्तिः । आनन्दमय-
निष्ठब्रह्मशब्दस्य ‘मम योनिर्महद् ब्रह्म’ इति चित्प्रकृतौ प्रयोगात् । कथं
सावकाशब्रह्मशब्देनायं निर्णय इति चेत् ? ‘सोऽकामयत बहु स्याम्’
इत्यानन्दमयस्य बहुभावश्रवणात् । तदभिमानित्वाच्चित्प्रकृतेः ।
अचित्प्रकृतेर्वाऽऽनन्दमयत्वप्राप्तिः । बहुभावादेव ।

ಅಥವಾ ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ‘ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ’ ‘ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. “ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಅನೇಕಡೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸಾವಕಾಶವಾದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದು ಹೇಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ?” ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ - ಸೋಽಕಾಮಯತ (ಅದು ಬಹುರೂಪವಾಗುವೆನೆಂದು

ಇಚ್ಛೆ ಪಟ್ಟಿತು) ಎಂದು ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಬಹುಭವನವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಬಹುಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯು ಆನಂದಮಯವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಬಹುಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅಚೇತನ(ಜಡ)ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಜೀವರುಗಳು ಆನಂದಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ತತ್ತದ್ವೇಹಗತಸರ್ವಜೀವಾನಾಂ ವಾಽಽನಂದಮಯತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ।
 'ಬೃಹ = ಜಾತಿಜೀವಕಮಲಸನಶಬ್ದರಾಶಿಛು' ಇತಿ ಧಾತೋಃ, ಜೀವೇಷ್ವಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾತ್ ।
 ನ ಚ ವಾಚ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ ಸಾಧಾರಣ್ಯಾನ್ ನಿಶ್ಚಾಯಕತ್ವಮಿತಿ । 'ಅನರಸಮಯಃ'
 'ಪ್ರಾಣಮಯಃ' ಇತ್ಯುಕ್ತಾಽನ್ಯಮಯಾದೀನಾಮನ್ಯಾದಿವಿಕಾರಾಭಿಮಾನಿತ್ವೇನ ಜೀವತ್ವಾತ್,
 ತತ್ಪ್ರಾಯಪಠಿತಾನಂದಮಯತ್ವೇಽಪಿ ಜೀವಾನಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇಃ ।

ಯದಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೇನ ವಿಷ್ಣೋರಪ್ಯಸ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ತಥಾಪಿ ನಾಸಾವಾನಂದಮಯಃ ।
 ವಿಷ್ಣೋರಾನಂದಮಯಾವಯವತ್ವೋಕ್ತೇಃ । ತಸ್ಯ ವಾಽಽನಂದಮಯತ್ವೇ ತದವಯವತ್ವವಿರೋಧಾತ್ ।
 ತಥಾ ವಾಽಽನಂದಮಯಸ್ಯಾಬ್ರಹ್ಮತ್ವೇನ ನ ತದವಯವಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸಂಭವತೀತ್ಯಾಶಯಃ ।

ಅಥವಾ ಆಯಾಯ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜೀವರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು 'ಬೃಹ' ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. 'ಬೃಹ' ಧಾತುವಿಗೆ 'ಜಾತಿ, ಜೀವ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ, ಶಬ್ದಸಮೂಹ' ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ಎಂಬರ್ಥವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವುಯೋಗದಿಂದ ಜೀವರು ಆನಂದಮಯ-ಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಅನೇಕ ಕಡೆ ಇರುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಜೀವನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದು ಹೇಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂದರೆ 'ಅನ್ನರಸಮಯಃ', 'ಪ್ರಾಣಮಯಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳು ಅನ್ನಾದಿಗಳ ವಿಹಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಜೀವನು ಅನ್ನಮಯಾದಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಅದೇ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯರೂ ಸಹ ಜೀವರೇ ಎನ್ನಬಹುದು.

ವಸ್ತುತಃ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ 'ವಿಷ್ಣುವು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯ'ನೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ, ಅವನು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿಷ್ಣುವು ಆನಂದಮಯನಾದರೆ ಅವಯವ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ವಸ್ತುವು ಅವಯವ ಮತ್ತು ಅವಯವಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಅವಯವವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ' ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಸಿದ್ಧಾಂತಂತಯತಿ - ತಥಾಪೀತಿ || ಯಥ್ಯವಮನ್ಯೇಷಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ತಥಾಪೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಸ್ತರ್ಹಿ? ಇತ್ಯಾಶಂಕಾ ಸಂಕಲ್ಪಾರ್ಥಮುದಾಹತಸೂತ್ರಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಾಗಂ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ಕಿಂತ್ವಿತಿ ||

ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹೀಗಿದೆ - ಮೇಲಿನ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕ್ಕೆ 'ತಥಾಪಿ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಸ್ತುತಃ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಬೇರೆಯವರೂ ಆನಂದಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯರು ಯಾರು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತಾವು ಉದಾಹರಿಸಿದ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಭಾಗವನ್ನು "ಕಿಂತು" ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನೇ ಆನಂದಮಯನು

ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ - ಕುತೋ ವಿಷ್ಣುರೇವಾನಂದಮಯಃ ? ಇತ್ಯತಃ ಸೌತ್ರಂ ಹೇತುಂ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ - ತದೇವೇತಿ || 'ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ | ಅಸದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ವೇದ ಚೇತ್ | ಅಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚೇದ್ವೇದ' | ಇತ್ಯಾನಂದಮಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾದ್ ವಿಷ್ಣುರೇವಾನಂದಮಯಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಇತ್ಯದಿಶ್ರುತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಷು ವಿಷ್ಣುರೇವಾನಂದಮಯಃ | ನ ಚ ತತಃ ಏವ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿನಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಶಂಕಾ | ತೇಷಾಮಪೂರ್ಣತ್ವೇನ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ-

मुख्यार्थत्वाभावस्याप्युदाहृतश्रुत्यादिसिद्धत्वात् । मुख्यार्थत्यागेनामुख्यार्थ-
ग्रहणायोगादिति भावः ॥१२॥

ಏಕೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯವಾಚ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಎಂದರೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು "ತದೇವ" ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

'ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ । ಅಸದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ವೇದ ಚೇತ್ । ಅಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚೇದ್ ವೇದ' ಎಂದು ಆನಂದಮಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು. (ಸಾವಕಾಶವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂದರೆ) "ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ" ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಚತುರ್ಮುಖಾದಿಗಳು ಆನಂದಮಯರು ಏಕಾಗಬಾರದು? ಎನ್ನಬಾರದು. ಅವರು ಅಪೂರ್ಣರಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಾದ ಪೂರ್ಣತ್ವ ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬರುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವುಳ್ಳಂತಹ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮಂತ್ರಾಲಯ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ
ಭಾವದೀಪ

ಅಧ್ಯಾಯಶೇಷೇಣ ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದರು ?

भावदीपः - ॥ आनन्दमयोऽभ्यासात् ॥

अथेति ॥ अधिकरणपञ्चकोक्तप्रमेयानन्तरमित्यर्थः । शेषेणेति ॥
यद्यप्येतदादिरेवाध्याय इति जिज्ञासासूत्रे व्यक्तम्, तथापि सुधारीत्या

ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರಮಾರ್ಗಮಧ್ಯಾಯಾಂತರಾರ್ಥೋಽಸ್ತಿ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಶೇಷೇಣೈತುಕ್ತಮ್ ।
 ಏವಕಾರ್ಥಮಾಹ - ಕೃತ್ಯಂತರೇತಿ ॥ 'ತಮ್' ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥ 'ಐತ್ಯುಕ್ತಮೇವ' ಇತಿ ।

ವಿವರಣೆ - ಅನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ॥

'ಅಥ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮೇಯದ ಅನಂತರ' ಎಂದರ್ಥ. "ಶೇಷೇಣ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೇ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಸುಧಾರೀತ್ಯಾ 'ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಂತರ್ಭಾವವು ಇದೆ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಕೃತ್ಯಂತರಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ 'ವಿವರಣೆ'ದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ತಂ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಇತ್ಯುಕ್ತಮೇವ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಮನ್ವಯಶಬ್ದಾರ್ಥ

ಭಾವದೀಪ: - 'ಸಮನ್ವಯಮ್' ಇತ್ಯತ್ರಾನ್ವಯಶಬ್ದಾರ್ಥಮಾಹ - ಉಕ್ರಮೇತಿ ॥
 ಅನ್ವಯಶಬ್ದೋತ್ರ ಕರಣವ್ಯುತ್ಪತ್ತಯಾ ವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷಯೇಣ
 ಸಮನ್ವಯರೂಪಾನ್ವಯಜ್ಞಾಪಕಪರ: । ತಥಾ ಚೋಪಕ್ರಮಾದಿರೂಪಾದನ್ವಯಜ್ಞಾಪಕಾದಿತ್ಯರ್ಥ: ।
 'ಅನ್ವಯಜ್ಞಾಪಕೈರೂಪಕ್ರಮಾದಿभि:' ಇತಿ ಯಾವತ್ । 'ಸಮ್'ಶಬ್ದಾರ್ಥ: 'ಸಮ್ಯಗ್ನಿರೂಪಣಮ್'
 ಇತಿ । ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದನಪ್ರಕಾರಮಿತ್ಯರ್ಥ: ।

'ಸಮನ್ವಯಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಅನ್ವಯಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಉಪಕ್ರಮ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕರಣವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯ-
 ವಿಷಯದಿಂದ ಸಂಬಂಧರೂಪವಾದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುವುದು' ಎಂದರ್ಥ. ಇದರಿಂದ
 'ಉಪಕ್ರಮಾದಿರೂಪಾತ್ ಅನ್ವಯಾತ್' ಎಂದರೆ 'ಉಪಕ್ರಮಾದಿರೂಪ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುವಂತಹ
 ಕ್ರಮದಿಂದ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. 'ಅನ್ವಯವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುವ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ
 ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವು ಸಂಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸಂ'ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಸಮ್ಯಕ್ನಿರೂಪಣಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ
 ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು
 ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಯಶೇಷ

ಭಾವದೀಪ: - ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯೇತಿ ॥ ಇದಂ ವಾಕ್ಯಂ ತತ್ಸ್ಯಂ ಪದಂ ವೈತದ್ವಿಪಕ್ರಮಾದಿನೈತಮರ್ಥ
ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಗೋಚರಯತೀತ್ಯೇವಂರೂಪೇಣ ಪ್ರಕಟಯತೀತ್ಯರ್ಥ: । 'ವಿಭಾಗೇನ
ಸಮನ್ವಯಮ್' ಇತ್ಯನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸುಧಯೋಸ್ತು 'ನ ಕೇವಲಮುಪಕ್ರಮಾದಿಕಮನ್ವಯಶಬ್ದಾರ್ಥ:,
किन्तु तन्निर्णीततत्परत्वसम्बन्धोपि' इत्युक्तम् ।

"ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶದಿಂದ 'ಈ ವಾಕ್ಯವು ಅಥವಾ ಆ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪದವು ಈ
ರೀತಿಯ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳಿಂದ
ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆಂಬ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. 'ವಿಭಾಗೇನ ಸಮನ್ವಯಮ್'
ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಸುಧಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ
ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣೀತವಾದ ತತ್ಪರತ್ವಸಂಬಂಧವೂ ಕೂಡ ಅನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ
ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಟೀಕಾದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣೇ' ಎಂದು ಇದೆ. ಇದರ
ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು
ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ
ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲು ಯಾವ ವಿಷಯಗಳೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ
ಎಂದು.

ಭಾಷ್ಯದ 'ತಮೇವ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ವಿವಕಾರಾರ್ಥವನ್ನು 'ಕೃತ್ಯಂತರಾಭಾವೇವ' ಎಂದು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.
ಬ್ರಹ್ಮನ ಅವಯವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು
ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಲ್ಲವೆಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು
ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಸಮನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯತಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಕ್ರಮವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ
ಅನ್ವಯಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು
ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶಕ್ತಿತಾತ್ಪರ್ಯಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು

ಯೋಗದಿಂದ, ಅಥವಾ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಉಪಕ್ರಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗವನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಮನ್ವಯಪದದ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ, ಅದು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ನಿರೂಪಣವು ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಆಕ್ಷೇಪವು ನಿರಸವಾಯಿತು. ಆಕ್ಷೇಪ ಹೀಗಿದೆ - 'ಅನ್ವಯಃ ಉಪಪತ್ತ್ಯಾದಿಲಿಂಗಮ್' ಎಂಬ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಸಮನ್ವಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸದ ಕಾರಣ 'ಪ್ರಕಟಯತಿ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸುಧೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಶಕ್ತಿಪಾತ್ರರ್ಯ ಲಕ್ಷಣಾವಗಮಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದರೂ ದೋಷ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

'ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯಗ್ರಹಣೇನ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಉದಾಹರಣತ್ವೇನ' ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಅನ್ಯದೇವ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳೇ ಕಾರಣರೆಂದು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರವನ್ನೇಕೆ ಉದಾಹರಿಸಿದರು?

ಭಾವದೀಪ: - ಸಜ್ಜತಿಶಿಕ್ಷೇತಿ || ತಥಾ ಚ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಸ್ವಯಮೇವ ಶಿಕ್ಷೋತ್ಥಾಪನಪ್ರಕಾರಂ ತಥಾಪ್ಯಾನಂದಮಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ ಕಾ ಪೂರ್ವಸಜ್ಜತಿರೀತಿ | ಸೂತ್ರಾನುದಾಹರಣೇ ವಿಷಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಶಿಕ್ಷಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಿತಿ ಭಾವಃ | ಇತ್ಯೇತದೀತಿ || 'ಪರೋಕ್ತಮ್' ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತತ್ತಾನ್ಯತ್ರ ನಿರಸ್ತಮೀತಿ ಭಾವಃ | ದೇವತೇತಿ || 'ತದ್ವಿಧಿ' ಇತ್ಯತ್ರ 'ಶ್ರುಗಸ್ಯ' ಇತ್ಯತ್ರ ಚ ದೇವತಾಪಶ್ಚನ್ನಯಯೋರಧಿಕಾರತದಭಾವಚಿಂತನಾದೀತಿ ಭಾವಃ |

ವಿವರಣೆ - "ಸಂಗತಿಶಂಕಾ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿರುವ 'ತಥಾಪಿ ಆನಂದಮಯಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ ಕಾ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿಃ?' ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. 'ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಿದ್ದರೆ ವಿಷಯವೇ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಶಯವೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. "ಇತ್ಯೇತತ್" ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಬೇರೆಯವರು ಹೇಳಿದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. 'ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದೆ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

"ದೇವತಾ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದಿಂದ - 'ತದುಪರಿ' ಎಂಬ ದೇವತಾಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರದಿಂದ 'ಶುಗಸ್ಯ' ಎಂಬ ಅಪತೂದ್ಯಾಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ಅಭಾವವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಶಂಕೋತ್ಥಾಪನಾಯ' ಎಂದು ಟೀಕಾದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಆನಂದಮಯರೂಪ-ವಿಷಯದ ಪರಿಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವದಿಂದ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡಲು ಪೂರ್ವಸಂಗತಿ ಏನು? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆಂದು ಭಾವ.

'ಪತುಃ' ಪಾದೇತು ನ ಸಮನ್ವಯಃ' ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿನೆಂದರೆ ಮೊದಲ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನಾಸ್ವಪ್ನ-ಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಅಶಬ್ದವನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಪರಕೀಯರು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು.

'ದೇವತಾತ್ಯಾಧಿಕರಣ' ಎಂದರೆ 'ತದುಪರ್ಯಪಿ ಬಾದರಾಯಣಃ ಸಂಭವಾತ್' ಮತ್ತು 'ಶುಗಸ್ಯ ತದನಾದರತವಣಾತ್ತ್ವಾದ್ರವಣಾತ್ ಸೂಚ್ಯತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರಿಗೆ ವೇದವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವ.

ಭಾವದೀಪ: - एकेति ॥ 'अर्थैकत्वादेकं वाक्यम्' इति जैमिन्युक्तेरिति

ಭಾವ: ।

"ಏಕ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ಜೈಮಿನಿಗಳು ಹೇಳಿದ 'ಅರ್ಥೈಕತ್ವಾದೇಕಂ ವಾಕ್ಯಮ್' (ಅರ್ಥವು ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ವಾಕ್ಯ) ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ನಾಕು ವಿಧ

ಭಾವದೀಪ: - भाष्ये प्रतिपादमन्यत्रप्रसिद्धेत्याद्युत्तया सूचितविभागं पादक्रमबीजं चाह - शब्दा इति ॥ वैदिका इति योज्यम् । तथैव सुधोक्तेः। समन्वयस्तु त्रिविधानामेवेति तावच्छब्दः ।

ವಿವರಣೆ - ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾದದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಮತ್ತು ಆಯಾ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು "ಶಬ್ದಾಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ "ಶಬ್ದಾಃ" ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸುಧಾದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಇದೇ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾಕುವಿಧ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಮನ್ವಯದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು "ತಾವತ್" ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ತತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಎಂದರೆ 'ತತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಎಂದರ್ಥ

भावदीपः - अन्यत्रैवेति ॥ व्युत्क्रमेणायं निर्देशोऽग्रे क्रमबीजोक्तिसौकर्याय। एतेषामसाङ्ख्यं चन्द्रिकायां व्यक्तम् । तत्रेति ॥ 'तत्रैव' इत्यर्थः । तथैव सुधोक्तेः । तेन न पाञ्चविध्यं शङ्क्यम्। अन्यथा तत्रापीति विवक्षापत्योभयत्रान्तर्भावेन त्रैविध्यमेव स्यात् । नामलिङ्गेति ॥ तत्स्वरूपमग्रे व्यक्तम् ।

"ಅನ್ಯತ್ರೈವ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ವ್ಯುತ್ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶಬ್ದವಿಭಾಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಮುಂದೆ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸೌಕರ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ. ಈ ನಾಕುವಿಧದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಂಕರ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. "ತತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ" ಎಂಬ ವಿಭಾಗದಿಂದ 'ತತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ' ಎಂಬ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಸುಧೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಐದು ಬಗೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಬರಲಾರದು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ತತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ' ಎಂಬ ವಿವಕ್ಷೆ ಬರಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧತಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸೇರಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಶಬ್ದವಿಭಾಗವು ಮೂರೇ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಂಕೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ. "ನಾಮಲಿಂಗ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿರೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಶಬ್ದಾನ್ವಯತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲು ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶಂಕಾ - ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎಂದರೆ ಏನು ಅರ್ಥ? ಅನ್ಯತ್ರವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎಂದು ಅರ್ಥವೋ? ಅಥವಾ ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎಂದು ಅರ್ಥವೋ? ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲಿರುವ ಅನ್ಯತ್ರವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ ಸಾಂಕರ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದದೊಂದಿಗೆ ಸಾಂಕರ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆಕ್ಷೇಪ - ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳೆಂದರೆ ಶ್ರುತಿ, ಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧದಿಂದ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳಲು ನಾಕನೆಯ ಪಾದದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಶ್ರುತಿಲಿಂಗವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿ, ಈ ನಾಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಕನೆಯ ಪಾದವು ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ರವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ. ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ರವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಈ ರೀತಿಯಾದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ, ಮುಂದೆ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎಂದು ಅಭಿಮತವಾದ 'ಸರ್ವಗತತ್ವ'ವೇ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಗಳು ಆದಿತ್ಯ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳು ಅನ್ಯತ್ರವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ನಾವು ಪ್ರಬಲವಾದ ಶ್ರುತಿ ಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು, ಶ್ರುತಿಲಿಂಗವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡನೆ ಮಾಡಿ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆಂದರೆ, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿಯೂ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವ್ಯಕ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯತ್ರವಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಅವರತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ, ಗುಹಾಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಎಂದು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವ ದ್ವಿತ್ವಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಒಬ್ಬನೇ ಬ್ರಹ್ಮವು ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಹ ಅನ್ಯತ್ರವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಗುಹಾಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ದ್ವಿತ್ವವು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ 'ಋತಂ ಪಿಬಂತೌ ಸುಕೃತಸ್ಯ ಲೋಕೇ ಗುಹಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೌ' ಎಂದು ಕೇಳಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಅನ್ಯತ್ರವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಭೇದವು ಇಲ್ಲ.

ಸಮಾಧಾನ - ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು. ಬಲವಾದ ಲಿಂಗ, ಶ್ರುತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಅನ್ಯತ್ರೈವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಮಾತು ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರುತ್ಯಾದಿತೋ ಲೋಕತೋ ವಾಪೀತರೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧತಾ |

ಬಲವತ್ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದ್ಯೈರನ್ಯೇಷ್ವೇವ ಪ್ರಸಿದ್ಧತಾ ||

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾಕನೆಯವಾದದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - 'ಪೂರ್ವಂ ಕ್ವಚಿತ್ ಶ್ರುತ್ಯಾದಿನೈವಾನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸಮನ್ವಯೋಕ್ತಾವಪಿ ವಿಕೃತಾದೀಯಶ್ರುತ್ಯಾದೀನಾಂ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಾದಿಯಮುಕ್ತಿಃ' (ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರುತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರೈವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ). ಶ್ರುತಿಗಳು ಪ್ರಬಲ ಎಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಪರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅನ್ಯದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆ - 'ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯಃ ಪಠಾ ಹೃಥಾಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಪರವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತಾ ಪರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಗುಹಾಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಹೇಳದೆ ಉಪಪದ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಗುಹಾಪ್ರವಿಷ್ಟತ್ವವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ.

ಅಥವಾ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಅನ್ಯವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಇವೆಯೋ ಅವು ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ.

ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಪರವಾಗಲು ಅತ್ಯಂತ ಅತಕ್ಕ ಎಂದು ಮೂರು ರೀತಿಯಾದ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಅನ್ಯತ್ರೈವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳು.

'ಯೇಷಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಾಸ್ತ್ರವಸ್ತುಷು |
 ವಿರೋಧಿನ್ಯೋಹಿ ತೇನೃತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಾಃ ಕಥಿತಾ ಇಹ ||
 ಯೇಷಾಮುಕ್ತದ್ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯಶಕ್ಯತಾ |
 ಇತಿ ತಿಸ್ತೋರ್ವಿರೋಧಿನ್ಯಸ್ತೇಽನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಕಾಃ' ||

ಎಂಬ ವಚನವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ.

ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದರ್ಥ. ತತ್ತ್ವಾಪಿಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಾಂಕರ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸುಧೆಯಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೇವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಃ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾಮಲಿಂಗಾತ್ಮಕತಯಾ' ಎಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಯಾವುದು ಧರ್ಮಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆಯೋ ಅವು ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು. ಧರ್ಮದ್ವಾರಾ ಧರ್ಮಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವವು ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಎಂದರ್ಥ.

ಹಾಗಾದರೆ ತತ್ತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳೂ ಸಹ 'ಜನಿತೋತ ವಿಷ್ಣೋಃ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಅನ್ಯಪರವಾಗಿವೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಶಂಕೆ ಮಾಡಿದರೆ 'ನ ತತ್ತ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಅನ್ಯಪರತ್ವ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ.

'ತತ್ತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಅನಾವಶ್ಯಕ

ಭಾವದೀಪ: - ನ ತತ್ರೇತಿ || ಅನ್ಯಪರತ್ವಶಾಕ್ಷಾತ್ಸಾನ್ಯಾನಾಮೇವ ತತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದೇನ
 ವಿವಕ್ಷಿತತತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವ: | ತೇನ 'ಜನಿತೋತ ವಿಷ್ಣೋಃ' ಇತ್ಯಾದೌ
 ಅನ್ಯಪರತ್ವವ್ಯುದಾಸಾಯ ಸಮನ್ವಯೋ ವಾಚ್ಯ ಇತಿ ನ ಶಾಕ್ಷಚಮ್ |

"ನ ತತ್ತ್" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಪಷ್ಟಶಬ್ದಗಳನ್ನು 'ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದ' ಎಂಬ ವಿಭಾಗದಿಂದ ವಿವಕ್ಷಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಮನ್ವಯದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದರಿಂದಾಗಿ " 'ಜನಿತೋತ ವಿಷ್ಣೋಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು" ಎಂಬ ಶಂಕೆಯೇ ಬರಲಾರದು.

ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಬಲು ಕಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ಭಾವದೀಪ: - ಪ್ರಥಮಮಿತಿ || 'ದುರ್ಗಮತ್ವಾಚ್ಚ ನೈವಾತ್ರ ಪ್ರಾಥಮ್ಯೇನೋದಿತೋಜ್ಜಸಾ'
ಇತ್ಯುಪಾಸನಾಪಾದೀಯಾನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತರೀತ್ಯ | ಪದವರ್ಣಸ್ವರಾದಿಸಮನ್ವಯರೂಪತ್ವೇನ
ವಾಕ್ಯಸಮನ್ವಯಾಭಾವಾದಿತಿ ಭಾವ: |

'ಪ್ರಥಮಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ 'ದುರ್ಗಮತ್ವಾಚ್ಚ ನೈವಾತ್ರ ಪ್ರಾಥಮ್ಯೇನೋದಿತೋಜ್ಜಸಾ'
(ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು
ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ) ಎಂಬ ಉಪಾಸನಾವಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ
ವಚನದಂತೆ ಪದ, ವರ್ಣ, ಸ್ವರ ಇವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ವಾಕ್ಯಸಮನ್ವಯವನ್ನು
ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ಯವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಮಾಡದೆ
ಅನ್ಯತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಮಹಾಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮಾತ್ರ ಸಮರ್ಥರು

ಭಾವದೀಪ: - 'ಅಸರ್ವಾಧಿಕಾರತ್ವಾಚ್ಚ ಇತ್ಯುಪಲಕ್ಷ್ಯಂ ಮಹಾಸಮನ್ವಯೇ
ತस्ಮಿನ್ನಾಧಿಕಾರೋಽಖಿಲಸ್ಯ ಹಿ' ಇತ್ಯುಕ್ತ: |

"ಮಹಾಸಮನ್ವಯೇ ತಸ್ಮಿನ್ನಾಧಿಕಾರೋಽಖಿಲಸ್ಯ ಹಿ' (ವೈದಿಕವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮಾತ್ರ ಸರಿಯಾದ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳು) ಎಂಬ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ವಚನದಂತೆ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯದ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅನ್ಯತ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಮೊದಲು

ಭಾವದೀಪ: - ತತ್ರ ಪ್ರಥಮತೋಽನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಸಮನ್ವಯ: | 'ಶಬ್ದಾನಾಂ ವಾಚ್ಯ
ಎವಾತ್ರ ಮಹಾಮಲ್ಲೇಶಭಿಜ್ಞವತ್' ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತದಿಶೋಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಮಪ್ರಾಥಮ್ಯೇ
ವಿಜಮಾಹ - ಽಭಯತ್ರೇತಿ || ಮಾತ್ರಸ್ಯೇತಿ || ವಿಷ್ಣಾವಪಿ ದತ್ತಪದತ್ವೇನ ತತ್ರ
ವೃತ್ತೇರ್ವ್ಯುತ್ಪಾಢ್ಯತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವ: ||

“ಅನ್ಯತ್ವವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಶಬ್ದವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಮಲ್ಲೇಶಭಂಗ-ನ್ಯಾಯದಂತೆ (ಅನೇಕ ಮಲ್ಲರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೊದಲಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸೋಲಿಸುವುದು? ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬಂದಾಗ ಆ ಮಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಜಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಸೋಲಿಸಿದರೆ ಉಳಿದವರು ಧೈರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು ಮತ್ತು ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾದುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.) ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಶಬ್ದಾನಾಂ ವಾಚ್ಯ ವಿವಾತ್ಯ ಮಹಾಮಲ್ಲೇಶಭಂಗವತ್’ ಈ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಾತಿನಂತೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೊದಲಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡದಿರುವುದಕ್ಕೆ “ಉಭಯತ್ರ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಮಾತೃತ್ಯ” ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ‘ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ’ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಆಕ್ಷೇಪ - ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಪಾದಕ್ರಮ ಹೇಗಿದೆ? ಮಹಾಮಲ್ಲಭಂಗನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಅಥವಾ ಮೊದಲು ಸ್ಥೂಲಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅನಂತರ ಸ್ವಲ್ಪದೊಡ್ಡಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಹತ್ತುವಂತೆ ಸೋಪಾನಾರೋಹಣ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಮೊದಲನೆಯ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಮೊದಲು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಅಲ್ಪಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಸಮಾಧಾನ - ಮಹಾಮಲ್ಲಭಂಗನ್ಯಾಯಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ

ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಲ್ಲಭಂಗನ್ಯಾಯಾನುಸಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಪಾದಕ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಶಬ್ದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ಚಿಂತಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದವುಗಳು. ಸಾತ್ವಿಕಜೀವಿಗಳಿಂದ ಚಿಂತಿಸಲು ಅರ್ಹವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತ. ಮತ್ತು ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ ವಿಚಾರದ ಬಳಿಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಮೊದಲ ಮೂರು ಪಾದಗಳ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಾಧಿ ಗುಣಗಳ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಾಕನೆಯ ಪಾದ ಹಾಗಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಹಳ ಇದೆ.

ಇನ್ನು ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು ಭಾಗಶಃ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಸುಲಭ. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳು ಹಾಗಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಲ್ಲನ್ನೇ ಮೊದಲು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಬಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಲಿಂಗಗಳು ಹರಿಪರವೇ? ಅಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ೧) ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ-ನಾಮಸಮನ್ವಯ ೨) ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ೩) ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ-ನಾಮಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯ ೪) ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಸಮನ್ವಯ. ಈ ಕ್ರಮವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯಮಯವೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದೆ.

ಅನ್ಯತ್ರ ಹಾಗೂ ಉಭಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ - ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವಾಗ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅನ್ಯತ್ಯವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವಾಗ ಅನ್ಯಪರತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ವಿಧ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿರುವ

ಸೂಕ್ಷ್ಮವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಬ್ಬಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಪ್ರಬಲವಾದ ಅನ್ಯತ್ವವಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಬ್ಬಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಮೊದಲ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಾಕನೆಯ ಪಾದ ಹೊರಟಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಮೂರುಪಾದಗಳು ನಾಕನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಉಪಜೀವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಮೊದಲ ಮೂರುಪಾದಗಳಲ್ಲದೆ ನಾಕನೇ ಪಾದ ಹೊರಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾಕನೇ ಪಾದದಿಂದ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೆ ವೈಯ್ಯರ್ಥ್ಯ ಹೇಳಿದರೆ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಉಪಜೀವಿಸಿ ಹೊರಟ ಭಾವಾರ್ಥಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ವೈಯ್ಯರ್ಥ್ಯ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿರುತ್ತದೋ ಅದೇ ಅಧಿಕರಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಆ ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಿಂದ ವಿರೋಧ ಹೇಳಬಾರದು.

ಲಿಂಗಾತ್ಮಕತಬ್ಬಸಮನ್ವಯ ಅನಂತರವೇಕೆ?

ಭಾವದೀಪ: - ನಾಮಲಿಂಗಯೋರಪಿ ತನ್ಯಾಥೇನೈವ ಕ್ರಮಮಾಹ - ಅನ್ಯೇತಿ ||
ಧರ್ಮೇತಿ || ಲಿಂಗಾನಾಂ ಯೌಗಿಕತ್ವಾನಾಮ್ನಾಂ ರೂಢತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವ: ।

"ಅನ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಾಮಲಿಂಗಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ನ್ಯಾಯದಂತೆಯೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಾತ್ಮಕತಬ್ಬಗಳು ಯೌಗಿಕತಬ್ಬಗಳಾಗಿದ್ದು, ನಾಮಾತ್ಮಕತಬ್ಬಗಳು ರೂಢತಬ್ಬಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವಾಚಕತಬ್ಬಗಳಿಗಿಂತ ಧರ್ಮವಾಚಕತಬ್ಬಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಥಮ್ಯ

ಭಾವದೀಪ: - तथा च सुधोक्तदिशा नाम्नामन्यबुद्धिजनकत्वं साक्षादेव ।
'लिङ्गानां तु व्यवधानेन' इति नामसमन्वये यत्नगौरवात् प्राथम्यमिति ।

ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಧೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಮಾತ್ಮಕತಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಯೇ 'ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಅನ್ಯನನ್ನು ಈ ಶಬ್ದ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ' ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಲಿಂಗಾತ್ಮಕತಬ್ಬಗಳಿಗೆ

'ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಂತೆ 'ಈ ಶಬ್ದವು ಯಾವೆಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬಹುದೋ ಆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ವಾಗಿ ಅನ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇವು ಉಂಟುಮಾಡಲಾರವು'. ಹೀಗೆ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸಮ್ಮತಿ

ಭಾವದೀಪ: - एतच्चोपलक्षणम् ।

तेषामन्यगतत्वे तु न स्यात् सम्यक्समन्वयः ।

इत्येवाशेषलिङ्गानां ब्रह्मण्येव समन्वयम् ॥

आह..'

इत्यनुभाष्योक्तदिशा लिङ्गैर्नामिसमन्वयोक्तौ तेषां विष्ण्वेकनिष्ठता-
साधकत्वाच्च इत्यपि ज्ञेयम् । एतेन यौगिकानि लिङ्गानि रूढानि नामानि
योगरूढानि तूभयात्मकानीति सूचितम् । तद्विवृतं चन्द्रिकायाम् ।

ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿವರಣೆಯು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದು ಅನುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ

"ತೇಷಾಮನ್ಯಗತತ್ವೇ ತು ನ ಸ್ಯಾತ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಮನ್ವಯಃ ।

ಇತ್ಯೇವಾಶೇಷಲಿಂಗಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೇವ ಸಮನ್ವಯಮ್ ।

ಆಹ .....

(ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವಾದರೆ ಸಮನ್ವಯವು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗಲಾರದು. ಆಗ್ಬಂದಿಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.) ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಾಮಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದರೆ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುನಿಷ್ಠವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬರುವುದರಿಂದ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ-ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಯೌಗಿಕಪದಗಳೇ ಲಿಂಗಶಬ್ದಗಳು, ರೂಢಪದಗಳೇ ನಾಮಶಬ್ದಗಳು, ಯೋಗರೂಢ-

ಪದಗಳೇ ಉಭಯಾತ್ಮಕಶಬ್ದಗಳು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇಕೆ ನಾಮಪಾದ

ಭಾವದೀಪ: - ಅत्रेति ॥ 'पादे' इत्यर्थः । साक्षात्त्वाशयेनेदं फलतस्तत्रापि नामसमन्वयात् ।

"ಅತ್ಯ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. 'ಈ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಯೇ ನಾಮಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಾಮವನ್ನೇ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ - ಅಮುಖ್ಯತ್ವೇನ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ತತಃ' ಎಂದರೆ 'ಪರಿಶೇಷಾತ್' ಎಂದು ಭಾವ. 'ಅನ್ಯೇ' ಎಂದರೆ ಮಾಯವಾದಿಗಳು ಎಂದು. 'ಉತ್ತರಾಧಿಕರಣೇ' ಎಂದರೆ ಉತ್ತರಪಾದದ ಅಧಿಕರಣ ಎಂದರ್ಥ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿಲ್ಲ.

'ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಾಯಪಾದಸಂಗತಿಃ' ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಧ್ಯಾಯ, ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವ ಸಂಗತಿ ಎಂದರ್ಥ. ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಏಕವಚನ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗತಿಯು, ಸಮನ್ವಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅಧ್ಯಾಯಸಂಗತಿಯು, ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಪಾದಸಂಗತಿಯು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೂಡ 'ಲೋಕತಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಾಕನೆಯ ಪಾದದಿಂದ, 'ಅನ್ಯತ್ಯ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಿಂದ, 'ನಾಮ' ಎಂಬುದರಿಂದ ದ್ವಿತೀಯಪಾದದಿಂದ ಭೇದವನ್ನು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

'ಅತಃ' ಶಬ್ದದ ವಿವರಣೆಯೇ ಸಂಗತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಂದು. ಅಥವಾ 'ಅತಃ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಥಮಾಧಿಕರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಿಯಮವಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಮುಂದಿನ

ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಜಜ್ಞಸಾಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಕ್ಷೇಪಿಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಅವ್ಯವಹಿತವಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಭಾವಬೋಧದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸ್ವಪ್ನಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಸಮಸ್ಥಯ ಎಲ್ಲಿ? ಹೇಗೆ?

भावदीपः - स्पष्टेति ॥ स्पष्टत्वं नाम वाक्यान्तरे ब्रह्मधर्मतया निर्णीतत्वं वा जीवादौ स्वारस्येनानुपपद्यमानत्वं वा ज्ञेयम् । उत्तरेति ॥ द्वितीयतृतीयपादस्थेत्यर्थः । ‘अन्तर उपपत्तेः’ इति द्वितीयपादस्थाधिकरण-विषयवाक्ये ‘य एषोन्तरक्षणि पुरुषो दृश्यते । एष आत्मेति होवाच । एतदमृतमभयमेतद् ब्रह्म’ इत्यत्र अमृतत्वादिलिङ्गानां ब्रह्मणि स्पष्टत्वादित्यर्थः । “वाक्येषु” इति बहुवचनं बह्वधिकरणवाक्येषु व्यभिचारप्रदर्शनाय । तच्च विवृतं चन्द्रिकायाम् । एतद् वाक्योक्तिस्तु उदाहरणे समीप एव स्पष्टलिङ्गानां श्रवणादुदाहरणस्योभयसम्मतत्वाद्वा इति । तेन भवतामिवास्माकमपि प्रायिकत्वात् पादव्यवस्थेति कस्यचिच्चोद्यं निरस्तम् ।

ವಿವರಣೆ - “ಸ್ವಪ್ನ” ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನತೆ ಎಂದರೆ ‘ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವುದು’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಅಥವಾ, ‘ಜೀವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಸವಾಗಿ ಈ ಪದವು ಹೊಂದದಿರುವುದು’ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

“ಉತ್ತರ” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ದ್ವಿತೀಯತೃತೀಯಪಾದಗಳಲ್ಲಿ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ‘ಅಂತರ ಉಪಪತ್ತೇ’ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಯ ಏಷೋಽಂತರಕ್ಷಣಿ ಪುರುಷೋ ದೃಶ್ಯತೇ | ಏಷ ಆತ್ಮೇತಿ ಹೋವಾಚ | ಏತದಮೃತಮಭಯಮೇತದ್’

ಬ್ರಹ್ಮ (ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗೋಚರನಾಗುವನೋ ಅವನೇ ವಾಮನರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಗುಣಪೂರ್ಣನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಮೃತತ್ವದ ಲಿಂಗಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಉತ್ತರಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಪಕ್ಷವು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇಲ್ಲಿ "ವಾಕ್ಯೇಷು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ಅನೇಕ ಅಧಿಕರಣಗಳ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾದ ವ್ಯಭಿಚಾರವು ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು. ಇದನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಏಕೆಂದರೆ 'ಇದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳ ಶ್ರವಣವಿರುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಈ ಉದಾಹರಣೆಯು ಉಭಯಪಕ್ಷದವರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ಭವತಾಮಿವಾಸ್ತಾಕಮಪಿ ಪ್ರಾಯಿಕತ್ವಾತ್ ಪಾದವ್ಯವಸ್ಥಾ' (ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಂತೆ ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಪಾದವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾಯಿಕ = ಅಷ್ಟೊಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣವಲ್ಲ)" ಎಂಬುದಾಗಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಹೇಳಿರುವ ಆಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಸ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಅದ್ವೈತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಾವು ಹೇಳುವಂತೆ ಪಾದೋಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳುವ ಪಾದಭೇದದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೀಗಿದೆ -

ಪ್ರಥಮಪಾದ - ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ದ್ವಿತೀಯಪಾದ - ಸವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ತೃತೀಯಪಾದ - ನಿರ್ವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ಚತುರ್ಥಪಾದ - ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ.

ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾದಭೇದದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳುಳ್ಳ ವಿಷಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳೇ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟದ ಪರಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ-

- ೧) ಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಅಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಆ ಧರ್ಮವು ಬರಬಾರದು.
- ೨) ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಧರ್ಮವಾಗಿ ನಿರ್ಗೋತವಾಗಿರಬೇಕು.

೩) ಜೀವಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಲಿಂಗಗಳು ಇರಬಾರದು ಎಂದು.

ಆದರೆ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಯಾವ ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟದ ಪರಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕು -

- ೧) ವಿಷಯವಾಕ್ಯ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಿರ್ಗಯವಾಗಿರಬೇಕು.

೨) ಜೀವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡಬಾರದು ಎಂದು.

ಸವಿತೇಷನನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪಾದವು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸರ್ವಭ್ರಮಾಧಿಷ್ಠಾನತ್ವ, ಕಾಲತ್ರಯಾತೀತತ್ವ ಮೊದಲಾದವು ಸವಿತೇಷನಲ್ಲ; ಬಾರದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಿರ್ವಿತೇಷನನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಪಾದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ದೃಶ್ಯತ್ವ, ರೂಪತ್ವ, ಸಪ್ರಕಾರಕಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಸವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ ಹೊರತು ನಿರ್ವಿತೇಷನಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದೋಪಾದಿಗಳು ಸಾಂಕರ್ಯದೋಷಗ್ರಸ್ತಗಳಾಗಿವೆ.

ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದೋಪಾದಿ ಪಾದಕ್ರಮಗಳ ನಿರಾಸ

ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ - ಯೌಗಿಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಪಾದವು, ರೂಢಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಮೂರನೆಯ ಪಾದವು ಹೊರಟಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ದುಘ್ನಾದ್ಯಯತನತ್ವ ಅಭಿಧ್ಯಾತವ್ಯತ್ವ, ಅಂಗುಷ್ಠಮಾತ್ರತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಯೌಗಿಕಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಕನೆಯ ಪಾದವು ಪ್ರಧಾನವು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಹೊರಟಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನದ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವ ವಿಚಾರವೇ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಧಾನವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣವಾದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ

ಅಸಂಭವದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಮೊದಲ ಮೂರು ಪಾದಗಳು ಹೊರಟವೆ. ಪ್ರಧಾನವೂ ಜಗತ್ಕಾರಣವಾಗಲಿಯೆಂಬ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ನಾಕನೆಯ ಪಾದ ಹೊರಟದೆಯೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಾದಭೇದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಮಹತಃ ಪರಮವ್ಯಕ್ತಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಪರತ್ವವನ್ನು ಉಪಪಾದಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಆದ್ವೈತಿಗಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಅವಿದ್ಯಾಪರತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುರಿಯನ್ನು ಹುಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಏನು ಹಾನಿ? ತೋಳ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊದರೆ ಯಾವ ಲಾಭ? ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಧಾನಪರವಾದರೂ ಅವಿದ್ಯಾಪರವಾದರೂ ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥವೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದ್ವೈತಿಗಳ ಪಾದಕ್ರಮವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ - ಸುಲಭವಾದದ್ದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದೇವೆಂದರೆ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲೇ ಕಷ್ಟವಾದ ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಕಷ್ಟವಾದದ್ದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದೇವೆಂದರೆ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾದ ಸ್ಪಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆದ್ವೈತಿಗಳ ಪಾದೋಪಾಧಿಗಳಾಗಲೀ ಪಾದಕ್ರಮಗಳಾಗಲೀ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಮಂಜಸವಾಗಿವೆ.

ಅಧಿಕರಣ ಸಂಗತಿ

भावदीपः - सङ्गतिरिति ॥ शास्त्राध्यायपादेष्वन्तर्भाव इत्यर्थः । तदुपपादनम् 'अन्यत्रप्रसिद्धेत्यादि' । तत्र 'ब्रह्मणि' इत्युक्त्या शास्त्रे 'समन्वय' इत्युक्त्या अध्याये 'अन्यत्र' इत्युक्त्या, पादे 'नाम्न' इत्युक्त्या प्रथमपादेन्तर्भाव उपपादितः ।

"ಸಂಗತಿಃ" ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ 'ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಾಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವರೂಪವಾದ ಸಂಗತಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ 'ಅನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಣಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಮನ್ವಯ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಅಧ್ಯಾಯಾಂತರ್ಭಾವವನ್ನು, 'ಅನ್ಯತ್ರ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವವನ್ನು, 'ನಾಮ್ನಃ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಪ್ರಥಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವನ್ನು ಉಪಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಮನ್ವಯ ಎಂದರೇನು ?

ಭಾವದೀಪ: - ಸಮನ್ವಯೋ ನಾಮ - ಉಪಕ್ರಮಾಛನ್ಯತಮಪ್ರಮಾಣಕಶಕ್ತಿ-
ತಾತ್ಪರ್ಯಾಭ್ಯಾಮಭಿಧಾನಂ ವಾ; ತಾದೃಗಭಿಧಾನಪ್ರಯೋಜಕೋಪಕ್ರಮಾಛನ್ಯತಮಪ್ರಮಾಣಂ ವಾ।
ತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯೇ ಸಮರ್ಥನಾತ್ ವಿಷಯವಾಕ್ಯೇ ಸದ್ಭಾವಪ್ರತಿಪಾದನಾದಿತೀರ್ಥಃ ।
ಏವಮಗ್ರೇಪಿ ಪ್ರತಿನಯಂ ಬೋಧ್ಯಮ್ ।

ಇಲ್ಲಿ 'ಸಮನ್ವಯ' ಎಂದರೆ 'ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ
ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು' ಎಂದರ್ಥ. ಅಥವಾ 'ಶಕ್ತಿ
ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ
ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. "ಈ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಂದರೆ 'ವಿಷಯವಾಕ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ
ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲೂ ಸಂಗತಿವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಒಟ್ಟು ಸಂಗತಿಯು ಐದುವಿಧವಾಗಿದೆ ೧) ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಗತಿ
೨) ಅಧ್ಯಾಯಸಂಗತಿ ೩) ಪಾದಸಂಗತಿ ೪) ಶ್ರುತಿಸಂಗತಿ ೫) ಅಧಿಕರಣಸಂಗತಿ ಎಂದು.
ಈ ಐದು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ
ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಸ್ತುತಃ ಸಂಗತಿಯು ಎರಡುವಿಧ - ೧) ಅಂತರ್ಭಾವ ೨) ಆನಂತರ್ಯ ಎಂದು.
ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವಸಂಗತಿಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರುವಿಧ - ೧) ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವ
೨) ಅಧ್ಯಾಯಾಂತರ್ಭಾವ ೩) ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವ ಎಂದು. ಇನ್ನು ಆನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯು
ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಎರಡುವಿಧ - ೧) ಶ್ರುತ್ಯಾನಂತರ್ಯ ೨) ಅಧಿಕರಣಾನಂತರ್ಯ ಎಂದು.
ಆದರೆ ಅಂತರ್ಭಾವವಸಂಗತಿ, ಆನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿವೆ.
ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನಷ್ಟೇ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೧) ಪೇಟಿಕಾಸಂಗತಿ
೨) ಅಧ್ಯಾಯದ್ವಿಕಸಂಗತಿ ೩) ಪಾದತ್ರಿಕಸಂಗತಿ ೪) ಪಾದದ್ವದಸಂಗತಿ ಹೀಗೆ
ಅಂತರ್ಭಾವವಸಂಗತಿಯು ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಆನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯೂ ಸಹ ೧) ಆಕ್ಷೇಪಿಕೇ, ೨) ಆತಿದೇಶಿಕೇ, ೩) ಔಪೋದ್ಭಾತಿಕೇ, ೪) ಆಪವಾದಿಕೇ, ೫) ಪ್ರಾಸಂಗಿಕೇ ೬) ಪ್ರತ್ಯುದಾಹರಣ ೭) ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಾನಾ, ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿವೆ ಆನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯು ಬಹುಬಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ೧) ಪ್ರಾಸಂಗಿಕೇ ೨) ಔಪೋದ್ಭಾತಿಕೇ ೩) ಆಪಸರಪ್ರಾಪ್ತಿ ೪) ಕಾರಣತಾ ೫) ಕಾರ್ಯತಾ ೬) ವಿಕಾರಾರ್ಥತ್ವ ಎಂಬ ಆರುವಿಧಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲೇ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ನಾಮಾತ್ಮಕವೋ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೋ?

ಭಾವದೀಪ: - 'ಆನಂದಮಯನಾಮ ಹಿ' ಇತ್ಯನುಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೆ: 'ನಾಮ' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ತತ್ವಪ್ರದೀಪೇ ತು 'उत्तराधिकरणेऽन्तस्थत्वमिवैतदपि लिङ्गम्' ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಏತದನ್ವಯಾದಿನಾಮ್ರಾಮುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ಆನಂದಮಯಸ್ಯ ಮುಖತ ಉಕ್ತಿ: ಸಜ್ಜತಿ-ಸೂಚನಾಯೇತ್ಯಗ್ರೇ ವ್ಯಕ್ತಮ್ | ತಸ್ಯಾನ್ಯತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸ್ತು 'ಅನ್ವಯ ಪ್ರಾಣಮಯ ಮನೋಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಆನಂದಮಯಾ ಮೇ ಶುಭ್ರಚಿಂತಾಮ್' ಇತಿ ಅಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗಾದ್ವಾ ನಿರ್ಬಾಧರೂಪ್ಯಾ ಜೀವಾದೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮಪದಸಾಹಿತ್ಯಾದ್ವಾ ವಿಕಾರಾರ್ಥಕಮಯತ್-ಶಬ್ದೋಪೇತತ್ವಾದ್ವಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ |

ಅನುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಆನಂದಮಯ ನಾಮ ಹಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ 'ನಾಮ' ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ತತ್ವಪ್ರದೀಪದಲ್ಲಿ 'ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಅಂತಃ ಸ್ಥದಂತೆ ಇದೂ ಕೂಡ ಲಿಂಗ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ನಾಮವು ಅನ್ವಯಯಾದಿ ನಾಮಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. 'ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ' ಎಂದು ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದವು 'ಅನ್ವಯ ಪ್ರಾಣಮಯ ಮನೋಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಆನಂದಮಯಾ ಮೇ ಶುಭ್ರಚಿಂತಾಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿರಚಾಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಜೀವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬಾಧವಿಲ್ಲದೆ ರೂಢಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪದದ ಸಾಹಚರ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದವಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ, ವಿಕಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮಯತ್ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಈ ಪದದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವುದರಿಂದ ವಿಕಾರವುಳ್ಳ ಜೀವಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಶಬ್ದ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಇದು ಅನ್ಯತ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದವಾಗಬಹುದು' ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

‘ಕಾ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿಃ’ ?

ಭಾವದೀಪಃ - ಕಾ ಪೂರ್ವೇತಿ || एतेन सङ्गतिशङ्कोत्थापनायेति प्रागुक्तं विवृतम् । श्रुतीति॥ पूर्वैति योज्यम् अत्रेत्यनुषङ्गः । यस्येति || भाष्ये यद् ब्रह्मेति योज्यम् इति भावः ।

“ಕಾ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ‘ಸಂಗತಿಸಂಕೋತ್ಥಾಪನಾಯ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಶ್ರುತಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಪೂರ್ವ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ‘ಅತ್ರ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. “ಯಸ್ಯ” ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಯತ್ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಕೆಲವರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇವಲ ಯೌಗಿಕವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ರೂಢವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ. ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವನ್ನು ರೂಢವೆಂದು ನಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಯೌಗಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ರೂಢಲಕ್ಷಣ ಬಾರದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸಮನ್ವಯವು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ರೂಢವೆನ್ನುವುದೂ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಆನಂದವಿಹಾರಪ್ರಚುರವಾದ ಆನಂದ ಎಂದು ಅವಯವಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಯೌಗಿಕವೂ ರೂಢವೂ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಹೇಳುವ ಪಾದಾಂತರ್ಭಾವಸಂಗತಿಯು ಅಸಾಧುವಾಗಿದೆ. ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ನಾಮಾತ್ಮಕವೂ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ಪಾದಗಳ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ‘ಪ್ರಥಮಾತಿಕ್ರಮಣೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್’ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ಇವರ ವಾದ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ, ಸಮಯ ಮೊದಲಾದ ನಾಕು ವಿಧವಾದ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಾಕೂ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ ಎಂದು.

ಇವರ ವಾದದಲ್ಲಿ ಹುರುಳು. ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಮವಾಗಿದೆ. ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾಕುವಿಧವಾದ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯಾವ

ಪಾದದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವೂ ಸಹ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. 'ಪ್ರಥಮಾತಿಕ್ರಮಣೇ ಮಾನಾಭಾವಾತ್' ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಥವಾ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಆಪಾತತಃ ರೂಢವಾದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಾಮಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಖತಃ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ

ಆನಂದಮಯ ಶಬ್ದವು ನಾಮಾತ್ಮಕವೆಂದು ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಈಗ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಆನಂದ' ಎಂಬುದು ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ. ಆನಂದಮಯವೆಂಬ ಲಿಂಗದ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಆನಂದಾದಿ ಅನೇಕನಾಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಫಲತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವೂ ಸೇರಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ನಾಮಪಾದದಿಂದ ಸಂಗತಿ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಬಹುದು. ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅನೇಕನಾಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಫಲತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ನಾಮಸಮನ್ವಯವನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿ ನಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆಯ ವಿದ್ವದ್ವಾಕ್ಯಾಧಿಕರಣವು ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಸದಧಿಕರಣ ಅಂತರಧಿಕರಣಗಳು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಸೂತ್ರಕಾರರು ಆನಂದ ಎಂಬ ನಾಮಸಮನ್ವಯವನ್ನೇ ನೇರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ನಾಮಪಾದದ ಸಂಗತಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವರಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ, ಹೌದು. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಆನಂದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಸಿದ್ಧಾಂತ ಬೀಜಗಳೇ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆನಂದಮಯ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಮಯಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಯ ಇರುವುದೇ ಈ ಅಧಿಕರಣ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

'ಇತಿ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ?

भावदीपः - तैत्तिरीयेति ॥ 'ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा' इति वक्ष्यमाणेति शब्दस्येति तैत्तिरीयश्रुताविति पूर्वणान्वयः । एतेन भाष्ये 'इति'शब्दानन्तरं 'तैत्तिरीयश्रुतौ' इति शेष इति । 'इत्यतः' इत्यत्र इति सङ्गतिसम्भवादिति सङ्गत्यर्थोऽतःशब्द इति सूचितम् ।

“ತೈತ್ತಿರೀಯ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ “ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಇತಿ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಇತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ‘ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತೌ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಿಂದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಇತಿ’ಶಬ್ದದ ಅನಂತರ ‘ತೈತ್ತಿರೀಯಶ್ರುತೌ ಇತಿ ಶೇಷಃ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮತ್ತು ‘ಇತ್ಯತಃ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ‘ಹೀಗೆ ಸಂಗತಿಯು ಹೊಂದುವುದರಿಂದ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಅತಃಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ನ ಹಿ ಅವಯವಿನಂ ವಿನಾ’ ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಭಾವದೀಪ: - ‘ನ ಹ್ಯವಯವಿನಂ ವಿನಾ’ ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಂ ತು ಫಲೋಪಪಾದಕತಯಾ ಕರಿಷ್ಯಮಾಣಙ್ಗ್ರಾಖ್ಯಾನದಿಶಾ ಸಜ್ಜತುಪಪಾದಕಮಿತಿ ವ್ಯಕ್ತಮಿತಿ ಭಾವ: । ‘ಅತಃ’ ಇತ್ಯನುವಾದೇನ ಸಜ್ಜತಿಸಮ್ಮವಾದಿತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ ।

“ನ ಹಿ ಅವಯವಿನಂ ವಿನಾ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವು ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಉಪಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ - ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ‘ಅತಃ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ‘ಸಂಗತಿಸಂಭವಾತ್’ ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಗತಿಯ ಬಗ್ಗೆ

ಭಾವದೀಪ: - ಪೂರ್ವೋಕ್ತಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ನ ಯುಕ್ತಾ । ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವೇನೋಕ್ತ-
ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನ್ಯಾವಯವತ್ವೇನ ಶ್ರವಣಾತ್, ಅವಯವಿನಂ ವಿನಾ ಅವಯವಜಿಜ್ಞಾಸಾಮಾತ್ರಸ್ಯಾ-
ಪುಮರ್ಥತ್ವೇನಾಯೋಗಾತ್ ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪರೂಪಸಜ್ಜತಿಸಮ್ಮವಾದಿತ್ಯರ್ಥ: ।

एतेन ‘तद्विजिज्ञासस्व’ इति श्रुत्युक्तजिज्ञासा न युक्ता । जिज्ञास्यत्वेन भृगुवल्लभ्युक्तब्रह्मणो ब्रह्मवल्लभ्यां पूर्वत्रान्यावयवोक्तेरिति श्रुतिसज्जतिरप्युक्ता भवति । ‘अथातो ब्रह्मजिज्ञासा’ इति टीकायां ‘तद् विजिज्ञासस्व तद् ब्रह्म’ इति श्रुतेरप्युपलक्षणात् । अत एव भाष्ये श्रुतिसूत्रसाधारण्येन ब्रह्मजिज्ञासा कर्तव्येत्युक्तमित्येवानुवाद: ।

“ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅವಯವವಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವಯವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಅವಯವವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡುವುದು ಪುರುಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹೀಗೆ ವಿವರಣೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ‘ತದ್ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಏನು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೋ ಅದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಭೃಗುವಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಅವಯವವತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗಲಾರದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಟೀಕಾದಲ್ಲಿರುವ ‘ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತಿ’ ಎಂಬ ಅಂಶವು ‘ತದ್ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೂ ಕೂಡ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್’ ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿ ಇರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ

ಭಾವದೀಪ: - “ವಿಪ್ರಕೀರ್ಣಾನಾನಾಶಾಖಾಸ್ಥವಾಕ್ಯನಿರ್ಣಾಯಿಕೇಷ್ವಧಿಕರಣेषು ವಾಚ: ಕ್ರಮವೃತ್ತಿತ್ವೇನ ಕ್ರಮೇ ಸಿದ್ಧೇ ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್ ಪೂರ್ವೇಣಾಕ್ಷೇಪಾದಿರೂಪೈವ ಸಜ್ಜತಿರಪೇಕ್ಷಿತಾ | ತಾವತೈವ ಚಿಂತಾಃ ಸಾಫಲ್ಯಸಿದ್ಧೇರ್ನ ತ್ವವ್ಯವಹಿತೇನೈವ ಪೂರ್ವೇಣಾಕ್ಷೇಪೇತಿ ನಿರ್ಬಂಧ ಇತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣತದ್ವಿಷಯವಾಕ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ಸಜ್ಜತಿರೂಪಾ” ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಚಂದ್ರಿಕಾಯಾಮ್ | ವ್ಯಕ್ತಾ ಚ ತತ್ರೈವ ‘ಅವ್ಯವಹಿತಪೂರ್ವೇಣಾಪಿ ಸಜ್ಜತಿ: ಪ್ರತ್ಯಧಿಕರಣಮ್’ ಇತಿ; ನೇಹಾಸ್ಮಾಭಿರುಚ್ಯತೇ |

ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಾನಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ, ನಾನಾ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಈ ಕ್ರಮವು ಸಿದ್ಧವಾದ ನಂತರ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗೇ ಅವೇಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಹೊರತು ಅಪ್ಪಂದಲೇ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಸಾಫಲ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ತಡೆಯಿಲ್ಲದ

ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವು ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಅವ್ಯವಹಿತಪೂರ್ವವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲೂ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಬರುತ್ತದೆ' ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಅಲ್ಲೇ (ಚಂದ್ರಿಕಾಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲೇ) ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - ಈಶ್ವರಾಧಿಕರಣದ ಅನಂತರ ಬೇರೆ ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಅಥವಾ ಈಶ್ವರಾಧಿಕರಣಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಆನಂದಮಯಾದ್ಯಧಿಕರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಉತ್ತರ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕಲಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸಮನ್ವಯಸೂತ್ರದ ಅನಂತರವೇ ಹೇಳಿದರೆ ಸಂಗತವೆಂದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯನೇ ಆಗದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವು ಆತ್ಮಂತ ಅಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯತ್ವಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಈಶ್ವರಾಧಿಕರಣ ಹೊರಟಿದೆ. ಇನ್ನು ಈಶ್ವರಾಧಿಕರಣದ ಅನಂತರವೇ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಬಹಳ ಉಚಿತವೇ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದು ಆನಂದದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ. ಇದು ಲಭಿಸಬೇಕಾದರೆ ಭಗವಂತನ ಮಹಾಗುಣವೆನಿಸಿದ ಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಹಾಗುಣವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಾವೂ ಸಹ ವಿಚಿತವಾಗಿ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಆನಂದದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತಲುಪಬಹುದು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಈಶ್ವರಾಧಿಕರಣದ ಅನೇಕ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಅನಂತರ್ಯ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಗೌಣಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಶಬ್ದ ತನ್ನಿಷ್ಟಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶ, ಸ್ವಾಪ್ನಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪೂರ್ಣತ್ವ ಗತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತಿಷ್ಠಾಮಾನ್ಯ ಇವುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣತ್ವಾದಿಗುಣವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆನಂದಮಯನಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ

ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದ ಅನಂತರವೇ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ ಹೊರಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಿಂದ ಇರುವ ಅನಂತರ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವ್ಯವಹಿತಪೂರ್ವಾಧಿಕರಣದ ಸಂಗತಿಯು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮುತ್ತವೇ?

ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಏಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅವ್ಯವಹಿತವಾದ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ವ್ಯವಹಿತವಾದ ಅಧಿಕರಣಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಗತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಅಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ನೇರವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದಿಂದ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಂದಮಾತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಅವ್ಯವಹಿತವಾದ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ ತೋರಿಸುವುದು ಬಹಳ ಸುಲಭ. ಅದನ್ನು ಶಿಷ್ಯರೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಆತ್ಮಶಬ್ದದಿಗಳುಳ್ಳ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಿಕೇ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ

भावदीपः - 'आह' इत्यस्य कर्माकाङ्क्षां सूत्रोक्त्या पूरयन्, विवक्षितमर्थमाह - आनन्दमयस्येति ॥ सूत्रे 'अभ्यासात्' इत्यादिना प्रमाणोक्तेः समर्थ्यत इत्युक्तम् ।

"ಆಹ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪದದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾ, ವಿವಕ್ಷಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಆನಂದಮಯಸ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಪರಮಮಂಗಳ

ಭಾವದೀಪ: - ಭಾಷ್ಯटीकयो: श्रुतिसङ्गतिफलयोरपि लाभायैवं सङ्गत्युक्तावपि -

“..... तत्र आनन्दादयो गुणाः ।

ईशस्यैवेति निर्णीताः श्रुतियुक्तिसमाश्रयात् ॥”

ಇತಿ ಉಪಾಸನಾಪಾದೀಯಾನುಭಾಷ್ಯಸುಧಾಯಾಮ್ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಸ್ಯಾಘತ್ವೇ ಹೇತುಂ ಸೂಚಯನ್ ಆಹ ಇತ್ಯವತಾರ್ಯ, ‘ಸರ್ವೇಷು ಹಿ ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತಾ ಆನಂದವಿಜ್ಞಾನಾದಯಃ ಅತಃ ಮಾಙ್ಗಲಿಕ ಆಚಾರ್ಯಸ್ತತ್ತ್ವಶಬ್ದಸಮನ್ವಯಮಾದೌ ಆಹ’ ಇತ್ಯುಕ್ತದಿಶಾ ಸರ್ವಾಪೇಕ್ಷಿತಾನಂದಪ್ರದೋಪಾಸನಾವಿಷಯಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವರೂಪಮಹಾಗುಣಸ್ಯಾದೌ ವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾಚ್ಛೇತ್ಯಪಿ ಸಂಗತೀಕರಣಲಕ್ಷ್ಯಾ ।

ಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಟೀಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಸಂಗತಿ ಮತ್ತು ಫಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ,

“.....तत्रानन्दಾದयೋः गुणाः।

ಈಶಸ್ಯೈವೇತಿ ನಿರ್ಣೀತಾಃ ಶ್ರುತಿಯುಕ್ತಿಸಮಾಶ್ರಯಾತ್”

(ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶುಭಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೆನಿಸಿದ ಆನಂದಾದಿಗುಣಗಳು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಯುಕ್ತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ).

ಎಂಬ ಉಪಾಸನಾಪಾದದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸುಧಾದಲ್ಲಿ ‘ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ’ ಎಂದು ಅವತರಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಆನಂದವಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ಅತ್ಯಂತಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂಗಳಮಯರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಆ ಶಬ್ದದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿವರಣೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುವ ಉಪಾಸನೆಗೆ ವಿಷಯವಾದ ಪೂರ್ಣಾನಂದತ್ವರೂಪವಾದ ಮಹಾಗುಣವು ಮೊದಲು

ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದು: ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಪದಗಳು

ಭಾವದೀಪ: -

‘उत्तरैः पूरिताः पूर्वे निश्छिद्रत्वेन सर्वशः ।

सर्वेपि पुरुषाकारा उत्तरात् पूर्वसम्भवः’

ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯದಿಶಾ ಶ್ರುತೃರ್ಥಮಾಹ - ತೇನೇತಿ ॥ ತಸ್ಮಾದುಚ್ಛ್ರೂತ ಇತಿ ॥
ಶರೀರಿಸ್ಥಾನೀಯಾದವಾಂತರಾನ್ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾದ್ ಆನಂದಮಯಕೋಶಸ್ಥಾದಾನಂದಮ-
ನಾಮಕಾತ್ ಶರೀರಿಸ್ಥಾನೀಯೋ ಬಾಹ್ಯೋ ವಾಸುದೇವೋ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶಸ್ಥೋ
ವಿಜ್ಞಾನಮಯನಾಮಕಃ ಪ್ರಾದುರ್ಮೃತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಉಪಕಾರಜಮಿತ್ಯಾದಿ ॥ ‘ಪರೇಯಂ
ಪ್ರಿಯನಾಮಕಮ್’ ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೆಃ । ‘ಮೋದೋ ಬೋಗನಿಮಿತ್ತಕಃ’
ಇತ್ಯಾದೈತರೇಯಭಾಷ್ಯಾಂತಿಮಾಧ್ಯಾಯೋಕ್ತೆಃ ।

“सुखं स्वरूपभूतं यदानन्द इति कथ्यते ।

मुन्नामविषयोत्थं यत्प्रकृष्टविषयात् प्रमुत्”

ಇತಿ ಷष्ठೇ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತೇರಿತಿ ಭಾವಃ । ಭಾಷ್ಯೇಽನುಕ್ತಸ್ಯಾಪಿ ಸಮಗ್ರ-
ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾತ್ರೋಕ್ತಿस्तು ‘ಸ ಶಿರಃ ಸ ದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯೋಪಯೋಗಾರ್ಥಾಃ ।

“ತೇನ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ

‘ಉತ್ತರೈಃ ಪೂರಿತಾಃ ಪೂರ್ವೇ ನಿಶ್ಚಿತ್ರತ್ವೇನ ಸರ್ವಶಃ ।

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪುರುಷಾಕಾರಾ ಉತ್ತರಾತ್ ಪೂರ್ವಸಂಭವಃ ॥’

(ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆನಂದಮಯಾದಿರೂಪಗಳಿಂದ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಾದಿ
ರೂಪಗಳು ಯಾವುದೇ ದೋಷವಿಲ್ಲದಂತೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ವಿಜ್ಞಾನಮಯಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ರೂಪಗಳೂ

ಪುರುಷಾಕಾರವುಳ್ಳವುಗಳು. ನಂತರದ ರೂಪಗಳಿಂದ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ರೂಪಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ.) ಹೀಗೆ ತೈತ್ತಿರೀಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ತಸ್ಮಾದುದ್ಭುತಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ‘ಶರೀರದ ಒಳಗಿರುವ ಆನಂದಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿರುವ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಶರೀರದ ಒಳಗೆ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ವಿಜ್ಞಾನ-ಮಯಕೋಶದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ವಾಸುದೇವನು ವ್ಯಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

‘ಪರೇಯಂ ಪ್ರಿಯನಾಮಕಮ್’ (ಪರರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಪ್ರಿಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ;) ಎಂಬ ತೈತ್ತಿರೀಯಭಾಷ್ಯದ ಮಾತಿನಂತೆ “ಉಪಕಾರಜಂ ಪ್ರಿಯಂ” ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಐತರೇಯಭಾಷ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ‘ಮೋದೋ ಭೋಗನಿಮಿತ್ತಕಃ’ (ವಿಷಯಭೋಗಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಬರುವ ಆನಂದವನ್ನು ಮೋದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ) ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ‘ದರ್ಶನೋತ್ಥೋ ಮೋದಃ; ಭೋಗೋತ್ಥಃ ಪ್ರಮೋದಃ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ಸುಖಂ ಸ್ವರೂಪಭೂತಂ ಯದಾನಂದ ಇತಿ ಕಥ್ಯತೇ |

ಮುನ್ನಾಮವಿಷಯೋತ್ಥಂ ಯತ್ ಪ್ರಕೃಷ್ಟವಿಷಯಾತ್ ಪ್ರಮುದ್’

(ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಯಾವ ಸುಖವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಆನಂದ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿಷಯದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸುಖವನ್ನು ಮುತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸುಖವನ್ನು ಪ್ರಮುತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.)

ಹೀಗೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಮಗ್ರವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಟೀಕಾರಾಯರು ಮುಂದೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲಿರುವ ‘ಸ ಶಿರಃ; ಸ ದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷಃ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ‘ನಿಶ್ಚಿದ್ರತಯಾ’ ಎಂದರೆ ನಿರವಕಾಶವಾಗಿ ಎಂದರ್ಥ. ‘ತಸ್ಯ ಪುರುಷವಿಧತಾಂ’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷವಿಧತ್ವದಿಂದ ಯಾರು ವಿವಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ?

ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ತಸ್ಮಾದ್ಬೂತಃ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಉದ್ಭೂತಃ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತ ಎಂದರ್ಥ. ಅನ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಖವೇ 'ಪ್ರಿಯ'. ಕ್ಷೀರಪಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಖವೇ ಪ್ರಮೋದ. ನೀರೇ ಮೊದಲಾದ ನೀಚವಾದ ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಖವೇ ಮೋದ.

ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಶಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು - ನಮಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಅನ್ನವಿಕಾರವಾದ ಪುರುಷ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ಅನ್ನಮಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ಅನಿರುದ್ಧನು' ಇದ್ದಾನೆ. ಅನ್ನಮಯಕೋಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಮಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೋಶವಿದೆ. ಆ ಕೋಶದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾಣಮಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ' ಇದ್ದಾನೆ. ಆ ಪ್ರಾಣಮಯಕೋಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನೋಮಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೋಶವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ 'ಮನೋಮಯ'ನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ಸಂಕರ್ಷಣ'ನು ಇದ್ದಾನೆ. ಮನೋಮಯ ಕೋಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೋಶವಿದೆ. ಆ ಕೋಶದಲ್ಲಿ 'ವಿಜ್ಞಾನಮಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ವಾಸುದೇವ' ಇದ್ದಾನೆ. ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕೋಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೋಶವಿದೆ. ಆ ಕೋಶದಲ್ಲಿ 'ಆನಂದಮಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ನಾರಾಯಣ'ನು ಇದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನವರು ದೇಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದಿನವರು ದೇಹಿ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆ - ಆನಂದಮಯನು ದೇಹಿಯಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನಮಯವೆಂಬ ದೇಹವನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತಿಕೊಂಡು ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯರನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನ ಆವತಾರ. ಅನ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇದೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಒಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯ - 'ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಪೋತಿ ಪರಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಮನಂತಂ' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅನ್ನಮಯ ಪ್ರಾಣಮಯಪ್ರಕರಣಗಳಿಂದ, ಜ್ಞಾನತ್ವವನ್ನು ಮನೋಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಪ್ರಕರಣಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅನಂತತ್ವ ಎಂದರೆ ಗುಣದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಆನಂದಮಯಪ್ರಕರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. 'ತಸ್ಮಾದ್ಬಾ ಏತಸ್ಮಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳು. ತಸ್ಮಾತ್-ಸತ್ಯತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, 'ಏತಸ್ಮಾತ್'-ಪ್ರಕೃತನಾದ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನಿಂದ, ಅನ್ಯಃ - ಆನಂದಮಯನು, ಅಂತರಃ - ವಿಜ್ಞಾನಮಯನ ಒಳಗೆ

ಇದ್ದಾನೆ. ವಸ್ತುತಃ ಅಭೇದ ಇದ್ದರೂ ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ಭೇದದ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ತೇನ' - ಆನಂದಮಯನಿಂದಲೇ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು 'ಪೂರ್ಣಃ' - ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅವಕಾಶ ಇಲ್ಲದ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 'ಸ ವಿಷಃ' - ಆನಂದಮಯನು 'ಪುರುಷವಿಧಃ' - ಪುರುಷಾಕಾರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. 'ವಾ' ಶಬ್ದವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು 'ತಸ್ಯ' - ಆನಂದಮಯನ 'ಪುರುಷವಿಧತಾಂ' - ಪುರುಷಾಕಾರವನ್ನು, 'ಅನು' - ಅನುಸರಿಸಿ, ಪುರುಷವಿಧಃ - ಪುರುಷಾಕಾರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಆನಂದಮಯನಿಂದ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

'ತಸ್ಯ' - ಆನಂದಮಯನಿಗೆ, ಪ್ರಿಯವೇ - ಶಿರಸ್ಸು, ಮೋದವಃ ಬಲಬಾಹು, ಪ್ರಮೋದವೇ ಎಡಬಾಹು, ಆನಂದವೇ ಮಧ್ಯಭಾಗವು, ಬ್ರಹ್ಮನು ಪುಚ್ಛವೆಂಬ ಅವಯವ. ಪುಚ್ಛ ಎಂದರೆ ಬಾಲವಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು 'ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. 'ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತೇವೆಯೋ ಅದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಅರ್ಥಾತ್ ಪಾದಗಳು' ಎಂದರ್ಥ. 'ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ದ್ವಿವಚನವು ಲುಕ್ ಆಗಿದೆ.

ಭಗವಂತನಿಗೂ ಅವನ ಅವಯವಕ್ಕೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ

भावदीर्घः - किमर्थमिति । किंनिमित्तम् किंप्रयोजनम् इति वाऽर्थः । ब्रह्मणोऽन्य इति ॥ 'ब्रह्मत्वे तु एकैकशोऽङ्गानि धिया विभावयेत् पादादियावद्धसितं गदाभृत' (भागवते) इत्युक्तदिशा वा वक्ष्यमाणदिशाऽव यवावयविनोर्भेदाभावेन वा तस्य जिज्ञास्यत्वं सेतस्यतीति भावः ।

ನನು ಲೋಕೆ ಜೀವಶರೀರೇಪ್ಯವಯವಾವಯವಿನೋರ್ಭೆದೋ ನಾಸ್ತೀವ ಸಮವಾಯಸ್ಯ ನಿರಾಸಾತ್ । ಸತ್ಯಮ್ । ಸರ್ವೈರವಯವೈರವಯವಿನೋತ್ಯಂತಾಭೇದೇಪ್ಯೇಕೈಕೇನ ಭೇದಸ್ಯಾಪಿ ಸತ್ವಾದಿತಿ ಭಾವಃ ॥

"ಕಿಮರ್ಥಮ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಥವಾ 'ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ' ಎಂದು ಅರ್ಥ.

“ಬ್ರಹ್ಮಕೋಽನ್ಯಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾಂಶದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದರೆ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ‘ವಿಕೃತಕೋಂಗಾನಿ ಧಿಯಾ ವಿಭಾವಯೇತ್ ಪಾದಾದಿಯಾವದ್ಭೂತಂ ಗದಾಭೃತಃ’ (ಗದಾಧಾರಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಪಾದದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ನಡುವಿನ ತನಕ ಒಂದೊಂದೇ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು.) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಇದರಿಂದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿರುವಂತೆ ಅವಯವ ಮತ್ತು ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ಶಂಕೆ ಬರಬಹುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಶರೀರದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವು ಇಲ್ಲ ತಾನೇ? ಏಕೆಂದರೆ ಸಮವಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಲಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲವೇ?. ಹೌದು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಅವಯವಗಳಿಂದ ಅವಯವಿಯು ಅತ್ಯಂತಾಭೇದವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

ಅಧಿಕರಣ ಪ್ರಯೋಜನ

भावदीपः – एवं परिष्कृत्य ‘न हि’ इति वाक्यार्थमाह – अवयवीति ॥
 तन्मात्रज्ञानस्यापुमर्थत्वादिति भावः । अयुक्ता चेत्, त्यजताम्! इत्यत आह – ब्रह्मेति ॥ ‘न हि’ इति वाक्यं न केवलं प्रागुक्तसङ्गत्युपपादकम् । किन्तु पूर्वपक्षे प्रागुक्तविज्ञासाऽऽक्षेपः फलं सिद्धान्ते च तत्समाधिः फलमित्येतदधिकरणप्रयोजनोपपादकमपीति भावेन इत्यत आहेत्येतत् पूर्वं सङ्गतिपरं व्याख्यातमपि प्रकारान्तरेण व्याचष्टे – अत इति ॥ एतेन भाष्ये ‘अत’ इत्यावर्तते द्वितीयं चतुर्थ्यर्थकं तस्य तस् ‘आद्यादिभ्य उपसङ्ख्यानम्’ इत्युक्तेः । ‘न हि’ इति हिशब्दो हेतौ । तथा च हि यतः अत एतस्मात् कारणात् अत एतदर्थं जिज्ञासासिद्धयर्थमित्यर्थो दर्शितः । ‘ज्ञेयता’ इत्यस्य ‘जिज्ञास्यता’ इति व्याख्यानात् ।

ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವವಿವರಣೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನಂತರ 'ಅವಯವಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ನ ಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಅವಯವಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಕೇವಲ ಅವಯವದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಪುರುಷಾರ್ಥಕಸಾಧಕವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವಯವಿಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವಯವದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಿಡಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ಬ್ರಹ್ಮ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿದೆ.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ನಹಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯ ಫಲಿತಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ 'ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಏನು ಆಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವ ಫಲಿತಾರ್ಥವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಕೂಡ ಈ ವಾಕ್ಯ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮೊದಲು ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಗತಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದರೂ ಈಗ ಇದೇ ವಾಕ್ಯವನ್ನು "ಅತಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಎರಡು ಬಾರಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎರಡನೇ ಅತಃ ಶಬ್ದವು ಚತುರ್ಥೀವಿಭಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಆದ್ಯಾದಿಭ್ಯಃ ಉಪಸಂಖ್ಯಾನಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಆ ಅತಃ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ತಸಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದಿದೆ. 'ನ ಹಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹಿತಬ್ರಹ್ಮ 'ಕಾರಣ' ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಹಿ = ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅತಃ = ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅತಃ = ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಂದರೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. 'ಜ್ಞೇಯತಾ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯತಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನ್ಯಃ' ಎಂದು ಇದೆ. 'ಅನನ್ಯತ್ವೇತ್ಯೇಕೈಕಾವಯವಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅನುಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಅಯೋಗಾತ್' ಎಂದು ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ಅವಯವವು ಫಲ ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥವಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾಷ. ಫಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಬೇಡ ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂಬ ಟೀಕಾವಾಕ್ಯ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ.

'ಯತೋಽತಃ' ಎಂದು ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಇತ್ಯತ ಆಹ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯ ವಾಕ್ಯದ ಜೊತೆ 'ಯತಃ' ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ತಂಕಾ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಯಿತೋ 'ಅತಃ' ಆಕಾರಣದಿಂದ ಎಂದು ಯತಃ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯೋಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಪದವಾಚ್ಯವೆನ್ನಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳು

ಭಾವದೀಪ: - ಸಜ್ಜತಿಮಿತಿ ॥ 'एतद् विचारस्य पूर्वसङ्गतत्वं पूर्वाक्षेपसमाधिरूपप्रयोजनं चोक्त्वा' इत्यर्थः । 'आनन्दमयो विषयः' इत्यन्नमयादेर्गुणिसामान्यवाचिन उपलक्षणम् । 'ब्रह्मादिः' इति भाष्यस्थ 'आदि'पदार्थः 'जीव' इति । 'प्रकृति'शब्दार्थं द्वेधाह - उतेति ॥ ब्रह्माणीति ॥ 'ब्रह्माणि जीवाः सर्वेऽपि परब्रह्माणि मुक्तिगाः' इति परमश्रुतौ । 'मम योनिर्महद् ब्रह्म तस्मिन् गर्भं ददाम्यहम्' इति गीतायाम् ।

“पञ्चभिः पञ्चभिर्ब्रह्म चतुर्भिर्दशभिस्तथा ।

एतच्चतुर्विंशतिकं गणं प्राधानिकं विदुः” इति भागवते ।

‘जीवचिदचित्प्रकृतिषु यथाक्रमं ब्रह्मಪದಪ್ರಯೋಗಃ’ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ವಿಷ್ಣೌ ತು ‘ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್’ ಇತಿ ಸ್ಫುಟತ್ವಾದಾದಿಪದೇನೋಕ್ತಿಃ । ‘ಯೋನಿರ್ಭಾರ್ಯಾ’ ಇತಿ ಗಾತಾತಾತ್ಪರ್ಯೋಕ್ತಿಃ ॥

“ಸಂಗತಿಮ್” ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ‘ಈ ವಿಚಾರವು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಗತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಬಂದಿರುವ ಅಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನರೂಪವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿದೆ’ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಆನಂದಮಯೋ ವಿಷಯಃ’ ಎಂಬ ಅಂಶವು ‘ಅನ್ನಮಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ’. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ‘ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಃ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿಪದಕ್ಕೆ ‘ಜೀವ’ ಎಂಬಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ಉತ್’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಜೀವಾಃ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಪರಮಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ‘ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಜೀವಾಃ ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಮುಕ್ತಿಗಾಃ’ (ಎಲ್ಲಾ ಜೀವರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜೀವರನ್ನು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿದೆ.

“ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ ಗರ್ಭಂ ದದಾಮ್ಯಹಮ್” (ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಚಿತ್ಪ್ರತಿಯು ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಗರ್ಭವನ್ನು ಇರಿಸುತ್ತೇನೆ.) ಎಂಬುದು ಗೀತಾವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ.

'ಪಂಚಭಿಃ ಪಂಚಭಿರ್ಬ್ರಹ್ಮ ಚತುರ್ಭಿರ್ದರ್ಶಭಿಸ್ತಥಾ |

ವಿತಚ್ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಕಂ ಗಣಂ ಪ್ರಾಧಾನಿಕಂ ವಿದುಃ ||'

(ಪಂಚಭೂತಗಳು ಪಂಚತನಾತ್ರಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತ, ಮಹತ್, ಅಹಂಕಾರ, ಮನಸ್ ತತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ವಗಳ ಸಮೂಹವು ಪ್ರಧಾನದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.) ಇದು ಭಾಗವತದ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಚತುಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಚಿತ್ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಮ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಪದದ ಪ್ರಯೋಗ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು 'ಆದಿ'ಪದದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಯೋನಿ'ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಭಾರ್ಯಾ'(ಹೆಂಡತಿ) ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ವಿಜಾತೀಯವಾದ ದುಃಖವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಪ್ರಾಚುರ್ಯವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಬಾರದು. ಇದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ ಫಲ.

ಜೀವನಲ್ಲಿರುವ ಸುಖವು ಅಲ್ಪವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆನಂದವು ಪ್ರಚುರವಾಗಿದೆ-ಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಫಲ.

ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಮತದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಅದ್ವೈತಮತವೇ ಆಗಿದೆ. ನಾವು ಮಾಡಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಅದ್ವೈತಮತನಿರಾಸರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅದ್ವೈತಮತ ನಿರಾಸಮಾಡಿಲ್ಲ.

ವಸ್ತುತಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತದ್ವಿಜಿಜ್ಞಾಸಸ್ವ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಯಾಗಿಗವಾದ್ದರಿಂದ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಈ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಭೇದವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಮತ್ತು ಜನ್ಮಾದಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಜೀವನಲ್ಲಿರುವ ರೂಢಿಯನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವೆಂಬ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುಪದವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ

ಶ್ರುತವಾದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನಃ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಏನು ಅವಕಾಶ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆನಂದಮಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ರೂಢ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬಾಧಕವೇನು ಕಾಣಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಆಲ್ಲದೇ ವಿಕಾರಾರ್ಥಕವಾದ ಮಯಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಯಾದಿ ಸಾಧಕಗಳೇ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ ಉದಯವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಮಯವೇ ಮೊದಲು ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವೇ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಲಕ್ಷಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಆನಂದಮಯನ ಅವಯವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ - ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ 'ಆಜ್ಯೈಃ ಸ್ತುವತೇ' ಎಂಬ ಉತ್ತತ್ತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಕ್ಯಭೇದವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಹೇತು ಇರುವುದರಿಂದ 'ಪಂಚದಶಾನ್ಯಾಜ್ಯಾನಿ' ಎಂಬ ಗುಣವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಬ್ರಹ್ಮಪದವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಪ್ರಮಾಣ

भावदीपः - हिरण्यगर्भनिष्ठेति ॥ अनेनात्रमयादावपि तत्प्राप्तिर्दिशिता । सर्वत्र ब्रह्मशब्दश्रवणात् । शब्दार्थवदिति ॥ 'शब्दार्थयुक्ता' इत्यर्थः । मयटः प्राचुर्यार्थत्वमुपेत्यैतदुक्तिः । 'ते ये शतं प्रजापतेरानन्दाः स एको ब्रह्मण आनन्दः' इति सूचितशतानन्दरूपतत्पर्यायशब्दवाच्यत्वात् तत् प्राप्तिरित्यर्थः॥

"ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಿಷ್ಠಾ" ಎಂಬಂತದಿಂದ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿ ನಿಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಶ್ರವಣವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. "ಶಬ್ದಾರ್ಥವತ್" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ' ಎಂದರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿ ಮಯಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಈ ರೀತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ತೇ ಯೇ ಶತಂ ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನಂದಾಃ ಸ ಏಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಆನಂದಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಶತಾನಂದರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೇಳುವ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿರು- ವುದರಿಂದ ಶತಾನಂದಪದದಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಸ್ಥಾನಭೇದದಿಂದ ಆನಂದಮಯನು ಭಿನ್ನನಾಗಲಾರ

ಭಾವದೀಪ: - यश्चासाविति ॥ आनन्दमयशब्दोक्तस्य 'यतो वाचः' इत्युत्तरत्रावाङ्मनसगोचरत्वेनानन्दानन्त्यं वक्तुं पूर्वत्र ब्रह्मादीनां तारतम्येन परिमितानन्दोक्तावानन्दमयस्यापि प्राक् 'तदेवानुप्राविशत्' इति सर्वत्र बहुरूपेण प्रविष्टस्य स्थानभेदकृतभेदशङ्कायां नेति वक्तुं 'स यश्चायं पुरुषे यश्चासावादित्ये स एकः' इत्यस्य प्रवृत्ते: 'असौ' इत्यानन्दमयपरामर्श इति भावः । 'एवमन्येषाम्' इत्येतद् व्यनक्ति - एवमिन्द्रेति ॥ सूर्येति ॥ तेषां सूर्यादुत्तमतत्वेन तन्नियामकतयावस्थानमित्यर्थः । आदिपदेन 'स एक इन्द्रस्य आनन्दः । स एको बृहस्पतेरानन्दः' इति । इन्द्रबृहस्पत्यादिश्रुत्यादिकं ग्राह्यम् । आनन्दमयत्वेति ॥ तस्यैव प्रकृतत्वात् स इति परामर्श इति भावः ।

"ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತೌ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ 'ಅವನು ವಾಚ್ಯನಸಗೋಚರ-ನಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತ ಅನಂದವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಪರಿಮಿತ ಆನಂದವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನಿಗೂ ಕೂಡ ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, "ತದೇವಾನುಪ್ರಾವಿಶತ್" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಂತೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಆನಂದಮಯನಿಗೆ ಸ್ಥಾನಭೇದದಿಂದ ಭೇದದ ಶಂಕೆ ಬರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಭೇದದ ಶಂಕೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು 'ಸ ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಪುರುಷೇ ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಿತ್ಯೇ ಸ ಏಕಃ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಹೊರಟಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವ 'ಅಸೌ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ರುದ್ರನನ್ನು ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಹೇಳಬಹುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ಏವಮನ್ಯೇಷಾಮ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಏವಮಿಂದ್ರ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಸೂರ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಾಂಶಕ್ಕೆ "ಇಂದ್ರಬ್ರಹ್ಮಸ್ತತ್ಯಾದಿಗಳು

ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥ. 'ಆದಿ'ಪದದಿಂದ 'ಸ ಏಕ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಆನಂದಃ | ಸ ಏಕೋ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಾನಂದಃ' ಎಂಬ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. 'ಆನಂದಮಯತ್ವ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಾಂಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನೇ ಪ್ರಕೃತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಸಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವದೀಪ: - 'ಪ್ರಕೃತೇಃ' ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಾಂತರಮಾಹ - ಅಚಿದिति ||
ಬಹುಭಾವಾದೇವೇತಿ || 'ನ ತ್ವಭಿಮಾನದ್ವಾರಾ' ಇತ್ಯೇವಾರ್ಥಃ |

'ಅಚಿತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ 'ಪ್ರಕೃತೇಃ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. "ಬಹುಭಾವಾದೇವ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿದ್ದಾರಾ ಆನಂದಮಯತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬಹುಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಿಂದ ಬೃಹತ್ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೆಯೇ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

'ಬೃಹ' ಧಾತುವಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೇಕೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರು ?

ಭಾವದೀಪ: - एकस्य सर्वदेहस्थानन्दमयत्वाभावादाह - तत्तद्देहेति ||
 एतेन 'अभिमानित्वेन' इत्यग्रेतनमुपपादितं ध्येयम् || ब्रह्मशब्दस्य
 हिरण्यगर्भनिष्ठताद्योतनाय 'बृहजाती'त्यादिसर्वांशोक्तिः | अन्नमयत्वा-
 देश्चेत्यस्य व्यावर्त्यपूर्वमर्थमाह - न चेति || उक्तेरिति || 'ब्रह्मपुच्छं
 प्रतिष्ठा' इत्यनेन अवयवत्वविरोध इति न्यायविवरणोक्तमाह - तस्य
 चेति ||

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆನಂದಮಯತ್ವವು ಹೊಂದದಿರುವುದರಿಂದ ಆಯಾಯ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಯಾಯ ಆನಂದಮಯತ್ವವು ಆ ಜೀವರಿಗೆ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು "ತತ್ತದ್ದೇಹಗತ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿರುವ

'ಅಭಿಮಾನಿತ್ವೇನ' ಎಂಬ ಅಂಶವು ಉಪಪಾದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಲ್ಲೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ. ಇದನ್ನು ತೋರಿಸಲು 'ಬೃಹಜಾತಿಜೀವ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಅನ್ನಮಯತ್ವಾದೇಶ್ಚ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಜೀವಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಸಿಗುವಂತಹ ಅರ್ಥವನ್ನು "ನಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಉಕ್ತೇಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ಅವಯವತ್ವವಿರೋಧಃ' ಎಂಬ ಭಾಗದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು "ತಸ್ಯ ಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾವದೀಪ: - ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಮುದಾಹತೇತಿ || 'इत्यत आह' इत्येवोदाहृता इत्यर्थः ।

"ಸಂಗತ್ಯರ್ಥಮುದಾಹೃತಾ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಇತ್ಯತ ಆಹ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. ಆದರೆ ಆನಂದಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯರಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಉಳಿದ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೀಗೆ - 'ಆನಂದಮಯನ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅಸದ್ಬ್ರಹ್ಮತೀ ವೇದ ಚೇತ್ ಅಸ್ಮಿ ಬ್ರಹ್ಮತೀ ಚೇದ್ವೇದ' ಎಂದು ಎರಡು ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನಲ್ಲಿಯೂ 'ವಿಜ್ಞಾನಂ ದೇವಾಸ್ಸರ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞೇಷ್ಯಮುಪಾಸತೇ, ವಿಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಚೇದ್ ವೇದ' ಎಂದು ಎರಡು ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ - 'ಅಸದ್ಬ್ರಹ್ಮತೀ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಪುಚ್ಛನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ?

ಉತ್ತರ - ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಾಗಲೂ ಪುಚ್ಛಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಪುಚ್ಛವಿಷಯಕವಾಗಬೇಕಾದೀತು ಅನ್ನಮಯಾದಿಶ್ಲೋಕಗಳು ಪುಚ್ಛವಿಷಯಕ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ವಿರೋಧ ಬರಬಾರದೆಂದು ಆನಂದಮಯಶ್ಲೋಕವೂ ಪುಚ್ಛವಿಷಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಆನಂದಮಯ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಅನ್ನಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ, ಮನೋಮಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. 'ಯೇನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸತೇ' 'ಯೇ ಪ್ರಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸತೇ' 'ಆನಂದಂ ಬ್ರಹ್ಮೋ ವಿದ್ವಾನ್' ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳು ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ?

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವಷ್ಟೇ ಹೇಳು ಹೊರತು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವಲ್ಲ. ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮರೆಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆನಂದಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಬಲಿಷ್ಠಹೇತುವೆಂದು 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ತಥಾಪಿ ನ ತೇ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದೇನ ಉಚ್ಯಂತೇ ಕಿಂತು ವಿಷ್ಣುರೇವ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನಷ್ಟೇ ಹೇಳು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಧೆಯ ಸಮ್ಮತಿಯೂ ಇದೆ. 'ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾದಿರೂಪಾದಭ್ಯಾಸಾತ್ಪ್ರೀತೀಯಕೇ' ಎಂಬ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲೇ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಬಂದರೆ ಅದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ. ಇದು ಆನಂದಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಸೇರಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಅಭ್ಯಾಸಾತ್ಪ್ರೀತೀಯಕೇ' ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿಗೆ ಒಬ್ಬರಲ್ಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಭ್ಯಾಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಐದು ಜನರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಏಳು ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಆಥವಾ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವೆಂದು ಹೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಅನ್ನಮಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. 'ಅನ್ಮೋಂತರ ಆತ್ಮಾ' 'ವಿಶಮನ್ನಮಯಮಾತ್ಮಾನ್ಮಮುಪಸಂಕ್ರಾಮತಿ' 'ವಿಶಮನ್ನಮಯಮಾತ್ಮಾನ್ಮಮುಪಸಂಕ್ರಮ್ಯ' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಆತ್ಮಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಹೇತುಶ್ಲೋಕಪರಿವಾರ

ಭಾವದೀಪ: - ಹೇತೋರಸಿದ್ಧಿನಿರಾಸಾಯಾನಂದಮನಿಷ್ಠತಾಂ ವ್ಯಖ್ಯಯನ್ ವ್ಯವಹಿತತ್ವಾತ್
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತೋರ್ನ್ವಯಮಾಹ - ಅಸನ್ನೇವಂತಿ ॥ 'ತದಪ್ಯೇಷ ಶ್ಲೋಕೋ ಭವತಿ'
ಇತ್ಯಾನಂದಮಯಂ ಪ್ರತಿಯುದಾಹತೇ । 'ಅಸ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ चेद् ವೇದ ಸಂತಮೇನಂ ತತೋ ವಿದುಃ'
ಇತಿ ಶ್ಲೋಕೇ ಜೀವಾನ್ಯತ್ವೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾಭಾವಾಭಾವಂಜ್ಞಾನಿನೋಸ್ತಮೋಮುಕ್ತಿಭಾತ್ವ-
ರೂಪಲೋಕಿಪರೇ ದ್ವಿಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಶ್ರವಣೇನ ಏಕಪ್ರಕಾರಾಸಕ್ತಿದುಕ್ತಿರೂಪಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸಾತ್
ಇತ್ಯರ್ಥಃ । 'ತಸ್ಮಿನ್' ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥ ಆನಂದಮಯಃ ಇತಿ । ಶ್ಲೋಕೋ 'ಬ್ರಹ್ಮಪುಂಶ್ಚ'
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ' ಇತ್ಯುಕ್ತಪುಂಶ್ಚಂ ಪ್ರತ್ಯೇವೋದಾಹತ ಇತಿ ತು ಅನಮಯಾದಿನ್ ಪ್ರತಿಯುದಾಹತೇಷು
ಪುಂಶ್ಚವಿಷಯತ್ವಾಭಾವೇನ ಪ್ರಾಯಃಪಾಠವಿರೋಧಾದಯುಕ್ತ ಇತಿ ಭಾವಃ ।

ಇಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾಗಿಸಿದ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹೇತುವು
ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಈ ವಿಷಯವು ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ,
"ಅಸನ್ನೇವ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮತ್ತು ಹೇತುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬೀಜಯಲ್ಲಿರುವ "ಆನಂದಮಯೇ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆನಂದಮಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಉದಾಹರಿಸಿದ
ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ('ತದಪ್ಯೇಷಃ ಶ್ಲೋಕೋ ಭವತೀತ್ಯಾನಂದಮಯಂ ಪ್ರತ್ಯುದಾಹತೇ । ಅಸ್ಮಿ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ
ಚೇದ್ ವೇದ ಸಂತಮೇನಂ ತತೋ ವಿದುಃ') ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ
ಅಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರಿಗೆ ತಮಃಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮನು ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವವರಿಗೆ
ಮುಕ್ತಪ್ರಾಪ್ತರೂಪವಾದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು
ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಅಭ್ಯಾಸ' ಇರುವುದರಿಂದ
ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ತಸ್ಮಿನ್' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ "ಆನಂದಮಯೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ
ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಿವರ 'ತದಪ್ಯೇಷಃ ಶ್ಲೋಕೋ ಭವತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ಲೋಕಪದಕ್ಕೆ
'ಬ್ರಹ್ಮಪುಂಶ್ಚಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪುಚ್ಛವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿಯೇ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ಲೋಕ
ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅನ್ವಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು
ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪುಚ್ಛದ ವಿಷಯವೇ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಃಪಾಠವು ಇಲ್ಲಿ
ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ; ಹೊರತು ಪುಚ್ಛವನ್ನಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ತೈತ್ತಿರೀಯಶಾಖೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ವಿವಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪಗಮನವಿಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಯೇನ್ಮಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾದಿರೂಪಾದಭ್ಯಾಸಾತ್ ತೈತ್ತಿರೀಯಕೇ ಅನ್ಯಾಸು ಚೈತದ್ರೂಪಾಸು' ಎಂದು 'ಯೇನ್ಮಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಪಾಸತೇ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಅಭ್ಯಾಸವು ತೈತ್ತಿರೀಯದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭ್ಯಾಸವಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಹೇಳುವ ಕೆಲವರ ವಾದವು ಸರಿಯಿಲ್ಲ.

(೨) ಆಕ್ಷೇಪ - ಅನ್ಯಮಯಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ ಆಗದೇ ಇದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪನಿಷತ್ತು ರಃ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ.

ಸಮಾಧಾನ - ಅಸದುಪಾಸನೆಯನ್ನು ನಾಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು 'ವಿಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಚೇದ್ವೇದ ಅನ್ಮಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಸನೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. 'ವಿತಮಾನಂದಮಯಮಾತ್ಮಾನಮ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಆತ್ಮಶಬ್ದಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಕಂದರ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಹೇತುಪೌಷ್ಕಲ್ಯಾದ್ ಭಾಷ್ಯಕೃದ್ಭಿರುದಾಹೃತ್ಯಃ ।

ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿಶತೈಶ್ಚಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋ ಹಿ ವಿಷ್ಣುಗಃ ॥

ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ನೂರಾರು ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಭಾಷ್ಯದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ

ಭಾವದೀಪಃ - ಶ್ರುತಿस्ಮೃತಿರ್ವಿತಿ ॥ ಭಾಷ್ಯೇ ದ್ವೇ ಶ್ರುತೌ । ತಿಸ್ರಃ ಸ್ಮೃತಯಃ ಇತಿ ದರ್ಶಿತಮ್ । ವಿಷ್ಣವೇಕೇತಿ ॥ 'ತದೇವ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ತच्छಬ್ದೇನ ವಿಷ್ಣುಪರಾಮರ್ಶಸ್ಯಾವಧಾರಣೇನ ತದೇಕನಿಷ್ಠತಾಯಾಃ ಪ್ರಾगेವೋಕ್ತವಾತ್, 'ಅತಮೇವ' ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ಸಾವಧಾರಣಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರನ್ಯತ್ರ ಮುಖ್ಯತ್ವಾಯೋಗೇನ ತದೇಕನಿಷ್ಠತಾಯಾಃ

‘ಶಬ್ದವಿಶೇಷಾತ್’ ಇತ್ಯತ್ರ ವಕ್ಷ್ಯमाणತ್ವಾತ್ ಸ್ಮೃತೌ ಚ ನಾನ್ಯತ್ರೇತಿ ನಿಷೇಧಾದಿತಿ
ಭಾವಃ । ‘ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ’ ಇತಿ ಭಾಗವತೇ । “‘ಬುದ್ಧ್ಯಾಽವಿಹಿಸನ್ ಪುಷ್ಪೈರ್ವಾ
ಪ್ರಣವೇನ ಸಮರ್ಚयेತ್ । ವಾಸುदेವಾತ್ಮಕಮ್.....” ಇತಿ ವ್ಯಾಸಸ್ಮೃತಿಃ ।
ಸಾವಧಾರಣಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತೇಃ ‘ಅಸಂಪೂರ್ಣಾಃ’ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿಶೇಷೋಕ್ತೇಽಪಯೋಗಂ ಶಕ್ತಾಪೂರ್ವಮಾಹ
— ನ ಚ ತತ ಏವೇತಿ ॥ ‘ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾದೇವ’ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅಯೋಗಾದಿತಿ ॥ ‘ಅಸಂಪೂರ್ಣ
ಇತಿ ಶ್ಲೋಕೇ’ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಏತೇನ ಭಾಷ್ಯೇ ‘ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ’ ಇತ್ಯವಧಾರಣಂ ವಿವೃತಂ ಧ್ಯೇಯಮ್
॥೧೨॥

“ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿಷು” ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಮೂರು ಸ್ತೃತಿಗಳು
ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ವಿಷ್ಣೋಕ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಭಾಗದಿಂದ ‘ತದೇವ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ‘ತತ್
‘ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿರುವ ‘ವಿ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ
ಇದೆ ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ‘ವಿತಮೇವ’ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣಾರೂಪವಾದ
ವಿವಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಬೇರೆಕಡೆ ಮುಖ್ಯತ್ವವು ಹೊಂದದಿರುವುದರಿಂದ
ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಇದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ‘ಶಬ್ದವಿಶೇಷಾತ್’ ಎಂಬಲ್ಲಿ
ಹೇಳಲಿರುವುದರಿಂದ ತದೇಕನಿಷ್ಪತ್ತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸ್ತೃತಿಯಲ್ಲಿ ‘ನಾನ್ಯತ್ರ’ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ
‘ಬೇರೆ ಕಡೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಇಲ್ಲ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆನಂದಮಯ
ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ‘ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ’ ಎಂಬ ಸ್ತೃತಿಯು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ
ಬಂದಿದೆ.

“ಬುಧ್ಯಾಽವಿಹಿಸನ್ ಪುಷ್ಪೈರ್ವಾ ಪ್ರಣವೇನ ಸಮರ್ಚಯೇತ್ ।

ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಮ್ .....’

ಇದು ವ್ಯಾಸಸ್ತೃತಿಯ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ‘ಯತಿಯಾದವನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಾರನ್ನೂ
ಹಿಂಸಿಸದೆ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಣವಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ ಮೂಲಮಂತ್ರದಿಂದ ವಾಸುದೇವ
ಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರ್ಚಿಸಬೇಕು’ ಎಂದಿದರ ಅರ್ಥ. (‘ವಾಸುದೇವಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ’
ಎಂಬ ಅಂಶವು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿ).

“ನ ಚ ತತ ಏವ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಏವಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುದುಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡದಿರುವುದರಿಂದ ಉಳಿದ ಸ್ತೂತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂದೇಹವನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಾ ಇದೇ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. “ತತ ಏವ” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ. “ಅಯೋಗಾತ್” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ‘ಅಸನ್ನೇವ’ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ‘ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ‘ತಸನ್ನೇವ’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಏವಕಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು ||೧೨||

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ - ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ‘ಅಭ್ಯಾಸಾತ್’ ಎಂಬ ಹೇತುವಿಗೆ ಆತ್ಮತಜ್ಞಾಭ್ಯಾಸಾತ್ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಭಾಷ್ಯಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ‘ಬ್ರಹ್ಮತಜ್ಞಾಭ್ಯಾಸಾತ್’ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವಾದ ಶಬ್ದದ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. ಆತ್ಮಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವಾದ್ದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಈ ಅರ್ಥ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ‘ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ’ ಎಂಬ ಆತ್ಮಪದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ತೂತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮತಜ್ಞಾಭ್ಯಾಸಾತ್ ಎಂಬ ವೇದವೇ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಎತ್ತಿದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ರುತಿಯೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬೋಧನೆಗೆ ಅರ್ಹವಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಬೋಧನಾತ್ಮಕ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎರಡೂ ವಲ್ಲಿಗಳು ಒಂದೇ ಐದೆಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲೂ ಹೊರಟಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತಜ್ಞಾಭ್ಯಾಸವು ಸುಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ಎಂಬ

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮುಗಿಯಿತು

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಂಗವತ್ಯಾಧಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಮ್

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಮ್

ಶ್ರೀ ಜಯತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಪಶ್ಚಿಕಾ

ईक्षत्याधिकरणम्

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಮ್ - ನ ಚ ತಸ್ಯಾಽವಾಚ್ಯತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ । “ಸर्वे वेदा यत्पदभाजनन्ती”त्यादिश्रुतिसहिताऽनुभवस्य बलवत्त्वात् ॥ ५ ॥

ನ್ಯಾಯವಿವರಣ

ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದು 'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ; ವಾಚ್ಯತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿ ಸಹಿತ ಅನುಭವ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಬಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

ॐ ईक्षतेनाशब्दम् ॥ न ब्रह्मणो मुख्यया वृत्त्या शास्त्रप्रतिपाद्यत्वं युक्तम् । “यतो वाचः” इत्यादिश्रुत्या तस्याऽव्याच्यत्वोक्तेरितिप्राप्ते, प्रतिविधत्ते - न चेति ॥ स्यादेवं, यदि, तस्य ब्रह्मणोऽव्याच्यत्वं, “यतो वाचः” इत्यादि श्रुत्यभिप्रायः स्यात् । न चैवम् । किं तर्हि ।

ಅಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವಮೇವ | ಇಕ್ಷಣೀಯತ್ವಶ್ರವಣಾತ್ | ನನುಪಪತ್ತಿಃ ಕಥಂ
 ಶ್ರುತಿಬಾಧನಾಯಾಽಲಮಿತ್ಯತ ಆಹ - ಸರ್ವ ಇತಿ || ಅನುಭವಸ್ಯ,
 ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಸ್ಯೇಕ್ಷಣಸ್ಯ | ಯದಪಿ, ಕೇವಲಮನುಮಾನಂ ನ ಶ್ರುತೀತಿ ಬಲವತ್ | ತಥಾಽಪಿ
 ಶ್ರುತಿಸಹಿತಸ್ಯ ಕೇವಲಶ್ರುತೀತಿ ಬಲವತ್ವಾದ್ಯುಕ್ತಂ ತೇನ ಶ್ರುತಿಬಾಧನಮಿತಿ
 ಭಾವಃ || ೫ ||

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾ ಟೀಕಾ

ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವವು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಯತೋ
 ವಾಚೋ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ಉತ್ತರಕೊಡುತ್ತಾರೆ.
 'ನಚೇತಿ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದು, 'ಯತೋ ವಾಚೋ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯ
 ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೆ ಸರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧತ್ವವೇ
 ಆಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವು ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾದ್ದರಿಂದ (ಜಿವನಿಷದನಾದ
 ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವಿಷಯತ್ವವು ವಾಚ್ಯತ್ವ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ).

ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಿಯು ಅವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಬಾಧಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥವಾಯಿತು
 ಎಂದರೆ 'ಸರ್ವಂ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಭವಸ್ಯ = ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ.

ವಸ್ತುತಃ ಕೇವಲಾನುಮಾನವು ಶ್ರುತಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲವಲ್ಲ ಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಶ್ರುತಿ ಸಹಿತವಾದ
 ಅನುಮಾನವು. ಕೇವಲ ಶ್ರುತಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಶ್ರುತಿಯು
 ಬಾಧಿತವಾಗಬಹುದು.

ಪ್ರೀತಿಯಾರ್ಥಭಕ್ತುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ನ್ಯಾಯವಿವರಣಾಟೀಕೆಯ
 ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

* * * * *

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಮ್

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಮ್

ಶ್ರೀ ಜಯತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾ

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಪಶ್ಚಿಕಾ

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಮ್

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಮ್ - ನ ಚಾಽವಯವತ್ವವಿರೋಧಃ "ನೆಹ ನಾನಾಽಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ" ಇತಿ
ಶ್ರುತೇರವಯವಾಽಭೇದಾತ್ ॥೬॥

'ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆನಂದಮಯ ಎಂದಾದರೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಪುಚ್ಯಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ' ಎಂದು ಆನಂದಮಯನ
ಅವಯವ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಅವಯವತ್ವವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ "ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ
ಕಿಂಚನ" ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅವಯವ - ಅವಯವಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ
ಅಭೇದವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಒಂದೇ ವಸ್ತು ತಾನೇ ಅವಯವ ತಾನೇ ಅವಯವಿ' ಎನ್ನಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?
ಎಂಬ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ನ್ಯಾಯವಿವರಣಶ್ಲೋಕ - ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ॥ ನ ಚಾಽವಯವತ್ವೇತಿ ॥
ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್, ಬ್ರಹ್ಮ ತಾವತ್ಪರಮೇಶ್ವರಃ । "ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ"
ಇತ್ಯಾದಿನಾ ತದವಗಮಾತ್ । ಆನಂದಮಯೋಽಪಿ ಚೇತ್ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಸ್ಯಾತ್ತದಾ ಸ್ವಯಮೇವ
ಸ್ವಸ್ಯಾಽವಯವ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ । ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಾಽವಯವತ್ವಂ ಚ ವಿರುದ್ಧಮ್ । ಯೋ
ಯಸ್ಯಾಽವಯವಃ, ಸ ತಸ್ಮಾದ್ವಿಧತಃ ಇತಿ ತಯೋರ್ಭಿನ್ನಯೋರೇವ ದರ್ಶನಾತ್ ।

ನ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽನ್ಯಾಽವಯವತ್ವಮಯುಕ್ತಮ್ । ಕೌಶಾಧ್ಯಾನಂದಮಯಾಽಶ್ರಯೋ
ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯರ್ಥಾಕ್ಷಿಪ್ತಕಾರಾತ್ । ಏಕಸ್ಯಾಽಽಶ್ರಯಾಽಽಶ್ರಯಿಭಾವೋಽಪಿ ವಿರುದ್ಧಃ ಏವೇತಿ -
ನೆಹೇತಿ ॥ ಅವಯವಾಽಭೇದಾದಿತಿ ॥ ಅವಯವಾಽವಯವಿನ್ಯೋರಭೇದಾಽಭಾವಾತ್ । ಅಯಮಾಶಯಃ

परमेश्वरे हि भेदं निराकुर्वन्ती श्रुतिः प्राप्तिमपेक्षते । प्राप्तिश्चाऽवयवाऽ-
वयव्यादिभावेनैव । अन्यथा, निरवयवत्वाद्येव ब्रूयात् । तथा च,
अवयवाऽवयव्यादिभावमङ्गीकृत्य, निराकुर्वन्ती तस्य विरोधमपि
- निराकरोतीति ॥६॥

ಅರ್ಥ - 'ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ. 'ಅಸನ್ನೇವ ಸ ಭವತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆನಂದಮಯನೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ತಾನೇ ತನ್ನ ಅವಯವ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ತಾನೇ ತನ್ನ ಅವಯವ' ಎನ್ನುವುದು ವಿರುದ್ಧ. 'ಯಾವುದು ಯಾವುದರ ಅವಯವವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ' ಎಂದು ಅವಯವ ಅವಯವಿಗಳೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನು (ಸ್ವಪ್ರಧಾನ) ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಅವಯವ (ಅಪ್ರಧಾನ) ಎನ್ನುವುದು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ. ಆನಂದಮಯಕೋಶ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಶ್ರಯ ಎಂದು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ. ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಆಶ್ರಯಆಶ್ರಯಭಾವವು ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೇ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ "ನೇಹ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವಯವಿ ಅವಯವಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

ಇದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ -- ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಯು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಭೇದದ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಆ ಭೇದದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಶ್ರುತಿಯು ಅವಯವಅವಯವಿಭಾವವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲ್ಲ. ಭೇದದ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನಿರವಯವ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಯವ ಅವಯವಿಭಾವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಭೇದದ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬರುವ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಸಹ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರೀತಿಯಂತೀರ್ಥಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆಗಳೆಂದು
ಕನ್ನಡಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

* * * * *

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಜೆಜ್ಜಾಸಾಧಿಕರಣ

ಮಂಗಳಾಚರಣೆ	೨
ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ	೨
ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಮದಾನಂದತೀರ್ಥರನ್ನು ನಮಿಸುವೆ	೩
ಭಾಷ್ಯವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಗೂಢಾರ್ಥಗರ್ಭಿತ	೩
ಭಾಷ್ಯದ ಮಂಗಳಪದ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩
ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಆನಮಿಪೆ	೫
ರಮೆಯ ಅರಸನೇ ! ಎಂತು ಪೊಗಳಲಿ	೭
ಗುರುವ್ಯಾಸರೇ! ಎಂದೆಂದೂ ಇರಲಿ ನಿಮ್ಮ ದಯೆ.	೮
ವಿದ್ಯಾಲಿಂಗಮಿಯೇ ! ಹರಸು ಎನ್ನನು	೯
ವಾಯುದೇವರ ! ಏನೆಂದು ಬಿನ್ನಸಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯ !	೧೧
ಅಸುರರ ದುರಾಲೋಚನೆ	೧೨
ಅಸುರನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಧ್ವವತಾರ	೧೪
ಮಧ್ವರ ಪಾದಧೂಳಿನ ಮಹಿಮೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಡ್ಯ	೧೫
ಮಧ್ವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬಲು ಅದ್ಭುತ	೧೬
ಮಧ್ವರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ	೧೭
ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಬಾಯಿ ತೊದಲುತ್ತದೆ, ಕಂಠ ಬಿಗಿದಪ್ಪುತ್ತದೆ.	೧೮
ನಮಸ್ಕಾರದ ಫಲ	೨೦
ಫಲ-ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಮೃತ	೨೧

ಅಪತಾರತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಜೈತ್ರ ರಕ್ತಿ	೨೨
ಸಂಹಿತಾ-ಉಪನಿಷತ್ತು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಆರಣ್ಯಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು.	೨೩
ಜ್ಯೋತಿಷ-ಷಡಂಗ-ಪಂಚರಾತ್ರ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿರುವರು.	೨೪
ಕರ್ಮಸೂತ್ರ-ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ- ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಬಲ್ಲರು.	೨೬
ಮೂಲರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿರುವರು.	೨೭
ದೇವಮಾನ್ಯವಾದ ಭಾಷ್ಯ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಸೇವ್ಯ	೨೮
ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿತವರು	೨೯
ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲು ನಿಪುಣರು	೩೦
ತತ್ವದಲ್ಲಿ 'ಇದಮಿತಂ' ಎಂಬ ದಾರ್ಢ್ಯವಿರುವುದು ಇವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ	೩೧
ಅಪತಾರತ್ರಯಗಳು ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ	೩೩
ಪ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಟೀಕೆ ಬರೆಯುತಿಹೆನು	೩೪
ಸಾವಿರಾರು ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಟೀಕೆ ಒಂದರ್ಥವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಹೇಳದು	೩೫
ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪದೇವತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ	೩೬
ನಾರಾಯಣನ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರು ಉದ್ದೇಶಗಳು	೩೬
ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯ	೩೭
'ನತ್ವಾ' ಎಂಬುದು ಅಧಿಕಾರ ಸೂಚಕ	೩೭
ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿಗಳು ಬೇಕು	೩೮
ನಾರಾಯಣಪದವು ವಿಷಯಸೂಚಕ, ಗಮ್ಯಪದವು ಪ್ರಯೋಜನ ಸೂಚಕ	೩೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ	
ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ	೩೯
ನಿರ್ವಿಷಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರವೇದ್ಯನಾಗಲಾರ	೩೯
ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಾ ಕೂಡದು	೪೦
ತಿಳಿಯಲೇ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೇಕು	೪೦
ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆಯದ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇಕೆ ?	೪೧
ಐಕ್ಯದ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳವರು	೪೧

ಅಜ್ಞಾನಾಸಂಭವಾದೇವ ತನ್ ಮತಮುಖಲಮಪಾಕೃತಮ್

೪೨

ಅಜ್ಞಾನದ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿವರು

೪೨

ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮರೆ ! ಮೂಯಾವಾದವನ್ನು ಎಂದೂ ಹೊಗಳಬೇಡಿ

೪೨

ಪ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪಕ್ಕವೇ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ

೪೩

ಮಂಗಳಪದ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಕ್ಷೇಪಕಥನದೂಪವೂ ಹೌದು

೪೩

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿನಿದೆ ?

೪೩

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿನಿದೆ ?

೪೪

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿನಿದೆ ?

೪೫

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿನಿದೆ ?

೪೫

ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸಂದೇಶ-ಮಂಗಳಪದ್ಯ

೪೫

'ನಾರಾಯಣ' ನೇ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೬

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ಸಕಲಗುಣಗಳ ಗಣ

೪೭

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ದೋಷಗಂಧ ವಿಧುರ

೪೭

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ತಪರು

೪೭

ನಾರಾಯಣ ಎಂದರೆ ಸಾಧಕರ ಸುಖದ ತಾಣ

೪೮

ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೮

ಸಂಕರ್ಷಣನು ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೯

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೯

ಅನಿರುದ್ಧನು ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೫೦

ಗುರುವ್ಯಾಸರು ಸಹ ನಾರಾಯಣ

೫೦

ವಿವಕ್ಷಾಭೇದದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಮಸ್ಕಾರ

೫೦

ಘಾಷ್ಯಕಾರರ ಗುರು-ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ

೫೨

ಪ್ರರಂಜೆಗೆ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರು ಹೇಳಬಹುದು

೫೨

ಸಾಪ್ತಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು

೫೩

ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಓಂಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

೫೪

ಅಪತಾರತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಜೈತ್ರ ಶಕ್ತಿ	೨೨
ಸಂಹಿತಾ-ಉಪನಿಷತ್ತು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಆರಣ್ಯಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು.	೨೩
ಜ್ಯೋತಿಷ-ಷಡಂಗ-ಪಂಚರಾತ್ರ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿರುವರು.	೨೪
ಕರ್ಮಸೂತ್ರ-ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ- ಕಲ್ಪಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಬಲ್ಲರು.	೨೬
ಮೂಲರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಅರಿತಿರುವರು.	೨೭
ದೇವಮಾನ್ಯವಾದ ಭಾಷ್ಯ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಸೇವ್ಯ	೨೮
ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿತವರು	೨೯
ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಲು ನಿಪುಣರು	೩೦
ತತ್ವದಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರಮಿತ್ಥಂ' ಎಂಬ ದಾರ್ಡ್ಯವಿರುವುದು ಇವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ	೩೧
ಅಪತಾರತ್ರಯಗಳು ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ	೩೨
ಪ್ರೇಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಟೀಕೆ ಬರೆಯುತ್ತಿಹೆನು	೩೪
ಸಾವಿರಾರು ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಟೀಕೆ ಒಂದರ್ಥವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಹೇಳದು	೩೫
ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ	೩೬
ನಾರಾಯಣನ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರು ಉದ್ದೇಶಗಳು	೩೬
ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯ	೩೭
'ಸತ್ವಾ' ಎಂಬುದು ಅಧಿಕಾರ ಸೂಚಕ	೩೭
ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿಗಳು ಬೇಕು	೩೮
ನಾರಾಯಣಪದವು ವಿಷಯಸೂಚಕ, ಗಮ್ಯಪದವು ಪ್ರಯೋಜನ ಸೂಚಕ	೩೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ	
ಮಂಗಳ ಪದ್ಯವೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ	೩೯
ನಿರ್ವಿಷಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರವೇದ್ಯನಾಗಲಾರ	೩೯
ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಾ ಕೂಡದು	೪೦
ತಿಳಿಯಲೇ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೇಕು	೪೦
ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆಯದ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇಕೆ ?	೪೧
ಐಕ್ಯದ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಐಕ್ಯವಾದಿಗಳಿವರು	೪೧

ಅಜ್ಞಾನಾಸಂಘವಾದೇವ ತನ್ ಮತಮುಖಿಲಮಪಾಕೃತಮ್

೪೨

ಅಜ್ಞಾನದ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿವರು

೪೨

ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮರೆ ! ಮಾಯಾವಾದವನ್ನು ಎಂದೂ ಹೊಗಳಬೇಡಿ

೪೨

ಪ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಪಕ್ಷವೇ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ

೪೩

ಮಂಗಳಪದ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಕ್ಷೇಪಕಥನರೂಪವೂ ಹೌದು

೪೩

ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

೪೩

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

೪೪

ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

೪೫

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ?

೪೫

ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸಂದೇಶ-ಮಂಗಳಪದ್ಯ

೪೫

'ನಾರಾಯಣ'ನೇ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೬

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ಸಕಲಗುಣಗಳ ಗಣ

೪೭

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ದೋಷಗಂಧ ವಿಧುರ

೪೭

'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ತವರು

೪೭

ನಾರಾಯಣ ಎಂದರೆ ಸಾಧಕರ ಸುಖದ ತಾಣ

೪೮

ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೮

ಸಂಕರ್ಷಣನು ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೯

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೪೯

ಅನಿರುದ್ಧನು ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ

೫೦

ಗುರುವ್ಯಾಸರು ಸಹ ನಾರಾಯಣ

೫೦

ವಿವಕ್ಷಾಘೇದದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಮಸ್ಕಾರ

೫೦

ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಗುರು-ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಘೇದವಿಲ್ಲ

೫೨

ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರು ಹೇಳಬಹುದು

೫೨

ಸಾಕ್ಷಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು

೫೩

ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಓಂಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

೫೪

ಅಕಾರ ಉಕಾರ ಮಕಾರಗಳು ನಾಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಾರ	೫೫
ಪ್ರಗುವದ ವಿಶಾಲ ವಾಚ್ಯಯಪ್ರಪಂಚ	೫೬
'ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೫೭
ಬ್ರಹ್ಮವೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ ರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ	೫೭
ಸೂತ್ರಾಗತಿ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನದ ಸಮೃತ್ತಿ	೫೮
'ಸೂತ್ರ' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೇ	೫೯
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಮರ್ಥನೆ	೬೦
ಸೂತ್ರಕಾರರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ವಿಚಾರ	೬೨
ದ್ವಾಪರ ಪದಕ್ಕೆ ಸುಂದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೬೩
ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕಾಲುಷ್ಯಗಳ ಪ್ರಭೇದಗಳು	೬೪
ಸಜ್ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಕಾರುಣ್ಯ	೬೫
ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಶರಣೆಂದರು	೬೬
ನಾರಾಯಣನು ಏಕೆ ಭಗವಂತ ?	೬೭
ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳೇ ಭಗವಾನ್	೬೯
ಗುಣವೇ ಗುಣಿ	೬೯
ಶುಕ್ಲಾದಿ ನಾಕು ಬಣ್ಣಗಳೇ ನಾರಾಯಣ	೭೦
ಮಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಫಲಗಳಿಗೆ ಭೇದಾಭೇದ	೭೧
ಯಾದೌದ್ರವ್ಯಭಾವಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಭೇದ	೭೧
'ವಿಶೇಷ'ವು ಭೇದವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ	೭೧
'ವಿಶೇಷ' ಒಪ್ಪದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ	೭೨
ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳಬಾರದೆಂದರೆ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರಿ	೭೨
ಓ ಮಾಯಾವಾದಿ ! ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಲಾರ	೭೩
ವಿಶೇಷಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊ	೭೩
ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶೂನ್ಯವಾದಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊ	೭೪
ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಾದಿಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ	೭೫

ವಿಶೇಷದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಮಿತ ಪರಿಚಯ	೭೫
ಗುಣಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವಿಶೇಷ ಬೇಕು	೭೬
ವಿಶೇಷವು ಸ್ವರೂಪವು	೭೭
ನಾರಾಯಣನು ಅನಂತಗುಣಾತ್ಮಕನು	೭೭
ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ	೭೮
ಭೇದವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ	೭೮
ನಿರಾಪದಿಂದ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಭಾವ	೭೮
ಭೇದ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅನವಸ್ಥಾ	೭೯
ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಸಾಲದು ಅಚಿಂತ್ಯಶಕ್ತಿಯೂ ಬೇಕು	೮೦
ಅವತರಿಸಿದರು ಸರ್ವಜ್ಞವ್ಯಾಸರು	೮೦
ಅವತರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು	೮೦
ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳ ವಿಭಾಗ	೮೨
ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ರಚನೆ	೮೩
ಆಗಮವು ಸ್ವತಃಪ್ರಮಾಣ	೮೩
ಅನುಮಾನ ವ್ಯರ್ಥ	೮೪
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೂ ದುರ್ಬಲ	೮೪
ಸ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿದೋಷ	೮೫
ಆಗಮವು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪ	೮೫
ಆಕ್ಷೇಪ ನಿರಾಕರಣೆ	೮೬
ಪುರುಷವಾಕ್ಯವು ಅನುಮಾನ ರೂಪವಲ್ಲ	೮೭
ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ	೮೭
'ವೇದಂ' ಎಂಬ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೮೮
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಯತಸ್ತು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನವಸ್ಥಾ	೮೮
ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪರತಃ	೮೯
ದೋಷವು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ	೮೯

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆ	೮೯
ಯಾವುದು ನಿರ್ದುಷ್ಟ ?	೯೦
ಅಪೌರುಷೇಯದಲ್ಲಿ ದೋಷ ಶಂಕೆ ಇಲ್ಲ	೯೧
ವೇದನಿತ್ಯತ್ವ ವಿಚಾರ	೯೧
ಈಶ್ವರನು ವೇದವನ್ನು ರಚಿಸಿಲ್ಲ	೯೧
ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವೂ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ	೯೨
ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸಿದ್ಧಿ ಅನುಮಾನದಿಂದಲ್ಲ	೯೨
ಧರ್ಮಾದಿಸಾಧಕ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಭಾಸಸಮಾನಯೋಗಕ್ಕೆಮೆ	೯೩
ಸಿಂಹದ ಕೊಂಬು ಏಕೆ ಅನುಮೇಯವಲ್ಲ ?	೯೩
ಕಾಣಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ದೋಷ ಸಮಾನ	೯೪
ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಾಧಿಸಬಹುದು	೯೪
ಅಭಾಸಸಮಾನಯೋಗಕ್ಕೆಮದ ಬಗ್ಗೆ	೯೫
ಅನುಮಾನದಿಂದಲೇ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು	೯೫
ಪೌರುಷೇಯತ್ವವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷ	೯೬
'ಉತ್ಪನ್ನಂ ವ್ಯಂಜಯನ್' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೯೬
ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಗಳು	೯೭
ಐತರೇಯ ಹಾಗೂ ಪೈಂಗಿಶ್ರುತಿಗಳು	೯೭
ಕಾತ್ಯಾಯನೀಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾದಾರಾಹವಚನ	೯೮
ಅಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾನವಾದ	೯೯
ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ವ್ಯರ್ಥ	೯೯
ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಹಾನಿ	೧೦೦
ಅನಸ್ತಿತ್ವಾರ್ಥಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೇ ?	೧೦೦
'ಶ್ವೇತೋಽಶ್ವೋ ಧಾವತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾನ	೧೦೦
ಅನುಮಾನದಿಂದ ವಿಪಕ್ಷಾರ್ಥಜ್ಞಾನ	೧೦೧
'ತದ್ವೋಗಿಗಮವಿಜಾನತಾಂ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದು	೧೦೧
ಕಾರ್ಯಾಸ್ತಿತ್ವವಾದ	೧೦೨

ನಿರಾಕರಣೆ	೧೦೨
ಕಾರ್ಯಾನ್ವಯಾನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬಾರದು	೧೦೨
ಕಾರ್ಯತಾವಾದ	೧೦೪
ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ನಿರಾಕರಣೆ	೧೦೫
ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬರುವ ಶಾಬ್ದಬೋಧ ಕ್ರಮ	೧೦೬
ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಶಕ್ತಿ	೧೦೭
ಮಗು ಹೇಗೆ ಅನುಮಾನ ಮಾಡುತ್ತದೆ?	೧೦೭
ಇಷ್ಟಸಾಧನತ್ವವೇ ಕಾರ್ಯತ್ವ	೧೦೮
ಇಬ್ಬರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕ	೧೦೮
ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ	೧೦೮
ನೇರವಾಗಿ ಇಷ್ಟಸಾಧನತಾಜ್ಞಾನವೇ ಪ್ರವರ್ತಕ	೧೦೯
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯನಿರಾಕರಣೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ	೧೦೯
ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಗಳಿಗೆ "ಆಧಿಕ್ಯ" ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನ	೧೦೯
'ವಿದ್ಧಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅನುಮಾನವೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ	೧೧೦
ಪ್ರತಿಯೊಂದೆಡೆಯೂ 'ವಿದ್ಧಿ' 'ವಿದ್ಧಿ' ಎನ್ನುತ್ತಲೇ ಇರು	೧೧೦
ಕಾರ್ಯತಾವಾದವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ	೧೧೮
ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಾಮಸಪುರಾಣವನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿದರು	೧೧೯
ಬೇದದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಗಳು ಪ್ರಮಾಣ	೧೧೯
ಇತಿಹಾಸವೂ ಪ್ರಮಾಣ	೧೨೦
ಸಕಲ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣ	೧೨೦
ಪಂಚರಾತ್ರದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣ	೧೨೦
ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕದಿಂದ ಸಕಲಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಮರ್ಥನೆ	೧೨೧
ನಮಗೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರೇ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣ, ಪುರಾಣಗಳ ಆಧಾರ ಬೇಡ	೧೨೧
ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಹನುಮ ಪರ	೧೨೨
ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಫೀಮ ಪರ	೧೨೨
ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತವು ಮಧ್ಯ ಪರ	೧೨೩

ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೧೨೩
ಪ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತಥ್ಯತೀರ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೇವೆ.	೧೨೪
ವಾಯುದೇವರ ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರ ಹನುಮ	೧೨೫
ಎರಡನೆಯ ಅವತಾರ ಭೀಮ	೧೨೫
ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರ ಮಧ್ವ	೧೨೬
ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದವರೇ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು	೧೨೬
ಯಜುಃಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಸೂಕ್ತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೧೨೬
ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ವ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ	೧೨೭
ಇವರು ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ	೧೨೭
ಪ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅವತಾರದ ಉದ್ದೇಶ	೧೨೭
ವಿಷ್ಣುವಾರಮ್ಯ ಸಮರ್ಥನೆ	೧೨೮
ಇಂಥ ಮಧ್ವರನ್ನು ನೀಡಿದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮೋ ನಮಃ	೧೨೮
ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಮಧ್ವರು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರು	೧೨೯
ವಾಯುದೇವರು ಆಪ್ತರರು	೧೪೦
ವಾಯುದೇವರೇ ಜೀವೋತ್ತಮರು	೧೪೦
ವಿಷ್ಣು ಬುದ್ಧಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಮಾಡಿಲ್ಲ	೧೪೧
ಬುದ್ಧನ ಮಾತುಗಳೇ ಪ್ರಶಾಂತವಿದ್ದೇ ಎನಿಸಿದವು	೧೪೧
ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಯಾವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಹಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಲ್ಲ	೧೪೨
ವೇದವ್ಯಾಸರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದವರಿಗೆ ನರಕವೇ ಗತಿ	೧೪೨
ತೈವಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತೂ ಸಹ ವೇದವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ	೧೪೩
ವ್ಯಾಸರ ಮತ್ತು ಮಧ್ವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ	೧೪೮
ಗೌತಮ ಶಾಪದ ಕಥೆ	೧೪೯
ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ	೧೫೪
'ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮ್' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ	೧೫೫
'ಅಸಂದಿಗ್ಧಂ' 'ಸಾರವತ್' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ	೧೫೬
'ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ' 'ಅಸ್ತೋಭಂ' ಎಂಬುದರ ಲಕ್ಷಣ	೧೫೬

ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೧೫೭
'ಅಥ' 'ಅತಃ' ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಾಥಮ್ಯವಿಚಾರ	೧೫೭
ಓಂ, ಅಥ, ಅತಃ ಶಬ್ದಗಳ ವೈಭವ್ಯ	೧೫೮
ಅಥಶಬ್ದವು ಪರಮಮಂಗಳ ವಾಚಕ	೧೬೦
ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೇ 'ಅತಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ	೧೬೨
'ಅಥ' ಮತ್ತು 'ಅತಃ' ಪದಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೧೬೭
ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಲು ಯಾರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ?	೧೬೮
ಭಾಗವತತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಸ್ವರೂಪ	೧೬೯
ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಅರ್ಹತೆಯ ನಿರ್ಧಾರ	೧೬೯
ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಯನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತ್ರಿವಿಧರು	೧೭೧
ಅಧಿಕಾರ ತಾರತಮ್ಯ ನಿರೂಪಣೆ	೧೭೨
ಶಮ ಎಂದರೇನು ?	೧೭೩
'ದಮ' ಎಂದರೇನು ?	೧೭೩
'ಯಮೇವೈಷ ವ್ಯಗುತೇ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೧೭೩
ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರೀತಿ	೧೭೪
ಗೀತೆಯ ಆಧಾರ	೧೭೪
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ	೧೭೫
ಪ್ರೀತರಾದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ	೧೭೫
ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವೇ ಆವಶ್ಯಕ	೧೭೬
ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೧೭೬
ನಾರಾಯಣ-ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ	೧೭೮
ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ	೧೭೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾದಿಗಳೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ	೧೭೯
ಕರ್ತೃಕರ್ಮಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ	೧೭೯
'ಸ್ವಪ್ರಕಾಶತ್ವ' ಎಂದರೇನು ?	೧೮೦
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಅಭಿನಿವೇಶ ಬಿಡಬೇಕು	೧೮೦

ಆತ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಲ್ಲ	೧೮೦
ವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಲಾಭ	೧೮೦
ವಿಶೇಷಬಲದಿಂದ ದ್ವಿತ್ವವು ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ	೧೮೧
ಸಿದ್ಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಬೇಡ	೧೮೧
ವಿಶೇಷವು ಬಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧ	೧೮೧
ನಿರ್ವಿಶೇಷವಾದಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಹತಿ ದೋಷ	೧೮೨
ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆಗೂ ವಿಶೇಷ ಬೇಕು	೧೮೨
ಔಪಾಧಿಕ ಭೇದವುಂಟಾಗದು	೧೮೩
ಅಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅನವಸ್ಥಾ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷಗಳಿಂದ ನೀನೂ ಅಶುದ್ಧನಾಗುವಿ	೧೮೩
ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷವು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ	೧೮೪
ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಗಳು ದುರ್ಭಟವಾದವು	೧೮೪
ದೌರ್ಭಟವು ಭೂಷಣವಲ್ಲ	೧೮೫
ಶುಕ್ತಿರಜತದಂತೆ ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವೂ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ	೧೮೫
ಅಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯವು ವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಕಾರಣ	೧೮೬
ಶುಕ್ತಿರಜತವು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಲ್ಲ	೧೮೬
ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿಭಾಧಗಳ ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ	೧೮೬
ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸತ್ವಪ್ರತೀತಿಯ ನಿಷೇಧವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ	೧೮೭
ಅನಿರ್ವಚನೀಯದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ವವು ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಲ್ಲ	೧೮೭
ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನವಸ್ಥಾದೋಷ	೧೮೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮಾತು ಹುಚ್ಚರ ಸಂತೆ	೧೮೮
ಜೀವದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಮಶ್ರುತಿ	೧೮೯
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ರಜ್ಜುಸರ್ಪದ ಹೆದರಿಕೆ	೧೮೯
ನಿರ್ಗುಣತತ್ವ ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೇಕೆ ದೇಹದ ಅಭಿಮಾನ?	೧೮೯
ಸಂಸಾರಬಂಧನದ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಹರಿಪ್ರಸಾದವೇ ಬೇಕು	೧೯೦
ಹರಿಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷ	೧೯೧

ಹರಿಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಬೇಕು	೧೯೨
ಶ್ವವಣ್ಣಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ ಉಪದೇಶ	೧೯೨
ಹರಿಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ನಿಶ್ಚಯ	೧೯೩
ಭಗವಂತನ ಉತ್ತಮಪ್ರಸಾದವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕ	೧೯೪
ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ?	೧೯೫
ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ	೧೯೫
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ	೧೯೬
ದೇವತೆಗಳ ನಾಮ ಹರಿನಾಮ	೧೯೮
'ನಾಮಾನಿ ವಿಶ್ವಾಘ್ನಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಾರ್ಥ	೧೯೯
ವಿಷ್ಣುವಿನನಾಮ ರುದ್ರನಾಮವಲ್ಲ	೧೯೯
ಪದ್ಮನಾಭತ್ವಲಿಂಗದಿಂದ ಸಮರ್ಥನ	೨೦೦
ವಿಷ್ಣುಕರ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ	೨೦೦
ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆ	೨೦೧
ನೀರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನೇ ನಾರಾಯಣ	೨೦೨
ಉಗ್ರರಬ್ಬರಿಂದ ರುದ್ರನೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ	೨೦೨
ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಏವಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ	೨೦೨
'ವೇದೇ ರಾಮಾಯಣೇ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೦೩
ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮರಬ್ಬರಿಂದ ವಿದಕ್ಷಿಸಬೇಕು	೨೦೩
ಎಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳು ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಪಾದಕ	೨೦೪
'ಆಜಸ್ಯ ನಾಭೌ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು ವಿಷ್ಣುಪರ	೨೦೪
ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆ	೨೦೫
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಪಾದಕ	೨೦೯
ದೈವೀಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರ	೨೧೦
ವೈಷ್ಣವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಶೈವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ	೨೧೧
ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆಯಲು ರುದ್ರನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆದೇಶ	೨೧೨

ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದಿಂದ ಅಗ್ನಾದಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರು	೨೧೪
'ಅನ್ಯತತ್ವ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೧೫
ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳು ಹರಿನಾಮಗಳು	೨೧೬
ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಬಿಡಬಾರದು	೨೧೭
ಅಂಭಿಗೇ ಸೂಕ್ತವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೧೭
ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆದವರು ರುದ್ರದೇವರು	೨೧೯
ಶೈವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಏಕಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಹೇಳಿಲ್ಲ	೨೨೦
ಅದು ದರ್ಶನಭಾಷೆ	೨೨೦
ವೈಷ್ಣವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವಿಲ್ಲ	೨೨೧
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರಾರ್ಥ	೨೨೨
ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೨೭
ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೩೦
ಶೈವಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೩೧

ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ

ಜಿಜ್ಞಾಸುಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣ	೨೩೫
ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ರಕೃತ್ಯತ್ವವು ವಿಪ್ಲವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ	೨೩೫
ಬ್ರಹ್ಮನ ಈ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಸಂಭವದೋಷವಿಲ್ಲ	೨೩೫
ಲಕ್ಷಣಸಮುದಾಯವು ವಿಪ್ಲವಿನ ಆಸಾಧಾರಣಲಕ್ಷಣವೆನ್ನಲು ಕೈಮುತ್ಯನ್ಯಾಯ	೨೩೬
ಕೃತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಹಾರ	೨೩೬
ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವು ಪರೋಪಲಕ್ಷಣ	೨೩೭
ಸೂತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲ	೨೩೮
ಪ್ರೇಮಯೋಗವನ್ನೇ ಜಗದ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನು	೨೩೮

ಬ್ರಹ್ಮನ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಲು ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರ	೨೪೧
ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾ	೨೪೩
ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರ-ಚ್ಛಾದಕರ್ತಾ	೨೪೩
ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿಯಮನ-ಅಜ್ಞಾನ-ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷಕರ್ತಾ	೨೪೪
ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯವಾಕ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ	೨೪೫
ತೊಂಬತ್ತುಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ.	೨೪೫
ತೊಂಬತ್ತಾಳು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ	೨೪೬
ಪರೋ ಮಾತ್ರಯಾ ವಿಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೨೪೭
ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರು ಯಾರು !	೨೪೮
ನಿನಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾದವನು ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ	೨೪೯
ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯಪ್ಪಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲಮಹಿಮೆ	೨೪೯
ಓ ವಿಷ್ಣುವೇ ! ನೀನೇ ಎನ್ನ ತಂದೆ	೨೫೦
ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೫೨
ಭಾಮತಿಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೫೩
ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೫೩

ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ

ಜಗತ್ಕಾರಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ	೨೫೭
ಶುಷ್ಕತರ್ಕಕ್ಕೆ ಜೋತುವಿಳವೇಡಿ	೨೫೭
ನಾಸ್ತಿಕರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ	೨೫೯
ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಗಳು	೨೫೯
ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮವಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹ	೨೬೦
ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಜಗತ್ಕಾರಣರಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ	೨೬೧

ಜಗತ್ಕಾರಣನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ವೇದವನ್ನೇ ಓದಬೇಕು	೨೬೧
ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅನುಮಾನವು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸದು	೨೬೨
ನಾಸ್ತಿಕರೂ ಕೂಡ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು	೨೬೩
ಓತವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರ	೨೬೫
ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವಿಭಾಗ	೨೬೬
ಅತಿಪ್ರಸಂಗಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ಯಾದಿಕರಣ	೨೬೮
ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ	೨೬೯
ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣ	೨೬೯
ಬ್ರಹ್ಮನು ಉಪನಿಷದೇಕಗಮ್ಯ	೨೬೯
ಅನುಮಾನವು ನಿಯತ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ	೨೭೦
ಒಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ನಾಕು	೨೭೦
ಶ್ರುತಿಯೇ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಮಾಣ	೨೭೧
ಶುಷ್ಕತರ್ಕವು ತ್ಯಾಜ್ಯ	೨೭೨
ಜಗತ್ಕಾರಣ ಸಾಧಕ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಉಪಾಧಿ ದೋಷ	೨೭೨
ಆಗಮ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ ಅನುಮಾನವು ಅಪ್ರಮಾಣ	೨೭೩
ಅನುಮಾನದಂತೆ ಆಗಮವು ಅಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ	೨೭೩
ಅದೃಷ್ಟ-ಜೀವ-ಈಶ್ವರರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವೀರ್ಯಸೇಚನದಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೇ?	೨೭೪
ಅಪಘ್ನ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಧಾತುವಿಕಾರ ವಿಕಾಗುತ್ತದೆ?	೨೭೪
ಸಗ್ನ ಆಲದ ಬೀಜದಿಂದ ಹೆಮ್ಮರ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ?	೨೭೫
ತುಪ್ಪ ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ದಪ್ಪಪುಷ್ಪನಾಗಿ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ ?	೨೭೫
ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮರಗಳು ಹೇಗೆ ಫಲಭರಿತವಾಗುತ್ತವೆ.	೨೭೬
ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆ ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ?	೨೭೬
ಅರ್ಥವಾಗದ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಈಶ್ವರ, ಜೀವ, ಅದೃಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು	೨೭೬
ಜಡವಾದ ಅಯಸ್ಕಾಂತದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಜಲನೆ ಬರುತ್ತದೆ ?	೨೭೭

ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆ ?	೨೭೭
ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಬಾಯಾರಿಕೆ ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ ?	೨೭೮
ಮರಗುವುದಾಗ ದೇಹವು ಹೇಗೆ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ ?	೨೭೯
ದೇವತಾರಾಧನೆಯಿಂದ ಅಭೀಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ?	೨೮೦
ಮರಗುವ ಯಾರ ಅಧೀನ ?	೨೮೧
ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದ ನಾಪ್ರಕರಣ ಸೋಲಪ್ಪಿದರು	೨೮೨
ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪುರಾಣಗಳು	೨೮೩
ನಾಕು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಭಿನ್ನವಿಷಯಕ	೨೮೪
ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಯಾರು ?	೨೮೫
ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಯಾರು ?	೨೮೬
ಪಂಚರಾತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಯಾರು ?	೨೮೭
ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಏಕವಿಷಯಕತ್ವವಿದೆ ?	೨೮೮
ಪಂಚರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇರವನ ಸನ್ನಿಧಾನ	೨೮೯
ಯುಕ್ತಿಯು ಏಕೆ ಅಪ್ರಮಾಣ ?	೨೯೦
ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ	೨೯೧
ವಾಸುದೇವರೂಪಿಯಾದ ಕಪಿಲನ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ	೨೯೨
ಭೀಷ್ಮರ ವಾಕ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೯೩
'ಯಥಾಯೋಗಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೯೪
ಪಂಚರಾತ್ರಕ್ಕೂ ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳಿಗೂ ಏಕನಿರ್ದೇಶವೇಕೆ ?	೨೯೫
'ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯೋನಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮಪ್ಯ'	೨೯೬
ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ	೨೯೭
ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೯೮
ಛಾಂದೋಪನಿಷತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೨೯೯
ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೩೦೦

ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ

ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಲ್ಲ?	೨೯೮
ಪದ್ಧಿಧ ತಾತ್ಪರ್ಯಲಿಂಗಗಳು	೨೯೯
'ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣುವಿಷಯಕ' ಎನ್ನಲು ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ	೩೦೦
ವಿಷ್ಣುವೊಬ್ಬನೇ ಶಾಸ್ತ್ರೈಕಸಮಾಧಿಗಮ್ಯ	೩೦೧
ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಮ್ಯರಲ್ಲ	೩೦೨
ಪ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಉಪಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಪತ್ತಿತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೩೦೨
ವೇದೈಕದೇಶವು ಇತರ ದೇವತಾಪ್ರತಿಪಾದಕ	೩೦೩
ಉಪಕ್ರಮ, ಉಪಸಂಹಾರಗಳ ನಡುವೆ ವಿವಕ್ಷಾಬೇಧದಿಂದ ಎರಡೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಬಹುದು	೩೦೩
ಉಪಸಂಹಾರವು ಉಪಕ್ರಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೦೪
ಅಭ್ಯಾಸದ ಲಕ್ಷಣ	೩೦೪
ಅಪೂರ್ವದ ಲಕ್ಷಣ	೩೦೫
ಫಲದ ಲಕ್ಷಣ	೩೦೬
ಅರ್ಥವಾದದ ಲಕ್ಷಣ	೩೦೭
ಉಪಪತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ	೩೦೭
ಭಾಗವತದ ಆಧಾರ	೩೦೮
'ಮಾಮುಖ್ಯಧತ್ತೇ'	೩೦೯
'ವಿಕಲ್ಪ ಅಪೋಹ್ಯಃ'	೩೧೦
ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೩೧೪
ಭಾಮತೀಮತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೩೧೫
ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	೩೧೫

ಈಶ್ವತ್ಥಧಿಕರಣ

'ಈಶ್ವತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೨೧
ಅನೇಕ ರ್ಪತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೩೨೩
'ಬೇಪನಿಷದಃ ಪುರುಷಃ'	೩೨೪
ಬ್ರಹ್ಮನು ರಬ್ಧಕಗಮ್ಯ	೩೨೪
ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ರ್ಪತಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೨೫
ಸಮನ್ವಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ಷೇಪ	೩೨೮
ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ	೩೨೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವೇ ತಪ್ಪು	೩೨೯
ನಾಕು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಸಾರ	೩೩೦
ಬ್ರಹ್ಮನು ರಬ್ಧಗಮ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಆಕ್ಷೇಪ	೩೩೧
ಲಕ್ಷಣಾದ್ವತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಬಹುದು	೩೩೨
ಮಾಯಾವಾದಪಕ್ಷ ನಿರಾಸ	೩೩೩
'ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೩೪
ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಅವಾಚ್ಯ	೩೩೪
'ನ ಚಾಶಬ್ದತ್ವಮ್ ಇತರ ಸಿದ್ಧಮ್' ಎಂಬ ಛಾಪ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮಹರ್ಶಿನ ಅರ್ಥ	೩೩೫
ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥ	೩೩೬
ನಾಕನೆಯ ಅರ್ಥ	೩೩೬
ಐದನೆಯ ಅರ್ಥ	೩೩೭
ಸಂಗತ್ಯಾದಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ	೩೩೮
ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯ	೩೩೮
ಅಧಿಕರಣದ ಸಂದೇಹ	೩೩೮
ಅಧಿಕರಣದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ	೩೩೯

ಅರಬ್ಬ ಎಂದರೇನು?	೩೩೯
ಅಧಿಕರಣದ ಸಿದ್ಧಾಂತ	೩೪೦
ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೩೪೦
ವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಬೇರೆ ದಾರಿ ಇಲ್ಲ	೩೪೧
ಅನ್ಯಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಸಿದ್ಧ	೩೪೧
ಪರಿಶೇಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೩೪೨
ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವಾಚ್ಯತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ ಸಲ್ಲದು	೩೪೨
ಅವಾಚ್ಯತ್ವವಾಚಕ ಶ್ರುತಿಗೇನು ಗತಿ	೩೪೩
ಅರ್ಥಾಂತರಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಕಥನ	೩೪೩
ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಅನುವಾದ	೩೪೪
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೪೪
ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರಾಕರಣೆ	೩೪೫
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ	೩೪೬
ಈತ್ಯದ್ಧಿಕರಣಕ್ಕೆ ರಾಸ್ತ್ರಾಂತರ್ಭಾವವಸಂಗತಿ	೩೪೭
ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಗತಾರ್ಥತ್ವವಿಲ್ಲ	೩೪೭
ಒಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ ನಿರೂಪಣೆ	೩೪೭
ಸಂ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಗೆ?	೩೪೯
ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೫೦
'ನ ತಚ್ಛಬ್ದಗೋಚರಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೫೦
ಬ್ರಹ್ಮನು ಏಕೆ ರಾಸ್ತ್ರದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥನಲ್ಲ ?	೩೫೧
ವಚನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣ	೩೫೧
ರಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ?	೩೫೨
ದ್ರವ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಿರೂಪಣೆ	೩೫೨
ಬ್ರಹ್ಮ ಅವಾಚ್ಯನಾದರೂ ವ್ಯಾಹತಿ ಇಲ್ಲ	೩೫೩
ಗೋಚರಪದ ಯಾವ ಲಿಂಗ	೩೫೩

'ಅಶಬ್ದಂ ನ' ಎಂದೇ ಏಕೆ ಹೇಳಿದರು?	೩೫೫
'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೫೭
ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಸೂತ್ರ	೩೫೮
'ಈಕ್ಷತೇಃ' ಎಂದರೆ 'ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್' ಎಂದರ್ಥ	೩೫೯
ವಾಚ್ಯಮೇವ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣೆ ಹೇಗೆ?	೩೬೦
ಅಶಬ್ದ ಪದದ ಅವಶ್ಯಕತೆ	೩೬೦
ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ವಾಚ್ಯತ್ವ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು	೩೬೧
'ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾತ್ ವಾಚ್ಯಮೇವ' ಎಂಬ ಛಾಡ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೬೧
ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿ ವ್ಯರ್ಥ	೩೬೨
ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ದಿವ್ಯದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ವ್ಯರ್ಥ	೩೬೨
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಪರ್ಶಾವತಃ ಪ್ರಬಲ	೩೬೪
ದ್ವಿವಚನ ಪ್ರಯೋಗವೇಕೆ	೩೬೫
ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಕೊಡಲು ಕಾರಣ	೩೬೬
ಛಾಡ್ಯವು ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಗತವೇ?	೩೬೭
ಐತರ ಪದದಿಂದ ವಾಚ್ಯರು ಯಾರು?	೩೬೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಅರ್ಥ ಸರಿಯಲ್ಲ	೩೭೦
ಕೌಶ್ಠಿತ್ರವು ಯಾರು?	೩೭೧
ಗೌಣಶ್ವೇನ್ಯಾತ್ಮರಬ್ಧಾತ್ ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೭೨
ಬೇವನು ಆತ್ಮಪದ ವಾಚ್ಯನಲ್ಲ	೩೭೩
ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆತ್ಮರಬ್ದ ವಾಚ್ಯ	೩೭೪
ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಕೊಡುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಅಯುಕ್ತ	೩೭೫
ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಆತ್ಮ	೩೭೫
ಸೂತ್ರದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಭಾಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೭೬
ಸೂತ್ರದ ಪಿಡ್ಧಾಂತಭಾಗ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೩೭೭
ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಯೋಪಾದೇಯ ರಹಿತ	೩೭೮

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಗಳು	೨೭೯
ಈಶ್ವತಿಯತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಜೀವ	೨೮೦
ಆತ್ಮರಬ್ಧ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತನು ಜೀವನಲ್ಲ	೨೮೧
ಜೀವನು ಅನಾತ್ಮನೇ?	೨೮೧
ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವಿರುವಾಗ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ಸಲ್ಲದು	೨೮೨
'ಗೌಣಶ್ಲೇಷ' ಎಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದೇಕೆ	೨೮೨
ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರಪದದ ಅರ್ಥ	೨೮೪
ಶುದ್ಧರಬ್ಧಾರ್ಥ ಕೇವಲ ಎಂದಲ್ಲ	೨೮೫
'ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೮೬
ಪ್ರಾಕೃತಗುಣ ರಹಿತನಾದವನನ್ನೇ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು	೨೮೭
ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆತ್ಮನು	೨೮೮
ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮರಬ್ಧವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಭಾಗವತದ ಆಧಾರ	೨೮೮
ವಿಷ್ಣುವೇ ಆತ್ಮರಬ್ಧವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಪದ್ಮಪುರಾಣದ ಆಧಾರ	೨೮೯
'ಯಸ್ಯಾನುದಿತ್ತಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೨೯೦
ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶದ ಬಲದಿಂದ ಆತ್ಮರಬ್ಧವಾಚ್ಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ	೨೯೧
ಭಾಗವತ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮಪುರಾಣ ವಚನಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೯೨
'ನ ಓ ಗೌಣಾತ್ಮನಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಃ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೯೩
'ಯಸ್ಯಾನುದಿತ್ತಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೯೩
'ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೨೯೪
'ಆತ್ಮನೇ ದತ್ತ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಸ್ವಾರಸ್ಯ	೨೯೪
ಐದು ಪ್ರಮೇಯಗಳು	೨೯೫
ಆತ್ಮರಬ್ಧದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಜೀವನಲ್ಲ	೨೯೬
ಜೀವನ ಚ್ಛಾದ್ಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ	೨೯೬
ಆತ್ಮರಬ್ಧವಾಚ್ಯ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣೋಕ್ತಿ	೨೯೭
ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದಾತ್ಮತ್ವ ನಿಶ್ಚಯ ಹೇಗೆ	೨೯೮

'ಆರ್ಜಿವ' ಪದದ ಅರ್ಥ	೩೯೪
ಸಗುಣನು ಈಶ್ವರನೊಬ್ಬನಲ್ಲ	೩೯೯
ಗೌಣಪದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕವೇನು?	೪೦೦
'ಯಸ್ಯಾನುವಿತ್ತಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ	೪೦೧
'ಅಯಮಾತ್ಮಾ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೪೦೩
ಆತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನೇ	೪೦೪
'ಹೇಯತ್ವಾವಚನಾಚ್ಚ' ಸೂತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೦೬
'ತಮೇವೈಕಮ್ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ	೪೦೭
ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ತಿಳಿಯಲಿ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ	೪೦೮
ಸಂಧಿ ಮಾಡದೆ 'ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯ	೪೦೮
ಹೇಯನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಆತ್ಮನಲ್ಲ	೪೦೯
'ಜೀವನು ಆತ್ಮರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ' ಎನ್ನಲು 'ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೇ ಆಧಾರ	೪೦೯
ಆತ್ಮರೂಪಾರ್ಥ ಜೀವ ಎನ್ನಲು ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ	೪೧೦
ಸೂತ್ರದ ಚ ಶಬ್ದಾರ್ಥ	೪೧೧
'ತಮೇವೈಕಂ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೪೧೧
ದೈವತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷಯವಾಕ್ಯ	೪೧೩
ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ತಮ್' ಪದದ ಸ್ವಾರಸ್ಯ	೪೧೪
ಸೂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟ	೪೧೫
ಸಾಕ್ಷ್ಯಯಾತ್ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೧೬
ತನ್ನಲ್ಲೇ ಲಯ ಹೊಂದುವವನು ವಿಷ್ಣು ಮಾತ್ರ	೪೧೭
ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನೇ ಆತ್ಮನನ್ನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿ	೪೧೮
ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರ ಮತ್ತು ಲಯ	೪೧೮
ತ್ರಿಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣಾತೀತನ ಲಯ ಕೂಡದು	೪೧೯
'ಪೂರ್ಣಮಿದಂ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೪೧೯
ನಿಗುಣನೇ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನನ್ನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಯುಕ್ತಿ	೪೨೦

ಭಗವಂತನು ಎಂದೆಂದೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ	೪೨೧
ಲಯವು ಯಾರಲ್ಲಿ?	೪೨೨
ಇದು ಅಭ್ಯುಚ್ಚಯ ಯುಕ್ತಿ	೪೨೩
'ಸ್ವಾಪ್ನಯಾತ್' ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ	೪೨೪
'ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್' ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥಹಾರ	೪೨೫
ಸೂತ್ರದ ಸ್ವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡರ್ಥ	೪೨೬
ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ	೪೨೭
ಭಾಷ್ಯದ ಮಾತುಗಳು ಆತ್ಮಂತ ಸಂಗತ	೪೨೮
ವೈದಿಕರನ್ನಾಸಿದ್ಧಿಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ಸೂತ್ರಗಳು	೪೨೯
ಕೆಲವರು ಮಾಡುವ ಪುನರುಕ್ತಿಪರಿಹಾರ	೪೩೦
ಗತಿಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೩೧
ಸಕಲ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾನ ಒಂದೇ	೪೩೨
ಮತ್ತೊಂದು ವೇದದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಲಾರ	೪೩೩
ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಾಖೆಯಲ್ಲೂ ನಿರ್ಗುಣನೇ ವಾಚ್ಯ	೪೩೪
ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ	೪೩೫
ವೇದಗಳಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದೇ	೪೩೬
ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೩೭
ಸರ್ವಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣ ಕೂಡದು	೪೩೮
ಅನ್ಯನು ವಾಚ್ಯನಾದರೆ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ	೪೩೯
'ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತಾ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೪೪೦
ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ 'ಸಾಕ್ಷೀ'	೪೪೧
'ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ದಲಕೃತ್ಯ ವಿಚಾರ	೪೪೨
ಅಶಬ್ದನು ಶ್ರುತನಾಗಲಾರ	೪೪೩
'ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಅರ್ಥ	೪೪೪
ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥ	೪೪೫

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

629

ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥ

೪೪೪

ನಾಕನೆಯ ಅರ್ಥ

೪೪೪

ಅಪಾಚ್ಛವಾದದ್ದು ಲಕ್ಷಣಾ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ

೪೪೫

ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಗಮ್ಯವಾದದ್ದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ

೪೪೫

ನಚಾಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಲ್ಪಮ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಐದನೆಯ ಅರ್ಥ

೪೪೬

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಅದ್ವೈತದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿವೆ

೪೪೬

ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ

೪೪೭

ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ

೪೪೭

ಅಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯವಲ್ಲ

೪೪೭

ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ

೪೪೮

ಅನುಬಂಧಚತುಷ್ಟಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅನಾರಂಭಣೀಯ

೪೪೮

ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು

೪೪೯

ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಿಷಯ

೪೪೯

ಬ್ರಹ್ಮನು ಏಕೆ ವಿಷಯನಾಗಲಾರ ?

೪೫೦

ಅವಿಷಯತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಿಷಯ

೪೫೦

ವಿಷಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಿಷಯನಾಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ?

೪೫೦

ಜಾತಿ ಎಂಬ ನಿಧಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಪ್ನಾಹತಿ ಎಂಬ ಶಿರೋಮಣಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ

೪೫೧

ಅವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ವಿಷಯತ್ವವನ್ನು ಬಿಡಲಾಗದು

೪೫೧

ಅವಿಷಯತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಸ್ತವಲ್ಲ

೪೫೨

ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಾವಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಗತಿಯಿಲ್ಲ

೪೫೩

ಅದ್ವೈತಮತ ನಿರಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ತಿಳಿಯಿರಿ

೪೫೩

'ಅದ್ವಿತೀಯ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ

೪೫೪

ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದರೇನು ?

೪೫೫

ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಭೇದವಿಧ್ಯೆಪ್ರದೋಪವಿಷದೂಷಿತ

೪೫೫

ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಭೇದದ ಖೋಪಣೆ

೪೫೬

ಅಭೇದ ನಿರಾಸಕ್ತಾಗಿ 'ಅತತ್ವಮುಖಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ	೪೫೬
ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯವು ಅಪ್ರಮಾಣ	೪೫೭
ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕು	೪೫೭
ತತ್ವವಾದವನ್ನು ದೋಷಗಳು ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದಲೂ ನೋಡಲಾರವು	೪೫೭
ದೌರ್ಭಟ್ಟವು ಘೂಷಣವಲ್ಲ	೪೫೮
ದೌರ್ಭಟ್ಟವೇ ಅದ್ವೈತಿಗಳಿಗೆ ದುರ್ಭಟವಾಗಿದೆ	೪೫೮
ಬ್ರಹ್ಮನಂತ ಯುಕ್ತಿಯೂ ಸತ್ಯವಾದೀತು	೪೫೯
ದೌರ್ಭಟ್ಟವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಪ್ರಯಾಸ ಬಿಡು	೪೫೯
ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಅದ್ವೈತಿ ಸ್ವಪ್ನಾಭಾತ ಎಂಬ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ	೪೫೯
ತತ್ವವಾದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾತ್ರ	೪೬೦
'ಏನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೬೦
ಮಾಯಾವಾಟಿಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರ	೪೬೧
ವಿಶೇಷ ಬಲದಿಂದ ಗುಣಗುಣಭಾವವು ಸುಲಭ	೪೬೨
ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪಿಗೆ ಅಭೇದವು ಸರ್ವಸಿದ್ಧ	೪೬೨
ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಲ್ಲ	೪೬೩
ವಿಶೇಷ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಪುನರುಕ್ತಿ	೪೬೩
ನಿರ್ವಿಶೇಷತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ	೪೬೪
ಓ ಅದ್ವೈತಿ ! 'ಜಾತಿ' ಎಂಬ ದೋಷವನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಮುದ್ದಿಸಬೇಡ	೪೬೪
ತತ್ವವಾಟಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ನಿರ್ಮಪ್ಪವಾಯಿತು	೪೬೫
'ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೬೫
ಮಾಯಾವಾದ ಮತ ನಿರಾಸಕ್ತಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂತ್ರ	೪೬೬
ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅತತ್ವಾವೇದಕವಲ್ಲ	೪೬೭
ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯ	೪೬೭
ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ	೪೬೮
ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ	೪೬೮
ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಯಥಾರ್ಥ	೪೬೯

ಮಾಯಾವಾದ ನಿರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಾಕನೆಯ ಸೂತ್ರ	೪೬೯
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೬೯
ಮಾಯಾ ಎಂದರೇನು ?	೪೭೦
ಸ್ವಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಮಾಯಾ' ಪದದ ಅರ್ಥ	೪೭೦
ಮಾಯೆಯು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಲ್ಲ	೪೭೧
ಮಾಯಾವಿಶಿಷ್ಟವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗಗನಕುಸುಮ	೪೭೧
ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಹ್ಮರಿಲ್ಲ	೪೭೨
ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಮುರಾರಿಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ	೪೭೨
ಮೂರ್ತ-ಅಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆ	೪೭೨
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ನಿರಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಈಶ್ವರತ್ವದಿವ್ಯರೂಪ	೪೭೩
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈಶ್ವರತ್ವದಿವ್ಯರೂಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೭೩
ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಲ್ಲ	೪೭೪
ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬಿಟ್ಟು ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬೇಡ	೪೭೪
ಶಬ್ದದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಐದು ಕಾರಣಗಳು	೪೭೪
ಪೃಥುಯು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಂಭಾವಿತ	೪೭೫
ಗುಣವು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಂಭಾವಿತ	೪೭೫
ಕ್ರಿಯೆ ಹಾಗೂ ಜಾತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಂಭಾವಿತ	೪೭೫
ರೂಢಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಂಭಾವಿತವೆಂದು ಪ್ರೂರ್ವಪಕ್ಷ	೪೭೬
ಪೃಥ್ವಿ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ, ಜಾತಿ, ರೂಢಿಗಳು ಆಸಂಭಾವಿತವಲ್ಲ	೪೭೬
ಶ್ರುತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೪೭೬
ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅವಾಚ್ಯಪದದ ಅರ್ಥ	೪೭೭
'ಯತೋ ವಾಚೋ ನಿವರ್ತಂತೇ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ	೪೭೭
ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಪ್ರಮಾಣಾಭಾಸಗಳೆಂಬ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡನು	೪೭೮
ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವಾಚ್ಯನೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗದು	೪೭೮
'ಮೇ ಮಾತಾ ಪಂಥ್ಯಾ' ಎನ್ನುತ್ತಿರುವವನು ಮಾಯಾವಾದಿ	೪೭೯
'ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತಗುಣಪೂರ್ಣ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಲು ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಕಿವಿಮೋವು	೪೭೯

ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ	೪೮೦
ಸಂಬಂಧಾದಿಗಳೆಲ್ಲದೇ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ಕೂಡದು	೪೮೦
ಅವಾಚ್ಯವಾದ ವಸ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗದು	೪೮೧
ಅವಾಚ್ಯವಾದದ್ದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ	೪೮೧
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ	೪೮೨
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಲಾಪ ಹುಚ್ಚರ ಸಂತೆ	೪೮೩
ಪ್ರಧಾನಕ್ಕೆ ಶಾಬ್ದತ್ವ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತ	೪೮೩
ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಶಬ್ದತ್ವದ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಈಕೃತ್ಯಧಿಕರಣ	೪೮೩
ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣವೂ ಕೂಡ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿದೆ	೪೮೪
ಯುಕ್ತತರದಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೪೮೬
ಪದ ಅವಾಚ್ಯನಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಾ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ	೪೮೬
ವಾಚ್ಯವಾದದ್ದೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ	೪೮೮
ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಹೊರತಾದ ಪ್ರಯೋಜಕವಿಲ್ಲ	೪೮೮
ಅವಾಚ್ಯಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ	೪೯೦
ಲಕ್ಷ್ಯ-ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಪದವು ವಾಚಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು	೪೯೧
ಲಕ್ಷಣಾ ಮಾಡುವ ಪದಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಬೋಧಕತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯ	೪೯೨
ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪಬೋಧಕವಾದರೆ ಪರ್ಯಾಯತ್ವ ದೋಷ	೪೯೨
ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಗೆ ವಾಚ್ಯತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯ	೪೯೩
ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ಕಾರಣನೆಂದು ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು	೪೯೪
'ವಿಕೋ ದೇವಃ' ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ	೪೯೫
ಲಕ್ಷಣಾಬೀಜ	೪೯೫
ಅಸಾಧಾರಣ ಅನೈಕಾಂತಿಕ ಇಲ್ಲ	೪೯೬
ವಿಪಕ್ಷ ಬಾಧಕರ್ತವಿರುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠ	೪೯೬
ಲಕ್ಷಣಾ ಒಪ್ಪದವರಿಗೆ ಅನವಸ್ಥಾ	೪೯೮
ವಾಚಕತ್ವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನವಸ್ಥಾ ಇಲ್ಲ	೪೯೯

ದೋಷಗಳಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡ ಅದ್ವೈತಿಗಳು

೫೦೦

ಅಧಿಕರಣದ ಫಲ

೫೦೨

ರಾಮಾನುಜಮತ ನಿರಾಸ

೫೦೩

'ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾರಬ್ಧಮ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನಿರಾಕರಣೆ

೫೦೬

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವು ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಾನ್ಯ

೫೦೪

ತಂತ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣದ ಸೂತ್ರಗಳು

೫೦೬

ಅದ್ವೈತಮತದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ

೫೦೩

ರಾಮಾನುಜಮತದಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ

೫೦೫

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ

'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

೫೦೯

ಪಾದಭೇದವ್ಯವಸ್ಥೆ

೫೨೦

ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣದ ಗುರಿ ಏನು ?

೫೨೦

ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

೫೨೨

ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಆನಂದಮಯರೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

೫೨೩

ನಾಕನೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

೫೨೩

ಐದನೆಯ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ

೫೨೪

ಸಿದ್ಧಾಂತ

೫೨೫

ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಇಲ್ಲ

೫೨೮

ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವಿಭಾಗ ಅಸಂಧು

೫೨೮

'ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವತಾರಿಕೆ

೫೨೯

ಆನಂದಮಯನು ಯಾರು ?

೫೨೯

ರುದ್ರನು ಆನಂದಮಯನೆ ?

೫೩೦

ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಆನಂದಮಯರೆ ?

೫೩೧

ಜೀವ ಆನಂದಮಯನು ಆಗಬಹುದೆ ?	೫೩೨
ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಮಾತ್ರ ಆನಂದಮಯ	೫೩೨
ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳೇಕೆ ?	೫೩೪
ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿಕರಣಗಳಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ	೫೩೪
ಜನ್ಮಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ	೫೩೪
ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ಯಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ	೫೩೫
ಸಮನ್ವಯಾಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗತಿ	೫೩೫
'ಪ್ರಾಯೇಣ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆಯೂ ಅನ್ವಯ	೫೩೬
ಲಿಂಗ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ	೫೩೬
ಎರಡನೆಯ ಪಾದ ಏಕೆ ಹೊರಟಿತು ?	೫೩೮
ಲಿಂಗಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ನಾಮಸಮನ್ವಯ ಬರಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತದೆ	೫೩೮
ಮೂರನೆಯ ಪಾದ ಏಕೆ ?	೫೩೯
ನಾಕನೆಯ ಪಾದ ಏಕೆ ?	೫೩೯
ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾದಶ್ರಮ ತಿಳಿಯಬಾರದು	೫೪೦
ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ-ಅಸ್ಪಷ್ಟಲಿಂಗಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟ	೫೪೧
ಅದ್ವೈತಿಗಳು ನಾಕನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ತೋರಿಸಿಲ್ಲ	೫೪೨
'ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ' ಎಂದರೆ ಪುಚ್ಛಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ?	೫೪೨
ಪುಚ್ಛಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದವಲ್ಲ	೫೪೨
ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಾಗಿ ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್	೫೪೩
ಅಧಿಕರಣದ ವಿಷಯಾದಿಗಳು	೫೪೩
ರತಾನಂದನು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲವೇ?	೫೪೪
ಮದ್ರನು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲವೇ?	೫೪೪
ಪ್ರಕೃತಿಯು ಆನಂದಮಯ ಆಗಬಹುದೇ ?	೫೪೫
ಜೀವರು ಏಕೆ ಆನಂದಮಯರಾಗಬಾರದು ?	೫೪೫
ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸ್ವಾಹನೆ	೫೪೫
ವ್ಯಾಸಸ್ತುತಿಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಆನಂದಮಯತ್ವ ಸಮರ್ಥನೆ	೫೪೬

ಸಮನ್ವಯಾಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕ್ಯಚಿಂತನೆ	೫೪೬
ಛಾಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೀಣ ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದರು?	೫೪೭
ನಾಕು ಪಾದಗಳೇಕೆ?	೫೪೮
ಸಕಲವೈದಿಕಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ನಾಕು ವಿಧ	೫೪೮
ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪಾದಕೃಮ ಸರಿಯಿಲ್ಲ	೫೪೯
ಐದು ಬಗೆಯ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ	೫೫೦
ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರ್ಣನೆ	೫೫೦
ಕೃತ್ಯಾರ್ಥ	೫೫೨
ಆನಂದಮಯನು ವಿಷ್ಣು ಆಗದಿದ್ದರೆ?	೫೫೨
ಚತುರ್ಮುಖನೆಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ	೫೫೩
ರುದ್ರನೂ ಸಹ ಆನಂದಮಯನು	೫೫೪
ಚೇತನಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಆನಂದಮಯವಾಗಬಹುದು	೫೫೫
ಜೀವರುಗಳು ಆನಂದಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ	೫೫೬
ಸಿದ್ಧಾಂತ	೫೫೭
ವಿಷ್ಣು ಒಬ್ಬನೇ ಆನಂದಮಯನು	೫೫೭
ಅಧ್ಯಾಯಶೇಷೇಣ ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದರು ?	೫೫೮
ಸಮನ್ವಯಶಬ್ದಾರ್ಥ	೫೫೯
ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಯಶೇಷ	೫೬೦
ಛಾಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರವನ್ನೇಕೆ ಉದಾಹರಿಸಿದರು?	೫೬೦
ಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟು ನಾಕು ವಿಧ	೫೬೨
'ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಎಂದರೆ 'ತತ್ಸವಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಎಂದರ್ಥ	೫೬೩
'ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ' ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಅನಾವಶ್ಯಕ	೫೬೬
ಅನ್ಯತ್ಸವಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಬಲು ಕಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ	೫೬೭
ಮಹಾಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮಾತ್ರ ಸಮರ್ಥರು	೫೬೭
ಅನ್ಯತ್ಸವಪ್ರಸಿದ್ಧಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಮೊದಲು	೫೬೭
ಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದಸಮನ್ವಯ ಅನಂತರವೇಕೆ?	೫೭೦

6.	ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಥಮ್ಯ	೫೭೦
೭.	ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸಮ್ಮತಿ	೫೭೧
೮.	ಇದೇಕೆ ನಾಮಪಾದ	೫೭೨
೯.	ಸ್ವಪ್ರಪ್ರಹೃಲಿಂಗಸಮನ್ವಯ ಎಲ್ಲಿ? ಹೇಗೆ?	೫೭೩
೧೦.	ಅಧಿಕರಣ ಸಂಗತಿ	೫೭೬
೧೧.	ಸಮನ್ವಯ ಎಂದರೇನು ?	೫೭೭
೧೨.	ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ನಾಮಾತ್ಮಕವೋ, ಲಿಂಗಾತ್ಮಕವೋ?	೫೭೮
೧೩.	'ಕಾ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿ:' ?	೫೭೯
೧೪.	'ಇತಿ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ?	೫೮೦
೧೫.	'ನಃ ಅವಯವಿನಂ ವಿನಾ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಂಗತಿಯ ಬಗ್ಗೆ	೫೮೧
	ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿ ಇರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ	೫೮೨
	ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನ ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಕ್ಕೆ	೫೮೪
	ಪ್ರಾರಂಭದ ಆನಂದಮಯಶಬ್ದವು ಪರಮಮಂಗಳ	೫೮೫
	ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣಪದಗಳು	೫೮೬
	ಭಗವಂತನಿಗೂ ಅವನ ಅವಯವಕ್ಕೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ	೫೮೯
	ಅಧಿಕರಣ ಪ್ರಯೋಜನ	೫೯೦
	ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಪದವಾಚ್ಯವೆನ್ನಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳು	೫೯೨
	ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಬ್ರಹ್ಮಪದವಾಚ್ಯನೆನ್ನಲು ಪ್ರಮಾಣ	೫೯೪
	ಸಾನ್ಮುಖ್ಯವಾದ ಆನಂದಮಯನು ಭಿನ್ನನಾಗಲಾರ	೫೯೫
	'ಬೃಹ' ಧಾತುವಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೇಕೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರು ?	೫೯೬
	ಹೇತ್ವಪ್ರದಿಪ್ತಿಪರಿಹಾರ	೫೯೯
	ಭಾಷ್ಯದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ	೬೦೦

ಅಷ್ಟದ್ವಂದ್ವರ್ತಗತ-ಪ್ರೀತಿದ್-ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥಗುರುದ್ವಂದ್ವರ್ತಗತ-ಪ್ರೀತಿದ್-ಹನುಮ-ಭೀಮ-

ಮಧ್ವಾಂತಗತ-ರಾಮ-ಕೃಷ್ಣ-ವೇದವ್ಯಾಖ್ಯಾತ-ಪ್ರೀತಿಪ್ರೀತಿಯಗ್ರೀವ: ಪ್ರೀತಿಯತಾಮ್ ||

|| ಪ್ರೀ ಮಧ್ವೇಶಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

ಸೂತ್ರ, ಭಾಷ್ಯ, ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಮತ್ತು ಭಾವದೀಪಗಳ
ಮೂಲ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ
ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.
ಶ್ರೀಮಂತ್ರಾಲಯ ಮರಾಢೀಶರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ
ಈ ಯೋಜನೆ ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿದೆ.
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾಂಕರ ಭಾಷ್ಯ,
ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರ ಸತ್ವರ್ಕದೀಪಾವಳಿ,
ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿರಾಜಾಂಕರ ತತ್ವಪ್ರದೀಪ,
ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ತತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ

- ಈ ಮೂರು ಬೀಕೆಗಳು

ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರ ಭಾವದೀಪ ಬಿಪ್ಪಣಿ
ಈ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ
ಇದೀಗ ಎರಡನೇ ಸಂಪುಟದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ.
ಶ್ರೀಸುಬೋಧೇಂದ್ರತೀರ್ಥರ ಸುವಿನ್ಯತ ಸುವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರದ ಸುಯೋಜನೆ
ಸುಜನರ ಸುಜ್ಞಾನದಾಹವನ್ನು ತಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕಾಶನ

ಶ್ರೀ ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರ, ಮಂತ್ರಾಲಯ